

ప్రతి పదములు

(మొదట సంపుటము)

— ఇం ద రి ప్రతి పదములు —

- 1 శ్రీమదానందము
- 2 పాణి గ్రహిత
- 3 అక్షరాల పరిణయము
- 4 శ్రీనివాసవిలాసము
- 5 విలాసాహార్యము
- 6 ముద్దపరిత్రము

వెల రూ 10-0-0

శ్రీ మహాత్మా గాంధీ జయంతి సందర్భము

శ్రవణానందము

౩౪

కళాపరిషత్తు

పంపించిన వేలం నమోదుచేసి పంపించిన
రసమును గోరును.

౩౫

Handwritten signature

Handwritten text

ప్రకాశకుడు:

చెల్లపిల్ల వెంకటేశాస్త్రి నెమ్మూరు

పంపించిన వేలం నమోదుచేసి పంపించిన

కడపయం P. O.

హైదరాబాద్ నగరము

1956.

ఇది శృంగారరస ప్రధానమైనది

చక్కని తల్పిత ప్రబంధము.

ప ద్మ అ శ్లోక ని మ్మ అ

పదన సాహిత్య.

1908.

చెయ్యి పోగులు.

పదన సాహిత్య.

వేంకటేశ్వర విశ్వం దేవగు సాహిత్య.

అంబులూరు.

శ్రీ రస్తు

శ్రీమద్భగవద్గీతాసూత్రము

ప్రథమోఽధ్యాయః

అర్జునసంవాదః

ప్రథమోఽధ్యాయః

౬. శ్రీయును వాణియున వలయురీతిని గామరముల్ గల్గిహించి నై
నేడు సమస్తనిర్భరవిచిత్రవీరీయమణిమృత్యుహర
శ్రీయుతపాదపీత మగు సింగము లింద్రుడిమీది నొప్పు ద
ద్రాక్షుతమూర్తి కాంబరి ముదల విడువ వేలకలరన్నము గ్రహింప.

1

౭. రింకరకల్పహనుహ విగుణనగావళివాహువృక్ష
దంబము విష్ణుమానసవిదంబ మనంబున ముఖంబునాదిరా
చంకరకల్పోద్భవలక్ష్మ్యరసం మై రిగు నొసరి వాద నై మ
వేంకటరత్నమంత్రికి సభిష్టకరంబు నొసంగునామన.

2

౮. ఏనాతి తొరగుల్గు గానకామ్రంబు రెం
డచగుల్గు సాహితీగంధరంబు
ఏనాతియులు సత్కవిశాసనంబు రెం
డచగుల్గు దతురాననాననంబు
ఏనాతిప్రియశిష్యుఁ డానాననంభవుం
డటుమీది శిష్యులను వ్యాసమౌని
ఏనాతిపుత్రు లయ్యెమ్మరంబులు చే
వమనుష్యులెల్లఁగఁ దొక్కిహారు

తే. గీ. అట్టికగదీకసామ్రాజ్య మధిగతుంది
వీణ చేబూని పాటగావింది మగవఁ
గరంగఁ చేసిడి యవ్వాటి వరము దొంగు
రాజహితుఁడగు వేంకటరత్నమచి.

3

తే. గీ. మొనట మనస్రథు పడఁగింపఁబూని పిరివ
గట్టివెడి మనస్రథునకోడి కాలగి రిద్ది
దేహ మొంగి నదా తనఁదనప్పుత్తి
నెరుగు సొంబులు గృతిపతి శిష్యు టధిము. 1

క. పీఠారమణీమణియు ము
హాలక్ష్మియు భువియు ననుచు నెల్లొంగుటగా
గీళిన పీఠడి వేరట
నైదకుఁడు కంపవలనొంగు గృతిపతిశిష్యు. 2

తే. గీ. కలుములవెలంది గరావుఁ గడుపువట
మరుగులవెలంది నోదిన నోమువట
జగము లస్మియుఁ గలిగింపఁబూని చలట
బ్రహ్మ దీప్తాముపును గృతిపతి కొనంగు. 3

సీ. అబ్బిది మొనటగాఁగ నాదాష్టపర్వంత
మే మహామహులు మా శిష్య విప్రు
కన్ననంతానఁబుకన్న నెమ్మొడు గాఁగ
నే వయాకుండు మమ్మాదిరించె
బెండ్లి పీఠటముల్ ప్రలు మెలర్పఁగఁ దిసి
యే గుణసిరి మమ్ము దాగుఁజేసె
దిండితై యుల్లిల్లు తిరుగసియక లున్న
మే యన్నదాత మా గిట నిడిము

తే. గీ. పకలదిగ్దేశరాజన్యపథలయును
జంబు మీఁ జతావధానం బొసర్చి
విర్వహింపఁగ నెప్పుఁ దాశీర్వదించె
నంజరి మఱచెడిము బ్రహ్మయ గురుమణి. 4

క. నిరుపమగ్రంథజాలము లనేకములన్ రదియించి సజ్జన
దిరముగ నా నివాకరమధాకరతాకర మద్విశ్రీతి నా

స్వర్గులగు రాశివాసముభువనమిదం స్కరింపన్ నయూపదిన్
దమనవేంద్ర పీఠ కదంబుల మే మెసరింతు మంజులుల్.

8

8. సన్నమగవి పెట్టివాడెవడా, తిక్క

నాదికపీఠముల రాదిభిక్ష

దిక్షరోపల దిక్ష పెట్టె శ్రీనాథాది

కవుల కెల్లవరుఁ దిక్కనమనీసి

శ్రీనాథకవిరాజశేఖరుల నల పెద్ద

సకవిత్వమునకుఁ బ్రాసముచోసె

ఎయవతఁ గవులకందలుకు మార్గముఁ బాపె

దాతగా రయిన పెద్దన్నగామ

తే. గీ. పీఠము పీఠిమార్గముగోల యాంధ్ర

కృతులనొసరించి బహుబహుకృతుల నలరు

వారలును మాకుఁ బూజ్యులు వారికన్న

నితరకవిని త్రిముల జోలి యేల మామ ?

9

తే. గీ. సోమయానలమార్గంపు సొంపు గనక

పిన్న పెద్దల మ్రాస పేరు గొనక

తట్టురీతిని వాపోవునట్టి పట్టి

రావులుఁ గాకవుల నొక్కరడుపువారె.

10

తే. గీ. ఎద్దుదేనియుఁ బప్పులకు కేరితైన

వర్మమే నాగితి పురుషులవర్మ మగుటఁ

బుబుట దెబ్బదిపదొకొండు తొలుకులందు

వారు పేరును నొకతరువారు గాదు.

11

తే. గీ. ఎనకు నొల్లు నిఘంటుపదములు వచ్చు

ననుచుఁ బదిమందిగీనిఁ దెలియంగ మాటు

మూలపదములు గుప్పిన ముద్దటగునె ?

ప్రతిపదమున రస ముట్టిపడినఁ గాక.

12

సీ. పాపిష్టిరాజులపాలి దయ్యమ్ము సం
 ధ్యావందనమునకు దాపగాదు
 పరదేశసంచార కరణమ్మునకు రైలు
 జపతపమ్ములరెల్ల సపతితిల్లి
 ముక్తికాంతానంగమునకుఁ దారువుఁగత్తె
 సద్యశోవ్యాప్తిఁ జూయునప్పు
 ఆనందమునకు దివ్యాంగదాసుఁగింబు
 రాజసంబునకు గౌరాలహుచి

తే. గీ. ధాగ్యభోగ్యమ్ములకు నెల్ల బట్టుఁగొమ్ము
 యఖిలవేత్తృత్వమునకు దివ్యాంజనంబు
 సరసజనులకుఁ గర్త రసాయనంబు
 కవిత యిట్టిది యని చెప్పఁగాఁ దరంబె ?

13

తే. గీ. కవులు నూతను లనియును, గత నవీన
 మనియు నాక్షేపణ యొనర్తురంబు మేము
 కొంచెమెఱుంగుదు మైనను "గౌరవప్రద
 కొమ్మన" యటన్న సామెతి నమ్మివాము.

14

ఉ. అచితులై నవార లిది యారని యారసమున్ గ్రహించి లా
 లించినఁ జాలుఁ; గొంద "అవి లే ఏవి లే" పని గేరినేము వా
 రంచు రచింప మానుదుమె ? యుంవటినిన్ దినియింప మమ్మున్
 ర్మించిన బ్రహ్మకైనఁ దరమే ? యిది పెద్ద రెఱుంగ బంబులే ?

15

క. అని శిష్టాచారంబుల

నొనరించి యొక రృతి నేయ సున్నంపతి ము
 మ్మును వాడలేవుకుల ప

ర్జన వేంకటరత్నమంత్రి రావించి యనెన్.

16

చ. తిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీమణులార : కపీంద్రులార : ము
 స్తరతరబుద్ధిభాకృతవధానవిధానవటిపులార : ము

స్కరము శతాపధాన మెసరమ్మనఁ గన్గొన విచ్చ పుట్టె మీ
తరయఁగ దాన నేర్చు గల దంచు జగద్విదితంబు గావునన్. 17

క. మియుఁ దిలువఁ బంపితిని బే
ర్మి మెయిన్ మాయన్నగారి ప్రేరేపణచే
శ్రమ మెన్నర వచ్చితిరి ము
దము నొనరించితిరి మిగుల ధన్యుడ నైతిన్. 18

తే. గీ. కవు లనేకులు జగమునఁ గలరు గాని
శాస్త్రవేత్తలు గాః రట్టి శాస్త్రశక్తి
గలిగి కవితావిశేషంబు గలిగి శతవ
ధాన మొసరింప మీపఠెఁ దగ దొరులరు. 19

క. ఊరూరికి నొక్కొక రచ
తారం బెత్తిరఁట శతపధానము చెఱువన్
గారువురిఁ జూచి నక్కయు
నారూఢిగ వాఁత లిడిన నట్లగు నేమో. 20

తే. గీ. రామరాజభూషణుఁడు ధర్మసుకవియును
చూడభూషి వేంకటకవిమండనుండు
కవులలోపల విభ్యాతి గాంచి శతవ
ధానమొసరించి రనుచు పదంతి గలదు. 21

తే. గీ. అంతియే రాని చూడ లే దనుచు శతవ
ధాన మష్టపధానంబుఁ దగ నొనర్పఁ
జేసి బహుమతు లొనరించి స్నేహరీతి
దనర నొకతటి నంతియోద్ధానమందు. 22

ప. దినోదంబుగాఁ గలిపయ మిర్రసహితుండై కూర్చుండి యస్మద్విరచి
తమ్ము లగు ధాతురత్నాకర కాళీసహస్ర శృంగారశృంగాటక కుకరంభా
సంవాదాదికంబులగు సంస్కృత గ్రంథంబుల నచ్చ బచ్చటి శ్లోక
ములును పేంకటగిరి గద్వాల విజయనగరాది సంస్థానములఁ బ్రసం

గవళమ్మన నొనర్చిన చాటుపద్యమ్ములును విని సంతసింపబడు మేఘ
రంబగు నాదరమ్మన మమ్ముం గాంచి యుట్లనియె. 23

చ. తెలుఁగునఁ జాటుపద్యములు తీయనరై యలరారఁ గేయు మీ
రలు పనిఁబూని యందమగు గ్రంథ మొకం డతిసూక్ష్మముగా
నలరియు నీతియు క్త మగునట్లు ప్రధాన రసంబు చిప్పిలన్
గలియ రచింప రాదె ; కృతినా మరుఁగా ననుఁగేసి యొప్పుగఁగ. 24

ఉ. తాళ కృతీంద్రుఁడయ్యెఁ బినతాతపమారుఁడు సుబ్బరాచుచి
భ్యాతుఁడునుం గృతింగనె నభండయశులడు భుజంగరావుచి
ద్యాతరుణుండు మాకుఁ బినతండ్రి యతండ్రిర పత్కృతినొగనెం
దాతలనాటనుండి కృతినాథులు మాచురులీను లందఱున్. 25

తే. గీ. రాజులచరిత్రలును గవిరాజచరిత

ములును గ్రంథమ్ములట పన్నెగలుగఁజేయు;

నందులో నామనమ్మన కరసి చూడఁ

గవులకతలకు రాజులకతలు లొచ్చు.

26

వ. కావున నేదేని యొక కవిచరిత్రఁబు శృంగారరసప్రధానంబై నీతియు
క్తం బగునటులఁ గల్పించి యొనర్చుట నా యభిమతంబని చెప్పి
సబహుమానంబుగాఁ గర్పూరతాఁబూలంబుఁ బెట్టుటయు. 27

సీ. అతిరహస్యంపు సంగతిఁ దాళపుఁ బెట్టె

మంచిచెడ్డలకుఁ జూపించుత్రోవ

కాలయాపనకుఁ జక్కనియుపాయం బమి

త్రధ్వంసమునకు ఫిరంగిగుండు

ఘనకార్యములకుఁ బెట్టినపేరు దారిద్ర్య

భంజనమ్మునకుఁ దుపాకిదెబ్బ

యాపన్నివారణ కౌశధప్రాయమ్ము

తులలేని సుఖమఃఖమలకుఁ ద్రాసు

తే. గీ. ఆత్మసంరక్షణమున కిమ్మైనకోట
సంశయమ్మునకు వినాశసమయ మరయ
సరలతోకోపరారంబునలుపు నుజన
మైత్రికన్నను వేటొండు మహినిఁగలదె ? 28

చ. అని చెప్పి వృతినాయకు పంశావతారంబు పర్ణింప నారంభించితిమి.

పంశవత్తన

తే. గీ. అర్జునాతిమొగమ్మున నవతరించి
నిగమములతోడఁబుట్టువై జగతి మొదటి
వద్దమనఁదగు బ్రాహ్మణపర్ణమందు
శ్రీలఁ దులఁదూఁగుచుండు రార్యేలవారు. 30

క. ఆ యార్యేలనియోగుల
లో యోగము గల్గి మిగుల లోకోన్నతసు
శ్రీయును విద్యయు యశమును
బాయనిదై వాడరేవుపంశం బలరున్. 31

చ. అవనిపుమంత్రియై యశము నందనివాఁడుఁ బరోపరారమున్
దవులనివాఁడు సంతతవదాన్యత మిందనివాఁడు భూసుర
ప్రవరుల కన్నదానము నపార మొనర్పనివాఁడుఁ బండితా
శ్యవకుఁడు వాడరేవుకులమందు జనింపఁ దదేమి చిత్రమో ! 32

తే. గీ. అక్కులక్రమమందుఁ దా నవతరించె
మంత్రిమాన్యుండు కృష్ణయమంత్రిమౌళి
సత్యసంధుండు త్యాగి యాజన్మభోగి
యతులితాన్నప్రదాత విభ్యాతిదేత. 33

క. ఆరారము సౌశీల్యం
బేరాకృతిఁ జెందినట్లు లెసకమెసఁగె ను
క్లోకుఁడు నతిలోకుఁడు నగు
నాకృష్ణయవార్య పాపమాంబిత నతియై. 34

క. లలితాంగి యగుచుఁ దగుతన

తలువీతిలకమ్మునం దతఁడు గనె ముగురన్

చెలమయఁ బెదచినసీతి

న్నల లలితాకృతులఁ గృతుల నవసంపదతులన్.

35

చ. ఇలఁ గల మంత్రిపుంగవుల పెల్లరకున్ చల దాటి బుద్ధి గో

పల గురు వలమై కవులపాటికల్పనగలఁబాటఁ గో

క్కె లొసఁగు రామబంధునిగతీసరిసాధిపుఁగూర్చిఁబ్రేక్షియె

చెలమయమంత్రి వర్ధిల విశేషయశస్సిరది చ్చటిబఁడై.

36

తే. గీ. లీలమెయఁ బల్లవీలోని చాలు నేలఁ

పెట్టక చెలంగునంపద నెట్టుకొనఁగఁ

చెలఁగె సత్యపరిపుడహసీలుదారుఁ

దగుచు ననయము నాచెలమయ్య మంత్రి.

37

చ. చెలమయమంత్రిన్ సుగుణసేవధికిన్ దగుచేమయున్ సతీ

తిలకము చారుతావిధికిఁ దేట గుణమ్ములపేట “యచ్చమా

లలనకు సాటి రాచగరు లాఁతివెలందు” లటంచు నెల్గు లో

కుల, చెలమయ్య యాతరుణికోస మొనర్చినపుణ్య మెట్టిదో.

38

చ. చెలమయమంత్రి కచ్చనకు శ్రీకరుఁ డార్కనుతుఁడు సచ్చిశో

విలసితదిగ్వితానుఁ డగు వేంకటరాయఁడు గృష్ణయాభ్యుదయన్

గలితగుణాభ్యుదై సొదగుఁ గాంచెలంగెడు సుబ్బరాయఁడున్

గలిగిరి పుత్రులై సమధికఁబగు బుద్ధిజలంబుడఁడునన్.

39

చ. సుజనులయందు రక్తి పెరనుండిరులందు విరక్తి ధైర్యత

ద్విజగురులందు సక్తి నిరుపేదలయందు సమస్రస్తి దు

స్యజరిపుషట్కముక్తి నరసంబగుభుక్తి మృదూక్తియుక్తి వి

శ్వజననదానురక్తి సహజమ్ములు వేంకటరాయమంత్రికిన్.

40

తే. గీ. సకలమతసారసిద్ధాంతసంగ్రహంబు

నొనరిచినమేటి నాచి కేతునిదర్శిత

మర్రిరార్జునకవిజనమౌళిచేతఁ

గృతఁ గనినమేటి యాతని తెవరు సాటి :

41

తే. గీ. మహితసోమేశ్వరస్వామి పునికపట్టు

గౌతమీపుణ్యతీరప్రకాశితంబు

పూనిపాటిమహేంద్రునిప్రోలు కోటి

వల్లెరాణాకు నేతయై ప్రిబలెనతఁడు

42

తే. గీ. భర్త కనుకూల యతిభులపాలియన్న

పూర్ణ నకలనుగుణములపుట్టినిల్లు

నమ్మహాలక్ష్మీసాటి కామమ్మ తనకు

ధర్మపతి గాఁగ నచ్చమాతనయుఁ డలరె.

43

క. ఆ యిరువుర భద్రులించిరి

భీయుతుఁడు చెలమయమంత్రి భీరుఁ డగునా

రాయణమూర్తియు సుజనవి

దేయుఁడు భుజంగరాయధీనేపథియున్.

44

ఉ. మేధమెయిన్ బృహస్పతిసమీకృతుఁ డా చెలమయ్య మంత్రి గం

గాధరరామరాయనృపరాంతుఁడు రావుకులాగ్రిగణ్యుఁ డా

రాధితనత్కపీందుఁ డతిరమ్ముఁడునై తగు పీఠికాపురీ

నాథునిమంత్రియై యశమునన్ దెర గట్టె దిగంత మంతటన్.

45

తే. గీ. అతఁడు మంత్రిత్యముపహించి యఖిలరాజ

కార్యముల నిర్వహించెడికాలమంసు

రాజురాజను మాటమాత్రంబకాని

రాజునెఱుంగరు ప్రజలు చిత్రంబు గాదె ?

46

చ. వదునగు నన్న యన్నమును బట్టి వదల్చినఁగాని జిడ్డు తే

ల్వదలనిమంచి నేయియును బాయసమున్ బలుపిండిపంటలున్

మదికి ముదం బొసంగెడిముమంఘముఁ బొల్పెడిరాయ కూరలున్

బొదలఁ దదీయపట్టిఁ దిని పోదురు బ్రాహ్మణు లెందఱేనియున్.

ఉ. క్రాగినవేడినీళ్ళను సుఖంబుగ స్నానముఁ జేసి తృప్తిగా
నోగిరమున్ భుజించి సొగ సొప్పెడిసిత్రపుటాపడిన్ ముఖ
శ్రీ గణేయించుచున్ నిదురఁజెందుచుఁ బెల్మయమంత్రి నెంత్రు డూ
రాగతు లైనబ్రాహ్మణు లహః : యని సొంక్కుచుఁ గత్తిపూడిలోన్.

అ. వె. వాడరేవువంశవర్ధనుం డగుచెల
మయ్య తత్తిపూడియందు సిత్ర
ముంచు రారణమున నొక్కింత చోరుల
బాధ తగ్గె నడచు ప్రిజలకెల్ల.

44

సీ. చలము మీఱంగ శత్రుల జయించి ప్రతాప
మార్జించి మించెఁ దిక్కన్నమంత్ర
పైఁడియాచులలోనఁ బండితకవికోటి
రన్నమ్ముఁ బెట్టె విన్నన్నమంత్ర
బలుచమత్కారంబు గలగ్రంథములకు నా
యకుఁడై చెలంగె సింగన్నమంత్ర
యడుగువారలకు నెక్కుడుగమాన్యము లిచ్చి
యశముఁ గైకొనియె నక్కన్నమంత్ర

తే. గీ. యొక్కొకరి కొక్కొక విశేషమున్నదంత
రాని యన్నివిశేషముల్ గలుగలేదు
కలిగెఁబో : యివియన్ని యఖండుఁడైన
మహితవాద్రేపు చెలమయామాత్యమణి.

50

తే. గీ. అన్నిటికి నేమి గాని వార్యాధి యగుచు
నెఱటి తేగిన నేలాటియెడలనైన
వందవందలకొలది సద్రాహ్మణులకు
నిత్యమును వంట చెలమయామాత్యవెంట.

51

ఉ. భావిపురాతనాద్యతనపార్థిపులం దల పీఠికాపురి
రావున్నపాలశేఖరుని రాణకు మించిన రాజచంద్రి, వా

దేవుడుఁడుఁ దన్నరిపరేణ్యుని మంత్రియైన చెల్వయన్
చేప నెదుర్చుమంత్రిజనశేఖరునిఁ గనఁబోల దొక్కెడన్. 52

తే. గీ. చతురమతియును గడుఁ జండశాసన ప్ర
భావుఁడగు కూచిమంచి గోపాలకృష్ణ
మంత్రి గరావుఁగూఁతురు మహితసుగుణ
యైన రామేశ్వరమ్మఁ బెండ్లాడె నతఁడు. 53

క. ఆ కామాంబిక గుణముల
రాకరము సతీత్వమునకు నాలయము శుభ
శ్రీకిన్ దా వై చెలఁగె ర
మారాంత యనంగ నయ్యుమారాంత యనన్. 54

చ. ఆలచెలమయ్యమంత్రి గనె నాసతియందు మనోజతేజునిన్
విలసితసద్యశఃరలితు వేంకటరావు ననంతకాంతి జొ
బ్బిలు గుణపంతు నప్రతిము వేంకటరత్నసమాఖ్య నల్వరన్
సలిలితరూపశీలవిలసన్మృతై తనరారు కూఁతులన్. 55

సీ. ఇరువురు నాకృతి యెసకంబు గలవార
లిరువురు సమత్వైలిఁ బరఁగువార
లిరువురు గుణముల నెన్నంగఁ దగువార
లిరువురు యోగ్యత నెసఁగువార
లిరువురు నన్నంబు నిడ నాస్థగలవార
లిరువురు విద్యల నెఱుఁగువార
లిరువు రింగ్గిపులోఁ బరిచితి గలవార
లిరువురుఁ గవులకు విచ్చువార

తే. గీ. లిరువురును భాగ్యభోగ్యముల్ వఱువార
లిరువురును దాతతండ్రిల సరణివార
లమరు వేంకటరాయరత్నముల కతిశ
యోక్తిగానోర దిది స్వభావోక్తిగాని. 56

తే. గీ. తగు “కలెత్తురు” వ్యాససూక్రిములు తెల్లు
 నన్ బొనర్చిన యాజగన్నాథరావు
 తనయ వేంకటరత్న మూలముణిఁ బెండ్లి
 యాదె వేంకటరావు ప్రభావతి యెనఁగి.

57

క. ఆవెలఁదియందు వేంకట
 రా వొక్కటమూలఁగనియె రమ్మారావి
 శ్రీ వెలయువానిఁ జలపతి
 రావున్ గామేశ్వరియన రఁచిలు కూతున్.

58

క. ఆ వేంకటరావు పున
 శ్రీ వెలయుఁగఁ బెండ్లియూడెఁ బెల్లాయమ్మన్
 భావురగుణసంపన్నన్
 భావమునకు నచ్చినట్లు పరఁగెడిసాధ్వీన్.

59

తే. గీ. పెద్ద ‘తహసీలుదారుడై’ పేరుగాన్న
 తేజుగల నందివాడ పేర్జాజురూఁతు
 ననుగుణగుణాధ్యఁ బద్మనాభమ్మయనెడి
 రమణిఁ బెండ్లాడె వేంకటరత్నమంత్రి.

60

క. అరూఢాఖిలభోగభాగ్యములచే నాపద్మనాభమ్మయం
 దారోగ్యయురపారసౌఖ్యగుణగణ్యారసౌభాగ్యస
 త్కారన్ వేంకటరత్న మంత్రిగనియెన్ గామేశ్వరీనామర
 న్యారత్నమ్మును సొంపు పెంపు వెలయన్ గామేశ్వరీసత్కృతిన్.

61

(షష్ఠ్యంశములు)

సీ. ఏతాదృశస్థితిభూతివిభాతివి

ద్యాతిశయద్యోతితాంతరునకు

సంస్కృతాంధ్రకవిత్వసారస్యమారంద

ధారామధుకరాయితకుభమతిఁ

జెలమయామాత్యనంచితపుణ్యరాశిఁ

గామేశ్వరాంబికాగర్భమణిఁ

బన్ధనాభాంబిరాపతికి వేంకటరాయ

సోదరునకు దాత్రితాదరునకు

తే. గీ. వాడరేవురులాబ్ధిపూర్ణోడుపతికిఁ

(బభితమౌద్గల్యమునిగోత్రపావనునకు

సరసరవిజనపిరపుష్పసమయమునకు

మహితవేంకటరత్న సన్మంత్రముణికి.

62

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మా యొనర్పఁబూనిన కేవలకల్పిత పృ
బంధంబగు శ్రీకృష్ణానందమునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన.

63

(రథాప్రారంభము)

చ. కల దొకపట్టుబంబు కలరాల మపారసుధాశనంబుచే

నలరు రసజ్ఞ యన్నమున కాసలుసేయ భరాతలమ్ములో

పల జనియించి పాణులనెపమ్మున నుండెడి దేవకోటినాఁ

దెలఁగెడి శిష్టకోటికిఁ బ్రసిద్ధ మనంతపురాభిధానమున్.

64

సీ. అరుచోదయమున నిత్యస్నాన మొనరించి

యర్ఘ్యప్రదానమ్ము లాచరించి

నీర్కావిదోవతుల్ నియతిగా భరియించి

పలుమాటు పిండెపిండెలు ఘటించి

భూతిరేఖలు మూఁడు మొగమునఁ గీలించి

భూమిధ్యమునఁ జూక్కబొట్టు బెట్టి

నారికేళతటాననమ్ములఁ గూర్చుండి

జండెవునపరణల్ నలుపుకొనుచు

తే. గీ. బ్రహ్మచారులు వేడ్క సంభ్రమముతోడ

ననుపదించుచు మందఁగా ననుదినంబు

వేదసంతలఁ గాలమ్ము వెళ్ళఁబుత్తు

రసుగుణమ్ముగ పైదిరు లప్పురమున.

65

సీ. రాజు చెల్లరును భార్యరములే యనఁ

దేజంపుఁ బెంపు నుతంపవలెనె

కోమటు లెల్ల జక్కులరాజులే యన

నైశ్వర్యములపెంపు లడుగవలెనె ?

పాదజు లెల్లను బలరాములే యన

హలసంపదలు నొక్క పలుకవలెనె ?

వెలరాంత లెల్ల రంభలే యన్న రూపనల

వద లిట్టి వంచుఁ జెప్పంగవలెనె ?

తే. గీ. వనము లెల్లను నందనవనములే యనఁ

గునుమనంపత్తులను వేటె కొనరవలెనె ?

యనఁగఁ జెలువారు నచనిలో ననుపమాన

పుణ్యభరితం బనంతాఖ్యపురవరంబు.

(66)

చ. చదువుల నన్నియున్ జదువఁజాలిన శిష్యులు చుట్టుముట్టఁగా

నది యిది యంచు నెంచక సమస్తరసములతోడ నెప్పు డె

య్యది ప్రకృతంబొ తద్రసమయత్వము నొంది వదిలపురులది రొ

ప్పిదముగ నప్పురంబునఁ గవిప్రపరుల్ సరసత్వ మొప్పుఁగన్.

(67)

వ. అట్టి కవిపుంగవులందు విశిష్టాద్వైతమతమ్మున.

(68)

క. మేదురసంపద్యర్తుఁడు

మేధావి యశస్వి సుకవిమిత్రుఁడు కవిరా

మోచామృతాంబునిధి మధు

సూదనుఁ డను నొక్క సురవిసుందరుఁ డొప్పున్.

(69)

ఉ. చిన్నతనమ్మునన్ గడుఁ బ్రసిద్ధపు విద్యల సభ్యునించి సల

వన్నత గల్గి కుందరుసుమం బనఁ దల్లిరీఁ దండ్రి కొక్కఁడై

వన్నెయు వాసియున్ రుచిరవర్తనమున్ తెలువార నొప్పు న

ప్పెన్నిధి. తల్లిదండ్రు లిలుపెత్తన ముత్తమరీతిఁ జేయఁగన్.

70

ఉ. “మానవదేహి కెంత మతిమంతున కింతటిలోన నోనమా

లైనను రావు వానిఁ గనినయ్యమ లెంతటి పుణ్యశాలలోఁ

గాని సుఖమ్ము లిట్టినుతుఁ గాంచినవారలవే” యటంచుఁ బే

రాని నుతింతు కేళిసమయమ్ముల దంపతులెల్ల నాతనిన్.

71

పీ. “నాకళ్ళయెదుట మొన్నటిదాఁరఁ జిన్నత
 నంపుఁజెప్పల సంచరింపలేదొ :
 నాకళ్ళయెదుట నున్నతిలేక వెట్టి నా
 వీధివీధుల విట్టివీఁగ లేదొ :
 నాకళ్ళయెదుట నెంతయుపింత రఘుపంశ
 మును జంకఁబెట్టుక చనఁగలేదొ :
 నాకళ్ళయెదుట నున్నతు లెల్ల నవ్వంగఁ
 జిటిపొటివద్దెముల్ నెప్పలేదొ :

తే. గీ. ఎంతలో నెంతవాఁడయ్యె : నెంత బుద్ధి
 పచ్చె : నెటువంటి సత్కీర్తి పచ్చె : జిత్ర”
 మనుచు నాతని చర్యలే యభిసూతించు
 పండితపరేణ్యు లక్కవి ధాగ్య మేమొ :

72

క. ఎప్పుడు మనమునఁ దలఁచినఁ
 దప్పుర రఘుపారఁగన్నతల్లింబలఁ దా
 నప్పడమేళ్ళరి యాతని
 కప్పుడె రసనాసు బుణ్య మది యెట్టిదియో :

73

పీ. కవితఁ జెప్పఁగనేర్చుఁ గలుపు దీఱఁగ వేయి
 గలటాలై న నిష్కంఠకముగఁ
 జదుపుఁ జెప్పఁగనేర్చు శబ్దశాస్త్రాధికరం
 “బది మే” లనుచుఁ బండితాళి మెచ్చ
 మద మదంపఁగ నేర్చుఁ బదిమందికపు లొక్క
 టై దుష్టవాదమ్ము నందుకొనిన
 మాటలాడఁగ నేర్చు మధురమ్ముగా విన్న
 వార, లెల్లరును ‘వహ్వ’ యనంగ

తే. గీ. ‘బాగుదా’ గనియనఁ బాటఁ బాడనేర్చు
 సతులిబంబుగఁ జదరంగ మార్పుడనే

పడిపడిగ ముత్యములరీతి వ్రాయునేట్లు

నుందిరగుజాఘ్నఁ డమృతసూదనులను.

74

చ. అలని కవిత్వముగా విని 'యహా' యని మెచ్చుచుబుద్ధిమంతులను

జతురునిఁ జూచి వానిసదసత్వముఁ గోరనిప్రాధికారియనా

నితరీరణానుషంగమును తెంచి రరంగనిచలద్రుతాలరమున్

క్షితిని "సహిప్రతిల్ల" యని చెప్పుదు రాతనిధాగ్య మెట్టిదో :

75

తే. గీ. సుధరం మాధుర్యమున్ బరె, సూర్యునిమమ

తైత్తియముంబరె శశిరీ శీతలరవోరె

నెంతచెప్పిన నాతనియెడల సతిశ

యొత్తి గాఢాల దది స్వధావోత్తి యగుదు.

76

ఉ. పౌరము మీఱు నాసురవిపులగవృషీధిర వొక్కవేళ్య మీ

నారంబిచేతివాని మద నందుముఁ జందముగల్గి నై శవా

లంకృత యయ్యు విద్యుల సలంఘుజటుత్వము గాంచి మిలము ని

శృంకగ దానిఁ దోలఁగలసారసనేత్రిను జూడ మొక్కతెన్.

77

ద. రీలలలోఁ దగువేళ్య

బాలలలో మిన్నయగుచుఁ బరఁగినరతిసన్

బాలామణి యందురు త

ద్వాలామణిరీల రెన్న బమ్మఁజు చరిమే :

78

తే. గీ. బాల్యవయసుననుండి యాబాల బాలఁ

గవివరునితోడఁ గ్రీడింపఁగాఁ చలంబి

ర్రమముగా మరతోపయోగమున కిచ్చు

దీటి పదునాలుగేండ్ల యెయ్యారియయ్యె.

79

సీ. "పాడెనా : గంధర్వపాటలాధరల మీ

జానినాదంబు చిన్నరన మూను

అడెనా : రంభాముఖాస్పరోధామిసీ

వర్గ మెల్లను దల ల్వంచుకొనును

రూడెనా : యక్షేశుకౌచుకైన ఋణ విము

క్తికి దగ్గధన మిచ్చి తేలలేదు

వేడెనా : బేదాంరవిద్యావిశేషజ్ఞః

దై నసు మాఱుమా టాడలేదు

తే. గీ. అనుచుఁ దనుఁజూచుచునులెల్ల నభినుతింప

సాటిబోటులలో నీటుగోటుఁగల్గి

పఱతె నౌరొద : బళిర : పహ్వ : వహాప్వ :

మేలుమేల : రాజధాని యాబాలసాని.

81

ర. అమ్మధుసూదనుసార

న్యమ్మును విని సోయగమ్ము సరసియు సమరా

గమ్ము చుదెసూనె దైవరృ

తమ్మున నద్దాల దానిదళ యెట్టిదియో :

81

గీ. పయసువాడఁట : యామీఁద వైష్ణవుడఁట :

సురవియఁట : సూర్తినిధియఁట : సోయగంబు

గలుగువాడఁట : మనములు గరఁచరున్నె ?

తాఁతికై నను నేలాటినాతికై న.

82

ప. ఇట్లు తదభీనచిత్తమై తన మనమ్మున.

83

సీ. ముద్దుమాటల ముర్క్కుమొగ మెఱుంగనివాని

ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?

బంధవ్యవాయసంపద లెఱుంగనివాని

ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?

చుంబనప్రక్రియాసుఖ మెఱుంగనివాని

ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?

సరససంగీతవైఖరు లెఱుంగనివాని

ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?

తే. గీ. ఇన్నియును గల్గి జగతిలో పన్నె రెక్కి

నతులఁ దేలించు సురపిపండితుల నకుల

రతులఁ దేలింప రతిధనయుతుల సభము

తతులఁ గవఁగూడు తనుపులగుతు లచేల ?

84

ప. ఇట్లు పట్టరానితమకమ్ము చుట్టుముట్టు నెట్టకేలఁచు గుట్టుచెడి చుట్టె
మెల్లనఁ దనమనోభిప్రాయం బెఱింగించి సిగ్గుపడిచి యుల్లునమె. 85

చ. చతురుఁడటంచు సర్వకవిన స్త్రీముఁడటంచు మహాత్ముఁడటంచుఁ ది
న్నతనమువాఁడటంచును ఘనమ్ముగ నాతనిఁ దెప్పిచొమ్మి రే
యతివకుఁగల్గినో యతిని సర్వలిఁగూడి ముఖింపు బెన్న నా
యతివయె ధన్య. జన్మ మన నయ్యుచియే : సౌగంధ్య సద్దమే : 86

ఆ. వె. సరసుఁడగుచు సర్వసంపదర్పములయలచుఁ

బెద్దయయ్యు వయసుపేర్కిచేతఁ

బిన్నయైనవాని మన్ననలేకున్న

సాసక్తిందివన్నె దానివన్నె.

87

తే. గీ. కలిమి గలవా రనేకులు గలరుగాని

తెలివిగలవారురారు; నాతీరుతెలివి

గలుగువారలఁ గూడఁగాఁ దలఁచియుంచుఁ

గాని ధనవద్విపాత్పరుగఁజుముఁగాడు.

88

క. ధనవంతులు ధనవంతులు

ధనవంతులటంచుఁ బక్కదప్పువాని సదా

ధనమైత తెచ్చియిచ్చిన

ధనమా ? మఱి సౌఖ్యకరము తల్లీ : చెప్పుమా.

89

చ. “వెలధనమింత” యం చనిన మేగిమె యాధనముచ్చి ముచ్చుముల
దులు వెదఁజల్లినట్లు కడు దొంగివిలాసము లూసుకట్టుట
మృలఁ గవఁగూడువారి యధమంబగుజన్మము నొక్కజన్మమా ?
పలచినబాలికన్ గవయువారిది జన్మముగాక తల్లిలో : 90

తే. గీ. విక్రమార్జును పనికిన్జె పేలవొలఁది

గా నుపాయములున్నవికాని కార

దాటచమ్ములు గలవాఁడు దక్క నితరుఁ

డింతి రుచములు బట్టిన నేమిసుఖము ?

91

తే. గీ. గర్భగతునకునైనను గల్పనమ్ము

నేయు పృత్తిసటంచును జెప్పచుండ్రు;

పెట్టఁడా : పట్టెఁడన్నము పృథివిలోన

మనలఁ బట్టించినట్టి యవ్వనజభవుఁడు.

92

తే. గీ. అదియునుంగార నీవు ద్రౌప్యంబు వేల

కొలఁదిగా నార్జనముఁజేసి కూడఁబెట్టి

యుంటి; వయ్యదిచాలదే ? యొరులకీయ

మేమును భుజింప నాశరు మేరగలదె ?

93

తే. గీ. ఇట్లు బాలామణియును గామేచ్ఛపట్టఁ

జాల రాచార్యునియందు చాల సరసుఁ

డనుచుఁ దనతల్లితోడ భనాశ గూడ

దనుచు బోధించి బోధించి యనియె మఱియు.

94

చ. “వితతయశుండు ధార్మికుఁడు వేలకువేలు గణించువాఁడు పం

డితుఁడు సమస్తరాజమరుచీమణిరండితపాదుఁ డార్యస

స్మృతుఁడగు నాధరాసురుఁ డనుంగుఁబ్రియుఁడగుఁగాత” మంచు న

స్మృతి యొసరింతు నెంతయు నినున్, సమకూర్పఁగదేః రయమ్మునన్.

తే. గీ. అనుచుఁ దనతల్లితోడఁ జెప్పినదికాని

తానుతానయి స్వాతంత్ర్య మూనదయ్యె ;

నెంతవలపున్న నెంతవలంతియైన

జననిఁ గిరురింపలేదు వేశ్యావధూటి.

95

చ. అను తనపుత్రిమూటలు హృదయము బిట్టలరింప పృథ్విభా

మినియు మనమ్ములో సుతకు మేలు గణింపుచు “మంచినమ్మ : నీ

తనుగుణుఁడైన పూరుషు రయమ్మున నే ఘోషకూర్తునమ్మ : నీ

పనుమితి మానుమమ్మ : మనమం” దనుచున్ గడఁబ్రీతిఁబల్కుచున్.

ఆ. వె. బూతుఁ బుట్టగించి తొడువార దీనించి
చింత వల దటంచుఁ చెప్పి చెప్పి
వానిఁ దెచ్చు రెంత పని యుంచు సూరించి
యిట్లు అనియె మగల పృథ్వీశ్వర.

98

ఉ. “చిన్నతనమ్మునందు సమశీలపయస్కులఁ బిన్నవారలన్
గ్రన్ననఁ గూడి యల్లరి యొసర్చుచు సుందఁగఁ గూడ చెప్పి
మన్నను సర్వదా మనగృహమ్ముల సుందెడివాని నీవు లు
త్యన్నతి వచ్చెఁగా?” యనుచుఁ దోచును నాచు ముదలను నెప్పుడున్.

ఉ. శ్రీలను జూడఁ దెన్నఁచును శిష్యులహారము లెప్పుడున్ పిరిన్
జాలఁడు రార్యమున్నను బడలునదై సను రాఁడు భావమున్
సోలఁగఁజేయఁ డట్టిమధుసూదనునిన్ పలియుట లెప్పురో !
గోలవు, వాని నెట్లు సమహర్షిఁగదే? జగదేవసుందరీ !

100

తే. గీ. పండితులయొద్ద మాయలు పనికొరపు
మాయ పన్నిన నద్దరాచురుఁడు పిదప
నించుకేనియుఁ దెలిసి శపించె నేనిఁ
దినయ ! యొకగవ్వకై నను బనికొరము.

101

ఉ. లోకములోన మానవులలో ద్విజుచే ఘను, లంతరన్న స
స్తోకకలావిదుల్ ఘనులు, సూరివరేణ్యులరన్న సన్నిహి
త్వాకలనమ్ము గల్గెడి మహాత్ము లమోఘపయస్కు లమ్మ ! మీ
రేకద ? మాపి రెండఱు సరేంద్రులనో చచనామగమ్ములన్.

102

సీ. సాహితీమారుండు చచ్చిపోవుటఁ జూడఁ
గవివరేణ్యుల రోపకలనఁ గాదె ?
రాజకళింగగంగ్రాజు విక్షుఁ డౌట
కవివరేణ్యుల రోపకలనఁ గాదె ?
పోతనరేంద్రుండు పొలియునంగతిఁ జూడఁ
గవివరేణ్యుల రోపకలనఁ గాదె ?

పెద్దాపురపుఁగోట పెద్దమ్మ కిల్లాట

కవిసరేణ్యుల తోపకలనఁ గాదె ?

తే. గీ. కరుణ గల్గిన నిల్లు బంగార మౌను

గరుణ దప్పిన నడవియౌ గడియలొన

బ్రహ్మకొడుకై నఁ గపులకు భయముఁజెందు

మన మనఁగనెంత ? యమ్మక్క : మదిని జూడ. 103

తే. గీ. దన నొక్కయుపాయంబుఁ బూని వాని

మనగృహం జేగుదెంచు నట్లనుఘటింప

పలయు; సవైష్ణవసనుతుండు వచ్చువఱకుఁ

జిలురవలె నుండు మీపు సౌమ్ములుధరించి. 104

ప. ఇట్లు తనతనయ నొప్పించి యిప్పని యెట్లు సమరూర్తునని మనమ్మున
యోజించుచున్నంత నొక్కనాఁడు దైవపశమ్మున నమ్మఘనూదనుండు.

క. కట్టున్ బొట్టున్ జుట్టున్

బిట్టువనం బుట్టుఁజేయ విరవిరమనుచున్

నెట్టినఁ దనపీడిం జను

పట్టున సడిఁగట్టి వృద్ధవారాంగనయున్. 106

తే. గీ. ఎదురుదని "స్వామి : మీదాని పదములకు న

మస్కరించుచునున్నది మాగృహంబు

చెంత కొరసారియైన వేంచేయవలదె ?

మహిఁ బ్రపత్తిరీ దారతమ్యములు గలవె ? 107

ప. అదియునుంగక యేడుమూఁడు పురుషాంతరమ్ములనుండి మీపూర్వుల
మంగళాశాసనప్రభావమ్మునను దిరుమంత్రోపదేశ ప్రభావమ్మునను
నొర్కింతయుఁ గొడవలేక నేటివఱకు వర్ధిల్లుచుంటిమి. మాయర్థ
ప్రాణమ్ములు భవదధీనమ్ములగుటం జేసి. 108

క. ఒకమాటు మాదుగేహము

నకు దయనేయకయె చనుట న్యాయమె మీకున్ ?

నకలజనులు భగవంతున

కొరచేకద : పక్షపాత ముండునె ? చెప్పుడి." 109

తే. గీ. అనుచుఁ బల్కిన పల్కుల కతఁడు మూలు
మాటఁ జెప్పఁగలేదాయెఁ మాహిని బల్కి
చేతఁ బాలైనఁ ద్రాపరు న్నేహరీతి
చేత విషమైనఁ ద్రాపుట సిద్ధిమ కదఁ :

110

తే. గీ. నక్క పొదరిల్లు పంచాసనము కరణి
వారకామిని యిలు సొచ్చె వైష్ణవులఁబఁ
ఎన్ని చదువులు చదివిననేమి సీమ
లకు గురుత్వము వైష్ణవులకు సుతము.

111

క. మత్స్యమరాచార్యుఁడు
ప్రత్యయనచివాగ్రగణ్యః పండితుఁడురవి
స్తుత్యాః వేంకటరత్నా
మాత్యమణీః సుజనరమలమాన్యద్యుమణీః :

112

చ. చెలమయమంత్రపుత్రః సరసీజకరోపమగాత్రః సీరదా
తలసితనేత్రః సర్వజనతాసుతిపాత్రః కవీంద్రిదక్షిణా
నిలశిఖరైత్రః దానజితసీరజదాంధవపుత్రః రాజరా
చలహరహీరకాశసితసారసకుల్యయశోఘరలఘరా :

113

క వి రా జ వి రా జి త ము.

లలితసుహృత్కవిబంధుయుతామితలక్షణలక్షితచిత్రిచరణ
బలయుతదివ్యనదాభవనాలంకరపారసప్రసరకృమిమల
దలకవితామృతసంతతపానమనఃప్రియవారకధాషణి
మలతరవర్తనః తోషితబాంధవః మంత్రీశిఖామణిః ధీరమణిః :

— గ ద్య —

ఇది....శ్రీ తిరువతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన
కేవలకల్పితంబగు శ్రీవణానందంబును మహా
ప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

శ్రవణానందము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. పంకేజాతవిలోచన

పంకరుహభవాదివినతపదకుక్కుటరూ

పాంకితశంకరకింకర :

వేంకటరత్నప్రదాన : విశ్వజనీనా :

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బతని సుచిత

పీఠమం దుండఁగాఁ జేసి వేశ్యమాత

బత్తి దళకొత్త మిగులఁ బ్రపత్తి దనర

నిట్టులనియెను గౌరవం బుట్టిపడఁగ.

2

తే. గీ. వైష్ణవోత్తమ : మీ పాదపద్మరజము

వలన మాయిల్లు పావనత్వంబు నందె

ధన్యనైతిని మాతన్య ధన్యయయ్యె

నెన్నియో మంగళము లబ్బు నొక మాకు.

3

ఉ. దాసజనఁపనన్నుఁడగు తామరసాక్షిని దాసులైన మీ

దాసులకున్ దదంఘ్రియుగదాసులకుం దదధీనవృత్తులౌ

దాసులకుం దదీయపదదాసులకుం గడుదాసురాల వి

శ్వాసము గల్గువారలట వైష్ణవులే కద ? రంగనాయకుల్.

4

తే. గీ. చిన్నతనమున మాయంటి కెన్నఁదేని

స్నేహితులఁ గూడి మీరు విచ్ఛేయమండు

నాలుగై దేండ్లనుండి యెన్నఁడును రారు

దాని తరియించునట్టి వివం బిఁకెట్లు ?

5

వ. అని వినయమ్మునం బల్కునజ్జరతవేశ్య కయ్యాదాన్యుల డిట్లనియె. 10

ఉ. వచ్చుట కేమిగాని పయవారలు చూచిన లేనిపోని పె
 న్మచ్చలు పన్ని యీతని గుణమ్ములు మంచిది గా" పటంచుఁ దా
 రచ్చటనచ్చటం బలికి యల్లరి నేతురు; తోరు లన్న బర్
 ముచ్చలు సత్యమెన్నుదురె? తోకము మూయఁను మూఁస చున్నది:

ఉ. ఇంతకుఁదప్ప వేటాకటి యేదియు లే దిద సందిమంబు రా
 సంత యటన్న; పృథ్వి యను నయ్యది సప్తమె రావలె నైనదా
 రెంతటివారినైన నిటు రెంచుదు రై నను వారివల్ల నా
 వంతయు మీకుఁ గార్యమనునట్టిది లేదుగదా : తలంబఁగన్, 8

ఉ. నిప్పున కంటునే చెదలు ? నీరజమిత్రున కంటునే తమం ?
 బెప్పటికైన మీరలిటు లేటికి నందియ మందుమందు ? రా
 యప్ప : రమానివాసునిదయన్ దమ రెంతటివారలైననున్
 దప్పనె ? దాసురాండ్రవయిఁ దప్పలు వట్టక యాదిరించుటల్." 9

వ. ఇట్లుచితాలాఁమ్ములం బొద్దుఁ బుచ్చుచున్నంత. 10

సీ. ముంగల సింగరముం గార మేలు బం

గారు రంగారు లంగా ధరించి

దబ్బాయలఁ జూచి యబ్బగారని పిల్చు

గబ్బి గుబ్బలఁ గంచుకమ్ము బొడిగి

చందమామ మిటారమొందు మోమున గంగ

సిందూరనామంబుఁ దొందుపఱచి

కలపరేకులఱాలు గెలువఁజాలెడి సోగ

బెలుపు కందోయిఁ గజ్జలము దీర్చి

తే. గీ. బీలఁ గీల్లడఁ జుట్టి చొల్లెమ్ము పెట్టి

లలితరుచి నొప్పుచున్న బులాకిదోడ

మించి ముసిముసినగవులు మేలమాడ

విప్రుదరిఁ జేరె నప్పు డస్వేకృతనయ.

ఉ. పైఁట దొలంగి పాదములపైఁబడ గాఱలు మ్రోయు నర్వచే
శాటసపాదసంబగు ధరామరుపాదసరోజయుగ్మ మా
బోటి నమస్కరించె నలపుష్పశరాసుండు బాణపక్షికిఁ
వాటము గాక తా గిదటవైచినవాప మనంగ నత్రణిన్. 12

చ. ఇట్లు నమస్కరించినఁ దగుగతి మఁగకాశాసనం బొసర్చి చనుట
దుద్యుక్తుండగు వక్కవివర్యుల జూచి పృథ్వి యిట్లనియె. 13

క. అమ్మా ! మన యయగారికి
నిమ్మా ! తాంబూల మింటి కేగెదరఁట వే
బొమ్ము కొనిదమ్ము మన పు
ణ్యమ్మున వారిటకు వచ్చినారు గదమ్మా ! 14

సీ. అయగారి దర్శనం బాచరించఁగవలె
నంచు నెంతయుఁ గుఱుహలముతోడఁ
బల్కుచుందువు సీపు కల్కిరో ! యెన్నాళ్ళ
నోయుండి వార లీయూరితోన
దయచేసి యుండియు దయచేయ దెన్నఁడు
మనముంటి కలుపంటి మాన్య లివుడు
దయచేసినారు తద్దయు సీదు నుదృతంబు
ఫలియించె, నీనోము పండె నమ్ము !

తే. గీ. వారితో మాట లాడ కీవరున సీపు
సిగ్గుగైకొని తలవంచు పెగ్గుగాడె ;
వార లేమనుకొందు రీవరుని జూచి ?
యన్యులా ? వారు మనకుఁ బద్మాయతాక్షి ! 15

చ. అని తల్లి పల్కుటయు. 16

ఉ. చేతను బల్లెరంబుఁ గొని సిగ్గొకకొంచెము వెన్నలాగఁగా
వాతెఱయందుఁ జిర్పగపు వాటపుఁబంతము లాదుచుండ మే

లూతల గుబ్బలున్ బయటలోపల డాగుదుమూలలాడఁగా
నాని డగ్గరెన్ వికసితాంబుజలోచన గుండె చుల్లనన్.

17

ఉ. “ఇచ్చిన విప్పుడే వెడలు నీయన, నీయక యిట్లు లెలచినే
పిచ్చటఁ గాలయాపనము నే నొనరింతు” నటంచు నెంచుచును
ముచ్చట వెన్నకున్ మఱియు ముందటికిన్ దిగలాగఁ గొంచినే
పచ్చపలాక్షి యూరకొనె; నట్లుగఁగా మది మోహముండినన్.

18

సీ. కలము కలము నొంద సదులు లెల్లడ మందఁ
జెమటచేతను జెక్కు చెమ్మగిల్లఁ
గనులు చాపలమున మనము గోరికలానఁ
దనువు పులకలచే దళముగాఁగ
నవ్వు అవ్వకుఁదీయ అవ్వ చివ్వునదాయఁ
జనులు గందరగోళ మనుసరింప
సిగ్గు వెన్నడుగేయఁ జేటు ముందడుగేయ
మోహమ్ము తలరెక్కి మురుపుఁజూపఁ

తే. గీ. బల్లెరము బల్లమీదను మెల్ల నునిచి
తమలపాకులు దీసి హస్తమునఁ బూని
బోలఁతి తాంబూల మిచ్చునప్పు చొరపలతఁ
జేసె నావంత యేమని చెప్పవచ్చు?

19

వ. ఇట్లు తాంబూలం బొసంగిన గ్రహించి చన సుదృఢ్తల దగ్గనమ్మన
సూదనున తవ్వేళ్ళమాత మరల నిట్లనియె.

20

తే. గీ. తప్పుగాఁ జూడరేని నే నిప్పు చొక్కి
మనవిఁ జేనెద; దేవర మనవి చిత్త
గింపవలెఁ దప్పయిన క్షమింపవలయు
దాసరుల తప్పు దండముతో సరికద.

21

తే. గీ. వర్ణములలోన వృత్తినిఁ బట్టిచూడ
మాకులం బెంతకేనియుఁ గాకులంబు

“అగిన యన్నంబులోనికి దగినకూర

దొరక” దనుసామెతకు మేమె గుఱుతునుండి.

22

మ. ధనమా ? లోపములేదు; విద్యయును మీదాస్యమ్మునంజేసి కై
కొనె నీ కన్నియ, రూపురేఖలకుఁ దక్కుంగల్లు మావారిలోఁ
గనుగీదై తగు హెచ్చుతగ్గు, గడువేడ్కన్ సాటి రోబోట్లరీ
తని వర్తింపఁగఁ జేయకుండుటకు నెంతే నెంతు స్వాంతంబునన్. 23

ఉ. పుట్టిననాఁడునుండి ధనమున్ గడియించుట కిచ్చలేదు నా
తెట్టులనైనఁ గాని భునులెల్లరు మెచ్చుటయే ధనంబు సీః
పొట్టకునై కడయ్య ? పలుపోకలు పోవుట, భాత పెట్టఁదే
పట్టెఁడుకూడు ? నన్నము నెపమ్మునఁ జచ్చినవార లుండిరే ? 24

ఉ. ఏదెననైన సత్పురుషు లెల్లరు మెచ్చెడి సత్ప్రప ర్తనం
బూఁది క్రమప్రకారమున నుత్తమసమ్మతిగా ధనంబు సం
పాదనఁ జేయు తొప్పగును; మాన్యులు మెచ్చనిద్రవ్య మేల ? పా
కీది గడింపదే ధనము; కీర్తిరీరాని ధనంబు కాలినే ? 25

కా. ఏనే రాసు మదీయమైన కులమం దెన్నీ తరాలాయెఁగా
నీ నీచున్ వినఁజోరు, చూడరు; ధనం బీనీ ధనం బీరుకే
పోనీ బ్రాహ్మణజాతిఁ దక్కు నితరున్ భోగింపఁగాఁజోరు; కా
దేనిన్ క్షత్రియజాతి, యన్యము ‘ముదారే’ మాకుఁ జర్చింపఁగన్. 26

ఉ. రాసుల నిత్తుమంచు నరకాసుల నిత్తుమటంచు వత్సర
గ్రాసమువచ్చు భూముల నొకానొక నిద్రకె యిత్తుమంచు నా
యీ సుత నెల్లవారడుగ, నేమొకొ ? నామన మిచ్చగింప; దే
దోసమొ కాని నా తనయతోడు మఁదీ : యన్మృతమ్ములాడినన్. 27

ఉ. అందఱు కన్నివఁకలను నల్లుచునుండునెరాని యెవ్వనిం
టొందుట కిచ్చగింప; దదెపో, యని యేనును నూరకుండు; మీ
యందునమాత్ర మిచ్చ గల దంచును సూచనఁ జేయుచుండు; నే
“సుదస్రద్రూపిపం దీచి” యటంచును; దా “నది కాదు కా” దనున్.

తే. గీ. రాన దీనిని మీదానిగా నొనర్చి
సంతసము పెరుమాళ్ళను సంఘటింతు
భాగవతులకై ఒకర్యంబు భగవదధిప
సమ్మతం బని రాదె ? వైష్ణవమితంబు. 29

వ. అన నయ్యాచార్యకవిపడిం డద్దాని కిట్లనియె. 30

ఉ. కోరినమాట మంచిదియె కోరఁగవచ్చును గోరినంతనే
నేరము గల్గునే ? వినుము నీదిగుమాటకు సుత్రంబు నీ
కోరిక లేకయే జగతిఁ గోరెడివారలు వేసవేలు నీ
వారసికాగ్రగణ్యులకు నర్పణ నేయుము నీడుపుత్రికన్. 31

క. రసికతయన నెట్టిదియో
యనుమంతయు మాకు సున్న, యిటుసంటి పనుల్
ఁసికులవి; మేమయినదో
రసహీనము మఱియు నహపరమ్ముల వెలియున్. 32

చ. పర మటులుండఁగా వినుము భామిని : “తానఁట, సత్కపిళ్ళలో
త్తరుఁడఁట, మంచిచెడ్డల విధమ్ము సమస్త మెఱుంగునట్టి డ
వరుఁడఁట, వేశ్యకన్యకకు వల్లభుఁడొనఁట, యెంతవలెఁడయో :
హరిహరి” యంచు లోకులను నాయపరీర్తికిఁ దాళఁజెల్లునే ? 33

ర. “ఎవరికినిఁ దెలియ” వంచును
నవరణఁ జేయకుము; పిల్లి చయ్యనఁ వనక
నవ మూసి పాలుద్రావిన
నెవరికిఁ దెలియకయె యుండునే ? కనుఁగొనుమీ, 34

తే. గీ. అన్నియు నెఱుంగువోడవే యగుదు వై నఁ
గాని యొక్కటివినుము నిక్కమగు మాట
ఎట్టి సంగతులైనను విముఁడుఁగాని
జారదోరత్వములు దాఁగఁజాల చెందు. 35

తే. గీ. మఱి యైకేమన్న, నింకొకమాట వినుము
ఎట్టివాడైన వెలయాలి నెననెనేని
యశము గంగనుబడు నపయశమువచ్చు
గాన మాటోట్ల కిది మంచిగాదు నిజము.

36

ర. అని పలుకుచున్న విప్రుని
గని “యీగతి మీరు పలుకఁగా నగునె, యశం
బున కేమిలోప మబ్బును ?
కనమే మును కవులయొక్క రతలు మహాత్మా ?

37

సీ. ధనకామినీమణిజనలోలుఁ డైనట్టి
రాశిదాసున కేమి ఘనత దరిగె?
జలరామణీవారకాంతాయుతుం డైన
రీలాళుకున కేమి లీల దగ్గ ?
పిదివిరాసుములేక వేళకాంతలఁగూడు
శ్రీనాథరవి కేమి చేటు మూఁడె ?
విత్తరాంతాధరాయ త్తచిత్తుండైన
ధూర్జటిరవి కేమి దోస మబ్బె ?

తే. గీ. గ్రంథములయందుఁ దాము శ్రీరంగనీతు
లెన్నియో చెప్పుదురుగాని యెంచిమాడ
వారకాంతలఁ దడవనివారు లేరు
కవులసంగతి నే నెఱుంగనిదికాదు.

38

ప. అదియునుంగార విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతవిరుద్ధం బంటిరేని.

39

ర. “అడియ” నని రోరుచున్న
ప్పుడు కాదనఁజోరు వైష్ణవులు; తొండరడి
బొప్పిడియాశ్వారోర మా వెల
పడఁతిం గొనె; బ్రహ్మరథము పట్టరె ? జియ్యల్.

40

ర. రసభరితములగు కావ్యము
లనమానమ్ముగ నొనర్చి యభిలషనులకున్

రసికత నొనఁగు నుకవులే

రసికులు గా రనుచు మూర్ఖురాలికిఁ జెప్పుడి.

41

తే. గీ. సిద్ధమయినట్టి యన్నంబుఁ జేతి రంది

నట్టి పరివక్తవలమును, నంగనామ

ణీప్రథమయౌవనమును బండితు లుపేసి

నేయఁగా రాదుచేసినఁ జెడును మీఁది.

42

వ. అదియునుంగాక.

43

క. “భూదానము కన్యా వి

ద్యాదానములు పరిగ్రహణయోగ్యముల్

గాఁ దెలియఁజెప్పుదురు మీ

భూదేవతలే” యటన్న భూసురుఁ డనియెన్.

44

క. కులమును దెలివియుఁ దేటయుఁ

గలుకులయెడ ముందుఁ జూడఁగాపరె నంటుం

గులము ప్రిదానమ్మగు నది

కలియనిచో దానిఁ బొందఁగారాదు కదా :

45

తే. గీ. కాళిదాసాదికవులసంగతికి మార్పు

హస్తీమళకాంతరంబగు నది యటుండ

వార లొనరించినట్టి సద్వర్తనములు

చేయవచ్చును తెద్దలు చేయరాదు.

46

క. కవులకుఁ గలిగినరసికత

కవనమునం దుపచరింపఁగా యోగ్యతరం

బవుఁగాక కులవిహీనలఁ

గవయుటకా ? యన్న వృద్ధ కనలుచుఁ బలికెన్.

47

క. కులభేద మెన్నఁగూడదు;

తెలివియుఁ దేటయును గల్గు తెలువలయెడ నీ

యిలలో “శ్రీరత్నం దు
ష్కులాదపి” యనంగ విసమె ? సూరివరేణ్యాః 48

క. “ఏజాతివారిఁ గూడిన
నాజాతియె యగును దేశ్య” యంచును విద్య
ద్రాజులు పచించుమాటల
నే జూటామాట లనుచు నెంచితిరి గదా ? 49

చ. అనిన నద్దానియు క్రిన్దె పుణ్యమ్మన కచ్చెరువడి మాటలచే నంతోషపెట్టి
చనువాడై చిఱునవ్వు నవ్వుచు నాతం డిట్లనియె. 50

తే. గీ. యోగమున్నను దప్పింప నొకరివశమె?
యు క్రిన్దె యుక్తులరు నంతముండదు గదా?
మహి వినుటలేదె “ మాటకు మాట తెవులు
నీళ్ళకును నాచుతెవు” అను నీతితీతి. 51

క. అని పలికి ప్రొద్దువోయిన
దనియును రేపకడ వత్తుననియును నవ్వే
శ్యను నొప్పజేసి చనె నా
తనిగృహమున రతఁడు శంకితస్వాంతుండై. 52

చ. అట్లు చని యాతండు తనమనమ్మన. 53

తే. గీ. నిదురఁబోఁగొట్టుఁ, గ్రమముగా నెత్తిరెక్కుఁ,
గలుషతఘటించుఁ గుండయుఁ గఱ్ఱయుఁ దన
చేతి పొనఁగూర్చు నదిగానఁ జెప్పనగునె
వేశ్యకును నస్యమునరుసు భేదమిలను ? 54

చ. రాగములేకయే పయికి రాగముగల్గినరీతిఁ జూపుచున్
రోగముగల్గియున్ బయికి రోగములేదని పొరలరాడుచున్
సాగినయంశపట్టుఁ గడుఁ జల్లఁగ ద్రవ్యము దోచిపెచ్చుసి
బోగముజాతి నమ్ముటలు పోలవుగా : భువి నెంతవెట్టికిన్. 55

సీ. మాయమాటలరు సమ్మతమైన వ్యాభ్యాత
తులలేని పచ్చిబూతులరు ముంగ
యసుచితవ్యాపారమునరుఁ బెట్టినచేరు
మైతిపాతవాక్యసంతతికి పడది
పరమనోభిప్రాయహరణమునరు నద్ద
మన్మతవాక్యముల కిమ్మైనకొంప
తనయాసువిరచితావినయములరు ఛత్రి
మభిలదోషములరు నాలయంబు

తే. గీ. బెట్టునరిమాటలరు వెల్లుఁ బుట్టినల్లు
నిభిలననసంతతులరు శనిగ్రహంబు
వెనుకములనును బెలియని వెల్లివెల్లి
విటులపాలిటి యమమాత వేశ్యమాత.

56

ఉ. కావున వేశ్యమాత అనఁగా మటుమాయలమారిముండు; ఏ
శ్లేషగ నైన లాలనము లిచ్చకముల్ పయిపూత బూటముల్
తేవల సత్యరీతిగను గీర్వానఁడని ధనమ్ముదోతు; రీ
త్రోవ లెఱుంగమే; బుభులతోడను సాగునె ? యెట్టిదోముదో.

57

ఉ. జారసఖిన్ ధనాంగనను జారునిఁ జోరునిఁ ద్రాగుఁడోరు నె
వ్వారును గీర్తి రానపడువారలు కొంపకుఁదేర్చరాదు; ఏ
ద్వారముఁ గార్యముండినను దామును ద్రోక్కఁగరాదు; నిక్కమీ
తీరు పెఱుంగకున్నఁ గొనితేవలనే; యపరీర్తి యెరికిన్.

58

ఉ. కావున నిట్టిసంగతులు గౌరవహీనులపెట్టెనొమ్ము రీ
త్రోవలు మంచిపూరువులు ద్రోక్కరు. త్రొక్కినవారిమెచ్చ. రీ
త్రోవలఁ గాలుపెట్టనినరుండు మహాత్ముఁడు; కాలపెట్టెనా,
తేవల నిందితుండు నపరీర్తిపతీమణిరేం బ్రయుండువా.

59

సీ. కొండమాచార్యపుత్రుండు రామామణి
నెనసి నిర్బాగుఁడై బసఁగడదొ

నీలకంఠాపధానిచూరూఁ డలచలచి)

ముఖిఁగూడి మాన్య మమ్మునానలేదొ

హనుమంతరావు చేకొనినదత్తుఁడు సుంద

రినిఁగూడి కొంపమ్ముకొనఁగలేదొ

. అల్లకృష్ణయమంత్రియసుజుంఁగు మణిమాల

తోఁగూడి ముష్టి మొత్తుకొనలేదొ

చే. గీ. వీరచోకలెక్కయే : జమీందారు లెంద

తెంద అప్పలపాలగు దెఱుఁగఁబడను :

అమరుఁగాక హిరణ్యశృంగములు తనరు

పెలపెలఁదిపొందు పలుకష్టములకు విందు.

40

ర. అని మనమున నసుకొని జరి

గినసంగతివలన నెట్టితీర్తిగలుగునో

యని సంశయించె నాతఁడు

ఘనులకు నపవాదకన్నఁ గష్టము గలదే ?

61

చే. గీ. మనము నెడబన్నకతన నమ్మదనుఁ డతని

యింటిపంపకునైనను నేగకుండె;

మనము పెడఁగొట్టుకొన్న యమ్మగువమిన్న

దావునను గాఁపురముదెట్టె దర్పటండు.

62

చే. గీ. అంతఁ గొన్నిదినంబుల కఖిలజనుల

కపరిమితమోదదాయకంబై తనలె

సంతతామోదభారవికాలనపర

సాల కీలితమగుచు వసంతఋతువు.

63

చే. గీ. “ఇంట సతులను డించి యట్లుంట మిడుఁ

బరుపు గా” దని పోషితభర్తృకలగు

వారిపక్షము వహించి పాంథజనులఁ

గూఁరలిదె సనఁ గోకిలల్ కూఁత విడియె.

64

సీ. అత్తతోఁ బోరాట మంది పోయినయట్టి
 జామాత తనుఁదాన సఖ్యపడియె
 భార్యతోడ విరోధపడి పోయినమగండు
 మగుడ భార్యను బ్రతిమాలయొనియె
 సన్యసిండుటకు నిశ్చయ మందినవిరాగి
 రాగాంధుఁడై తన రమణిఁ గవిసె
 గర్వార్థమై దూరగతుఁడైన సంసారి
 తత్తిఱమున నూరిదారి పట్టె
 తే. గీ. బ్రహ్మచారులు పెండ్లిపై పాట్లఁ బడిరి
 చేశ్యమాతలతోడను పిగ్గరిపించి
 నట్టి పిట్టలెల్ల నద్దాని ననుసరించి
 రహహ : యేమందు నప్పునలరాగమమున.

(10)

స్త్రీ చిన్నారి పొన్నారి చిలుతప్రియపు పదా
 పరుల వివాహముల్ నెఱపువారు
 వచ్చియు రాని గుబ్బలరుల్కు గల గుబ్బె
 తలకు శోభనములు నలుపువారు
 ముడివేయుటకు దణచడిసిగల్ గల బట్ట
 లకు నుపనయనముల్ జరపువారు
 గ్రొత్తగ్రొత్తగ్గోగట్టుకొనిన లోగిండ్ల గృ
 హప్రవేశముల నందువారు
 తే. గీ. స్వామిరక్షాణ మహములు నలుపువారు
 గ్రామదేవత జాతరల్ గడపువారు
 లలి వసంతోత్సవముల నలరువారు
 నైరి పృజలెల్ల నవ్వనంతాగమమున.

(11)

వ. ఇట్లు వసంతఋతువు చెలంగునెడ నొక్కనాఁ డమ్మడునూదగుండు
 సాయాహ్నుంబున శీతవతిపోతనిషేపణముననై యుత్తిరోద్యానమున

నకుం జని యచట సుదానైరతవిలేపనస్వచ్ఛం బగు నొక్కచప్పరం
బధిష్ఠించి తదరామరామణీయకంబు విలోకించుచు వికసితాంతరం
గుడైయున్నంతఁ దడుదంతంబు నొకచెలిమిన్న తదీయవివిక్తనంద
ర్భూతిలాషిణి యగునద్భాలామణిఁ జెప్పిన నప్పద్మాక్షియు. 67

సీ తన నవ్వుకన్నఁ జక్కనితెల్పుగల చల్వ
కండువా బుజముచక్కటి నటంపఁ
దనమేనికన్న మెత్తని క్రొత్తమల్లెపూ
పులు వేణుండి జల్జలని రాలఁ
చనరాంతికన్న హెచ్చన నొప్పుబంగారు
మొలనూలు కటిమీఁద మొనసియాడఁ
చన మోవికన్న నెఱ్ఱనిరంగుగల గాగ
రా పదమ్మలమీఁద రంగు లీన

తే. గీ. పలపు చిగురింపఁ గోర్కెలు దొలకరింప
మనము బెనఁగొన సందియం బినుమడింప
నతనిఁగనుఁగొనువేడుక లలవరింపఁ
దత్త క్షణమయేగె నంతికోద్యావమునకు. 68

ప. ఇట్లు చని దొడవ్వల నాతనిం గాంచి నమీపమ్మనకుం జన సంశ
యించుచున్నంత. 69

సీ బలపసందుగ నొప్పు పైతిణీ తైకపైఁ
పైఁబలో హారముల్ నీటుఁజూప
మలఁచినట్లున్న దండలఁ గ్రిక్కిరిసి దండ
కడియమ్మ లొకవింతరాంతి నీన
మురుపుఁజూపెడి ముచ్చమోవిపైఁ బ్రసరించు
తక్కుముత్తము తళత్తళ నటంప
ద్రవపుట్టఁజేయు పాదముల నొప్పెడినూపు
రధ్వసుల్ గతికి సారస్య మొసఁగ

ఉ. పాపమటంచుఁ బుట్కితిలి పంచశరీముఖబాణసంభవ
త్తాపముచేత బాపపడుతన్ని సనాదరణం బొనర్చు నా
పాపమురస్తు సన్యమగు పాపము చెక్కుడె ; యట్టిపాపమున్
బాపెడిపుణ్యు లీ చిలుతపాపము గీపము తెక్కచేతురే ?

78

సీ. సంపెంగఁ బోలుపుష్పము గల్గునే ? యొక్క
తేటి కయ్యదివెనుబోటు గాక
తహినాంకుఁ బోలుపస్తుపుగల్గునే ? పచ్చ
తతులచు నైధనతార గాక
మొగలిఁ బోలెడి దళిములు గల్గునే ? కాల
గళునకు ప్తప్తాప్తరింబు గాక
గానమ్మవంటిపత్కల గల్గునే ? వేద
విసుల రయ్యుదియుఁ జుక్కెదురు గాక

త్రే. గీ. పలచి పలపింపఁగల్గిన వారముఖ్యు
పంటి పగలాడి గల్గునే ? పనితలందుఁ
దమచుదిరి వేఱురీతిగాఁ దట్టెఁగాక ;
భూమిసురరాజు : కవితాసతీమనోజు :

సీ. పండితపామరాపారమోదదము గా
నమ్ము మాపెట్టెలో సొమ్ముగాదె ?
కుభరార్యములయందు సొంపు సంపాదించు
పిది మేము పెట్టినభిక్ష గాదె ?
మన్మథదేదాంతమాల్గోపదేశమ్ము
లసఁగ మాతలనె పుట్టినవి రావె ?
ముసిబీతిలో మునిగిన రాజుసుద్ధరిం
పఁగ మమ్ముఁ జెప్పవలెఁ గాదె ?

తే. గీ. సురతనైపుణ్యముల మదిఁ బొన్నురసిక
పరుల రందఱు మాతరువాతఁ గాదె ?

ఎన్నివిధములఁ జూచిన మున్నునలటఁ
దగుదుమేరాని నిందకుఁ దగము మేము.

80

సీ. కామాగమాభ్యాసకలన మీకుఁ గపింద్ర :

కామాగమాభ్యాసకలన మాకుఁ
దత్తదంగస్ఫూర్తిమత్త మీకుఁ గపింద్ర :
తత్తదంగస్ఫూర్తిమత్తమాకు
నవరసాలంకరణరతి మీకుఁ గపింద్ర :

నవరసాలంకరణరతి మాకు
నసుమనస్కామోదశయ్య మీకుఁ గపింద్ర :
నసుమనస్కామోదశయ్య మాకుఁ

తే. గీ. బరవశవిధానకౌశలపటిమ మీటఁ
బరవశవిధానకౌశలపటిమ మాకుఁ
గాన మీటసు మాకు నైర్వలంబు లభ్యు
గాదు; వివరించి చూడు మో తమిషరేణ్యు !

81

సీ. సరసపద్యవిశేషసక్తి మీకుఁ గపింద్ర :

సరసపద్యవిశేషసక్తి మాకుఁ
జిత్రబంధశ్లేషసిద్ధి మీకుఁ గపింద్ర :
చిత్రబంధశ్లేషసిద్ధి మాకు
శుచికులోదయకృతస్ఫూర్తిమీకుఁ గపింద్ర :
శుచికులోదయకృతస్ఫూర్తి మాకు
అభినవపాండిత్యవిభుత మీకుఁ గపింద్ర :
యభినయ పాండిత్య విభుత మాకు

తే. గీ. నన్నిటను మీకు మాకును సరసిచూడఁ
దౌల్యమేగాని వర్ణభేద మొకఁ డుంచె
నింతమాత్రము భేద మదేరిరైనఁ
గలదని యెఱుంగరే ? మీరు కవులుగారె ?

82

వ. అదియునుం గాక.

83

చ. అతికఠినప్రయాసమున నార్జనఁ జేసిన రామశాస్త్ర మే
గతిఁ జరితార్థమౌను ? రులకాంతలయం దదిగూడ దంచు నా
రతిరలయే పచించుఁ; బరరామల కంఠటికాల ముప్పునే ?
వితి యగుఁగాదె ? అక్షణవివేకము అక్ష్య మెఱుంగకుండినన్. 84

తే. గీ. అనుచు నొకమాట కొకమాట కతుకరంపడఁ
బల్కు. దరహాస మొసరించుఁ, బైఁట జార్చు,
మనములోఁగోర్కి వెలిఁజేయుమనుచు మరుఁడు
ప్రేరణమునేయ నాపఁగా నేరితఠము ? 85

చ. అను నద్బాలామణి నయుక్తికమ్మలగు పచనమ్మలకు సంతసెంపుచు
నతం డద్రాని కిట్లనియె. 86

ఉ. ఎన్నఁడు నేర్చి తీ పగల ? నెన్నఁడు నేర్చితి విన్నిమాటలన్ ?
మొన్నటిదాన పీపు సరిపోఁ యిపు దెంతటిదానదైతి ? నిన్
బిన్నటినాఁడెఱుంగుదును “బెప్పెపె మెమ్మెమె” యంచు నుందు మీ
పెన్నిట జాణదైతి; విపు దెవ్వనినైనను బుట్టఁబెట్టవే ! 87

చ. అని పలికి.

సీ. రఘుణీమణివిహార మెఱుంగనట్టిదీ
పరుఁడొటచే మది గరఁగ లేదొ
ధనరామిసిమణిజనతత్పరత మంది
రాదనియే మది గరఁగ లేదొ
క్షణసుఖమ్మునకు యశమ్ము గంగను గల్పఁ
గా రాదనియే మది గరఁగ లేదొ
మనమీది తాత్పర్యమా వెలచెలి? కిట్టి
దరుదనియే మది గరఁగ లేదొ

తే. గీ. కాని యర్కన్నెమిన్నకు లోసుగార
చనియెఁ దనయింటి కాతఁ డవ్వసము విడిచి;
రమముగాఁ గాని యింతమాత్రమున కట్టి
ఘనులబుద్ధులు పెడమార్గమునకుఁ జనునె !

తే. గీ. అతనిహృదయవిధంబు దా సరయవలసిది
 సిగ్గులుచు నన్తలోదరి చింతగొనుచు
 నానంద దేగినమార్గమ్ము సరసికొనుచు
 నింటి కేతెంచెఁ జిన్నవోయినవిధమున.

క. దొరకక దొరకక సమయము
 దొరకినఁ బైఁబడక నే మృదువచనములచే
 గరఁగింప నెంచ నగునే :
 కరఁగునె ? నిష్పంచుఁ డెప్పుఁగో ఘృత మివ్వఁగో :

క. అని యీగతిఁ దనమనమునఁ
 పనివారని కోర్కెలచిలు చట్టములై పే
 కొనఁగ నిలుపోవమిని గనుఁ
 గనికర మగురీతి చోపఁగా మిన్నయివఁగి.

చ. కనుఁగొని రల్లి యిట్లును "సుఖమ్ముగ నుంచఁగ లేక పెట్టి
 తిని నిటు గుండ నేటిది మదిం ? గటవా ? ఛరణీనలమ్ముగను
 దుస విటశేఖరుల్ పదులు నూలులు వేలును లగలుగా, ఛరణ
 గన లిటు వెట్టిఁ బూసుదురె ? రాదనరే ? సరివారు నిన్నుచోఁగ.

ఉ. రమ్మనిసంతమాచ్రినె కర మ్మనురాగము మీలు వచ్చుచా
 రిమ్మహి వేసవేలు గలఁ రిట్టి బిటాగ్రణులం న్నొడిచి నీ
 విమ్మహిదేవసూసు నలయింపఁగ నేటిది ? రానివారలఁ
 రమ్మని పిల్వ వేడు కనరా ? సరివారలు నచ్చటంబురా ?

చ. జనుల కనేకమార్గముల సంపద చేర్చడియుండఁ గాని యో
 వనమె ధనమ్ముగా మనసు వారిజసంభవుఁ డిచ్చెఁ నిట్టియో
 వనమున లేనిపోనివలవంతలఁ గాలము వెళ్ళఁబుత్తురే ?
 చినిగినచీర నమ్మకముఁ జేసినఁ గొందురె ? యెట్టిపెట్టులున్.

సీ. చిన్నదా, పెద్దదా ? చెప్పనీకన్న మా
 జీత్యము వేవేల్ గడించి పోన

మొదటి కన్నెలికమ్ము తుదముట్టెనో, లేదా
 మీనాక్షి గట్టింతు మేడఁ జూచు
 సీకన్న వన్నెచిన్నెలు గగ్గెనే ? కాంతి
 యొడలెల్ల బంగారుతోడపులాయె
 నందమా, చందమా ? యది యప్పట్టమెరావ
 యలివేణి యెంతమాన్యము గడించె

తే. గీ. నేటి కేడాది యాయె నీ కీడువచ్చి
 గవ్వయైనను నీవల్ల గడన యెఱుంగఁ
 దాడి చెప్పిన సీరుఁ గోవమ్మువచ్చుఁ
 గట్టనుపుములు నీ వెఱుంగవు గదమ్మ ?

96

సీ చక్కెర విల్కానిసామ్రాజ్యలక్ష్మినాఁ
 బ్రక్కెనున్నపు చూపట్టవలదె ?
 కేళిరారీతిఁ జొక్కించువేళలను జం
 త్రపుదామ్మపోల్కె గన్నట్టవలదె ?
 ఎదురుగాఁ దోతంచునెడ విలాసంపునం
 పదల ప్రోవనఁగఁ జూపట్ట వలదె ?
 రతి పెంచుకొన్న గారంపుకీరంబునా
 తాడించునపు గన్నట్ట వలదె ?

తే. గీ. విటుల మోహింపఁ జేనెడి వేళలందు
 మచ్చుమందుల బొమ్మనా మసల వలదె ?
 సాని సాని యనంగనే సంబరంబె,
 వేఱురీతులదాని సుసారి యసరె !

97

శా. ఏమెవ్వనికినైనఁ గాని హృదయం బీరామ వాఁ డట్టివాఁ
 డే యో గార; యొకం డటంచు మన కేమి, సూత్రముల గట్టెనే ?
 దోయివానికి నొక్కఁడే పర్యటపఁటే, దోగాల కొక్కం డఁటే
 రాయం, డమ్మరా ? వెట్టేఱుని రులదుర్బాదల్ విడం జూతులే ? 98

క. అనివలికెడి తన పలుకులు

వినియును వినవలెన్న యట్లభినయించుచునురల

గని యట్లనుఁ గార్యమున

కనుకూలం బైనతోప యాపటిలంగన.

[92]

ఉ. “ఏల విచారమంద ? వినుమీ : యయవారికి డగ్గరైన చు

ట్టాలట, పెండ్లియంచుఁ గడు దంబుగ మేళము రసమందుఁ గల

బూలము విచ్చిపోయి రెటుఁబోతివా ? నిన్ గను వారలెంతయున్

జాలము చేసి రిచ్చట, మనం జనుచెంచునఁ దయ్యవారున్ .

[100]

ఉ. వచ్చుట నిక్కమేని యయవారటవన్ సమయమున్ బాని లే

సచ్చరణుచ్చరల్ గొలిపి యాచరముం గలిగించి సమయ

బొచ్చెము లేనికూర్చి దిగఁ బొత్తు లగింపఁగఁ బడు సమయః స

ముచ్చటఁదీర్తు సీవిఁకఁ బ్రహేళముఁ వెలచఁగఁపిల్చి సమయః .

[101]

చ. పరిచయ మెట్కుడైనపిదపన్ మఱి మెలరటివారిన్ సము

ష్టరమగు మోహవారినిధిమగ్నులఁగా నొనరింపవచ్చు స

వెలుఁగవు గోల వాట, నిటు చెందఱు నెంచఱు మోసపుచ్చి ర

ప్ర్రో? యిఁకఁ దర్కె సీతఁ డనుమానము మానుము మానున్లునన.

క. నీపాటయు నీయాటయు

నేవుగ నొక నాల్గరోజు లీలండు గిను

గాపాడఁగలఁడె ధైర్యం ?

జేపా టీతఁ డన ? ఋశ్యశృంగుఁడె ? చెప్పమా.

[103]

తే. గీ. మనకు మేళములకు సచ్చు ధనముదన్నఁ

దగినవారలతోడ సందర్శములు మ

టించుటే ముఖ్యమగు లాభ మెంచి చూడు

మేమెఱుంగుదు వీలాధ మిందువదన ?

[104]

ఉ. మేళ మటంచు నేగునెడ మేలిమిసౌములు లేనిదైన బల్

లిలలు లేనిదైన వెలలేమ వనందుగ నెర్పసౌములం

దానిచి వేషధాషలఁ గనంబడినంతనె యెంతవారికిన్
జాళి మనమ్మునన్ మిగులఁ జాల్పడు నే మనుకొంటివమ్మరో ? 105

ఉ. ఇంతియరాకయున్నఁ దమయింట నెసంగెడి నుందరాంగులౌ
రాంతలకన్న నెక్కుడగు రాంతలమే మన ? మెంతవర్కనౌ
రాంతరుఁ గాంతుఁడైన మన రాంతలఁ గన్గొని మోసపోవు; నౌ
నింతరు ముఖ్యరణము నెన్నఁగ మేళముసుమ్ము కోమలీ: 106

క. నవనాగరికులు గొందఱు

శివశివ : మన మేమి తప్పుఁ జేసితిమొ 'శుభం
బపునెడ మేళమ్ములు పి
ల్వపల' దటంచును బ్రతిజ్ఞఁ బట్టిరఁటమ్మా. 107

క. 'మేళమునకు బసులుగ వీ

జాలాపమ్ములకు మోదమంటఁగ రాదే?
హేలమెయిఁబాటు పైజీరు
లేలా బోగాలకన్న నెసకందిడరో ? 108

క. వీరల కిచ్చెడి ధనమున

నాటవపాలిడిన వార లధిరామోన
శ్రీరాణింపఁగఁ బాడదె ?
వారంగన లేల? పో: వివాహమ్ములకున్. 109

ఉ. వారలలో శతాంశమును బాడఁగ లేరది యట్టులుండ నిం
గారములూని వచ్చిన నెగాదిగఁ జూచి మఱెంతవారలున్
వీరత మూని ద్రిప్యమును దేహమునుం బెడఁగొట్టుకొందు కి
వారసభీషమన్నితవివాహము లేరికి ముప్పొసర్పవే. 110

క. అనిసభలు చేసి చెచ్చెరు

అనేరము లొనర్చి 'మేళ మరుదెంచినచో',
ఆసుదేరము పెండ్లికి 'మే'
మని కొంపలు నిశ్చయించి రని వింటిఁ జుమీ. 111

క. 'రానిందు మూసునె ? యునూ

చానాచారము' లటంచు సభ్యులమూడు

వోనాడి పెండిలికి మే

శాసనం దాంబూల మిడి తెలమి సీసమునా... 112

క. అని హామనకుం బెప్పిన

విని దాలామణియు "నెప్పు పెండిలి యగు" ను

చును నెంచుచున్న నాలో

ననె పచ్చె వివాహమును ఘనముగ నెంచెనె. 113

తే. గీ. చుట్టుపక్కలలో బలుసొబ గెలర్చె

పొలి వెదలిరి పెండ్లి కలపఁబడు గలసి

ముఖ్యులంఘు లగుచితమునను పెండ్లి

జూడఁగా నేగె సమృద్ధిసూచనసూచి. 114

క. వాడేపువళభవః సుర

రాడ్రమణీయవిభవః కవిరాజనిరవిత

లిడ్రునా : కల్పానని

రుడ్రాజనిమానదానరోచిష్టుమతీ ! 115

౪. వేంకటరాయసోదర : సమీనసుమాప్త : పురారిరామిని

లింకర : పీఠరాసగర్వీ ర్తివమందిర : పచ్చినాభమా

పంకజదాస్కరా : సురవిదాంధవసంయుత సౌభామిరా :

వేంకటరత్నమంత్రీమణి : విశ్వజనీనరలాగ్నిదేమణి : 116

మాలిని. సురవికమలమిత్రా : సుందరాచంద్రా :

వికచకమలనేత్రా : విశ్వసౌమిప్రహరత్రా :

ప్రకృతసుర్యతవృత్తా : పండితగ్రామసుత్తా :

సకలసచివగణ్యా : సజ్జనస్త్రోత్రగుణ్యా : 117

— గ ద్య —

ఇది....(శ్రీ) తిరుపతి వేంకటేశ్వర పృథ్వీవంశైః

కేవలకల్పితంబగు శ్రవణానందంబును మహా

ప్రబంధమునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పురీవేదాంతానమః

ప్రవచనానందము

— శ్రీమత్పురీవేదాంతానమః —

తృతీయాశ్వాసము

క. చటుకవిద్యావిద్యాలం

పట : అజన్మప్రకృష్టభాగ్యోదయ : దుః
ర్లుటార్యసంఘటక : వేల
కటరత్నామార్య : సుకవికమలాదిత్యా :

1

ప. అచటరింపు మసంతరంబు.

చ. జరగె వివాహ ముద్భుతరసప్రసరత్కలకంఠకంఠభా
స్వరరచనచేమణీసటసంసంగతమంగళవాద్య ఘోషవి
స్ఫురితదిగంతరాగతవిశుద్ధవర్ణిత భరాసురాధిరా
జటచిరమంగళశ్రుతిరసప్రథితప్రమద ప్రదంబుగన్.

3

సీ. ఒకచోట సరలవైదిర సంతతులగోష్ఠి

యొకచోటఁ బండితప్రకరగోష్ఠి

యొకచోట సుకవిరాజ్యసంఘములగోష్ఠి

యొకచోట మంచివైదిరలగోష్ఠి

యొకచోట సరసగాయకపతింసులగోష్ఠి

యొక్కచోటను వారయుపతిగోష్ఠి

యొకచోట నైతిహాసికకథారసగోష్ఠి

యొకచోటఁ దారిహాసికలగోష్ఠి

తే. గీ. యొక్కచోటఁ జిరంజీవాముపతిగోష్ఠి

యొక్కచోటను భటరాట్టముదయగోష్ఠి

యతిశయిల్లఁ గ్రమమ్ముగా నైదురోజు

అను డెలంగె వివాహమ్ము భుజులు మెచ్చ.

4

ఉ. ఒక్కపు డొక్కవేషము మఱొక్కపు డింకొకవేష ములనొ
క్కొక్కపు డొక్కవేషమును నొప్పుగఁ దాల్చి చూచును మున్న
చొక్కపుఁబైఁడిదొమ్మ యనఁ జూపలు లాసను తెలసి బొటను
నెక్కుడు నేర్పుగా నభినయించు నగానను రెల్ల నెప్పుడగునె. 5

శా. ఆ నాట్యాభినయముల్లా లా రసవత్ప్రసారించునలంకరము
త్యానందం బొడఁగూర్చు నభ్యుదయి "లయార్థి : బళి : మేలు : పు :
శ్రీ నారీమణి పేరదేము : యహహా : యాబాలయూ ర్ధ్వయో
యా నాటం గనఁదోము దీని నెనయూ నెదోగి నలవోక్కెనెనె." 6

ప. అంచు నపరిమితానందంబునఁ గొంపిలుసొమ్మ పట్లనెది. 7

చ. అనమరసాద్ధిలో నభినయమృదుతెప్ప నహామమమమ మ
ననములు కేళి నల్పఁగ మనములవెంటనె లులఁబ్రతిమాళి నె
లనమున లేచిపోవఁగ నెమ్మలు జలప్రపుష్పాన్నిరైతి నె
వనఁ గనుఁగొన్నమాటని నెదాను : నెదాను : నెదోనెదోదహ. 8

శా. భావండా : సౌగంధా : రసప్రసరమా : హండిచ్చులనుల్లసా :
హాపండా : స్వకపోలకల్పనములా : వర్ణగర్భితానందసహ :
నీ వేపండితునొద్ద నేర్పితివాచానీ నీరణాతేనీడా :
యావే రంభపుగాక రంభయన వేటి రేమి చిర్చివఁగెనె. 9

ప. ఇదియు సుంగార.

సీ. ఆటల ననురక్తి నంది చూడనివాడు
చూచి మోహాద్ధిలోఁ జొరనివాడు
జొచ్చి మారునిదాధ సౌక్య వ్రాలనివాడు
వ్రాలి లోపల నిగ్గు చదనివాడు
బడియును వారల బసరుఁ జననివాడు
జనియు "మామూలు" యల చననివాడు
నని విఫలత్వంబుఁ గనక యుండినవాడు
గని మదిలో నీర్వర్ణఁ గననివాడు

తే. గీ. నూటి కొకరైన నచ్చటి నీటుకోడె
కొండ్రలో మందునటనైనఁ గానరారు ;
పెద్ద పెద్దల మనములే బిగువు చెడఁగ
వారలట సట్టు లుండు బ్రహ్మగారు.

11

చ. ఇది యిటులుండ నమ్ముచిత యేసమయమ్ముననైన చీలుగా
నదసు తటస్థమైన యపు డమ్మభుసూదనుతోడ హాస్య మొ
ప్పిదిముగఁ జేయుఁ గన్గొలుపుఁ బ్రేమ చలిర్పఁగ గోట గీటుఁ దా
బడు లొనరింపఁ దాతఁ దొరపట్టుననైన నదేమి చిత్రమో !

12

చ. ఇట్లు వివాహంబు సలక్షణంబుగాఁ జేసికొని పెండ్లివారేగు నయ్యవ
సరమ్మునం దత్పురసమీపమ్మున.

13

సీ. ద్రాక్షుదీతరణతంద్రాకుపాంథాహూత
నావికప్రతిపచోరావకంబు
ఆసియమానమీ నాకులీభవదనే
కానాయకరథీపరాకులంబు
అంతరీపాగతానంతగోగోపాల
కాయస్యవద్వారికణగణంబు
పిరసత్కుసుమపుంజవిహరమాణసవీన
మలయమారుతపోతమానితంబు

తే. గీ. అవరలోధోవిహారాగతాసమాన
హూణమిథునావలోకనాహూయమాన
హాలిరాన్యోన్యభాషణవ్యాకులంబు
చేతము గడంచు నొక్క భునీతటంబు.

14

తే. గీ. రాననగుటయు వారు ధాన్యరూఢు చరమ
గిరి సమీపమ్మునరుఁ జేర నరుగుటయును
దత్తఱమ్మున నొక లండణును నెక్కి
దాటసాగిరి నావికుల్ దాటఁజేయ.

15

తే. గీ. “వారకాంతనుగూడ నీపటివాని
 కర్పమా” యని వారుణి యధికతోప
 శోణద్యుక్తోణయై తన్నుఁ జూచుకొనిన
 నో యనఁగ సూర్యుఁ డారుణ్య మొంది నందఁ. 16

తే. గీ. వద్మినీకాంత యపరదిగ్భావఁ గూడఁ
 గాఁ జనెడి కాంతఁ దా బలాత్కారముగను
 లాగ, జాతిన రక్తచేలం బనంగ
 సంజకెండా య దోఁచె దిర్వంధులందు. 17

తే. గీ. వారకాంతను దమిలి తా పసుపుహినుఁ
 డగుచు నిచ్చోట నింది మందిరిగి దిగుచు
 బ్రేడచే సూర్యుఁ డస్తాది ప్రెక్కఁ జేరి
 రిద్దులకు వారకాంతలు రిద్దులు గారె. 18

కా. డాటెన్ సంజ, పరత్రిసంఘములు పృథ్వీవ్రాతనీడమ్ములన్
 డూటెన్, హలిరజాత్రి యింద్రకడ కర్మవైష్ణవయం బొప్పిఁగాఁ
 జేరెన్, మన్మథుఁ డాశుగమ్ములను నిస్సీమప్రభావమ్మున
 న్నూటెన్, భర్తలరాక చిత్తసరణిన్ గోరెన్ పథానిలముల్. 19

సీ. చోరసంస్కృత్యసాధారణాధారంబు
 డారసాంగత్య కేదారఖిమి
 ఘాతలోకలోకదాకచక్యంజనం
 బేరాతితోకశోభారంబు
 దీపావళిమహాతోపసంధానంబు
 నక్షత్రప్రకాశఫలకంబు
 దాక్షిణ్యజ్ఞానప్రశమనాధిదై వంబు
 కృషికృతితతి సముత్కృష్టనిఘ్న

తే. గీ. మఖిలమార్గావరోధ బ్రహ్మగ్రహంబు
 నువ్వుభూనీచభూనమానోపకరణ

మప్రమేయం బఖండం బసంత మగుచు
నాకృమించెఁ దమంబు దిక్పక్రమెల్లు.

20

తే. గీ. అచ్చటచ్చట నొకటొక్కడై గణింపఁ
దగిన నక్షత్రము లగణ్యదశ వహించి
తమరు నుపరాధకలబగు తమము కౌంత
పో నడంచెఁ గృతఘ్నునిపోల్కి నపుడు.

21

కమలినీముఖ విలాసముల కెవ్వని దీ

ప్తిప్రచారంబు నుప్తిప్రదంబు

తైరవిణీవక్త్రకలన కెవ్వని యా

గమన మవ్యభిచారరారణంబు

చంద్రిరాపక్షిత్పక్ష్యాధి కెవ్వని

ప్రాప్తి నిర్వాహిణివ్యాపదంబు

దోరీమనోనంతరోర్ధాద్ధి కెవ్వని

యుదయంబు పర్వచంద్రోదయంబు

తే. గీ. మానినీజనమానహిమాని కెవని

రాఁర నశినీమనోనాథురాఁక, విరహి

జనుల కెవ్వఁడు ప్రత్యక్షశమనుఁ డాతఁ

డుదయమందెను జలప్రఁ డత్యుచ్చఁ డగుచు.

22

తే. గీ. ఇటుల వెన్నెల లెల్లెడ నెనక మెసఁగె

గచ్చు చేసినయట్లు జగంబు మెఱునె

నదిని దరియించి సాము లందఱు ననేక

మార్గముల నేగ సాఁగి రమందగతుల.

23

తే. గీ. అన్నదీతర సౌభాగ్య పురసికొనుచు

మోదమందుచు నమ్మధునూదనుండు

తా నొకఁడ యేగుచున్న యత్తఱిని వాల

పెసుకఁ జనసాఁగె నిదివేళ యని తలంచి.

24

సీ. తైక దాటియు బనారసుకందువా దాటి
 గబ్బిగుబ్బలరాంతి గంతు లిడంగ
 గాగరా దాటి వైఁ గట్టుపుట్టము దాటి
 తొడలయందం బడాపడి నొసర్పఁ
 గర్జములను దాటి గంధస్థలము దాటి
 కమ్మలకాంతి యాగడముఁ బూచఁ
 దలఁదాటి మొలదాటి తక్కుమీఠెడిమేల్చి
 బంగారుజడ బరాబరులు నేయఁ

తే. గీ. పార్వ్యగతప్రక్షగళితపుష్పప్రదీర్ణ
 మై భువపరాలితకాంతిరాధామ
 మై మలయమారుతోపేతమై నిసర్పు
 నట్టి యాయేటియొప్పున సరిగి యరిగి.

37

సీ. చెట్టుచెట్టునకు విచ్చినపుష్పజాలము
 వర్షించు వలిపిల్లవాయుపులకు
 నడుగడుగకుఁ బల్ల వాంతిరమ్ములనుండి
 కెరలి వైఁ బడు చంద్రగిరణములకుఁ
 దేవతేవకు దిమ్మదిరుగ జమ్మని మీఁదఁ
 బడి హాళాహళినేయు ద్రవమరములకు
 మాటిమాటికిఁ గామపంక్తముల్ తెనిఁగించి
 విప్పిచెప్పెడి భువపరములకును

తే. గీ. గెరలి యన్యోన్యమును రతిక్రీడ సర్పి
 కోరికల కీరిక లొసంగు శారీరలకు
 ధైర్యమును భారవోసి తల్లటమునందు
 మెల్లమెల్లనఁ బరుగిడుఁ బల్లవోష్టి.

26

శా. వన్నెల్ గుల్కెడి నవ్వునెమ్మొగముతో వాలాడు లేఁజూపుతో
 సన్నంబై యనియాడు నెన్నడుముతో జానైన చచ్చోయితోఁ

గన్నుల్ చల్లగఁ జేయఁజాలు పగతోఁ గంపించు మైదీవతో
పెన్నాడంగల వేణిరాభరముతో పెన్నాఁడెఁదా నాతనిన్.

27

సీ. చిన్నిపన్నెలమోముచెల్వ వడ్డి కొనంగు
చిన్నారిపొన్నారి చెమటదాని
నాయాసమున తెప్ప లల్లనల్లన నార్పు
శ్రీయుతం బగు కన్నుదోయిదాని
నొలయు సీట్టూర్పువాయుపులచేఁ దబ్బిబ్బు
లై యుబ్బు పెస్కుబ్బు లమరుదానిఁ
గరఁగి సీరై నాసికను జాలువాఱుసిం
చూరంపుతోరంపుసొరుదానిఁ

తే. గీ. గలకలచ్చసు చొలయుఁ బొంకమ్మమీఱ
జాఱు మొలసూలుగల కటిన్దలముదానిఁ
గందియున్నట్టి పాదయుగంబుదానిఁ
గనియె మధుసూదనుండు వెస్కకును దిరిగి.

28

క. కనినంతనె తనమనమున
ఘనమైన విరారరీతి గనుపట్టుటయున్
దనలోఁ దా నిట్లని యను
కొనియె నచు ప్తంబు నెఱుఁగుకోవిదుఁ డగుటన్.

29

సీ. పగలు భార్యను బట్టి పడఁగొట్టు ముక్కోపి
భృత్యుఁడై చరియించు రేయియందుఁ
బగలు శ్రీ యన శత్రువుగఁ జూచు విజ్ఞాని
నిశియందుఁ బరమాత్మనియతిఁ జూచుఁ
బగలు సన్నాసమే “బహుబా” గనెడి యోగి
రాతిరి తనదుభార్యను స్మరించుఁ
బగలు “వివాహంబు పద్దు వ” ద్దనువర్తి
పెండ్లికై రాతిరి పేర్నిగొలుపుఁ

తే. గీ. గాన నెటువంటివాడైనఁ గాని రాత్రి
యేకతమ్మున శ్రీగాలి సోతె నేనిఁ
దత్తతం బంది పరపశాయత్తుఁ డగుచుఁ
గోర్కె లిగురొత్తఁ టై బడఁ గోరకున్న ? 30

తే. గీ. అనుచుఁ బరిపరివిధముల సత్కడప తనచు
నంబులో నూహనేయు, జ్ఞానంబు గల్లు
వారల కొకప్పు విప్రతి చేరూరుఁగారు
యితరులంద్రోలె దుందుడు తెనయఁబోయి. 31

వ. ఇట్లంతదు దోలాయమానమానసుం డగుచు మెల్ల మెల్లన బసుచు
న్నంత నప్పాలామణియు, 32

క. పిలిచి యిటు లనియె ముద్దులు
గులుకఁగ “మీతోడఁ గలసివొనుటటనై నీ
వలసి చనుదెంచితిని నా
వలనై నను జూడ రిది నెఱాసిన రాచీ ? 33

క. మావారలు కడుమారము
గా వచ్చుచునున్నవారు రావున మిమ్ముగా
నే చేడెద నిబోటన్
మావారలు వచ్చుదనుక మనలుట తొలుతున్. 34

వ. అనిన నాతండును ప్రతిఁ బెప్పనేరక వలెయని యిచ్చోఁ గూడుచుండు
టయు నక్కన్నెమిన్న నాతనిపట్టకుం జేరి యిట్లనియె. 35

చ. “సరనుఁడ వంచు నెంతయును జాతురి గల్గినవాఁడ వంచు నుం
దరుఁడ వటంచు నిజఁ గని యెడన్ గదియన్ గమరింప నాపయిన్
గరుణ యెనంగదాయె నిది కాముకదర్శమే ? తోరుదాని నీ
వరుస ననాదరింపఁ దగవా ? మగవారల కెందు” నాపుడున్. 36

క. “మగువా ! కాముకులగు న
మృగవారికి నీవు చెప్పమాటలు సరిగా

దగుఁగాని మమ్ముబోట్లకుఁ
దగునా ? చెప్పు" మన నిట్లతని కనెఁ జెలియున్. 37

౪. "అఁడుది గోరిన గాడిద
వాఁడే గోరినను మొగలిపంటిది" యనుచున్
జేడెలు నెప్పెడి సామెత
నేఁడే మీవలన నాకు నిక్కంబాయెన్. 38

౫. వెలఁది తనంతటఁ దానై
చులుకఁదసమ్మునకు మనసుఁ జొన్నుచు సిగ్గున్
పెలితియొనర్చుటకన్నను
గలదే మఱి తప్పిదంబు ? కవికులవర్యా : 39

౬. రసికుఁడవని నిను గోరిన
రసహీనముఁ జేసి యిట్లరయరయె నన్నున్
గసరుట ధర్మంబగునే
రసికులు వినిరేని నవ్వరా, రసికవరా : 40

౭. మూలము లేని టీక సుమపుంజనమృద్ధముగాని శయ్య వా
చాలతలేని పాండితియు సంతతిలేని గృహంబు మంచితాం
బూలములేని భోజనము ముద్దులు గుక్కెడి కన్నెమిన్నతో
మేళనలేని జవ్వనము మేలగునే ? కవిరాజశేఖరా :

౮. 'నుకవి యితండు వియ్యదియు నుందరి వీరల కెంతమాత్రముఁ
రకముగనున్న' దంచు 'ఘటనానిపుణతప్వ మయారె !' యంచుఁ జెం
డ్లికిఁ జనుదెంచినట్టి ఘనులే వచియింపఁగ వింటి; నన్ గ్రహిం
వరునికైనై నఁ దప్ప దిది, వచ్చిన వాదులు తప్పిపోవునే ? 42

౯. మన కిదిపఱుకే కలదని
జను లెల్లరుఁ జెప్పివొనఁగ సాఁగిరి కాదే :
'జనవాక్యం కర్తవ్యం'
బను పెద్దల పల్కులకును నాఱడి కలదే ? 43

తే. గీ. ఏల యీలాటిమాటలు ? చాలుచాలు,

'హితవుగా' దని చెప్పరాదే, మహాత్మి !

'అలి నొల్లనివానిని నీలరూర

లోన నుప్పెక్కు' డను మాటలు నిజమైనవి.

44

క. వెడవియ్యడం శరముల బా

రిడి నను గుడి యెదమ చేర యేయబోడంగెనె

గడెయైన దాళడాలను

దడ వొనరించు టిది మంచితనమా ? భునమా ?

45

ఉ. వాదములేల : వట్టి యపవాద పహింపగరాదు గాన మీ

పాదములాన యింక పలవంతలఁ బెట్టుటగాదు, చిత్తిగా

యాదుఁడవైతి శంక పల" దండుఁ గిరగ్రహణంబొసర్చె నా

గాదిలివన్నెలాఁడి; భువి గాంతలసాహస మింతయొప్పునే !

46

ఉ. గుట్టు చెడెన్, దడాబిడిగ గుండెలు జల్లనె. మై చమర్చె ని

ట్టట్టు పడంతె హస్తములు. నన్యముఁ చెప్పబర్రోపదామె, నా

పట్టున నా శుకుండునునఁ బల్కుగలాఁడె మతోక్కమాట ! లే

దట్టికితేంద్రియుండు ప్రపరాఖ్యుఁడుదక్క మతోక్కఁ డెక్కదన.

47

ఆ. వె. అట్లు శరమువట్టి యాలింగన మొనర్ప

నిచ్చజేయు నంత నేగుదెంచి

రా నరోజినేత్ర యనుఁగు నెచ్చెలు; లతం

దానిమిత్త మెంచి యవలఁ బ్రోచె.

48

ఉ. త్రోచిన వెన్నఁజూచి, తనతోడిచెలుల్ పఱులెంచుటం గదా :

యీ చెలికాఁడు సిగ్గు వడియెం ; తెలు లిప్పుడు నాదుపాలికిన్

బాచులపంటి వారయిరి బో ! యని చింతిలసాఁగె; స్నేహమున్

దోచవుగా మనం బతనుదోషపరీవృత మైనవేళలన్.

49

వ. అట్టియెడ దగ్గరి నెచ్చెలు లిట్లనిరి.

50

సీ. “పరిహాసమునకు నే ‘దావగా’ రనిపిల్వఁ

‘దొమ్మిన్నవాడు రాఁబోలు వీరు :

వారు గారే వీరు చేరి నే ‘మఱిదిగా’

రనిపిల్వఁ గనరుకొన్నట్టివారు :

వారు గారే వీరు ఎలపార మనరాంత

దరిఁజేర వెన్నరు జరగువారు :

వారు గారే వీరు ‘వారరాంతలు మాకుఁ

బనికి రా’ రని ప్రజ్ఞఁ బలురువారు :

తే. గీ. వారలునుగారు వీర తెవ్వారొగాని,

వారలేమైన నీలాటి పనులొనర్తు

‘రే :’ యెఱుఁచును నాయమ్మలెత్తి పొడిచి

గేలి గావించి రమ్మద్దరాలి చెలులు.

51

తే. గీ. ఇటులు పక్కెడి రాంతల కుటీలచవన

ములను వినియును విననియ ధ్వలయఁజేసి

రయము మీఱంగఁ జనెఁ గవిప్రవరుఁ డంతఁ

దనమనమునందు సందేహ మిసుమడింప.

52

సీ. బ్రహ్మదేవు మొగమ్ము పడఁతికిఁ బడసిల్లు

చేసి పెట్టినయట్టి చేవరాఁడు

హరియురస్థల మొక్కయంగనామణికి శ

య్యాతలమ్ముగఁ జేసినట్టిఘనుఁడు

సాంబుళశరంబు నంబుజాక్షికి ధార

వోయింపఁ జేసిన మాయరాఁడు

“శ్రీలఁజూడ” మటంచుఁ దెగనీళ్లు పెద్ద పె

ద్దల గర్వముల గంగఁ గలుపువారఁడు

తే. గీ. తత్కరస్పర్శతన్మృదుతరవచక్ర

వణములను వీజమునఁ బునర్వపము నొంది

యంతలో వృద్ధిఁ జెంది కొండలవ యగుచు
నాతనికీ ద్రోపలోనఁ బ్రర్యక్షమయ్యె.

సీ

సీ. నడచునేరాని యానడచుమార్గం బేడ

~~నడచు~~

తేగునో యాతని తెలుక లేదు

చూచునేరాని యాచూచు పదార్థము

తెప్పియో యాతని తెలుక లేదు

వలచునేరాని యాతలఁపులో సంగతి

యెద్దియో యాతని తెలుక లేదు

నవ్వనేరాని యానవ్వు నవ్వుట లేదు

హేతువో యాతని తెలుకలేదు

తే. గీ. పలుకునేరాని పిలిచినవార చెప్పరా

యెంతమాత్రము నాతని తెలుక లేదు:

ఏమి నెప్పుడు : నంతలో నింతయయ్యె

నాతని యపట్ట యా యుషకేతు నలను.

సీ

క. వివిధములగు సందియములు

వివిధములగు కోరికలును వివిధగతులఁ బడన్

గవిసి కొలువంగ నాతఁడు

భవనమ్మును జేరె డిల్లపడిన చునముతోన్.

సీ

ఉ. చందురుఁ జూచి యుక్కివడు, జల్లనిగాలికి పెట్టఁజెందు, నే
చందము నందముం గనఁగనైవఁడు, నిద్దురఁ జెందివోవఁ దా
నుందరిచందముకా మదిని జొన్పి యవార్థములైన తోటిరిల్
సందడిఁ జేయ మందుని పనందునఁ గుందుఁ గపింధ్రుఁ జెంతయున్.

ఉ. "వేసవి మల్లెమొగ్గలకు వియ్యపురాలు రదాకి, నానలో

వీసము గాదు గంధఫలి, వేల్పు మిటారుల తొడిగోడ రా

రా : నఖి, దానిఁ బోల్పఁదగవా : యితరాంగనలన్, నెదాను : దా

లాసతిఁ బోలఁగల్గ నవలా భువిలో నహి లేదు లే" దనున్.

67

ప్ర. అని పట్టరాని తమకమ్మన.

58

శా. పెన్నున చెంపలగాట్టు ముసుసువుతో, విందైన కెమ్మోవితో,
 నిన్నల నేనెడి ముద్దుకన్నులగవతో, జాతైన పయ్యంబితో,
 గన్నేరుంబుపు గాగరా సొబగుతో, గామించి దోతెంచు నిన్
 గన్నారం గని ముచ్చటాడగల భాగ్యం బెన్నఁడో? కోమలీ.

59

సీ. పలు కొక్కటియె నేయుఁ బదివందల వరాలు
 వాలుఁజూపులు రెండువేలు నేయుఁ
 నగ చొక్కటియె నేయు నాల్గువేల వరాలు
 పట్టువీఁగుట లాఱువేలు నేయుఁ
 బద మొక్కటియె నేయుఁ బదివేల వరహాలు
 లావణ్య మది యొకలక్ష నేయుఁ
 బలుసోయగమె నేయుఁ బదిలక్షల వరాలు
 రులుకుగుబ్బలతీరు కోటి నేయు

తే. గీ. ముద్దుగుల్కెడి నెమ్మోము చూడఁకుకోట్లు
 నాససొబ గెన్న డెబ్బదినాల్గుకోట్లు
 నుడుటి సిందూరనామమ్ము నూలుకోట్లు
 నీకు పెలఁడెప్పు శక్యమే? నీలవేణి.

60

సీ. కలికిరో! మెత్తనై యలరు నీ మే నొక్క
 సారి గిల్లినఁ బాలు గారకున్నె;
 యబలరో! మించులై యలరు నీచూపులు
 సోకినంతనె మది చొక్కరున్నె;
 పొలఁతిరో! మృదులమై యలరు నీ కెమ్మోవి
 నొక్కినంతనె తేనె చిక్కకున్నె;
 చెలియరో! నీడుకొఁగిలి యొక్కఁట్రుటియైనఁ
 బడసిన రక ముట్టిపడకయున్నె;

తే. గీ. మగువ ! నీతోడ నొకమాటు మాటలాడ

సరసకవితావిశేషంబు మెలయరున్నె !

ముదిత ! యొకసారి నీరసున్ ముష్టు గొనెన

బ్రహ్మకై వల్కపదపి చేరిడకయున్నె !

61

సీ. రడబాటుచేరఁ జే యొడిసిపట్టి 'రటాక్ష

ముంచుమా' యన నాలకించనైతిఁ

దుమ్మిన విచ్చు తుండుడుగుబ్బలఁ గౌఁగి

లించఁ బూసిన సమ్మతించనైతిఁ

గలకండకన్న మిక్కటమైన రునిగల్లు

కెమ్మోలి రుచులారగించనైతి

పెడవింటివాఁడు యిప్పిన బాణములఁ గాల

పగలఁ బొందిన కాలిఁ నిగులనైతిఁ

తే. గీ. బపలు చెయిపట్టి పీలిచినఁ బలుర వట్టి

చాన నమనన చీరటిలోన పీలి

చీరఁ గట్టినవతి సన్నఁజేయు పెట్టి

పగిది నేఁ గోలుపోతి దైవంబు ! నేఁగు.

62

చ. రనుఁగప కింపు గల్గి చగు కామరలాభ్యుననంబు గల్గియౌ

వనమున లేర యయ్యు రసభాః ములం గడఁ బెట్టయై తనం

తన పలవున్నదైన పనితామణి యెప్పునికబ్బుఁ బ్రాగ్భవం

బునఁ దులలేని పుణ్యములపూవులు పూచి ఫలించుచుండినన్.

63

చ. జిలివిలిపల్కులున్ సౌగంధుఁ జిక్కెడి ముద్దులుఁ బాటుమాటులున్

పలపులచోద్యముల్ మిగుల వన్నెలుఁ జిన్నెలుఁ గల్లుకౌఁగిలిం

తలు బ్రతిమాలటల్ రసరి తప్పులుపట్టుటలుం చెలంగుకాం

తలరతమే రతంబు; మఱి తక్కినపెల్ల రసాతిదూరముల్.

64

చ. పలచినలేమఁ గూడుటయె భాగ్యము, భార్యలవల్లఁ దిక్కుబుం

బలవడ; దన్యకాలత లనఁగా, మఱి తల్లులవంటివారు; వే

శ్యల వీది నున్న; యొక్కయెడ సంధవ మందిన నట్టివేశ్యతోఁ
గలయుటకన్న చేబొకటి కల్గునె ? స్వర్గము మోక్షమున్ భువిన్. 65

ఉ. తానఁట, వేశ్యలొంపయఁట : తానయి తాఁ దనుగోరునఁట : యెం
తేనియు ముద్దులాఁడియఁట, యీడును జోడఁట : మౌనియైనఁ దా
మానఁగలాఁడె ? వేయి పయిమాటలు నెప్పఁగ నేర్పుఁగాని; యే
మైనను దీనిఁ గూడవలదా ? యిలఁదా జనియించినందుటన్. 66

సీ. కలుగనేరలుగడు కలిగెనేనియు ఛాంద
సున కనాభశ్రీగమనము గల్గుఁ
గలుగనే కలుగడు కలిగెనేనియుఁబండి
తునట బరశ్రీగమనము గల్గుఁ
గలుగనే కలుగడు కలిగెనేనియును రా
జునట దానశ్రీగమనము గల్గుఁ
గలుగనే కలుగడు కలిగెనేనియుఁ గవీం
ద్రునకుఁ బద్మాశ్రీగమనము గల్గుఁ

తే. గీ. గలుగ దొకవేళఁ గలిగినఁ గలుగు మునుల
కప్పరశ్రీగమన మని యనుటవలనఁ
గవులకును వేశ్యలకుఁ దప్పగాదు చెలిమి;
దానిలో సప్రయత్నసిద్ధ మిదిరాదె :

67

ఉ. కోరినదాని మాను టది గొప్పవిశేష, మిఁకట్టిపూరుషుం
దారయ లేడు నూటి కొకఁడైనను, గోటికి నొక్కరుండు చే
రూరునొ, లేదొ ? తా నగుచుఁ గోరెడి పూరుషుఁడన్న పెట్టివాఁ
డై రసహీనుఁడై జగమునం దపహాస్యతఁ గాంచరుండునే : 68

సీ. తనకుఁ దానై వండుకొని తిన్న నద్ది య
న్నంబు గా దద్ది నున్నంబు గాని
తనకుఁ దానై వేసికొనిన నయ్యది వీడి
యమ్ము గాదది పదియమ్ము గాని

తనకుఁ దానై పెట్టికొనిన నయ్యది మంచి
కొప్పు గా దది ప్రాంత చెప్పు గాని

తనకుఁ దానై చెప్పకొనిన నయ్యది సుప్ర
తిష్ఠ గా దది యవ్యతిష్ఠ గాని

తే. గీ. తనకుఁ దానయి పొంద రమ్మనుచుఁ గొలచిఁ
గోరునది నోరు గాదు పైతారు గాని
యవ్యయత్న సిద్ధమ్ముగ నచ్చినట్టి
పొందు లొడఁగూర్చుఁ గాలె పెంపొందునుభము : 69

క. రవితయు పవితయుఁ ననయం
త వలచి పచ్చిన ముదం దొడపఁ జేయును; ము
క్కుపలేక బలాత్కారం
పువిధంబున పచ్చినదియ పోఁ చుఁబ మినునొ. 70

క. ధనకాంతామోహమ్ములు
జనులకు స్వాధాపికములు జగమునఁ నెవఁ డీ
ధనకాంతామోహమ్ములఁ
గన రుండునొ వాని శుభునిఁగా నెన్నఁచునొ. 71

వ. అని మఱియును. 72

మ. తగునే ? సత్కవినైన నాడు ధనకాంతానంగముం, బీజని
న్నగరే ? పండితులైనవాడు వినిననొ, నాకేమి యో ? నచ్చిననొ
మగుడ న్నవ్వెడ వారినందు మది నిమ్మాడ్కిల బ్రశంసించు నా :
“తెగితే లింగఁడు రాయి” యంచను జనోక్తిస్సమ్మె నేమో కదా :

ఉ. కాంతల నమ్మరాదు వెలకాంతల నతడుమున్నె నమ్మరా
దింతవిరుద్ధ ముండునె ? ఇళి ! వెలకాంతకు మోహ ముండునే !
విత గదా ! జగమ్ములను వేములతీయఁదనంబు, లింతకుం
గొంత మనమ్ములో నరయఁ గూడదె ? తుండుడు కింత చెల్లునే : 74
కాంతలమాట నమ్మకొని కఠకునికిం గడు లోఁదవై తదీ
యాంతరభావముల్ దెలియ “తై నరుబొజ్జ” యటంచు నుబ్బుచుం

ద్రవ్యవివేచన మది నీవిషయంబు పరీక్షింపఁగా

నెంతయు “బుద్ధితోరగాని యేమియు బద్ధ” విధంబుగాదాకో ? 75

౪. చేదెలు పిన్నరాలమునఁ జిన్నెలు పన్నెలు లేక యెంతయున్

“బూడెచిలుస్స” నార్యునిఁ బొందియు నంతట నీడు వచ్చుచోఁ

బాడుగఁ జేతు రెంతమతిపారగుచి త్తమునైన; నయ్యయో :

“గాడిదపిల్ల కోమలము” గాదె ? విచారణఁ జేసి చూచినన్. 76

౫. “మందులు వెట్టి యెంతమతిమంతుని చిత్తమునైన; లోనుగాఁ

గొందురు వారరాంత” లని కొందఱు పల్కుదు రెంతపెట్టులో :

మందులు వేఱె యున్నవియె ? మాయలమాటలుఁ డర్కుఁజూపులున్

మందతరస్మిత్తులును మట్కువ చెక్కిలి నొక్కులున్ వినా. 77

౬. అని మఱియుఁ బశ్చాత్తాపమున.

78

సీ. గరగరలాడు గాగరపన్నెకుచ్చెలల్

కాళ్ళపై వింతగా గంతు లిడఁగ

జిల్లుకంచెలలోనఁ జిక్కి చక్కనిగుబ్బ

దోయి మాటికిని దుందుడుకు నేయ

మునులనైనను దాసులను జేయఁగా జాలు

చూపు లింతసరాని సౌఖ్యగుసీన

గాంగేయనచ్చాయ గడలుకొల్పెడి జేహ

కాంతి చూపఱుగుండె గలఁగఁ జేయ

తే. గీ. నెన్నియో వన్నియలగుంపు లీనఁజాలు

నగవు మొగమునకెంతయో సౌగంధుఁదెలుప

వచ్చి నాచి త్తము హరింపవచ్చును గద ?

పదపు మరియాదలు దలంపవలదె ? రాంత :

79

౭. శంతుచిరేల నొప్పెసఁగు కమ్మని మామిడిపూలగుత్తి నా

నెంతయు నాచు కన్నుఁగవ కింపు ఘటించి యిదేమె ? యోసి క

ర్ణాంతవిలోచనా : మనము నర్మిలి దొంగిలి పాటిపోతి వా

వంతయు శంక లేక, మది నంత యరాజక మంచు నెంచితే : 80

క. ఈ విధమున నతఁ డెంతయు

నావేదనఁ జెందుచుండె నహ్మనితయుఁ గా

నేవిధి దోచక గృహమున

కై వగ మీఱంగఁ జేరి యాత్మగతమునన్.

81

చ. తలఁచునాలో ? మనమున నతఁడు ననుల దనగానిఁగా, నటుల్

దలఁచిన నేమియొను ? దలిచండ్రుల వాటుని నుంచువాఁడు నా

చెలిమి గణించి నా గృహముఁ జేరఁగ నెంచున ? యిట్టివానిపైఁ

దలఁపు ఘటించుటే మొదిటిత ద్విర మాటల వేయు నేటికిన్.

82

పీ. మొదట నే నన్నచో మొగము నెత్తనివాఁడు

కృమముగా మోమెత్తి రాంచఁదొడఁగె

దరువాత మాట బట్టర మొసంగనివాఁడు

ఋజురీతి సుత్తరం పీయఁదొడఁగె

బిమ్మట సర్వవాక్యమ్ము లాడనివాఁడు

గొంచె మారీతి ఛాషిలచఁదొడఁగె

నటుమీఁద సంస్కర్మ నాదరింపనివాఁడు

కే ల్వట్టికొనుట కంగీకరించె

తే. గీ. విడె మొసంగిన గ్రహియించి వేసికొనియె

గోటగీటిసఁ జాటుగా మాటుకొనియె

మాట లిఁక వేయునేల ? నామాటయన్న

నడుగుదాయునె ? యిఁకఁ గొంత గడచుమీఁద.

83

ఉ. అంతకు నోర్వఁ దాయెఁ బరమాత్ముఁడు, శ్రేయముఁ జెందువారి క

త్యంతము విఘ్నముల్ సలుపు, సంతియరాని యొరహ్మదైనఁ గా

సంతయుఁ జేయఁబూనఁడు సహాయము, దై వము దూఱఁజెల్లునె ?

యంతకు నాకు వానికిని నేర్పడి యుండినఁ దప్పిపోవునే ?

84

ఉ. తా నయి కోరు టన్నఁ గడుఁ దప్పిద మో, గద వారకాంతః కెం

దేనియు నద్దియుం గలిగెనేని నెఱా ననిపించుకున్న మీ

లా: నది యట్లుగార యిటులైనను వే తీరక జెప్పనున్నదే ?
లేనిది లేక యుండ సరిలేదులు నప్పుటయుం దటస్థమా.

85

క. ఇటుఁ గుటిలాలక మనమున

గుటగుట మను, మారు దూఱుఁ గువలయమిత్తుల

బెటిలి వడఁదిట్టు, నకులను

గటరట మని పండ్లు గొతికి కనరు వినుచుచే.

86

తే. గీ. యామిసీగోపరామిని యాకసం బ

నెడిఘటమ్మున జ్యోత్స్న యనియెడి పెరుగు

దరచి చేర్చినవెన్నముద్ద యన నంత

వెడలఁ దెల్లనిరాంతితో వేగుఁజుక్క.

87

సీ. నేచరణాయుధం బింపు మీఱఁగఁ బాణి

ని యతికి హ్రస్వాదినియతిఁ దెల్పె

నేచరణాయుధం బాచారివిహ్రిని

త్యస్నానదై వజ్జితను పహించె

నేచరణాయుధప్రాచుర్యరూపుఁ దై

హరి నిశీధము వేడు వనఁగఁ జేసె

నేచరణాయుధశ్రీచేత కూలి పి

తాపురమ్మున నుండెఁ గాఁపురమ్ము

తే. గీ. అట్టిచరణాయుధసమాజ మఖిలజార

చోరులకు గుండెలో దిగుల్ బోరుకలఁగ

ఉడిఉడియటంచు నత్యుచ్చరీతిఁ

గూయసాఁగెను దమతమ గూళ్ళనుండి.

88

సీ. జాతిపోయిన నీవి నవరించి నపరించి

కులుకుగుబ్బల తైరఁ గుదురుపఱచి

వీడిపోయిన రాప్పు విగుళుగా ముడివైచి

సొగసుదుప్పటి మేల్కూసుంగు వెట్టి

చెలిరానితోడను చెప్పలేకే చెప్పి

మోహమున మఱొక్క ముష్టిపెట్టి

చనలేక యొకకొంత సాగి వెన్నుటఁజూచి

మనములోఁ గాతినృమును పఱిచి

తే. గీ. సంవసం బొక్కవైపు విచార మొక్క

వైపుఁ బెనఁగాన నీలాటిపనుల నోసి

రింపఁగా పలె నది సర్క జేలరాయ

రీతిఁ గని చనె జారనారీతనలము.

౧౪

చ. చనురును సుష్ణమిలచుఁ, “జన శర్కముగ” చని పవ్వళించు, నల
చినతమిఁ గొఁగిలించు చెలిచేతుల హారముగొఁగి నులచుఁ, జ
య్యనఁ దలవంచు, సున్నరని యాత్మపీచారమునలను నులచుఁ, చ
వనితను బాయునప్పు డొక పల్లవుఁ చుల్లము చల్లదీల్లఁగగా. ౧౫

చ. పలపు చిలిర్పిఁగాఁ బ్రియునిపక్షమునల బడచింది విద్రచే
నలనత గానుపింప పెలయాలడ్రు కలల్ గురుకలగ మేలుచొ
ల్పులఁ చగఁ బాడఁగా నిదురఘానికలో చిరుఘానిలేచి నల
దులఁ గడుగోళ్ళమై తనరుత్రోపలఁ పోయిరి చాటుపల్లవుల్. ౧౬

తే. గీ. లేపి పల్లవులను బంపి, లేచిప్రాయ

మలరు తమకమ్మియలఁగూడ మెలఁచుపఁగనఁ

జేసి వీణియశ్రుతిఁ జేసి చెప్పఁబాడఁగి

రవుడు గీతమ్ములను వృద్ధుల గణకలు.

౧౭

సీ. తిందిద్వికనదిట్టచంచదంచచ్చంచ

రీకదంపతుల సన్నుహులఁ జేసి

సమరతావధిఁ బృథర్వయ్యాన్వవద్దంప

తుల నొక్కశయ్యపైఁ గలయఁ గూర్చి

యుసరతత్రీదామహోత్సవాలసరామి

నీకుచన్లలఘుర్మనీర ముడిపి

ఘంకేతితస్థులస్థసవప్రసవతల్ప

గతవశీమశముతోఁ గలని మెలసి

తే. గీ. అమితప్రస్థార్థితభుజంగసముదయప్ర

మదవిధానాతిరుశలసంపదలఁ దొడలి

మలయనిలయపవీరదుర్జయనిలయ

మారుతములు పృథితసంపదలఁ దెలిపె.

93

తే. గీ. తత్తద్దుష్టానవనఫలతతులు మెనవి

యసుఁడు రాఁ బోవుచున్నవాఁ డనియెఱింగి.

పరుపుపరుపున నన్నియుఁ బట్టిగట్టి

తమతమ నివాసములకు ఘోరములు నేరె.

94

తే. గీ. రృషముగా జాతె రాత్రి, సరస్థుటపృ

దేశములఁ జేరి తెల్లదై దిశవతంసు,

లరుగఁజొచ్చిరి పాంథులు దురముదనరఁ

చారక లడంగెఁ, జంద్యుఁ డస్త్రచుచియ్యె.

95

పీ. పద్మినీవిరచితాపారపుణ్యోదయం

బుత్పరిన్యాప్తపాపోచ్ఛయంబు

కోకిలియాగమాస్తోక ముహూర్తంబు

ఘనహిమానిధిఁ బెద్దరారుమెకము

సురకనంతోషవిస్ఫురణమ్మునకు జిమ

మతనుతాపమ్మున కౌషధంబు

అవాలముల పన్ను లార్జించుకరణమ్ము

చీకటిపాలిటి చీడవుయపు

తే. గీ. ధువనజాతంబు లేయెడఁ బోవుచుపోడ,

మూఁడుమూర్తులు నివసించుమేడ, జగము

పాలిటి సులోచనం, బహర్పతి రృషము

గా సుదయమందెఁ గన్నులకలుపు దీఱ.

96

కా. స్నానంబుల్ పచరించువారు జపముల్ సంధించువా రగ్నిని
 మ్మానంబుల్ నెఱవేర్చువారుఁ దరణిం బొగ్గించువా రావృని
 ధ్యానంబుల్ పొసఁగించువారు నిగమధ్యానమ్ములం జేయువా
 రానందాద్భినిఁ దేలువారలునునై రష్ట్రలకున్ పైచిటల్. 97

కా. ప్రాతఃస్మృత్యములన్ యథోచితముగాఁ దాటించి పొత్తిమ్ములన్
 జేతలం బూని నవీనపాతమును నిశ్శేషమ్ముగాఁ జూచి రా
 మా తాత్పర్యము గొంత కొంత ముదిలో నానించి పుష్కాప్తి చెం
 తో తాత్పర్యముతోడ దేలికలఁ గన్గోఁ దోయి రప్పట్టునన్. 98

ర. మౌన్యస్థానగోప్రభవా :

స్వాస్థ్యణ్మవిచార : ఘనదండుధిరవిభవా :

హృద్గతభవా : సుదమిత

విప్లవప్రాభవా : ప్రవీణాగ్రభవా :

99

ర. గణనాతీతగుణశ్రీ

చణ : రవితారమణ : సరససాహిత్యరసో

ల్పణ : పరణాయుధరూప

త్రిణయస పదనేపనాభురీణ భురీణా :

100

స్రుగ్వణి. రామమాంబాలసద్గర్భపేటిమణి

దామముత్తామణి : దామధాన్యస్మణి :

సోమధామోపలస్యాతసాధారణ

రామరాజాధిర పౌజ్యభాగోద్దయా :

101

— గ ద్య —

ఇది....శ్రీ తిరువతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన

కేవలకల్పితంబగు శ్రీవణానందంబను మహా

ప్రబంధమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః
శ్రవణానందము

చతుర్థాశ్వాసము

క. సూత్తు ప్రఖ్యాతిజిత

ప్రత్నధరానాథమంత్రీరత్న : సుకృతకృ

ద్యత్నదృఢచిత్త : పేంరట

రత్నామాత్యమణి : విబుధరాద్రాజమణి :

1

ప. అపథరింపు మసంతరంబు.

2

క. మెల్లన మేల్కొంచి యతం

దుల్లములో నుండు వికృతి యొరుల కెవరికిం

దెల్లము గాకుండఁగ నం

పుల్లపదనుఁ దగుచుఁ గాలమును గడపుచుఁ దాన్.

3

క. ఏదియుఁ దోచక రదుఁ బెం

పేది ముదముఁ దక్కి "యెట్లు లీమోహజలం

బీడుదుఁ గర్తవ్యం బిఁక

నేది ?" యని మనమ్ముతోన నెంతయు వగతోన్.

4

ఉ. ఈవిషయంబు మాసుకొనుచే కడుసౌఖ్య మటంచు నెంచి తా

నావిధిజేయ నిశ్చయము నందిన యంతనె మోహ మగ్గలం

బై వెనుపెంట నంటు; నటులైనను జేయుదు నన్నతోడనే

భావము వేసవేలు ప్రతిబంధకముల్ గనఁజేయు నెంతయున్.

5

క. మాసుదునా : చేయుదునా :

మాసుదుఁ జేయుదు నటంచు మల్లాడి యొగిన్

మానిన విచార మొక్కఁడె,

పూనియొనర్చిన విచారములు పెక్కులుగా :

6

క. అని తనమదిలో ననుకొని

యును బుద్ధినిఁ ద్రిప్పలేక యొగి నుచ్చర ము

క్కనకాంగితి లిఖియింపుట

కును బ్రారంభించె గొంత కొంత లెంపతోన్.

7

మ. రణదుద్యన్మణిరంకణర్వణజితప్రమృష్మర్మరంభాణిన్

గణనాతీతకలాలసదృశాణిన్ గాదంబిసేవేణిన్

గణికోద్యన్మణిన్ బ్రశస్తతర రేఖాపాణిన్ దాలిన్

మణిన్ పత్రిజితాబ్జశీతఘ్నాణిన్ మాద్యుత్పరీవాణిన్ :

8

క. అసపద్యహాపసోదయ

ఘనరసిరసమాగమాధికసుఖోదయసం

దనధనములు గలుగఁగ దీ

పన లిడి నా వ్రాయు వ్రాతపల నెట్టిదనన్.

9

క. కడుమాట లేల ? విను, లోఁ

గద మారుఁ గలానిధిర్వరారణమునఁ జరి

ద్రుఁడు బంఘఁడు నీకై కద :

బెడినెం జంద్రునరు మాట విమలేంబుముప్పి :

10

క. కలవలతేనిది వేడిమి

చిలువరు విశ్వాస, మగ్నిశిఖరును వైర్లం

బలపడునుగాక, వెలకం

తలరు వలపు గలుగు దివి విసంబదమ కదా :

11

తే. గీ. అట్టిగణిరాదులమ్మునఁ బుట్టినట్టి

దానవే కద : నీవును దరుణి నీరు

వలపు గలదన్న మూర్ఖునిపంటివాఁడె

నమ్మనేరఁడు; నే నెట్లు నమ్మనేర్తు ?

12

క. నిజమయిన పలపు గలుగని

గజగామినిఁ గవయువానికన్న నధముఁ డీ

త్రిజగతి లేఁ; డదియ యనం

గఁజను రసాధాన మనఁగఁ గాంతామణిరో : 13

క. ధనమును గులమును వృత్తం

బును రూపముఁ జూతు రెందు దోటులు; మీలోఁ

బని లేదు తక్కినవి యొక

ధనమె ప్రధానమ్ము గదపె తరుణీమణిరో : 14

తే. గీ. కోరితివి నన్ను; నాదోటిదీరుఁ గోరి

యేమిసంపాదనముఁ జేసెదే అతాంగి ?

ధనము గల్గినవాని నొక్కని పరింపఁ

దగు నదియ రాదె నీ కులధర్మ మరయ ? 15

క. ఇదియంతయు నీచుదిలోఁ

బదిలముగా నూహ చేసి వ్రాయవలెఁ జూమి :

తుది నిష్ఠురంబుకన్నను

మొదటనె నిష్ఠురము మెఱుఁగు పూర్ణేందుముఖి : 16

క. అని వ్రాసి పంపె సంతట

దినకరుఁ డస్తాదిరి కేగెఁ దిమిరము ప్రిబలెన్

వనజాహితుఁ డుదయించె మ

దనుఁడు పథికనతులమనముఁ దల్లడవఱచెన్. 17

క. ఏమియుఁ దోచక యవ్వని

తామణి యున్నంతఁ గమ్ము తారసిలుటయుం

జేరెమ దలిర్పఁగఁ జూచి మ

హామోదముఁ జెంది తల్లి కంతయుఁ జెప్పెన్. 18

ప. తల్లియు సంతసించి “జాగు నేయక వినయపూర్వకమ్ముగాఁ బ్రీత్యుత్తరముం బంపు” మని చెప్పుటయు నక్కన్నెమిన్న. 19

క. ఏమని వ్రాయుదు నీతని ?

కేమని వ్రాసినను నీతఁ డియ్యకొను ? నడుల

చీమాడ్కిని యోజింపుచుఁ

దా మెల్లన నిట్లు వ్రాసెఁ దగునైపుబోధుఁ.

20

వ. శ్రీ మదుభయవేదాలత పరిపల్లవలగు మునునూపనాదార్యులవారి సన్ని
ధికి దాసులగు బాలామణి సాష్టాంగంబు రాసర్చి రుశలోపరి వ్రాసి
కొను ఘనవి.

21

క. నిన్నటిరాతిరిసుండియుఁ

గన్నులుదీసికొని యెదురు గనుఁగొనుచును నే

నున్నతటి మీర లంపిన

విన్నాణపుఁగమ్మ మదికి వేడ్క తొనుంగెనె.

22

శా. తాపం బాతె, విచారదూ సడలెఁ, జిత్తందా మహాసంపదమి

ద్యాపారమ్యముఁ గలచె, దైన్యగుణమా దాచిచ్చులంబేరె, నా

శాపాశం బతిదీర్ఘమై భవదపేక్షగా పృథ్విదొంపింపి యా

బోపప్రక్రియ నొప్పెఁ బూచిలుతుంబంటు నాట బండ్లొరికినె.

23

క. ఇందురు సందియమును మీ

రందిం బనిలేదు మీర లంపించిన ర

మ్మం దిగఁ గైకొని బ్రహ్మ

నందభరితురాల నైతి నానాగతులనె.

24

క. మిముఁ గోరిన దెందులతో

తమ రెఱుంగుదు, రే నెఱుంగుదు, దైవ మెఱుంగునా

నుమబాణుఁ డెఱుంగు నిది ని

క్కము మీసందియముఁ బాపఁగానేరుతునే ?

25

శ్రీ నాయెడఁ బ్రేమ లేనికతనం దమకన్నియు సందియముల్లే

పాయక తోఁచుచున్నవి నెదా : నీక మి మ్మన నేల ? మీచునల

బా యరవిందసంభవుఁడె యట్లు తొనర్చిన యచ్చు, దింతకుం

గాయజుఁడేమిసేయ సమకట్టెనా ? మీమదిఁ దిగిప్పనేర్తునే.

26

క. “రవి తెఱుగ రాని దైనను

గవు తెఱిగెద” రంచుఁ జెప్పఁగా విందుమున

త్కవులైన భవాదృశు లొక

యువిదమనస్థితి నెఱుంగు బొకకష్టంబే ?

27

ఉ. కోరినయంతమాత్రమునఁ గోరికతీరు గ్రహించి యెక్కుడౌ

గౌరవబుద్ధిఁ జూచి కసుగందఁగనీక నమస్తరీతులం

జేరికఁ జేసి పంతమును జెల్లఁగఁజేసెడి నాయకుండు చే

రూరఁగ నోచినట్టి సుమనోమలినోము లవెట్టినోములో :

28

ఉ. ఏలిన నేలుఁగాక జగపెల్లను, రూపమునందు మన్మథుం

బోలినఁ బోలుఁగార; పలుభూషలు పెట్టినఁ బెట్టుఁగాక : యే

రాలమునందుఁ గాని రసికత్వపుసంపదచేఁ గవీంద్రులం

బోలెడివార లీ జగతిఁ బుట్టి రటన్న ప్రసిద్ధి వింటిమే ?

29

చ. కవు లొనరించు గ్రంథములఁ గాంచిన వారరె యెక్కుడౌ రస

జ్ఞపరులమంచు నిక్కెడరుగా; యటుచంటి పృబంధముల్ విలా

సవిధి రచించునట్టి కవిచంద్రుల కెట్టి రసజ్ఞతావిశే

షవిలసనంబు గల్గునొ విచార్యము గాదె స్వకంతుగారికిన్ :

30

చ. ఇదియొకరారణం; విదియు నిట్లనె యుండఁగనిండు; మీరుఁ జె

ప్పఁదగినదానఁ గా, నయినఁ బల్కెద, నొక్కతె కొక్కపూరుషుం

గదిసినయంతమాత్ర మిది గల్గును, వేతొకఁ డంతకన్నఁ దొం

బదిపదిరెట్టు లెక్కుడగు వాఁడయినన్ మదిపుట్టినెచ్చునే ?

31

ఉ. రావున నీక్షణంబ తమకమ్మున దచ్చి యనుగ్రహించి నన్

బ్రోవఁగఁ గోరెదం దిమకుఁ బుట్టెడి శంకలకుఁ నదుత్తరం

దావల నిచ్చెదం గడుఁ గృపాకరులై క్షమియింప వేఁడెదన్

దైవము సాక్షి యంతయును దభ్యమటంచును వ్రాసి పిమ్మటన్. 32

చ. రవి మెఱుఁ గాయె నక్కలవరాయనికన్న, నిదేమి పాపమో

పవనునికన్న నామదికిఁ దాపకుఁడే మెఱుఁగాయె నక్కటా :

- భవభవః వేయిమాట లిరళః యెప్పుగ నేటికిః : తిత్తదాతనం
భవమగు నాయపట్టి భగవంతుః యెటుంగను నే నెటుంగనునొ. 37
- వ. అని వ్రాసి యంపిన నమ్మదుసూచించును. 38
- చ. రయము భయమ్ము సంభ్రమము రత్తి విరత్తి నిరాచరాచరో
దయనయముల్ మదిం గదిసి తత్తదుపాథులః బుట్టఁజేయ నొ
క్కయెడ రహస్యరీతి నది గాంచి పఠించి తదీయధావని
శ్చయ మొసరించియుం జదువసాగుః బునఃపునరాదరంబుననొ. 39
- క. కను మరలం గను మరలం
గను మరలం గను నతండు గాంక్షనరిచ్చనొ
జనజాయరలోచన లం
పినవార్త లవెంతకైనఁ బ్రేమాస్పదముల్ : 40
- తే. గీ. ఇట్లు లాకమ్మఁ గని కని యెట్లు లేల
కా సరోజాక్షిపొందు నేయింగ నిశ్చ
యించి తగురీతి నటు లేగుదెంచుటకును
బయలువెడలె నిశీధసమయమునందు. 41
- ను. ఒకకొం తేగును, సంశయించును; సముష్కర్తత్వముల చెందు, వే
తొకకొం తేగు, యథాస్థితింగను; నిరుద్యోగమ్ము వాటిందు; నిం
టికిఁ దోతెంచుట కూహనేయు; నిటు లెందే గుటిమే చింత : చి
ద్యకదా, హేతు వతండు సంశయసముద్రాంతర్గతుల చొటరునొ : 42
- మ. మనుజుండై జనియింపరాదు, జనియింపంగల్గినం బాండిరీ
ధనుఁడై యుండఁగఁ జోల, దట్లయినచోఁ చప్పేమి? యవ్వఁడు పుం
త్వనిరూఢిం గనఁజోల, దట్లయిన సవ్వఁ డంగనారామియై
చనరా దొండెడ, కట్టులైనను రహస్యప్రక్రియల్ గూడునే? 43
- ఉ. “ఎవ్వరు గంచురో మఱియు నెవ్వరు విందురో యేమనందురో
యెవ్వరు పల్కరింతురో మఱేమొ?” యటంచును సంశయించు వాఁ
డివ్వనుధం బరాంగనల నెట్టులఁ బొందఁగనేర్చు? బోగపుం
జవ్వని పొందు నేయుటయె సాధ్యము గా దటువంటివానికిన్. 40

త. కఱచెడిపామును మీదం

బఱచెడిభూతంబు నెఱుంగఁబడక మనము ని

బ్బరముగఁ దిరిగెడి గరకరి

బిరుదులె పోః జారరృతికిఁ బెట్టినపేరుల్.

41

సీ చూపట్టునట్టివస్తువు లెల్లఁ దనుఁ బట్టఁ

గావచ్చు వారంచుఁ గాంచకున్నె ?

వినపచ్చునట్టినిన్వన మెల్లఁ దనుఁ బల్కు

రించు పల్కు లటంచు నెంచకున్నె ?

ఎడనెడ నడచిపోయెడివారలెల్లఁ దన్

జూచువారలె యంచుఁ దోచకున్నె ?

అగుపట్టునట్టిగృహమ్ము అన్నియుఁ బ్రియు

రాలివే యని శంక నందకున్నె ?

తే. గీ. అహహః క్రొత్తగ వ్యభిచార మాచరింపఁ

బోవుచున్న రహస్యపుఁ బురుషులకుఁ ద

టస్థమగునట్టి యీ దురదస్థ శత్రు

వర్గమునకైన వలదురాః వలదు వలదు.

42

చ. బట్లు సంశయించుచుఁ దుదకుఁ జనఁజాలక కాలయాపనంబునకై

యొకసుహృద్గ్రేహమ్మునకుం బోయి యటఁ బరుండుటయు.

43

చ. దొరకిన పెన్నిధానమును దొంగల కిచ్చినరీతి, నాతఁ డీ

వరునఁ బరుండి యుండ, గుణవంతుఁ డనం జను నొక్కమిత్రుఁ “డీ

కరణిఁ బరుండనేమి?” యని గట్టిగఁ ద న్నడుగంగ నాతఁ డా

దరమునఁ జేతి కిచ్చె నల తన్ని లిఖించినయట్టిపత్రికన్.

44

త. ఇచ్చి “భవత్పూర్వకం

బచ్చొత్తినరీతిఁ జెప్పనగు” నన నతఁ డీ

సచ్చరితున కిది తగదని

చెచ్చెరఁ డలపోసి హితముఁ జెప్పఁ దొడంగెన్.

45

చ. “కులమును బ్రాయమున్ యశము గోవిదభావము ధాగ్యసత్త్వము,
జెలువము సత్ప్రవర్తనముఁ జేలి” మించినయట్టి యీగయుల
గలిగిన మిమ్ము నొక్కవెలకామి” గోచుట కట్లురంటె. మి
మ్ముల వివినంత నే చెలికీ బుట్టుముంచు మనోవిచారముల ? 46

ఉ. చిన్నతనమ్మునుండియుఁ బ్రసిద్ధిపహించి జగంబునలను బల్
పన్నెకు నెక్కఁగల్గు తగువర్తనచేఁ జరియించునట్టి మీ
రన్న, మహానుభావులు గదా ? తమతోఁబులె యిట్లుచై నచో
మన్నటువంటివార ‘లివి యుర్తమొక’ యవి సంశయింపలే. 47

సీ. తల్లిదండ్రులు విన్నఁ దప్పగా గణియింతు
రిచ్చిమామలు విన్న నాదరింప
రూరిపెద్దలు విన్న గారవింపరు, మూట
వినఁదగువారును వినరు, తనకుఁ
బ్రాణమిత్రులుగూడఁ బరిభవింపఁగఁ జూతు
రాలు చుల్కనఁజేసి గాళుచేయుఁ
దననపుకరుఁగూడఁ దప్పు హేళనఁ జేయు
నన్న నన్యులమాట లెన్ననేల ?

తే. గీ. ధనము చెడుఁ, గీర్తిచెడు, దేహమునకు లేవి
పోనిదురవస్థ గల్గెను గాన విత్త
కాంతలనుగూడువారి కొక్కయెడనైన
నగువడదు సౌఖ్యము విచార మడుగవలెనె ? 48

ప. ఇదియునుంగార,

సీ. అర్థ మిచ్చినయప్పు డతిగౌరవము నేయు
నర్థ మీకున్న మూఁడంతె వేయుఁ
గాను లిచ్చినఁ గాళ్ళు గడిగి నెత్తిని చాల్చుఁ
గాను లీకున్న బింకాలఁ జూపు
లంచ మిచ్చినను లాలించి ముద్దులు పెట్టు
లంచ మీకున్నఁ జిట్లించు మొగము

నగలు దెచ్చినయపు వగ లెన్నియో చూపు
నగలు తేకున్న నావగలు సున్న

తే. గీ. చీర లిచ్చినయపు హడ్డించి చూచుఁ
జీర లీకున్న యపు గుండించి చూచుఁ
గంచురాగడ వెలిగించి కనినఁగాని
వలపు గన్నట్టునే వారవనితలరును ? 50

తే. గీ. వన్నె చిన్నెలుగల గొల్లకన్నెముంత
సర్వజనులును ద్రొక్కు బడారునంత
అందఱును నేగ నేమించినట్టిపుంత
వంతలకు వింతదొంతర వారకాంత. 51

ఉ. ఏరికినైనఁ గూడపు ధనేచ్చఁ జరించెడి వారరామిని
చారు రుదోపగూహనవిచారము లన్నపు డుత్తమోత్తమో
దారమఱోవిశేషపరిధానవిభూషితసర్వదిక్పతీ
వారు లనంగ నొప్పు తమవంటిమహాత్ముల కర్హ మెట్లగున్ : 52

మ. గుణవంతుండనునోట “ముండలముటానో” రీతఁ డంచున్ బుధా
గ్రణు లాడేపణఁ జేయఁబూనుదురు; చుల్కంజేసి మాబోఁబులున్
గణనంజేయ రటంచు మైత్రి నిటుఁ బల్కంబూనితిం గాని వా
గ్రణముం జేసి మరల్తురే ? హరిహరబ్రహ్మాదులైనన్ మిమున్. 53

క. బనది కాదని యనఁగాఁ
గానిది యౌనని వచింపఁగాఁగల మీతో
నేనా, వాదము చేయుట ?
యేనూఱుగురైన మీకు నెదురే : చెప్పడి.” 54

ర. అని యాతఁడు పలికిన, ని
ట్లను, “మీతోఁ జెప్పి మంచి యగునో, కాదో
విసఁగోరి యడిగితిని మం
చి నిదానమ్ముగను మీరు చెప్పితిరినుఁడీ. 55

క. తన తెలతెలివి కలిగిన

దినరార్యముపట్లఁ దానె తగుదు ననుట యె

ప్పనిపనిఁ యోగ్యతగలిగిన

తన మిత్రుల నడుగు బొప్పుఁదగినది తెలిసి.

56

ఉ. ఇంతియ రాక మీరెఱుంగలే? ననుఁ బిన్నటనాఁడునుండి యా

వింతలలోని తెన్నెఁడును వేడుకఁ జేసి మనంబుఁ గొన్న;

రాంత యదేమొరాని నను గానిలఁచేయుచునున్న చింతచే

నంతయు మీరుఁ దెల్పి తెలియన్ వినఁగోరితి ముచిచెట్లగా." 57

క. అని యతఁడు చెప్పసీతులు

విని యప్పనిపట్ల నితఁడు విముఖుం డాయెన్;

ఘనులగు మిత్రులు గలిగిన

మనుజులు దుర్వ్యసనములకు మఱుగుట గలదే ?

58

సీ. 'ఇప్పుడే వచ్చునొ. యిఁకనె వచ్చునొ' యుంచుఁ

దలవాకి లిల్లుగా నిలిచి నిలిచి

'వచ్చువాడైన నీవతి కేల రాకుండు ?'

సని మనమ్మున శంక నంది యుంచి

'నేను వ్రాసినకమ్మ నిజముగాఁ జూచెనో,

మాడలేదో' యటంచు హాస్కిహాస్కి

'రాకుండునా ? యిప్పు రాత్రి యెంతో ప్రొద్దు

పోలే' దనుచు మదిఁ బొక్కిపొక్కి

తే. గీ. యున్నకన్నెను మరుదారి నుంచివైచి

స్నేహితునిమాటలకుఁ బ్రతిఁ చెప్పలేక

చనక యచ్చోట నిద్రింపసాఁగె నతఁడు

నిదుర యేరీతిఁబట్టెనో? మది యెఱుంగు.

59

ఉ. ఇంతకుమున్నె యవ్వనిత యెంతయు పరితన ముంది 'మన్ననఁ

కాంతఁడు నేడు రాఁగలఁడుగా ?' యని భూషణభూషితాంగియై

వంతగఁ గేలిరాగృహము వేగ నలంకృతిఁ జేయఁ జేసి 'యే
మింతఁగఁ గాలయాపనము నీతఁ దొనర్చె' నటంచు నెంచుచున్.

చ. పడిపడి పచ్చువానిపరె వార్తను బంపియు వంతరాత్రి దాఁ
గడచినమీఁదనైన విటఁ గాలిడఁ, డెంతటి సత్యవాది యీ
తఁడు : నను నింతచుల్కఁగ నెచిన్ గణించునె? పచ్చెనేసి, నే
నడుగక యుండునే? మనమునందలికోపముఁ దీర్చుచునే? 61

౪. అని కనులు దీసికొని యా

తనిరాకకు నెదురుచూచుతనయం గని నె

చ్చునమున వినువు దనర న

వ్వనజాననతిల్లి యిట్లు పలెకెం బెలుచన్.

62

ఉ. ఓతలిరాటబోడి : వినవో : నిజ మొక్కరిపంటివాఁడు గాఁ
డాతఁడు, పచ్చునే చునగృహమ్మున? కాతనియందుఁ గాంక్ష నీ
చేతమునందు గట్టిగ వసింపుచు నుండిన నేను చెప్పు నీ
రీతిగఁ జేయు మాతఁడె పరిచి గ్రహించు నినుం గ్రహమ్ముగన్.

~~క~~ చదువను నొకమిషఁ బూని పృ

తిదినమ్మును నతని సన్నిధికి నేగినచో

మదిఁ జనపుహెచ్చి ర్రమముగఁ

బడునుచెడు న్నిక్క మిది యుపాయము నుమ్మి. 64

౪. వచ్చుట కాతనిమదిలో

నిచ్చ వొడమెఁగాని యిచటి కేతెంచెడి యీ

ముచ్చట లన్యులు గన్నను

జచ్చినచావగు నటంచు సంశయపడియెన్.

65

చ. తృమముగఁ గొంతకాలము గరమ్ము రహస్యముగాఁ బ్రవర్తనం
బమరినమీఁదఁగాని "యెవరైనను గాంచెదరేమొ" యంచు శం
క మొదటఁ దోచు నెట్టివిటకాండ్రకు నన్నపు, డెప్పు డిట్టి క
ర్మముల నెఱుంగనట్టి జనమాన్యులు సందియమందకుందురే? 66

తే. గీ. కృమముగాఁ గొంతసఖ్యమ్ము గలిగెనేని
 విందు రందఱు, నామెచ వినుచు లట్లు,
 "నలుపురు వినెడిచాఁకనె గలుగు నిట్లు,
 నడుము మునిగెడివలు కలవడును జరుగెను" 67

తే. గీ. ఇటులఁ దనవుత్తికరఁ గార్పఱునును నను
 పాయ మెఱిగించి నిచ్చిరఁబడిమె పుట్టిఁ
 లటుల నొనరింప సక్కున్పు యనుమఱించి
 యెపుడు తెలవాఱు నను మను నెంచునందఁ. 68

ఉ. కొక్కురుకొక్కురో యనుచుఁ గుప్పడుముల్ పలకించె, నెంపిరోఁ
 జుక్క పొటుక్కనం బొడిచె; మందరిమంభరగంభవాహముల్
 విక్కెఁ; దమఁబు మ్రక్కెఁ; నెరిసెనెరిన్ రుచు లక్కెఁ; నొక్కఁజై
 జక్కప లార్చిఁ దక్కెఁ; జలజపిర్తిముఁ దెక్కె మరేంపొరిపొచ్చె.

సీ. కలుము లీనెడి కన్నుఁగవ పీఠిసల్లవల్
 నల్లగల్వలతోరణములు గట్టఁ
 గారుకమ్ములు గృమ్ముఁగాఁ జాలు వేడిరా
 లుచులు తుమ్మెదలదారులు భుజింప
 సహజదరస్థిరస్వచ్ఛరాంతులు దంత
 ములకాంతిఁగూడి చెన్నెలలు గాయఁ
 దళతళల్ మీఱు గుత్తపుఁజన్నుఁగవపొంగు
 తోవఁ గన్నడువారిఁ దొంగిమాడఁ

తే. గీ. బ్రతిదినము పూట కొరసారి చనుబూని
 యతనిసన్నిధి కేతెంచు నదిమొదలుగఁ
 బుస్తకము హస్తమునఁ బూని పొలఁతి యొకతె
 తనకుఁ జేదోడువాఁదోడుగను మెలంగ. 70

చ. తమనుతు నూత్న యౌవనవిధమ్ము నెఱుంగరో? వారరామినుల్
 కుమతు లటం చెఱుంగరో? చెలుల్ మఱి యెంతటివారి నై న మో

పామయులుగా నొనర్తురను నంశ మెఱుంగరొ! తల్లిదండ్రులు
త్తము లనరాదె? చేతొకవిధం బయినన్ మఱి సమ్మతించురే? 71

చ. ఒకదకమైన పాపడ మతోక్కరకంబగు తైకయున్ మఱిం
కొకరకమైన పైఁటయు మతోక్కరకంబగు భూషలున్ ధరిం
చు మురురంబుఁ జూచుకొని సొంపుగలేదని యెంచి, యంత వే
తొకటి మతోక్క టింతొకటియున్ ఘటియించు నటేగువేళలన్. 72

ప. అట్లు పచ్చి.

చ. చదువసుపేరెగాని యొకనక్కెప్పుమాటల నాడుచుండు, సం
దొడవిననుప్పుడెల్ల నెదియో యొకసంగతి దెచ్చి “పండితుల్
మొదలె యబద్ధమౌదెవరు, మోసముచేతురు వారి నమ్ముటా
ప్పదునుఁడి” యంచుఁబల్కితలవంచినగుఁ మొగమెత్తుఁగ్రమ్మఱన్.

చ. పలుచనిపండుటాడులరు బాగుగ నీనెలుడిసి చక్కఁగాఁ
జిలుకలుచుట్టి దొంతరలుచేసి యమర్చి కరాంగుళీదళం
బుల నిఱికించి తెచ్చి పలపుల్ మొలపించుచు నిచ్చి యంతటం
బలురును జిల్కపల్కులను వ్యంగ్యపురంగు చెలింగి పొంగగఁగన్. 75

శా. ఎంచు న్మరమము తెత్తి మాటికిఁ, దుటాయించుం గనుల్, బమ్మిటా
రించుం జగ్గపపై చెఱంగు, వల పూరించున్, నగించున్, బ్రళం
సించున్, మించుమనోవికారమును సూచించున్ మరుల్ వెంచున
మ్మించుంబోఁడిస్వభావమో? యతని నమ్మించున్ బ్రయత్నించుటో?

చ. ఎడపక యెల్లవేళ మఱి యెప్పుడు చూత మటన్నఁగాని య
క్కడనె వసింపుచుండుటయు రాని యొకానొకవేళనైనఁ దా
దడయక యింట నుండినవిధం బని యెట్టిదియో యెఱుంగ ద
ప్పడఁతుర, దానిచిత్తమును బట్టిన భూత మదెట్టిదో కదా! 77

సీ. ఒకమాటు మనుచరిత్రాకథాంశమున వరూ

ధిని మరుల్ నెంచుపట్టునను జమవు

నొకమాటు నాయురాదికచేష్ట తెఱి గించు

రసమంజరీరసప్రసృతిఁ జమవు

నొకమాటు నభినయప్రకటికరించుచో

భినయదర్పణరసాభిరతిఁ జదుపు

నొకమాటు గానవిద్యోపయుక్తాదంబు

గ్రహముఖ్యగ్రంథసంగతులు చనుపుఁ

తే. గీ. గ్రోత్తక్రోత్తలు జాపశీల్ క్రోత్తక్రోత్త
పదములును గ్రోత్తక్రోత్తలా పుట్టియును
నింపు దళకొత్తఁగోరి రచింపఁ జేయు
నేమి చెప్పఁగవచ్చు ? నయ్యైతిచర్చి.

78

ఉ. అ పగలాడి పచ్చవలు కాశఁ దనంతవిషాదదేదనల్
భావమునందుఁ బెండుఁ నటుపైఁ జనుచేరఁ గ్రుమ్మగ్రుమ్ముగాఁ
జేవ మనమునం దగులఁ జేయును గాని మనోవిచారంబు
భావన బైటఁ బెట్టఁ దఱుఁ బాపురెఁ యూరిసిధాప మెట్టిదో :

79

అ. పై. అ సరోజనేత్ర యరుపెంచువఱకె నం

తాప మతని, రా లతామనోజ్ఞ

అరుగునంతవఱకె యామోద మీగతి

నరిగెఁ గొన్నిదినము లంతలోన.

80

ఉ. వేసవి చచ్చె ధాన్యరసవీనగవీనమితామితావృగు
చ్చానపవాసనై కపలనారలనారలనాయిరాసము
చ్చానసశాసనాదికృతియుంకృతిసంకులపట్టుదాపశీ
భానురకుష్క-పుష్పవిటపప్రకరప్రతిధావ్రమోదమై.

81

సీ. సూనబాణునిరేళిఁ జొక్కి యర్కున వ్రాలు

పియరాండ్ర బైటచే విసరువారు

విసరినందులకునై కొనరి యిందొకసారి

వెడవెడవనుల కొప్పించువారు

నొప్పించినను నొప్పుకున్న క్రొన్ననబోలు

అను "మాబడులు దీర్చు" మనెడివారుఁ

ఔర్పుకొమ్మన్న విదిర్చి శయ్యను దిగి

చనువారిఁ గని ముద్దుఁ గొనెడివాను

తే. గీ. ముద్దుఁగొని సుద్దులను గొంతప్రాద్దు జరపి

మలయవాయువు తిరువురఁ గలకదేర్పఁ

గలయఁదమకించి కోడిరూఁతలకుఁ దలఁచు

వారలైరఁట గ్రీష్మవిభావరులను.

82

చ. పడితినిఁ జచ్చిపోఁడు మనువారలు తక్కు సమస్తదంపతుల్

పొడలెడి గ్రీష్మతాపమును బొంది సహింపఁగలేర తెల్లవా

లుదలక వేఱువేఱుగఁ బరుండి నిశాంతసమీరపోతనం

పడ తొలయంగ నైక్యగతి వర్తిలఁ బూనుదు రట్టివేళలన్.

83

చ. వేసపితాప మిట్టి దని వేమరు నొక్కి వచింప నేల : యా

యాసము నొంది తాపమున కాఁగఁగ లేక రమావిభుండు నా

వాసముఁజేసె నంబుధి నీవాసముఁ జేసె సుమేళుఁడున్ హిమా

నీసముపేతపర్వతపసీతటిసీతటకుంజమండలిన్.

84

చ. భతరుల దాహపుం గతుల నెన్నఁగ నేల : దినేళు నంతవాఁ

డతితిరత్పొట్టచేఁ దన సహస్రకరమ్ములు సాచి నేమపుం

గతి విడనాడి గుంటలనె కాదు, నదమ్ములఁ గాదు, కూపనం

తతులనె కాదు కంటికి గనంబడి నంతయుఁ ద్రావె నీరమున్.

85

చ. లట్టి బెడంగుకాక నలరారి వెలింగెడి గ్రీష్మతాపనం

ఘట్టనకున్ స్మరాగ్ని యలురం గని ధాని జయింతు నంచు బల్

వెట్టతనంబు పూని కడు వృద్ధినిఁ జెంది వియోగతప్తులం

బట్టి పలార్చెఁగాని పరిపంథినిఁ బట్టి పలార్చు నేర్చెనే ?

86

శా. పచ్చెం బొగ్గిషితథర్తృరాంగనల తాపం బార్పఁ బెన్గనలం

జిచ్చుల్ మాయఁగఁ జేయ సస్యములకున్ జేయుఁత గై నేయ వి

ద్యుచ్చంచద్దు నమాలికానినదభీత్యుద్వేజితస్వాంతయో

షిచ్చారూన్నతమాంసల స్తనధర్లాషంబు వర్షర్తువున్. ।

87

తే. గి. వాన రేఖీగృహమ్ములు పడలనీదు

బలి తమంతనె కౌగిలించులను దాల్చు

మట్టు రాత్రిందివమ్ముల మాటుపలుమ

పర్జయుతువంత దేది ? దంపతులదాది.

88

ర. బోరునఁ బడియెడిపర్వా

సారంబులు పహ్ని సపుడు చల్లార్చంగఁ

జారుత్రీరుచకలకా

దారలై బ్రతురుఁ గాంచె దంపతిమన్యన్.

89

వ. అట్టియెడ నింట నెవ్వరును లేని యొక్కనాటి రాత్రిసమయమ్మున

నత్తలోదరి మితభూషితాంగియై "అనుగుణంబగు సమయంబు నేటికే

చేకూరె" నని సంపదసంపుడు రహస్యప్రకారమ్మున.

90

ఉ. వచ్చి గృహమ్ముగొచ్చి యొకపై నులి నాతనిఁబూది యలనఁ నా

నచ్చపలాషి యాతఁ డసహాయుతి శయ్యఁబరుపడి గ్రంథమున్

జెచ్చెరఁ జూచుచుండఁ దరిఁ బేరఁగ నందినుమంది ద్వారమం

చిచ్చపు బంగరుంబ్రతిమ యట్టుల దాఁగిలియుండి కృష్ణులున్.

91

క. మెలమెల్లనఁ జని శయ్యా

లలనికటమునందు నిలుపఁ దత్తలమున న

వ్వెలఁడుకఁ బొడఁగని యాతఁడు

నిలుపున నీరాయె నదియు నివ్వెలుపడియెన్.

92

గ. అపఁడును నదియును నిటుల

ప్రతిపత్తి విమూఢగూఢభావోదయసం

గతులైయుండిరి క్షణపరి

మితరాలం బదియు శర్యమే ? చర్చింపన్.

93

సీ. తనకు నద్దానిపై మనము పుట్టుకయున్నఁ

'బొమ్ము పొ' మ్మది చెప్పఁబోలదొక్కా :

ఇచ్చగల్గినఁ జనవిచ్చి కౌగిటఁ జేర్చి

మరుకేళి గరఁగింపు పెలుఁగఁదొక్కా :

అక్కన్నెయెవతెయో యనుట కింతకుమున్ను

ప్రేరిదినమ్మును గంటఁ బడనిదొక్కొ :

పాపమంచును భయంపడుట కీలోననే

హృదయసంగతులచేఁ బొదలఁదొక్కొ :

చే. గీ. రామశాస్త్రప్రశంసలఁ గనఁదొ, వినఁదొ :

యేమిథావించెనో యాతఁ దెవరికెఱుక ?

రమ్మనియుఁ బొమ్మనియు మాటరాదు నోట

“పలపు సానికీఁ బలుపు దెబ్బలు” ఘటించు.

94

చే. గీ. అటులఁ దన్నాదరింపని యతనిరీతిఁ

గాంచి మదిలోనఁ గోపమ్ముగడుర మఱి

పోపుటకు నుద్యమించి యూర్పునిగుడించి

ఘటించు మనమ్ములోన యోడించి మఱియు.

95

ఉ. దాపునఁజేరి హస్తమునెదం గదియించిన యంతమాత్రినే

రాఁపుర మాయ మేను పులకప్రకరమ్ములకున్, మనమ్ములోఁ

గాఁపురమున్నట్లానము పిరాపికలై చనె; నెట్ట కేలకుం

బాపపుభీతియుం బొలఁగి పర్విడె; నెంతకుఁ జాల రంగనల్ :

96

శా. అరీతిం గని యానతీతిలక మత్యానందముండెంది “ని

న్నే రామామణి యిట్లుచేయఁగలదోయీ ? యంగనాయోగ్యమౌ

గారామెల్లను నీవచే నెదవు పో; కాకేమిరా !” యంచుఁ గ

ర్పూరామోదితపూగనంకలితతాంబూలమ్ము నందిచ్చుచున్.

97

ఉ. “మంచిదిరాని” “వేశ్యలకు మాయలు మెండెటువంటివారలన్

పంచనఁజేతు’ రందు; రది వాస్తవమే; తమవంటి వారికిన్

పంచన మంచి గాదుకద ? వచ్చెడియట్లనె యుత్తరమ్ము వ్రా

యించియు రాకపోవు టిదియేకద ? ధర్మము మంచివారికిన్.”

98

చే. గీ. అసిన నతఁడిట్టులను “నింద్యమనియుఁ బాప

మనియు నేమానితివిగాని యన్య మెఱుంగఁ;

జేతునని చెప్పియును చెప్త నేయరాని,
చేయనిచెప్పియును ముందియెందుల్ల.

99

ఉ. ఇప్పటికై నఁగాని మనమెంతయు నందియెందులకుఁ బోనీ
తప్పలనెట్ల నే నెఱుంగఁ దన్విరొ : నీను కవిమృదులగఁగఁ
యిప్పటి కిట్టిరీతి మఱియించెఁ మఱొక్కటి మిన్నఁ నీనునది
ద పెప్పలు డబ్బునో యవుడ తప్పఁజూసి : మనస్సిహాసముల్.

ర. అని ప్రతినదోపఁ బలుకుచు
ననురింపారంపితాంతరంగులదై యు
వ్వనితామఱికిన్ పురుడై
యనురూలులదై పరమపుడై రమిఁ దెంచెన్.

101

సీ. అజ్ఞాతగాత్రభేదజ్ఞానవిలసనం
బనతీతరతిరహస్యాగమంబు
అనిరుద్ధదలం చ్చదామృతాస్వాదనం
బహియత్ప్రబంధానుగమము
అనిమిర్తతాడనాన్యోన్యసంభృతసుఖం
బజ్జేయపూర్ణమోదానుభవము
అనుపసంహృతివచఃప్రారంభసంరంభ
మనివార్యఘరోదరావతార

తే. గీ. మవిదితనఖక్షతవ్యసం బహిమేయ
రసవిశేషప్రసార మరాఁచేష్టు
మనియతాలింగనాథ్య మహ్ననఱగఁగది
ప్రభమనిధువన మర్కవివ్రవరుఁ దెననె.

102

సీ. చూచునేమొకొ సిగ్గుచోటులంచును మధ్య
మధ్యఁ గొఁగిటి కొక్కమాఱుఁ బేరుఁ
గోపగించునొ యంచుఁ గుఱకుఁగుల్పలమధ్య
మధ్యఁ జేతులకొక్కమా తొనంగుఁ

బరిహసింబునో యంచు బల్లరయమ్మున మధ్య
 మధ్య నాపక యొక్కమాటు పెనఁగు
 శ్రమఁదెలదునో యంచుఁ జవులదేఱఁగ మధ్య
 మధ్య నోష్ట మొక్కమా తొనంగు

రే. గీ. ముఱ్ఱులిడి యొడలెఱుఁ గమిమోవిఁ గొలుచు
 బడులుతీర్చనెయసి చేతిఁబట్టు తొమ్ము
 రాజ్యమిది నాదియంచు గర్వమ్ముఁ జూపు
 సుపరతమొనర్చు వేళ నయ్యుచివమిన్న.

103

క. టుచుకొంచెల్లనంబు క
 టిచమత్కారంబు మేని తీవి దెకుకుఁజూ
 పుచుకుచు సారెకు వర్ణిం
 పుచు మెచ్చె నతంచు దాని పుంభావంబున్.

104

చ. ఎఱుఁగరు రట్టమింత సుఖమింత విలాస విశేషమింత యం;
 చెఱుఁగరు మోహమింత వలపింత పెనంగిన దింతయంచు నా
 సరసుఁడు నా సభీమణియు సౌఖ్యరసాంబుధిలోన మున్గి తే
 లిరి; వివరింప శక్యమె : బళి : మఱి వారి వినోదవైఖరుల్.

105

వ. అంత.

106

తే. గీ. జారిణీజారసురతప్రసంగభంగ
 మంగజానంతతాపశాంత్యైషధంబు
 దోరకృత్యాంతరాయ మాచారివిప్ర
 కోటివిజ్ఞప్తి విననయ్యెఁ గోడికూఁత.

107

వ. అంత

108

సీ. నలిగిపోయిన పుష్పములు కీలుజడనుండి
 యడుగఁగ్గునకుఁ ద్రోవయందు రాల
 మలయు ప్రాతిఃరాలమలయవాయువులచేఁ
 జెమటబిందువులమొత్తము లణంగఁ

గురియు సున్దరచుతుంపురులు తెమ్మోపినా

కుల కించుక భరముఁ గలుగఁగలయు
నతిరతిపరవశస్థితి వియ్యమంబు ని

ధుర నెత్తి తెక్కి తట్టెఱుముఁ బూర

తే. గీ. 'నెవరు చూచెదరో' యుండు సుండుసంపద
భయముగల్గియు 'నాకేమి భయ' ముండు
దిటము మదిలోనసూని యచ్చటులకెల్ల
"టింగురంగా" యటంచు సంజెప్పి జనియె.

ర. దీనజనాదరణా : శర

ణాసుగతావరణ : సంతతిరాశితశశరణా :

నానాపిఠగుణవరణా :

భూసుతచరణాయుధాంకరభూతేష్పురణా :

శ. ఆగర్భానుగతప్రకృష్టధనదాన్యామూల్యసాధాదిను

శ్రీగణ్యా : సరసాగ్రగణ్యా : సితసీలేజాతవారాశనే

జ్ఞాగాలంకరణాగళితనగమాన్యస్వచ్ఛరీర్తిప్రభా :

భోగత్యాగసుయోగ : సత్కవిజనాంభోజాబ్జిసీదాంభవా :

స్రగ్విణి. శ్రీమదానందపర్ణిష్ఠుజిష్ఠూదయా

రామ : రామేశ్వరీప్రాజ్ఞదీప్తద్వయా

సీమ : సీమంతినీశ్రీతనూదానయ

గామ : రామేశ్వరీగర్భపండ్రోదయా :

— గ ద్య —

ఇది....శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంపై న

కేవలకల్పితంబగు శ్రీవణానందంబను మహా

ప్రబంధమునంనుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

శ్రవణాసందము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీమహితపీఠిరావుర

ధామ : నిరుపమానకీర్తిధవళితనకలా

శామండల : వేంకటర

త్నామాత్యవరేణ్య : రసికతాధిరగణ్యా :

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బంత సూర్యుఁ

డుదయగిరి నెక్కె ; నతఁడు యథోచితముగఁ

గృత్యములు దీర్చుకొని రాత్రికృత్యమునకు

మోదమందు మఱింత విషాదమందు.

2

పీ. ఏరాంతః గనుఁగొన్న నీసడించెడిబుద్ధి

యీరాంతమీఁదఁ దా సోఁక నేల ?

సోఁకిన నేమి, యాసుందరీమణి తనం

తనె వచ్చి నన్నుఁ గైకొనఁగనేల ?

కైకొన్ననేమి, చిక్కఁదనం బబుంగ నా

కామిసీమణితోడఁ గలయనేల ?

కలసిననేమి, యారామిసీమణి పొందు

పరవశత్వమొనర్చి పరఁగనేల ?

తే. గీ. పరఁగుఁగాకేమి, బుద్ధి దా మరల నేల ?

మరలుఁగాకేమి, బొత్తిగా మరల దేల ?

వేయిమాటల ఫలమేమి, విధికినైనఁ

గామదేవు జయింప శక్యమ్ముకాదు.

3

మ. ధనమా, పోవును; మానమా, చెడును; నిందా, నెత్తిపైకెక్కును; లోనసుమానింతురు తల్లిదండ్రులు; చులంబా, వస్త్రేచ్ఛించుచు; చూతన మాండ్యమ్యు ఘటిల్లు; బండుగులు పంచుచున్న సునిచితు: లోమనమా : వద్దిక నాడు మాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 4

మ. 'విను సీబోటులనంగ నెంత ? మును గంధీరప్రవాహాఘ్నలో మునులే ముచ్చటలందు మున్గి; రిడియేమో పెద్దబ్రహ్మాండమా ?' యన రాజోటుము వారికి స్మనకుఁ గొండల తలతిరల బున్న; దోమనమా : వద్దిక నాడుమాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 5

మ. 'మును లీలాశుర రాళిదాసరపరాణ్ముఖ్యుల్ ఛిన్నశ్రీలతో డను గ్రీడింపెర : దాన వారల ప్రతిష్ఠల్ బోయెనే ?' యంచు సీవనఁ దప్పఁ జూచి; నర్కయేడ : దివిజాఘ్నశలయల బేడ : నోమనమా : వద్దిక నాడు మాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 6

మ. "తనయంత నినుఁ గోరి వచ్చినది యీ తస్మీమణి క్షిదఁగాఁజనునే ? నీ" కని బుద్ధిచెప్పెదపు మెచ్చన్ వచ్చు సీనుట్టి; యీతనువే శాశ్వతమా : పరమ్మ పలదా : రప్పుల్ విచారించవా : మనమా : వద్దిక నాడుమాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 7

మ. తనపుల్ బుద్ధుడముల్, యశల బనఁగ విత్య, మ్మట్టి యీ సద్యః మ్మును నీతుచ్చసుఖాప్తితై జ్ఞాములోఁ బోగొట్ట నుంకించె దీవసుమానింపపు లేకమాత్రిమయినన్ హా : యెంత దొర్లార్థమే ? మనమా : వద్దిక నాడు మాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 8

మ. జననంబంది సమ స్తపండితులు మెచ్చన్ దెచ్చిపోన్నట్టి కీర్తిని నిష్కారణ మొక్కనాతికయి వార్తిం గల్పఁగానేల? లోగను, అంకొక్కటి నూఱునోములను మెక్కుంజాలు నిక్కమ్ముగా మనమా : వద్దిక నాడు మాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 9

మ. "వనితానంగమ మెన్నఁ జంచలము, స్వప్నప్రాథవం; బట్లు కాదని చేయం బరిజామనీరనకరం, బాజోలికిన్ బోడు, మీవని వేసారులు చెప్పియుం దుదకు నాహా : యెంత చేయించితే : మనమా : వద్దిక నాడు మాట వినుమా, మర్యాదగఁపాడుమా : 10

మ. “నను నీ చెప్పుడుఁ బాయవ” ద్దనుచు నా నారీవతంసంబు దె
ల్పిన ‘నల్లే’ యని యొప్పుకొంటి, సివు డాలేమ న్విడంబాప మో
నని యూహించెద, వెంత సత్యమిహో హాః మెచ్చఁగావచ్చు నిన్
మనమా : వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 11

మ. “జననంబందిన దానికిఁ ఫలము వేశ్యాకామినివత్తచుం
బసమే కాక మతేమి యున్న దిదియే భవ్యం బభవ్యంబు గా”
దని వాదించెడు, నీ చరిత్ర మది వహ్వా : మెచ్చఁగా వచ్చు నో
మనమా : వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 12

మ. జననం బందిన దానికిన్ ఫలము సచ్చారితుడై సర్వస
జ్ఞులుం దన్ను నుతింప ధర్మవరుడై సాక్షిత్వరబ్ధిహృముం
గన నూహించుట కాక, కామి యయి భోగశ్రీల భోగింపుటా ?
మనమా : వద్దిక నాదుమాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 13

మ. “తనుఁదా వచ్చినవేశ్యఁ గూడు నుభ మింతా యెంతయో తెల్పనా
కను బానా ? యది యట్లు లుంచు మిది బ్రాహ్మదుల్ గణింపంగ శ
క్తిని బొందం గలరా :” యటం చనెడు, నీ తీపింత గాఁబోలు నో
మనమా : వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 14

మ. “అనుఁ య్యోగద : నీకు దీనికిని జాత్యాదుల్ కళాశాస్త్రరీ
తిని, వహ్వా యిఁక దీనిపైఁ జనెడి బుద్ధిన్ ద్రిప్ప నీ బొప్పుకొ
న్నను నేనొప్పుదునే ?” యటం చనెద వన్నా : యెంతస్వాతంత్ర్యమే
మనమా : వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 15

క. అని యీగతిఁ దన మనమున
ననేకరీతులుగ నెంచి యనుతాపమున్
గను నాలోననె యచ్చెలి
చనుదెంచె యథాస్థితిముగఁ జదు వను మిషచే. 16

క. చనుదెంచెఁగాని యాతని
ముఖపటితీఁగను జూడమోమోటముఁజెం
దును, వెల్వెలఁ బాటును, సి
గ్గునగును; మెతకగుణ మెంత క్రూరపుగుణమో : 17

చ. చదువఁగ సంశయించు, నెరసక్కెము లాడఁగ సంశయించు. పొల

పొలప ముజుప్పరమున నూరక యుంటికుఁగూడ సంశయించు

బెడఁగను, నింతకన్న మునుపే కడు మేలని లోననెంచు నా

సుదతి; పరుల్ గదా ! హృదయచోరులు రాంకల కంట నాటిసన్. 18

ప. విచ్చుట నాతండును నిశీథనము మంబున మననవిఘ్నేశ్వరులై యుద్ధాని
గృహమ్మున కేతెంచుచు హతాత్సంజనితికించిట్టివేరవక మ్మున. 19

మ. ఘనరాజన్యశిరస్తటిమంటునత్కారమ్ముచే మించు న

న్నునుఁ బ్రేరేపణఁ జేసి వ్యర్థముగ నెంతో పాప మార్జింప నీ

ధననారీషణిచెంతఁ ద్రోచె, దిదియున్ భక్తమ్ముగాఁ బోఁచెనీ ?

మనమా : పద్మిర నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 20

మ. చనవాప్పన్ జనపాలనేవరనమస్కారమ్ములం గొంచు, చ

ద్వనసాధమ్ముల ద్వారసీమలను నిత్యమ్ముం బ్రపత్తింపు న

న్నును నిర్లజ్జునిఁజేసి వేళ్యగృహమున్ దూర్పంగ నీకొప్పునే ?

మనమా : పద్మిర నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా : 21

మ. ఇది దుష్కార్యమటంచు నాతఁడిటు లెంతే లోన నూహించుచుం

దుచరుకా గూడముగాఁ దదీయగృహమున్ దుండుమ్ముమైఁజేరి, య

మ్మదిరాక్షికునను స్తనాగ్రపరిరంభ ప్రియూ భోగసం

పదచే దానెవరో యెఱుంగఁ; డవుడుం బాదిన్యముల్ పోఁచునీ :

మ. అటులేగెన్ మఱితొంతరాలము రహస్యప్రక్రియల్ దోఁప న

చ్చటి కీతండును నేగు, నిచ్చటికి నచ్చంద్రాన్యయున్ వచ్చు, 22

ప్పటి కేప్రక్రియ వీలొ యట్టులగుఁ; బెప్పన్ శక్యమే ? పై పసం

ఘటనానైపుణి; యాతఁడయ్యదియొ ? యక్కండాక్షియే యాతఁడో ?

చ. మదిని విరక్తి దోఁచెనొ; నమంజన మీపని గా దటంచు బు

ద్ధి దిరిగి పోయెనో, మఱి పదింబది పెద్ద లొనర్చు నిందితుం

బెదరెనొ యేమొకాని, నరవిం దదనఁదర మాంతాంగి కా

ర్తిదుఁడయి యాతఁ డేగెఁ బరదేశ మొకానొకఁడొ నెవమ్మునకా. 24

క. శ్రీమంతము సతతహిమా
 నీమంతము వర్జితతటినీ గాహనరే
 శీమంతము ప్రబలించెన్
 హేమంతము విరహిజసులరే రుంతంబై. 25

క. చలి వెట్టి యుష్ణరుచి కం
 బలకంచుకరాంతవాద్యపహ్నుతుడై యి
 మ్ముల ముణుగఁబోలుఁ; గిరణ
 మ్ముల పసలేకున్నఁ దగ్గిపోవునె? యిదున్. 26

చ. పగలు కృశించె, రాత్రివిరవాటెఁ గుబేరదిగంతరాగతా
 శుగము జనాశి కాశుగము సొంపునఁ దోచె ననంగవహ్ని హే
 చెప్పి, గిరివరమ్ము లన్నియు హసించె హిమాచలమున్, జలమ్ముపం
 డ్లు గొఱుకసాఁగె, వృద్ధులు కడున్ భయమందిరి పాంథభామలున్.

తే. గీ. అట్టి హేమంతమున నతఁ డన్యదేశ
 వాసి యగుటకు నబ్బాల వగలఁ బొగిలి
 సూతనవియోగమెంతయుఁ జేత మెరియఁ
 జేయఁ దనయంతఁ దా నిటుచింతఁ జెందు. 28

సీ. “గుబ్బలా యివి? రావు; కుంభికుంభోరోజు :
 నాపూర్వజన్మపుణ్యములు గాని
 అధరమా యిది? రాదు; మధురబింబఫలోష్ఠి :
 రహిమించు నమృతపాత్రంబుగాని
 రస్సులా యివి? రావు; రమలనన్నిభనేత్ర :
 కళలనీనెడి ధేనుక లగుఁ గాని
 వదనమా యిది? రాదు; వారిజారినమాన్య :
 నామనోరథనిధానంబు గాని

తే. గీ. బాలికపు నీవు గావహో! నీలవేణి:
 చీర సూఁగెడి మరునిదోలికపు గాని”
 అనుచు నుపరతపేళ నన్నాదరించు
 వాని మేలెట్లు నేమటపంగ నేర్తు?

చ. నిను విడనాడి నేటికి గణింపఁగ నొక్క నెలాయె నోయి : నిన్
 గనుఁగ ను నిచ్చఁ గన్పులును గాయలు గాచెఁగదోయి : పేర్తి
 మృతమున నెంచవోయి : యనుమానము మానఁగదోయి : నిండుల
 గనికర ముంచవోయి : రడకంటను జూడకు మోయి : చెప్పెను.

క. అని చింతించుచు మధుసూ

దను మిత్రుల దొక్కఁడతని తావునకుం దో

వు నెనరమున్ విని యవ్వన

జనయన తనవంత యతని సన్నిధిఁ చెప్పెను. 11

తే. గీ. మాటిమాటికిఁ చెప్పి యమ్మగువమిన్న

చింతగొనుటయు, నారఁ డచ్చెలిను తమర

మెల్ల మధుసూదనునితోడ నెలుఁగఁ చెప్పెఁ

చెప్పినంతనె యాతని చిత్త ముదరె. 12

తే. గీ. ఇన్ని దినములనుండి యాపన్నెలాఁడి

తోడఁ గ్రీడించు భాగ్యంబు గూడఁచియ్యెఁ

సౌఖ్యములు పెట్టిపుట్టని సమయములను

సౌఖ్యములు గోర నెరికి సంభవించు ? 13

ఉ. ముక్కర ముక్కునం గదిసి ముద్దులు గుల్క, బులాశి మోసిపె

చక్కి నటింప. తే నగపు చాయయు లజ్జయుఁ గుమ్మలాడ నా

యక్కునఁ జేరి నాయనునయమ్మలకుం బ్రీతిఁ చెప్ప చెక్కుచా

మక్కువఁ గొంగిలించుకొను మత్సుకృతమ్మను జూచు చెన్నఁదో ?

సీ. నాముద్దులమితారి నావన్నెలకటారి

నాపున్నెములకోవ నాదుచేవ

నావలపులదీవి నాయమృతపుదావి

నాసొగసులతేట నాదుమాట

నాకోరికలయిక్క నానాజెములచుక్క

నారసమ్మలసీమ నాదుప్రేమ

వాకనుఁగవవిందు నాపెనువగమందు

నాకల్మి నాబల్మి నాదుచెల్మి

తే. గీ. నాదు రెండపప్రాణంబు నామనోధ
నంబు నాగుట్టు నామట్టు నాదుపట్టు
సన్ను విడనాడి యేగతి సున్న దొక్కొ
చెప్ప కేగె నటం చేమి చేని నొక్కొ;

35

ఉ. “నాతిరొ ! లాతియూరికిని నాడుని సంపితివా” యటన్న ‘నే
నాతటి సూర’ లే నని తనంతనె కన్నులనీచు జాఱఁగాఁ
గాతర వైతి పంచుఁ డెలికాఁడు వచించెను; నాడుకన్నులే
యాతమిఁ జూచెనేని మగువా ! యని యెంత విచార మొందునో. 36

చ. కృమముగ మానసంబు కనుగందు నినుం గను భాగ్య మబ్బమిన్ ;
దమకము హెచ్చి. మిన్నువయి దాఁటినయట్టులఁ దోఁచె నీదు చై
దములకు వాఁడె గన్నులు. ముదంబు యథాయథలై నశించె, శ
క్యమయిన స్వప్నమందయినఁ గన్పడుమా ! యొకమాటు నెచ్చెలీ !

సీ. చిఱునవ్వు మొగమందుఁ జెంగలింపఁగ సిగ్గు
పడుట తైనను సిగ్గు వడెడిదాని

భక్తి విశ్వాసంపరకముచే బయల్

పడెడి కించిత్రేమభరముదాని

ఇటు చేయు మని చెప్ప నెట్టికేలకు సమ్మ

తించి తత్కృతి నాచరించుదాని

సురమునం దనాదరము గల్గియు నాద

రములేదని చెప్ప రాని దాని

తే. గీ. ను త్తరము చెప్పఁదగినట్టియుత్తులకును

మొగ మొకించుక వంచుక మురియుదాని

ముగుదయని మధ్యయని చెప్పఁదగనిదానిఁ

జూడఁదగుసోయగముదానిఁ జూడవలదె !

38

చ. గరువపుఁజెయ్యులా ? మెయినిగారములా ? కులుకారుతీరులా ?
పరువమునిగ్గులా ? వలపుభావములా ? రస మొల్కునల్కులా ?
మఱవని ప్రేమలా ? తలఁపు మర్మములా ? వెలలేని ముద్దులా ?
యఱువదిమందియెన సరియా ? మఱి యాకరియానయానకున్. 39

ఉ. బోటిరొ : నాడు నేలకులు పొల్పుగ నాడిదువేళ ప్రేమనీ
నీటగు గోట గీటి ? తది నేటికి విన్ను ప్పరింపఁ గనెడిన్
మాటలు వేయునేల ? యొకమాట పచించెద నెంచి చూడఁగ
మాట లడంగుఁ గాని మఱి మచ్చలడంగునె ? మానిసిమఱి : 40

చ. రతి యన నెట్టిదో యెఱుంగరాని ననుట గని యాత్మశక్తితో
నతివరొ : జారపూరుసులయందు మహాత్మునిఁ జేసినట్టి నీ
చతురతకేమనందు ? గడు బాణపు బాణపు బాణః బింశ చి
న్నతనములోన నింతటి ఘనంబగు శక్తియుఁ గల్గియుండునే ? 41

క. ఎన్నఁడు రతి నెఱుంగనియా

మున్నే మెఱుఁ గాయె, నింత మునిఁగె నెఱిఁగింపః

“దిన్నమ్మకుఁ దిస్తుంతయుఁ

గన్నమ్మకుఁ గన్నయంత” కాదె మృగాక్షి ? 42

చ. “ప్రతిమును బాడుచేసి నను పలచనఁ జేసితి పెంపదానవే ?
యతిపరొ” యన్నమాట కహహా : యని నప్పుడు “ముద్రిపై చియుం
చితిరె ? బిగింపు మాట లిఁకఁ బెప్పకుఁ” డంచు పెంచునాఁటిసి
చతురత నేటికిన్ మదిని జల్లనివేళఁ దలంతుఁ గోమరీ. 43

చ. అలదినమందు నాస్థలమునం దలి కేళిగృహమ్మనందు నా
నలు దనివార సీసురతసౌఖ్యము దేలిననాఁట సుందీయుం
గులనతిమోము గల్గొనుటకున్ మనసొగ్గదు : “అరు సాఁగఁ బెం
డిలి యిఁక నేల” యంచును బలించెడి పెద్దలనోరు వ్రొవ్వనే ? 44

ఉ. దూరమునందునుండియును బొయ్యలి : దగ్గఱ సున్నరీతిఁగా
భీరముఁ జూపుచుంటి పది భేష : నెదాసు : బళా : యిదేమి : యో
నీరజగండి : కఠిరొక నిద్దురపట్టర మున్నె ప్రక్కలోఁ
దూతెదు ; కన్నువిచ్చినను దుఱ్ఱన దూఁతెద వెంట దానదో ? 45

ఉ. అన్నులమిన్న, నిన్నుఁగని యందురు కొందఱుమూర్ఖు “లెంతయుం
జిన్నెలు వన్నెలుం గలుగు చేడియగాదిచి” యంచు, దాన నీ
వన్నెల కేమి లోప ? మది వారలకన్నులలోప మెన్న, నా
కన్నులు వారు పెట్టుకొని కాంచిన నోరులు మూయకుండురే. 46

ఉ. అన్నిటి తేమిగాని మగువా : యొకటే నిజమైనమాట, నీ
 చిన్ని మెఱుంగుజూపులును డిల్లీవుఁ బల్కులు మొల్కసప్పులుం
 దిన్నని భక్తియుం దనివి దీఱని పేర్మియు నెంతతంద్రిలో
 నున్నను నిన్ దలంపుటకు నోపిక నాకిడఁజాలెడుం జామీ. 47

చ. మమత దలిర్పఁగా నుపరిమన్మథతేళిని గూడుచేళ “నో
 రమణిరొ : నన్నుఁగూడి యిటు అంతులు నేయఁగ నీకుఁ జెల్లఁగా
 ర మహిని దేని కొ” ననినఁ “గాక మఱే, మిది నాదుపూర్వపు
 బ్ధ్య” మని పచించు నీడు వచనంబులు నామది నాట కుండునే ? 48

ఉ. రాపిడి గబ్బి గుబ్బల సురమ్మునఁ గ్రుమ్ముచుఁ గోర్కి తేపుచుం
 గోపము లేకయే రసరి కొట్టుచు “నొచ్చితి” వంచు వింతలం
 జూపుచు ముద్దుపెట్టుచును సొంపుగ నన్మొగ మెత్తిచూచు నీ
 చూపుల తీయఁగా పలకె : సోలెడు పద్యము లంబుజాననా. 49

చ. సముఖముఁ దేరపచ్చి బిగిచన్నులగ్రుచ్చి కపుంగిలించి ప్రా
 యముతమిఁజూపుచుం దమలపాకుల చిల్కలు నోబఁబెట్టుచున్
 దమరముమీఱ న స్తుపరతమ్మున సోలఁగఁజేయునట్టి భ
 ద్రముగల నాఁటిరోజు లిఁక రావిఁక రావిఁక రాపు నెచ్చెలీ : 50

చ. కరముగ నన్నుఁ గూడుటకు రాతిరివెన్నెఁవేళ రాఁగ, మె
 చ్చి కపుంగిలించి “నీపెవరొ ? చెప్పుము నాయకలం” దటన్నఁ జె
 ప్పుక నగ్గుఁదా టటలచుఁ బొరపాటున మెల్లనఁ “జుంద్రిరాభిసా
 రిక” ననిపల్కు నీ పచనరీతులు నా మది నుండకుండునే. 51

ఉ. ‘పాపనర్తకి యీతఁ’ డని పండితులెల్ల నుతించి కొల్వఁగా
 భూవలయమ్మునన్ యశముఁ బొందుచు నుండెడి నాకు నయ్యయో !
 నీపగలే సదా మదిని నిల్పి భజించుట లబ్ధి నెచ్చెలీ :
 దైవము వ్రాయువ్రాఁతలపి తప్పపుగా భుపి నెంరవారికిన్. 52

చ. సొగసులదొండ్తిమైన యల నుందరి చెయ్యు లవెంత మూర్ఖుఁడుం
 బొగడఁగ రాని వంచనఁడు; వున్నెము లేనిదినమ్ములన్ నృపుతిం

దగులఁగఁజేసి నారఁ బరితాపము హెచ్చఁగఁ జేసి సీపునుల
బొగిలిన నేమియో : మఱచిపోయి నుభమ్ముగ నుంచు చిత్తమా. 50

ఉ. రాతిరి కొంత నిద్ర గదురంగనె దూరమునందు సున్నయో
నాతినిఁ జూడఁబోయి యట నాలుగుజాములు ముడి యట్లుగా
చేతమః పచ్చి తీ; విటులఁ జేసిన నిన్నిర నేమి నేసిను
బాతక మున్నదే : యిటుల భామల మాయలఁ బిప్పినట్లునే : 51

స్త్రీ. “శ్రీలఁ గూడినఁ జేటు చేరూలు” నని సదా
పలుకు నే వాదాలఁ గలయనెల ?
రలసిన నేమి, ‘లోరులు విన్న మర్యాద
లకు భంగ’ మని భీతిలంగ నెల ?
భీతిల్ల నేమి, యాభీతభీతమ్ముగాడి
సట దించి యచ్చోటి కరుగనెల ?
అరిగిన నేమి, యాయంగన బొకసీటి
బొట్టు దించక యట్లు పొక్కనెల ?

తే. గీ. గరజలమ్మున కీయానర ట్టదేల ?
యెట్టినేర్పులు గలిగిన దిట్టయైనఁ
బరులకును బుద్ధులను వెప్పపచ్చుఁ గావి
యాత్మకై నప్పు దాబుద్ధు లడుగుపట్టు. 52

చ. కలిమి చెడంగనిమ్ము, కులకామినిదిట్టినఁ దిట్టనిమ్ము, నిం
దలు గలుగంగనిమ్ము, తలిదండ్రులు గురిదినఁ గురిదనిమ్ము, నం
కెలలు పడంగనిమ్ము, తనకీర్తికి భంగము గల్గనిమ్ము, దాఁ
గలసినరాంతఁ బాయుటది కష్టము కష్టము కష్ట ముక్కటా : 53

ఉ. మారకళావిశేషముల మర్మములెల్లఁ బఠించి, లక్ష్యముల్
నేరుచు ‘పెట్లాకో’ యనుచు నేను విచారణ నేయుచుండఁగా
నా రమణీలలామ తనయంతనె తాఁగరుణించి నేర్పఁగా
నేరిచినాఁడ; దాని విదనేర్తునె ? నేర్చిన దైవ మోర్పునే : 54

క. అని యీగతి మోహాబ్ధిని

మునిగి మనోరథరథమ్ముఁ బూని యతఁడు వే

గ నిజావాసముఁ జేడెను

మనోరథము నిలువఁదగిన మానిసి గలఁదే ?

58

చ. అట్లు పచ్చిసపిమ్మట.

ఉ. అర్కమలాక్షి యాతఁడును నగ్గలమై తనరారు పేర్చి పెం

పెక్కఁగఁ గొంతకాలము యథేష్టసుఖమ్ములఁ దేలుచుండఁగా

నొక్కెడ నస్త్రలోదరియు నొక్క యయోగ్యతఁ జేసెఁ; గంబళిన్

మెక్కుచు వెండ్రుకల్ వెదుక మేకొనుచోఁ గల వానె యేరికిన్ : 60

తే. గీ. రాజరాజైన నెంతటి రవిరుదైన

నెంత గారా మొసంగిన నెంత ధన మొ

సంగినను జాటున నొసర్చు దొంగసంగ

తుల నొసర్చక మాన దీ తులువజాతి.

61

చ. ఇట్లట్టాల తన వృత్తివై ఖరిం బ్రవర్తింపుచుంటయు.

62

క. ఎఱుఁగక యాతం దెప్పటి

రథణిన్ వర్తింపుచుండెఁ గామపకుండై

ధర గణికాంగన లొనరుచు

దురుపాయము లేరికైన దుర్జ్జయంబుల్.

63

చ. ఇట్లున్నంత.

క. అమ్మధుసూదను రష్ట్ర ను

ఖమ్ములకు సమవ్రసక్తిగల గుణవంతుం

డమ్మగువదైన వృత్తాం

తమ్మంతయు నెఱిగి యిట్లు తలపోసె మదిన్.

65

తే. గీ. ఎన్నివిధములఁ జెప్పిన నితఁడు మున్ను

వినక తుడ కాచరించె నవ్వెలఁది పొందు;

ఆచరించుట లేమి, 'యయ్యతివమిన్న

తన్న గుణవతి' తేదంచుఁ గళవళించు.

ఉ. "అంబమున మఁ గాని మరియొకలపట్టునఁగాని నేమింపు
జంబమునందఁగాని వెలచానలలోనన రాదు, దీనినే
చలదనగంధులున్ సవతు సల్పుఁగ రా" తను యోమములనుఁ రో
నుండులలం దగనల్కొనిన సోమరులన్ ములుచింపఁవచ్చుచోఁ 67

తే. గీ. అయిన నిద్దాని య గుణం బులనతోచిఁ
జెప్పి విడఁదీతుఁ గారో యచ్చెల్లము రోలనుఁ
బుత్తితో భర్తనెడఁదాపఁ దాప ముండు
రాని వెలయాలి నెడఁదాపఁ గలుపుమనను. 68

ప. అని నిశ్చయించి యుద్వేగునూపనుచున లేచింది చిత్కలన బడితొలగి
మృతం గాలముగడపుడు పద్మాల చుక్కలలలు సున్నెల్లలముగఁ
జెప్పి యెప్పించి మఱియును. 69

ఉ. మాయలమూర్తులైన వెలమానుల చెన్నుడిఁ గలుపునఁగాను
వాయురయులందు పెక్కడఁ జగ్రపంచమునం దెటులఁజెనారయన్
రోయక యుండుచేఁ దడలుద్రొక్కిన చెట్టిలకలగిచ్చున ను
జ్జేయము లీధనాంగనల చిత్తము లిండు భగ్గులంప చుత్తుమున్. 70

ర. ఇంతటమును మీతోడన్
మౌనమునఁ జెప్పినట్టి మాటలలో నొ
క్కిలతయు సయభార్థముగా
రంతయు నిజమాయెగా యటలను బరిగివన్. 71

ర. ఆతఁడు నెప్పిన మాటలు
చేతమున రెక్కి దాని చేష్టలయుండుల
బ్రీతి నెడి తనదు హృతిస చి
రాతంకముగా నొనర్చ నాత్మగతమునన్. 72

మ. గొనముల్నున్న హంశక్కి సత్తి మహాహః : దుష్టుల్నభఃపుష్పముల్
మనముల్ నూడ శతావధానకృతుచే, మానము దుండెటి బొ
మ్మని నీ వెల్లనెఱింగి వారనతి నాహః : యెట్లు వాంఛించెదే :
మనమా : పద్మిక నాదుమాటవినుమా, మర్కడఁ గాపాడుమా : 73

మ. 'భసనారీమణులెల్లఁ దుచ్చమతులే తథ్యముగఁజూడ నీ
భసనారీమణిమూర్తి మొక్కతె మహాధన్యాత్మ కాఁబట్టి దీ
నిని పెర్చింపుటకాడ' దంటి వివుడేనిన్ గూడునా, కూడదా ?
మనుమా ! పద్మిర నాడుమాటవినుమా ! మర్వాచఁగాపాడుమా : 74

క. రఃగతి దృఢనిశ్చయఁడై
యాగరితరు వ్రాసెనిట్లు "లకటా ! యశమున్
దోఁగొట్టికొంటి నీయను
రాగము నిజమని తలంచి రమణీమణిరో. 75

క. చెలికాఁ డాడిన పలుకులఁ
గల యర్థం బెఱుఁగలేక కలికిరా ! నీవ
ల్కుతె వేదము లని మురిసిన
రలుషాత్మున కిట్టిఫలముఁ గలుగక యున్నె. 76

ఉ. నిన్నననేల ! నీదు భులనీతి నెఱింగినవాఁడనయ్యుఁ డే
రెన్నికఁ గన్న నద్యశము నెంచక చంచలమానసుండనై
వన్నెయు వాసియుఁ రుచిరవర్తనముం బెడఁగొట్టుకొంటి నా
కన్నును చూట్టఁ దింకొకఁడు గానఁగరాఁ డింక వేయునేటికిన్. 77

చ. పలపు నిజంబటంచు మగువా : మది నమ్మితిఁ గౌని యిన్ని మా
యలు గలదాన పం చెఱుఁగనైతిఁ గటా : సరివారలందు నౌ
దలయును పంచుకొపలనెఁ దన్ని : వ్రతంబు చెడెన్ సుఖమునుం
గలుగకపోయె నిట్లుగునుగా : వైలకాంతలతోడి కూటుమల్. 78

ఉ. ఓపనడాక్షి ! నీదు భులయోగ్యత లెల్ల నెఱింగి నీవయిన్
భావము నిల్పి పండితులుఁ బామరులుం గడఁగేలి నేయఁగా
దే : విధిబోదితుండనయి తేలిక కేలికనైతి : నేరికిం
గేపల కాలరక్త గతికిం బ్రితికూల మొసర్పఁ బెల్లనే : 79

సీ పుట్టినాఁడమరదా : భువనవ్రసిద్ధిమా
పై బ్రహ్మభులమందు పనజనయన :

చదివినాడనుకదా : సకలవిద్యలను స

జ్ఞులెల్ల మెచ్చంగఁ జంద్రపదన :

తిరిగినాడనుకదా : పరదేశములను వి

ద్యాప్రసంగములకై తలిరుఁదోడి:

పొందినాడనుకదా : ఘామిలో నీపాటి

వాఁడు లేడనుకీర్తి పద్మగంధి :

తే. గీ. అట్టి నాదోటి నీదోటియైనయొక్క

కాంత కాసించుతే యొక కాని మాట:

దానిలోన రసాభాసదళయుఁ గూడఁ

గలిగెనేనియుఁ జెప్పనా : కలికి : సుఖము. 80

క. ధన మీనో ? మన మీనో ?

చనదీనో ? నీదు జాతిచందము కాచ

న్నను నొకటి తక్కుపున్నదె :

పని లేదిక వి గుణంబు బయటం బడియెన్. 81

తే. గీ. కప్పపుంటాడి పంకంబుఁ గలిపి దాని

యందుఁ గన్పూరిగూర్చి దోహదముచేసి

చొనిపి వన్నీటితోడఁ జెంచుదురుగాక

యున్నవాసన వాయునే ? యుల్లిగడ్డ. 82

తే. గీ. గతజలమ్మున కింక నానకట్టగట్ట

నేమియగు ? నీరు నాకును ఋణముదీతె:

మంచిపనిఁ జేసితివి, నాదుమాట శేమి,

జగతి కుపకారమగు చర్య నలిపితిపు. 83

ఉ. వెలచెలులన్ వివేకులగు పెద్దలు పెండ్లికిఁ బిల్వరాదు; వా

రలు గల పెండ్లికిం జనఁగరాదు; జనం గనఁబోల దాటపా

టల; నదిగాక విద్యలఁ గడంగి వచింపఁగ రాదు; దీనికిన్

సొలసినవారికెల్ల మధుసూదను దుర్గతి రాక తీటునే ? 84

తే. గీ. అసుచు నెఱుంగంగ నేర్చినయట్టివారి
రెల్ల నెఱుంగంగఁ జేసితి విందువదనః
యెఱుంగ నేరనియట్టి సోమరుల కీవ
రాదు బ్రహ్మయు బోధింపఁగాఁ గలాఁడె : 85

క. నాకొక్కని కపరారము
చేకొని యొనరించి తంచు సిగ్గిలఁ దరుణీ :
లోలోపరారకంబగు
నీకృతికిన్ మెచ్చవలదె : నేర్పరు తెందుఁ.” 86

క. అని కమ్మ వ్రాసి పిదపం
దనయంతన విడిచె దానిఁ దగ నమ్మదుసూ
దనుఁడు; మనము విఱిగినచో
పనితామణు లన్న గడ్డివరకలు గారే? 87

క. వాసవునకై న ధనకాం
తాసంగతి వలదు, దానితత్త్వమ్ము రసా
భాసము నిక్కము; సుగుణ
వ్యాసంగులు దాని బారిఁ బడరెప్పట్లన్. 88

మ. అతఁ డీరీతిఁ బరిత్యజించుటయు సయ్యబ్జాక్షియుం గొంతఁ దా
చుతిఁ జింతించి క్రమమ్ముగా నతని ప్రేమ న్మాని పెన్నాయలాఁ
డితనం బూని స్వప్నత్తి నెల్ల విటగోష్ఠిం జెంది పెంపొందె నాః
“గతికేసమ్మరు గంజి పానక” మనంగా నిక్కమానే కదా : 89

సీ. తలిదండ్రి లింటిపెత్తన మొకించుక లోటు
జరుగకుండెడిరీతిఁ జక్కఁబెట్ట
నసుకూల మగుతీవిఁ దనకాంత తనకెంత
యును పన్నె వాని నార్జనము నేయ
సతిభక్తి గలిగిష్యతతు రెల్లవేళలఁ
దను గొల్చి బుద్ధిమత్తను భజింప

అక్షిప్తరసస్వతుర్ దిమి పరస్పరపైర
ఋతిపీడి తనగృహమృతి పసింప

తే. గీ. బంధవశ్రేణురెల్ల నెదా పసింగ
సరలద్విగ్నేశరాజస్త్వనిభయములను
దనయశమ్ము నిరంపిశర్యము సహించు
సుఖముగా మిందె నమ్మి ఘనూనమలగు. 90

ర. సరసపరశృతభూదై
పరిమృష్టాస్య పృథానపద్ధితీర్త్యం
చిరతాప్యశాసనయశో
విరతీ : చిరతగమితీరవిరలమన్వితీ : 91

మ. పరిపూర్ణామలహారదాగృహితునన్యాదాంబితా : ప్రియ
భరితాశాంతర : సర్వమిష్టపరిమిష్టాహృద్విరహిణి
ప్రియరహస్యశ్రీమహానబ్ధిబలసంతానాధిపా : సర్వ
త్యరతా : చెల్మయమలచిప్రసరి : చిరతాహృద్విరహిణి : 92

ర. నానాభలమృష్టాగవి
దానోద్ధానాంతరస్థపసుసౌభరతా
మానబుధనువదిమిల్లిప
తాన వినోదాపధాన : దాననిదానా : 93

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....కింకరపీండ్రమహాపంచాసన విష్ణుత్కమ చాలవలసింది
బాలనరస్వతీ శతాపదాని శ్రీ తిరుపతి మేలకపేళ్లర ప్రణేపం
బయిన కేవలకల్పితం బగు శ్రవణానందం బగు మహా
ప్రబంధమ్మునందు సర్వంబును పంచమాశ్వాసము

“ ం పూర్ణ ము.

శ్రీమత్పురదేవతాద్వైతముః

పాణిగృహీత

[కల్పిత ప్రబంధము]

★

శతావధానులైన

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే

రచింపఁబడినది.

★

ప్రకాశకులు :

చెళ్లవిల్ల వెంకటశాస్త్రి సన్న్య

వేంకటేశ్వరపబ్లికేషన్సు

కడియము P.O.

తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

1956

ఇది శృంగారరస ప్రధానమైన

చక్కని రచిత ప్రబంధము.

అ రు ల శ్వా స ము లు

పరిష్కర్త - విహ్వాన్

చెల్లపిళ్ల దుర్గేశ్వరశాస్త్రి

కదియం P. O. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

ప్రచురణ :

వేంకటేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రెస్

అలమూరు.

శ్రీ మత్పుర దేవ తాండై నమః :

పాణి గృహీత.

ప్రథమాశ్వాసము.

శా. శ్రీదుండాపుడు, గారి భార్య, యచలశ్రేష్ఠమ్ము వాసమ్ము, వి
ఘ్నదుల్ వాపెడివాడు పుత్తుడు, కుభం బర్పించుశబ్దమ్ము పే
రై దైవారెడివేల్పు, నిత్యకరుణావాస్తుండు పుచ్చాన్వయున్
దాదాత్పర్య మెలర్పఁ బోవు నల సీతారామనామాంకితుఁ. 1

చ. గురు వగు బ్రహ్మపండితునకు న్నతిసల్పి జగత్ప్రసిద్ధవా
గురు లగు సంస్కృతాంధ్రకవియోగుల మొక్కియు నేటి మేటులన్
గరము బహుకరించి యిక్కఁ గాకవితామవనైకరాజ్యభా
స్వరులగు నామమాతృకవిచంద్రులకున్ దొనరింతు మంజులన్. 2

తే. గీ. లజ్జ గల్గిన పూర్వకాలమ్మునందుఁ

గోటి కొక్కఁడు గల్గెఁబోఁ కురవి, నేటి

కాలమం దేమికర్మమో కవులనూటఁ

దొంబదులు కుపదమ్మునఁ దూఁగుచుండ్రు. 3

ఉ. తైత యొకండు గాదిపుడు కాలము సర్వము మాటె, వ్యర్థపుం
జాతురి హెచ్చె, నల్ప మగుసాహితీతోఁ బెదపెద్దబొత్తముల్
చూతురు, తప్పు దిద్దుదురు, శూరత చచ్చెఁ గవీంద్రులందు; నీ!
మూతులు గట్టివైచికొనఁ బోలడె? సత్కవులై నవారికిన్. 4

చ. తగుదుమొ లేదో యంచు మదిఁ దత్తరపాటొకయింత లేక “మీ
దగుకయితమ్ము నూచితిమి యం దది యిందది” యంచుఁ బద్దెముల్
దగులుతు, రందుకోనమె మొదల్ దమ రంపుదు రిక్కవుల్; వృథా
యగుఁగద? వీరినమ్ముతు, లహః! తగువారి కివేల? కాల్పనే. 5

తే. గీ. అన్నపొత్తమ్ములకు మొదలెన్నిపుటలొ
నిడు నభినందినములతో దిండుగకట
యొక్కదేనియు నిజమగునూహ వ్రాయఁ
దట్లువ్రాసిన నద్దాని నడఁతు రొకట.

6

తే. గీ. భారతముపై నెవరియభిప్రాయ ములచె ?
మనుచరిత మొదలెరిసమ్మతులునిలిపెఁ ?
దీపి లేనిఫలమ్ముపైఁ దేనెచిలుక
నేమి యగుఁ? దీపి గలదాని లేమిపలయు ?

7

తే. గీ. చేతఁ గానిశతపదానిచేతనిండ
సర్దిపెక్కిట్లకట్టలే, సహజకత్తి
గలుగువారల, కవి యెల ? కాల్పనే స్వ
తఃప్రకాశుడు గోరునే తనకు దివ్యె?

8

క. “నంగీతసాహితులు వా
గంగనకున్ గుచము” లనుట “హాస్యాస్పద” మం
చుం గన్నులుగా దిద్దెడి
కృంగారవిడుల్ కవీంద్రుని లిక్కాలమునన్.

9

ద. ఇంతకు నింత మాతే నిక నిన్నయనంబులుగూడఁ జూచినా
కాంతము లొట మోటునుదుఁ గాళ్ళుగ మాల్తురా వ్రేళ్ళటలమిరో
తింత్రిణిరాఫలమ్ము లనఁ దీటదె ? పూర్వ కవీంద్రుని లక్కటా !
యింత వివేకముం దెలియరే ? యది దిద్దెడిసాటివారిమే ?

10

క. ప్రసక్తల్యపరీక్షకుఁ జో
యిన ఫలముం గలదె : వాని నిటుబోల్పినయ
య్యనమునిభావము నెఱిగిన
జనుఁ దేగతి దిద్దు ? నది రసం బెటులిద్దున్ ?

11

తే. గీ. ఇంతమార్గవ మెఱిగియు నిహిహి : దీరు
బాలకుల కంచుఁ జేసినపాతపుస్త

కమున సుఖరోగములగాథ నిమగ్నచేసి

రట సుపాధ్యాయు తెలుచెప్పనగునో ? యకట :

12

౬. కంకురుకుంక లై నపలుగాకికలాద్ధుల తెట్లు పాఠ మీ
అంకుపురాణమున్ నయభరప్రద మంచు వచింప నొప్పు ? నా
శంక యొనర్పరే ? నగరె ? “సర్వము నీతికె” యందురేని మీ
నాంకునిఁ దెల్పు నారతిరహస్యము పాఠము వెట్టరాదొకో :

13

తే. గీ. తగినసామగ్గి దొరకిన ధార లేదు

ధార గల్గిన సామగ్గి దనరఁజోదు

రెండు గల్గినవారితో నొండు గల్లు

వాయ దీకొన నది నగుఁబాటు గాదె ?

14

౭. కొంచెము గొప్ప సంతసము గొల్పినఁ జూడుఁడు చించివేయుఁ దే.
మంచియు లేనిచో, నివియె మా నమనమ్ము, అనుగ్రహించి మ
న్నించుఁడు, కాశినాథబుధనేతవిధాన వృథావివాదముల్
పెంచకుఁ దాగ్రహించకుఁడు “పెప్పెప్పె” యందురు మే మెదుర్దానన్.

౮. పరిణతశర్తు లై న యలభారతపుంగవు లట్టు లుండ ము
ష్కరుఁ డనిపించుకొన్న కవిసామజసింహము రామకృష్ణు వా
గ్విరచనగూడఁ జూడుఁడు ప్రవేశఫలమ్ములు చిన్నచిన్న వ్యా
కరణపుఁటొత్తముల్ గొణిగి కయ్యముఁ బెంచకుఁడయ్య! వాగ్విదుల్.

౯. తొలిబాసయందుఁబరె నీ

తెలుఁగుంబాస వెలయుదుదీపము లేమిన్

విలువగలకవులలక్ష్య

మ్ములె తా మీభారమెల్ల మోయఁగవలయున్.

17

౧౦. ఈభాగము మే మల దే

వీభాగవతమ్మునంద వివరించితి మీ

జ్ఞోభ. యిటు మరల నేల ? ప

రాధవ మందకుఁడు పైకి రాకుఁడు కుకపుల్.

18

౬. కాలముఁ బట్టి దేశమును గాంచి ప్రభుత్వము నెంచి దేశా
షాలలితాంగి మాటు బది సత్కవినమ్మరి మౌట నన్యదీ
శ్యాలును నాంధ్రబాషఁ గలవౌటను నాచితఁబట్టి మేము ర
బ్బాలను వాడుచుంటి మవి పండితు లేగతి నొప్పుచుండురో. 19

మ. అగుఁ గావ్య మ్మిది, యైననుగా బ్రహ్మసనస్కాయమ్ము. ప్రారంభమా
దిగ దీనన్ బలుచోటులగా బొంగును నెంతెనిన్ రసానాః, రో
మగువన్ నాయకచేత, దుర్విటులనిర్వర్త్యాచవార్యమ్ము. హ
వ్యగ దానిన్ వెలయుండుఁ బండితులు చప్పుల్ దీర్తుమా తదా ? 20

తే. గీ. కవిత యన్నపు తెవరివాగ్రవస యెట్లా
దాని కనుకృతి నేయుటే తగినపటితి
అంతియేరాని యెల్లెడ నననుగుణపు
తైలి గర్పించు బది యేటిచంచ మగునా ? 21

తే. గీ. మాలపల్లె పర్జించుచో మహినురులను
తెప్పగతి దుర్విటులు వాడుతిప్పుకూఁతి
తెంతమృదువుగా మార్చినఁ గొంతయైనఁ
బచ్చి యుండక మాన దప్పట్ల నిజము. 22

క. అనరాదు గాని యప్పక
నివి “గనులున్ జనులు మొదలు వేయఁదగని” పం
చనియె నివి భారతాదులఁ
గనుఁగొనెనో లేదో, శతము గన్నయ సకటా : 23

౬. తా నొనరించుకట్టునకుఁ దప్పినబొత్తము తెప్పియిన్నియో
మాసుగ లక్ష్మనంగతుల మన్ననచేసి యదేమిపాపయో :
మానెను బోతరాజకవిమండనువాగమృతంబు గోగ్రులే.
తైనను దోసముల్ గలవె యయ్యెడఁ జక్కఁగఁ జూడువారికిన్. 24

౭. తాకును రేఫకుఁ జెరిమి రాదని పెద్దవివాద పెంచెఁ దా
నేకకనుండి వ్రాసెనొ కపింద్రుఁడు నన్నయ, శల్పమానినా

రే ? కవు లొక్కరే, సుఖయరేఫలెయివ్వి ? నణల్, శనల్, లడల్,
గాక యభేద మీయొకటికా ? తగకుండుట, మేలు మేల్ : బళి : 25

శా. శ్రీనాథాదుల లేనిబోపములు వర్ణించెన్, రలాభేదసం
ధానంబున్ దెగఁద్రొంచె దిద్ది, యది గన్నకా నవ్వరే! శాబ్దికుల్,
తా నేయేయవి లేవనెన్ దనకు సంతర్వాణు లొసత్కవీ
శాసుల్వాడిరి విస్తరించుటకు శాస్త్రం బెట్లు వీ లియ్యెడన్. 26

క. ఎఱిగి ప్రయోగించినదో
యెఱుఁగనిదో తెలియవలయు నిచ్చో నలవ్యా
కరణపుభాష్యములో వా
సిరి చీవా ళ్లిడిరి లక్ష్యసిద్ధి దెలుపుచున్. 27

క. ఎన్నెన్నిపొత్తములు కవు
లెన్నెన్నివిదాలఁ జెప్పి తెన్నెన్నివిశే
షోన్నతు లయ్యెడఁ గన్నడు
నన్నియుఁ దెలియంగ శక్యమా ? యొక్కనికిన్. 28

తే. గీ. వాదిదౌర్బల్యమే కాని లేదు వాద
దుర్బలత్వము, లక్ష్యముల్ దొరక వనుట
బొత్తిగాఁ దప్పు, తెలుఁగున బొంటి రిట్లు
సంస్కృతమున సంతగా సాగ దాట. 29

ఉ. ఇంతకుఁ జోతరాజకవి నీతఁడు దాఁ బహివెట్టె దానిచే
నింత లిఖింపఁగావలసె నిందుకుఁ దిమ్మకవీంద్రుఁ డేమి, ను
స్వాంతులు తక్కులాక్షణికు లందఱు నేమి, యెదిరి యక్కవిన్
గాంతిఁ దెచ్చి రప్పకవి కా దనుమాత్రములోనఁ జోయెనే. 30

మ. యతియో ప్రాసయో తప్పు పేరికిని రాదా ? దానఁ బొందిత్యవి
స్తృతికిన్ బోపమే ? భాగితి వండితులకే, “యేవార్థమప్యవ్యయ”
మితిపూర్వోద్ధి దలంపుఁ దెందఱును దా మీపూర్వపుంబొత్తముల్
మలిమన్నుఱ్ఱులు దిద్దకే రలిగెఁ బ్రామాణ్యము, యోజింపుఁడి. 31

ఉ. వారికి నిచ్చవచ్చుగతి వారును వారును దిద్దరేని యా
భారతిమాదిగాఁ దెలుఁగువానను సంస్కృతమందు నొక్కటే
దారిని బోవు పాఠములు, దానికిఁ గారణ మేమి : యిట్లు ము
ద్రారచనాలయములను చప్పులయప్పలు కొన్ని చొప్పున. 32

వ. అని శిష్టాచార్యులమ్మున సూర్యప్రాయమ్ముగ వింతుక చర్చించి
యొక్కెడఁ గార్యపశమ్మున బృందావనపురమ్మున కరుగుటయు నయ్యెడ
నాబాల్యమిత్రుండును ననాదిపవిత్రతర పుష్పాపిఁగింఘామండును
గానరసకోవిదుండును గవితా మామరీఘరీణులందును నగు సీతారామ
నామరవిప్రసదతసూజుల చొక్కనాఁడు 33

ఉ. తా నొకహర్మనిఁగ చుక్రిసుతారముగాఁ దగుదాని నూని దెం
దానకుఁ బ్రితి గొల్పుగతిఁ దానముఁ బల్కఁగఁ జేయుచున్ మఱిన్
దానికి వేఱుగానిగతిఁ దలచుర మీలుచుఁ గొంద బెల్ల "రా
నా" ననురీతిఁ బాడ నది హాయిగ వింతుఁ దడేచిత్తుఁడై. 34

వ. కొందొకనేపు విస్తృతసకలప్రపంచులై కాలక్షేప మ్మునరించి చిఱు
నవ్వు నవ్వుచు తర్తిపురస్సరమ్ముగా నిల్లనియెను. 35

చ. "తిరుపతివేంకటేశ్వరులు తియ్యనిమాటలతోడ నూరి పా
మరులకు మెచ్చుగాఁ గవిత మంచిగఁ జెప్పెద" రంచు వింతు సం
బంపడుచుంటె రాని యొకపాటిప్రబంధము నైనఁ గైకొనఁ
జరముననుండి యత్నమును జేసియుఁ గానయితిన్ గృతార్థుఁడన్. 36

తే. గీ. ఆత్మకూరున్మపాలునియట్లు మిమ్ము

నేనుఁగంబారి నెక్కింప నేమొరాని

తక్కునమ్మాన మొనరింపఁ దగినపాటి

సిరి గలదు నుండు నాకు లద్దిపతికరుణ. 37

చ. అన విని "నీ కొనంగు బొకయబ్బురమే : మఱి విపులందు మేల్
ధనమున దాత్మతాగరిమఁ దక్కుప్రళంసల సూటనాఁటఁ ద
క్కిన గలరే : నినున్ దొరయురీర్తిపరుల్, కయికొ మ్మచక్కమున్
మనమున కిష్టమైనకృతి మాన్యతకున్ దగుదాని" నావ్చడున్. 38

- ఉ. ఇష్టటికెంతలేదనిన నిర్వదికిఁ బయినుండు మీకృతుల్
తప్పక నేయు నా శతవధానపుఁబద్దెములున్ నృపాశిపై
గుప్పినపద్యముల్ గలవు కొల్లలు, భాగవతంబు దీనిలో
గొప్పది .దానినేను మునుగోరితి, నీయకపోతి రెందుతో ? 39
- మ. ఋతువుల్ పర్వతముల్ సముద్రములు నీరేజాకరమ్ముల్ శత
కృతుముఖ్యామరసంఘముల్ తఱచుగాఁ గబ్బిమ్ములం దెల్లెడన్
శ్రుతులన్ దన్నుచునుంటఁజేసి యిఁకనేఁ జోద్యమ్ముగా నూత్నపుం
గృతి నిర్మింపఁగఁగోరెదన్ నయమునున్ శృంగారమున్ మీఱఁగన్. 40
- చ. మనుజున కెద్దియోయొకతె మానినియుండుట యెప్పునో ? కుల
మ్మున కనుకూలమైన విరిఁబోఁజియె యంచొకనేమమో ? యిటున్
మనమున నెంచిచూడ నెట మంచి యిహమ్ముఁ బరమ్ము వాయదో ?
వినపలె దీనికెంతయును వీలగుగాధ రచింపుఁ దొప్పగన్. 41
- వ. అని సకర్పూరతాంబూలమ్ము వెట్టి యంబరాద్యర్పణమ్ముల సంకుష్ట
గాపించుటయు నలరి యతని దెందమ్ము చందమ్ము గుఱుతెఱింగియు
మఱింత విశదీకరింపఁదలంచి యతనిన్ గూర్చి. 42
- ఉ. పాణిగృహీతి యందురు వివాహితయైనసతీన్, దనంతఁదాఁ
జి బాగ్రహించి యుంచుకొను జానిసకొత్తును శబ్దికాగ్రణుల్
పాణిగృహీత యందు రొక వర్ణమునందునె కాక యెన్నియో
పాణిగృహీతికిన్ గలవు పాణిగృహీతకునుఁ బ్రభేదముల్. 43
- ఉ. దున్నయు నేనుఁగున్ సరిగఁ దూఁగునెఁయంచయుఁ గొంగ యెందు నే
నెన్నఁడుగాని సాటిగనునే ? మఱియెక్కడి కెక్క ? డక్కటా !
వన్నెయు వాసియున్ సుపథవర్తనమున్ జెలువారుభార్యకున్
మున్నరికంపుఁదొత్తునకు మూఁడులెఱుంగఁగ వేరహో విటుల్. 44
- చ. అన నతం దీర్చును.
- చ. విటులకు బుద్ధివచ్చుగతి వేళ్యలకున్ దలవంపుగా విశం
కటపదగుంభనమ్ములను గాక కడున్ సులభంపుకైలి నొ

క్కటి రచియింపుడి ? కృతిని గైకొనఁ జిన్నటనఁబనుండి మి
క్కుటముగ నన్ను నెక్కొలుపుకోరిక లిప్పటి కీరితల గనన్. 46

వ. అనుటయు.

ఉ. ఇందుకు గ్రంథజాలము లనేకములున్నవి. దుష్ప్రవర్తనం
బందుఁ బురాకృతంపునుకృతాతిశయమ్మనఁ గాలుపెట్టకే
దెందము తక్కియుండవలె. దెప్పరమై యటుగార చిక్కినన్
విందుమెఁ మెందునేనియును వెన్నఁకుఁ దీయఁగఁజేయు కబ్బముల్. 48

చ. నుకృతపుబుద్ధి మూలఁబడు. నుందరియే గురువంచుఁ బోయి, దు
ష్టకృతులె యాగమమ్ములగు. జావళులే నయబోధకమ్ములౌ
నకటకటా : యొకానొకని కగ్గలమై తగుజిప్సనమ్మునం.
దొరనికీ బుద్ధిమార్పదకయుండుఁ బురాకృతపుణ్యసంపదినన్. 49

వ. అయినను బాలించువార లసదిని నీతిన్ బోధింపమానఁడగదు గాన
నీమనోంథంబు చొప్పున నట్లన చెప్పెదమని యంగీకరించి యాచా
రమ్ము తలినఁ గృతినేతయగు నతని పంశమ్ముకింత పట్టించెదము.

బ్రహ్మముబోతున్నంతై యెక్కుడు ప్రళస్తి తెక్కు నాదిమపర్ణం
బునందొక యవాంతరకాల యగువెలనఁటి పంగడమ్మునందు గౌతమస
గోత్రమ్మున “పుచ్చానామర పంశమ్మున ననేకులు మహామహా
లద్యవించి యశమును గాంచి మించిరి. అందుఁ గాలగ్రమమ్మున
విశ్వనాథబొట్లనుధన్యుండుదయించె. నియ్యనమునకీ విశ్వేశ్వరసోమ
యాజులు జనించి యఖండ పండితుండై ప్రళస్తిసండుటయేరార పంతు
లారను నొక యగ్రహారంబు సంపాదించె. నీమహానీయు రామ
రుండు లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, ఈతనికి పెంకటసోమయాజియు, విశ్వ
ేశ్వర సోమయాజియు, సీతారామ సోమయాజియు, లక్ష్మీపతి సోమయా
జియు, కామేశ్వరసోమయాజియు ననునేగురు సార్థినాము బుదయిం
చిరి. అందుఁ గనిష్ఠునకు సీతారామశాస్త్రి. రామయ్య, రాజయ్య అను
నుతత్కీరియ మాపిర్చవించె. వీరిలో రామయ్యకు పూర్ణయ్య, లక్ష్మీ

నారాయణ, కృష్ణయ్య, శ్రీరాములు, విశ్వనాథము ననునేగురు సుతులుదయించిరి. ఈయైదుగురును సుప్రసిద్ధులే యైనను నిందు ద్విత్వీయుండగు లక్ష్మీనారాయణాహ్వయుండు స్వాస్థి తాళింపదసంపత్సంపన్నుండును నిరతాన్న దాన నిరతుండును మహావదాన్యుండునునై మిగుల యశము నందె. ఈయన్నదాతయే బెజవాడలో సత్రముంచినపరోపకారి. ఈతని యన్నదాన మహాత్మ్యముంగూర్చి యేమి యితరయోగ్యతలను గూర్చి యేమి యేంతయైనను వ్రాయవలసియే యుండును. ఈతఁడనవత్కుండగుకతనఁ దన పిన్నతమ్ముడగు శ్రీరాముని కుమారుని దత్తుఁగాఁ బిన్నఁటినాఁడగైకొనియె. ఆతని పేరు సీతారామయ్య. ఈయనకుఁ గన్నతల్లి తోగాంబ, పెంపుడుతల్లి లక్ష్మింబ, ధర్మపత్ని లక్ష్మీదేవి, వీరలంఘిణు సద్గుణసంపన్నులు. ఈవంశము వేదవేదాంగాది విద్యలకు నాకర మనియుఁ దిద్విహిత కర్మానుష్ఠానమునకుఁ గురురనియు నిందలి మహాపురుషుల నామములే కొన్ని సహస్రములముల వాక్రచ్చుటం జేసి యావిషయమును మరల విస్తరించుట పునరుక్తియని యాశోచి కింబోక యీయన్వయమునం దెల్ల నెక్కుడు త్యాగభోగరాయఁడవి తోకులచే నెన్నఁబడు సీతారామాహ్వయుం డీకృతికి నధినేతకావున నార సికునకు నభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా మాయోనర్పన్ బూనిన పాణి గృహీతయను కర్చిత ప్రబంధమ్మునకుఁ గదాకృమంబు. 50

ఉ. సత్తన మొక్కఁదొప్ప “హరిపావకముఖ్య దిగ్విలోక సంపత్తులకెల్ల నొక్కయెడఁ బద్మభవుం డిరవొందు చేయఁగాఁ జిత్తమునన్ దలంచి యిది చేసె విజ” మ్మని యెల్ల పాండితీ పేత్తులు దన్నుతింప నరవిందనమాఖ్యఁ బరీమళించుచున్. 51

మ. నదికిం దావట చుట్టుపట్టులను నానందమ్ము పుట్టించుచెల్వొదవన్ వర్తిలు తోఁటతొప్పనఁట, వాయుపేరిణన్ సౌరభాభ్యుదయం బెప్పటికప్పు డుండునఁట, యే యుద్యోగము న్లేక సౌభ్యదశన్ జీవన మయ్యెడన్ గలదఁ బన్యం బట్టి దొండుండునే ? 52

అ. వె. లచ్చి యెల్లవేళలను నందుఁ గాపుర
 మ్ముండుకతన దాని కొదవునట్టి
 పేరు పార్థకంపుఁ బెంపునఁదగె నేతి
 బీరకాయరీతి నీరసిలక.

53

తే. గీ. వెండికొండల మాదిరి వెల్లడిపు
 లవిధమున మల్లెపూలరాశి వడుపునను
 సంతత సువామహోల్లసత్పాద పటలి
 కనులపండుపు నేయు నక్కటకసీమ.

54

మ. కనకమ్మన్నను లోష్టమన్న సరిగాఁ గన్గొంచు నన్యంగనన్
 జననింగాఁ దలపోయుచున్ నిగచువిశ్వాసమ్ము పోసీక నె
 మ్మనమెల్లప్పు విరాగమంద యిడి ధర్మప్రక్రియన్ బొల్పి తా
 మనసూయా పరులౌట నతులినుమీ ? యాప్రోలి విప్రోత్తముల్. 55

చ. అరిమదభంజనమ్మునన యాగ్రహ, మాగ్రహ మబ్బినప్పుడుకా
 శరణనువారిఁ జోచుట యశమ్మును జ్ఞానపు మేలిగుర్తు. సం
 సరణమసారమం చెఱుక, క్షత్రియజాతికిఁ బెద్దెసొమ్ముల
 ప్సరమున, నేల శూన్యమయి పోవు నిహమ్ముఁ బరమ్ము వారికిన్. 56

తే. గీ. పాదునజ్జన నామముల్ సంతరించి
 నట్టి తమపూర్వపురుషుల యశము చూచి
 కాని క్షత్రియకృత్యమ్మురైకొనంగఁ
 దగుదు రప్పురికోమటుల్ ధనదసములు.

57

ఉ. ఎండలవేళ దున్న రది యెద్దులగాసికి హేతువంచు, బ్ర
 హ్మాండము క్రిందుమీఁదయిన నాడినమాటకుఁ దిగ్గులేదు, ష
 ట్కాండలు రామునచ్చరిత గాక యనేకపురాణజాలముల్
 మెండుగఁ దామెఱింగిన సుమేధను లప్పురి నున్నపాదజుల్. 58

తే. గీ. పూవులమ్ముటఁ గవి శుష్పలావికలని
 సుఖుతుపట్టుదురే కాని గొనలుఁదనపుఁ

బలుకులును మేనితకులును, గులుకుఁజూపు

లొర వారాంగన లటన్నయాసగొలుపు.

59

మ. ఎలసీటిన్ బురణించు నీర్గలిగి తా మేకాలమం దింక క
 ప్పలతోనిండియు నూరకే యెవరినిన్ బోసీక పంకమ్ము లో
 పలన్ దాల్చక యోగిచిత్తములతేవన్ బొల్చు నవ్వీటి బా
 వులు గన్గొన్న మతెట్టి పాంధులకుఁ బోవున్ మేనియాయాసముల్. 60

తే. గీ. శాంతియార్జించుపొంత నేదాంతములను

జరువనేటికి ? క్షమకు నై జపతపమ్ము

లూననేటికి ? నప్పురిసున్న మత్త

గజముల ప్రవర్తనముగన్నఁ గలుగవొక్కొ.

61

క. తమనహజుఁ దుచ్చపదవిన్

గొమరారుట తాముక్రిందఁ గ్రుమ్మరుటయు నై

పమి నచటి నైంధవములు న

భముపయికిన్ దుముకు దవుడువారెడివట్లన్.

62

ఉ. తా? యొకండు లేదనెడి తప్పిద మొక్కడితప్ప గేహిసి

లీలలఁ దమ్ముఁజేకొనిన లేతబొజుంగులఁ దన్నుచుఁ గళా

శాలిను లొటకున్ ఫల మనత్యము దూరముచేయు తద్దన

ప్రీలు నిజమ్ము లంజెలఁ బతివ్రత లన్న మతేమి దోసమా.

63

ఉ. అందొక భూసురుండు సకలాగమవేత్త యనాదిసుప్రసి

ద్ధిం దగువంశమున్ మఱియు దీప్తికిఁ దెచ్చెడి సద్గుణప్రజం

బంది చెలంగువాఁడు నిరతాన్నవిత్తిర్జికి నాటవట్టు న

స్పందితచిత్తవర్తనుఁడు భాసిలు శంకఁడు డన్నపేరునన్.

64

మ. పరకాంతాపరకీయచిత్తహరణప్రారంభముల్ సేయు ము

ష్కరులన్ వీనులఁబెట్టఁ దొక్కయెడఁ బ్రాక్కర్మమ్మునన్ జేసి డ

గ్గఱినన్ విన్నను హా : శివా : యనుచు లోఁ గంపించుపేరాక య

ద్ధురితంబున్ బెడఁబాపఁ జేసికొను నెందున్ లేవి సత్కర్మముల్. 65

ఉ. వైదికుఁడయ్యు లౌకికపువర్తనమందును బ్రజ్ఞ గల్గి సం
పాదనచేసె లక్షలకుఁ బైఁ గడుహెచ్చగుద్రవ్య, మగ్రజ
శ్రీదత నిట్లు కాంచియును జిత్రజువారికి లోఁగియొందె వే
తేదియు నేని దుర్వ్యసన మేర్పడియొందె వ్యయింపఁ దీంతయున్. 66

సీ. కట్టించె మిగులఁ జక్కనిరీతి నన్నదా
నము నల్పునట్టిసత్రిములగములు
చేయించె నెందఱో చేసాచి యడిగిన
బ్రహ్మచారులకు వివాహములను
శివకేశవులకు హెచ్చినభక్తి సూరూర
నమరఁగాఁజేసె దేవాలయములు
వేయించె ధర్మార్థమై యింపుసొంపారు
నట్టితోటలు నూటికన్న హెచ్చు

తే. గీ. యజ్ఞములు నేయఁజేసెఁ బై నందెఁ గృతుల
సగ్రహారమ్ము లొకకొన్నియావరించెఁ
దక్కువిఁకలేదు సప్తసంతానములను
నొక్కసంతానమే లేకయుండెఁ గాని.

67

ఉ. అతనిభార్య యందులకె యాత్మ నదా దిగులొందుచున్ బురా
రాతికి గొరికిన్ నిరిరీ రాక్షసహారిరీ వాణికిన్ నదా
దాతకుఁ దక్కువేల్పుల కెదనముద మిచ్చువ్రతమ్ము తెన్నియో
చేతికొలంది దానములు వేయుచుఁ జేసెఁ బ్రియుండు మెచ్చఁగన్. 68

వ. ఇట్లుప్పతివ్రత యనేక కాలమ్ము నానావ్రతమ్ము లొనర్చియు వివిధనదీ
నదమ్ముల గుంఁకులిడియుఁ దుదకు విసువుటయు నరండు 69

క. "అన్నతనూజునకును దాఁ
గన్నతనూజునకు భేదగతిగల్గనె?" యం
చున్నతరూపవికాలు ల
నన్నయుఁ దనయన్నకొడుకు సాఁకఁగ నెంచెన్.

70

తే. గీ. ఎంచి తనభార్యగన్గొని యిట్టులనియె

“గలికి : యెన్నాళ్లులిటు కష్టగతికి నోర్చి

కల్పములనున్న వ్రతములు కడఁగిచేతు ?

విది పురాకృతకర్మమ్ము నెట్టులడఁచు ?

71

వ. సంతానమ్ము లేకయుండుట యిహలోకానందమ్మునకె కొఱతఁగలిగించుఁ
గాని పరిమ్మున కిచుకయు భంజకమ్ము గానేరదు. “అపుత్రస్యగతి
ర్నాస్తి” యని కేవలకర్మతులు చెప్పుదురే కాని యద్దాని జ్ఞాను
లొప్పురు.

72

తే. గీ. ముక్తిసందెడి వానికి ముఖ్యమొక్క

జ్ఞానమగుగాని యితరమ్ముగాదు దాని

నెనయలేకుండు నొకపాటిహీననరుల

కియ్యదియు నొక్కతెరువని యెఱుఁగు మఱి :

73

సీ. భీష్మున కెందఱుబిడ్డలు పుట్టిరి ?

శుకయోగి కెందఱు సుతులువొడమి ?

రల యాంజనేయున కాత్మజులెందఱు ?

గణపతి కేపాటి కాన్ముగలదు ?

ప్రేవారలందఱు పదిరే ? దుర్గతుల, సం

తానమ్ముగల్గు నెందఱు మనుష్యు

లిపుడు పిశాచాది హీనజన్మముల

నెత్తుట లే దింతయేల ? పుత్రుఁ

74

తే. గీ. దెంతయును యోగ్యుడగునేని యిహమునందుఁ

దమకుఁ బరిచర్య నలుపుట దక్కఁ బరము

సందౌకింతయుఁ కాఁడు సహాయఁ దొక్క

యెడల నగునందువేని నీ విదియు వినుము.

75

వ. పుత్రునివలన ముక్తిగలుగునని చెప్పెడి పురాణమ్మలే వారు పదితెఱుం
గులనియు నందు దత్తుండును బరగతికి సాధన మ్మగుననియు హెచ్చిం
చుచున్నయవి కావున.

76

క. నాయన్నకు సుతులెందఱొ

శ్రీయుతు బున్నారు మొన్న చిన్నసుతుఁడొరం

దాయుర్భాగ్యసమన్వితఁ

డై యుద్భవమందె వాని నగుఁ గైతొనఁగన్. 77

ప. ఉదారుండను పేరున నొప్పు వానికిప్పుడు వయస్సు మూఁడు నెలలగు
బయుఁ గర్మవశమ్మునఁ దలిదండ్రులిరువురు గతించుటయు నీ వెఱుం
గనిది కాదుగదా : అట్టి శిశువున్ బోషించుటయె మనకు నిహపరలో
కమ్ములకు సాధనంబగునప్పు డవ్వానికి మన నకల సంపత్తునుంగూడ
నొసంగుట యెట్టి సుకృతం బొనఁగూర్చ నేరదు : మఱియు నొక్క
విశేషంబు గల దాకర్ణింపుము. 78

చ. కనుఁగవతీరు నెమ్మొగమురాంతియుఁ జెక్కులసౌరు నానయొ
ప్పును నశిరంబుచందమును ముద్దులుగుల్కెడి లేతనవ్వుపొ
ల్పును వెడఁదైన పేరురముపోడిమియున్ మిసిమిన్ తెలంగు మే
సును గన వానిఁ బ్రాశ్నతఱునుం డనఁబోల దొకించురేనియున్. 79

అ. వె. “ఎచట రూపమబ్బు నచటన గొనములు

సంభవించు ననుచు శాస్త్రవిదులు

పల్కుచుందు రింకఁ బనిలేదు యోచింప

వాని స్వీకరింపవలయు” ననుచు.

80

చ. పతిఁగని యిట్లుపల్కున లపావని” యోయనభూక్త : మీరలా
నతి యిడి నప్పుడే యదియు నాకును నమ్మతమైన నిందులో
పెతరిన దోసముల్ గలవు వీటిఁడులై యొరుసాఁగి వానిచే
సతమును గుందుచున్న మనుజున్ముల నెందఱిఁ జూడ మిద్దరన్.” 81

చ. కలిగినవాడు యోగ్యుఁడగుఁ గాక యయోగ్యుఁడె యానుగార తా
మలుగరు తల్లిదండ్రు, లతఁడాడిన చాటఁగ సాగఁజేతు ర
న్యల నినువన్నభేద మొకఁ డుండుటచే మఱియెంతమంచియో
కలిగిన మీఁదనైనఁ దమకానువునుం బలెం జూడరెప్పుడున్. 82

చ. అమలిన బుద్ధితోడఁ దను నత్యనురాగము మీఱఁ జూచినన్
గృమముగ నత్తువాఁడొక్కఁడు గన్పడఁ దేగతినేని యేరిలో
పముననొ భేద మబ్బుట ద్రువం, బటుగావున దత్తపుత్రశో
కమునకు నగ్గలం బగుటకన్నను వేటొకవెట్టి యున్నదే. 83

ఉ. వాఁ డొకవేళ నత్తినను వానితలోదరి యత్త దేగతిన్
గూడెడి సౌఖ్యః మెట్టు లొనగూడెడి? సంసరణమ్ము, లేనిచో
లేఁ దనువంతయొక్కటియె లే దితరం, బిట్టులైన సంస్కృతుల్
పాదగుఁ బెల్లగల్గెడి వివాదలు, స్త్రీదరు లుబ్బి యార్వగన్. 84

తే. గీ. ఎందఱు జమీనుదారులు హీనులైరి
యెందఱు అగ్రహారస్థులు కుందువొంది
రెందఱు ధనాద్యు లియ్యెడ నింపుచెడిరి
గాన దత్తునిగొనుట దుఃఖంపుఁదెరువు. 85

మ. కులవిభ్రంశకు లెందు, ముండల ముటాకోరుల్, స్వకర్మస్థితుల్
దెలియన్ జాలని మాఱుబాస మొఱకుల్, దీపించుచున్నారు పు
త్రులు రాలస్థితిఁబట్టి, యిట్టి వెడఁగుఁదోకమ్ముతో నేమి ? వీ
రలు నేవల్ పొనరింతురో ! మఱి గయాశాద్ధమ్ములన్జేతురో ! 86

ఉ. ఈకలి కాలమందు “సుతులే పరసాధన” మంచు నెంచువా
రే కడుమూర్ఖులైత్రు, లదియేమొకొ యెవ్వని నోటఁజూచినన్
నాకు “మఱేల తద్దినము? వైదికకర్మము లెందు?” కంచునే
సోఁకుఁనెవండొయొక్కరుఁడుచూడఁబడున్ కుచియున్ మహాత్ముఁడున్.

చ. పితరులసద్గతిన్ గుఱిచి పెంచుకొనం దగునెవ్వరేని నేఁ
టి తులువబాలకుల్ నలుపు తీవుల కేడుతరమ్ము లిట్లుటల్
గతిచెడి ఘోరమైన నరకమ్మునఁ గూలుట నిక్కువంబు, సం
తతికి ఫలమ్ము వోవుతఱి దాపరమయ్యె నిఁకేటి సద్గతుల్. 88

చ. అన నతఁ డిట్లుపల్కు “నెప్పుడైనను గొందఱు యోగ్యు లన్యరీ
తిని మఱికొందఱు యందు టది ధీరహితం బిపుడందు నెక్కడై

కననగు దుష్టపద్ధతులు, కాదగు కార్యము కాకతీయ దె
ష్వని వశమౌ యుగానుగతి వచ్చెడి చెట్టతనము నాగఁగన్. 89

తే. గీ. ఇంతనందియమేల ? యే నెపుడు మనకు
లమ్మనం దెన్ని యేనితరమ్ములాయె
గాని నేటి కయోగ్యుడొక్కఁడును బుట్టి
నట్లువిన నిప్పుడిట్లేలయగునొ. చెపుమ? 90

చ. మనుజుఁడు మంచికార్యమును మానుగఁజేసెడి పట్ల “హానివ
చ్చు” ననుచు జంకఁగూడ; దొకచో నయినన్ జెడుకార్య మూని “దా
న నగును మే” లటంచును మనలబిడ రా “దివి శాస్త్రబోధితం”
బని మన మాచరింపుదము హాని యిటన్ సమకూర దింతయున్.” 91

క. అని పలువిధముల బోరిం
చిన నామెయు నొప్పె నంతఁ జిన్నిశికువుఁ గై
కొని తల్లిదండ్రులై హె
చ్చిన ప్రేమము మీఱఁ బెద్దఁజేసిరి, కడఁకన్. 92

తే. గీ. ఎనిమిదవయేఁడు దాటకమనుపె యువన
యనముగావించి బ్రాహ్మణజనములకును
విత్యమును గావలసినంత విగమభాగ
మభ్యసంపఁగఁ జేసి రయ్యాత్మజాతు. 93

తే. గీ. అగ్ని కార్యమ్మునల్పు సంత్యనొగివార్పు
బడికిఁజని లొకికపువిద్యఁ బఠనసేయుఁ
“బెంచుకొన్నను నిటువంటి పిల్లవాఁడు
దొరకవలె” నంచుఁ దన్ను నెల్లరు నుతింప. 94

క. ఆకారము, నైశ్చర్యము
శ్రీ కలయును నొక్కరూపు చెందిన కరణిన్
లోకోత్తర గుణగణముల
కాకరమై పొల్పు నయ్యుదారుం దెంచున్. 95

ఉ. పెద్దలయందు భక్తి మఱి పిన్నలయందు దనురక్తి నేమపున్
సుద్దులయందు సక్తి వెడసోయగమందు విరక్తి యెంతయున్
హద్దు నతిక్రమించు కృతులందు నశక్తియుఁ గల్గి యెందుసున్
ముద్దుసుతారపున్ గొనపు మూలధనంబయి యాతఁ డొప్పెడున్. 96

ఉ. అంత వయస్సువచ్చుటయు నాకృతికిన్ సమమైనదాని ర
వ్యంతయు నేని లోటు నొకయందును లేని సుశీల బంధుతా
క్రొత్తఁ గులాభిజాత ననఘమ్మగు లగ్నమునన్ వివాహమున్
సంతసమొప్పుఁజేసిరి పసందిని యెల్లరుఁజూచి మెచ్చఁగన్. 97

ఉ. నాటి సదస్యపున్ దినమునన్ వెల హెచ్చగు నేలుజోడులున్
నూటపదాఱులున్ మఱియు నూతనవస్త్రములున్ వరాలు నే
పాటి కలాఘ్యఁడేనియును బంచె నుదారుని తండ్రి, ద్రవ్యమున్
గోటులు నేర్చుఁగాక బుధకోటికి నీగతి నీయ వచ్చునే. 98

ఉ. అపయిఁ గొంతకాలమున కాసతికిన్ వయ సంకురింప నా
యేపున నిర్వరన్ గలిపి యింపులుసొంపులుఁగుల్కు దంపతుల్
గాఁపుర మాచరించుగతి గాంచి కుతూహలమంది “వీరికిన్
బూఁవలు గల్గఁగా వలయుఁబో!”యని నెమ్మది నెంచుచుండఁగన్. 99

చ. తనకుం గాలము చేరువొటయును నాతం డంత నాత్మీయమా
పునపుణ్యమ్మున నాత్మనామధరు లోకంబైన కైలాసమున్
గననేగెన్ దదనంతరంబునను దత్కాలోచితంబుల్ క్రమ
మ్మునఁ గావించి యుదారుఁడెంతయును సొమ్మున్ వెచ్చఁబెట్టెఁకావెసన్.

చ. పిదప నొకింతకాలము వివేకులు మెచ్చెడినత్రవర్తనం
బొదవఁగఁ “దండ్రీకన్న నితఁ డొక్కట లోఁగఁ” డటన్న ఖ్యాతికిన్
గుదురయి తల్లి గారి కనుకూలుఁడునై సతికిం గుతూహలా
స్పదుఁడయిజాగరూకుఁడయి సంస్కృతిఁజక్కఁగఁబెట్టె నొప్పుగన్. 101

సీ. అగ్రహారమునుండి యరుదెంచురైతులఁ

గని వారి కష్టసుఖమ్ము లడుగు

నడిగి వారలు పెప్పు నాయాయి సంగతుల్
 వివి శిస్తులోఁ గొంత విడిచిపెట్టుఁ
 బెట్టి యింకను గవిపెట్టుఁగావలసినఁ
 బెట్టుఁబడిరీఁ గొంత విత్తమిచ్చు
 నిచ్చి యయ్యై పంట వచ్చు బారున నొండొ
 రులను బంపక తాన రూఢి నరుగు

గీ. నరిగి దాదాపు భూము లేమైన నమ్మ
 కమునరుదేరఁ దప్పర క్రయమొనర్చు
 విచ్చు నార్జించునకలమ్ము “నితనికన్న
 జాగరూకులు లే” రని జనులు మెచ్చ.

102

తే. గీ. ఎవ్వ రెవరికిఁ దండ్రి యేయేవిధమున
 వార్షికములిచ్చుఁ దాఁ బ్రతివత్సరంబు
 మఱియు నెవ్వరి నేరీతిమనుచు నితఁడు
 నంతకెక్కుడుగాఁజూచు నన్నియెడల.

103

మ. వ్యవహారమ్మును జక్కఁబెట్టుకొను, భృత్యవ్రాతమున్ బోర్చు, న
 భ్యవహారమ్మొనరింపఁ దెన్నఁడును దేవార్పా విహీనమ్ముగా,
 సపముల్ నేనెడివారి కిచ్చు, మఱియున్ పత్రమ్ములం గల్లు లో
 పవిధుల్ దీర్చు, బురాణమున్ విను మదప్రాగ్భారహీరాత్ముఁడై. 104

శా. “ఐశ్వర్య మ్మధికష్టు గల్గియును గర్వాంధత్వమున్ లేక యీ
 విశ్వమొల్ల సుతింప మున్ బ్రవరుఁ దావిర్భూత పత్కిర్తియై
 శక్యత్కర్మ విధాతయై నెగడెఁ దత్సామ్య మ్ముదారుండు దా
 విశ్వాసమ్మునఁ గైకొనంగలఁడు” నా వేత్తృత్వ వర్యాపుఁడై. 105

చ. మెలఁగెడి యయ్యుదారునకు మేటిగఁ జిన్నతనమ్మునుండి యిం
 పులు గులుకంగఁ బాడునెడఁ బూరుపులై న వెలందులై న మి
 క్కిలిగను నాదరించు టది కేవలమున్ సహజప్రధారమై
 యలవడి యంతకంత కది యంతునుబంతును లేక వర్ధిరేశా. 106

సీ. “బెంగుళూరున నుండుభీమసానికొమార్త
 పీఠలో నెంతేని జాణ” యనుచు
 “మచిలీపురమునఁ బెమ్మాసానిమనుమరా
 లభినయమ్మునఁ గడునధిక” యనుచుఁ
 “గర్జ్జులిలోన వెంకాసానిచెలియలు
 సాహిత్యమున మేటివతుర” యనుచు
 “బళ్ళారిలోనఁ బాపాసాని చదరంగ
 మున జూదమునఁ బేరు గనిన” దనుచు

గీ. “కామశాస్త్రప్రశంసయు గాత్రపుంజవి
 చెన్నపురిసానులకు వన్నెచిన్నె” అనుచుఁ
 దఱచు నాథాసరసికు లాతనిసమీప
 మునఁబొగడుచుండ్రు గానంపువినికిఁ దెలిసి.

107

చ. వినివిని నాఁడునాఁటికిని వెట్టి శిరమ్మునకెక్కి యేదియో
 పనినెపమూని పాండ్రు గలపట్టణముల్ గననూహనేయు, నం
 తన “చననేల యియ్యెడకె తాఁ బిలిపించిన రారె” యంచు నె
 మ్మనమున నెంచు “నల్లయిన మాత కనిష్ట” మటంచు లోఁ గనున్.

మ. అతఁ డీరీతిని గానమందు ఘనమౌనాసక్తి దీపింప నా
 త్మ తదీయంబుగ దానికై యధికమౌ ద్రవ్యమ్ము వెచ్చించుచు
 గుతుక మొప్పుఁగ నభ్యసించుచును దక్కుంగల్గు కార్యమ్ములన్
 మతి పోనీయక తన్మయుండగుచు నున్మత్తాత్ముడై వర్తిలున్. 109

— గద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన
 పాణిగృహీతయందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

—~~~~~

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

క. శ్రీపుచ్చాకులదీపక :

కోపాదికదూరః గానకోవిదః సుయశః

ప్రాసరః దాతృత్వగుణ

శ్రీపూరితః నిత్యసదయః సీతారామాః

1

తే. గీ. అపభరింపు మనంతరం బంత సకల

కుసుమసంపత్తులకు మేలికోర్కెయగుచు

బస గలుగుదంపతుల పాలిపంటయగుచు

నలమె నెల్లయెడల వసంతాగమమ్ము.

2

కా. అక్కాలమ్మున నాతఁ డెయ్యదియొ కార్యం బుండుటంబట్టి తా

నక్కార్యమ్మును దల్లికిం దెలిపి యాయంగీకృతిం బొంది యె

ష్టక్కున్ బాయని ముద్దరాలిఁ దనధార్యన్ మేర్పినొప్పించి తా

నొక్కండున్ జనె బా గ దే య పు ర మత్తుత్సాహ పర్యాప్తుడై.

3

ఉ. ఆపుగిలోన నాటకము లాడెడికాలలు పెక్కులుంటఁ దా

నేపని కేగె నట్టిపని యెల్లను దీరినమీఁదనైనఁ బో

నోపక నాటకమ్ములను నొప్పుగఁ జూచుచు గానపుంజపుల్

బాపురెఁ యంచు మెచ్చుచును బాడెడివారలఁ గూడిమాడుచున్.

4

మ. తనయూరిన్ దనయిల్లు వాటిలియు నాత్మద్రవ్యసంపత్తియున్

దనయిల్లాలిని దల్లినిన్ దనదుభృత్యవ్రాతమున్ జిత్తమం

దునవైనన్ దలపోయ కెల్లపుడు సంతోషపరిదంబైన గీ

తనినాదామృతవార్ధిలో మునిఁగి యీఁదనొకొచ్చె నశ్రాంతమున్.

5

క. గానంపువినికినెసమున

మానము మర్యాద యనుచు మతినెంచక యా

యానీచులతో వేశ్యల

వైన గృహమ్ములకు నేగు నహరహ మతఁడున్. 6

మ. ధనవంతుండఁట ! రూపవంతుడఁట ! విద్యావంతుఁ డౌవాడఁటే
ధననారీమణి వానిఁ జూచి మదిలోఁ దాత్పర్యమునబూన దై
నను నాతం దొకకొంతకాల మటు గానం బానుటేకాని య
క్తనరాంగీకుచకుంభనంభృతులకుం గాఁడయ్యె లోలాత్ముడై. 7

సీ. “బ్రతఁ దబ్బుచో నాదుసుతకు నెట్లుండితే

చేయింప లేనె ? కాంచీకలావ

మతిపురాతన మైనయట్టి నాయిలు మేడ

గాకుండునె ? యితండు కన్నెత్తెన

సీ యమాయికుండు మాయేజాక్షి నెనసిన

మఱునాఁడు గొనవచ్చు మాన్యభూమి

ధనమునలేమి యీతం దొప్పుకొన్నచో

నూరక నాకూతు నొసఁగు దాన”

తే. గీ. నిట్లు వృద్ధవేశ్యలు తమయెడఁదలందు

“నెవ్వతె గృహమ్ము నోఁచెనో యిట్టిదాగ్య

మున” కటంచు మాటికిఁ బ్రశంసనుబొనర్చ

దిరుగు నాతఁడు మిత్రులఁ దఱచుగూడి. 8

ఉ. మున్నరికమ్మునున్ వయసుముర్దును మేనిహొరంగు వేసపుం
తెన్నును గాంచి యెంతయును జిన్నెలు వన్నెలు వొల్పుబోగపుం
గన్నెలు “వీనివంటి యెసకమ్మునఁ బొల్పెడి కోడెకాండ్రు లే,
తెన్నఁగ దేవికబ్బునొకొ యిట్టి బొజుంగులఁగూడు భాగ్యముల్. 9

ఉ. పాడుకొలమ్మునన్ బొడమి పైక మొనంగినవానికెల్లఁ దా
సూదిగముల్ బొనర్చుచు నయోమయ మైనమనమ్ము చాల్చురో
చేడెల పుట్టువుల్ ఫలముచెందఁగ నెక్కడనో యొకండు చే
కూడు విటాళిలోఁ గొలము గొప్పసిరుల్ గలయిట్టివాఁ దొగిన్. 10

సీ. గానమ్మునం దింతరాంతగల్గిన వాని

కేల లేకుండుఁబో: యింతులందు

లేకేమి, యేలేమ లీల లాతని మది

యందు నచ్చెనొ యెట్లు లరయపచ్చు ?

ముందేమొరాని యేపూవుఁబోఁడికిని ని

ప్పటికిఁ జిక్కెనటంచుఁ బలుకరాదు

గా నాభినయము లాకాంక్షించినంతనే

వ్యభిచారి యనుటయు పలసుపడదు

తే. గీ. ఇల్లలికినంతనే వండు పెట్టులగును ?

నావగింజను నరథాగ మైనఁ గాదు

విందుమో, కందుమో : పీనివిధము నేఁట

రేపటను, డాఁగునే ? లంజె కాఁపురములు.”

11

వ. అనుచుఁ బ్రసంగించుకొనుచుందురట. ఇది యిట్లులుండ,

చ. “నిను మదిఁగోరి యుంటి నిదినిక్కము నమ్ము” మటంచు నెన్నియో
తనమదికోరికల్ మృదువదమ్ములతోడ లిఖించి యంతలో
నన తెలివొంది “యేకొలము నాతికి నియ్యది గొప్పతప్పు. దా
నను జెడఁబుట్టి రిక్కొలమునంగల యంగన లిట్టిపట్టునన్.”

12

ఉ. నా కితఁడే వకుండయిన నాకొలపుం గొనముల్ త్యజించి యీ
పోకడలెల్లఁ బోకడచి పూవిలుకానిఋణమ్ము దీర్చుచున్
రాకలు పోకలున్ మఱచి రాణిగఁ దద్గృహమంద యుందు నీ
చాకలి మంగలిన్ దనువు చావునకున్ దుది గల్గఁజేయుచున్.”

13

ఉ. ఈగతి నుల్కనట్టి తరశేక్షణయుగా, మది మర్కి యాతనిన్
లోఁగొను వట్టిమార్గమును లోఁ దలపోయని చారుగాత్రియున్.
సాగ దటంచుఁ జింతిలనిదానయు నొక్కతెయేని లేడఁ శే
రాగము లేనిమోను అనురాగము గాంచరె? యొక్కపట్టునన్.

14

ఉ. అం దొకసుందరాంగి జలజాక్షి యనన్ జను వన్నెలాడి తా
నెందు శ్శువిద్యలందుఁ గడు నెన్నికగాంచిన యెమ్మెలాడి వా
నిం దనవీధి నేగుతఱి విక్కికనుంగొని లోఁగొనంగ నెం
చెం దనవీరజన్మ మది శ్రేష్ఠక కాకరమై చెలంగఁగన్. 15

తే. గీ. ఎంచి తనమదిలోన యోజించి తనకుఁ

దగినమేటి యుపాయ మొదవమి జాణ

గానఁ దనకెంతయును వశుఁడైనయొక్క

విటునితో మంతనమునఁ దా నిటులు పలికె. 16

ఉ. కన్నెఱికమ్ము గాకమును కామ మొకించుక లేనియప్పుడే
పిన్నతనమ్మునన్ మిగులఁ బెంతెతన మ్మలరారునన్ను లోఁ
గొన్న విటాగ్రిగణ్యుడవు కోటు లొసంగియు నాఋణమ్ము నీ
వెన్నుఁడు దీర్పనేర, విటు తెవ్వతె నిన్ను గణించుఁ డెప్పుమీ. 17

క. నగలా : నాణెములా : యే

వగలాడికి నైనఁగాని వలపు నిలుచునే ?

మగనాలికన్న హీననె ?

నగరే నను నాకొలమ్మనం గలకన్నెల్ ? 18

ఉ. పిన్నటనాట నన్నుఁ గొని పెంచినతల్లి ఋణమ్ము దీర్చితో :
కన్నెఱికమ్మునాఁడు నొకకాసును గొంగునఁ గట్టనేర్చితో;
వన్నెలుఁ జిన్నెలున్ గలుగ వచ్చెనె భాగ్యము ? తేర కాఁడఁ ని
న్నెన్నఁ బనేమి ? నాడుమనసే కడుమెత్తని దెన్నితంగులన్. 19

ఉ. తల్లియుఁ దల్లితల్లియును దజ్జనయిత్రీయు నెన్నికొంపలో
గుల్లలుచేసి గుట్ట లిడికొన్నదన మ్మది యెల్ల నల్లముం
బెల్లముగాక నీకతన మెల్లఁగ దొల్లఁగఁజొచ్చె; నింతకున్
దల్లికిఁ గాని బోకికులఁ దాఁ జను రోచెలి పేరు దెచ్చునే; 20

కా. "అమ్మా; అంకుమగండు వీపుమను దా నావంతయున్ దుల్పుఁడే
నమ్మంబోకుము రాజునైన నొరు నైనంగాని నీచేతిలో

సొమ్ముం బెట్టిననాడు దక్క మొగమున్ జూపెట్టకే” యంచు నే
 త్నె మ్మాయల్, చెవి నిల్లు గట్టుకొని పోరెకా, దల్లి నిన్నావగనా. 21

ఉ. ఐన నదేమొ నీ వనిన నావల వేలకువేలు వచ్చినన్
 గాని వృథాప్రయాస మిటఁ గన్నడిసన్ మన మింద చచ్చుఁ బో
 నీ నెల కొక్కరూపికయు నీ విడనెంచ విఁకెన్ని నాళ్ళు ని
 స్సూని చరింతుఁ ; దల్లియును నున్నకుటుంబముఁ దిట్టిపోయఁగన్. 22

ఉ. ఈపురిలోని మూకులమునింతులయం దొకవిద్దెఁ గాదునూః
 రూపమునందు నేరువున రూఢిగ నా కెన్నయైన చాన నీ
 వే పరికింపు మందఱును వేలకువేలు ధనమ్ము గూర్చి రే
 నే పడదైతి నీకతన, నీవును రా విఁకఁ గొన్ని నాళ్ళకుకా. 23

తే. గీ. జనని నానంద మొనరింపఁ జాలనైతిఁ

గొలమువారలలోఁ బెద్దకూళ నైతి

జేలనై సరివారలఁ బోలనైతి

నేల వేయును ? నీకె యిల్లాలనైతి.

24

చ. ఇతరకులమ్మునం బొడమునింతులఁ దిన్నటినాడ తెచ్చి పెం
 చి ప్రగిన విద్దె బుద్ధియును జెప్పియు నొందొకజాతిపురుషు యుం
 దృతుల నకుల్ స్వజాతి నలరించినభంగిని సానిఁ జేయ నా
 సతి కమ కత్త దెంతయును సానులకున్ దలవంపు నింపుచుకా. 25

చ. అనుచు నొకప్పుడున్ వినని యప్పలుకుల్ చెవి సోఁకినంత న
 వ్వనితకు చానుఁడైన విటవల్లకుఁ దల్లన గుండె జల్లనన్
 గన లాదయింప నాచికొని కా దని యొ నని పల్కలేక లో
 నసుకొనె నిట్లు “నీ పడపుటంగన లిట్టిరె యేరికేనియుకా. 26

చ. ననుఁ గని కాని టోజన మొనర్చును న న్వినికాని యన్యమున్
 విన దొకవేళనైన నను వీడి యెఱుంగదు గర్వ మన్నమా
 టన వినరాదు దీనిహృదయం బిపు దెంతటిలోన మాటె, “రో
 వనితల పేర్మి కల్ల” యనువార్త లసత్యము రెట్టులా భువిన్, 27

చ. జనని యొనర్చుబోధములచందము దాఁ దలకెక్కి యుండునా ?
తన చెలికత్తియల్ సలుపుతంత్రము లాత్మఁ గలించియుండునా ?
ననుఁ దలఁదాటు నింక నొకనాయకునిన్ వరియించి యుండునా ?
కనికర మింతలేక యిటు కాఱులు ప్రేలుట కేమిహేతువో? 28

చ. తనపసిప్రాయమందు విటు దైవముగాఁ గనునవ్వెలందియే
చనఁ జన మోటువాఱి యొకచందమునన్ గనుఁ, జుల్లఁజూచు, లొం
గినకొలఁదిన్ మఱింత వణకించును, నేవకుకన్న హీనుఁ గాఁ
గను నిది తుచ్చజాతులకుఁ గాక మఱొక్కఁటఁ గల్గి నేర్చునే." 29

వ. అని యచ్చెలి నుద్దేశించి.

తే. గీ. అడిగినను వచ్చు ద్రవ్యమ్ము లడుగకున్న
రాకపోవునె ? మర్యాద రాదుగాని
మగువ ! "యేడ్చినదానికి మగఁడువచ్చి
యేకుటొడికినదానికి రాకపోడు."

తే. గీ. మొదలఁ దా నెంతచేసినఁ దుదకునొక్క
మాటతో నదియెల్లను మట్టుపడును
వినవె ? యీసామెతనునీవు వనజనయన !
"సూఱునోములు అంకుతోఁ దీటిపోవె" 31

చ. ధన మనుమాట వేశ్యయనుదానికిఁ దోడన నీడవోలె నుం
డినయదియే నయంబుగ గడింపవలెన్ సమయమ్ముచూచి, యీ
వినయపు డావు పాలిడదె ? నీటి నొసంగవె వర్ష కాలమం
దున జలదమ్ము? లింత మదిఁ దోచనిదానికిఁ జెప్పనేటికిన్ ? 32

క. అన జలజాక్షియు మోమున

నునునగవు నెలంగ "నోయనుంగుబొజుంగా !

నిను ధన మిమ్మునుటకు వె

ట్టినె ! యెక్కడఁదెత్తు ? వది, యెఱింగింపుమొగిన్. 33

వ. ఇట్టిపట్టునఁ గృష్ణునకు నొక గొల్లచేడియ చెప్పిన సమాధానమ్ము గల
దాకర్ణింపుము.

మ. జనన మూడిగఁ బొట్టనించితివిగా చార్యమై వార్యము గాఁ
 ఛన మొక్కింతయు నీయకే వ్రజసతీదాంపత్యముల్ గొన్న నీ
 జనసంబుల్ పదిరోటు లీటుణము దీర్చన్నేర్చునే ? యట్టి నీ
 కుసు నేమున్నది ? యేమొనంగెద ? వహో! గోపాలచూడామణి.' 35

వ. అని యాజలజాక్షి యతనిన్ గొంతబుజ్జగించి మఱియును. 36
 మత్తకోకిల. "గాన మన్ మిషచేతఁ గొందఱఁ గన్నెలన్ చలపించియా
 వైని నాట్యమటంచుఁ గొందఱ బాలన్ గిరురించియున్
 సూనబాణకళాప్రదీపితఁ జూపి కొందఱఁ ఖోడలన్
 మానభంగ మొనర్చునీవును మా కొసంగెడి దేమిటో : 37

ఉ. రావున నిన్నునేను ఛనరాంక్షమెయిన్ జిననాటనుండియున్
 బూవిలురానిముచ్చటలఁ బొందఁగలే దిది నిక్కవంబు, నే
 నేవిధినైన జన్మమిది యెంతకునుండునో యంతవట్టు నీ
 తో విడకుండుతే నిజము తొంబదివిఘ్నము లిందు వచ్చినన్. 38

క. మనచెలిమికి భంగ మ్మొం

దును గల్గకయుండునట్టి తోవను ద్రవ్యం

బును నార్జింపఁగవలె; నే

మన ద్రవ్యము లేమి నెట్టులగుఁ ఖోషణముల్ ? 39

అ. వె. "కూరుచుండి తినిన గుళ్ళుగోపురములు

నాట" వెన్నినాళ్ల కగును వింట

నున్నద్రవ్యః మింక నొందొక్కనదుపాయ

మెద్దియేనిఁ జూచుటే హితంబు. 40

క. ధన మెంత నీవొసంగినఁ

గాన, నది యేమంటివేని, గూఢమ్మగు వ

ర్తన గల్గిపీయునిపై మన

మనసినగతి నుంచుకొనిన నెనయుదు వింటే. 41

ఉ. ఎంతధన మొప్పగినను నెన్నినగల్ మెయినిండ వైచినన్
 గాఁతుఁ దొరకుదు నేతొకఁడు గావలె నిష్టుఁడు రోవెలంది కి

యింతుల మర్మకర్మము తొకింత యెఱుంగ రహాః! జమీనుదా
ర్లంతిపురమ్ములం దిడుదు రందును మానవు మాప్రవర్తనల్. 42

గీ. అభినయమటంచునో గానమనియొ వైద్య
మనియొ మఱియొద్దియొమిష యనువుపఱచి
తనకుఁ బ్రియుఁడగువాని నంతఃపురమున
కళిమమ్మున రప్పింతు రబ్జముఖులు. 43

క. అది యేమికర్మమో! తొం
బదిలక్ష లొసంగెనేని మదనుండేనిన్
గుదురదు మన మిక్కంతల,
కద నెఱిగినయట్టివిటునియందుం బోలెన్. 44

మ. ఇదియే నిక్కముగాకయున్న విను మీ పీయూరనేకాదు తొం
బదియూళ్ళన్ గనుఁగొమ్ము ద్రవ్యమహితుల్ మాజాతి పూఁబోలులన్
బదిల ఘోగతి నుంచుకొంటయును నప్పద్మాక్షి లింకొక్కనిన్
గదిరిన్ చూతిక నంపి తెచ్చుకొనుచే గన్నట్టు నీ కెల్లెడఁ. 45

ఉ. కొందఱుపెట్టు లయ్యెడలఁ గొందొకమానిసి ద్వారమందుఁ గా
పుం దగుడిత మిచ్చి యిడిపోదురు; వాని కొకింత యిచ్చినన్
జందనగంధిరిన్ విటునిఁ జయ్యన వాఁ దొనఁగూర్చు; గొన్నిచో
ట్లం దగ వాఁడె యో విటుఁడు; లండెలనై జము లెన్న నేటికిన్. 46

ఉ. సమ్మవుగాని నీకు నొకనాతి చమత్కృతి చెప్పుదాన మా
యిమ్మున కావలన్ గల మృగేక్షణ నాథుఁడు శయ్య నుండఁగా
సమ్మకచెల్లఁ యింకొకని నచ్చటనే రతిఁ దెల్పె విద్రా వోఁ
డమ్మహితుండు దీపమును నాటదు కాంతల కెంత లిప్పనుల్. 47

చ. ఒక వెలవానలేయనుచు నూహ యొనర్చకు శ్రీలజాతికే
'నుకరము మాయ, యందు వెలనుందరు లిందులకై జనించుటన్
బ్రరటనకెక్కినేనియును బాదయు నంతగ లేమిఁ జేతు రి
ట్టి రుటిల కృత్యముల్ విటు నటంపఁగఁ జేతురు కీలుబొమ్మగన్.' 48

౬. నావుడు నాతఁ డిట్టులను “నాతిరొ ! పిన్నటినాఁటనుండి మీ
రోవెలఁదుల్ పొనర్చు పలురోతలు నేను నెఱుంగువాఁడ నీ
వేవిధి బోధచేసెనవా యేర్పడఁ జెప్పుము ద్రవ్య మాగతం
బొవల, నద్ది యెట్టిదియునైనఁ బొనర్చెద శంకఁ చట్కుఁచున్.” 49

క. అన జలజాక్షియు మనమునఁ

దనకోరిక నెల్లునని ముదం బందుచు నే

ర్చున నిట్టులనియె దాని ర

నన నేమిట నవ్వినాత సలిపెన్ బలిరే ! 50

చ. “అరసితిఁగాదె : నీ వల యుదారుని, నాతఁడు మేటిసంపదన్
ధరణిపునంతవాఁడఁట ! యుదారత నామమె చెప్పుచుండ నొం
దొరులు వచింపనేల ? యతఁ దొక్కొకనాఁ దొకనాఁటియింటి చే
గి రహిని గానమున్ విసెడి కీ లది నీవు నెఱుంగ కుందువే. 51

తే. గీ. ఇప్పటికి దేనియందు నయ్యెమ్మెరాని

మది లగింపమి నిక్కువం బదియు నొక్క

విముసమున నేను లోఁగొందు నీకునాకుఁ

దగినద్రవ్యమ్ము నార్జింతు దానఁజేసి. 52

క. కావున నాతనితోఁ జన

వేవిధముననైనఁ జేసి యియ్యెడ కతనిన్

రావింపుము తక్కినవని

నీ వేమియుఁ జేయవలదు నేన యెఱుంగుదున్. 53

ఆ. పే. అతని తగులు గాంచి యామీఁద నీమీఁది

పేర్చి విడుతు నంచు వీతి నీకు

రేళమైన వలదు, లేఁబ్రాయమునఁ దగు

తొన్నవాని విడుచుగోల గలదె ! 54

చ. అతఁ దొకవేళ నన్నుఁ దనయంతిపురమ్మున నుండఁజేసి భృ
త్యతతులఁ గాపువెట్టినను చప్పక నాదగు నేర్చుకల్మి నీ

కుతుకము నెట్టులేని సమకూర్చెద వేయునునేల ? వాని “నా
ప్పితి” ననిపించెదన్ వలపుఁ బెంచి కృమమ్ముగ నీచురాకకున్.” 55

క. అనవుడు నాతఁడు తనదువ

దన మించుకఁ జేసికొనియు దన మీలేమిన్

దన కది యీగతికిన్ ద

క్కినఁ దక్కు దటంచు నెంచి కీ లెఱిఁగి యొగిన్. 56

ఆ. వె. అది యకృత్యమగుట నాత్మ నెఱింగియు

దానివలనఁ గలుగుతగులుతిప్ప

కొనఁగలేక “వల్లె” యని యొప్పుకొనియె నే

పనికిఁ దుచ్చవిలులు పాలుపడరు : 57

తే. గీ. రాణి నొరుఁ గూర్చె మున్ను భక్తాణనృపతి

తనసతికిఁ దాన దూతయై చనియె నలుఁడు

పరుఁ గవయఁ బాండుఁ డీడె నాజ్ఞ భార్య. కంత

కన్న ఘనుఁడనె ? యిది భార్య గాదు నాకు. 58

ర. అని మనము సమాధానం

ఋను బొందఁగఁ జేసికొని సుముఖుఁడై మెలమె

ల్లనఁ జని యొకదినమున ని

ట్లనియె నుదారుఁ గని మైత్రీయలవడుకతనన్. 59

మ. “తమ రీయారికి వచ్చు కార్యమది సొంతం బాయెనే? యేవిశే

షము లీవత్తనమందుఁ గాంచితిరి ? వాస మ్మిచ్చటన్ మీకు సౌ

భ్యముగా నున్నదియే ? యిటన్ దమరు నింకన్ గొన్నినా క్లందురే ?

తమ రేగన్ మముఁబోఁటిమిత్తులకుఁ జింతలో నెప్పఁగా శక్యమే. 60

శా. గానమ్మున్ వినుచుంటి రొఁగద ! సమగ్రప్రజ్ఞ యద్దాన నే

మీనాక్షీమణి కొప్పు ? నాట్యముననేమి యన్యమందేమి యే

యే నాళికమ్ములుల్ నుతింపఁ దగువా రీవీట ? మీవీటిలో

నీనాట్యాభినయాదికమ్ములకు హాయిన్ జెందువా రుందురే ?” 61

చ. అనవుడు “గానమందుఁ గల రంగన లయ్యెడ నెంద తెందఱో
యనుకృత్తికై న లే దభినయమ్మున కొక్కతె మాపురమ్మునల
దున నననెల, దేశమది దుర్గతిభాజన; మొక్కదీనిరే
వినికిమెకాని యియ్యెడ వివేకిని గన్నడ దందు నెందునున్. (62)

క. నెలనుండి యెంద తెందఱో
యెలనాఁగలఁ జూచుచుంటి వింతుక గానల
బలవడుటె కాని యభినయ
మొలయదు మాదేశ మిదియు నొక్కటె తలఁపన్. (63)

క. వినియుంటిఁ బ్రసంగముపశ
మున మును నీపట్టుణమున ముగుద యొకతె ప
క్కనిరీతి నభినయమ్మునఁ
బనినేయు నటంచు దాని వలయున్ జూడన్. (64)

తే. గీ. దాని నామమ్ము మఱచితిఁగాని యంత
నువ్రసిద్దకుఁ బేరేల ? సొగసునకును
నదియె తగినదియఁట, యించుకంత కవన
మల్లనఁట, యెంతనిజమొ యియంశములను ? (65)

క. దూరపుఁ గొండలు నునుపను
తీరో మఱియేమొ యానతికి నభినయమం
దే రామలు సరిరా రని
“పేరు గలదు దానికచటఁ బెద్దగ” ననుడున్. (66)

క. విని వెదకఁ జోపు తీవియ
దన కాళ్ళకుఁ దగిలిన ప్లతఁడు సంకోష
మ్మును గని “యది యొక్కతెయే
చను నీపురిలోని సానిజాతిఁ దొడవై. (67)

తే. గీ. అందమునకిక్క మరియాదలందులెక్క
యభినయపుదీవి, నడివయనమరుతీవి

గానమునవీణ, మేల్కవనానజాణ
సంపదకు మేటి, దానికేచాన సాటి :

68

క. చిన్నప్పటినుండియు న
క్కిన్నియ నెఱుగుదును నేను గలకలనగవుం
జెన్నగు నెఱ్ఱమున కొక
వన్నెయిదున్ మృదుల మధుర వచనపురచనల్.

69

తే. గీ. బాల్యమును మొట్టి మెడఁబట్టి బైటఁగొట్టి
యౌవనమురా భయమ్మున ననఁగఁజెలికి
చనులుచంకలదూతెను గనులుచెవుల
దూతె నడుమెటకేగెనో తోచ దహహ :

70

సీ. మనసుదీఱఁగ నొక్కమాటు చూచిన గండ
శిలలకై నను గుండజల జనించుఁ
జనపుమీఱఁగ నొక్కసారి ముట్టిన మక్కు
కంబాలకును బులుకలు పొసంగుఁ
గులుకుచు నొకసారి పలుకరించినఁ బిచ్చ
వానిరై నను గచ్చ వదలిపోవుఁ
బదనుగానొకమాటు భావమ్ముసూచింప

బమ్మకై నను బుట్టు రిమ్మతెవులు
గీ. మురుపుమురిసిన ముద్దులు మూటగట్టుఁ
బలుకుపలికినఁ దేనెలవానగురియు
నవ్వునవ్వి నోట రత్నాలురాలు
కలితలావణ్యపేటి యక్కాముఘోటి.

71

సీ. విబోకవతి గబ్బిగుబ్బిదోయినిఁ జూడ
మతిమారి బతిమాలు యతియు రతికి
ఉడురాజముఖి కంటఁబడి దానిజడఁజూడ
జడదారి పెడదారిఁ జనఁగఁ దివురు

కన్నెమిన్న దెడంగుకన్నునన్నలుగన్నఁ

గన్నవాడును దాల్చి మన్నజేయుఁ

గల్గిముట్టులుగుల్కు చిల్కపల్కులకుల్కి

పల్కరింపఁగఁజూచుఁ గల్గియైన

తే. గీ. నొంటిపాటునఁ దెలి కడనుండెనేసి

దత్తరమ్మన వేదాంతి మెత్తుడును

తెలికరీరమ్మ నొకపరి చే స్పృశింపఁ

బుండ్ల మొదవింపఁజేయు నపుంసకునకు.

72.

౪. చామనచాయమున్ మిగులఁ జక్కనిచక్కస లేడిచూపు ల

క్రామునిరై ననున్ వికృతి గల్పనఁజేసెడి పోయగమ్ము లీ

లామఘరోక్తిచాతురి కలాకలనమ్ము బెడంగుఁ బ్రాయమున్

మోము నొయారమున్ భవనమోహనమై తగు నవ్వెలందికిన్.

73

తే. గీ. పేరు జలబాడి యది నేతిఖితాయ

గాదు జలజమ్ములనుదెచ్చి కమలసూతి

తాపదమునేయు శిల్పివిధమ్ము దోష

నతిరె మోమున నసుబొక్క యర్కజంబె."

74

తే. గీ. అన నుదారుండు వల్కు "నీ యక్షరములె

మున్ను నేవిన్న యవియు నర్కన్నె కడకు

మనము పోవచ్చునో? దాని ఘనుఁడెవఁడును

బెట్టికొనియుండఁదో? వాని వట్టులేదో?"

75

౫. అన నరఁ డిట్లువల్కు "నది యాకాలమందునఁ బుట్టఁదగ్గఱ

ప్రసి యని యెంచఁబోతుఁడు ధ్రువమ్ముగఁ బూరుగుతోఁబలోని చం

దనలలయున్ గలంజపుననమ్మున నొతులసీమతల్లి, దా

ని నకతదంధమున్ వినుతు నిక్కము మీమన మక్కజంపదన్.

76

౬. కన్నెటిక మొక్తానొకఁడు గైకొని వాని యదృష్ట మెట్టిదో

చెన్నఁటివాడుతప్ప నలచేడియ యెవ్వరో వాఁడెఱుంగఁ; దా

చిన్నియొయారి యాపయిని సీ: యని యెందులకో విరక్తి లోఁ
గొన్నదివోలెఁ గైకొనదు కోటు లొసంగెడివాఁడు వచ్చినన్. 77

ఉ. దానికిఁజాగ్రయ మియ్యెడల దగ్గఱదగ్గఱ నిర్వదేఁడు లే
మానిని యుండు నిట్టిక్రియ మానవలోకమునందుఁ? దన్మనం
జేనరనాథసూనుపయి నేర్పడిముందెనొ? యెందుకోస మీ
మానము తార్చెనో? యెరులమానస మేగతిఁ గాననయ్యెడిన్. 78

సీ. ప్రార్థనరీతిగాఁ బద్యమ్ములనువ్రాసి
“వ్రాయుమీ జా” బంచుఁ బంపువారు
యుత్తరమ్మును వ్రాయకుండి యెచ్చటనైనఁ
గనుపడ్డఁ “గరుణ లే” దనెడివారు
లేనిపోనివని గల్పించుక యింటిచు
ట్టును బడి తిరుగాడి చనెడివారు
అంగీకరింప లేదనెడి కోపముచేత
గోడకుఁ గాగితాల్ గొట్టువారు

తే. గీ. ఇంటిపై బెడ్డలనుపైచి యేగువారు
గొట్టవలెనంచు లోలోన గొణుగువారు
నై తుదకు దానిపోందుఁ దామందలేక
విసివి వదలిరి యాజోలి వీటివిటులు. 79

మ. ఎవనిన్ దన్యునిఁ జేయనున్నదియొ, తానెవ్వని తారుణ్యమున్
గవివర్జ్యం బొనరింపనున్నదియొ, యే కాంతాశిరోరత్నమున్
సవతాలై యుడికింపనున్నదియొ, యేసారజ్ఞు సంసారసా
రవిహీనత్వము వాపనున్నదియొ : నేరంబోల దూహింపఁగన్.” 80

క. అనవుడుఁ “దాదృశగుణగణ
ఖనిఁ గనుఁగొనుటయును గొంత గణనీయమె నీ
వెనువెంట నెప్పుడేనియుఁ
జనుదెంచెదఁ దెల్పు తగిన సమయ” మ్మనుడున్. 81

క. "కనుఁగొని తెల్పెద" నని యా

జనవంచకుఁ డరిగె; దాని చక్కఁదనము నె

మ్మనమున నాటుకతన నూ

లసమాంద్య మ్మయ్యుదారు డరి కరుదెంచెన్.

82

ర. దానియిలు నేరినట్ల

ద్దానిన్ గనుఁగొనినయట్లు దానిచతురతన్

దా నోడినట్లు మనమున

దానింగను దానివెంచు దాని సుతించున్.

83

తే. గీ. మునుపు వినినప్పుడే కొంతమొలకగవిన

వాని యనురాగవృక్ష మివ్వనిరతన

నిపుడు తిరిగియు వింటచే నెదిగి వింత

సరదా నొక్కింత శాఖోపశాఖ లలమె.

84

వ. అట్టియెడ నింతకుమున్ను జలతాక్షి గుఱిచి ప్రళంసించిన పంచటిన

కొక్కింత శత్రువుగ మఱియొక్క విటుం డిట్లను.

85

తే. గీ. ఎవనితో నెవ్వఁడేనిఁ దన్నించుకంత

యడుగకున్నప్పు మంచియే యగునుగాక

చెట్టయగుఁగాక తనయంతఁజెప్పఁదొడఁగు

వానికన్నను బేల యెందైనఁ గలఁడె ?

86

ర. ఐనను మీశ్రీయస్సు ప్ర

భానముగాఁ గోరి మీదుతలఁపెక్కంగా

వానేర్చినంతలో మీ

తేనొక సంగతినిజెప్ప నెంచితినిజుఁడి.

87

క. విటువర్తనలోఁ జిన్న

ప్పటినుండియుఁ దిరిగి దానఁ బడుపాటుల నొ

క్కటియును దక్కక యెఱిఁగిన

పటుమతి నని నన్నెఱంగవలయును మీరల్.

88

క. విధవలనేకులు గల రా

విధవలలో నధమయైన వేశ్యఁ దగులు దు

ర్విధము గలవాఁడె మొదలిటి

విధవ మదీయానుభవము వినిచెదఁజుండీ :

89

క. పేమ మొకించుక లేకయె

కామముగల వనితవలెనె కాసునకై తా

నోమునుతునైనఁ గూడెడి

సామాన్యం గూడువాని జన్మము ఘనమే ?

90

తే. గీ. ఇహపరమ్ముల నెఱుఁగని హీనమతులు

కష్టసుఖముల నెఱుఁగని కఠినమతులు |

మానమర్యాదలెఱుఁగని మందమతులు

తక్క వెలవెలఁదుల పొందు దలఁపవెందు.

91

ఉ. చండుగఁద్రోహమూది నిజధర్మములున్ విడనాడి బోగవున్

మొందలతోడఁ బోవుటకు బుద్ధిని జేరణ చేయుచున్న యా

రండలకొడ్కు దానికి సరాసరిగా ధనమీయకున్న బ్ర

హ్మండము ముగ్ధిపోయినటు లాపయి నేడ్చును సర్వభూమ్యుఁడై. 92

ఆ. వె. ఉండఁ గొంపలేక, పండఁ బానువులేక

మొండకిచ్చుటకును ముడుపు లేక

మొండితనమువూని దండివార మటంచు

బండవిటులు దిరుగుచుండఁ గనమె :

93

శా. పేసారుల్ పచరించినన్ మనము తృప్తిం జెందఁగాఁ బోదు, వ్య

త్యాసమ్ముల్ ప్రబలింతు, బుద్ధి చెడు, నాయాసమ్ము మెందొను, వి

శ్వాసమ్మున్ జెడిపోవుఁ, గోప మొదవున్, వాంఛల్ తుదల్ముట్టు; వీ

ప్రీసాంగత్యముకన్నఁ బాడుపని వేతేలేదు చర్చింపఁగళా.

94

శా. వైకుంఠమ్మయి శంభులోకమయి దేవజ్యేష్ఠునావాసమై

నాకంటై నరలోకమై నరకమై నానాటికిం దోచు నీ

రాకాచంద్రముభీనమాగమమునన్ బ్రాజ్ఞేతరుల్ వోలె ను
జ్ఞోరుల్ పండితులున్ భ్రమింతు రిది యిక్షుప్రాయ మూహించఁగన్. 96

తే. గీ. మొదల సంసారమే కడుమోహమయము

గాన దానికె యొప్పు రఖండమతులు

దానిలో లంఘనలని యందైన సుఖము

చెప్పనా : శత్రునకును నీచేటు పలచు.

96

క. తలిదండ్రులు మోదింతురొ ?

కులమునను బ్రతిష్ఠగలదొ : కులరామిని లో

నలమట గాంచదొ : యేమిటఁ

గలుగున్ సౌఖ్యము లంజెనాపురమందున్ ?

97

క. తనువుచెడు మానమడఁగున్

ధనముడుగున్ కుచికిఁ దనకు దస్వగుఁ దాన

మ్మును నట్లు జూచ మెనయున్

ధనరాంతలు నేర్పనట్టి తప్పులు గలవే ?

98

క. 'మనతలన పుట్టెనే ? యి

ప్పను' లని యొకవేళ మీరు ప్రశ్నింతురు, తై

రానవలె నటులేనియుఁ దాఁ

దనకన్నన్ జిన్నదానిఁ దగియెడిదానిన్.

99

క. "వచ్చియు రాని కుచమ్ములు

వచ్చియు రానట్టి ముద్దుబాలుర పలుకుల్

'హెచ్చగు మోదమునిచ్చును"

నచ్చును రసికులకు నవియె నవనవగరిమన్.

100

క. ఒఱఁగిన చనుఁగవ గలిగిన

తరుణిం గవగూడుకన్నఁ దఱచై కడుఁ గి

క్కిరిసిన చనుఁగవ గలిగిన

తరుణుల పదతాదనము శతగుణము మెఱుఁగె.

101

ఉ. గిల్లిన బాలుగారు కలికిన్ గవఁగూడిన సౌఖ్యమబ్బుఁ గా
రెల్ల విటాగ్రగణ్యులును నెత్తరతత్తత చేసినట్టి యా
యల్లరిబోటిఁ గూడ సుఖ మబ్బునె? మాటలతేట వక్క మీ
యుల్లమునందుఁ జూచికొనుఁ డూరకవాఁగెడివాఁడఁ గాఁజుఁడీ. 102

ఉ. పున్నమనాఁటి చందురుని పోఁడిమి మంచిది గా దటంచు నే
సెన్నఁడుగాని పల్కనిక నేమన, నద్ది కృమకృమమ్ముగా
సన్నగిలున్; ద్వితీయ నగు చందురుఁ డన్నఁ; గ్రమక్రమమ్ముగా
నున్నతి చెందు భేద మిదియొక్కటి ప్రౌఢకును న్నవోఢకున్. 103

తే. గీ. అందులో మీర లెద్దనిపొందు నేయ
నెంచుచుంటిరొ యదియు మీకీడుగాదు
దానికిం గూర్చి వాఁడిట్లు దారి వేసె
బోటి యద్ది యిజ్జెకులనాఁటి దవుర : 104

తే. గీ. ఇప్పుడు మీతోడఁజెప్పిన యీప్రబుద్ధఁ
డెలమి నివ్వనైలాఁడికి వలపుమగఁడు
పేరుగుప్పంగనేల? యీయూర దీనిఁ
జూడకున్నట్టివార లెచ్చొటలేరు. 105

క. ధనవాంఛలేకయే యి
వ్వనితామణి యీడు వచ్చువఱకే విటులన్
గని పిల్చి కూడఁజొచ్చెను
దన కొలమున కన్నెలెల్లఁ దను నవ్వంగన్. 106

అ. పె. “మాటుమనువు దానిఁ జేరంగఁదీసిన
మొదటిమగని సోదె మొదలుపెట్టె”
నన్నరీతి నిది రసాభాస మందును
నెక్కుడనుచు మీర లెఱుఁగవలయు. 107

క. చాతుర్మాస్యలలో యతు
లేతీరున బొంకెదరొ యదే తీరున వే

శ్యాతరుణులు వయసు గడున్

దాతురు తలక్రిందుచూడఁదగు నట నిచటన్.

108

అ. వె. తనకుఁ బెద్దయైన తరుణితోఁ గూడుట

యాయు వణఁగఁజేయు టట్టులుండ

“దాని రేటి వీనితగుః లేడరే!” డంచు

నగుదు రెల్లవారు నగడుచేసి.

109

తే. గీ. కడఁగి “కడవంత గుమ్మడిరాయ కత్తి

పీటకగు లోఁకు”వని యట్టి బోటి నొప్పు

టొప్పిదం బేనియును దీని నొప్పుబోకుఁ

డింతకన్నను జపలురా లెందులేదు.”

110

క. అన నతఁడిట్లును “నేమము

లును గఱవే! చెప్పవచ్చు లోఁబడియెడి య

జ్జనములు దొరకరు; వేశ్యా

జసులకుఁ గలదొసఁగు లితరజనులకు లేవే?

111

తే. గీ. దేనియందైన ననుభూతి దీటుపిదప

దాని నిరసించువాఁడంత జ్ఞానిగాఁడు

మొట్టమొదటన నిరసించు నట్టివాని

నెన్నఁగాఁదగు; వారలు సున్న జగతి.

112

క. అనిపలుక నాతఁ డంతటఁ

జనియె నుదారుఁ డిటులోనఁ జర్చించె “నొకం

డనుమోదించిన వస్తువు

జనుఁ డింకొకఁ దొప్పఁడివియ సహజం బెందుకా.” 113

క. చందురుకాంతిం గని లో

నెందఱు సంతోష మంద రెయ్యెడలను ? దా

మందునె పంకజములు ? జగ

మందఱికిన్ ముద మొసంగునది లేదెందున్.

114

ఉ. దానిప్రవర్తనన్ గుఱిచి తద్దయు నాతఁడు నచ్చఁజెప్పున
 స్థేనరునైన నయ్యతివ యేలికొనన్ గమకింప దన్న మా
 టే నిజ, మక్కతమ్మునన యీతని కాతరుణీవతంసమం
 దూనె ససూయ నిక్కమది; యొక్కఁడు నెప్పెడిబుద్ధు లొప్పునే? 115

ఆ. వె. దాని పినదాది తన్మయంబయి చిత్త

వృత్తి విస్మృతాన్యవృత్త మయ్యెఁ

గనిన యప్పు డేమి గానున్నదో బుద్ధి

కర్మ మనుసరించుఁగాదె; యెందు.

116

పీ. కాంతలతోఁ బొందఁగారామి నిక్కమా :

యటులైన నేల పెండ్లాడవలయు :

అన్యకాంతలఁ గూడు టనుచితంబందుమా :

యటులైన నిదియుఁగా దన్యకాంత

వెలయాండ్రొచ్చెల్మి తప్పిదమౌనటందుమా :

యటులైన పిండెందు కవనియందు ?

నత్కులీసులకు నాచారంబు గా దందు

మా; యింతలోన నేమొఁ గులమ్ము ?

తే. గీ. రలియుగమ్మున నీరీతి కట్టుబాటు

గాని మున్ను శకుంతల గాదె ? వేశ్య

యాపె గొన్న దుష్కంతున కందునిందు

నేమి లోపమ్ము గల్గె ? నిందేటిశంకి ?

117

చ. పలువురు నొక్కచేడియకుఁ బాల్చుడు లొప్పుడుగాని నేమమున్

వెలనెడి యిట్టియుగ్మలిని వీధిమొగమ్ము గనంగ నీక తాఁ

గులసతిఁబోలె సుంచుకొనఁగూడదె ? దీన మతేమిలోపమొ ?

గలిమికి నెందునున్ ఫలముగావె, మహోన్నతభోగభాగ్యముల్ ? 118

ఉ. భోగమునందు నిచ్చలను బొందనివా రిల లేరు; దానికిన్

ద్యాగము ముఖ్య, మందులకు ద్రవ్యము గావలె; దానిలేమి న

య్యగమవేత్త శీసుఖము నందఁగలేక స్వరీతి నెల్లరన్
భోగవిహీనులన్ నలువఁ బొత్తము తీర్చియవ్రాసి రీసునన్. 119

క. ఒకని ధనమొటచేఁ బర
వికచాంభోజాక్షి నెనయువిభ మది బోసం
బిఁక సకలజనులకును దా
నొకగతి ధనమగుట వేశ్య నొంటుందగదే. 120

క. ధననాశన తనునాశన
ఘనతానాశనము లిందుఁ గలుగుట ఛ్రిపమై
నను నెల్లరకును నయ్యవి
పనుపడు ననరాదు భాగ్యవశమగుకతనన్. 121

తే. గీ. ఎందునేనియు సందియ మెనయకుండ
మనుజుఁడు ప్రవర్తనమ్మును గొనఁగవలయుఁ
గాని దీర్ఘయోజన బొటగాదు “సంక
యాత్మససియించు” నని పెద్ద లందుగ్రిగాదె. 122

ఉ. సారవిహీనమైన భవసాగరమందుఁ గురంగలోచనర్
సారము, తెల్వితేటలును జాణతనమ్మును వందుముఖ్య. మీ
తీరు స్వతంత్రులైన మదతీమణులందుఁ బొసంగు, వాం డ్రహ్మో,
జారిణులందు మానుకొనఁ జాతురి యింబెటఁ జూడ గగ్గడిన్. 123

ఆ. పె. దొసఁగు తెన్నియేనిఁ బొసఁగుఁగా తెందును
గలలఁ గానవిద్య కన్న లేదు;
అంగనాజనమ్మునందు దూపాజీవ
కన్న మనము దనువుకన్నె మన్న. 124

చ. అదియునుఁ గాక వస్తుగుణ మారయనెంచిన దేనికెందు నె
య్యది సహజంబొ దావిఁ గననొనట, వేటొకచోట నించుమిం
చు దనకు నట్టిసంగతియె చొప్పడినన్ సహజప్రచారమై
యొదవమిఁ దెచ్చిపెట్టినటు లుండకమాన దెన్ని భంగులన్. 125

క. ఆమనిఁబొడము రసాలము

తో మఱియొక ఋతువునందుఁ దొడరునదియ తా
నామధురిమ మిడనేరదు,

పో ! మహినది మేనమామపోలిక యగుటన్." 126

క. ఇటు పలువిధముల యోజిం

పుట కారంభించునంత మొట్టమొదటి య
వ్విటుఁ డేగుదెంచి "యటకే

గుట రే" పని చెప్పుటయు రగుల్కొనుకొరెన్. 127

తే. గీ. అందులకె సిద్ధమైయుంట నతఁడు "వల్లె"

యనియె; నంతట మఱునాఁడు నరుగుదెంచి

నర్మసఖుతోడఁగూడి యన్నాతిమిన్న

సదనమునకేగె నభినయాసక్తి నతఁడు. 128

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన

పాడిగృహీతయందు ద్వితీయాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

—~~~~~—

తృతీయాశ్వాసము.

క. సరసతరరుచిరగీత

స్వరసాదరః లక్ష్మణాగ్రజన్మగృహీతాః

గురుతరభాగ్యసమేతాః

చిరకీర్తిప్రాప్తిరామః సీతారామాః

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బాలతాంగి

యెప్పుడును గనుమాయక యెసక మెసంగు

తనదుదేహమ్ము గేహమ్ముఁ దదధిరమగు

సొంపుగులుక నలంకృతుల్ చొనిపి పిదప.

2

క. తత్తదుపాంగమ్ముల స

త్యుత్తమగతి నలవరించి యొక్కయెడఁ దదా

యత్తమ్ముగు చిత్తమ్మున

నత్తరుణి గవాక్షనిహితమగు చూపొలయున్.

3

తే. గీ. ఎదురుచూచుచు నున్నంత నిరువు రచటి

కేగి రేగుబయును దరుడేందువదన

దవ్వులన రాంచి కేళీనదనములోని

కంతలోఁ జనె సిగ్గున్న యబలవోలె.

4

తే. గీ. అయ్యుదారుని నొక యుచితాననమున

నుండఁగాఁడేసి నర్మనఘండు లోని

కరిగి "యదియేమిపాపమో యబల! యతని

దీసికొనివచ్చినప్పు డీతీరు తగునె?"

5

ష. అన నా టక్కరికరిగమన యతని కిట్లను.

ఉ. దూరమునందు నున్నయెడఁ దోయజనేత్రుల కెంతయేని వా
గ్ధోరణి యుప్పతిల్లు మదిఁ గొం కొకయించుకయున్ జనింప దా
ధీరతయున్ గభీరతయుఁ దెంపును బెంపును డగ్గజైన య
హ్మరుషమోము గన్గొనినఁ బోవు నదెంతటి ప్రోడకేనియున్. 6

క. నమ్మొదవా, లేదో యాతని
నెమ్మొగముం గనినయంతనే మదిలో నొ
క్కుమ్మడిగ లజ్జవాడమెన్
జిమ్మిన నది వదలి చనదు చేవదగులుటన్. 7

క. పసితనమునుండి నన్నున్
గుసుమశరవిహారములఁ దగుల్కొల్పిన నీ
దు సమీపమ్మున నితరుని
దెన మొగమెటు తిప్పి నిలువఁ దేకువ గలుగున్. 8

క. పలువురు ప్రియురాండ్రొక్కట
గలసభఁ బురుషుండు నిలువఁగలఁ దదిరసముకా
దొలఁగింపదు; కామిను లటు
నిలుచుటకున్ దగరు రసము నీరసము నగున్. 9

వ. అను నక్కరికి ప్రసంగమ్మున కడ్డుగా నతం డిట్లను.

క. "అతఁ డచట నే నిచట నుం
ట తగదు నే నెఱుఁగవట్టి టక్కరితనమా?
యతివ! యిది, సిగ్గు మీజా
తి తరుణులకు నున్న యింత తెల్లం బెన్నన్" 10

తే. గీ. అని యతండుగుటయు నయ్యతివమిన్న
యల్లనల్లన వారుండునట్టియెడకు
నరిగి యటఁ గంబ మొక్కింత యద్దుగాఁగ
నోరగానిల్చి కాంచుచునుండునంత. 11

క. తనమది నద్దానినిఁ గనుఁ
గొను తెప్పడటంచుఁ గోర్కె గుబ్బతిలఁగఁ జిం

తననేయు నయ్యుదాడుడు

పనితబెడంగంతఁగాంచి పహ్వరెః యసుచున్.

12

తే. గీ. మెచ్చి “యిచ్చపలాఢీ నామేదనుంచ

నేర్చితినయేని నాకు పన్నెయును వాసి

కలుగు జవ్వన మిది సార్థకత్వమందుఁ

గలిమి గలుగుటకును సుంతగలుగు ఫలము.

13

ర. తగు కాంచతోడఁబొందున్

దగులని మనుజునకునైన ధనధాన్యమ్ముల్

సొగసును జాతనమ్మును

భగవద్వంచితము లధికపాపాన్మదముల్.

14

ఉ. రుతరుణీమణిన్ గలని యించుక భేదము లేక యుండఁ దా

నేతరుణుండు కామకల లెప్పుడు చింతననేయుచున్ లన

ద్గీతవిసోదముల్ గనుచుఁ గేవల మోదమయాత్ముఁడై వయ

స్సీతికి సార్థకత్వ మొదవించునొ. వాఁడుగదాఁ రృతార్థుఁడొ.”

15

ర. అని యూహనేయు చానిన్

బునరాలోకన మొనర్చి మురియు మఱియు న

వ్వనిత కిలసాటి లే దని

తనలో నానందమందుఁ దనియు నెడందన్.

16

తే. గీ. అట్టియెడ నర్కసఖుఁడిట్లు లను “జగాన

నభినయమ్మున నీపాటి యందరత్తై

గానఁగరాదు, గానమ్ముఁ గవనశక్తి

చానికిన్ దోడు దీని కేతరులు లీడు ?

17

ర. ఎదుటన్ జెప్పిన నుతియని

మది నమ్మదవతికిఁ దోఁచు మాటలికేలా ?

గుదిగూర్చె నన్నిసంగతు

లిది తావుగ నెంచి ధాత యింపెనలారన్.”

18

క. అని జలజాక్షిం గనుఁగొని

“ననఁబోణిరొ! సిగ్గు వారనాతికె ధగునే ?

కనుఁగొన వచ్చినవారల

మనమెక్కన్ మెలఁగకుంట మరియాదటవే ?

19

క. సిగ్గుగల వారకాంతయు

సిగ్గెడలు కులాంగనయును చెడుదురు; నీవీ

యెగ్గెఱుఁగ నేర విదియొక

పెగ్గెయనుచు గునిసె దిందుఁ బెంపుగలుగునే.

20

తే. గీ. “నగమువచ్చి యంతయుఁజచ్చి జగతి గాన

హాస్యములు నేర్చికొనవలె” నందు రంధ్ర

నభినయమ్మును నట్టిద యదియుఁగల్గి

యంత సిగ్గుండఁజనునె? యో యిగురుఁబోణి.

21

క. నీ తెలివితేటలకు నం

గీతాభినయప్రసక్తికిన్ గైతకుఁ బ్ర

ఖ్యాతిఁ జెడఁగొట్టెఁగదా! లో

కాతీతంబైన లజ్జ యలవడి యబలా.”

22

క. అనుమాటకుఁ బ్రత్యుత్తర

మును జెప్పక యంతకన్న మొగ మించుక వం

చి నగుచు నా జలజాక్షి య

భవయపుఁ బాండిత్యమెల్ల వెల్లడి చేసెన్.

23

తే. గీ. తెచ్చి పెట్టిన సిగ్గయ్యు దీర యగుట

సహజవైఖరిఁ గనఁజేసి చలదపాంగ

వీక్షణమ్ముల నొక్కంత వెల్లిగొలుప

నిందుమరులెక్కి యయ్యుదారుండు పలుకు.

24

తే. గీ. “ఏటి కిద్దాని నీవలయించె దింక?

నీవు చెప్పిన దంతయు నిక్కమయ్యె;

‘పలులు లంచెలలోఁ బతివ్రత, బలాంగ
నాజనమ్ముల లంచెయు’ నాఁగవినమె.

25

తే. గీ. నీవు చెప్పినయట్లన యీవెలంది
యేదియోకారణమ్మున నిక్కొలమునఁ
బొడమఁగాఁబోలు వయసునఁ బ్రోడయయ్యు
నింతబిడియ మిక్కులమున నెంచుఁగలదె:

26

తే. గీ. అభినయమ్మది చూచినయట్టులయ్యె;
గాన మీరీతి చక్కనికాంతి గలుగు
పలువరుస గలకలుకుల కొలయుటరుదె;
రవన మీరెంటిరన్నను గష్టమగునె?”

27

ర. అను నాతనిపలుకులు విని
తనపై నవ్వానిమనము తగులుట నిక్కం
బను యెంచి యంతలోఁ దీ
అని చింత వహించి యిటు కరమునూహించున్.

28

ఉ. చక్కనివాఁడు మేటి సరసమ్మగు పర్తన మొప్పువాఁడు బల్
టర్కరి గానముఖ్యకలలన్ గడునేర్పరి ద్రవ్యవంతుఁ డ
మ్మక్క! యితండు నాకుఁ బ్రియుఁడౌట పురాకృతపుణ్య, మైననున్
జిక్కినపూర్వపుంబ్రియుని స్నేహము నేగతి మాననేర్చెదన్?

29

క. ఇతనిన్ గాంచిన దాదిగ
మతి నీరై యంతు లేనిమరులున తెరయై
సత మైన చింతఁబడి వి
స్మృతసకలం బయ్యె ముందు మెలఁగుట యెట్లో!

30

చ. ఇతని పరించి యెల్లపు డహీనసుఖమ్ముల నందుచున్ రమో
న్నతి రధికార మూనినమనమ్మునఁ దన్ దలపెట్టనేని నన్
మతిఁదలబోసియున్ విసివి మాటిరి చూఱియుఁ ద్రోవగాన క
చ్చతురుఁడు రాయముఁబాది యశ మ్రొటువంటిది నాకుఁ గూర్చునో. 31

మ. ఎపుడో యేమగునో యటంచు మదిలో నెంచంగ నేలా! యితం
 డిపుడే తా మొగ మింత చేసికొని యేదే బెద్దయాపత్తు నె
 త్తివయిన్ వ్రాలినయట్లు చింతగొనుచున్ ధీరత్వముం బూనుటన్
 గవటానందము పైకిఁ జొప్పడుగతిన్ గన్నట్టుచున్నాడహో. 32

శ్రీ. ఏకర్మమెఱుంగని యెలఁబ్రాయమున నేను
 కసరికొట్ట నొకింత విసువఁడయ్యె
 నెఱిగియు నెఱుంగని చిఱుతగుబ్బలనాటి
 పరుసదనానకు వెఱువఁడయ్యె
 నెట్టకేలకు నాదుగుట్టు కైకొని వృద్ధ
 యాడిపోసినదాని కలుగఁడయ్యె
 నాకారణమునఁ దనకుటుంబమునఁ గల్గ
 కలహమ్ములకు భీతి గాంచఁడయ్యె
 తే. గీ. నన్నిటికినోర్చి ననుఁబ్రియురాల్ లేక
 దైవమో యనుబుద్ధి నెదందలంచు
 చున్నవాని వృథా ద్రవ్యమన్న కార
 ణమున విడనాడు నాకు జన్మమును గలదె? 33

తే. గీ. దౌత్యమంగీకరించె నాతనిగరంచె
 సంతఁబో కియ్యెడకుఁ దెచ్చెఁ జింతగలిగి
 యును మదుపకారమునకు దాని నెడఁజేసి
 యీసు దిగమింగె నింతవిశ్వాసి గలదె? 34

చ. ఇటువయి నీతనిన్ మఱవకే యొకభంగిని గారవించి య
 క్కటికము చూపి నేను గలకాలము సౌఖ్యము నందఁజేసిసన్
 గటకట! తానెదఁగ మఱచుఁగాక యిదెల్లను గామియౌట, నా
 కెటు మఱవంగవచ్చు నిది యెన్నిభవమ్ములకైనఁ జాలదే. 35

చ. “తనప్రియుఁ దై నవాఁడఁ టొకతప్పును నాతనియందు లేదఁ తే
 పనియు నొనర్చువాఁడట! నెఱాను! ధనమ్మున కాస చెంది య

య్యనముని నీచకృత్యమున కాస్పదుఁగా నొనరించె నొక్క రో
పనిత" యటన్న దుర్యశమువాయఁగ నాకు నుపాయ మున్నచే. 36

తే. గీ. పెండిలిని నాడకుండిన నుండెఁగాని
వార కామినియైనను వరు నొరానొ
కని వరించి తదనుగతిగా మెలంగ
వలయు ననుకట్టుఁబాటుండపలదె జగతి. 37

ఉ. మారెతకన్న హీన లగుమానవతులౌ వ్యభిచారవృత్తికిన్
జాలక కట్టుఁబాటునకు జంతుచు నొక్కొకనిన్ పరించుచున్
గాలము పుచ్చుచుండ గణిరాజనమంతరు నెంతహీనమో :
పూశతనమ్మునఁ బడుచుకొంటరు రోయ దొకించు చేనియిన్. 38

తే. గీ. ఒకఁడు చోయినమీఁద జేతొకనిఁ గట్టి
కొంట యాచార మొకకొన్ని కొలములంచు
నందులోనను జేరదీ యధమకులము
ధాత వంచించె నీజాతి తలిరుఁదొండ. 39

క. అని తనమనమునఁ జింతిలు
పనితామణి సారెసారె; వార లిరువురున్
దనతన రనుగుణ మగుచి
తిని జింతం గాంతు రవియుఁ దెలుపన్ పశయే. 40

తే. గీ. ముగురు నీగతి నొందొరు మొగముగనుచు
నెడతెగని చింతయును సంధ్ర మీఁడుచుంచఁ
దరణి యంతట వారికిఁ దరణియగుట
రో యనఁగఁ బశ్చిమాంబుధి దాయఁజనియె. 41

క. అంత సుదారుం దచ్చెలి
చెంత నిలుపుోపరేక చేతోజార
శ్రాంతికి వకుఁడై చనియెడి
చింతన్ లేచుటయు నతని చెలికాఁ జనియెన్. 42

డి. “గాసమువంటిమో కవనకౌశలమున్ దిలకించినారమో
మౌనమునందుఁ గల్గు నసమానపుఁజాతురి దక్కఁ బంకజా
తానన యించుకే నభినయంపుఁ బ్రసక్తియుఁ జూపదయ్యో మీ
రీ నలినాక్షిపై నలిగి యిక్కరణిన్ జనుపెట్టు లొప్పగున్.” 43

ఓ. నావుడు నాతఁ డిట్టులను “నాదుమనమునఁ గోప మంచు నీ
వేవగ నిశ్చయించి తిది యెక్కడిచాతురి ? యంతమాత్రినే
యావగలాడి నమ్మునె ? సఖా ! యొకవిద్దియఁ గాదు దీని కే
త్రోపల నేలతాంగి నవతుం గనఁజాలు ? నెబాసు ! వహ్వరే ! 44

ర. కనుఁగొనినమాత్రినే మన
మున మోచు బుప్పతిల్లె ముమ్మాటికి ని
క్కనరాంగి కింక శ్రమమి
చ్చిన దానంజేసి మనకుఁ జేటగుఁజుమ్మి. 45

చ. ఇదిమొద లిత్తలోదరికి నెవ్వరియొద్దను విద్వేచాపు నీ
చదశఁ దొలంగఁజేయ నుమచాపుఁడు యత్న మొనర్చుఁగాక ! యి
మ్మదవతి సిగ్గునం దిటులు మృగ్గుచునుండుట చూచి యాత్మనం
పద నొగడింపఁజేయు చెలిపట్టున నాతఁ డనుగ్రహింపఁడే. 46

తే. గీ. మరలరావచ్చుఁ గనవచ్చుఁ ధ్వరయదేల ?
యజల యేమగు ? మనమేడ కరుగువార ?
మభినయం బెందుజొచ్చు ? నెందడఁగుగాన
మగునె యారంభకూరత జగతినెందు.” 47

ర. నావుడు నర్మసఖుం డ
ప్పువుంబోడిఁగని పల్కుఁ “బొలఁతిరొ నీపైఁ
గావలసినంతకోరిక
చే వచ్చినవారి నిట్లు నేయం దగునే ? 48

క. సుమగాత్రి ! వారి మందిత
నమున స్నితోటు దాఁ గనంబడదయ్యెన్

దమలపుటాకులకున్ వోఁ

చమో యెఱుగదె? యిదియు సానిచంద మృగునే?" 49

ఘ. అన నచ్చేడియ భూషణవ్వసుల పొల్పవ్వారిగా నల్లఁ గ్ర
ర్కునఁ గేళిభవనమ్ముచెంతఁ జని యారుల్ పోఁకలున్ దక్కుఁగ
ల్లిన మేల్వస్తులుగూర్చి పశ్చెరమునన్ గీల్కొల్పి యొయ్యారమె
ల్లను రూపై చనుచెంచెనో : యనఁగ మెల్లన్వచ్చి యచ్చేరువన్. 50

తే. గీ. వినయభయసంభ్రమమ్ములు వెల్లెగొనఁగ

నిలువఁబడునంత నద్దాని నీటొకింత

యడ్డులేమిని గనులార నతఁడుగాంచి

నిలువునీరయి యట్లన నిలువఁబడియె.

51

తే. గీ. అంత నచ్చెలిమిన్న కరాగ్రీతి

తమ్ములగు నాగవల్లివళమ్ము లతని

హత్తుముననుంచి పశ్చెర మచట దించి

చని యథాస్థానమున నిచ్చెఁ జవులుగులుక.

52

ఛ. అంత సుదారుఁ డొక్కగతి నచ్చొటువీడి తదేకచిత్తుఁడై
యలతివిలాసముల్ మగువ యెమ్మెలు పైదలి మేల్చొరంగులున్
గాలత యొయారముల్ కనులఁగట్టిన యట్లెదుట న్నటంప న
క్కుంతుఁడు లేనిమేళ మటఁ గల్పననేయఁగఁ జూచుచున్ జనెన్. 53

అ. పే. చనుచు నర్మసంఘుని గని యట్లుపట్క "వో

చెలిమిరాఁడ : జగతిఁ గలుగు పట్ట

ణముల మాపురమ్మునంగల చోడ్యముల్

గానరావు వేరొకంట నెందు.

54

చ. అటఁ గుల రామినుల్ పడవుటంగనలున్ మఱివేపవేలు మి
క్కుటమగు రూపమున్ హొయలు కొల్లలుగాఁ గలవారలుండు నా
రెట నిటువంటివానఁ గను దెన్నఁడునున్ లభియింపదయ్యె; ని
చ్చట భవదీయసంగతివళమ్మున నింతటి ధాగ్య మప్పెఁగా : 55

క. నాతోడ నీవు నెప్పిన

యాతరుణీమణియె యిది? సఖా! యది గాదో?

యీతీరెక్కడ? నీవను

నాతీరెక్కడ, శతాంశ మంతరమునుమీ.

56

ఉ. చూడకచూచు నేర్పు వినుచున్ వినకుండెడికొకలమ్ము మా
టాడక యాడు జాణలన మన్నిటికేమి? యొకింత లోనఁ బో
రాదుట కమ్మనోభవు విటాళిపయిన్ బురికొల్పుపొల్పు పూఁ
బోఁడికి దేనికిన్ గలుగఁబోలదు దీనికిఁ గల్గుచాడ్పునన్.

57

తే. గీ. గుబ్బలబెడంగు పిఱుదుల గొప్పతనము

మేని తళతళలును మోముమిసమిసలును

గలికియైనంతమాత్రిన గల్గ నిక్క

తమున మెచ్చితి నం చెడఁ దలఁతువేమొ.

58

చ. పలుకులువేయునేల? పరథామ లనన్ గను లెత్తిమాడ; నే
వెలవెలఁదుల్ సుఖమ్ముగను వీనులుచల్లఁగ నెంతపాడినన్
గలఁగదు మానసం; బివట గానమటుండ మఱొండటుండఁ బ
ల్కులును వినంగలే దకట; కోరికలీరిక లెత్తనేటికిన్?

59

చ. తరము లవెన్నియో జరిగెఁ దాతలతాతలు వారితాతలున్
మఱియును వారితాతలును మాకొలమం దిటువంటి కోర్కెలన్
మరగరు, దానికేమి, కదు మన్ననకెక్కిన పొండితీధురం
ధరు లటువంటివారి కిఁక నాకలనన్ ద్రిదివస్థితుల్ చెడెన్.

60

తే. గీ. ఏమయినఁ దప్పదింక నీయింతిచెలిమి

యయ్యదియు నీయధీనమై యలరుకతన

నచిరకాలలభ్యంబని యాత్మనెంతు”

ననుడు నతఁడిట్టులను సుదారునికిఁ బేర్చి.

61

ఉ. “చెప్పితిఁగాదె; మున్రసికశేఖర! యాలలితాంగి చంద, మ
య్యొప్పును గొంత మీ కనుభవోచిత మయ్యెఁగదా; తనంత న

యొప్పులకుప్ప యొప్పికొను దొక్కటిదిక్క నుపాయ మిందుకున్
జొప్పడ దన్య, మేమయిన సుందరి దెంచము చూచిచెప్పెదన్. 62

చ. ధనమన తెక్కలే దొకట దానికి లోగిన వేలసంఖ్య తె
చ్చును, నదియేనిఁ దజ్జనని చూపునటన్ భ్రమగొల్పు నేమో, య
వ్వనజముభీలలాషమును పంచన నేయఁగ నేయుపాయముం
బసుపడ, దైన యత్నమును మానఁగరా; దెపు దెట్టు బుండునో; 63

చ. నినుఁ గనుఁగొన్న మాత్రముననే వెలచేదెల తెక్కయేల? యే
వనజముభీలలాషములు వాలచ యొసర్పక మాననేర్తు? తె
నను నిట యత్నమేల యన, నాయసుభూతినిఁబట్టి చూడ ని
క్కనకనిభాంగి యోగినిగఁ గాలముపుచ్చెడునంచుఁ దోచెడిన్. 64

ఉ. తాని నమంజన మృసుచుఁ గన్పడ దిప్పటి యూహయున్ సదా
గానమునందురక్తి వెలగల్గు నలంకృతులందు నక్తియున్
సూనకరప్రచారములఁ జొప్పడు కబ్బిములన్ బ్రసక్తియ
చ్చానకు మెండు, తద్విధము పంచలతం గనఁజేయు నియ్యెడన్. 65

తే. గీ. మునిఁగిపోయినదేమి, యమ్ముగుడ తల్లి

తోడ మీమది నున్న సంతోస మెఱుంగఁ

జేసి యామీద దానికిఁ జెప్పఁజేసి

యేసునుం చెప్పిచూతు నిం దేటిచింత?" 66

ఉ. నాపుడు నుత్సరత్వ మెదనాట నుదారుడు పల్కు "నెప్పుడో
నీ విటు నేతు నన్న నెటునే నిలుపొపుదు? నేటిరేయి నా
రావగలాడి, యాయతిన, యాచెలి, యాచిగురాకుఁబోడి, యా
రావరపుం జనుంగవ జొకాటపుటిక్క, పశమ్ముగావలెన్. 67

క. రేపేమో మనమేమో

యాపూవుం బోజియేమో యన్యమదేమో

వే పొమ్మిప్పుడ నానం

తావ మ్మెడఁబాపు మింకఁ దదయకు మిదటన్. 68

తే. గీ. చందురుం డర్దముదయించెఁ జదల వెన్నె
 లయును బర్వఁగఁజొచ్చెఁ దొలంగెఁ దమము
 మందమారుత మదె చూడు కుందముల ప
 రీమళమ్మును వెదఁజల్లెఁ రేఁగె మరుఁడు.

69

ఉ. తల్లికి నేమి చెప్పెదవో? దానికి నేమని విన్నవించెదో?
 పల్లవపాటి కేక్రియఁ గృపన్ గలిగించెదో? నన్నుఁ దన్మనో
 పల్లభుఁ జేయు భారమది పైనిడికొమ్మెటు నీ వొనర్చినన్
 చెల్లు నటం చెఱుంగు, మొకచేడియ వానిఁగ నన్ దలంపుమా.

70

చ. కలదు ధన మ్మనంతముగఁ గంటికి మింటికి నంటుమాడుగుల్
 గలవు సమ స్తముం గలదుగాని యొకించుక లేనివారిలో
 పల నొకరుండ నియ్యబలఁ బాణిగృహీతగఁ జేయనేని, గో
 ర్ముల తెనగాని సంపదలు కుంకుమలేని కులాంగనామణుల్.

71

ఉ. ఏ నని తా నటంచు నొకయిండుక భేదము లేకయుంట న
 చ్చానకుఁ జెప్పఁగాఁ దగినసంగతు లేమని బోధనేతు నీ
 కే నెఱిఁగింపఁగావలయునే? యదిగాక, పురాకృతంపుఁ బు
 జ్యానఁగదా! లభించితివి నాకొకదూతగ నీవు నెచ్చెల్లి."

72

చ. అన "నిదె పోయి వత్తు" నని యాతఁడు వెన్నుకునేగె, మీఁద మె
 ల్లన బసకేగి మిక్కిలి యలందురు నెమ్మదితోడ భోజనం
 దొనరిచి మిత్తురాకకయి యొక్కెడ నొక్కఁడుఁ గూరుచుండి తా
 గనుఁగొనుచున్ ద్రుటిన్ యుగముగా గణించుచుమారు దూఱుచున్.

ఉ. చెప్పఁగరాని వేదనలచే నలచేడియ నాత్మనెంచి "నీ
 గొప్పపిఱుందులున్ పలపుగొల్పెడి మేల్ పలుచాలు లక్ష్మమున్
 దప్పని చూపుకోపులును దామరతంపర లైన లీలలున్
 ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముంచెఁగదే! జగదేకసుందరీ.

74

ఉ. చందురుబాధకే సయిపఁజాలుదునో, మదనాగ్ని కాఁకకే
 కందకయుందునో, సృళయకాలునిజో దలవల్లగాలికే

పండురకుందునో సకలవాంఛలకున్ గుదురై సమస్తన

శృందసవల్లి: నీదయిన సంస్మరణాశయో మాసుకొందునో? 75

మ. అకటా! నే నెటు తాకువాడ, నటు నీ వా కలబుపుల చాటునన్
వికచాట్లమ్ము లిరుంగెలంకులను నావిర్భావమున్ జెంద మి
న్నక వీక్షించుచు లజ్జ కొజ్జ వయి యానందింపఁగాఁ జేయు నా
ప్రకృతిన్ లోనఁ దలించినంత మది నీరంబాఁ గురంగేక్షణా: 76

క. అని తన్మయమగు మనమున

ఘనతర మగు రాగమెదిగి కాలూన నతం

డనిమేషత్వముఁ గైకొని

యును సురతావాప్తికొఱకు సూహించు నహో: 77

తే. గీ. ఆట్లు లొకకొంతినేపు మిన్నరసి యదటఁ

గలికి గోరులసొంపు నచ్చెలియమోము

పెంపు నొకకొంత గని యంతఁ బెదవి విఱచి

నర్మసింబు నాత్మనెంచి తన్నాయకుండు. 78

మ. “ఇదిగో! వచ్చెద” నంచు నేగి చనుఁదే, దేజాక్షి యేరీతి మ
స్మదమున్ గాంచెనో? యెట్టియు త్తరము నన్నుంగూర్చి తానంపెనో?
యదనున్ వ మొనరింప నెంచదుకదా, హా! దైవమా! యిట్టి ర
ష్టదళాపారము మిత్తుఁదొప్పికొనునే, చాతుర్యమున్ జూపఁదే? 79

ఉ. ఎక్కడిమిత్రుఁ! దేనవటి కీతని సంపుట గొప్పతప్పు “తా
నక్కనరాంగి కీతఁడు ప్రియంపడువాఁ”డని వింటిఁగాదే, నీ:
మక్కువ యెంతచేసె; ననుమాన మొకించుకయేనిఁ గాంచ తా
దిక్కున కట్టివాని వెన్నడియక పంపితి నెంత వెట్టినో? 80

తే. గీ. తెలివితేటలు గలవాఁడు ధీరుఁడితఁడు

చనినచోఁ గార్జునిద్దియౌ నని తలంపఁ

గూలిపాలి సామెతయొనఁగూడ దాని

నొగి నధమనాయకన్ జేయుచుండె నేమొ: 81

ఉ. “కుంఠనకాః దౌకింత కొనగోటనునైనను మీట కెందు వా
ల్గంటిని నాయకున్ గలుపఁగా గమకింపఁ” డటంచు ముప్పు నే
వింటిని వేయిసార్లు, విధి! వీఁ డీఁక నచ్చెలిమిన్నతోడ నా
యంటును సొంటునుం దెలుప కాడుచుఁ బాడుచుఁ గూతుచుండెఁ బో!

గీ. తనదుచిత్తమ్ము నేనియుఁ దగినసొగసు
గలుగుచెలిమిన్నకడ కంపఁ గదలిరాదు;
అట్టిచోఁ గేవలాన్యుల సంపనగునె?
దౌత్యమునకన్న సతిపొందు తప్పిదందె? 83

క. పురుషుఁడు పురుషుని దరుణియుఁ
దరుణివి బంపంగఁదగదు, తరుణి పురుషునిం
బురుషుండు తరుణి దౌత్యము
విరచింపఁగఁ బంపుటయ వివేకము తలఁపన్. 84

మ. అని మిత్రుం గడుదూఱుచున్ మనమునం దాలోచనల్ నేయుచున్
వనితన్ లోఁదలపోసి యుల్కివడుచున్ వైరాగ్యముం గాంచుచున్
దనకై తానటకేగ నూహఁగొనుచున్ దర్శించుచున్ దాపమున్
గనుచున్ గుందుచు నుంచునంత హితుఁడున్ గన్నట్టై దౌదవ్వలన్. 85

క. కని “యతఁడగునో కాఁదో”
యనియును “కార్యమ్ము సఫలమయ్యెనో లేదో”
యనియును “నిష్కారణ మి
య్యనఘాత్ముని దూఱినాఁడ” ననియును వగచున్. 86

తే. గీ. అంత గగ్గఱకేతెంచి “యనఘ : నీదు
పనుపునన్ జని యాశతపత్రినేత్రఁ
గాంచి మెలమెల్ల నీప్రసంగమున డించి
తెలిసికొంటిని మదినున్న తెఱఁగుకొంత. 87

క. అంగీకృతి సూచింప ద
సంగీకృతి తెలువదెందు నతివలు లేరే!

రంగైన మిమ్మువంటి భు

జంగుల పిలువంది యిట్టిచందము కలదే:

88

చ. అయినను నాలతాంగిహృదయం బొకకొంత భవత్సమాగమ
ప్రియమని కొన్ని చెయ్యల నెఱింగితి; సంతఁ దనంత నెమ్మిఁద
ద్దయుఁ గఠినాత్మ యయ్యతివత్తియు నయ్యెడ కేగుఁడెంచె నా
శయమొకకొంత దెల్ప నది సమ్మతి గన్నఁడఁజేసి యిఁగ్గెనెన్. 89

ఉ. ఏయెడనైన “సీయతివ యెవ్వరిసాని?” యటన్నచో “ఘలా
నా” యని చెప్పికోఁదగిన నాయకుఁ డబ్బిన మాకుఁ గీర్తియొ;
“సీయనసాని యెవ్వతయొ, యెట్టిదియో?” యని నప్పడో “ఘలా
నా” యని చెప్పికోఁదగిన నాయక గల్గిన మీకుఁ గీర్తియొ. 90

తే. గీ. ఎట్టులేనియు మర్యాదయే పృథాన
మనుచు వర్తింతునేకాని ధనమదెంత
వచ్చినను వేఱురీతుల కిచ్చనేయ
నెఱుఁగరే మీరు నామనోవృత్తిరీతి. 91

చ. ధనికుఁడు రూపకాలి గుణదన్యుఁడు మాన్యుఁడునున్ సదాన్యుఁడున్
తినవయ సొప్పవాఁడు నెటుచేకుఱుఁ? దాచుకుఁ డెట్టికేలకున్
దినకు లభించె మీకృపకతమ్మున, నియ్యెడఁ దక్కుఁడెల్లనే;
యనుపగువాని మానఁదగునా? మనకెల్లపు డిట్టిఁ డబ్బునే? 92

ఉ. కావున మీరు చెప్పు రసికప్రవరున్ గని శంకఁదక్కి నే
సీవిధిఁ జెప్పినట్లు వచియింపుఁడు “నాదుతనూఁజిపైఁ గడున్
భావము మీకుఁ గల్గుటది భాగ్యము రాని సదా కళత్రసం
భావన దీనిఁజూడఁదగుఁ; బ్రాయము శాశ్వర మొనఁ యేరికిన్. 93

క. విడువవలసివచ్చిన రో

గడ నిచ్చిన దట్టులుండఁగా దానికి ము

మ్మడు గధికమిచ్చుటకు ని

ప్పుడ పత్రము వ్రాసి కొనుఁడు పూవుంబోడినా. 94

క. మోమోట మించుకయు లే
 కీముసలిది యిట్టులనియెనే యనకుఁ డహో!
 కాముకు లెక్కడ? సత్యము
 లేమాడ్కివి? నాకుఁ గొత్తలే! యివియెల్లన్. 95

తే. గీ. మొదల నేర్పాటొకం డిట్టులొదవెనేని
 మేమె మీరయి మీరలే మేమునగుచు
 నుండఁగావచ్చుఁ; గూడునే! తిండిపట్ల
 మఱియు వ్యవహారపుంబట్ల మాటకుఱుచ. 96

గీ. అందఱుంబోలె బలువుర నాశ్రయించి
 యొకరికనుఁబ్రామి యొకరితో వికవికలకుఁ
 బోవుటయి నాగృహమ్మున పూవుఁబోండ్లు
 నేర రిదిమీకుఁ బదపడి నిక్కమగును. 97

ప్ర. వలపు గలన్ని నాళ్ళు మేగువా? చెలియా! సకియా! తలోదరీ:
 చిలుకలకొల్కి! యంచుఁ గడుఁజేరికచేసి సమస్తవస్తువుల్
 పలుమఱు తెచ్చియిచ్చి యటుపై నది కొండొక తగ్గనేని య
 క్కలికి మొగమ్ముచూడ; రిది కాముక చర్యము నేనెఱుంగుదున్. 98

చ. కలసిన కొన్నినాళ్ళొకటిగాఁ గనుపట్టెడి మేనులై దినం
 బులు చనుమీఁద రెండునయి పోవఁగఁ బోవ మగండు నాలుకై
 వలపు క్రమమ్ముగా నుడుగుపట్టున సానియవస్థ చూడఁగా
 వలయు మఱొక్కఁ డట్టియెడ వచ్చునో? యిచ్చునో కామితార్థముల్.

చ. వదలినఁ జచ్చిపోదు మనువైఖరి యిర్వురయందు నెందుఁ దా
 మొదలఁ గనంబడున్ బిడప మోహముతగ్గియొ, జ్ఞానమబ్బియొ
 మదవతికన్నఁ బూరుపుని మానస మొందొక చుల్కఁబాఱున
 య్యది గవిపెట్టలేని వెలయాండ్రొకు నేగతి ముప్పునెగ్గెడిన్? 100

చ. తగినవిటుండు చేకుఱుడు తారసమైన ధనమ్ము నీఁడు సో
 యగమును నీగియున్గలుగు నట్టిఁడయేని యతండు నిర్దనుం

దగు మన మిచ్చువారు కలువా ? ధనమిచ్చెడి వారెకాని, యే
మగువకు నేని సౌఖ్య మనుమానము మా గణికాకులమ్మునన్. 101

తే. గీ. “సానులను జేయుటడిగి లోకానుగతిని
బెండిలి యొనర్చుకొనరాదె వెల వెలందు”
లంచుఁ గొందఱు బోధింతు రదియు నంత
మంచితోవ యటంచు నా మదికి రాదు. 102

కా. త్రాగుంటోతులు జూదగాండ్లు వనితార్థస్రావకుల్ సోమరుల్
బోగంపుంగొలమందుఁ బుట్టుపురుషుల్, పూఁబొండ్లు విద్యావతుల్
యోగోద్రేకిను బుత్తులార్హ! లెటు లీయోషామణుల్ నీచులన్
భోగింపం దగువార లిట్టులయినన్ బోకున్నె ? మర్యాదయున్. 103

ఉ. సానిగ జేసెనేనియును శాస్త్రులుఁ బంతులు మంతులున్ ధరే
శానులు వైశ్యరత్నములు సంపద గల్గెడి యెల్లవారు సం
స్థానము గాచు సేవకుల చందమునం దనయిల్లు గాతు, రిం
తేనలినాక్షికిం గలవె ? యిట్టి మహోన్నతభోగభాగ్యముల్. 104

సీ. “ఏకలెక్టరుకు లేదంత వ” ర్మనుభంగి
నుత్తరమ్ములును బ్రిత్తుత్తరములు
“ఏడాక్టరుకును లేదంత యల్పడి” యన్న
చందాన విలుగాచు సారటులును
“ఏజనానాకు లే దీవంద” మనుభంగి
నూడిగం బానరించు చేడియలును
“ఏదేవతకును లే వీకాన్క” లనులేవ
ఫలపుష్ప ముఖవస్తుపటలములును

తే. గీ. తనకొలమ్మునఁ బొడమిన మనుజు నొకనిఁ
గట్టికొని కాపురముసేయు కలికి కెట్లు
గలుగ నేర్చును ? సానియై వలచి వలపు
గలుగఁజేసెడి కలికిమిన్నలకుఁ దక్క.

తే. గీ. జగతి “వాణిజ్యకృషికర్మజనవరేణ్య
నేవనమ్ముల సంపదల్ చేకులు” నని
చెప్పుదురుగాని తగినట్టి యొప్పుగలుగు
సానిగడనకు నవి శతాంశములు గావు. 106

తే. గీ. నీచ మిదియంచుఁ గొందలు నీతివిదులు
వల్కుదురు సత్యమే; యట్లువల్కువారు
నలుపువృత్తుల నిట్టినైచ్యం బొకింత
లేదె ? యొక రొండొకరి నెంచలేకపోరు. 107

శా. ఉదోగ్యం బని క్లీడరీ యనియు నెంతో మంది క్లామింతు రా
యుద్యోగంబు శ్వపృత్తి, రెండవది తా నొక్కొక్కెడన్ మాపనిన్
హృద్యంబౌ ననిపించు, లాభమది యెందేఁ గల్గు నావృత్తి సం
పాద్యం, బియ్యది పూజ్య మెల్లరకు, నీచానీచతల్ చూచితే ! 108

క. ఏకారైకారము లొక
తే కడవొటను స్వవృత్తి నేతద్యుక్తి
దాకు నసత్యమిది వే
శ్యాకాముకులైన రసికు లారయరు మదిన్. 109

క. ఏవృత్తిఁ ధలఁచి చూచిన
నావృత్తికిఁ దగినకష్ట మందుందెడు వే
శ్యావృత్తికి నెజ్జపయిన్
గావలసినయంత పసిఁడి గలిగెడిఁగాదె ? 110

తే. గీ. అయిన నే. మిట్టి మేలైనయట్టి వృత్తి
కిప్పు దెన్నెన్నియో సంఘటించె ముప్పు;
లక్కతమ్మునఁ దగినంత యట్టికట్టు
దిట్టములు చేసినన్ గాని దీఱిదింక. 111

తే. గీ. అనుచు నేమేమియో చెప్పె” నన మదారుఁ
డాననము వికసింప “నో యనఘ ’ వృద్ధ

గోరు బది తప్పగా దిది క్రొత్తయగునె ?

యెవరుగోరరు కూతుల నిచ్చుపట్ల ?

112

క. వారలు గోరిన నది యొక

తీరుగఁ గనుపట్టుఁ దగమతిన్ దలపోయన్

ధీరులకు, నదియు నితరము

నారూఢిగ నొక్క విధమయగుఁ దుద తెన్నన్.

113

ఉ. ఇంతకు నేటిరేయి నను సేజివిలోచనతోడఁ గూర్చు నా

యింతి యనుగ్రహించెనో ? మతెయ్యదియే నిదిగాక యడ్డు నొ

క్కింత వచించెనో ? నొడువు మిచ్చుట తెన్నఁడు వెన్నఁదీయ నే

యింతి నేనిఁ దప్ప దిది యేటికి నాకడఁ జెప్పఁగావలెన్.”

114

క. అనవుడు సతఁడిట్లను “నే

నును నిట్లన చెప్పి తన్నునోగతిఁ గల వ

ర్జన నెఱిగితి నంగీకృతి

కనుపట్టెన్ జను వె తడవుగా మన మింకన్.”

115

ఆ. వె. అనుచు నయ్యుదారు నచ్చెలిమిన్న కే

శీ గృహమ్మునకుఁ జెలిమిదలిర్చ

వెంటఁ బెట్టుకొనుచు వేఁ దీసికొనిచనె

నర్మసఖుఁడు కామధర్మవేది.

116

— గ డ్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన

పాణిగృహీతయందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

చతుర్థాశ్వాసము.

క. ఆగర్భశ్రీగుంపిత

జోగాంబారామయార్యసుచిరకృతతపో

యోగపరిణామ : లలిత

శ్రీగాంధర్వాభిరామ : సీతారామా :

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బత్తలోద

రీమణి నుదారుఁ గల్పి యాకాముకుండు

చిన్నవోయినమోముతోఁ జెలియ మనము

నంచుఁ దలఁచుచుఁ దనయింటికరిగి పిదప.

2

మ. అకటా : పిన్నటనాఁటనుండియును నాయానంద మానందమై

వికలత్వమ్మును దాదృశంబయి దయావిర్భూతిమై నెందు భి

స్సుకృతుల్ నేరకయున్న నెచ్చెలికి నన్యత్వంబు నేఁ డబ్బి నఁ

పెకలిన్జేసెఁగదా వృధా వెలచెలిన్ బ్రేమించి కామించితిఁ.

3

ఉ. నావలసన్ గ్రహించె లలనామణి బాహ్యరతాదిసర్వసం

ధావన లక్కటా : యది నెఱా : సని యన్యుడు మెచ్చనయ్యెఁ గో

దావరి పుట్టుటొక్కయెడ దానిప్రయోజన మింక నొక్కచో

నీవిది గ్రొత్తయే ? యెఱిగి యియ్యెడ నేఁదపియింప నొప్పుచే ?

4

శా. నాకన్నన్ గడులేతప్రాయమును విన్నాణమ్మునున్ దేజమున్

శ్రీకూలంకషభోగభాగ్యములు వాసిన్బొల్చు నవ్వానితో

నేరీధావము నంది యియ్యబల నన్నేమంచుఁ గామించు ? నే

నీ కాంతామణి కింక నీర్విడుచుచే యెబ్బంగి యుత్తమ్మగున్.

5

చ. అరమరలేక చిన్నతనమాదిగ నొక్కటియై పరస్పర

స్మరణముదక్క వేఱొకవిచారము దూరముఁజేసి విప్రలం

భరసము వెళ్ళబుచ్చుచుఁ బ్రపంచమెఱుంగని యట్టియుగ్మమున్
విరహముపాలు నేయు నవివేకికి ధాతకు జన్మమున్నదే !

6

ఉ. సానులులేరె యీజగతిఁ జాణలు గారె ? మనమ్ము నీరె ? యే
సానికి నేబొజుంగునకు సఖ్యము లీగతిగల్గెఁ ? గల్గుఁబోఁ !
యీనియతిన్ మఱొక్కనికి నింతిని దానయి కూర్చి పొచ్చునో ?
మానము దక్క దెందు వెలమానిని నమ్మిన యెమ్మెరాండ్రకున్. 7

సీ. కలికి యింతకు వానికెలన నల్లననిల్చి

//

యొయ్యారముగ వీడె మియ్యకున్నె ?

యబల యింతకు వాని యక్కు చక్కఁగఁజేరి

ముద్దుసుద్దులుమించ మురియకున్నె ?

వెలఁది యింతకు వానితలఁపులారఁగఁ జెక్కు

గొట్టి నెట్టిన ముద్దు వెట్టకున్నె ?

గరిత యింతకు వాని మరుకేళిఁ గరఁగించి

గరువంపు బిరుదంబు గాంచకున్నె ?

తే. గీ. అలలన లేనిపోనిదై నట్టి యలుక

గాంచి యింతకు నాయెమ్మెకానిచేత

ననునయమ్ము లవెన్నియో గొనకయున్నె ?

చెనఁటిదై వమ్ము నన్ను వంచించె నకట.

8

మ. పలికెంతోఁ చెలినన్నఁగూర్చి “యొరునిన్ బ్రాణేభుఁ గాపింపు” మం
చలుకన్ లోఁగొనియున్ వెలిం దెలియనీ కంగీకృతిన్ జూపి ని
ష్కలుషంబౌ మదినుని వాని నతివన్ గల్పంగ నా కొప్పునేఁ
తెలియంజాలక మోసపోతి నిట నీతిన్ బూనఁగాఁ జెల్లునే.

9

చ. వెలచెలిఁగూడు బొక్కయవివేకము, కూడినవా సత్యముం
బలుకమి గొప్పతప్పదము, పామునెడన్ ఋజువర్తనమ్ములా
సలుపుటఁ దేవుఁబట్టి సదృశంబగు పత్తిరిగూర్చుఁ బొప్పు హాఁ
వలపున ముంచి మించి విటు వాతులు గోతు లొనర్తు రక్కటా!

10

తే. గీ. అనియెఁబో: బంజెయొబుఁ దానట్టిమాట
నాదుయోగ్యత యెయ్యెడఁబూదిగలిసె:
వేయునేటికి? వెలయాండ్రా దామువారి
కంతకన్నను దుర్వృత్తు లబ్బు నిజము. 11

ఉ. దాసునిరీతి దాని పదతామరసమ్ముల నాశ్రయించుటం
జేసికదా, మఱెవ్వరును జేయని ధుష్కృతి నేర్చుకల్మి న
న్నాసతి చేయఁజేసె నకటా: యిటు లెప్పుడు చెప్పె నప్పుడే
కోసిన నేమిపాప మగుఁ? గోమలినాలుక యంతయింపగన్. 12

తే. గీ. నన్నుఁ బిననాటనుండియు నమ్మఁ జేసి
తుదకు నీగతి దుర్గతిఁదోసి యొరునిఁ
గలసి కులుకుచునున్న యక్కలికిమిన్న
కేల తగులదు? నాయును రిహమునందె. 13

ఉ. ఇంత యపాత్రురా లగుట యెల్లనెఱింగి యదేమి పాపమో
యింతివయిన్ మనంబు పరువెత్తెడి, నుత్తలపాటు చెందెడి
గాంత దలంచి, యొర: “విటకాండ్రకు నెక్కడిమాన” మంచు సి
ద్ధాంతముగా వచించు కవితల్లజు లూరక వాఁగువారలే? 14

అ. పై. విష్కళంకుతైన నీటు కాండ్రకు మనం
బీయ, కిచ్చినట్లులే నటించు
రకట: వారకాంత; లద్దమ్ములో మోమ
దెట్టులుండు నిదియు నట్టులుండు. 15

తే. గీ. ముచ్చిబంగారమున కాచిమూర్తియైన
వెలివెలందులప్రేమ లోనలముకొన్న
యట్టివిటులకు ద్రవ్యక్షయం బటుండఁ
బలువుదును నవ్వు టియ్యది పైనికొసరు. 16

తే. గీ. తనువునందలి సారమంతయు నయితము
నల్లనల్లన లాగి వారాంగనాజ

నంబు తమవిటులను, గుబునంబు భుజగు
లును వెడలఁదోర్తు రిదిగనుఁగొనరు విటులు.

17

చ. కొలమునఁ బుట్టినట్టియొకకోమలిఁ బిన్నటనఁడ పెండ్లియై
కలిగినయంతలో సుఖముగాఁ దలిదండ్రులు నత్తమామలున్
బలుమఱు దన్నుమెచ్చఁ గురిపావనుఁ డన్న యశమ్ము లోకమం
దలనుఁ జరించువారివికదా! నిజమైన సుఖమ్ము లెమ్మెయిన్.

18

క. అని యీతఁడు పలువిధముల

మనమునఁ దలపోయుచుండె మానినియు నుదా
రునిఁ గలసి కులుకుచును నొ

య్యన నాలో నితనిఁ దలఁచి యాత్మగతమునన్.

19

మ. అకటా! నన్నెడఁబాసి యెన్నఁడెఱుగం దవ్యాజరాగాశ్రయుం
దొకరిం బోలేడివాఁడు గాఁడతఁడు నన్నుల్లమ్మునం దెంచి యే
మికతల్ నేయఁగ సాహసించెడినో? నామేల్లెల్ల వమ్మయ్యె; న
మ్మిక నాపై నికనైననుం జెడదె? యేమీ, వాని తప్పెట్లగు?

20

ఉ. వేడుకకాఁడఁటంచు మది వెక్కిన మించుక లేక "యొందొరుం
గూడఁగఁ దెమ్మ" టంచు ననఁగూడునె? విత్తము కారణమ్ముగాఁ
జూడనిచూడ్కిగా మఱి బొజుంగులఁ గూడినఁ గొంతఁ గూడుఁగాఁ
కేడవి యిట్టివర్తనము? లేమవిచేసితి? నేరు మెత్తురో?

21

క. నాకారణమునఁ గురిమున

కే కానికళంకుగల్గె నిహిహీః యిటుపై
నాకత విన్నను రోయక

యేకాముకు లిచ్చగింతు; రిల వెలచెలులన్.

22

ఉ. ఎంతటి మానహీనులొ! మఱెంతటి యేవము లేవి పందలో;
యెంతటి బుద్ధిశూన్యులొ? మఱెట్టిరాకో? విటకొండ్రి, జోగపుం
గాంత లొనర్పు హేయములు కన్నులనిండఁగ నెప్పు చూచుచున్
బంతమొకింత పూన రిది బాలిశవృత్తిగఁ జూడ రక్కటా!

23

శా. త్రాగుంటోతుల బుద్ధిహీనత గవా! ద్రవ్యమ్ము సారాయికిన్
రాగా హేతు, వదెంత కట్టుచెడినన్ రాకుందురే? వా రహాః!
బోగంపుంగొల మట్లనే విటులదుర్బోగా ప్తి దుశ్శీలమై
బీగం బూడ్చినపెట్టెయై యిటుచెడన్ బెంపేది నానాటికిన్. 24

క. ఇక్కరణి నన్యయోజనఁ
జిక్కియు నవ్వానిమనము చెయ్యులఁ దనకుం
దక్కించుకొనియె; విటులకుఁ
దక్కిన సంగతులపైని దలఁపుం గలదే? 25

ఉ. పువ్వులవిల్లు పోరఁ గలపోడుములెల్లను నొక్క రాత్రికే
యవిటుఁ డవ్వెలందియును నాని సుఖించి, ర విట్టి వట్టి వం
చెవ్వగఁ దెల్పనొప్పగు; నదేమిటి, కింత తెఱుంగనట్టి వా
రెవ్వరు? పక్షులున్ బతువు లీసుఖ మందవె? యంతరెక్కుడే? 26

ఆ. వె. కుక్కుటమ్ములంత గొక్కురుకోయనె
నలమఁదొడఁగెఁ జల్లనైనగాలి
చుక్కవాడిచెఁ దక్కురిక్కలు తఱిగెన
ద్రావి పెల్లరయె జాతె రేయి. 27

ఉ. అంత సుదారుఁ డచ్చెలి యొయారముగాఁ దను సాగనంప న
య్యింతిలీలాశముల్ హృదయమెల్లెడ వేళ్ళు ఘటింప సంతటన్
భ్వాంతమడంగియున్ దనయెదం గలభ్వాంత మనంతమై తగన్
జింతమఱొందు లేక యలచేడియ నెంచుచు వింటికిం జనెన్. 28

తే. గీ. సారసమ్ములు వికసింపఁ జక్రవాకఁ
జంపతుల కింపు జనియింప జగములెల్ల
నంధతనుబాసి మోదింప హాయిబెంప
రవి యుదయమందెఁ గుముదినీచ్ఛవులు డిందె. 29

చ. అటు లొక కొంతకాల మలయజ్ఞముభీమణి పొంచు నందుచున్
విటకులశేఖరుండయి వివేక మొకించుకలేక స్వీయమౌ

కటకము మాటయే తలఁపఁగానక యుండెను; నంత దల్లియ
ప్పటి చరితమొకింత విని పంపెఁ దదానయనార్థ మాపులన్. 30

ఉ. పంపిననెట్టులో చెలియఁ బాయఁగలే కెడఁబాసి “యత్తరం
బంపుచుమండుమీ?” యనుచు నాచర ముట్టిపడంగఁ జల్కి నై
లింపనివాసముం దొఱఁగలేక యలందురు నష్టపుష్పాహ
ర్యంపుటవస్తయెల్లఁ దనదై చనె నీగతిఁ జింతి నొందుచున్. 31

శా. “అయజ్ఞాననఁ గన్నకన్నులనె ధార్యకా జూడ నేతెంచుటల్
నాయజ్ఞానమె రాజుఁగన్న కనులన్ నాథున్ విలోకించినన్
హేయప్రక్రియఁ దోఁపకున్నె? యదిగా కీలోకమందెన్న నే
స్వీయారత్నము వారకామినులవాసిం జెందఁగా నేర్చునో? 32

మ. అడుగున్ వెన్కకు లాగివేయుటకు నయ్యజ్ఞాక్షి సాంగత్యమే
కడు సామర్థ్యముఁ జెందియున్నపుడు వెన్కన్దోడు నీవేల? యో
గొడుగా! యీసుడిగాలిఁ గూడి ననుఁ జిక్కుల్ పెట్టుటల్ మాని ముం
దడుగున్ సాఁగగనిమ్ము, నామనవి నీవాలింపు మిప్పట్టునన్. 33

ఉ. ఈవును గాలియుం గలసి “యేఱదృశన్ నిడనాడి యేగుబొ
ప్పే? వల” దంచు న న్నిపుడు వెన్కకుఁ ద్రిప్పఁ దలంచినా రహో!
దైవబలమ్ము చాలదది తల్లిగఁ దా నవతార మంది న
న్నీవిధి లాగుచున్న చిపు దేమియు నేయకు మాతపత్రమా. 34

మ. జడ మీ వయ్య, జగమ్ము లెక్కతన నుచ్చాసమ్మునం బొల్పు న
ట్టిఁడు నీకున్ సహకారి యౌట నను బోటిం జేర్పనుంకించి నా
యడుగున్ వెన్కమఱుత్తె దీ వొయల తాపార్తిన్ హరింపన్గదా
పుడమిన్ బుట్టితి వాతవత్రమ! నినుం బోలున్ దలన్ దాల్పఁగన్. 35

వ. పదపడి ధూమశకటం బారోహించి యతండు.

ఉ. తల్లిని దుష్టురా లను చెదన్ దలపోయుచుఁ దండ్ర యోగ్యతా
భ్యుల్లసనంబు సూరక యహో! యని మెచ్చుచు సారెసారె క
ప్పల్లవపాణి చెయ్యల జపం బొనరించుచు నేగె నున్నవా
తెల్లరు నంతరాయమగు తెంతయు శత్రులు క్రోధెకాండ్రున్. 36

క. రైలేదేగారణమున

జాల మొనరించి వెనుక జరిగినచో నా

వ్యాలోలుఁ డదియుఁ దన కను

చూలించెడి జాలి యనుచుఁ గొఱివొకయెంచున్.

37

ఉ. చిక్కినమేనితో వగవుచెందెడి దెందముతో స్వతఃప్రభా

దక్కినమోముతోఁ దనచుదాపునకున్ జను పుత్రుఁ దల్లి దా

మిక్కిలి గారవించి మునుమించిన దెంచక, పై నొకప్పు పెం

పెక్కినపక్కి నీతి జనియింపఁ బ్రసంగ మొనర్చె సీగతిన్.

38

చ. ముసుపెటులైననున్ గృహము మోపిక నీరీకఁ గాలినంతె లొ

టను దెలియంగదన్న : కడుఁడక్కరులన్ దరిఁజేరనీకు మ

న్న, నయముచందమున్ దెలిసి నాయనకున్ యశ మబ్బఁజేయు మ

న్న, నెనరుగల్గు మన్న, ద్రవిణంబు వ్యయింపకు మన్న, వమ్ముగన్.

ఉ. ఏపని తేడతేనియును నేగిన నయ్యెడ గేహవిస్మృతిన్

గాఁపుర మాచరించు టది గాదు గదన్న. కళత్ర మెంతయుం

దాపము నందు దుష్కృతులఁ దారకుమన్న, యొకింత పూర్వులన్

దాపసచరులన్ దలఁచి తిద్గతి నిల్పఁగదన్న : మేటివై.

40

ఉ. ఎచ్చెడి రైతులన్ గని జవా బెవరిత్తురు ? సాహకార్లకు

న్నచ్చెడిరీతిఁ దెప్పఁదగు నాయకు లెవ్వరు ? తండ్రినాడె తా

నిచ్చినసొమ్ము పుచ్చుకొను లెవ్వరు ? కోరెడివారి కప్పులి

ప్పిచ్చుటదెప్ప ? రెక్కడికీనేగిన నక్కడ కాఁపురమ్ములా :

41

తే. గీ. ఎన్నిజన్మములండేసి ? రెన్ని యగ్ర

హారములు తెచ్చి రెందఱ కన్నమిదిరి

భూము లెందఱ కిచ్చిరి ? పూర్వు లందు

దుర్వ్యయంబింతలేదు తుందుడుకు చనునె ?

42

తే. గీ. ఎంతద్రవ్యంబు ముందు నీవింటనుండి

తీసికొనిపోతి ? వామీదఁదీఁగెకతన

మరలఁబంపినయదియెంత ? యెఱుఁగుదే, కు
మార : యిది యెల్ల నెయ్యెడ మణిఁగిపోయె.

43

ఉ. ఈగతిఁ జెల్లఁజేయ మన మెక్కడితెక్క : ధరాపురందరుల్
జోగులుగారె ? యౌనృపులఁ జూచుటలేదె ? యిదిట్లులుంచు మే
లాగు సహింతురా ! నకలలక్షణముల్ గలభార్య యుండఁగా
బోగవుఁదొత్తులన్ మరగఁబోయెడి నీకత లాలకించుచున్.

44

ఉ. వత్సరమైనఁగాదు జనవంద్యుఁడు తండ్రి గతించి, నీకు నే
తత్సమయమ్ము నిష్ఠమెయిఁ దార్చుటమాని యయోగ్యతాభినుల్
కుత్సిత లగ్రిజాతులకుఁ గూడనిచీడలు లంజెముండ లం
దుత్సుకతాభరంబు గొనుటొప్పునె ? కర్మము కాలిపోవఁగఁ.

45

ఉ. వింటిని నీదువైభవలు వీనుల సూదులు సూడినట్టు లే
యంటును సొంటు లేని కుల మక్కట ! గంగను గల్ప నిన్నుఁజై
కొంటిమె ? కొంటె మొప్పెలను గూడుక గాడిదరీతి బోగవుం
గుంటలయిఁడ్లు దూతెదవె ? కూళవె, గోలవె, జేలవే సుతా !

46

శా. అన్నా ! వైనఁట బ్రాందియంట విసికీయం టక్కటా ! నీకు నీ
విన్నాణం బెలులబ్బెరా ? ద్విజకులావిరూఢియున్ బానమున్
మున్నెచ్చో వినలేదు నీదుతలనే ముగ్ధే మహాపాప, ము
చ్చిన్నంబయ్యెఁ గులమ్ము నీకతన చీ : చీ : గోత్రవిధ్వంసకా !

47

చ. నయము భయమ్ము నెమ్మదికి నాటఁగఁ దల్లి యొనర్చుబోధ య
మ్మెయి విని మోమువంచి పయిమిక్కిలి యుత్తరమీక “యెవ్వఁ డ
ప్పుననములోని చెయ్యలను బాయక యియ్యెడఁ దెల్పె” నంచుఁ ద
ద్దయఁ దనలోన సిగ్గిలు నుదారుఁడు లో మఱియొండు దోఁపమిన్.

48

తే. గీ. అట్లు వినయంపుగనియయి యన్నపాన
ములకు నయితములేవని ముగ్ధుఁ గాంచి
లోన వించుకచింతించి లోలహృదయ
యగుచు నానతి దానిట్లు లనియె మఱియు.

49

చ. ఎఱుగక చేయుకార్యముల కేమి యిఁకేనియు బుద్ధిగల్గి య
ద్దురితము వాయుపొంటె గురుదోషనివారిణి గంగ కేగి య
క్కఱమెయిఁ దండ్రికిం గతులు కల్పనచేసి పురమ్ముఁ జేరు వ
త్సరమునుగాకమున్న యిటునల్పుట యొప్పగునంచుఁ బల్కుడున్. 50

చ. ఒదవిన సిగ్గడంప నిది యొక్క యుపాయము గల్గె నంచు నొ
ప్పదముగఁ దల్లియాజ్ఞ గొని పెద్దలఁగొందఱ నామె తోడుగా
సదమలబుద్ధులన్ బనుప సాయముగాఁ గొని యాతఁడేగె న
మ్మదనహరాలయమ్ము పరమప్రధితార్థపురాశి గాశికిన్. 51

సీ. అడుగడ్డునకు వింతలై స్వాంతమును దన్ను
దేవళమ్ముల దీప్తు లావహిల్ల
నిరుప్రక్కలను నభోంతరము దాటిన మేటి
మేడలసౌరు మిర్మిట్లుగొలువ
నెటఁజూడ నచటనే యింత యాచ్ఛాదనం
బును లేని లింగాల పొలుపు లెసఁగ
నాఱుకాస్త్రములు నధ్యయనంబు నొనరించు
విద్యార్థు లెల్లెడ వేడ్క నింప

తే. గీ. నెన్నియో దేశములనుండి యేగుదెంచి
నట్టితైర్థిక జనము లెప్పట్టునఁదగ
సూత్రపట్టినగతిఁబొల్పు సురనది వరి
సరమునందొప్పుఁ గాశికాపురవరంబు. 52

తే. గీ. ఎన్నియోఘట్టములు, నట నెందఱెంద
రోమహాత్ములు సన్న్యాసు లామహాను
భావులను గొల్చి జ్ఞానమ్ము వడయు గేస్తు
లెల్లయెడనొప్పు నప్పురం బింపు నింపు. 53

శా. గంగాస్నానము నాచరించి పిదపం గాశీకు సేవించి మీఁ
దం గామామరకల్పవృక్ష మగు తద్భార్యన్ విశాలాక్షి భ

క్రిం గేర్మోడిచి మొక్కి మాధవముఖాదిత్యార్చనల్ నల్పు పూ
తాంగుల్ వేలకువేలు వొల్తు రట నిత్యంబున్ విముక్త్యర్థులై. 54

ఉ. తాదృశమైన యస్పరముధన్యత నెవ్వఁడు నెప్పఁజాలు ? బ్ర
హ్మాదులు లోకజాలము లయంబగునప్పుడుఁగూడ దాని గౌ
రీదయితుండు శూల మలరించి తదగ్రమునందు నిల్పు నిం
కేదగు దాని సాటి ? నుతియింపఁగఁ జెల్లదె కాశికాపురిన్ : 55

ఉ. ఆపురిఁజేరి యాతఁ డట నాచరణీయము లై నకృత్యముల్
వేవచరించి దానములు వేలకువేలుగ నిచ్చి భూమిచే
బాపలఁ గొందఱున్ దనిపి పై గయకేగి యటన్ బితృప్రియా
శాపరిపూర్తిజేసి యట సాగి స్వదేశము వోవుదెంచుచున్. 56

చ. తిరిగియుఁ గాశికేగి యట దేవళముల్ మఱికొన్ని చిత్రముల్
పరిపరిగాంచి గంగ నటఁ బట్టఁ బ్రయాగకు నేగి తత్సరి
త్సరసముఁబట్టి యప్పురిని సొంపగు కోటఁ గలట్టి మేటియ
బ్బురములు సూచి యేగఁ దనప్రోలికి నాపులతోడ వేడుకన్. 57

తే. గీ. జనని కభిషేక మొనరించి సతియుఁ దాను
నమ్మహాగంగఁ బూజించి యగణితముగ
విప్రులకు నన్నదానంబు విస్తరించి
తల్లి సంతసమంద నుదారుఁ డంత. 58

శా. సంసారస్థితిఁ జక్కఁబెట్టుకొనుచున్ జాయన్దగన్ జూచు చా
శంసాపాత్రముగాఁ బ్రవర్తనము మెచ్చన్ జేయుచున్నంత మీ
మాంసన్ జేయక తల్లి యాతనియెడన్ మర్యాద నీక్షించి “ప్ర
ధ్వంసప్రీతియ తగ్గె” నంచుఁ దలఁచెన్ దత్త్వంబు నూహింపమి॥.

ఉ. “అచ్చెలిఁజూచుచెట్టు; లింక నయ్యెడలేగు నుపాయ మెద్ది ? యే
యొచ్చెముచేసినన్ జనని యొప్పెడి ?” నంచుఁ దలంచునంతలో
నచ్చపలాక్షి యయ్యెడకుఁ నాత్మపురమ్మును వీడి మున్నె తా
వచ్చుటఁజేసి కమ్మఁ దగవ్రాసి తనంతన యంపె దూతిక॥. 60

ఉ. వచ్చిన దూతివేతి “కదె వచ్చితి” నంచు లిఖించి యిచ్చి పో
నిచ్చి మనమునన్ జెరుగు నిచ్చలు మోమునఁదోఁప నంతలో
హెచ్చెడి యుత్సుకత్వమున కెద్దియుఁ బాఠము గాక యేగఁ దా
నచ్చపలాక్షిఁ జూడఁగ నుదారుఁడు లోన భయమ్ము గ్రమ్మఁగన్. 64

ఉ. “ఉత్తరమైనవ్రాయ విది యుక్తమే? నీ” కని యింతి వల్కుచో
నుత్తరమేమి చెప్పదు నహో! మది నెంతటిపేర్మి తేనిచో
నత్తరళాక్షి తాన యిటకై చనుదెంచునె? యెంతదూర మ
ప్పత్తన! మంబహేతువునఁ బంకిలచిత్తుఁడనైతి నక్కటా! 65

ఉ. అంబయుఁగారు హేతువు రహస్యమునం దొకయుత్తరంబు నే
నంబుజనేత్రకున్ బనుప నాపె నివారణచేసెనే? నిమి
త్తం బిట వేఱుకా దొకస్వతంత్రత లేమియె; కాదు కాదు దెం
దం బదియేమొ! యెప్పనికీ దార్చిన నేగదు నాటనుండియున్. 66

చ. కలికియె కారణంబిచటఁ గాదగు నత్తరళాక్షి వీడి నే
వెలికరుదెంచు టాదిగ నవీనవిధం బొడఁగూడె; నేమియుం
దలఁపదు చిత్త, మేమిటికతం బని చింత యొనర్పఁ దాను నం
దుల జొరఁబాట దిప్పటికీ చోఁచె నిజ మ్మిది” యంచు నెంచుచున్.

ఉ. నేరమునేయుమానవుఁడు నేతకడన్ జనుపోల్కె మోమునం
దీఱని దైన్యమున్ మఱి మదిన్ గడుభీతియుఁ గొంతలజ్జయున్
వారక తోఁప నచ్చటులవారిజలోచన యున్నచోటికిన్
దారె నుదారుఁడట్లయగుఁ దన్మృతపల్లఁ గృతాపరాధికిన్. 67

క. నలుగడలుగాంచి పదపడి

జలజముఖి వసించుగృహముచాయఁజని యటన్

గలకలికిఁ గాంచిసంతన

పులకలు గనుపట్టె మేను పొంపిరివోయెన్.

68

చ. తనుఁ గని మాటలాడ దొకదండము వెట్టదు మోము నెత్తద
వ్వనరుహనేత్ర యంచు మది సంత యొకింతయుఁగాంప కల్లన

ల్లనఁ బ్రియురాలి డగ్గటి విలాసగతిన్ జెకు గీఁటి మోము నె
త్తిన శతవత్సరేత్ర యొకతీరున నశ్రులు జాలువాఱఁగన్. 67

ఉ. కొండొకనేపు నేర్పుమెయిఁ గొంతుతనమ్మున మిన్నకుండి “నీ
మిండతనంపుఁ జందమిది మేలుగనున్నది, యిట్టివాఁడవాః
వెండియు రేపె వత్తునని వెళ్ళినదే యొకనందు చేసి రా
కుండుట సీకుఁ జెల్లె నిటు లొండొరు లెవ్వరు నేర్తురే బళీః 68

చ. ఇరువదియేండ్లప్రాయ మదియేగెడునంతకు మిన్నకుండి పై
“నలువదియేండ్లయపు చదు” వన్నటు లే నినుఁ గట్టికొంట యి
క్కరణి విచారమందుటకె కాక సుఖమ్మునకా? నిజమ్ముగాఁ
బురుషులనమ్ముమానినికిఁ బొక్కుటదక్క మఱొందు గల్గునే. 69

మ. మతు లేకీకరణమ్ము గాంచకయొ, నమ్మ న్నమ్మికల్ చాలకో,
కుతుకంబుల్ నెఱవేఱుకో, పిరులు లేకో యేదియో మూఁడియో,
సతికిన్ భర్తకు నత్త దొక్కయెడ నీసఖ్యమ్ముచేరూఱ దు
ర్మతియై దానికి దైవ మెయ్యదియొ సంపాదించుఁ బ్రత్యూహమున్. 70

చ. వినుఁ గనుఁగొంట కిక్కరణి నేనయి వచ్చితి నన్నమాట యే
వనితయునేని మాకొలము వారలలో వినెనేని నవ్వకుం
డునెఁ యెటనేని సానుల కిటుల్ చను తొప్పునెఁ దానిరేమి, పీఠి
తినిగనఁజేసి తిట్లరుగుదెంచు శ్రమమ్మున కోర్చి యెమ్మొయిన్. 71

ఉ. “లంజెగదాఁ” యటంచు మది లక్ష్మ్యమొకింతయు లేమి వీడితే
నిం జనుగాని యొక్కచెలిసీతి యొక్కొక్కొకఁపక్కి నొప్పు “నీ
మంజులవాణి యిట్టి” దనుమాదిరి నిర్ణయ మాచరింప న
క్కంజభవుండు నేరఁ డనఁగా నొకపాటి బొజుం గెఱుంగునేఁ 72

చ. వెలచెలియై జనించి కనువేఁదులు చెందినపల్ల దానికిన్
గలుగుట యబ్బురంబె పలుకష్టము, లొడ్ల ననంగనేలఁ చం
చల మగు నాదు నెమ్మనముచందము నింద యొనర్తుఁగాక యే
లలనల్ల గాంచిరో సుఖములన్? వలపుల్ తలకెక్కుపిమ్మటన్.” 73

చ. అని పలుమాలు దూలు చెలియన్ దగుమాటలునెప్పి కొంత సి
గ్గున కగు చెయ్యులన్ గొలిపి కొంత క్రమమ్ముగ సుప్రసన్నఁగా
నొనరించి మించుపేర్ని దళుకొత్త “సఖీ: నినుఁ బాయు టాదిగా
మనమది యేమొకో: పనికిమాలినదయ్యె నిజమ్ము నమ్ముమీ. 74

ఉ. ఇంతియకాయున్న నిక నేపనినేనియు మాను బొప్పుఁగా
కింతిరొ! నీకు నుత్తరమునేనియు వ్రాయనె: యంత పందనే
కంతునిసాక్షి నేడు నినుఁగాంచితి నెప్పున మెప్పటల్ల ని
శ్చింతతగాంచె నింతయును సిద్ధము నమ్మిన నమ్మకుండినన్. 75

ఉ. వచ్చిన తతో క్షణంబు మగువా: యలకాశికి నేగినాడఁ బై
నచ్చుగఁ యాత్రఁజేసికొని యక్కడనుండియు మొన్నవచ్చితిన్
బచ్చనివింటిజోడుకృప వచ్చితి వంతన నీవు, యాత్రకుఁ
వచ్చెఫలంబు, నిక్కమిది వంచననేయఁడు దైవమెవ్వరిన్. 76

ఉ. ఈవును నేనునుం గలసి యియ్యెడ హాయిగ నుండవచ్చు సా
భ్యావహా మీపురంబు, మనకన్నియు మంచివెకాని తల్లిగా
రీవిధమొప్పు, దామె కిది యించుకయున్ దెలియంగరాదు కో
పావిలయైనచో మనకు హాని మఱిచుట నిక్క మొమ్మెయిన్. 77

ఉ. కావున నీవు గోప్యగతిగా వనియింపుము నాదునామ మెం
దే వచియింపఁబోకు వచియించినమాత్రన యేమిగాని యే
యేవిధికైన గోప్యగతియే కడుశ్రేయము, దాఁగునంచునున్
గేవల మెంచఁగూడ దపక్తిర్తియుఁ గీర్తియు రెండు నట్టివే. 78

ఉ. పేరగుదాన వీవు కడుఁబెంపుగలట్టిది మాకుటుంబ, మీ
కారణమై రహస్య మది గావల నెన్ మఱియొందురీతియే
నే రెటు సంచరించెదరొ యేరికిఁ గావలె: నింతవీటిలో;
నూరనుగాని యిట్టిపురి నొక్కని కొక్కనిజోలి గల్గునే. 79

క. మీపురము లొక్కపదియో

మాపురి విడఁదీసి కట్ట మానిని: దీనన్

గాఽపుతము నేయుగేస్తులు

దావునఁ గలవారిపేరె తామెఱుఁగరుసూఁ

80

తే. గీ. అట్టిసంగతిలో నిట కధికదూర

ముందు మావీధి, యియ్యెడనుండు నిన్ను

నెవఁడుగుర్తించి మాతల్లికెఱుఁగఁజెప్పు?

నట్లయిన భయమేలన, నదియు వినుము.

81

ఉ. మీపురిలోన నే సలుపు మిక్కుటపుం బను లట్టు లుంచు మే

యేపను లేను నీపడకయింట నొనర్చితి వాని వన్నిటిన్

దాఁవక చెప్పినారెవరొ, తల్లి కిదెక్కడివంతః జారతా

వ్యాపృతి తానయై జగముపై కరుగున్ నిజ మింత కోమల్.

82

క. అనవుడు జలజాక్షియు బ

గ్గున మండిన పగిదిదోఁపఁ “గులవనితగ న

న్నును జూచెదనను టది యె

ల్లను బోయెనె? యెంతలోఁ గులటవైతిఁ గటాః

83

క. జారుడను దుర్యశము పర

నారులఁ జోరగతిఁ గూడు నాయకునకు వౌ

మా రమణిఁ గొనిన నీయప

కీరితి లేదిపుడు నీదుకృప వింటి నిటుల్.

84

క. ఏలంజె వచ్చుఁ? దానై!

వేలకువేల్ మైఖలున్న పీటికి నీ కి

ల్లాల ననుకొంటి “గలదే

రై” లను మఱైనఁ దవకు రానేల? యిటుల్.

85

క. యోగినిగతిఁ గాలమ్మును

నే గడపుచునుండ నీవు నేరుపుమై నన్

భోగినిగఁ జేసి చింత

భాగినిగాఁ జేయనుంటి పాదయితిఁ గటాః

86

తే. గీ. మొదల మాతల్లిమాటల మోసపోక
పురుషసాంగత్యమున బుద్ధి పోవనిక
యుండ నాముండ యొక్కనికొప్పజెప్పె
వాని నానాఁడ పోఁగొట్టి వ్రతముగొంటి. 97

ఉ. దానికి నంతరాయమయి దాపర మైతివి దానికేమి నా
మాన మెఱుంగకే కడుసుమాళమునన్ దగునిన్నుఁజూచి మా
యానిధిగా గణింప కకటా! తుద కెందుకుఁగాని పందనై
బానిసతో తనై చెడితి భారము నీకయితిన్ వృథాగతిన్. 88

ఉ. ఎందుకు సృష్టిచేసెఁ బరమేశ్వరుఁ డీచెడుగుంగొలమ్ము? పై
నందముఁ జందమున్ గలుగునట్లు లొనర్చఁగ నేల? చేసెఁ బో
పందల కెల్ల విందొనరుపన్ విధియింపఁగ నేల? యారకే
కుండఁగఁజేసి యిక్కరణఁ గుత్తుక గోయఁగనేల? యక్కటా. 89

ఉ. అందముఁ జందముం గనియొ యాదరము నిజమంచు నమ్మియొ
పందలు వేలు నీయఁదగు వాఁడనియొ యొక మాయకానికిన్
దెందము నమ్మి వానికిఁ గడిందిగఁ బ్రాయము ధారవోసి యం
తం దనువీడ నేడ్చెడి యనాథకులమ్మునఁ బుట్టఁ జెల్లునే? 90

చ. కలుగుట దుర్లభం బొకఁడుకల్గినఁ బెద్దరహస్య మందుకున్
దలరక యొప్పుకొన్నఁ దుదిదాఁకను నెగ్గదు వానిచెల్మి యే
వెలచెలియేని యొక్కయెడఁ బ్రీతియొనర్చుట తప్పిదంబు పం
దలయినఁ దప్ప నొందుగతితమ్ములు దీన జనించు బొప్పునే. 91

చ. కలిమిని లేమి నొక్కగతి గారవమున్ బచరించుచుఁ దళ
త్తళ గల జవ్వనమ్ము దిగఁ ద్రావిన పిమ్మటనేనిఁ బూర్వపుం
తెలిమి యొకించుకేని యెడనేయని పెన్నిటి గల్గునింతి కం
జలి యొనరింప నొప్పు దివిషత్పతి యుంచిన సావియేనియున్. 92

సీ. తగినసంతాన మ్ముదయమంద “నాయనా!”

యని వార లెవ్వని ననఁగవలయు?

అన్నదమ్ములు గౌరవార్హులుండిన వారు
 తల లేమనంచు నెత్తంగవలయు?
 తనుఁ గన్నతండి యుత్తముఁడేని యతనిమొ
 గమ్మేమిగతినిదాఁగాంచవలయు?
 ఏదేని కుభకార్య మేతేర నెవనితోఁ
 గాంక్షమైఁ బీత మెక్కంగవలయు?

తే. గీ. నక్కటా! తాను బాదగు టట్టులుండ
 వెనుకముందటివారల వెలికిఁ దార్చు
 రోవెలందుల పుట్టువుల్ రోతగావె
 యెఱుఁగనేర రీయర్థమ్ము హీనమతులు.

93

ఉ. అట్టికులమ్మునం దెటులనైన మఱేమి పురాకృతమ్మునన్
 బుట్టినదానికిన్ వగవఁ బూనిన లాభము గల్గఁబోదు, తాఁ
 గట్టినకర్మముల్ కుడుపుగాంచక తీఱునె? యిప్పుడేని యీ
 గుట్టు నెఱింగి యొక్కొరునిఁ గూడి దినమ్ములు పుచ్చఁడెల్లదే?

94

ఉ. ఒక్కనిఁగూడి కాఁపురము నొప్పుగఁజేసెడి చానపొండు లే
 ఫక్కిని జారుఁడన్న దురుపద్రవమున్ గలిగించు, వింటి నీ
 చక్కినిగాక సర్వజనసమ్మతమై మళయాళమందుఁ బే
 రెక్కెడి నగ్రజాతులకు హీనకులాంగనతోడి కూటముల్.

95

ఉ. కావున నన్ను జారగతిఁ గలుకొందువయేని నొల్ల “భా
 ర్యావిధిఁ జూచుకొ” మ్మనుచు నప్పుడచెప్పె మదంబ, దానిన్
 స్నేపెటు లొప్పికొంటి? నదినేఁడిటులన్ గికురింతె? మాకొలం
 బేసగదైన మాసరణి యేవము నైఁప దదెన్నిభంగులన్.”

96

క. అనవుడు సుదారుఁ డచ్చెలి
 కను “నే లోకోక్తి నంటి, నది నీకింతన్
 మనము నలయించెనే! యే
 మని భార్యఁగ నిన్నుఁ జూడననుకొంటి? చెల్లీ.

97

ఉ. చక్కఁదనమ్ములేదో? గుణసంపదలేదో? వయస్సులేదో? బల్
టక్కులమారిగావో? వివిధమ్ముగు విద్వైలు నేరవో? నినున్
ఱిక్కని కొఁగిటన్ జనవు చేసినపిమ్మట భార్య గీర్యయున్
మక్కువకొనె? యేల యనుమానము? మానుము మానినీమణి. 98.

ఉ. నమ్మవుగాని నీవు మదినాటినదాదిగ భార్యఁ జూడఁగా
నెమ్మది సమ్మతిం గనదు నేరము, లూరక తోఁచు దానిపై
నెమ్మయిఁ బూచు నీగుణములేకద! యింతకు కారణమ్ము, నీ
సొమ్మనుకొమ్ము నన్నును దిగ్విభుగ మాటలు వేయునేటికిన్. 99.

గీ. విప్రులకు నాల్గుజాతుల వెలఁదులందుఁ
గలదు స్వాతంత్ర్య మది నేటి కలియుగమునఁ
గాదనుచుఁ గొంద అడ్డిరిగాని యింత
మాతృమునఁ బోయెనే? పూర్వమతము సకియ, 100

సీ. బ్రాహ్మణుఁడై పుట్టి పరమచండాలితో
సంసారియైన విశ్వాసి యొకఁడు
ముగర మున్ జంపినముండమోపిని గట్టి
కొని గృహస్థయిన సుగుణుఁ డొకఁడు
ఐకమత్యమున కియ్యవి ముప్పనుచుఁ గులా
చారముల్ వదలినజాణ యొకఁడు
“పింగాళిచిప్పకు వెండిగిన్నెకు భేద
మున్నదే” యనియెడి యొగ్యుఁడొకఁడు

తే. గీ. వీరలేకద సభలలోఁ బెద్ద లిప్పుడు;
మనకు మర్యాద వీరలేమని యొనర్ప;
రింతకును ద్వివ్యవంతున కెవనితోడ
నేమివని? వెలి యాతని నేమి నేయు;

101

చ, జనని గతించుదాఁక నొకచందమునన్ జననిమ్ము; మీఁద ని
న్నును స్వగృహమ్మునం దిడుచు నూతనబుద్ధి యొకింతలేక నా

జన మదియెల్ల నీకు సుపచారము నల్పెడు నట్లొనర్తు; న
న్ననియెడి వాడొకండు గలఁడా; మఱి తల్లి కొకింత జంకెదన్. 102

ఉ. దావఁగనేల? విన్ను, మును తండ్రి గతించెడువేళ ద్రవ్యమున్
జూపి మదంబతో “నిది త్రిశుద్ధిగ నీ మరణంపువేళ నీ
వీపసివాని కిమ్మిచట నించుకయేని వ్యయింప కండుటో
నోపినమాత్రముం గలిపి యుచ్చగతిన్ బొనరింపఁ గాఁదగున్. 103

తే. గీ. యౌవనము ధనసంపద యాధిపత్య
మవల నవివేక మియ్యవి యడఁచు నొక్క
బొక్కటియె మానవుని నివియొకట నన్ని
యునుబొసఁగెనేనిఁ జెప్ప నేముండు సాధ్వి! 104

చ. నవనవయౌవనుండయిన నందనుఁ డొప్పుగఁ గ్రాఁగి చల్లనా
రి వెలయుపాలభంగి నొకరీతికి వచ్చెడుదన్న జాగరూ
కవిధిని సర్వముం బయినిగాంచుచు ద్రవ్యము చేతి కీక పై
వ్యవహృతికాలి యైనయపు డంతయు వానికిఁ జెందఁజేయుమీ.” 105

చ. అని పలునీతులన్ దెలిపి యాపెకు సర్వము నప్పఁగించెఁ; గా
వున మన కామెనమ్మతిని బూనకచెల్లదు; దానఁజేసి ని
న్నునిచెద వేటుగాఁ, బిదప నోపిక వెట్టితివేని యెల్లరన్
బనిఁగొనుదానవై మెలఁగవచ్చును బొచ్చెములేనితీరునన్. 106

చ. అనవుడు నవ్వెలంది యను “నక్కట, యెందులకింతసోదె ? నీ
జనని శతాబ్దముల్ సుఖవశమున నుండెడుఁగాక, నీధనం
బును సుఖముండుఁగాక, నను మోసముచేయక భార్యగాఁగఁ జే
కొను టది చాలు; వచ్చెఁ బదికోటులు దానన నిక్కమింతయున్. 107

చ. ధనము గడించియుంచి యది తాము గతించెడివేళ నెవ్వరే
నినిఁ గొనిపోయిరే ? జగతి నీతి యనీతియుఁ గీర్త్యకీర్తలున్
ఁనవనువేళ వెంటఁబడుఁ దక్కినదంతయు దూరదూరమై
పనుపడు; దీనికేమి. పదిపాళ్లు నీకృప గాంచఁగల్గితిన్. 108

ఉ. పిన్నటనఁటనుండి కడుఁజెంతతనమ్మున నుంటెకాని మా
కన్నెలఁబోలె నెల్లరకుఁ గాళ్ళకు మ్రొక్కెడి దానఁగాను; నా
మున్నరికంబు సాగుటకు మూలమవై ననుఁగొంటివీవు; లే
కున్న మఱేమిలే వనము, బుల్లము చల్లఁబడె నిజమ్ముగన్. 109

ఉ. ఏమనఁ దెబ్బదాన విను మే మొద లీకొలమందుఁ బుట్టలే;
దేమనుజుండు నన్గనెనొ యెవ్వతె తల్లియొ యే నెఱుంగ న
న్నేమెయిఁ దాను గైకొనెనొ ! యియ్యది పెంచియుఁ బెద్దఁజేసి బట్
నేమము లోలి నేర్పెఁ; గులనీతికిఁ దావలమై చెలంగఁగన్. 110

క. ఆసీతులు నామది కిం

తేనిం బొఱఁబాఱ; వేగతిన్నేర్చును ? చి

ల్లె నెగడనిపక్షికి బా

పానియతి న్నేర్పఁ; గులమ చను ముఖ్యంబై. 111

క. సంగీతము సాహిత్య'

మ్ముం గోమరగు నభినయమ్ము ముగుదులకెల్లన్

సంగతములగుట నాకుఁ బొ

సంగున్ దగుపాటిప్రజ్ఞ జగదీశుక్పవన్. 112

ఉ. ఇంతకు నాకొలమ్ము మొద లెయ్యదియో విననైతిఁ దల్లితోఁ
బంతము వట్టికోరినను "బ్రాహ్మణకన్య" వటంచుఁ బెక్కె; నే
పింత విధమ్మున న్నును వివేకవిహీన మదంబ గాంచి ని
శ్చింతమెయిన్ ద్యజించెనొ, యిసీ ! పడుపుంగొల మాశ్రయించితిన్.

ఉ. కోపమువచ్చు మీకనుచుఁ గొంకక పక్కెద మీకొలమ్మునం
దేపగుచున్న దీయధమవృత్తి యదేమనఁ. బెద్దపృథ్వు తా
నేపసిపాచనో ధనమునిచ్చి కొనున్ గనునంత మృత్యు, వా
పాపిని మమ్ముఁబోఁటుల నపారముగాఁగని యిట్లానరెడిన్. 114

శా. పోనీ, ప్రిలు పునర్వివాహమునకున్ బోరామి వాదించు వి
జ్ఞానుల్ పండితు లేమిపాపమో! ధనాశన్ గూఁతు వృద్ధాత్ముడో

వానిన్ జేర్చునపాత్రి, 'గూడ' దన; రవ్వడిచ్చు నన్నోదరా
లానందమ్ముమెయి భుజింతు రిది యన్యాయమ్ము గాతుండునే. 115

కా. కన్యావిక్రయ మాగలేని యల విజ్ఞానుల్ మఱేమందు; దా
మన్యాయమ్ముగ శ్రీ పునఃపరిణయవ్యాపార మావంగ వే
డ్కు న్యోజింతురు; రెండునుం డగవివే కాఁబట్టి యందొక్కటన్
మాస్యత్వమ్ము మఱొక్కటన్ దొనఁగ దేమాడ్కిన్ బొసంగింతురో.

మ. పతితో, గొండొకకాలమున్ సుఖములన్ బ్రాపించి పైవాడు వో
వుతఱిన్ మేటివిరక్తిమై సకలమౌ భోగమ్ములన్ వీడి దో
డితలన్దాల్చి యతిస్థితిన్ గనుట పాటింపన్ దగున్ గాని చి
స్సలసమ్మందన నాలుగేడులపుడేనా, యిట్టివైరాగ్యముల్? 117

ఉ. అట్టివయస్సునన్ విధవయై యది యిందు రెఱుంగనప్పు డా
టొటైను గాంచి కొంద "టిది పూర్వమునం దిటు పెట్టివుట్టె" నం
చెట్టులొ పల్కుదుర్; మఱి యదే పయి నొక్కనిఁ గట్టుకొన్న నాఁ
డిట్టులు పల్కరాదే? యపు డెక్కడికేగె బుర్రాకృతం బహో! 118

తే. గీ. శ్రీపునఃపరిణయములు సేయవలయు

సంచు; దర్శింపఁగాని యాయబలమై స

జాలవిధవలపట్లనా, పండితులకుఁ

గల్గు పాండిత్యమెల్లఁ జక్కఁగ సడచుట; 119

కా. సంజన్ మొక్కిక్కరు కాళ్ళునేనిఁ గడుగర్ శౌచం బటుండంగ లో
సం జంకర్ మన మిట్టులుంటి మీది యంతర్వాణు లీక్షించిరే
నిం జాలన్ వెలియౌ నటంచు నొకరేనిన్ వారి వారింప రి
క్కంజాక్షల్ తమధర్మశాస్త్రములకున్ గన్నట్టి రెప్పట్టునన్. 120

ఉ. మాలల సంతుకోవి జనమాన్యులు, కుదుర్లు చేసి తెచ్చు భ
క్ష్యాలు భుజింపనట్టి గుణగణ్యులు, మీకులమందు నేడు లే;
రీలలి సంచరించు ఘనులెల్లరు; బంక్తికి నర్హులై పతుర్
గూలఁగఁ బెండ్లిచేసికొను కోమలు లెట్లు లనర్హు లాదురో; 121

శా. ఆయాస్కూళ్ళను బండితుల్ గలరుగా! యందెందు విద్యాధు లే
మీ యేర్పాటుగ నుండిరే? యచట లేరే? దుర్కలున్ మాలలున్
సీ! యీయెల్లర కందు వేదమయినన్ జెప్పంగఁ దామొప్పు వి
ద్యాయత్తుల్ కులవంతులై విధవ పెండ్లాడన్ గులంబూడెనే? 122

ఉ. కాపున నేను నీపిదపకాలమునందలి విపరీతాతిలోఁ
బావనురాలైనై మెలఁగవచ్చును సంశయమేల? భార్యగా
నీవు పరిగ్రహించుటకు, నీతులు జాతులు నానకట్టుకున్
గావలెఁ బూర్వమందెపుడు కైకొనువారెవ రావచ్చారముల్? 123

తే. గీ. ఎవరు పూర్వపుటాచార మెఱుఁగువారో
వారలకు శాస్త్రము తరవాది యిచటఁ
దక్కువారల కీజోలి తగుల దెవ్వ
రేని నడిగిన నోరెత్త రిట్టులనిన." 124

ఉ. నాపుడు నవ్వి “మాకొలమునంగల వైఖరు లిట్టులుండుటన్
నీ విటు లంటి తప్పిదమే? నీచులు మాన్యత గాంఛఁబెట్టి యా
యీవిధు లిట్లు లయ్యె; నిదియే మన పూర్వపుఁగాలమైనచోఁ
బావనవుం గొలమ్ము రిటుపాడయినన్ బుధు లూరరుందురే? 125

మ. సరసంబొగతిఁ బల్కితీపు బలవత్సన్మృగ మన్నట్లు ని
ష్ఠురమౌ జన్మనమందుఁ గాంతలకు నెట్టుల్ గూడు వైరాగ్య? మె
వ్వరికో జంకి యొనర్చు నేమములు నిల్వన్నేర్చునే? జన్మమే
బరువై తోఁచెడు భర్తరేనినతికిన్, భైమాట లింకేటికిన్. 126

మ. పతివోచన్ బలవద్గతిన్ సతిని దద్భర్త్రంగమందుంచి వే
చితి నంటించెడు ఘోరపుంగుతిని వాసిన్ గట్టిపెట్టించి రే
మతిమంతుల్, తగవార లియ్యబలలన్ “బాల్యమునందే వివా
హితలం జేయఁగరాదటం” చనిన నీహీనస్థితుల్ తగ్గెడిన్. 127

మ. “పదియేఁడుల్ చనుమీదఁ జేయఁదగు నాపై రెండు దాఁటంగరా
దిదివో! ప్రీతికఁ జెంద్రికిం దఱి” యటం చేర్పాటు గావించుచో

ముదితల్ వృద్ధులఁ బెండ్లియాడుటలు తప్పన్; దానిచేఁ దగ్గుఁ దొం
బదిపాళ్లి దురుపద్రవం, బదియు విద్యత్సమృత్తిన్ గాఁదగున్. 128

తే. గీ. ఈడువచ్చినకన్నియ నెవ్వఁడేని
వృద్ధునకు నమ్మఁజూప నెవ్విధినిసాగు?
నక్కటా! యెన్నివృత్తులో యవనినుండఁ
బంద లీవృత్తికతన జీవనముగొందుగి. 129

తే. గీ. అప్పదీక్షితు లొక్కప్పు డాత్మజాత
కిట్టి దురవస్థగల్గఁ దానెఱుకకల్మ
త్రీపునఃపరిణయములు నేయఁబూని
యును వెనుకదీసెనట తల్లి యొప్పుకునికి. 130

ఉ. అప్పటిరాలమందు నెటులై నను నిప్పటి విప్రజాతికిన్
దప్పని దోచ దిప్పని, వృథాగతి వారలగోడు వోసికో
నొప్పుటకన్నఁ బండితుల కొండొకదోసములేదు; పెక్కులౌ
తప్పల కొప్పి యాయొకటి తాము నహింప రదేమి పాపమో: 131

తే. గీ. అరయఁగాలేక మిము వెలయాండ్రటందుగి
గాని యాయర్థమది నేటికాలమందు
ద్రవ్యమిడి పెండ్లియాడిన ధన్యతముల
భార్యలకు నెల్లఁ జెల్లఁగావచ్చుఁగాదె. 132

శా. సాంకర్యమ్ము తటస్థమౌననుచు విశ్వస్తావివాహమ్ము వి
ద్యాంకుల్ పెద్దలు గాదటం చనిరి సత్యంబే, యిదొక్కండె యీ
పంకంబున్ ఘటియించుచో నిటులనన్ బాగో; దనంతన్ జగం
బింకం బాఠెడిపట్ల నీనియమ మిందెవ్వఁడు పాటించెడికా. 133

ఉ. భూతిమొగమ్మునంగలుగు పుణ్యుఁడు ప్రొద్దుట స్నానసంధ్యలన్
జేతము జొన్ను వైదికపుఁ జెయ్యులమానిసి నూటి కొక్కఁడే
సితఱిఁ గానరాఁ, డిప్పు డివేటికిఁ బూర్వపుగాధలేల? వి
ద్యాతిశయంబు మాని బుధు లందఱు దీనికి నొప్పురాదొకో. 134

శా. వ్యాసాదుల్ ఋషులై నిజమ్ము లయి తద్వాక్కుల్ భవిష్యద్గతిన్
బూసన్ గ్రుచ్చినరీతిఁ జెప్పుటదియు॥ బోకుండి యారారః పీ
చే సారజ్ఞులుః పీరి కయ్యెడల లేనేలేదు విశ్వాస, మీ
యీ సక్లే నెటు బుండు? భృష్టులగువారే తన్మతోద్ధారకుల్.” 135

తే. గీ. అనుచు నాయాయిగోష్ఠిని నతఁడు నదియుఁ
గొంతతడవు వాదమ్ము దమంత సల్పి
“మనకు నీగొడవేటికే? ఘనులు దీని
విందు” రని విరమించి పై వేడ్కదనర. 136

తే. గీ. తమకు ననుగుణమైన వర్తనలఁ గొంత
తడవు గడపి యామీఁద నుదారుఁ డింటి
కరిగి పృతిదిన మీరీతి సతిరహస్య
మైనగతి దానిపొందు దా నందుచుండె. 137

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బైన పాణిగృహీతయందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

పంచమాశ్వాసము.

క. సరసాంతఃకరణా ! సు

స్థిరగానాభరణ ! నిత్యచింతితభగవ

చ్చరణ ! కవితాదరణ ! సురు

చిరవితరణ ! కీర్తికామ సీతారామా !

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బట్లు కొంత

కాలము రహస్యవర్తన గలుగుమీద

వారినోటను మఱియు నవ్వారినోట

దల్లి యెల్లసంగతి విని తల్లడిల్లి.

2

మ. అకటా ! పుట్టినరోగమున్ మొదటనే యంతమ్ము గావించి పు

త్రకు యోగ్యుం బొసరించినా సనుచుఁ జేతంబందు నూహించి యీ

సకలమ్మున్ వెనఁ జేతికిచ్చితి నినీ ! చండాలుడై వీడు దు

ష్టకృతిన్ మానఁడు నైఁదు పెట్టులిక ? నింటన్ వంట లేవిప్పునుల్. 3

తే. గీ. వేదశాస్త్రములందు వివేకులైన

రాజమణుల మెప్పించి మర్యాద మిగుల

నార్జనముచేసి రీయగ్రహారములను

బూర్వ లివి వీనికతమున బూదిఁగలియు.

4

వ. అని చింతించి యొక్కనాటి భోజనసమయమ్మున కొంచున కిట్లను.

శ. అన్నా ! చిన్నతనమ్ము నుండియును సంధ్యావందనానక్తి నీ

కెన్నంగాఁ గడునెక్కు డిప్పు డది తా నేమయ్యె? బ్రాహ్మణ్యపుం

జెన్నే ని ద్విడుచున్న దేమిగతి? నీచెయ్యుల్ వినన్ గొర్రెలై

సన్నున్ గాల్చుచున్న విట్టపనులున్ నాయంబె? నీబోటికిన్.

5

చ. ఎఱిగి యెఱుంగకో, మొదట నేవపుఁ గార్యము సల్పితీపు పైఁ
దిరిగియు శుద్ధిఁబొందితి సతీమణియౌ కులకాంతయుండ నె
ప్పటికముమాని యప్పడుపుబిత్తరి నిత్తటి గుత్తగొందువా?
సిరిగిల కొంపకున్ గలిగెఁ జేటిక మాటలు వేయునేటికిన్. 6

ఉ. ఎప్పురిఁ బంపినా వచటి కిచ్చెడుముండకునై తనంతఁ దా
నెవ్వగఁజచ్చు? “నెయ్యెడల కెందుల కేగెదో?” యంచు నెంచితిన్
అవ్వగదా, దినమ్మునన రాతిరి చెయ్యలె: నీదువ ర్తనల్
నెప్పురె యెవ్వరేనియు? వినయకుఁ జేసినఁ గోఁతి యయ్యెనే: 7

క. ఏమేమి నగలు నాణెము
లామాదిగముండ కిడితి? వౌరౌరౌరా!
సీ: మూర్ఖ! నిన్ను నీపయి
నేమియొనర్చినను బాప మించుక గలదే?” 8

ర. అని యేమేమో యొడ లుడి
క్రినగతి కనుగుణముగాఁగఁ గెరలి పరికినన్
దనుఁగానియట్లు వినియును
విననిగతిన్ జెవి నొకింత పెట్టర యతఁడున్. 9

ఆ. ఐ. భయముదీటి పట్టపగలును రేయును
దాని యింటనుంటఁ దక్క నన్య
మించుకయునులేక యిల్లాలి మాటయే
తలఁపకున్నఁ దల్లి తల్లడిల్లి. 10

తే. గీ. “అంతకంతకు మొరడయ్యె నహహ! వీడు
భార్యఁజూడఁడు వ్యవహారపరతఁగాంచఁ
దేమిగతి?” యని యెంచి తా నేమియనక
తగినవారిచేఁ జెప్పింపఁ దలఁచె నపుడు. 11

చ. అరషరలేక యింటివ్యవహారము లన్నియుఁ జక్కఁబెట్టుచున్
జిరముననుండి స్వీయగృహసీమకు నాశ్రితుఁడైన యొగ్గు నొ

క్కరుఁ గని “పుత్రు నీతిపరుఁగా నొనరింపు” మటన్న నాతఁ డు
ద్ధరమతి యొక్కనాఁ డతనితోఁ దగ మంతనమందు నిట్లనున్. 12

మ. కులవిధ్వంసకమైన కార్యము వివేకుల్ నేయఁగాఁ బోరుగాఁ
కులమన్నన్ గులమా, ద్విజాతిః యది చేకూరన్ వశంబే తడు
జ్వలతన్ బ్రాగ్జనిభాగధేయమున సంపాదించి ప్రియంపు డు
శ్చలముంబూని యథోగతిం బడు టిదే చందంబు? సీబోటికిన్. 13

ఉ. జన్మములన్ బొనర్చుటొ! విశాలయశమ్ము గణించుటో! సదా
మన్ననకెక్కు పండితుల మన్నుటొ! చుట్టల నాదరించుటో!
విన్నదనమ్ము రాదె? సువివేకము పోదె? పురాకృతంపు థా
గ్యోన్నతి మన్నుగాదె? యిటు లుంపుడుకత్తెలఁ గూడఁ బాడియే. 14

సీ. ముక్తికామినితోడ ముచ్చటించిరిగాని
వెలవెలందులఁ గాంచి కులుకరైరి
ఉపనిషత్కాంతల నుంచుకొనిరిగాని
పడుపుతొత్తుల యాసఁ బాఱురైరి
సాహితీసతితోడ సరసమాడిరిగాని
కులవిహీనలఁ జేరఁ దలఁప రైరి
కీర్తిభామినులకు మూర్తినిచ్చిరిగాని
గుత్తలంజెలపొందు గోరరైరి

తే. గీ. తరతరమ్ములనుండి యిందనుక మీ కొ
లమ్మువారలు నేటి కీ లలనకతనఁ
గొలమునకు నీకు నిహపరమ్ములకు నొక్క
పెట్టఁజెడఁదగినంత యిక్కట్టువచ్చె. 15

తే. గీ. ఇహమునం దట్టులుండ మీయింటిపూర్వు
లహహ! పరముననేని వారాంగనాజ
నమ్మునకు నేవపడియె జన్మములు కోర్కె
యించుకయులేక చేయుట యీపు వినవె? 16

ఉ. వైదికజాతిలోఁ బొడమి వారనికర్మకి నెల్లవై యని
 ర్వేదమనమ్ముతో నిటు వివేకము దక్కి కళత్రయావన
 శ్రీ దిగులొందఁ బాడువెలచేడియ నుంచెడి నిన్ను జోఁటికిన్
 మాదిరినేయ నీ భువనమండలి నొందొకఁ డుండఁ జోలునే? 17

మ. తిరుగుంబోతులు తేరెఁ వారిఁ గనియున్ భీజాడ్యమే తేనిచో
 నరుఁడెవ్వఁ డిల వారకామినుల సౌందర్యమ్ము నాసించు? నీ
 పరు విం దెట్టిది? నేఁటి నీనడత కేప్రాజ్ఞుండు లోఁగుండఁ? దొ
 వ్పరికింపందగునే? కనుంగొనుచు మీప్రాపందు మాబోంట్లకున్. 18

శా. దారిద్ర్యమ్ము జనించు, మై సిరి వృథా దైన్యమ్ముపాలొ, సదా
 చారం బాఱిడియో, యశమ్ము మొదలే సన్నాసముం గాంచు, సం
 సారంబెంతయు నాఱు, నెల్లెడల నిస్సారత్వమేతోఁచు, నీ
 వారత్రీసురతవ్రజంస దగునే? వర్ధిల్లు సంసారికిన్. 19

క. అని యేమేమో తా నే

ర్చిన విభమున బోధనేయఁ జెవినిడక యతం

దనయము ననయంపున్ వ

ర్తన మానఁడ విటులమనము తరమే త్రిప్పన్? 20

వ. ఇట్లు పలువురు నెప్పందొడంగుటయు.

మ. ఇదిగాదంచు మనమ్మునం దలఁచి యయ్యేణాక్షితోఁ “గార్యమి
 ట్టిది” యంచున్దగఁదెల్పి “మంచి”దనుడున్డెందమ్మువొంగార నొ
 క్కదినం బాపురి వీడి యిర్వరును దుగ్ధాపట్టిణం జేగుడెం
 చి దిగుల్ దక్కి యటన్ వసించిరి ఘనశ్రీ మించు సౌధమ్మునన్. 21

ఉ. అపురి వీరి పూర్వులకు నాకరమౌటను దండ్రి యచ్చొటన్
 గాపుర మాచరింపఁ దగఁ గట్టెను సౌధము, దానిలోనఁ దా
 నీపురుషోత్తముండు వెలయింతి నొకర్తుక నుంచెఁ; జచ్చెఁగా
 కాపురువుండు నైఃపఁగలఁడా? యిది దాఁగనులారఁ గాంచియున్. 22

ఉ. జ్ఞాతులుఁ దక్కుబందుగులుఁ గాంచి “యహః! యిది యేమిసంతః! డు
 ర్హీతి నహింసఁగా వశమె? నేరుపుమై మరలింత” మంచుఁ బో

నాతఁడు వారి వచ్చుటకె యాజ్ఞానొసంగఁడు లజ్జ పుట్టకు
న్నే! తగు బంధువర్గ “మిహిహీ!” యని యగ్రమునంద నవ్వినన్.

ఉ. నవ్వుదు రెల్లవా రని మనమ్మునఁ దా నెఱుంగఁడో? యెక్కుడో
అవ్వకు నాకరంబగుట పొజ్జితకుం దగదం చెఱుంగఁడో?
యవ్వకుఁగాక భార్యకును సంతకుమున్నె పరుండునై బుధుల్
ప్రవ్వగఁ దిట్ట దుశ్చరిత రోయని యాయన నేమనన్దగున్. 24

శా. అనీటున్ వెడగుంబొజుంగు భవనమ్ముం దెల్లెడన్ గాయనీ
గానానూన రసమ్ములా! యభినయత్కంఠా వినోదమ్ములా!
సూనాస్త్రాగమ చర్చలా! మిగుల మెచ్చుంగల్గఁజేయు లా
స్యానందానుభవమ్ములా! యొలయు నీయావేశనా కెప్పుడున్. 25

ఉ. తిట్టఁగనిమ్ము తల్లి, సుదతీమణి బోరున నేడ్వనిమ్ము, బల్
అట్టు జనింపనిమ్ము, ధనరాసులు గవ్వలుగాక చెల్లని
మ్మట్టి యఖండ సౌఖ్యముల నందుచుఁ గష్టమెఱుంగనట్టి యా
పుట్టువుకన్న మిన్నయగు ముక్తి విరక్తి యొసంగ నేర్చునే? 26

శా. ఇచ్చున్ మద్దెలగొట్టువారలకుఁ, దా విచ్చున్ దగన్ బాడుచోఁ
బొచ్చెంబింతయులేని న్నేహితులకున్ బూఁబొండ్లరో యిచ్చు; రా
విచ్చున్ బం క్తికి సంతమంది నయినన్, వీక్షింపఁ దావంతయే
నిచ్చున్ “ఖర్చిది యాయమింత” యని, వాఁ డేమింరఁ గానుంచెనో?

ఉ. తల్లికిఁ జిక్కు ద్రవ్య మది దక్క సమస్తము నాలుగేండ్లలో
దొల్లఁగఁజేసి యాపయిఁ గడున్ విలువైతగు నగ్రహారపుం
బల్లెల ‘సిస్తు’ చాల కవి బంధకముంచి ఋణమ్ముఁజేసి తాఁ
జెల్లఁగఁజేయుఁ బల్వగలఁ జేతికి నెమ్మొక యింత యుండమి. 28

తే. గీ. తనదుపంక్తిని నన్నసత్రమ్ము జరుగఁ
గామసత్రమ్ము గణికలకడఁ జెలంగ
నయ్యుదారునిఁ గొల్చుచు నెయ్యురెండ
తెందతో సోమరులు వొల్తురెనకమెనఁగ.

ఉ. గాయనగాయనీమణు లొకానొక వేళను బాయకుండుబున్
జేయని చేరికై యతని చేతికి నాటవెలందివోరెఁ దా
హాయిగ జంత్రపుం గల యొయార మెసంగఁ బొసంగి లొంగె నా
తీయఁదనంబు మెచ్చు వెనుదీయక గాయకుఁ డెట్టిఁడేనియున్. 30

తే. గీ. గాయకుఁడు వచ్చెనేని యక్కలికిదాను
శిష్యభావమ్ము గైకొని చెలిమికలిమి
దానఁగలుగు విశేషముల్ తగినకొలఁది
నార్జనముచేసి కాని యయ్యనము విడరు. 31

శా. దాతృత్వమ్మున మించియున్ మిగుల విద్యాసక్తి రాజించియున్
మాతృద్వేషము దారదూరగతియున్ మాన్యేతరుంగా నప
ఖ్యాతుంగాఁ దనుఁజేయ నాతఁ డది లోఁగాంచుగ లేకెప్పు లీ
లాతాత్పర్యపరీతుడై కడవుఁ గాలంబెల్ల హేలాగతిన్. 32

క. ఆకలికి వర్తనంబది
లోకుల కొకరీతివైన లో నతనికిఁ ద
ద్వాకులచిత్తుఁడగుట నా
హా కలిగించి “యది భార్యయగు” ననిపించెన్. 33

తే. గీ. “వీనితోనవ్వె మొన్న, నవ్వానితోఁద
నొక్కఁజేళయ్యఁ గూర్చుండె నూరకుంట
తగవె?” యని యెవ్వరేనియుఁ దనకుఁజెప్ప
వినఁడు వినెనేని నమ్మఁదవ్విధము సుంత. 34

తే. గీ. గాగరా గట్టమాని యఖండనీతి
రాకరంబగు కులకాంత యట్ల న వ్వె
లంది వేషభాషాదుల నంది పైకి
నంపరించుఁ గులాచార సరణు లుడిగి. 35

మ. ధనమందిచ్చను గాదుగాని యల కాంతారత్న ముష్టపు నా
తునిఁజూడన్ గవిగాయకుల్ చనుడు నందున్ నచ్చువానిన్ దనం

తన యేజీనా వక్రుఁ జేసికొని విత్తంబిచ్చు భర్తన్ జయిం
పనాకో నాఁగను జిత్తమిచ్చి కడు సఁభావించు గూఢస్థితిన్.

36

ఉ. ఆచెలి కేమిపాపమొకొ హాయిగఁ బాడెడి వానికన్ననున్
వాచవిగాఁ గవిత్వ మొక వైఖరి నుంత రచించు వానిపైఁ
బూచు మనంబు తాదృశుని పొందునకై మది నూరుచుండు నా
లోచనసేయుఁ దన్మయత లోలవిలోచన సారెసారెకున్.

37

తే. గీ. రాజు సంతసమందిన గౌరమమిచ్చుఁ,

బద్దెమిడుఁ గవి, బచ్చు దావైచు ముష్టి,

యెవనిమెచ్చునొ కాంత యయ్యెమ్మొకాని

కతనుపట్టాభిషేకము నాచరించు.

38

ఉ. ఈగతి నప్పడవు ప్రియుఁ డెవ్వరి మన్ననసేయుచుండుఁ దా
నాగజయాన వారలకె యాత్మసతీత్వము పెల్లడించు నా
బా గదియెల్ల నల్లరిగఁబై వినువారలు నవ్వుచుండ్రహా!
బోగముదాని నుంచుకొనఁబోలునె? యెంతటి పందకేనియున్.

39

ఉ. పోయినఁ బోవుఁగాక వెలబోటిపయిన్ మరులూన నెన్నఁడే
నీ యది యంతగాఁ దనకు నెగ్గు ఘటింపదుగాని యొక్కతే
“న్నా” యని యుంచుకొన్న వెళివాయనకన్నను హీనుఁ డున్నె? యే
తాయి సహింపనేర్చు నది అంకు లొనర్చి యమర్చు నేవముల్.

40

మ. వ్యభిచారంబన వారకామినుల కావఁతేని లజ్జాకరం
బభిమానఘ్నము నంచుఁ దోఁచ, దది గోవ్యంబేల కావించుర
న్న, భృతిన్ దెచ్చియొసంగు నాథుఁ డదివిన్నున్ జీవనంబూడు నం
చు భయానన్; గులరాంతరీకు లెటుపచ్చున్? వ్రాఁడృ నెట్లుంచినన్.

చ. సరసతగల్గవాఁడు గడుసంపద వొల్పెడివాఁడు నూతన
స్మరుఁడన నొప్పువాఁడు మదమత్తుఁడు నొ విటఁ డబ్బియున్ దరి
ద్రోరతికి నాన చేయునఁట తా వెలయా; లిది స్త్రీలజాతికే
పరినితి గన్నచోస మొకటానిసలన్ వెలిఁజేయనేటికిన్?

42

మ. “ధనమేలా? సౌగనేల? చక్కని కవిత్వం బెవ్వడే నేర్చు వానిని మెచ్చునదగు మాటలాడఁ దగు వానిన్ బిల్చి యవ్వానికిన్ జనపీయన్ దగు వానితోడ విధిగా నఖ్యంబు గూర్చునదగున్ వనితాచిత్తహరుండు వాఁ” డనుచు నవ్వామాక్షి లో నెంచెడిన్. 43

ఉ. ఏగతినైన మేటి కుకవీందునిఁ గొల్చి కవిత్వ మల్లు నాయాగతిఁ జక్కనేర్చుకొను నాస దినమ్మును వృద్ధిఁబొంద నాబోగముచాన పూన్కిమొయ్యఁ బొత్తములెల్లను జూచుచుండు నాలోఁ గననయ్యె నాత్మకులలోలవిలోచనలన్ గవిత్వముల్. 44

తే. గీ. రాధికాసాంత్వనమ్మును రచనఁజేసి

పేరుగను ముద్దుపళని తెల్వియును, విజయ

నగరభూపాలుఁ డుంచిననాతి చాటు

పద్యములు గాంచి యాకీర్తి వడయఁబెంచి. 45

మ. ప్రియునిన్ గాంచి కవిత్వపుం గరిమముఁ జేసోళ్ళ క్లామించి పద్దయు నావిద్వియయందు నెమ్మనము శ్రద్ధాబద్ధమై యుంటఁ జెప్పియు “వారిం బిలిపించి నాకు నది చెప్పింపఁపలె” న్నాఁగ నాదయితం డాపీయురాలి కిట్టులను విద్యావిప్రుల మొప్పారఁగన్. 46

మ. కవనంబన్నను మాటలా? యదియుఁ జక్కన్జెప్ప శాస్త్రాధికంబవలోకింపవలెన్ బురాకృతపుఁ బుణ్యంబున్నపైఁగాని యాచవి శాస్త్రజ్ఞులకేనిఁ గల్గి దిడియాసన్ బొందఁగాఁ బోకు మేవివరింపన్ గలనా; యటఁ గలుగు నాభేదమ్ములెల్లన్ చెల్లి? 47

సీ. చదువఁగావలె శబ్దశాస్త్రాధికమ్మును

వీక్షింపఁగావలె విద్యలెల్లఁ

జూడఁగావలె రాజచూడామణుల సభల్

పొందఁగావలె మహాభోగములను

సిరుగఁగావలె దేశదేశాలవెంబడిఁ

బడవలె బడరానిపాటులెల్ల

వినఁగావలెను బూర్వవిద్వచ్చరిత్రముల్

దర్శింపవలెను ఛందఃప్రశంస

తే. గీ. కవులు కవులన్న మాత్రని కవులుగారు

ఎంతభారమ్ముగలదొ కవీశ్వరులకుఁ

దెలిసికొంటివే? యిదియ విద్వలకునెల్ల

ఫలము; దీనికి యత్నించు టలఁతియగునె.

48

క. అన నదియిట్లను “నంతటి

ఘనమగు కష్టమ్ము దానఁ గలదేనియు నె

క్కొని యిష్టడు కవిత నెప్పెడి

జనులకు మీచెప్పినట్టి శక్తులు కలవే?

49

తే. గీ. దేవభాషాకవిత్వవిధికి విశేష

శాస్త్రవిజ్ఞాన మది యససరముగాని

దేశభాషాకవిత్వవిధికి నిదేలఁ

యెఱుఁగనని చెప్పటో? నాకు నిదియునెల్ల.

50

చ. మునుపటి నాటకమ్ములును మున్నటి మేటిప్రబంధముల్ తెనుం

గొనరుచు నేటికై సరుల కున్నవె? శాస్త్రపరిశ్రమమ్ము ల

య్యనఘల సత్ప్రబంధఘల నందఱు మెచ్చుటలేదె? భారయుం

దినయెడఁ జెప్పనొప్పుగుఁ గడిందిగఁ గబ్బము లెవ్వరేనియున్.” 51

ఉ. నావుడు నాతఁడిట్టులను “నాతిరొ! నన్నయభట్టుఁ దాది వి

ద్యాదులెల్ల నాంధ్రమున యందుఁ గవిత్వము చెప్పి రొఁగదా.

యా విదితాత్ములొక్క తెలుఁగా! తమ రభ్యసనం బొనర్చు. టా

దేవవచఃకలాపములు తెల్లము సేయవె వారిపాండితీన్?

52

తే. గీ. తెలుఁగుతెలుఁగని యద్దాన దిగుటెకాని

— సంస్కృతమ్మునకన్నఁ గష్టమ్ము హెచ్చు

ఒక్కదానఁ బరిశ్రమమున్నఁ జాలు

దాని, కిద్దానికో? రెంటుఁ దగులవలయు.

53

ఉ. ఇప్పటి కైతగాం ద్రహహా! యింగిలిపి సొకయింత నేర్చిపైఁ
చెప్పెన రాంధ్రపుంగయిత, సీ: యవి పండితు లాచరింతురే?
తప్పులకుప్ప లక్కతులు తంపటవెట్టుట కేనినెవ్వరే
నొప్పిరే? వీరిఁజూచియొకొ, యూరక నీకుఁ జనించె వేఁదుఱుల్? 54

ఉ. తప్పని యెవ్వరేని విదితం బొనరించిన నొప్పుకొంటయే
తప్ప నదెందుకో యెఱుఁగు దార్ధ్యము లేకక భార యూతగాఁ
జెప్పఁగ నొప్పు నే కవిత? చెప్పినచో నది మూసివెట్టుచే
యొప్పునుగాని పై విడుచు బొప్పునే? లజ్జ గలట్టివారికిన్. 55

చ. మునుపు మహాకవీంద్రులు సముజ్జ్వలఘక్కి నొనర్చు కబ్బిముల్
విసుతికి నెక్కెఁగాని యవివేకుల కూలలు తాటియాకులం
చునె నలియించె; నోటఁబడు తుంపురులేనియు నిప్పుడచ్చు ప
చ్చినకతనన్ జగాన విలసిల్లెడి మేటికృతుల్ నశించెడిన్. 56

ఉ. భార వృథారసమ్మునకు భారయడన్ మనసెట్టులొప్పునో
వీరికి: నెక్కడేనియు వివేకులు గల్గిన వారిఁగొల్చి త
త్సారము గురైతింగి దగు శాస్త్రమునేనియు నభ్యసించి యా
పై రచియింపరాదొకొ! ప్రిబంధము, లేటికి వెట్టి యల్లికల్? 57

తే. గీ. రాలమహిమమ్ముగాని యేకాలమందు
వచనము రచించువారు కవనమునందుఁ
బేరుగాంచిరి, యెంతటిపేదతనము
వచ్చెఁ గవితాలతాంగి కివ్వారికతన! 58

క. అపకబ్ధిమ్ములతో వచ
నవుఁగవితలు మొదలువెట్టి నారాయణ! మూ
ర్ఖపు మనుజు లక్కటా! కవి
తపదమ్ములు విఱుగఁగొట్టెదరు నిర్దయులై. 59

తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ములందు వచనకవనము
మున్ను రచియించువారలు సున్నవార

నర్జమగు పాండితియును బద్ధకవనమ్ము
గలిగి పిచ్చావిదుల మెప్పుగాంచువారు.

60

తే. గీ. పాలనుభవించువారు యవాగు వొక్క
యపుడు ద్రావిన రిక్తులంచనరు వారి;
సరికదా, వారి కదియు యశము ఘటించు
లేమి నది ద్రావువారి కాలియెట్లు ?

61

చ. ఇపు డిక్కనొక్క కర్మమది యేమన ? నేర్చినయంతలోనఁ గ
బృహదను లాచరింప నది పండితులౌ కవులొప్పుఁజూచి “యీ
కపితము నెప్పునేల!” యని గాఢముగాఁ దలవాయఁ దిట్టి దా
నిపయి విమర్శనం బొక్కఁడు నింపుడు రంతకు ముమ్మడుంగుగన్. 62

తే. గీ. కుడిచి కూర్చుండి యొక్కచోఁ నడఁగియుండ
లేక సీరేల యీపెట్టి? లేమ! చుర
పలనెనేనియు గానమందలి పరిశ్ర
మమ్ము హెచ్చించి యటఁబేరుఁగొమ్ము, కొమ్ము.”

63

చ. అన నది యిట్లుపల్కు “నిజమాడితి, రైసను గానవిద్యలోఁ
బని యది యెంతచేసినను బాడెడి శక్తియె తక్క నర్థమున్
గనెడితెఱుం గొకింతయును గల్గదు దాని విధమ్ములేనిచో
జననము వ్యర్థ మయ్యది పొసంగెడి విద్యయె విద్య యెమ్మెయిన్. 64

తే. గీ. అన్నివిద్యలఁ గలుగు సారాంశములను
గవితలో నలరారెడిఁగాన వచ్చుఁ
గాక, రాకుండుఁగాక యక్కలకు యత్ను
మును బొనర్చెదఁ బ్రాప్త మెల్లనువుపడునొ.

65

క. పదకవిత మొదల నేర్చితి
నది నామది కంతకష్ట మనిపింపద యే
రొదవింపలేరు వచనము
గదియింపఁగ నెంతుఁ బద్యకవన మ్మొకన్.

66

క. “ముదివిటులు విధవలంజలు

పదకవిత” లటంచుఁ దిట్టె బహుశాంధ్రవచో

భ్యుదయుఁడు శ్రీనాథుం డది

చదివితీ నాపైనిఁ గోర్కె చదికిలఁబడియెన్.

67

తే. గీ. కడుపు చెక్కలుగా నవ్వుగలుగు నకట !

వేణుగోపాలశతకమ్ము వింటిరికద :

“ద్విపదకావ్యమ్ము ముదిలంజె దిడ్డిగంత”

యనుచుఁబడఁదిట్టె నతని నేయమ్మగనెనా :

68

ఉ. కావున మీర లొక్క కవికంజభవున్ బలిపించి యాయనన్

జీవనసేవనాదుల వశీకృతుఁగా నొనరించి నన్ను వి

ద్యావతిగా నొనర్చు టది తప్పదు; మాకులమందు ముందు వి

ద్యావతు లాంధ్రపుం గవిత లల్లు యశస్విను లుంటెఱుంగరే.”

69

ప. అన మనమందు దానిదగు నాస్థకు సంతసమంది “మంచిదే”

యని కడుబుజ్జగించి తగునట్టి కపీంద్రుని రాక గోరుచున్

దినములు వుచ్చుచుండ సుదతీమణి యొక్కెడఁ గోరెనాతనిన్

దనపురిఁ దత్సమేతముగఁ దాఁ జనఁగా నతఁడొప్పె నందుకున్.

70

వ. పదపడి యప్పాణిగృహీతతో సపరివారమ్ముగ భాగధేయపురమ్ముచని

యయ్యోడ నొక్క చక్కని బాడుగుమాడుగున వసియించి నిరంతర

సుఖమ్ముల నోలలాడుచు సంగీతాది వినోదమ్ములఁ దేలు నవసరమ్మున.

చ. కన్నడసీమనుండి యొక గర్భదరిదుగ్గిడు సుంత కైత దాఁ

బన్నఁగ నేర్చువాఁడు నొకపాటిగ గాన మెఱుంగువాఁడు యా

పోన్నతి లేనివాఁడు సయసొప్పెడి వాఁ డొక బ్రాహ్మణుండు వ

చ్చెన్నిజశక్తిఁ జూపి నిరిఁజెంద నుదాహరిఁ జూచు వేడుకన్.

72

మ. పదపద్యమ్ములు కొన్ని చెప్పి తనదొప్పొవీణ్యముం జూప “నే

మిది సీవున్ గవనమ్ము చెప్పఁగలవా? యెందెందుఁ బాండిత్య ము

న్నది?” యంచున్ శ్రుతపాండితీగరిమ నాయాయావిశేషమ్ములన్

గదలింపన్ వెఱఁగంది యక్కకవి రిత్తత్వమ్ము సూచించుచున్.

73

ఉ. “స్కూలున నింగిలీపు నొకకొంత పఠించితిఁ దెల్ల దానితో
 లీలగ నభ్యసించితిని లేమిమెయిన్ బయిరెండు సాగమిన్
 జాల విచారమంది వెన భండ మొకించుక చూచి గానపుం
 జా లది పూర్వమే కలిగి సాయ మొనర్పఁ గతల్ రచించితిన్. 74

చ. హరికథలల్లుచున్ గృహమునందలి రిక్తత వాపికొంచు నేఁ
 దిరిగెద దేశముల్. తగు సుధీమణి శిష్యులొకంత లేమి ను
 స్థిరగతిగాఁ గవిత్వ మచి చెప్పఁగఁజాలఁ గటాక్షముంచి మ
 త్పరిచితమైన యట్టికతఁ బాడఁగ నాజ్ఞయొసంగ వేఁడెదన్.” 75

చ. అన జలజాక్షిఁ గాంచి “చెలియా కః నుఁగొంటివె యీరనిన్ గుటుం
 బ నియతికై ధనాధ్యులను వంచననేయఁ గవిత్వమంచుఁ గై
 కాని వెఱిమొట్టి పద్దెములు కొన్ని రచింపఁగఁ జొచ్చె నేను జె
 ప్పినయదియెల్ల సత్యమనిపించుట కీతని రాక యుగ్రుతః 76

తే. గీ. ఎందులోఁ జేరకుండెడి హీనులెల్లఁ
 గవులలోపల నియ్యెడఁ గలియుచుందు
 ఎల్లవర్ణములునుగూడి యిందుకంత
 యంతరములేక తురకలయందుఁ గలియు. 77

అ. వె. ఇంగిలీషు చదివి యీకవిత్వమునెప్పు
 నేల ? దానఁ జెప్పనేల రాదు ?
 ఉభయభ్రష్టు లిట్టులొనరింతు రీనాటఁ
 గవుల కింక నేటి గౌరవంబు !” 78

చ. అన సదయాంతరంగయయి యచ్చెలి పల్కు “విశేష పాండితిన్
 గను కవివంద్య లిక్కరణిగాఁ జనుదెంతురె యెల్లదోట్ల ? కి
 య్యనఘుని వాక్యమాదురి పహస్రమునేయఁగఁ జాలు మీకు న
 చ్చిన కవి కాకపోయినను జెప్పఁగనేర్పుఁ గవిత్వమొప్పుగన్. 79

చ. చదివెడిశైలి గానపుఁబసం దనరారుటఁజేసి చక్కఁగా
 మదికి ముదం బొసంగఁదగు మంజులమైన పదములుంటిచేఁ

జౌదలు రసంబు, నేరుపును బొల్పిడిఁ, దిప్పులకేమి ? రక్తిసం
పద నడఁగింపనేర్చునె? చమత్కృతిమత్కృతియందు దోషముల్. 80

తే. గీ. దోషముల్ గల్గుఁగాక నిర్దోషమయగుఁ
గాక రసహీనకృతికన్న పునరసాస్ప
దంబగు కవిత్వమెందు ముదంబొనంగు
నంకయుతుఁడయ్యు జాబిల్లి హాయినిచ్చు.” 81

శా. ఆమాటల్ విని యయ్యుదారుఁడును దా నంగీకృతిం బూని న
ర్మామాత్యాదులబోనఁ జేర్చికొని యాయావేళఁ బాడించు చే
మేమో యల్లికలల్లఁజేయుచును నాయేజాక్షియుం దాను ని
త్యామోదమ్మునఁ గాలముం గడుపుచున్నంతన్ దుదిన్ వానికిన్. 82

చ. ఎరు సౌకయింత లేక చరియించుటచే నలకాంతపై మనం
బరిగి యదెంత దిద్దిప్పినను నట్టిటు తా వెనుదీయదయ్యె; న
త్తరుణికి నంతకున్ మునుపెఁ దన్మయమయ్యె మనంబు, దాన నా
యిరువుర లోపమేమి : యట నీతనిదే యపరాధ మెమ్మోయిన్. 83

శా. దానిన్ భార్యగ నుంచుకొన్న యతఁ డంతస్థాపితన్ జేయ క
వ్యానిన్ వీనిని గోప్యమం చెఱుఁగ కవ్యామాక్షికేళిగృహం
జేనిన్ జేర్చునె ? యిట్టులైన నదిగాదే, సత్పతీరత్నమున్
మానం బూడ్వదె ? నిత్యసంగ మది యున్మాదంబు గల్పింపదే : 84

ఉ. “త్రీలకు గోప్యతాగరిమ చెప్పెడివారలు వెఱ్ఱు” లంచు మూ
ర్ఖాళి పచింతు రిప్పు డీటు లంగనలన్ సఖ కెక్క నిచ్చి యా
మూలమునన్ జెడఁగ మొగము మూసుక మిన్నక లోనఁ గుంచు జ్ఞా
నాలసు లెందఱో యిల స్వయం రచితాగను లుండి రక్కటా. 85

క. మునుపూర్వు లెంతయనుభవ

మునఁ జేసిరొ : కట్టు బాటు; మూర్ఖులు దానిన్

గననేరక యిహిహీ : యనఁ

జనునే ? తమకంతకన్న శక్తులు కలవే ?

మ. కలుద్రావన్ జన దంచుఁ జెప్పుటకునై కల్గిచ్చు నాచెట్టునా
 కలుగూడన్ గలుషమ్ము లంచుఁ దమవాక్కుల్ శాస్త్రముల్ గా జగం
 బులకున్ బోధ యొనర్చినట్టి సుమహాత్ముల్ కడుపు కైలాసమా
 ఖలులన్ బోలఁగఁ జాలరో? వశమొకొ ఖండింప నక్కట్టులన్. 87

తే. గీ. తమరు విధిలేక చేసెడి తప్పులన్ని
 కడుపున కటం చెఱుంగరే ఘనులు, వాని
 నొప్పులని చెప్పనొప్పుట యొక్కతప్పు
 పూర్వులను దూఱుటేదియుఁ దప్పుపయితప్పు. 88

తే. గీ. స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యముండుట చెల్లదంచుఁ
 జెప్పు మను వంతిపెట్టియేఁ చెడి కొలముడ
 నెల్ల గంగను గల్పదే? యెఱుఁగనేర
 కూరకయ శాస్త్రకర్తల మీఱనగునె? 89

ఉ. బోగముదాని కింత తలపోయఁగనేటికీ? గుక్క గోవునుం
 గాఁగ నొనర్ప శక్యమె? యగాధము లేగతి నుంచెనేనియున్
 స్త్రీగతు, లందులోఁ గఱకు చేయనివాఁడు ధవుండు గల్గఁ దా
 యోగిని వంటిదై నఁ గను నొక్క జ్ఞమును బోగిసిగతిన్. 90

ఉ. ఆగతి నిర్వూరున్ మరుని కగ్గలమై మనమంద మృగ్గుచున్
 సాగమిఁ బొక్కు “చించుకయు సందగునే?” యని దేవు వేడుచున్
 రాగమె రోగమై తగఁ గరమ్ము నలందురుచుండి రంతలో
 నాగజయాన సాహసము నంది కృతార్థునిఁ జేసె నాతనిన్. 91

క. సామాన్యయ్యుఁ బరకీ
 యామాన్యతఁ గాంచి వాని నహమో నిశయో
 యేములనొ చరితార్థం
 గా మన్నవనేయు నతని కనుఁబ్రామి యుగిన్. 92

ఉ. నాయకు పక్కతో నిమిది నాతి యెటుక్కు కనిపెట్టునో యతం
 దాయతిమైన నిద్రగను నయ్యెడ మెల్లనలేచి “రాదుగాఁ

“ప్రేయసి” యంచ లో నొగులు ప్రేముడికాని యురమ్ము చేరు నా
మాయలమారి, యయ్యతివ మానస మేమిట ధాత చేసెనో? 93

ఉ. రూపవిహీనుఁ డవ్విటుఁడు రూపసి, చీకటి వెల్లు, స్థండిలం
జే పతి, పూరకుండుటయె యింపగు పల్కులు, ధూళి గండ, మే
చాఁవయునేని దుప్పటిగఁ జొన కృతార్థతఁ జెందు; నేవముల్
దోఁప వొకించుకేనియును దొయ్యలికిన్ బియుఁ డబ్బుపట్టునన్. 94

మ. తనకై భార్యఁ బరిత్యజించెనట! మాతన్వీడి యవ్వాసమై
నను గాదంచును రోనెనంట! యొకిడై జ్ఞాత్యాదిబంధువృజం
బునకున్ దూఁగిడై వెలింబడిన చొప్పున్ గాంచె నం బట్టివా
నిని దా నిట్టులొనర్ప న్యాయమగునే? నీచాత్మ కాకుండినన్. 95

ఉ. అతనియందు, బ్రేమ మొదలంట నశించియో? కాదు; లేక ద్ర
వ్యాతిగమైన చిత్తమున నాశ జనించియో? కాదు; రూపసం
ప్రీతియో? కాదు; కొందొక కవిత్వ మదింతకుఁ దార్చునొక్కొ! దు
ర్జాతికిఁ గల్గు చంద మనరాదె? వికల్పము లిన్నియేటికిన్. 96

మ. మగనిఁ రూపమునన్ ధనమ్మునను సమ్మానాతిరేకమ్మునన్
దగు విద్వత్తను దక్కుభంగులను మందప్రజ్ఞఁగాఁ జేయు మేల్
సుగుణుల్ లేకయె యొక్కరీతిమెయి నించున్ మించు గాకుండ మే
టిగుఱిన్ గొల్పునె సాధ్య; మానవతు లీతీవుల్ ప్రళంసించురే? 97

ఉ. “వీఁడగు వీఁడు గాకునికి వేటొకఁడొ” నను నట్టి బుద్ధిఁ దూఁ
గాడెడి యందకత్తై గొని యంతటఁ బోవక పంజరంబునన్
గ్రీధకుఁ గాకి నుంచుగతి గేహమునం దిడ గేహినిగతుల్
పాడుకొలమ్ము కొమ్మలకుఁ బట్టునె? పైపయి నవ్వి యున్నవే! 98

మ. తనకున్ బ్రొద్దుట లేచుటాదిగ నిశేషంబైన యందఁక న
మ్మును బిన్నమ్మలఁ బెద్దయమ్మలను బై మాతృష్వస్థులైమమున్
డన తోఁబుట్టువులన్ మరుల్ గొలిపి విత్తమ్మిచ్చి భోగించు దు
ర్జనులన్ బుట్టినదాది చూచు చెలికిన్ సాధ్వీత్వమెట్లబ్బునో? 99

ఉ. ఉంచినంగనేల: వెల యూడిగపుం జెలులన్ జనుల్, నయో
దచితమైన వర్తనకుఁ దార్పఁగనేల: పయిన్ దదన్యదా
భ్యంచనలై న వారలకు నల్లఁగనేల: కటా: భుజంగులన్
వంచనఁజేసె దాత, యొకపాటి వివేకము గల్గఁజేయమిన్. 100

ఉ. అచెలి వానిఁ గూడి యిటు లాఱడిపోకలు వోవుచున్ బ్రయా
గోఁంపమైన ఫక్కినటు కొన్ని దినమ్ములు వుచ్చె; సంత నా
యీ పతురత్వమెల్ల దరి నెయ్యెడలన్ వసియించు నెయ్యురే
చూచిక్రమమ్ముగా “నిజమును” మ్మిది యంచుఁదలంచి యొందొరుల్.

చ. కలసి యొకొనొకప్పు “డిది గాదది యో” నని చర్చఁజేసి “యీ
తులువ కిదేమి మూఁడెనొకొ? తోచదు. శుద్ధవరిద్రుఁడిక్కరల్
తెలిసినఁ గోపదారి వెనుదీయునె? చంపుట కాతఁ గక్కటా!
కలిగెనొకొ? దురాత్మునకుఁ గాలము దగ్గతి యిట్టి దుర్మతుల్. 102

ఉ. విప్రులలో జనించియును వీరుఁ డితండు దుపాకులన్ గటా
ర్లప్రతిమానముల్ గృహమునం దెప్పుడున్ గనుచూయనీయఁ దా
ర్తిప్రదమంచు నెంచక పొరిన్ బొరి వేటకు నేగి కాన జం
తుప్రకరమ్ముఁ జంపు మన దుండగుఁ డిప్పుకువున్ సహించునే?” 103

చ. అనవుడు వేతొకండను “నహా! యతఁ డేమి యొనర్చు, నట్టి చ
క్కని విటుఁ డల్పి సర్వవిధరామములు॥ దన కున్నయప్పు డే
మని యిది గోరఁ గావలయు నా యధమున్? వరియించినట్లు కా
దని వెనుదోయివారు గలరా? యిదియాతపి దోసమెల్లగున్? 104

తే. గీ. అక్కలికి భాగ్యరేఖ దానట్టిదగుట

వెలిదిరాకుండెఁగాని యీవెకలితనవుఁ

బోధి యిటువంటి యతిభులఁ గూడ దింత

కెందఱెందఱ? నిది మన కేటికొత్త?

105

చ. ఇది బయలెక్కుచే నిజమయేనియు నాతనిఁ జంపనేల? యు
మ్ముదిత వధింపు తొప్పగును, మూర్ఖుఁడు గానియెడన్ వివేకసం

పడకలిమిన్ తెలిన్ గృహము పాయఁగఁజేయుటె మేటితెల్వి. కు
క్క దినకమానునే? తనదు గ్రాసము లేనుట మిచ్చి పెంచినన్. 106

చ. అనుకొన రాదుగాని మన మాతని ద్రవ్యముఁ దిన్నునుండి, యే
మని పరియించె నంతకె సహస్రము చూచిన యివ్వెలంది? నే
మని సతి వీడి యీతులుప కబ్బురవుం జనవిచ్చె? వీని ని
వ్వనిత యదెట్లు చేసినను వహ్వరె! మెచ్చఁగవచ్చు నెమ్మెయిన్, 107

సీ. తను దత్తుఁగాఁ గయింపినతల్లి''యలోపొ
లో'' యటంచునుదుఃఖమొందుచుండ

తనకుఁ గన్నియ నిచ్చు ననఘలౌ నత్తమా
మలు లోన మలమలమఱుఁగుచుండ

తనుఁ గట్టికొన్న యుత్తమురాలు భార్య సం
తతధారవృష్టి నేత్రములఁ గురియ

తనయవత్యవు టానఁ దలక్రిందుగావ్రేలు
పితరులెల్ల నిరాశఁ బెట్టు దిట్ట

తే. గీ. నెందుకీ ముదితొత్తుతో నిటకు నటకు

గాలిఁ దిరుగాడు నౌకయుఁగాక సారె

బయనము లొనర్చుచును దన వైభవమ్ము

గుఱు తెఱుంగనివీనిఁ బేర్కొనఁగవలయు? 108

ఉ. మాడుపులెన్ని ? పూవులనుమాళమునం దగు తోటలెన్ని ? పై
నీడువచింపరాఁ దగని వెన్నిసిరుల్? తన కేమివచ్చె న
వీడు విడన్? విడెన్ సరియె, వెన్నటి యాత్మపురమ్ముఁ జేరుటన్
బూడిద! యేటికిప్పురినిఁ బోవలె వర్తన మదై కొంపలన్. 109

శా. అప్పుల్ సేయుటతప్ప వేఱెఱుఁగఁ డీయార్యేతరుం డెల్లరున్
బప్పుంగూడుగ మ్రింగుచుండి రిపు డిప్పాపాత్మురాలెట్టులేక
దప్పుంగాక యదృష్టమే యిదియు నీతం దింతలోనైనఁ దా
విప్పు న్నేత్రము, లున్నవట్టుకయినన్ పీక్షించి రక్షించెడిన్.' 110

చ. అన మఱియొక్కఁ డిట్టులను “నాతని రెవ్వ రెఱుంగఁ జెప్పువాఁ
ర్వినఁ దెవరెన్ని చెప్పినను వీఱిఁడి, యంతటఁ బోక చెప్పువా
నినె వెలిఁజేయు; నయ్యతివ నేరువ దెట్టిదో! యింత పెరఁచెవా
నినిఁ దన దానుఁ జేసికొని నిక్కెడి నీల్గెడి విఱ్ఱవఁగెడిన్.” 11

ఉ. ఎవ్వనినేని లెక్కయిడ దెంతటివానికి నేని మొక్క డీ
కొప్పుడఁపన్వలెన్ మనసుకోరిక దీఱఁగ నంచు నెంతు నేఁ
డివ్వగ చేతుఱన్ దగినదే యిది యైన మఱేమి లాభమా?
నవ్వెడఁగుం బొజుం గిది యథార్థమటంచుఁ దలంపఁ డింతయున్.”

చ. అన మఱియొక్కఁ డిట్టులను “నాచెలిఱోరికిఁ బోవనేల; యా
యనకును దానికిన్ గలనె నాక్రియఁ, దప్పు లొనర్చుఁగాక యా
తని కవి యొప్పులేయగు, వృథా మనకేటికిఁ గంతఱోష; యే
మని “తగువార” మంచు నిది యాతనితో పచియింప నేగుదో! 113

క. అది వేశ్య, యితఁడు విటుఁ డీ
య్యది తప్పెట్టులగు? భార్యలైన పనితలే
వదలంగనేర రీ దు
ర్మదపుం దైదముల నొరులమా పేమిటికిన్? 114

క. మన మేల నిమిత్తత్వము
గనవలయున్ దీనఁ దాపగతి దాఁగదు పైఁ
జనుఁ దనయంతన యది, య
య్యనువునఁ దోడ్పడఁగరాదె? యంతవలసినన్. 115

క. “ఏకజ్ఞును నిప్పుండిన,
నాకజ్ఞుయె కాలు” నన్య మనపసరం బీ
పోకలు తగు యోగ్యులకున్
వాక్రువ్వఁగ రాని వింత వంతేమిటికిన్.” 116

క. అని మిన్న కుండి రంతటఁ
జనియెన్ మఱి కొన్నినాళ్ళు చయ్యన నర్కా

మినికి వినాశనకాల

మ్మును మూడెన్ లేనిచో నుబుద్ధి వొడమదే ? 117

వ. ఇట్లు దినదినమ్మును గోరిక లీరికలెత్త నత్తలోదరి చిత్తమ్మున నుత్తల పాటు దక్కి యక్కుకవి యక్కున కెక్కుడు మక్కువఁ దక్కుచు సొక్కుచు నున్నంత నొక్కనాటి రేయి యథాపూర్వమ్ముగ గానాది వినోదమ్ములఁ గలహరణం బొనరించి నిశీధ మ్మగుటయు. 118

చ. తన దయతుండుఁ దాను మఱి దక్కిన నెయ్యరుఁ గ్రొత్త భర్తయున్ బెనుగది నందు నందిమిడి వేఱగు శయ్యలఁ బవ్వళించి యుం దినయపు డెమ్మెకానిపయి దెందము వాఱుడు సాహసించి “యా జను లెవరేనిఁ గందు” రని చాన మదిన్ దలపోయ కొప్పుగన్. 119

శా. అందెల్ చప్పుడునేయ కుండుగతి నొయ్యారమ్ముగా లేచి డీ ప్తిం దెల్వొందెడిదీవమార్చి గుఱిచేఁ బ్రేమాస్పదుం జూచి “వచ్చుం దన్వంగి” యటంచు మేల్కొనిన యా చోరప్రియున్ జేరి యా నందింపన్ దొడఁగెన్ దదీయ మగుడెందం బెంతపాషాణమో ! 120

ఉ. ఆలలియెల్లఁ దాఁ గని యుదారని స్థాలకుఁ డెంతయేనియున్ బాలకుఁడయ్యు లోనఁ “దన బావకు నప్పరు దూరమౌటకున్ మూల మిదే” యటంచుఁ దలపోసి “యిదేగతినైనఁ బోయినన్ మేలగు నప్ప” కంచు శుతి మీఱిన రోషముఁ దోషమున్ దగన్. 121

ఉ. అల్లన లేచి దీపము గృహమ్మున వెల్లఁగఁ జేయునంత కా హల్లకపాణి మున్నె తనదొ శయనీయముఁ జేరి “యింక నే కల్ల పచించినన్ మఱుగు గాదిది వీనికి స్పష్టమాయె, వీఁ డల్లరినేయు” నంచు మది నల్లలనాడి దిటమ్ముగాంచియున్. 122

వ. ఉపాయమ్మున నప్పిల్లవానిం బిలిచి మంతన మ్మగునెడకుం దీసికొని పోయి వెలవెలం బోవుచు దీనమ్మగు చందమ్మున మెల్లన నిట్లను. 123

ఉ. తమ్ముడఁ నన్ను నప్పగ నెదం దలపోయుదు. వేను నట్టి చం దమ్మున నిన్నుఁ జూతు నొక తప్పొనరించితి నెట్లు గడ్డులోఁ

బమ్మినపేర్నిఁ బెట్టికొని బావ యశ మ్మిఁర రక్షచేసెనో,

కమ్మవలెన్ స్వబుద్ధికృతకార్యము గాదిది మోస మయ్యెఁజూ : 124

ఉ. ఈవిధి దాఁప నేమిగల ? దేనొక నిర్దురవోయి లేచి మీ

బావయటంచు డగ్గఱితిఁ బాపి యతం డెటు లూహ చేసెనో,

భావజు మర్మకర్మముల పాలోనరింపఁగఁ జొచ్చె నింతకుఁ

జీవము సిదుహస్తమున జిక్కిఁ గృతాగసురాల నెమ్మొయిన్. 125

ఉ. పాపపు నిద్రమత్తు పొరఁజా బొసరించెను గాక లేచిచో

“రూపసి” యంచు వానివయి లోకు జనించి స్వయంవరమ్ముగా

నాపగదిన్ బయిన్ బడితినా : యిపుడేమన నేమి లాభమా ?

దీపము కొంపదీనెఁ దన తేజము సంతకె పాయనేటికిన్. 126

మ. అది గా రెన్నివిధాలఁ జెప్పినను నీ యామూఁరి దానెంచు కీ

గదిలోఁ జేర్పవలెన్ ? విసంచు కది : యారర్పమ్ము నేడబ్బె; నాఁ

డుది యంచున్ మగవాఁ డటంచు నొకకట్టుండాటు లేటన్న నీ

గ్గది దక్కంగలదే ? యిఁ కేమనుచు నేఁ జాణమ్ముతో నుంచుదున్. 127

బ. అరమరలేమి సిగ్గువిడి యంతయుఁ దెల్పెద సంతలోన వే

సరసితిఁ గొన్ని వంగతుల “వాయస కా” రని, యవ్వడేని దు

శ్చరితుఁడు ‘పోవని’ మృనిన సమ్మతి చెందఁగ వచ్చునా, “యిదే

దొరకెను సం” దటన్న గతి దుండఁగఁ డయ్యె నిఁకేమి నేయుదున్ ?

చ. ఎవరిని బట్టినన్ విడువఁ రేను వచించితినేనిఁ గోపముం

దవులు నొకప్పు చూచితివె, “భర్తమె భార్యను వీడు?” టంచు వే

మివిలి వచించుచున్ గనిస మిక్కుటపుణ మరియాది, వేఱ చె

ప్పవలయునే ? యెఱుంగనివి బాపగుణమ్ములు నీట మన్నవే ? 128

ఉ. ఎన్ని విధాలఁజెప్పినను నించుకయున్ విప రేమినేతు ? ‘నా

మె ప్పను జూచుకన్నఁ గడుమేటిగఁ జూడకయున్న దుర్యళో

భ్యున్నతి మిమ్ముఁ బొందు టటులుండఁగ నెల్లరు సంతకన్నును

న్న న్ననువాద” అన్న “నిను నాటక గోసెద” వంచుఁ బైఁటడున్, 130

ఉ. దగ్గఱనుండు నీ పలుగుద్రాగుడుఁడోతు లదేమి చెప్పిరో ?
యగ్గికి దోసమబ్బిసను సబ్బెడిఁగార వచింపఁజెల్లునే ?
మృగ్గి గృహమ్ములో నిఘుఱుమాసపతీతిలకంబుపల్ల నే
యెగ్గును, నెంతరుం దగరె : హీనులు గొంపలు గూల్చు కూళలున్. 131

చ. నిజమగు దోసముఁ గనియు నిండుగృహస్థులు వృద్ధికాము లా
ర్యజనులు చూడకున్న యటు లక్కడనే మఱతుర్; దురాత్ములో,
పృజిలకు గీడుసేయుటయ వర్తనమౌట ననత్యమేని దా
ని జగతి తెక్కఁజేయుదురు; నీచులఁ జేర్చికొనంగఁ జెల్లునే ? 132

ఉ. పుట్టెఁడు పేర్మితోఁ బతికి బోరస నాయమ యేడ్వ దాతముఁ
గట్టిన యాపెడన్న సనుఁ గాదనరాదె ? యెటుల్ వచించినన్
బట్టినవట్టు వీడ రని దాప నెఱుంగుదు కాదె ? యింతకుఁ
గట్టిడి దైవ మామె సటు రాతియవెట్టెడి నేమిసేయుదుఁ ? 133

ఉ. ఆయమ మేటియై గృహమాసందు నమస్తము చక్కఁబెట్ట నే
హాయిగ నాపెచాటున విహారపు భార్యగ నుండి యిర్వురఁ
బాయక కొల్వఁగఁ దలఁతు; బానిసతొత్తులు భార్యలొదురే ?
వేయికి నుండునే యసుము వీరపతివృత దాన నే మగున్. 134

చ. పతిరత యుండెనేనియును వారవధూమణి, దానికెట్టులో
ప్రతిస చెడున్, గుటుంబినికి రావటు దుస్థితు “లేమి” యంటివా?
సతి గల యింటి కిక్కరణి సంఘముచేరదు; చేరనేని యు
న్నతగుణులుందు రం; దవగుణమ్ముల కుప్పలు ముప్పొనర్పరే ? 135

చ. తనుఁ బతియన్న భ్రాంతిమెయి దగ్గఱఁ జేరిన దుర్జనుండు గా
కునికిఁ బయిం బడంగలఁడె యోగ్యుఁడు ? కొందొకనాతి యెట్టిదై
నను దనతల్లిగాఁ గనఁడె ? న్యాయము దుర్మతి కేలతోచు? నె
వ్వని నననేల ? నాదు తలవ్రాతకు దుఃఖము నందఁగావలెన్. 136

చ. అని తనదైన తెల్వి యది యంతయు నుట్టిపడన్ బతివృతాం
గనయును బోలె నీతులను గల్పనసేయుచునప్పగారిపై

ననుమతి చూపు టాదిగల యావిధమంతయుఁ జూచి వాని నె
మ్మనము గరంగి నీరయి నమంజనమైకృప దానిక్రిష్ణున్. 137

ఆ. వె. ఇంత చెప్పనేల ? యే నేటి కాయన
తోడఁజెప్పవాఁడ ? దుడురు చెంద
వలదు, తెల్లవాఱ వచ్చె నిదిగ్రీంతము
పోద మదిగొ ! చుక్క వాడిచె ననుడు. 138

తే. గి. చేతిలోఁ జేయి వేయించి చెలియుఁగొంత
యంతరంగమ్ము విశ్వానమందఁ బోయి
యల్లఁగనుఘూసి నిదిగించునదియపోతె
నభిసయించుచునుండె వయ్యవనరమున. 139

ఉ. వాడును “దీన నేమగునొ వామవిలోచన” కంచు లోన న
ఱ్ఱాడుచు “దాఁబుతోఁ గలిగి నంతటిదే చెలి” యంచు మెచ్చుచున్
“గూడిర కంతరాయ మొనఁగూతునాతో” యని చింత నొందుచున్
వేడురదక్కి “యెప్పుడిర వేగునాతో?” యని యెంచుచుండఁగన్. 140

ర. రాకమ్ము లఱచె, మున్నే
“కోకో” యని కోళ్ళు గూనె, గోరమ్ములు ను
శ్రీకలిమి విఱ్ఱపీఁగె, ది
వారరుడుదియించెఁ దెల్వి పఱలె జగమ్ముల్. 141

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వర వ్రణీతం
బైన పాణిగృహీతయందు,
బంచమాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

షష్ఠాశ్వాసము

క. అకపటహృదయాంతర్ని

త్యకలితనాదస్వరూపః దాతృత్వశ్రీ

ప్రకటిత యశస్కః బాభా

సికలాజాలాభిరామః సీతారామా :

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బియ్యుదారుఁ

డించురేని యెఱుంగమి నెప్పటల్లి

సత్తలోదరితో మాటలాడుఁగాని

యబల యొక్కింత మది సందియమునఁ బలుకు.

2

మ. తనమర్తం బది గుర్రెఱుంగు ననుచున్ దన్వంగి యబ్బాలునిన్

గని, మాటాడఁ, దదగ్రమందు మనలంగా సందియం బందు; నూ

తనుఁడొ ప్రేముడికానిమోము గని తంద్రన్ జెందు వేయేల? జీ

వసమే బర్వుగ నెంచు; దుష్కృతి దురభ్యాసంబులట్లొగదా.

3

ప. అట్టియెడ నుదారుం డచ్చెలిమిన్న చిన్నవోయిన విధమ్మున నున్న

తెఱంగునరుఁ డన కన్నులు బన్నమ్ము గన్నయట్లు చింతించుచు సంతాప

మృగ్గులమ్ముగ డగ్గఱఁ జేరి బుజ్జగించి యిట్లను.

4

ర. తెలవారిన మొద లెప్పుడు

రలికిరా ? గానమ్మొ లేక కవితయొ కృషిలో

మెలపుచుఁ గలకలలాడెడి

తలఁ పేమిటి కీదినమునఁ దా వగచెడియెన్ ?

5

మ. కవియేమయ్యెను ? గైతయెం దడఁగె ? జోకల్ మాతెనే మింతలో ?

జవి నానాఁటిరీ హెచ్చెనో ? యుడిగెనో ? చంద్రాస్యః పద్యమ్ము లె

య్యెవియేని? రచియించితే! చదువు మేదీ? చూత మందెందు నె
ట్టివిశేషములు గల్గునో? వెడఁగుబోటీ! యింత పంతేటికి? 6

ఉ. వచ్చిననాటఁగోలె నిటు వామవిలోచన! యొక్కనాఁడునున్
ముచ్చట దక్కి యుండ వరమోమయి యీఁగనియంత పంపలోఁ
బొచ్చినదానిఁబోలె నెటు చూచిన నొక్కవిధాన నుటఁటి; వే
బొచ్చెములేనిదాని కిటుబోలునె? నీకు విసీలరుంతలా. 7

క. చెప్పు మది యెట్టిదైనన్
దప్పక తీర్తు ననఁ దరుణి తడవిదోసుచుఁ దాఁ
జెప్పఁదగిన దొం దుండమి
నప్పటికిన్ బొనఁగుపేతు పది కల్పించెన్. 8

క. కల్పించి మిగులనేరువు
జల్పనశక్తియును గల్గునఖి గానఁ దగన్
బొల్పి యది యక్కతమున ది
గుల్పానిన యదియఁబోలె గోమలి పలుకున్. 9

ఉ. “మాటల కేమి లోపమగు? మాననవైఖరి మాతఁ, గానిదో
నేటికి దాచి పెట్టితిరి? యే గనకుండఁగ నిన్న జా; బిదే
నాటను జూడ లే దొకట నాకును మీకు రహస్య మున్నదే?
చాటొనరింపఁగాఁ దగిననంగతి నా కడుగంగ నేటికిన్? 10

క. మిము నమ్మికాదె? నాచు
ట్టములకు దవ్వైతి నెంతటక్కరులొ? కటా!
క్రమముగ నను వేతొక టగు
కృమమునఁజూచెదరు తప్పుగలిగెనె? చెప్పుడి. 11

క. మీయాజ్ఞ మీఱితిన్? మీ
కాయాసకరమ్ములైన యాయాకోర్కుల్
పాయక కోరితిన్? న
న్నీయెరునునఁ జూడనేల? యే లాఁతినినో? 12

ఆ. వె. మొదలనుండి నన్ను నెద నిట్లు భావించు

రేని యింత చింత పూనకుందుఁ;

బూవు లమ్ముచోటఁ బుడక లేగతి నమ్ము

దాస ? మీరెఱుంగని ధర్మమున్నె ?

13

క. ఇక మిమ్ముఁ గొల్పున్నేహితు

లకటా ! నను గారవింతురా ? వినరే ? నా

యరుఁ దొకటి గొట్టినను మా

ధుకరపువాఁదొకటి గొట్ట దొరఁకొనకున్నే ?

14

ఉ. పేరిమి దప్పచో నిచటఁ బెండెలు వట్టుక వ్రేల నేల ? యిల్

చేరుటనా, యటన్న మది చెల్లదు; పంజరమందుఁ గొన్ని నా

శ్శీరము దా వసించి పయిలేచి చనంగ స్వకాతి దానిపైఁ

గారము నూఱుఁగాని తగుగారవమున్ బచరించి యేలునే ?

15

క. కౌలమునకున్ వెలి యయితిన్

బలపంతపుబ్రాహ్మణార్థవైఖరి మీకున్

జులర నగుదాన నైతిన్

దలవ్రాతఁచుఁ డింతసేయఁ దగదే ? నాటన్."

16

క. అని బుడిబుడిదుఃఖమ్మునఁ

గసుఁగవ నశ్రువులు దొఱుగఁగా గద్గదని

స్వస మొలయ మాట లాడఁగ

ననుపువడనివిధము దోఁప నది విరమింపన్.

17

చ. "ఇది యొకహేతు వానె చెలి యింతటివంతకు? దాస నేమి యు

న్నది ? యడుగంగనేల ? కనిసంతన యేమనువాడఁ ? జూడు మ

య్యది యటఁ బెట్టియున్న" దని యాతఁడు తెచ్చి యొసంగునంత న

మ్ముదిత పతింప, దించురయు మో మటు త్రిప్పదు వ్యాజమూర్తియై.

క. దాని కతఁ డెంతయేనియు

లో నొగిలి తదంగనాతిలోబండగుటన్

“మానిని : విను వినిచెద నీ

నానేరము నైపు” మనుచు నారంభించెన్.

19

క. శ్రీరస్తు చిరంజీవి యు

దారునకున్ దల్లి శోభనావాప్తిగ నా

శీరాదిపూర్వకమ్ముగ

మీతిన పేర్చిమముగ వ్రాయుమే లేమనిసన్ :- :-

20

మ. కనువారెవ్వరొ నీవెఱుంగవు, నినున్ గన్నట్టులే పెంచి పె

ద్దనుగాఁజేసి గృహస్థుగా సలిపి సంతానాధ్యుఁగాఁ జూడరే

చనె మీతండ్రి, యథాగ్యురాల నగుటన్ జాయాప్రజాచూరు నిన్

గన జీవించితి నేటి కీబ్రితుకు? ప్రిక్కర్తమ్ము నిందార్హమే?

21

క. కడచినదానిని సారెకుఁ

దడవిన లాభమ్ము గలదె ? దారట నీకున్

బడదయ్యెఁ; బురాకృత మీ

య్యెడఁ దా విట్లుండె దాని తెవ్వరు కర్తల్:

22

క. ధనమును వెచ్చించితి వని

మనమున దిగులొందఁ గలరె మనుషులు? దీనిన్

దినఁగ, మనమూఁడుబొట్టలు

చనకుండునె ? చాఁప జరుగఁ జదరయుఁగాడే?

23

క. చెప్పితిఁ జెప్పించితి నీ

యొప్పమియును దెలిసికొంటి నూట గన లే

కిప్పు డీక నొకటి వ్రానెద

నప్పా ! యిద్దానికైన ననుమతి గొనుమా :

24

ఆ. వె. వయసు కొద్దియైనవాఁడవు గాన నీ

కిష్ట మైనకన్న నేటి తెచ్చి

కొనుము పెండ్లిచేసి ధనమెల్ల మీ కిచ్చి

సంతసెంతు మేను సతియుఁ గాంచి.

25

తే. గీ. ఇంకి నొకమాట భార్యయం దిష్టమించు
కయును లేదేని యీపెండ్లిగాని సుఖసు
ఖాల మేమిట్లు లొప్పుట గాదునుమ్ము
గేస్తువగు తెక్కరణినైనఁ గీర్తికరము. 26

క. నీయిష్ట, మెట్టులేని స
తీయుతుఁడవు గమ్ము నీకుఁ దీపి గలుగు నా
రోయువిద యంటివా, యది
పాయనిదే మేము చెప్పవారమె యచటన్. 27

క. అని వినిపించిన విని య
వ్వనజాక్షియు నతనిఁ జూచి “వయసున్ గొమరున్
గొనములు గలసతి యుండఁగఁ
జనునే? నీ కిట్లు మమ్ముఁ జక్కన్ బెట్టన్. 28

తే. గీ. నీవు బాగుగనే యుందు నింద నాది
యెందు కీఱవ్వ? నీకు నే నెప్పుడేని
“భార్య వదలు” మటంచుఁజెప్పునుగదా, వి
వేకవంతు లెఱుంగని విధులుకలవె: 29

క. అని తనమనమునఁ గలవిను
వుననో యిచ్చకమొ కాని పొలఁతి తగుగతిన్
దనకున్ బోధించిన నా
తనిమనమును గొంతకొంత దారన్ మరగెన్. 30

తే. గీ. ఉత్తరమ్మును వినిచిన యువతి దానఁ
గొంతశాంతించినట్టుల కుటీలుఁడతఁడు
తలఁచె, నాజలజాక్షి యట్టులనె యభిన
యించె మదినున్న తెఱఁగది యెటకుఁబోవు. 31

క. అగతిఁ గొన్నిదినమ్ములు
నేగుటయును నప్పుడేని యింతిమనము దా

బాగుపడదయ్యో దాని వి

రాగపుగతి గాంచి దాఁ గరము శంకితుడై.

32

అ. వె. ఒద్ద నుండువారి నొక్కొక్కరిని నల్ల

నల్ల నడుగుటయును నందఱఱిగి

యున్నవారలైన నూరకయుండి; రె

వ్వనికి వలయు నిట్టిపాడుగొడవ;

33

క. స్యాలకుని నట్ల యడుగుడు

బాలకుఁ డగుకతనఁ దగినవడుపున బొంకన్

జాలక యున్నది యున్నటు

లాలలన కుచ్చేష్టయెల్ల నతనికిఁజెప్పెన్.

34

క. దానిపయి దానిదగు కవి

తామానాసక్తియును సహాయముగా “నీ

బానిస తొత్తిటు చేయుట

యే నిజ” మని కనలు గదుర నిటు లెద నెంచెన్.

35

క. ఎవఁడేనిఁ జెప్పినను న

మృవశము గా, దించుకయును మాయ యెఱుంగఁ డ

య్యువిదనె యక్కఁగఁగను వీ

నివిషయమున దోసమెట్లు నేనూహించుకా.

36

క. అని వచ్చెడికోపమ్మును

దనమది మును పాఁతుకొన్న తాత్పర్యము గృ

క్కున మ్రింగఁ గొన్ని నిముసము

లనయము నితికృతివిమూఢుడై మ్రొన్నదియెన్.

37

అ. వె. ఎనిమిదేండ్లనుండి యేకశరీరమై

యున్నవన్నెలాఁడి యొక్కయింత

లోన శత్రువయ్యె, లోమాఱు వెనుకటి

చిన్నెలెన్నఁబడునె? చేటుదక్క.

38

వ. అట్లు మ్రొన్నది యతందొక్కింత తడవునకుఁ దెలిసి

తే. గీ. ఎఱుగ కుంటిని గాని యీహీనబుద్ధి
యెల్లపుడు నిట్టిదే, దీనియెడల నిట్టి
చపలభావమ్ము గలదని సారెనొక్కి
చెప్పడే ? మొట్టమొదటొక్క స్నేహితుండు. 39

మ. అకటా! పిన్నటినాట నుండియును నన్యసక్తతన్ సుంత గా
నక పేర్మిన్ భయభక్తులన్ గొలుచుదన్యన్ మాన్య నిల్లాలి నూ
రక యీతోత్తువలన్ దగుల్కొని విచారమ్మందు మున్నంగజే
యు కుచేష్టున్ దగినట్లొనర్చె; నిదియే యుక్తంబు దా నెమ్మెయిన్. 40

చ. ధనమును వమ్మొనర్చితిని, దల్లికి దవ్వయి త్రాగుఁబోతులం
దును నొకపద్దు కైకొని యథోగతికిన్ దగువాఁడ నైతి, నీ
యనుచితకృత్య మంతకును నక్కట! యియ్యది రాదె హేతు? వే
మనుకొన నేమి లాభ మగుఁ? నన్నియు నింతకుఁ దీఱఁ బూర్తిగన్.

ఆ. వె. ఏ నెఱుంగనైతి గాని యిదుష్టురా
లింత కెంతమంది నిదటఁ జూచి
“ఇంతకన్న బుద్ధిహీనుఁడు లే”దను
యశము నాకు జగతి కంపెనొక్క. 42

క. అని పశ్చాత్తాపమ్మును
గని హితులకుఁ జెప్ప రందగర్భ మగుటఁ గా
దని యటునిటునున్ దోషక
తనలోఁ దా నిమిడి యయ్యుదారుం దుండఁ. 43

చ. క్రోధముగ శంకఁ దక్కి యలకంజవిలోచన “నాథు స్వాలకుం
దమలినచిత్తుడే” యనుచు నాత్మముదం బొకయింత గాంచుచున్
“రమణుఁడు తన్నుఁ జూచుటకు రా తెటు తక్కెనో?” యంచు గేళిన
దృము విడి వచ్చె నచ్చెలి యుదారుఁడు చింతిలుచున్నచోటికిన్. 44

ఉ. వచ్చెనుగాని రాత్రి యొకవైఖరి స్వప్నము గాంచి యుంటదే
నవ్వవలాఁడి యందుఁగల యాత్మమృతిన్ దలపోసి “నిక్కమా”

బెచ్చటఁ గాని యేమొ విధి యెట్లానరించునొ'' యంచు సంతయం
బిచ్చఁ జరింప నగ్రముననే యొక భంగిని విల్పె రిత్తగన్. 45

చ. నిలిచినయంత నచ్చెలికి నేత్రము దాఁ జలియించె దానికిం
దలరక దక్షిణంపునయనంబగుటన్ మఱికోంత పందియం
బొలయఁగ “మారకే యిటుల సుండుటయున్ గల” దించు దాని లో
దులుపుచు లేనితోన మలతొయ్యలి దాల్చుచు నట్ల యుండఁగన్. 46

ఉ. ఎవ్వఁడు దేనిగాలి యొకయించుక సోకినఁ ద్రుళ్ళి చూచు పిం
కెవ్వఁడు దేనితాక కెదు రేగి యెడన్ దమిఁ గొఁగిలించు నిం
కెవ్వఁడు భార మం చెఱుఁగ కెప్పటి కంకమునంద నిల్చువాఁ
డవ్వగలాఁడి వచ్చుటయ యాత్మ దలంపఁ డుదారుఁ డయ్యెడన్. 47

క. అటు నిలువం బడి చింత

జటిల మృగు నతని చిత్తనరణిన్ గల దే

మిటి యొకొ ? యిటు లింతటిలో

మటమట యీతనికిఁ గల్గు మర్మ మదేమో ? 48

క. స్థాలకుఁడు తంపి వెట్టెనొ ?

బాలకుఁ గతఁ దేటి కట్టి పని యొనరించు

గూళ లెవరేని వానికి

నీల యిడి వచింపఁ జేసె రేమో ? మరలన్. 49

ఉ. ఏనొనరించుచేష్ట యది యీచినవాఁ దొకరుండె కాక యీ
వానరనేన కెల్లెఱుఁగ వచ్చు ? నెఱుంగక యేమి, పిల్లి దాఁ
గాననికన్నులన్ భయముఁ గంపము నొందుచుఁ బాలు ద్రావ నే
ర్గానరె ? కొంపఁ దీయుటకుఁగాఁ బ్రియతించిరో యేమొ ? యీసునన్.

చ. ఎటు దొరకున్ ? ధనాంగనకు విట్టికొలమ్ము వయస్సు రూప ము
క్కటికము పేర్చి గూర్చి గలకాముకుఁ, దేటికిఁ బోతి వానితోఁ ?
గుటిలుఁడు వానికైత యది గొంతుక గోసె, దరిద్రుఁ దేటి కి
చ్చట కరుదెంచె, గూళవిధిచెడ్దుము లెవ్వరి నెల్లు నేయవే ? 51

ఉ. హాయిగఁ బద్దెముల్ చదివినంతట వానికిఁ జిక్కెఁ గాని యీ
కోయనికోత దాఁ దెలిసికో గమకించెనె ? పాడుబుద్ధి, చీ :
చీ: యని యీతఁ డింక నెడఁ జేసినఁ “జాలుదు” నంచు జీవమున్
రోయక యెట్టులుందు ? సరిరోయువిదల్ ననుఁ జూచి నవ్వఁగన్. 52

ఉ. ‘ఎంతటిభాగ్యమే’ యనుచు ‘నెంతయదృష్టమే’ యంచు ‘నెంతబల్
వంతలె’ యంచు ‘నెంతపొరలేనితలంపులె’ యంచు ముక్కుపై
నింతులు కేలు వెట్టికొని యెల్లపుడు స్తుతియించు నాకు ~
వంతయె నిక్కమైనను రవంతయుఁ గూడవు జీవనస్థితుల్. 53.

తే. గీ. “మురుగు కాలువజాతిలోఁ బొడముపలుగు
లేడ, సంసారిణులతోవలేడ ? కుక్క
కిందునే నేయి ?” యని మోమునెదుట నెల్ల
వారు నిందింప బ్రతికినభాగ్యయేమి. 54

చ. పొడమితి నేకొలమ్ముననొ పొందితి మిక్కుటమైనభోగముల్
కదపితిఁ గాల మెల్ల వృధ గాక సుఖమ్ముల కెల్లయై చనన్
దొడిగితిఁ గట్టితిన్ గులముత్యములెల్ల నెఱా సనంగ ని
య్యొడ నిఁక నేమియైన నగు నెంతకు శాశ్వత మీశరీరముల్. 55

ఉ. ఐనను నాత్మహత్య యది యంత శుభవృద్ధ మంచు నెంచమిన్
‘నానెఱజాణచెయ్యముల నాయకుఁ గా దని నమ్మఁ జేసి నా
పై నెవ రిట్లు చెప్పిరొ, కృపారహితుల్ కపటాత్ము, లిప్పు డ
క్కాని దురాత్ములన్ వెడలఁగా నొనరించెడఁ గాక’ యంచొగిన్. 56

ఉ. చిత్తము గట్టి చేసికొని చిన్నె లెఱింగినజాణ గాన లో
నుత్తలపాటు లేనిచెలియుం బలె డగ్గఱఁ జేరివెన్నయై
యత్తలిరాకుఁబోడి కను లల్లనఁ జేతుల మూవె నంతలోఁ
డత్తమంది “యెవ్వ” రని తత్కరకంజనమాగమమ్మునన్. 57

క. మెత్తవడెడి చిత్తమ్మును
నొత్తిగిలఁ జేసి, చేతు లొక్కింతన దా

నెత్తి వెలిఁ జిమ్మి “సీ! సీ!

తొత్తా! నను ముట్టఁ బోకు తొలఁగు” మటన్నన్. 58

ఆ. వె. డిల్లవోయి తనదు డెందమ్ము పఱియలై

కట్టు దప్పఁ “గలలు కల్ల గావు

శకునములును గావసత్వముల్ నిజ” మని

మనసు మరల దైర్యమునకుఁ జొనిపి. 59

క. “పరకీయచందమునకున్

జొరబడితిం గాని సుంతసొమ్మునకై క

క్కురితిం బడనుగదా? యే

అరుణులకున్ లేని విట్టిదశ” అని వగచున్. 60

ప. అని త్రాడువాటి యవ్వారిజాషీ చురచురఁజూచుచు.

ఉ. ఎప్పుడు లేఁరీతి యిది యెట్టిది? యంతటితిట్టు తిట్ట, నే

త ప్పొనరించితిన్? వెనుక దారి యదెల్లను దప్పె నింతలో

నెప్పలుగుల్ మఱేమి వచియించిరి? నవ్వల కిట్టు లాడుబో?

చప్పుడు గాక యుండ నను సాగఁగఁ దోలు నుపాయమో రదా! 61

తే. గీ. భార్యఁ బాలింపుమని నిన్న వచ్చియున్న

యుత్తరమ్మునఁ జిగురున నున్న యట్టి

తల్లిమాటను బాటింపఁ దలఁచుటొక్కొ?

యే నెవటికేగుదాన? నిన్నిప్పుడు విడిచి. 62

తే. గీ. వయసు దార దోసి వచ్చినయప్పటి

నుండి నిన్నుఁ గొల్చి యొకటనైన

భేద మింత లేని పేర్నిమెలంగిన

దాన, నెటకు నిప్పుడు తలఁగుదాన? 63

తే. గీ. వంటబ్రాహ్మణుతోఁ గాని బట్టలుతుకు

వానితోఁగాని బట్ట్రాతువానితోడఁ

గాని లోకమ్ముతోపాటుగా నొకింత

కులికితినో, యెందుకింత మీకులికిపాటు? 64

ఉ. ఇంతకుఁ దప్పులేని నను నిక్కరణిన్ జనునే, తిరస్కృత
స్వాంత నొనర్ప ? నొక్కయెడ వచ్చుటయున్ గలుగున్ దొసంగుర
వ్వంత విచారణల్ వలయునా ? “యదె దున్నకు దూడ పుట్టె” న
న్నంతస “పల్పుదె” మృనఁగ నొనె ? భవాదృకుడైన మేటికిన్. 65

చ. అని నిలుపోపరామి నయనాంచలసంచలదశ్రుమాలికల్
పెనఁగొని గద్గదస్వరము పేరి వచస్సృతి దప్పజేయ నా
తనిపదముల్ శిరమ్మునకుఁ దాఁకఁగ నొయ్యన వ్రాల్చి యేడ్చె న
క్కనకనిధాంగి యాతనికిఁ గంటఁ దడిన్ జనియింపఁ జేయుచున్. 66

క. విరినెడికోపము పొరిఁబొరిఁ
బురికొనఁగాఁ జేసికొని నపుంసకుగతి ద
త్తఱపాటు దక్కి యింపుక
తరలి మరలఁ బల్కు నయ్యుదారుఁడు దయతోన్. 67

క. “ఎక్కడి నీ, వెక్కడి నే
నెక్కడినమ్మికలు ? వలపు లెక్కడ ? కొన్నా
ళ్ళక్కఱ పడి తిరిగితి మా
మక్కువబన్నియును నాఁటిమాటలు చెలియా : 68

క. ఆప్పటిసీవును వేఱే
యప్పటి యానేను వేఱే యప్పటికాలం
లిప్పడు రమ్మన వచ్చునె ?
యిప్పటికిఁ దగినరీతు లిప్పడు వచ్చున్. 69

ఉ. రొక్కము లేక కాదు, నిను రోసియుఁ గాదు, మఱొక్కలేమకున్
దక్కియుఁ గాదు చెప్పెద యధార్థపునంగతి చిత్తకార్తిలోఁ
గుక్కలరీతి నొక్క వెలకోమలికై పలుమంది చేరినన్
జిక్కులనేకముల్ గలుగు చీ యనిపించి విరక్తి చెందితిన్.” 70

క. అని యట నిలువన్ జాలక
చని వేఱొక్కెడకుఁ గొంత శాంతించియు న

వ్యనితన్ గుకవిఁ సహితము

గనె యిలు వెడలింప నెంచి కఱకు వొడమఁగన్. 71

ఆ. వె. తగినమిత్రు నొకని దగ్గఱగాఁ బిల్చి

కార్య మిట్టిది యనఁగా నతండు

సంశయించి పిదపఁ జాన యున్నెడ కేగి

యిట్టులనియెఁ జిన్నయెలుఁగు దోఁప. 72

చ. వెలఁదిరో! యుగ్రుడై యతఁడు వెల్లుచునుండెఁ దటాల్చు నియ్యెడం

దొలఁగుము లేనిచోఁ గలుగు దొందర లెట్టివియేని యింకఁ బైఁ

బిలువఁగ వచ్చు, నీవపుడు పేరిమిమై నిట రాను వచ్చు; నిన్

దలఁచిన నీరు గాఁడె ? యిటుతా వృథగా వెడలింప నేటికిన్. 73

క. అని యెన్ని చెప్పినను న

వ్యనిత వినదు దానియెడల భయభక్తులతోఁ

జను నాతఁ డేమి నేయు ?

నెవనివశమగు ? దాని నచొటు వాయన్జేయన్. 74

క. పదపడి లోఁకువ యగుటన్

గదలించెన్ గుకవి; నిల్లుగదలి చనెడియా

తృదయితు చందమ్మునకున్

మదిఁ దనదశకన్న వెలఁది మలమల మఱుఁగున్. 75

క. అటు లొక్క రెండుదినములు

“కటకట” యని యెల్లరనఁగఁ గలికి యనశన

స్ఫుటకఠినోపొషణముల

నటఁ గదలక యతని కరుణకై కాచునెడన్. 76

తే. గీ. కరుణ యొదవియు నాతఁ డక్కలికి యెఱుఁగ

కుండు విధమున డాచి “యిట్లాంటినింట

విడుచుపిమ్మట వలసిన విడిది కిటకు

రమ్మనిన బుద్ధిగానుండు రమణి” యనుచు. 77

క. లోనెంచి దాని నానా

నూనవిభూషణకదంబ మొకటియుఁ గొన క

మ్మానిని యిలు చేర్పించియు

దానిజనని కిట్లు వాత్త దా నంపించెన్.

78

క. నీకొమిరె దుర్మదంపుం

బోకిళ్లకు నాకు రోతపుట్టెఁ “జను” మనన్

వే కదలదు రెన్నాళ్లై

ళోకించుచు లంఘనముల సుక్కుచు నుండెన్.

79

తే. గీ. దానియాన్తి యావత్తు నీదగ్గఱ కిపు

డంపితిని నీవు వచ్చి నీయాత్మజాతఁ

దీసికొనిపొమ్ము లేనిచో దీనిని బల

వంతముగ నిట్లు వెడలింప వలసి వచ్చు.

80

క. అనుమాట వినినయంతన

చని తా నవ్వేళ్ళమాత జామాతను నే

ర్చినరీతి వేడికొని యా

తని చనవుం గాన కంతఁ దనయన్ గనియుఁ.

81

క. మెలమెల్లన బోధించియుఁ

జలమున రానొల్ల ననెడిచానన్ బలిమిన్

వెలికిన్ గొని చనె; నది య

వ్వలఁ దనయలు నేరి లోన వగచుచునుండెన్.

82

క. ఇదియంతయు విని “దై వము

బ్రీతికించెన్ నన్ను నాడు పట్టయి” యని య

మ్ముదిత యిలుసొచ్చెఁ గవ్యప

శదుఁ “డదియేమనునొ” యనెడిశంక వెనుబడన్

83

చ. కళవళమందుచున్ వెతలఁ గందుచుఁ గుందుచు నున్న బోటి య

వ్వల వలపునమగండటకు వచ్చినయంతన తేజిచూచి వె

త్వల దిగఁద్రావి యాతనిచవిఁబడి కుల్కఁగ సాగె నద్దిరే !
వెలచెలి కబ్బునవ్విరహవేదన వీడ నశక్య మెట్లగున్.

84

ఉ. “ఏమిటికై వరించితివొ, యివ్వెడఁగుంగవిఁ దీరెఁగాదె ! యా
యాముదమెల్ల, వింకయిన నవ్వలి కంపక కొంప రేమటం
చీమెయి దూర్చెదే ? యనుచు వృద్ధ వెసన్దలనోరు మొత్తుకోఁ
గోమలి లెక్కనేయకయ కూటములన్ గరఁగించు నక్కవిన్.

85

ఉ. ఆగతి నిర్భయంపునుభ మందుచు నాగజయాన లోన నా
నాగతి “నాప్రియుం డిటకు నాకయి తాఁ దనయంత వచ్చు బ
ల్లోఁగినవాఁ డెటుల్ దలఁపులో ననుఁ జాయఁగలండు? దుర్మతుల్
వాఁగెడికూఁతలన్ విడుచువాఁడె ! యతం” డని యెంచు సారెకున్.

చ. అచట నుదారుఁడున్ దరుణీకై వగఁ జెందుచు నెప్పుడేనిఁ దా
న చని వెలందిఁ జూచుటకునై మది నెంచియు నట్టులైనచో
“నచివులు భృత్యులున్ మిగులఁ జౌకఁగ నెంతు” రటంచుఁగొంకు “న
వ్వచికిలగంధిసాటి పదివేలను లే” రని లోనఁ జింతులున్.

87

క. దోలాయమాన మగుమది

తో లీలలు దక్కి యతఁడు తొయ్యలి ‘ఫోటో’

లాలోకించుచుఁ గుందుచుఁ

గాలమ్మును గడుపుచుండెఁ గళవళపడుచున్.

88

క. ఆరీతియెల్లఁ గని య

వ్వారాంగన యిటకు మరల వచ్చుట తగ దం

చారూఢి నతనిమిత్రులు

వారిం చెడివలను జూచువారయి కడఁకఁ.

89

తే. గీ. దానియప్పటివర్తనఁ దభ్యముగ నె

ఱింగి “యిప్పటికేని యారంగులాఁడి

వాని వదలదు నీకు నీవంత యేల ?

కావలనెనేనిఁ బట్టియీఁగలము మేము”

90

క. అనుడు “నటులాచరించునె ?

వనితకుఁ బొరపాటు మొదల వచ్చెనుగా క

ప్పని బుద్ధికృతము గా” దని

తనమదిలో నున్నతెఱఁ గతండు వచింపన్.

91

క. వారును నొకసమయము గని

యారామామణికిఁ గవికి నగుచేరిక క

న్నారంగఁ జూపంగ ను

దారుని రాగాంకురము మొదటికి నశించెన్.

92

క. తనతప్పదమును బ్రിയుఁడే

కనులారఁగఁ జూచుటయును గాంత యొకవిధం

బున నపుడు బొంకి నమ్మమి

ననరాని దురుక్తులెల్ల ననిపించికొనెన్.

93

చ. పదపడి యింక నాతనికృపన్ గడియించుట దుర్లభం బటం

చెదఁ దలబోసి యాస మొదలే నశియింపఁగ ధైర్యమంతయున్

వదలి “యిఁకేటి బెట్టునరి : వైఖరి బొత్తిగఁదప్పెనంచు న

మ్ముదిత “యుపాయ మిట్టి” దని మూఁటికి నెంచి కృతప్రయత్నయై.

మ. తనకున్ దానఱు యొక్కరేయి యతనిన్ దర్శించి దీనాస్యయై

యనుమాన మొకయింత లేక చరణమ్మందున్ శిరంబుంచి, పే

ర్మి ననున్ వే గరుణింపఁ దప్పదనుచున్ మేలెంచు మంచున్ వచిం

పనిదయ్యున్ స్ఫురియింపఁ జేసి కరుణన్ బాటింపకున్నంతటఁ.

94

ఉ. కుందుచు నింటికేగి దనకుంగల తెల్వి యదెల్ల దైన్యపుం

జందమునంద చేర్చి యొక జాబిటు వ్రాయఁగఁ బూనె, నద్దిరా :

చందనగంధు లెట్టి ఘనసాహస మైన నొనర్చి బొంకి నా

థుం దమచెయ్యులన్ వెనుకఁ దొక్కిగఁ జేయుచు రెట్టి కృద్ధునిన్.

క. ‘యమ్మారాల్వై’ గారికి

నమ్మినమీదాసి చరణనతముఖయై. దం

డమ్ములు సారెకు మ్రొక్కుచు

నిమ్మెయి వ్రాసికొను మనవు లియ్యవియయ్యెన్. 97

చ. ఎనిమిదియేండ్లనుండి మిము నేక్షణమున్ బెడఁబాయనైతిఁ గా
దని తమ రూకిన్ జనినయప్పుడు కాలము లెక్కఁపెట్టుచుకా
దినములు పుచ్చుదాన నిదె : దేవునిచ్చెయిని నాఱునాళ్ళనుం
డి నెనరుమాలి మీరు కరుణింపమి నీగతి నుంటి వాంటిగన్. 98

క. ఇక సుందఁజాల నాజే

యు కుటిలచేష్ట లవి యెన్నియో మనమున లె

క్కకుఁ దా మెఱింగి యోజిం

చి కరుణ నిల్పఁదగు నాదుజీవము తఱితోన్. 99

క. పేరేల చెప్పవలె నన్

బ్రేరేపించి రిటుమీకుఁ బ్రియము గలుగువా,

ఁరయ కాదుర్బోధకు

ధీరత్వము గోలుపోయితిన్ చెడితి నిటుల్. 100

క. నాకర్మమునఁ గలపని

యేకారణమైన నేమి, యిటు లొకపరిఁ దా

జేకూరె నిక్కమిది పై

శోకించితి మొదలఁ దెలివి చొప్పుడదయ్యెన్. 101

చ. తదుపరి యెంత యేడ్చినను దా “జెయి గాలినమీఁద నాకులన్
వెదకుట వంటదయ్యె” నను వీటిఁడిగా గణించి యిట్టిబె
ట్టిద మగువంతకున్ జొనుపుటే యొకయాటగ నెంచి వారు న
న్నది పొనరింపఁజేసి రెవరైనను గర్మము దాటవారమే ? 102

ఈగతి నాతల వ్రాసె వృ

భాగతి విధి, తలఁపు మిమ్ముఁ దగులమి నొరుపై

రాగిల్లి మనఃపూర్వక

భోగము గావింప లేదు పొరఁబడి చెడితిన్. 103

ఉ. ఏకాలమందుఁ బుట్టినను నిన్నిదినమ్ములనుండి మీగృహం
జేకనివాస మౌట నిరక నిప్పడుపుంగొలపుంగృహమ్మున
న్నాకుఁ బదమ్ము లాఁగవు. ధనమ్మును వద్దు మనమ్ము వద్దు నా
రాకకు మాత్ర మొప్పుము కరమ్ములు మోడ్చితి నేడ్చితిన్ సఖా. 104

చ. కడుపువ కింత యన్నమును గట్టుకొనంగను జాత్రచీరతే
నిడుఁ డిది చాలు; నాయనువు లెంతకు నీచెడుమేన నుండు న
క్కడదనుకన్ భవచ్చరణకంజములన్ గనిపెట్టుకుందు నిల్
దుడిచెదఁ బ్రక్కలన్ బఱతుఁ దొల్లటికర్మము నెంచుచున్ బ్రయా.

ఉ. ఇచ్చక మంచు నెంచకుఁ డీకెన్నఁడు నన్నును గూడవద్దు పై
రచ్చను వ్రాసి యిచ్చెదను రాగి దుగానియుఁ గోరకుండ, లో
నచ్చదు నాకుఁ దల్లికిని నాథ : యెటుల్ వసియింతు నింట, నా
ముచ్చ టిదొక్కటే, చిగురుముద్దిటు చెల్లఁగఁజేయు మెమ్మెయిన్. 106

ఉ. మీ రెటు నేయు మన్న నటు మీఱక చేనెదఁ, గన్నులార మీ
మూరయు బొక్కటే వలయు నన్యము గోరను మీచుదాసి కీ
చేరిక నిచ్చి పాదములఁ జేర్చుఁడదే పదివేలు; డీని నిం
తేరికిఁ జూపజే పనుపుఁ డించుకవార్త, క్షమింపుఁ డన్నియున్. 107

క. ఇచ్చయొ యనిచ్చయో మీ
రిచ్చపలస్వాంత కిపుడ యేర్పఱుపవలెన్
బొచ్చెమ్ము వలన దది మీ
యచ్చరములతోడ వ్రాయు టభ్యర్థింతున్. 108

క. అని వ్రాసియంపుటయు దా
నిని గని యాతండు మనము నీ రగుటయు మా
నినిఁ దలఁచి తలఁచి తనలో
ననుకొను నిక్కరణిఁ జేరమ మగ్గుల మగుదున్. 109

మ. అకటా : యంతటిదాని కిక్కరణి దైన్యం బింత వాటిల్లునే ?
వికలత్వం బవురా : నృపాంగనగతిన్ వేమంది నేవించుదా

నికి దాస్యం బుచితంబె ! యెంతవగవున్ జిత్తమ్మనన్ లేనిచో
ఁకి యీనీచత కొప్పునే : చెలిరో ! పశ్చాత్తాప మిట్లున్నదే ? 110

క. కానిమ్మ నిన్ను మరలన్

బూనికమై గొన్న మొగముపొంతనె లోకుల్

“చీ : నిందు్య” డనుచు నుమియరె ?

నానేరం బేమి యిచట ? నారీమణిరో. 111

ఉ. నిటున్ గోటునున్ దగిననేరుపు నోరుపు వన్నెచిన్నెలున్

దేబయుఁ దెల్వియున్ గలుగునెయ్యపుఁదొయ్యలు తెందఱేని నీ

వాటివెలందు తొదురె ? నెబాసు ! బళా ! నహవా ! వహవ్వ ! నీ

మాటలసౌరుతీరు గలమానిని నేను జగానఁ గానఁగా. 112

చ. గఱగఱలాడు గాగరియ కంగులు రంగు తెసంగు రైకలున్

హరువును ముర్దుసుందగు పయంటలు ‘పోడరు’ లత్తరుల్ విరుల్

గర మలరారు భూషణును గాక వెలందు లటంచుఁ గల్గిరే ?

నరసిరుహాక్షి ! మీకొలముచానలలో వినుఁ దక్క నొక్కెడన్. 113

చ. అగుదువు సోయగమ్ముగలయట్టి విలాసిని వైన నేమి, నీ

సొగసును జూపుకోపులును నుందరి ! వ్యర్థము లంచుఁ జెప్పఁగాఁ

దగు; నది యేమనిన్ వినుము తన్నిరో ! యోగ్యతలేని యప్పుడ

మ్ముగువను బొందువాఁ డనఁగ మాలఁదో? మాదిగవాఁదో? గాఁదగున్.

తే. గీ. ఎంతసౌందర్యముండిన నేమిఫలము

యోగ్యత యొకింతగలుగని యువతిమణికి ?

నెన్నినగ లెట్టిహృదయేకుఁ దెట్టితళుకు

లుండినను బొట్టులేకున్న ముండయనరె ? 115

తే. గీ. నిన్ను నిందించుకన్నను నన్ను నేన

నింద యొనరించు అది మంచివంద మతివ :

కాన నావంటి విశ్వాసహీనుఁ డెందుఁ

గానరాఁడు జగమ్మానఁ గలికిమిన్న.

❶ ఎందఱనైనఁ జూచితి నికెందఱనైననుఁ జూడనుంటి నో
సుందరి ! నీదుచందమును సొంపును నింపు దలంపు నింపు నే
మందు నవారవిందవదనా ! పద నాయెద నాటఁబోకు నీ
కుందగు నందకానిఁ గయికొందువు నా కయి కుందనేటికిన్. 117

క. అని యచ్చెలి తనయెదుటన్
గనుపట్టినభాతి దోఁపఁగాఁ బల్కెడి యా
తనిచలదము గని దూతిక
యను, “నయ్యా ! నన్నుఁ బంపరా ! యిఁకనైనన్”. 118

క. దానఁ దెలివొంది తనయ
జ్ఞానభరం బవి యెఱింగెఁగా ! యని లజ్జన్
లో నొందుచుఁ “జను ముత్తర
మే నీ లే” దని వచింపు మేటికిఁ దడయన్. 119

చ. అన నదియేగె, నంతవఱ కాజలజాక్షియుఁ ‘బోయి చూతిరా’
దనుకొను, ‘లేఖ తెచ్చునొకా?’ యంచుఁ దపించు నొసంగకుండునే?
యని దృతిగాంచు “వట్టియడియాసలే” యంచు నిరాశ నించు, ‘దే
నిని దిని ప్రాణముల్ విడుతు నే’ ననుకొంచు గణించు మందులన్.

ఉ. నేర్చియొ నేరకో యిటుల నేనొనరించితిఁ దప్పు, దాన బల్
పేర్చిన యాగ్రహమ్ముమెయిఁ బ్రేమయొకింతయు లేక యింత వ
న్నేర్చునె ! భార్యనే, పడపుటింతిని గానె ? యదెంత దోస మీ
చర్చ యదేల ? యాతనికిఁ జచ్చి యశ మ్మొనఁగూర్చు బొప్పదె. 121

క. అని కృతనిశ్చయయై విష
మును సిద్ధము చేసికొని యమోఘ వ్యవసా
యనిబద్ధచి త్తయై యుం
డునెడన్ దఱి కేగి యయ్యనుంగున్ జెలియున్. 122

క. “ప్రత్యుత్తర మీ లే” దన
నత్యంతామర్ష ఘర్షితాంతరయై “ప్రా

ఐత్యాగమే వర మిదం సం

స్తుత్యననుగుణంపుట్రతుకు చొప్పడనేలా ? 123

క. మును వేళ్య రొక్కకొందఱు

తనువున్ విటుతోడ వీడి తద్దయుఁ గీర్తిన్

గొని, రేను విటుని యవమతి

కని, పొ్రణం బూడ్చి సుచిరయశమున్ గొందున్” 124

క. అని మరల మనుము వెనుదీ

సినఁ దత్తఱపాటు దక్కి చెలి సంక్షేప

మ్మునఁ దనయుద్యమమును నా

తని కీగతి వ్రాసెఁ దెగువ దైవారంగన్. 125

ఉ. “ఇంతడు మున్ను మీకు లిఖించిన కమ్మప్రకార మేను మీ

చెంత భవత్పదాబ్జములనేవకునై బ్రదుకన్ దలంతు నో

కాంత ! బహూర్తులేల ? యిది కష్టమొ, యిష్టమొ ? నేటిరాత్రికే

పఠము మాని తెల్పుటది జాగని యెంచి నమస్కరించితిన్”. 126

క. అని వ్రాసి మరల నంపినఁ

గనుఁగొని లోలోన నతఁడు కరుణ వొడమియుఁ

వెనువెంటఁ గోపఁ ముబ్బగఁ

దనలో దానిట్లాకింత తల్లడ మందున్. 127

ఉ. చచ్చుట నిక్కమేయగు విశాలవిలోచన, చాక యుండుఁగా

కిచ్చట కెట్లు రాదగు ? నిహీ ! యని యెల్లరు నవ్వరే ? సరే,

యచ్చటలాక్షి యీపయిఁ గులాచరణం బొనరించి కాలముం

బుచ్చటకన్నఁ జచ్చటయె పో ! కడు మేలగు నెన్నిభంగులన్. 128

ప. అని యద్దానిం దలంచుకొని.

ఆ. వె. ఇప్పుడు చావ నేల ? యింతకు మున్న చ

చ్చితివి; నీవకాదు చెలియమిన్న !

వీడు నట్టివాఁడె, భేదమ్ముగల్గునే ?

మనకు నెన్నఁదేని వనజనయన.

ఉ. పుట్టరె, గిట్టరే ? జనులు పుట్టిన నేమగు? గిట్ట నేమగున్ ?
గట్టగువర్తనమ్ము చెడి కాపథవర్తనులైనవారి కె
పట్టున సౌఖ్య ముండ, దధవా యొకపట్టునఁ గల్గుఁగాక దా
నిట్టిదయౌ నిసీ : చెడితి వెమ్మెయి నన్ జెడఁగొట్టి తంగనా : . 130

మ. గృహిణీవర్తనమందు నీకుఁ గలరక్తిన్ గాంచి నేహీతువై
బహదుశ్శీలము మీకొలమ్ము గుణముం బాటించు నంచెంచితిన్
మహిళారత్నమ : యన్నియున్ మృషలె నీమాటల్; నెబా సంతకున్
బహి వెట్టన్ బడి ప్రాణ మూడ్చు మనుచున్ వ్రాసెన్ విధాత్మం డహో

ఉ. ఏనును జీవ మూడ్చుకొఱకే ప్రయతింతునొ, దాన నేమగున్ ?
మానిని : యాఁడుదాని కది మళ్లనఁ దెచ్చెడునట్లు పూరుపుం
డేని నొసంగ, డెక్కరణి నిన్ చిడియుండుచు ? నేమొగమ్ముతో
నే నినుఁ బూర్వముఁబలె గణించు ? ఘటింపవు రెండునుం చెల్లీ." 132

క. ఆని యత్తుదిజాబునకును

దనప్రత్యుత్తరము నిడక తరుణీమణి దూ

తిని వంపుడు దా నచ్చెలి

విని యాపై నొడలు వీడ విసమున్ మెసవెన్, 133

క. అక్కతన నత్తలోదరి

మిక్కుటమగు నార్తిగూరి మృతి గనుటయు నీ

వెక్కసపువార్త విని మది

నెక్కుడు చింతించె నాతఁ డిది యొప్పదొకొ. 134

ఉ. అయ్యది యెట్టిదైన హృదయంబు సదా తదదీనమౌగతిన్
నెయ్యముమై మెలంగు నల నీటువెడంగుబొజుంగు నేటి క
త్రైయ్యలి యాత్మ హేతువున దుడ్కు మెయిన్ మృతిఁజెంద నెంతగా
దయ్యమునేతకై వగచి తాళఁగలే కెడఁగుందఁగావలెన్ : . 135

క. పగవారల మృతికైనను

దగువారల హృదయమునకుఁ దాపము దవులున్

మిగులఁ బ్రియమైన యాసో

యగవుంగని కతఁడు శోకమందుట తగదే ? 136

చ. అరసితిరే ? యుదారు గతి యక్కట ! యెంతకు వచ్చె ! ద్రవ్యమా ?
సురిఁగె, యశంబు గంగఁబడె, జొక్కపుమేని పసందడంగె, దు
ర్భరమగు పాతకం బొకటి పైఁబడె, దుఃఖముతోడిపాటహో !
దురితపునంత వారసతితోఁ దగునే ? తగులాట మేరికిన్ ? 137

వ. పదవడి యయ్యుదారుండును.

ఉ. దానిప్రసక్తియెల్ల దిగఁద్రావి స్వరీయపురమ్ముఁ జేరి యా
పైని స్వధార్య దాను నొకపాటి గృహస్థులపోల్కె నుండి, ర
జ్జానమదెల్లఁ బోయె, భవసాగర మెందు నసార మంచు లో
లో నెఱిగెన్ మఱెయ్యెడల లోలుఁడు గామియు దానఁ జేకుటెన్. 138

క. ఆవయి వేశ్య లనినఁ ద

ద్వ్యాపృతి గలవార లనిన నత్పదికాసూ

యాపరవకుడై చూచు స్వ

లోపము లన్నియును దలఁచి లో లజ్జించున్. 139

చ. తనభయ మింత లేమిని యదాయదలౌ నలయ గ్రహారముల్
గనుఁగొని వానిపై ఋణము గల్గుటకున్ మది రోసి వానినె
ల్లను వెనఁ దీర్చి తల్లి తనలక్షణముల్ గని సంతసింప నీ
తిని గనె నెల్లభంగుల నుదీర్ణయశం బనిశంబు గ్రమ్మఁగన్. 140

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకరీంద్ర ఘటావంచనన విద్యత్కవి బాలకళానిధి

బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరువతి వేంకటేశ్వరులచే రచి

యింపఁబడిన పాణిగృహీతయందు సర్వమును

షష్ఠా శ్వాసము సంపూర్ణము

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీమత్పురదేవతాద్వైతముః

లక్ష్మణాపరిణయము

★

శతావధానులైన

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే

రచింపబడినది.

★

ప్రకాశకులు :

చైతన్యవిత్త వెంకటశాస్త్రి సన్న్య

వేంకటేశ్వరప్రతిష్ఠాపణ

కడియము P.O.

హైదరాబాద్ జిల్లా.

1956

బది శ్రీకృష్ణుని అష్టవిధ పట్టమహిషీమణులలో
 నాకామెయగు లక్షణాదేవి — వివాహ
 ప్రసక్తిగల — గ్రంథము. ఆకు
 ధారలో పూర్తిగావింపబడిన
 మూడు ఆశ్వాసముల
 ప్రబంధము.
 —ॐ॥—

పరిష్కర్త - విద్వాన్

చెల్లపిల్ల దుర్గేశ్వర శాస్త్రి

రదియం P. O. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

ముద్రాణము :

వేంకటేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రిస్
 ఆలమారు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

శ్రీరస్తు.
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ల క్షణా ప రిణ య ము

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీరామామణి జానకీరమణియై నేవింపఁ దమ్ముల్ సదా
గారాజమ్మునఁగొల్ప నెల్లయెడలన్ గల్యాణముల్ మీఱ సు
శ్రీరంజిల్లునయోధ్య నేలికొను నా శ్రీరాముఁ డెల్లప్పుడున్
శ్రీరామాధిపు నాత్మనామధరు తక్షిండున్ గృహశాలియై.

1

సీ. సత్త్వరజస్తమశ్శక్తులలో సత్త్వ
శక్తియౌ లక్ష్మీయంశమునఁ బొడమి
యాత్మానుగుణగుణాధ్యవ్వుగుప్యత్తిఁజె
న్నారు విదేహగేహమునఁ బెరిగి
తమము ప్రధానమై తనరెడుశివునిల్లు
విఠించిన శ్రీరాము వరునిగఁ గొని
రాజనంబుఁబది యరణ్యమేగెడి భ
ర్తకనుకూలయై వెంట నరిగి రావ

తే. గీ. జాదులనుగ్రాచి జగముల యార్తిఁదోచి
భర్తతోడఁ గుబేరపుష్పకము నెక్కి
మరల సాకేతమేలంగ మరలివచ్చు
సీత శ్రీరామవిభునకు సిరు లొసంగు.

2

శా. శ్రీ కెంగేల నెసంగు రాచిలుకఁ బేర్మికాజుచి ముద్దాడి “నా
బాకీ తీర్పు” మటంచు మైనిమిరి దువ్వకా, జిల్క “యక్కా! యదే
మో కృష్ణుండనె వింటె” యన్న నగు మా మోమున్ విలోకించు నా
శ్రీకాంతుండు కృతార్థుఁ జేయుత యశోద్ధిన్ రామభూమీపతిన్.

3

ఉ. “కల్లలుపన్ని నన్నిడిచి కానలలో నల చెంచుబోటితో
నల్లరి నేయుదే” యని యొయారముగా మగనేత నేయుచో
నల్లనఁ జెక్కుగొట్టి “యకటా ! కడునొచ్చితి” వంచు నవ్వు మా
వల్లవపాణి యొగ్గునకు భాగ్యము లిచ్చుత రామశౌరికిన్. 4

మ. నెనరుం జిల్కెడు ముద్దుపత్కాలను శ్రీసీలాచలోష్ఠామృతా
దనసారస్యము గానుపింప నిజభక్త శ్రేణి గీర్తింపఁగా
ననురాగమ్మునఁ దాటికొండనగరిన్ హాళి న్నివాసమ్ముచే
సిన యిర్వేలుపు వేంకటేశ్వరుఁడు వాసిన్ బోయి రామాధిపున్. 5

సీ. ఐదుమోములజంగమయ్యపూవుంబోడి
యాఱుమోములవానియనుఁగుఁడల్లి
కలిమికోమలి పల్కువెలఁదుల్ గొలుచుదేవి
కడిమితోట నెనంగుకలికిమిన్న
పోతురక్కనునితోఁ బోరాడిన నెలంత
జేజేలనరసి ప్రోచెడి పడంతి
పూఁపజాబిల్లి పూవుందాల్చినవెలంది
జగములన్నియుఁ బ్రోవఁజాలుడాణ

తే. గీ. మంచుగుబ్బలి రాచూలు మించువన్నె
వలువఁగట్టిన యెలనాఁగ చలువచూపు
కోపులన్ జూచి రక్షించు గోకిరెడ్డి
వంశమణియైన శ్రీరాము వల్లభాము. 6

శా. “నాకై ఘోరతపమొనర్చి తుద కన్యాయమ్ముగా నా తప
శ్రీకిన్ భంగముకూర్చి కోరి తపు డిస్సీ : యింత మాత్రాన కే
లా? కోప” మ్మని దీనుఁడయ్య సతియల్కన్ బాపి నవ్వించు గొ
రీకాంతుండు కృపాకుడై మనుచుతన్ శ్రీరామభూమిశ్వరుఁ. 7

మ. పతిచే మున్నుగ సామవేదము పఠింపన్జేసి యామీఁదఁ ద
ద్గతి వీణన్ బలికించి నేర్పుమెయి శుద్ధశ్రోత్రియుండైన త

త్పతికిన్ గానరసంబు నేర్పఁ దన గీతప్రాధిమన్ జూపు భా
రతి వాక్పాటవ మిచ్చి పోఁచుఁ గృపమీఱఁ రామభూనాయకున్ 8

సీ. ఒక మోము భారతీ వికచాంబుజాన్య వా
తెఱఁజిల్కు తీయనితేనెఁ గ్రోల
నొక మొగం బాపడంతుకతోడ సరస స
ల్లావమాధుర్యంబు చూపుచుండ
నొక మొగం బావెలందుక తావిఁజిల్కు పు
క్కిటిపీటితన్ము పుక్కిటవహింప
నొక మొగం బానెలంతుకతోడ రతికలా

విషయికోపన్యాసవిధులు దెల్పు
తే. గీ. నొక్కమధురోష్ఠ పానముదక్కఁ దక్కు
కృతులఁ బ్రతిసేయనేరని యింతిమిన్న
బిట్టు కౌఁగిలి గిలిగింత నెట్టుకొన్న
నలువ కృతివతి కాయువు కలిమిఁబెంచు.

9

తే. గీ. కృతివతి యొనర్చునట్టి సత్కృతుల కంత
రంతరాయమ్ము లొడఁగూర్చ కలరుకొఱకు
మొదటఁ జెల్లింపవలసిన మొక్కిక్కు లొసఁగి
వేఁడికొందుము మాబొజ్జవేల్పుదొరను.

10

తే. గీ. కాళిదాస మయూరాది కవులు నన్న
యాదులు కవులు చేసిన యట్టి కావ్య
ములఁ జదివి కైత నెప్పఁగ మొదలువెట్టి
సలుపకుందుమె ? తన్నమస్కారమేము.

11

తే. గీ. అన్నవప్త్రము లొసఁగి విద్యలను శిష్యు
లకు ననుదినమ్ము చెప్పు విలక్షణప్ర
భావు భావుకభావు మాపాలిదేవు
బ్రహ్మ గురువర్యుఁ గొల్తు మపారభక్తి.

12

తే. గీ. ఏచతురు లోర్వలేమి పిసాచులెలమి
సత్కవులమీదఁ బడకుండ సలిపి రట్టి
కుకవులకు వందనమ్ములు కోట్లకొలఁది
స్థిరతరమ్మగుభక్తి రచింపవలదె : 13

అ. వె. గ్రంథచోరులైన కవులార ! మాపద్య
ములను దొంగిలింప వలదు వినుఁడు
మాదుకైత కొక్క మాటువేసము వైచి
మార్చికొంద మన్న మాఱుబోదు. 14

ఉ. అకలిఁ దీర్చికొం చెవరికైనను ధర్మమ కాన బైటి పు
ల్లకులవంకఁబోయి యట నాకలి తీర్చికొనుండు లోనికిం
బోకుఁడు; పోతిరేనిఁ గడుముప్పగు; మీచిరజీవిభావ మో
రాకవులార ! మీకుఁ జిరకాలము పాయకయుండుఁ గావుతన్. 15

అ. వె. మచ్చరమ్మువిడిచి మాకవిత్వరసమ్ము
గోలరయ్య ! మెచ్చకోలుగలిగి
యోర్వలేమి నేడుపొంద మీకన్నీర
పోవుఁగాని యేమిపోవుమాకు? 16

క. “అవిలే వివిలే” వనిమా
కవనము నిందింతుగాక కవులందఱకున్
జవిగల్గుకృతుల నొనరిం
ప విరించిప్రమదకైన బరువగుఁగాదే. 17

చ. పలువురు సత్కవిత్వ మది పాల్పడకుండినఁ గొన్ని పుస్తక
మ్ములు రచించి సిగ్గిలక మోదము నొందుట తప్పగాదు; పు
త్రులు తన కుద్బవించినఁ “గురూవులు కాఁగల” రంచు భార్యతోఁ
గలయికమానునే ? సుతులఁగాంచకయుండునె ? రూపహీనుఁడున్. 18

సీ. ప్రియురాలి పాలిండ్లబిగు వెఱింగినవాఁడు
అగ్నికైతయందలి సొగసెఱుంగు

రుచిరాస్య కేమోవిరుచు లెఱింగి

నవాఁడు రసకవిత్వంపు సారస్యమెఱుగు
పద్మాక్షి చూపుసోపల నెఱిం

గినవాఁడు తీక్షణకవిత్వంపుఁ దేటయెఱుగు
పలువెలందుకల కౌఁగిళు లెఱిం

గినవాఁడు మిశ్రకవిత్వప్రమితు లెఱుగు
తే. గీ. నందతమసాఖిసారికాగంధ మెఱుగు

వాఁడె యాళుకవిత్వంపు జాడయెఱుగుఁ

గాని యన్యుల కెఱుగ శక్యముగాదు

ధావవిజ్ఞాన మది పయిపైనిఁ గలదె :

19

క. లలితప్రబంధముల లో

పల యమకముఁదూర్చి రసము పొదొనరింపన్

వలయునె ? పెరుగునువడ్లును

గలపోసిన ముచ్చటగునె ? కవివరులారా,

20

చ. మతిగలవారి కేనియుఁ బ్రమాద మెలర్పక పోదు; పుష్పస

మృతకవితాలతాంగిని రమింపుఁడు కేవలశాస్త్రులార! మీ

మతులకు వచ్చినట్లు రసమాధురిఁ గ్రోలుఁడుగాని వ్యర్థపుం

జతురిమఁజూపి దాని స్తనశల్యపరీక్ష యొనర్పబోకుఁడి.

21

ప. అని శిష్టాచార ప్రశంసలొనర్చి.

మ. ప్రతిసంవత్సరమాఖమాసమున గద్వాలప్రభుం డిచ్చు ను

న్నత సత్కారపు వార్షికమ్ముఁగొని. కొన్నాళ్ళవచ్చటన్ రాజబం

ధుతతుల్ సత్కృతిదారుల్ మిగుల సంశోషమ్ములన్ దేల్పు ను

న్నతటిన్ దన్నుపుస్యాలకుండు కడుసన్మాన్యుండు ప్నేహోద్భృదై. 22

ప. భక్తికాత్పర్యమ్ములిగురింప నసృత్కృత సంస్కృత గ్రంథమ్ముల యం

దలి శ్లోకమ్ములును నాంధ్ర ప్రబంధమ్ముల యందలి పద్యమ్ములను

దదేకాయ త్తచి త్తమ్మున సానుజుండును సపుత్రమిత్రుండునునై వినుచుఁ

జుట్టువారియున్న పండితకవిసంఘము దిక్కు మొగంబై.

23

సీ. గద్వాలరామభూకాంతుని యిల్లాలు

గారావుఁ జెలియ లేఘనయకునకు

సౌమిత్రికన్న సచ్చపుభక్తియుక్తిఁ

జెన్నారు రాజారెడ్డి యనుజుఁదెవని

కట్టిఁడిట్టిఁ డటంచు ననరానిమేటి

తిమ్మారెడ్డి యెవనికి మఱొకతమ్ముఁ

డత్యంతసత్కవిత్వాదరుండైన

లక్ష్మారెడ్డి యెవ్వని మాతులుండు

తే. గీ. చిన్నతనమంద కృతులకుఁ జేతులొగ్గు

నిపుణబుద్ధి సీతారామనృపతి సార్య

భౌముఁ డెవ్వనికి ననుంగు భాగినేయుఁ

డతఁడు శ్రీరామనృపతి పండితహితుండు.

24

క. శ్రీతాటికొండ పురమున

నేతాదృశగరిమనేలు నీతిపరుఁడు వి

ఖ్యాతుం డతిశాంతుఁడు వి

ద్యాతిశయం బెఱుఁగుజాణ యనుపమరక్తిన్.

25

చ. తిరుపతివేంకటేశ కవిధీరుల మమ్మునుగాంచి వాక్యచా

తురి మెఱయంగ నిట్లనె "బుధుల్ బళిరేయన మీరు గ్రంథముల్

విరచనచేసి యుంటిరి పృథీణతమై మఱియెన్నియేని, యం

దరయఁగ నాకు భాగవత మన్నిఁటికిం దలమానికంబగున్.

26

శా. స్వామీ : మీకవితాప్రవాహము జగజ్జ్లాఘ్యంబు మాటోట్లు త

త్సామర్థ్యం బిదమిద్ధమంచు వచియించన్నేర్తురే : లక్షణా

భామన్ గృష్ణుఁడు పెండ్లియాడుకత న్నపైఁ బేర్చిమీఱం గృతిం

గా మిమ్ముం దయఁ జెప్పవేఁడెదను సత్కారమ్ము తోరమ్ముగన్.

27

చ. తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులార : కవీంద్రులార : దు

స్తరతరబుద్ధిభాకృతవధానవిధానపటిష్ఠులార : భూ

వరహితులార ! యెక్కుడు కృపామతి నాశుగ మాకు లక్షణా
పరిణయమున్ రచింపవలె బండితమండలి కింపుగావలెన్.

28

మ. కవితాకన్యక లేందఱేనిఁ గల రిక్కాలమ్మునం దల్ల వా
రు విచారింపఁగ గుర్తికన్నుగలవారో, కుంటివారో, సురూ
పవిహీనాత్మలౌ కాఁగలారు; వివరింపన్ సర్వసంపన్న మీ
కవితాకన్యక యటంచు నొక్కి పలుకంగానేర్తు ముమ్మాటికిన్.

29

తే గీ. చెన్నపురి రాజధానిలోనున్న రాజ

వరులు నైజాములోనున్న నరవరులును

మీ శతవధాన కృతులకు మెచ్చికాదె

బంగరు బిరుదులొసఁగిరి బహుమతులుగ.

30

ఉ. ఏనుఁగునెక్కినారు ధరణీందుర్లు మొక్కిక్కఁగ నిక్కినారు స
న్మానములందినారు బహుమానములం గ్రహించినార తె
వ్వనిని లెక్కపెట్ట కనివారణ దిగ్విజయంబొనర్చి ప్ర
జ్ఞానిధులంచుఁ బేరుఁగొనినారలు మీరు కవిత్వసంపదన్.

31

శా. ఈయాంధ్రావనియందు మీక ననిభూమీకుల్. మిముం బూజలన్
జేయన్నేరని రాజచందుర్లును నాచే నశ్రుతుల్; వేయునే
లా ? యీనాటికవీంద్రులం దెవరు విద్యాశక్తి రాజన్యరా
జ్యాయత్తంబగు పట్టపేస్తుపయి నాహపుట్ట నూరేగిరే !

32

తే. గీ. హెచ్చుతగ్గులు తులఁదూఁప నెవరికన్న

హెచ్చు మాబావగారు; వారిచ్చినారు

మీకు బంగరుబిరుదు లఘ్నేటిమేటి

వార్షిక మ్మిచ్చు మీకు నెవ్వరికి హెచ్చు.

33

తే. గీ. శ్రీకరుండగు నరసదీక్షితుని సుతుఁడు

సుకవియగు పాపశాస్త్రికి శోదరుండు

ఆస్మదాస్థానమునకు ధర్మాధికారి

బారయకు మీరనినఁ గడు గౌరవంబు

34

క. మాతండ్రిగారు మును కృతి

తై తామెంతేని యత్న మలరించిరిగా

నీ తగు కవి దొరకమిఁ ద

చ్చేతం బొప్పకొనదయ్యెఁ జెప్పించుటకుఁ.

35

క. జనకుని కోర్కెందీర్పని

తనయునిఁ దనయుఁడని చెప్పఁ దగదం డ్రీటుగా

వున నీకృతి కారణముగ

ననుఁ గృతకృత్యునిఁగఁ జేయ న్యాయ్యం”బనుచున్.

36

వ. వాగ్మహిమాన పూర్వకమ్ముగఁ దాంబూలంబు వెట్టుటయు నేమును
నలని యోగ్యతకు నలరి యీవిభవతంసుండు తక్కు గుణములట్లుండఁ
బిత్రీసుజ్ఞాకరణ ధురంధరత్వమ్మునను నిజమ్ముగ రాముఁడే యగునని
ప్రశంసించుకొనుచు నాతవివంశ క్రమంబుఁ గొండొక వివరింపఁ
బూనితిమి.

37

క. సిరి యే చరణము పరమా

దరమున నేవించు నట నుదయమందెను శం

కరు తలపూతోఁబుట్టువు

ధర నుత్తమశూద్రకులము తగియెడివృద్ధిన్.

38

తే. గీ. కారణాంతరముల దానఁ గలిగె నెన్ని

యేనిభేదమ్ము లవి చెప్పనేల ? నాఁడు

నేఁడు నిఁకమీఁద వికృతులజాడఁ దాఁ జ

ననిదియై యొప్పు నొక పాక నాటికులము.

39

అ. వె. క్షమకు సత్యమునకు సత్త్వమ్మునకు రాము

నాఁటివారు పాకనాటివారు

భోగభాగ్యములకు యోగమ్మునకుఁ గృష్ణు

నాఁటివారు పాకనాటివారు.

40

తే. గీ. వారి గోత్రములెన్నియో వఱలు నందు

గోకిరెడ్డియనెడి కాఁపు కులపురుషుఁడు

గాఁగలిగి యతిరాజసకలన మిగిలి

యొక్క తెగవారు బల్ సిరినొప్పుచుండు.

41

చ. భరతునిఁబట్టి యిందుజులు భారతులైరి, రఘుండు హేతువై
పరఁగిరి రాఘవాఖ్య నలభానుకులప్రభవుల్, మహాయశ
స్కరుఁడగు గోకిరెడ్డి యతిశస్త్రగుణాకరుఁ డిందుఁగలుటన్
వఱలెను వానిపేర్లలిగి వంశము వీరి కసంశయమ్ముగన్.

42

క. అతిరాజస గోత్రవ

స్థితిచే నతిరాజసత్వసిద్ధి గలిగెనో ?

యతిరాజనులగు వీరతె

గతియగుదురా గోత్ర మట్టిగతిఁ గాంచుటకున్?

43

గీ. తెలియుటతి దుర్లభంబని ధీరులెన్నఁ

దగిన యవ్వంశమందు ముత్యమ్మువోలె

రంగాధాతీవతంసుఁ డాఠంగ నుదయ

మంది ప్రజనేలె నిరతనిష్పందయకుఁడు.

44

శా. పొంగారంగల కీర్తి కెల్లయగుచున్ భూలోకదేవేంద్రుఁడై

సింగంబన్నను జీరికింగొనక విస్తీర్ణప్రతాపాప్తి నే

లంగల్గెన్ మఱినేల నర్థిజనులెల్లన్ దన్నుల్లా మింప, నా

రంగారెడ్డి గుణోత్తరత్వమది వర్ణ్యంబౌట కాశ్చర్యమే;

45

గీ. ఆతనికుమారు, డత్యంతశీతలుం డ

నంతధరణీకుఁ డీతఁ డనంతయకుఁ డ

నంతసుగుణాకరుండు ననంతతేజుఁ

డగుచుఁ బాలించిమించె ననంత నెలమి.

46

గీ. ఆతనికిఁ బుత్రుఁడయ్యెఁ దిమ్మావనీంద్రుఁ

డతఁడు పూర్వలఁబోలి రాజ్యమ్ము రామ

రాజ్యముగనేలి పుత్రికఁ బ్రాజ్యసుగుణఁ

గాంచెఁ గొండమ్మ యను నొక కౌంచనాంగి.

47

క. శ్రీరమణు సాటిఁదగు రా
జారెడ్డికి నామె నిచ్చి సర్వోన్నతమౌ
తీరునఁ బెండ్లి యొనర్చి ధ
రారమణునిఁ జేసెఁ బదప రాజ్యమ్మిడియున్. 48

గీ. జలధి నిల్లటముండిన శౌరిపోల్కె
హిమగిరి వసించు నల నగజేకు మాడ్కిఁ
దాటికొండ పురమ్మునఁ దా వసించి
మించి పరిపాలన మొనర్చె నంచితముగ. 49

క. ఆరామయందుఁ గనె సు
శ్రీరుచిఁదగు రామచంద్రరెడ్డిన్ షణ్ణి ల
క్ష్మరెడ్డిన్ గొమరులుగా
నా రాజారెడ్డి వంశ మతి వృద్ధిఁదగన్. 50

క. మాతామహకులగోత్ర
భ్యాతులు వీరైరి భ్రాతగల కన్యకనే
నాతిగఁ గొనఁదగుఁ గాదే
నీతీరగువారి నేమమిట్టిది యగుటన్. 51

సీ. ఇరువురు ప్రభాతిరెల్లరై తగువార
లిరువు రాకృతిపొంక మెనఁగువార
లిరువు రథులకిచ్చు నిచ్చఁ బొల్పెడివార
లిరువురు విద్వైల నెఱుఁగువార
లిరువురు కవులచే నెన్నికగనువార
లిరువురు కనికరం బెనయువార
లిరువు రధర్మమ్ము సీసడించెడివార
లిరువురు శత్రుల నొరయువార
తే. గీ. లిరువురును దాతతండ్రిల సరణివార
లిరువు రన్యోన్యమును మైత్రిఁ బరఁగువార

తొక్క యుగభేద మొక్కటిదక్క రామ
లక్ష్మణులు రామలక్ష్మణుల్ లలితమతులు.

52

తే. గీ. వీర లాచారపరులు సుశ్రీరుచిరులు
వీరు లతిధీరు లత్యంత శూరు లధిక
బంధుపోషణతత్పరుల్ ప్రజలు లెంత
కేనిదగు చేవఁగల వార లిద్దయశులు.

53

అ. వె. రామచంద్రరెడ్డి రమణీమణుల కెల్ల
మేలుబంతి యనెడి మేల్మిగన్న
లక్ష్మమాంబికను సలక్షణమ్ముగఁ బెండ్లి
చేసికొనియె మిగుల వాసియెనఁగ.

54

సీ. మునికులగోత్ర సముద్భవుండగు ననం
తారెడ్డి యేగుణోత్తరకుఁదండి
తనపేరు సార్థకత్వము వహింపఁ జరించు
రత్నమాసాధ్వి యేరమణితల్లి
తిరుగుళ్ళ పురమేలు నరపతి నారసిం
హారెడ్డి యేసతికన్న గారు
రాజమాన్యుఁడు మేటితేజోయుతుండు ల
క్ష్మారెడ్డి యేజగన్మాన్యతమ్ముఁ

తే. గీ. డట్టి శ్రీబుచ్చమాంబ గోపాంబ వీర
లిరువురును భార్యలై తనకెనక మెనఁగ
భోగదేవేంద్రుఁడై వృద్ధిఁబొందెనొర
శ్రీయుతుండు లక్ష్మారెడ్డి ధీయుతుండు.

55

సీ. లక్ష్మీసరస్వతుల్ రహసిదనఁగవచ్చు
నన్యోన్యమును మైత్రియమరెనేని
సాహితీగీతులు సరినాఁగఁదగు నేక
పురుషాశ్రయత్వంబు వఱరెనేని

శాంతిదాంతులతోడసాటిసేయఁగవచ్చుఁ

బై నొండు లోనొండుఁ బరఁగవేని

శ్రద్ధామనీషలు సరిచెప్పఁగావచ్చు

నన్యోన్యవైరుద్ధ్య మలరదేని

తే. గీ. అక్క నెల్లెండునై సమానాకృతులయి

సవతులయ్యును భేదమ్ము లవము లేక

క్షీరసీరవిషమ్మునఁ జెలిమిగలిగి

దంబలరు బుచ్చమకును గోపాంబికకును.

56

క. ఆలక్ష్మి రెడ్డియు మఱి

యాలలనలలోన బుచ్చమాంబయును లన

చ్చీలుర మువ్వరుగొమరుల

బాలిక నొక్కర్తుఁ గని రపారయశస్కన్.

57

క. శ్రీలక్ష్మీదేవియను న

బాలిక తనపేరు సార్థపటిమ వహింపన్

బాల శశిరేఖయో యనఁ

గా లలివృద్ధిం దనర్చెఁ గళలలరారన్.

58

ఉ. ఆలలనా లలామ సుగుణాకరుఁడౌ గదవాలరామభూ

పాలునకిచ్చి పెండిలి యపారముదమ్మునఁ జేసి; రాపె న

చ్చీలము తన్మనోహరు ప్రసిద్ధియు నీగియు నిర్ణయింపఁగాఁ

జాలుట మాక కాదు జలజాతభవాదులకే నశక్యమా.

59

తే. గీ. ఈమెకన్నను జిన్నలై యెల్ల సుగుణ

ములను నెవ్వరికన్నను మొదటివార

లగుచు నలరారుచుండున్ రాజావనీంద్రుఁ

డును మఱియుఁ దిమ్మనృపతియు ననుపమితులు.

60

క. ఇరువురు విద్యలలో ఘను

లిరువురు నాకారవంతు లిరువురు నన్నన్

గురుభక్తిఁగొల్పు గురుయకు

లిరువురు సంతానవంతు లిరువురు శాంతుల్.

61

మ. మతిమంతుండయి ఫారసీవదివి తిమ్మారెడ్డి ప్వాసయ్యె ను
న్నతమైనట్టి వకీల్పరీక్ష యిదియుండన్ దెల్లునన్ సత్కవి
ప్రతతుల్ మెచ్చఁగ నీతివాక్యపదపూర్వంబైన రత్నావళిన్
గృతితానై యొనరించె నమ్మహితునిన్ గీర్తింపఁగాఁ జెల్లదే.

62

క. వీరికినెల్లన్ జ్యేష్ఠం

దైరాజిలు ననుపమానమగు శాంతికి తా

నై రామారెడ్డి మహా

ధీరుఁడు గంభీరుఁడును సుధిమాన్యుఁడునై.

63

తే. గీ. ఫారసీభాష నెక్కుడు పండితుం డ

రేబియన్ భాషలోన నుత్కృష్టతముఁడు

తెల్లునం దెంతకేనియుఁ దెల్విగల్గు

వాఁడు వినయాదిగుణముల వీడితండు.

64

ఆ. వె. ధర్మసుతునకేవిఁ దప్పు వెదకవచ్చుఁ

గాని యితనియెడలఁ గానరాదు

ఇంత శాంతి దాంతి యింత యనుద్ధతి

యింత యోగ్యతయు మఱెందులేదు.

65

తే. గీ. కవులతో న్నేహమొనరించు ఘనుఁడతండు

కవులతో న్నేహమొనరించు ఘనుఁడితండు

భేదమిట్టిది యొక్కొంత లేదయేని

రామవిభుఁ డనవచ్చు నీ రామవిభుని.

66

క. ఆరాముఁ డనంతాసుత

గారామునఁ బెండ్లియాడెఁగా; రాముఁడితం

డారామతల్లి పేరిఁటి

నారీమణిఁ బెండ్లియాడె నయవినయయుతన్.

67

క. ఎంతేనిఁ దనదుపెద్దలు
సంతసమునఁ బొదల రామజనపతి యాయు
ష్మంతుని సుశ్రీమంతు న
నంతాంబికయందుఁ గనె ననంతారెడ్డిన్.

68

—* షష్ఠ్యంతములు. *—

సీ. ఏరాద్యశగుణాశితఁ బొల్పెడివాని
కతులిత వైభవం బలరువాని
కీవిచేఁ బ్రఖ్యాతి నెనసి వర్తిలువాని
కతిశుద్ధమగు చిత్త మమరువాని
కధికమౌ రసికత కాఛారమగువాని
కఖిలవిద్యాశాలి యైనవాని
తెనలేని వినయంపు గనియైనవానికి
దైర్యమెక్కుడు గల్గి తనరువాని
గీ. కభ్యుదయములు గల్గెడు నట్లుమేము
బుధులు ముదమందు గతిఁజేయఁబూను లక్ష
ణాపరిణయమనెడి ప్రబంధమ్మునకుఁ గ
థాక్రమం వివిధమ్మునఁ దనరుచుండు.

69

—*—

కథాపారంభము

ఉ. సిరికింబట్టు యశోవిభూతివిజయశ్రీశోభితాశాంతరుం
డరిరాట్కాననవీతిహోత్రుడు పశిత్రాదార్యభాభాసురుం
డరుణన్యక్కరణక్రియాచణప్రతాపాలంబి సౌజన్యసు
స్థిరుఁ డస్తోకకలావిలాసుఁడు బృహత్సేనప్రభుండొప్పగున్. 1

ఉ. దాత మహానుభావుఁడు బుధప్రతతిం గరఁగించు వాఁడు ని
ర్జేత సమస్తవిద్యల, కనింద్యచరిత్రుఁ డపాస్తకత్తుఁ డు
ద్ధాతసమస్తకల్పముఁడు దూరవిచారణశీలుఁ డుత్తమ
భ్యాతినమేతుఁ డాన్యపతికాంతునిఁ బోలగఁ జాల రొందొరుల్. 2

సీ. ప్రితిలేనిసంపత్తిఁ బరిధవిల్లుటెకాదు
విద్యావిశేషముల్ వెలయువాఁడు
అసుపమానభ్యాతి నతిశయిల్లుటెకాదు
' వినయాతిశయము శోభిల్లువాఁడు
అధికప్రతాపఘ్నునంది యుండుటెకాదు
శాంతి దాంతులను మెచ్చఁదగువాఁడు
లప్రతిమార్పతి ననుగమించుటెకాదు
తల్లిగఁ బరధార్మ్యఁ దలఁచువాఁడు

తే. గీ. సరలసుకవిచకోరకనికరపూర్తి
మాతుషారకరాయితామందవితర
ణక్రియాశాలి రాజన్యచక్రమోః
మానితపదద్వయుఁడు బృహత్సేనవిభుఁడు 3

సీ. సుకవి వచ్చెనటన్నఁ జూడనంపుటెకాని
మనకేమియని యూరకొనుటలేదు
విద్వాంసుఁ డనియన్నఁ బిల్వనంపుటెకాని
పోనిమ్మునుట మొట్టమొదలె లేదు

గాయకుం డనియన్న గారవించుటెకాని

నాప్తి పొమ్మనుట స్వప్నమునలేదు

యాచకుం డనియన్న నాదరించుటెకాని

యీసడించుట యెన్నఁదేనిలేదు

తే. గీ. ఎన్నిసార్లైన నడిగిన నిచ్చుచుంచె

కాని మన్నిడు బొక్కమాటై నలేదు

అన్యతమాడుట మందునకైనలేదు

ఏన్మవులుసాటి యా బృహత్సేనపతిరీ:

1

క. నయమా ప్రతిపదసంపదు

దయమా యామీఁద మత్తతత్తద్రుపురా

జ్ఞయమా యదియునుగాక వి

నయమా వేటొకరుఁ డిట్లనన్ దాదృకుఁడే.

5

క. ఆ రాజేంద్రుని కొక్క కు

మారీమణి తనరు సకలమనుజేంద్రతనూ

జారత్నములకు నాపెకు

వార యరయ హస్తీమళకవైభరి నొప్పున్.

6

తే. గీ. ఆనరోజాక్షి పుట్టినయది మొదలుగ

నఖిలశుభలక్షణమ్ముల నలరుకతన

లక్షణ యటంచుఁబల్కి రెల్లరును నత్త

లోదరీలక్షణము రెంత యొప్పునొక్కొక్క!

7

తే. గీ. ఆమగువ జన్మనక్షత్రమేమొనాని

పుట్టినదిగోరె శ్రీకృష్ణ పుణ్యకథలు

వినఁగ మది ముచ్చటంబుడు వెన్నుఁడన్న

మాట విన్నంతమాత్ర సమ్మదముచూపు.

8

ఉ. ఆ యెలనాగ కైశవమునందున మేల్ రతనంపుఁ దొట్టెటోఁ

బాయనికూర్చినుంచి తగుపాటలు పాడెడివేళ "లాలి కృ

జ్ఞానో యన నాలకించి వదనాంబుజ మంకురితస్మితమ్ముగాఁ
గోయని మించి యాడునట, కోమలి జన్మవిశేషమెట్టివో!

9

తే. గీ. పలు పలుకులేల, గరుడపక్షులు సయితము
సహజమగు కూజితమునఁ గృష్ణా యటన్న
నాలకించి వినోదాబ్ధి నోలలాడు
మతులెవరికై నఁ గర్తాను గతులుగావె!

10

క. కేవలలక్షణయయ్యును
నావెలఁదుక సర్వలక్షణాలంకార
శ్రీవెలయ సలక్షణయనఁ
గా వృద్ధిండెదె శీతకరరేఖ యనన్.

11

క. అలరులకు సౌరభమువలె
సెలకు శరత్సమయమువలె నీరదతతికిం
దొలకరిమెఱువుంబలె న
స్నెలఁతకు లేజవ్వనంపునిగ్గులు దోఁచెన్.

12

పీ. ముసిముసి నగవులపన పసందుగఁదూఁగె

మొలకచూపులసౌరు తళుకుజిలికె
నడలందుఁ గడువిత జడిమ నూల్కొనసాఁగె
నెదవిస్తరించి పయ్యెదనుడాఁగె
నడుము నానాటికి నాదారుగాఁదోఁచె
దొడలయందునఁ బుష్టి దొలకరించె
వాతెఱ వేటొక్క వైఖరిఁ గననయ్యెఁ
జాతురి పల్కుల నూతగొవియె

తే. గీ. సంతకంతకు లావణ్యమతిశయించె
వింతపింత వనులయందు వేడ్కదొడరె
సంతపురమున నుండు టభ్యాసమయ్యెఁ
గంతునకుఁ గాపురంబయ్యె నింతిమేను.

13

తే. గీ. జాణముడివైవఁ గట్టిపైఁ బచారునేయు
 // జడఘటించిన మడమలఁ దొడరియాడుఁ
 గొప్పవెట్టినఁ దలకన్న గొప్పగాంచుఁ
 జొల్లెమిడుబొప్పదే యట్టి సుదతి కురుల.

14

మ. పరివేషమ్ములుగట్టి పూగళకలప్రాయమ్ములై యంత బం
 // గరుగోలీల నతిక్రమించి లికువాకారమ్ములై పిమ్మటన్
 సరసీజమ్ములమీటి గట్టిపడి విన్నాణంపు బల్కుప్పలై
 పరిమాణంప నశక్యమై యెనఁగె నప్పద్మాక్షివక్షోజముల్.

15

క. రదములను మల్లెమొగ్గలు
 పొదలన్ లేజన్నులనెడి పూవుంగుత్తుల్
 గదియ నునుఁ బల్కుకోయిల
 రొదలొదవఁగఁ బుష్పనమయరూఢిన్ దనరెఱా.

16

క. అంత వసంతము సంతత
 దంతురితలతాంతమొప్పె దాంతవిరహిహృ
 త్కుంత మతికాంతనరలా
 శాంతము సంతోషకరనిశాంతంబగుచున్

17

క. లేమావిగున్న చిగురుల
 నామెయి మెసవంగఁ గోకిలాంగనలకు ని
 త్యామోదప్రదమధుర
 శ్రీమెఱయఁగఁ గంతములకు టీరలు తెగియెన్.

18

క. అల కాల మెల్లరకు సమ
 కలనన్ శాస్త్రప్రసిద్ధి గాంచినదయ్యున్
 గలయికలులేక తగు కాం
 తులకున్ గాంతలకు నిశలు దుర్దళలయ్యెన్.

19

ఉ. మామిడిపండ్లు పానకము మంజులతన్ దగు నిక్షణంశముల్
 భూమిసురాగ్రగణ్యులకుఁ బూర్ణముగానిది చందనఘ్న మై

నోమియు వీవనల్ విసరియున్ దనియింతురు పుణ్యవంతు ల
య్యామనియందు మాధవున కాదర మెంతయు మేదురమ్ముగన్. 20

క. అట్టియెడ బృహత్సేనుఁడు
దట్టములగు చూతములను దనరారి మణి
కుట్టితకుట్టిమమై బల్
వెట్టనైట్టఁ దగునట్టి విరి లేదోటన్. 21

చ. చరమధరాధరమ్మునకు సన్నిధిలో నొకయింత దవ్వనఁ
సరసిజమిత్రుఁడుండ భటసంఘము గొల్వఁగనేగి వట్టివే
ళ్ళరుచినెసంగి సర్వభటలక్షితమై యలరారునట్టి చ
ప్పరమునఁ గూరుచుండెఁ దగు పండితమండలి చుట్టువాఁగన్. 22

ఉ. గాయక గానముల్ నెలఁగఁగా రమణీయధనాంగనామణి
గేయవిలాసనాట్యములొగిన్ మిగులన్ దగ స్వస్తివాచకా
గ్రియులు వేదఘోష మొనరింప నిలింపులకింపు నింపు న
ట్లాయతమైన సంపదల నాన్పపుడంత వదాన్యమౌళియై. 23

మ. మణులన్ వజ్రములన్ మహాంబరములన్ మధ్యాదులన్ మేటి ద
క్షిణులన్ భూసురవర్గముం దనువుచున్ గేల్మోడ్చి యవ్వారికిన్
బ్రీణతుల్ సల్పుచు వీవనల్ విసరుచున్ బాటిరపంకంబు వీ
క్షణరమ్యంబుగఁ బూయుచున్ సృజములన్ గంతమ్ములఁ వైచుచున్. 24

ఉ. ఉన్నయెడన్ సమస్తజగదుత్పవరారణమై సమంతతో
భృన్నతపన్నగప్రకరపోషకమై ద్రమిడాంగనాకుచ
స్విన్న పటిరసౌరభవిశేషపరీమళమై యెలరై సం
పన్నవిసన్నభూరిసుఖబంధురమై మలయానిలంబొగిన్. 25

క. ఆమలయానిల మొలయుట
చే మహిసురులును నృపాలశేఖరుఁడును భృ
త్యామాత్యాదిజనమ్ములు
నామోదరసాద్భిదేలు నాసమయమునన్. 26

సీ. కాషాయ వస్త్రమ్ము కటితటమ్మునఁగ్రాలఁ

గాయమంతయు భూతి గడలుకొనఁగఁ

ద్రదిదశాపగామృత్తు నుదుటిపైఁ జెలువార

మస్తకమ్మున జటామకుట మొలయ

దండక మండలుద్వయము కేలనెసంగఁ

బాదస్థులందుఁ బావాలు దసరఁ

జేరురమ్మునఁ బద్మబీజమాలయెలర్ప

వీణీయ బుజమ్ముపై రాణనింప

తే. గీ. సంబరమునుండి కృష్ణకృష్ణా యటంచు

సరససంగీతభంగీతసంగతులను

బాడియాడుచు నానందభరితుఁడగుచు

వచ్చె నారదుఁడా నృపవరునికడకు.

27

ఉ. వచ్చినమానిఁ గాంచి సభవార లవారణగౌరవంబు పై

పెచ్చుగ లేచిఁ రంతఁ బృథివీపతికల్పితపూజకెంతయున్

మెచ్చి ముసీంద్రుఁ డాదరము మేకొనఁ దన్నుపమౌశిదత్తచూ

పచ్చలగద్దెపై హరినిఁ బాడుచు వేడుక పిచ్చలింపఁగన్.

28

వ. సుఖాసీనుడై.

ఉ. "నందకుమార! భర్తజననారకతారక! ద్వారకాపురీ

నందనచందనద్రుమః సనాతననూతనగోపసుందరీ

బృందమిళిందః బంధురపరీమళధామమరందః సీరిదే

వందనముల్ పదింబదిగ వందలువేలు పురందరార్చితా!

29

ఉ. ఇందుముఖీమనోజః జగదీశః రమేశః విభీశనుత్యః ని

ష్పందయశోవిశాలః పరిపాలితసన్మునిజాలః సన్మనో

నందనః భక్తచందనః కనత్కనకాంబరః కృష్ణః సీరిదే

వందనముల్ పదింబదిగ వారిజలోచనః పాపమోచనా!

30

క. చిక్కపు తపముల జపములఁ

జిక్కపు జన్మముల నేమిచేసిరో! సీకా

టక్కరి గొల్లవెలందులు

చక్కఁగఁ జిక్కితివి వారిసందితులందున్.

31

మ. అలినీలాలక భీష్మకన్య తొడపై నానందముందెల్పి నీ
లలు చెన్నారంగ సత్యభామ మధురాలాపమ్ములందెల్పి ని
చ్చలు పైపెచ్చుగ నానుదంత విడెమున్ జానొప్పనందీయ మె
చ్చులనున్ మెచ్చులొనంగు నీవిహృతికిన్ జోహారు జోడించెదన్. 32

శా. కోకర్ చంకనుబెట్టి గూడగతిఁ దక్కుంగొల్ల యిల్లాండ బల్
వీకన్ వంచనచేసి పొన్నవయికిన్ వేంచేసి కూర్చుండి త
ద్రాకాపూర్ణనిశాకరాననల మర్మంబుల్ విలోకించు “నీ
బోకల్ లోకము మెచ్చుబోక” లనుచు జోడించి కేల్మొద్దెదన్. 33

శా. రాకాచంద్రకనన్తయూభతతీమీఱన్ జేరి కాశిందిలో
నేకాంతమ్ముగ గొల్లచేడియలతో విచ్చల్పిసాళింపఁ గొ
క్కెకాచారము దప్పకుండ ననుఁగుం గోపాలకుశ్చూడ స్వే
చ్ఛాకాంతంబయియొప్పు నీదయిన రాసక్రీడ కేమొక్కెదన్.” 34

క. అని మాటిమాటికిని న

వ్వనజాక్షని చర్యలెల్ల వర్ణించుచు భ

క్తినిమీలితలోచనుడై

ముని వీణియమీపె రసము మోటలుగట్టన్.

35

క. నెట్టికొని నారదుఁడు రస

ముట్టిపడన్ జలజనయను నొగిఁబొగడఁగ న

ప్పట్టునను బృహత్సేనుని

పట్టి వినియె వలపుకొంత పయిపయిఁబొంగన్.

36

వ. పిమ్మట నారదుండును బృహత్సేనుండును గొంతవడి నుచిత ప్రసంగ
మ్ములఁ గాలమ్ముఁ బుచ్చుచుండి రట్టియెడ నమ్ముని కెలననున్న లక్ష
ణంగాంచి నృపున కిట్లనియె.

ఉ. “ఈయెలనాఁగ పెండిలికినీడయి తోఁచెడిఁ బెద్దలెల్ల నా

హాయనఁబొల్పు నూత్నమదనాంచితు నొక్క కుమారకుఁ జగ

ద్వేయునిఁజూచి సర్వజనగేయముగా నిఁకనైనఁ బెండిలిన్
జేయక మిన్నకుంట తగునే ? నరపాలకులావతంసమా !”

38

క. అన జనవరుఁ డిట్లను “నో

యనఘా ! తగునట్టి నరవరాగ్రణిసుతునిన్

జననుతుని మీరలారసి

వినిచిన నవ్వానికిచ్చి పెండ్లియొనర్తున్.”

39

చ. అనవుడు మౌనియిట్లను “ధరాధిప ! మౌనులమైనమాకు న
చ్చినపురుషుండు పాక్రతులు నెప్పెడివారలఁబోలె మీకు న
చ్చునొ, యటుగాదొ : నామదికిఁజొప్పడువాని వచింతు నాతఁ డి
క్కనకనిభాంగికిం దగినకాంతుడటంచుఁ దలంతునెంతయున్.

40

ఉ. ద్వారకనేలువాఁడు సముదారగుణాధ్యుఁడు మేలువాఁడు నా
కారము చెప్పనేల : రతికాంతునిఁగన్న మనోహరుండు దు
ర్వారరిపుప్రకాండమదభంజనుఁ డాతనికన్న మేటి యీ
భారుణిఁగాదు నాకముఖధామము లందుఁ గనన్ వినన్ జూచి,

41

ఉ. ఆతని కాతఁడేప్రతి సమస్తవిధములఁ ద్వత్కుమారికా
రీతియుఁజూడ నాతనివరింపఁగ నెంచెడియల్ల తోచు మే
లీతరుణీరోమణికి నీడతఁ, డాపరిభూతశంఖరా
రాతిరి జోడు నీతనయ రాజవరేణ్య ! యెఱుంగఁడెప్పితిఁ,

42

క. కాని యొకసందియము కల

దీనరలోకాధిపతుల కెల్లరకును న

మౌనిజననుతుఁడు గొల్లఁడు

గాని నృపుఁడు గాఁడటంచుఁ, గలది వచింతున్.

43

క. నారాయణుండు ధరణీ

భారము వారింప యాదవకులమ్మునఁ జె

న్నారెన్ గృష్ణుండన నీ

కారసి తెల్పితిని గడురహస్యంబైనన్.

44

క. చకితులగు లోకులకు వెఱ

వకతీఱదు గాన నొకయుపాయము కడునె

న్నికయగుగతిఁ దెల్పెద వా

రక చాటింపుము స్వయంవరము జగమెల్లఁ.

45

ఉ. సీకొమిరెన్ వరింప ధరణీవతులెల్ల రహంకియామదో

ద్రోక మెలర్ప రాఁగలరు; తెల్లముగా నపుడీవు మత్స్యయం

త్రాకలనమ్మునన్ జయమునందిన సుందరుఁడీ కుమారికఁ

జేకొనునట్లుగాఁ బ్రీతినచేయు ముపాయము న్యాయ్యమైతగన్.

46

ఉ. దానికిఁ గృష్ణఁడొక్కరుఁడు దక్కఁ దదన్యు లకిత్తు; లాతఁ డ

మూని జలమ్మునందుఁగని యుప్పరపీఠిని మత్స్యయంత్రముం

బోనరుకంగలాఁ డతని పోడిమి యన్యుల కబ్బినేర్చునే

యానరరథ్యచోదకునికడ్డమె : యెంతటి రాజచంద్రునిన్.

47

మ. జయలక్ష్మీలలనామనోహరుఁడు కృష్ణస్వామి నీపుత్రికిన్.

బ్రియుఁడై యొప్పెడి నిక్కమియ్యది నృపుల్ పేఁతైపైవచ్చినన్

లయఁబందింపఁగఁజాలకున్నె ? శిశుపాలధ్వంసి నీకేల ని

ర్భయమారీతి నొనర్చుమిట్లు, శుభముల్ వాటిల్లు నాయానతిన్.”

48

క. అనుపలుకులు విని నృపవరుఁ

డనుమోదముచెందె మౌనియరిగెం దనయి

చ్చను; లక్షణకున్ మన మ

మ్మనసిజజనకుపయి మాటిమాటికి వ్రాలెన్.

49

తే. గీ. అంత నరపతి పురమునకరిగె; లక్ష

జాంగనామణి యంతఃపురాంతరమున

కేగె; జైరిక తైలందలు నిండ్లుచేరి;

రరుణుఁ డరుణప్రభాంకితకిరణుఁడయ్యె.

50

— • ఆ శ్వాసాంతపద్యములు —

క. ఘోషాపాప్రజ్ఞో

త్కర్షాకర్షితయశోధికా : శంకరసం

కర్షణసమబుద్ధియుత : య

మర్షస్వీకృతివిరహిత : మానితవరితా :

51

ప్రగ్విణి. పాకనాట్యన్వయా ! బంధురాలంకిరియా :

శ్రీకళత్రాంఘ్రి సంనేవనాప్తోదయా :

గోకిరెద్ద్యాప్తసంగుప్తతీర్తీ : గుణా

లోకనైకప్రియా : లోలుభత్వాప్రియా :

52

పంచచామరము.

ధరామరస్థిరాదరా : వృథావిధోక్త్యనాదరా :

నిరంతరానురక్తి చిహ్నా : నిత్యపోషితవృజా :

పరాభిధేయవస్తుతత్త్వపండితా : యశోన్వితా :

ధరావరేశ్వరా : సమస్తధర్మమర్మభాస్వరా :

— గ ద్య —

ఇది శ్రీతిరుపతివేంకటీయ లక్షణాపరిణయంబను

మహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ల క్షణాపరిణయము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీకర : లోకోన్నతసుగు

ణాకర : యావనకలావిహార : సుకవితా

పాకవివేకముగల కవి

రాకకలదు వేల్పుగిడ్డి : రామారెడ్డి :

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరంబబ్బబంధు

నందు రాగాతిశయ మెక్కుడై చెలంగె

స్వగతుడగు హరి వరుగఁగోర గమకించు

లక్షణకు గల రక్తిఁదెల్పనొ యనంగ.

2

క, అంబుజబంధుఁడు పూర్ణత

రంబై యర్థమయి కొంతరాణించియు సూ

క్ష్మంబై తగు బింబమునఁ గృ

మంబుగఁదాఁ బశ్చిమాద్రిమాటున కరిగెన్.

3

క. హరిదక్ష్వుఁడు తనగృహమున

కరుదెంచె నటంచుఁ బశ్చిమాంబుది మణులన్

గరమునఁ గానుకొనంగఁ ద

దరుణచ్చవిఁ బొల్పెననఁగ నరుణుం డెసఁగెన్.

4

తే. గీ. పశ్చిమాచలమునఁ గాంతి పరిధవిల్లెఁ

గాని తూరువుఁగొండ రిక్తదశనందె;

“నాకఁడు చెడిపోవుపైఁగాని యొకఁడు బాగు

పడుటలే; దని జను లాడుపలుకు నిజము.

5

తే. గీ. వారకాంతనువదలి యంభోరుహావృతః
 డరిగినంతన యద్దాని సంటుకొనఁగఁ
 దిమ మరుగుదెంచె, వారకాంతలకుఁ దగిన
 వాఁడు వీడిన దురవస్థ వచ్చుటరుదె!

6

ఉ. అంబుజముల్ చలించె, బతగావళి గూళ్ళకుఁ జేరవచ్చె, దీ
 రంబులనుండి విప్పులు కరంబుల డంబుగ సీరుకావివ
 త్రంబుల సంపుటంబులు పొసంగ గృహంబుల కేగుదెంచి, ర
 భ్రంబును సంత తగ్గె, విరజితాకె చమంబు క్రమంబుగాదెనల్.

7

తే. గీ. కొండలన్నియుఁ గాటుకకొండలయ్యెఁ
 చెట్టులన్నియుఁ జీకటిచెట్టులయ్యెఁ
 బండులన్నియు నేరెడు పండులయ్యె
 నేమనఁగవచ్చుఁ దామసిదీమసంబు!

8

ఆ. వె. జలజలజలజంధుశరదాభ్రములయందుఁ
 గలుగు రాగమెల్లఁ గలసి జార
 జారిణీమసఃప్రచారంబు గావింపఁ
 దోలు లేరయున్నఁ బోవుటెట్లు.

9

తే. గీ. గగన మను గని పెరలించి కాలపురుషుఁ
 డందుఁగల వజ్రములఁ బలు సమరబెట్టు
 చున్నపోలికఁ గ్రమముగా నొక్కటాకటి
 గాఁబ్రకాశించె దారక ల్గములుగట్టి.

10

చ. వెలవెలఁజాతెఁ దూర్పుదెన వేవికు లొప్పిసమీద గర్భిణీ
 లలసమొగంబువోచె; శుభలక్షణలక్షితుడై దిగంగ నా
 తిలకముసొంపునందగి ప్రతిక్షణవర్ధిత కాంతినంపదల్
 చెలఁగఁగఁ జందురుండు వొడిచె నగపాలుతమం బడంగఁగన్.

11

ర. కలువలపాలిఁటి పున్నెము

కులుకుంజవరాండ్రపాలి దోరిక గణదొం

గలపాలిఁటి మృత్యువు వె

న్నెలరాయఁడు వెలిఁగె విరహిణీశత్రుండై.

12

క. కేరెఁ జకోరములెల్ల; వి

చారమ్మున మునిఁగెఁ జక్రిజంపతులు; జల

బూరె న్నెలరాలక; జే

కూఱెన్ దంపతులకింపు; కొలఁకులుతేఱెన్.

13

తే. గీ. పద్మినీరాంత తనుఁజూచి పవలు సవ్వ

రాత్రి సగసాఁగె దానిఁ గైరవిణి చెలఁగి;

యేరికేనియు సమవస యేగుమీద

రాణసెనఁగెడి పున్నమ రాకపోదు.

14

వ. ఇట్లు చంద్రుఁడు విజృంభించుటయు.

ఉ. “నారదుఁడేలవచ్చె? జననాయకు మ్రోలకు, వచ్చుఁగాక తా

మారునిఁగన్న సుందరునిమాటల నెత్తఁగనేల? యెత్తుఁగా

కారఁమణీచునోహరునియందము నామది కెక్కనేల? “నా

కోరిక దీర్చువారెవరొకో? యిపు” డంచు మదిం దలంచుచున్.

15

మ. “అనురాగంబది కన్నుఁగానదు, మనంబా మిఱ్ఱుపల్లమ్ములన్

గనకెచ్చోటటనైన నేగు, నిక వేడ్కల్ మంచియున్ జెడ్డయున్

మునుపే నేరవు, మన్మథుండు చపలాత్ముండెంతయు స్మార్థుఁ డం

గసలన్ లోకువఁడేసి మీఁదఁబడు శక్యంబే నివారింపఁగన్?”

16

క. అని పలుఁదెఱఁగుల మనమున

జననాయకపుత్రి ప్రబలసంశయదోలా

వినిహితముగు తనహితమున

కనుమశలగు చెలులులేమి నటుచూచుతఱిన్.

17

ఉ. నెచ్చెలులేగుదెంచి ధరణీవరపుత్రికఁగాంచి తద్విధం

బచ్చుపడంగనెంచి ప్రియమారఁగ డగ్గఱఁజేరి యెంతయున్

బొచ్చెములేనికూర్చి పొలుపున్ దెలువన్ విరహాగ్ని ప్రేవయిన్

హెచ్చఁగఁ బచ్చవింటిదొర హెచ్చులునున్ బయిపెచ్చులైతగన్,

18

క. పొదలుటకు సంశయించుచు

ముదితకుఁ దామిట్టులనిరి ముద్దియలు “బళీ
యిదియేమివిత : తాపా

స్పదమయ్యె లతాంగి మేను క్షణకాలమునన్.

19

చ. కువములఁ దారహారములఁ గ్రొంటొగ రేఁగుటయేమి ? చందనం

బు చిటులులేమి ? మేను తెలుపుం బలుపెక్కుటయేమి ? యంతలో

విచిరిలగంధి నీరుఁ గనువేఁడులుగల్గిన హేతువేమి ? యిం

త చపలతఁ వెనం గను విధంబదియేమొ ? యెఱుంగఁజెప్పుమా. 20

క. నీవై భరిచూచిన నీ

భావం బల తుంటవింటివానికే నిల యీ

భావముగనె ననితోఁచెడిఁ

బైవారమె ? యేము నీరుఁ బద్మదళాక్షీ.

21

క. కాపున నీనెమ్మదిఁగల

యావత్సంగతులు చెప్పు మందుంగల కా

ర్యాపనరము గనుఁగొందము

నీవారికిఁ దెలియరుండ నీరజనేత్రా.

22

వ. అనిగ్రుచ్చి గ్రుచ్చియడుగు నెచ్చెలుల కచ్చెలిమిన్న గ్రన్నన నిల్లనియె. 23

ఉ. చెప్పెడిదేమి నాకుఁగలచేవయుఁ దోవయు మీరకాదె ? మీ

యొప్పనికార్యమందు మదినుంచెడిదాననె ? మీరుఁజెప్పుటల్

తప్పునె ? తప్పుగల్గనె ? విధానమెఱింగిన పోడతై న మీ

రెప్పని నేయఁజాల ? రిది యెంతటిరార్యము మీరుపూనినన్.

24

ఉ. నారదమౌని వచ్చి జననాయకుమందరఁ గృష్ణచర్య లిం

పార విపంచిరారవము హాయిగఁగూర్చి వచించెఁ, జించె న

మ్మారుఁడు నామనంబు పలుమాఱు శరమ్ములనించినించి, యో

సారసగంధులార! యెకనక్కెము చేసెదరేమొ ? నెమ్మదిన్.

25

చ. అవనివరుండు నమ్మునివరాగ్రణియాన స్వయంపరమ్ము నే

యవలయునంచు నెంచె నపుడామురవైరి యసుగ్రహించి యీ

యవనికిరాకయున్న మన మావలఁజేసెడిదేమి? వానికొక్కవిషయమౌనె? నావలపుకాంతలు వేనకువేలు గల్గఁగన్.

26

సీ. ఎదుటొమ్ముదిగక నెమ్మదికెక్కు పలుతక్కు

లొదవించు రుక్మిణీయువతి కన్నఁ

దొడఁజేరికడుమీటి గడిదేరి పోడ్డయై

పేరీమచూపెడి సత్యభామకన్నఁ

నును కెంపు కనునింపులను జంపునుంకించి

భయపెట్టికలఁచు జాంబవతికన్నఁ

జలమూని తలఁపాని వలపే నియతిఁజేని

లీలనోలార్చు కాళిందికన్న ;

తే. గీ. నెచటదొరకిన నచటన యిండ్లకడకు

లాగికొనిపోవు గొల్ల యిల్లాడ్రకన్నఁ

జక్కఁదనమున్న దాననో, చాకచక్య

మున్నదాననో ? యేను దామోదరునకు.

27

వ. అని వట్టరాని తమకమ్మన నెట్టకేలకు గుట్టుచెడి వెట్టగదుర నెట్టుకొని యిట్టు నట్టును దోఁపమిఁ దనలో.

సీ. ఆరుక్మిణీదేవి కధరంభవై తేని

యధరమా ! తదధరసుధలభించు

నాసత్యభామకు హస్తంబవై తేని

హస్తమా ! యతని కేలంటగల్గు

నాజాంబవతికి వక్షోజంబవేని వ

క్షోజమా ! తన్నభాంకురము లొలయు

నానుదంతకుఁ గన్నులై జనించితిరేనిఁ

గనులార ! యతనిఁ గన్గొనఁగనబ్బు ;

తే. గీ. తుదకు నొక గొల్లనుదతికిఁ బదమురైతి

రేని చరణమ్ములార : యా జేనిమో?

హుసన లభించు నారీతిమాని నన్ను
నాశ్రయించితి రేమి భాగ్యస్మై గల్గె?

29

ఉ. ఎంతటిపోయిగంబో? మఱియెంతటి చక్కని చాచచర్మమో?
యెంతటి వింతనంతనమో? యెంతమనోహరతావిశేషమో
యెంతటి తీవియో? మఱియు నెంతకు నెంతయుఁగార యున్న స
ర్కాంతలు నన్యకాంతలును గంతుని మంతనమందు సుంతురే. 30

మ. మదనుం దిట్టఁగరాదు. కోయిలతో మార్కొడ్డఁగరాదు, నె
మ్మది వారింపఁగరాదు, కోర్కెలవనన్ మర్దింపఁగరాదు, దు
ర్మదముం గ్రిందుగఁజేయరాదు, తనరామం బస్యులొవారితో
మొదలే చెప్పఁగరాదు కష్టముకదా, పూఁబోడియైపుట్టుట! 31

క. మదనా! నీకిది యెంతయు
వదనా! నీపంటివాని కనదలమీఁదన్
గదనార్పటి తగునా? యా
వదనాటి న వారిమీఁద దాహబలంబా. 32

క. పొలయలుకలుగల కలుదల
కలఁక వెలికిగొలుపు తలఁపుగలిగింపఁగ నిన్
గలిగించెను జలజాననుఁ
డిల వెలియగు జలజముఖుల నేచెదవకటా! 33

క. కలసిమెలసి చెలరేఁగెడి
తలునీతలునులరు వలపుతలఁపులుపైపై
నొలయించినఁ గలుగును నీ
కిలఁ జలసము లేనికీర్తు లిభిశరాసా. 34

చ. భుజములు తీటవట్టినను బోరఁగరాదె, పురారిపోడ? నీ
రజముఖులూ? భవచ్చితశరమ్ములదాడికిఁ దాళవారు; నీ
విజయ మెఱుంగమే? యుజుఁడు విష్ణుఁడు రుద్రుఁడు నీకు దాసులౌ
రు; ఇగఘు లెల్లగెల్చి యొకరామపయిం దగునా? పృథాపముల్. 35

శా. రాజీవంబ యటంచు నై చెదను తద్రాజీవమున్ జీవమా
రా జాగేల? యటంచు జీవమును గూర్చిరంటై వెలింజేయు నో
రాజీవాప్త! భవద్విద్యోదములు మార్జాలంపు సయ్యాటలై
రాజీవాక్షుల నేచుచున్న విది ధర్మంబొనె? నీ బోటికిన్. 36

వ. అని చంద్రుని నుద్దేశించి.

తే. గీ. తండ్రి జీవనదాత నీధామమెన్న
జీవనదమార్గ మాకృతితీవి జీవ
నస్వరూపమ్ము నీకు ననాథజీవ
నాపహరణంబు యుక్తమౌనా? శశాంక! 37

తే. గీ. పంకజములకు నీకును బద్ధవైర
మట్టి పంకజసాయకు ననుసరించి
చేవచూపెద వొర! రాజీవవైరి
వరమ శత్రులు గలసినఁ బ్రతుకఁదరమె. 38

చ. సహజకళంకమంది గురుసామజయానను గూడి యామిసీ
విహరణశీలివై దివి భువి న్నిలుపోపకయున్నయట్టి నీ
యహమిక కంగనామణులు నా నొక లెక్కయె? యింతయేల? నీ
యహము పరమ్మునుం గనని యెద్దెల నేమన నేమిలాభమా. 39

చ. ఎదుటికి నచ్చి పుష్పముల నింపుజనింపఁగఁ జల్లినట్టి య
మ్మదను మహోగ్రీకోపమున మాపిన యాపురవైరి యెప్పుడున్
గదలక నెత్తికెక్కు నినుఁ గాదనఁ దాగ్రహమానఁ డక్కటా
మది నొకలింగధారి వని మాటికిఁ దా నభిమాన మూనెనో. 40

క. అని చంద్రునిం బలుమఱు
గినిసి పలికి చెవులు చించు కీరమ్ముల మిం
చినగతిఁ గేరెడి పికములఁ
గనురెఱ్ఱఁగఁజేసి యనిలుఁ గని యిట్లనియెన్. 41

క. చలమాననేల? మలయా
చలమారుతమా! వియోగచలమానినులన్

బలమాటజేయు టిదియొక

బలమా ? కలమాట తెల్పు పథికులఫలమా.

42

ఉ. ఈగతి దూటిదూటి యొక యింతయుఁ దాళఁగలేక మూర్ఖువో
గాఁ గవి నెచ్చెలుల్ చలువగందము గుబ్బులఁబూసి శీతలో
ద్యోగము తెన్నియేనియును దోచినవట్టు నొనర్చి తేర్చి యిం
తేగతి నిర్వహింతు మని యెంచి తలంచుచు నున్నయంతటన్.

43

తే. గీ. తెలనఁ బంజరముననున్న చిలుక వలికె

“నేల యీలీల యోజింప నేనుగల్గఁ ?

గృష్ణునెఱుఁగనొ ? ద్వారకకేగలేనొ ?

కార్యమును బొత్తుపఱచెడి గతు తెఱుఁగనొ ?

44

ఉ. మున్నొకనాఁడు చూచితిని ముచ్చటమీఱఁగ ద్వారకాపురం
బన్నగవైరిప్రోలు నగజాధిపువీడు రమేశురాజధా
ని న్నగఁజాలు నన్నగరి నిచ్చలుఁ గాపురమున్న భూసురుల్
జన్నములందుఁ బ్రోడలు విశాలయశుల్ నిగమాంతకోవిదుల్.

45

ఉ. వారల పాండితీమహిమ వారలయోగ్యత వారితీరు న
వ్వారి కులానువర్తనము వారలతేజము వారిసంపదల్
వారి కుటుంబవైఖరులు వారిపరోపకృతిస్వభావముల్
వారిజ సంభవుండయిన వర్ణననేయఁగలేఁ దొకింతయున్.

46

క. అదియేమి వింతయో యొక

పదియేఁడులు వచ్చువఱకె పదమున్ గ్రామము

దుదముట్టఁ జెప్పనేర్తురు

చదువుల కిక్కలగు బ్రహ్మచారులు నగరిన్.

47

ఉ. కత్తులపైఁ బరీక్షనిడఁగాఁదగు వేదము, శాస్త్రమన్న మీ
చిత్తమువచ్చినంత యిఁకఁ జెప్పెడిదేమి, కవిత్వమన్న పే
రెత్తి జయింపశక్యమె మఱివ్వరితేని, సమస్త విద్య ల
ప్పత్తనభూసురాగ్రిణుల పాలనరాదె ? మఱింతయేటికిన్.

48

ఉ. రాజులకేమి ? సంపదల రాజులు వారలులేరే ? తత్పురిన్
రాజులు నిర్జితప్రళితరాజులు రక్షితవేదశాస్త్రవి
ద్రాజులు నమ్మదాయితవరాజులు సంపదలందు మేటి రా
జులు కీర్తినిర్మలితరాజులు రాజులు భోగసంపదన్.

49

తే. గీ. కోమటుల సంపదలను బేర్కొనఁగనేల
యాదియంతమ్మునొందియు నాదియంత
మును గనక మధ్యమమ్ములై చను ననేక
ములు మణులు వజ్జిములు రత్నములును నెలమి.

50

తే. గీ. విష్ణుపదజులు నదసద్వివేక మెఱిఁగి
తగు ననంతాప్తిచే మహోదయముగాంచి
విధుని సంసేవనముగల్గి విధివిహితగ
తుల నతులవైఖరుల నొప్పుదురు పురమున.

51

ఉ. అస్పరి వారకామినుల యందము చంద మటుండనిండు బల్
కుప్పలుగా ధనంబు పదికోటు లొసంగినఁగాని వీచునిన్
తెప్పలు విప్పిచూడరు సరేకద ! విద్యలుసూపి ద్రవ్యమున్
గొప్పగ సంగ్రహించి యనుకూలురఁగూడి సుఖింతురెంతయున్

52

ఉ. అందమునందుఁ దన్నగరమందలి గొల్లవెలందులే మరు
చ్చందనగంధులం గెలువఁజాలుదు రన్న ధనాంగనామణీ
బృందము నెన్ననేల ? పురవీథులఁ బూవులనమ్ముభోక్తతో
డం దులఁదూఁగ నేర్చునె బెడంగున రంభయు గింభయేనియున్.

53

ఉ. పూవులతోఁటలా, ముదముఁబుట్టఁగఁజేనెడి మేటితావులా,
బావుల తీవులా, మణులుపన్నిన మేల్మికదానిమేడలా,
మావులతావులా, మధురమంజులకోకిలకాకలికల
ద్రావములా ! మనోహరము తత్పురమెన్నిఁట నెన్నిచూచినన్.

54

క. ఆపురము నేలికొనెడి మ
హాపురుషుఁడుకాఁడె ? కృష్ణుఁ డనఁగ. సతనితో

రూపమున నన్యవిధమున,

నేపురుషులు సాటిపత్తు రే భువనమునకా.

55

సీ. పురిటింటనున్నయప్పుడ పూతననుగొట్టి

మేటివిఖ్యాతిచే మించినాడు

అతిబాల్యమైన ప్రాయమున మద్దులఁగూల్చి

యందరాని యశమ్ము నందినాడు

అంతకింతైన ప్రాయమ్ములోనన దావద

పము మింగి పశిష్టి దవిలినాడు.

అంతకొక్కింత హెచ్చైన ప్రాయముననే

సగమెత్తి నత్కర్తి నెగడినాడు

తే. గీ. కాళియాహిమదం బడగంగఁద్రొక్కె

గంసు హింసించె, దనవారి కష్ట ముడిపె,

బెండ్లియాడె, గుచేఱు గుబేరుజేసె,

నాతఁ డగుఁగాదె ? శ్రీకృష్ణఁ డతివలార !

56

క. పదియాఱువేల చెలులకు

మదనుండై వెన్న పెరుగు మఱపించి ముదం

బొదవఁగఁ దిని బలిసిన కో

విదమాన్యుఁ డతండు గుఱుతు వేఱికనేలా.

57

ఉ. ఆతని చిత్రమేమొ యొకఁడయ్యను నందఱ కన్ని రూపులై

వ్రేతల పొక్కఁజేయుచును వేయివిధమ్ముల మెప్పులంది త

చ్చేతములందు నెప్పుడు వసించు నటంచును జెప్పవంటి మా

జ్ఞాతులఁజూడఁబోయి యొకనాఁడు నిజమ్ముగ నమ్ముఁడింతయున్."

చ. అను శుకరాజుమాటలు హృదబ్జము విట్టలరింప నెచ్చెలుల్

విని గదియంగఁజేరి పృథివీవరు పుత్రికఁగాంచి "నీమన

మ్మునఁ గల కోర్కె లింపలరఁ బూర్తియొనర్పఁగఁ బూనినట్టి నీ

యనుఁగు శుకమ్ముమాట విసవమ్మ; మనఃపరితాప మాఱుగన్. 59

చ. పులుగుల కిట్టికార్యములు పూనఁగఁజెల్లదటంచు నెంచఁగా
నలవడ దల్లనఁడు దమయంతికి నన్నలుతోడ నేస్తముం
గలుపదె యొక్కయంచ? గనఁగా నివి క్రొత్తలె? తత్తదున్నత
స్థలముల కేగఁజెల్లునె? వెసన్ మఱియొక్కరి కెంతవారికిన్. 60

శా. ద్వారమ్ముల్ పనిలేదు కోటలనిన్ దాటుల్ తదంతస్థితా
గారంబుల్ సొర శంకలేదు పులుగుల్ గా కిట్టికార్యమ్ము లె
వ్వారల్ దీర్పఁగలారు? నీ మనమునన్ బాటిల్లు తాపమ్ము నీ
కీరాగ్రేసరుతోడఁ జెప్పఁదగదే? కీరేశ్వరాలాపిసీ. 61

ఉ. అమ్మరొ! యిట్టికార్యముల యం దిటు జాగొనరింపరాదు వే
గమ్ముగ నీమనోరథము గాదిలిచిల్కఁకుఁ జెప్పిపంపు జా
లమ్మైనరింపఁబోకుము విలంబము చెట్టయగున్ “శుభస్యశీ
ఘ్రు” మృని చెప్పినన్ వినవుగా, తడవాయె నిశీధమేగెడిన్.” 62

క. అని మాటిమాటికిని బో
ధనచేనెడి చెలుల విసువు దనరఁగఁ గని నె
క్కిని మఱియు మఱియు బోధిం
చిన మెల్లనఁ జిల్కఁతోడఁ జెలి యిట్లనియెన్. 63

క. రమ్మనుమీ, నైపుట భా
రమ్మనుమీ, విరహ మతిభరమ్మనుమీ, వా
రమ్మనుమీ వ్యవధి, సుదూ
రమ్మనుమీపురి, స్వయంవర మ్మనుమి తగన్. 64

క. చలమనుమీ మరునకు. ని
శ్చలమనుమీ మన్మంసం, బచలమనుమి దృగం
చల మన్మలపై. నిదిచం
చలమానిని గాదటంచు శౌరికిఁ జెపుమీ. 65

క. మొక్కితిననుమీ, తనకుం
దక్కితిననుమీ. విశేషతాపభరమునన్

సౌక్తినిననుమీ మిగులన్

జిక్కితిననుమీ, స్వయముగఁ జెప్పితి ననుమీ. 66

కే. అనుమానమేల ? నిక్కము

నిను మాన నటంచుఁ బలికె నెలఁతుక పేర్మిన్

జనుమాన మొసఁగుమనుమా

చనుమా కనుమా కృపానుసారిన్ శౌరిన్. 67

క. విరు లరులు, సరులు నురులు, హి

మరుచియు నక్కమరుచి, పికమాద్యద్భుంగ

స్వర మురు భీకరతర, మే

మఱ కిదియంతయును దెల్పుమా నరహరికిన్. 68

చ. అనియనుపన్ కుకంబరిగె; నంచితసంచితపుణ్యగణ్యస

జ్జనధననందనందనలసత్పదపద్మరజోనుషంగన

ద్యనిభృతవాసభాసురమదప్రమదామృదుగానదూనదే

వనిచయమై తనర్చు నల ద్వారకకున్ గరుబంతచారియై. 69

తే. గీ. కుక్కుటములంతఁ గొక్కురులొయటనియె

దిక్కులం దించుకించుక తెల్విదోఁచెఁ

జుక్కువాడిచెఁ బొటుక్కునఁ జూడఁజూడ

దీపములు తెల్లవారె సంతాపమాటె. 70

శా. చోరుల్ తాటిరి తారకల్ జుణిఁగె గచ్చున్విచ్చుగా జారిణీ

జారుల్ వాటిరి మారుఁడున్ మరతెఁ గాసారంపుఁ దీరమ్ములం

బాటుల్ నేరిరి దూరమేగు పథిరుల్ మార్గంబులంబట్టి రం

భోరుట్సారభపూరితములై పొల్పారె నుందెమ్మెరల్. 71

సీ. అభిసారికాంగనావ్యభిచారములుతగ్గెఁ

దమము తూరుపు పర్వతమ్ము దీగ్గెఁ

గువలయమ్ములరంగు దవుదవ్వల ముణింగె

వెడవింటివాని యాగడమడంగెఁ

బద్ధినీకాంతకుఁ బ్రాయంబునిండాఁ

నంబుజారికి వై భవంబుతీతె

నేకీభవించుచుఁ గోకముల్ చెలరేఁగె

గుడ్లగూబలు కొండగుహలదాఁగె

తే. గీ. రంగుమెయి మత్తువస్తువుల్ మింగిమింగి

యొడలెఱుంగని రతముల బడలిబడలి

తెలివిఁగనలేని బలుసోమరులకుఁ దక్కఁ

దెల్లముగ నెల్లవారికిఁ దెల్లవారె.

72

ఉ. రంగుగఁ దూర్పుకొండవయి రాజిలు చెట్టునబుట్టినట్టి నా

రంగఫలంబనంగఁ గడురమ్యములౌ నరుణప్రభావృటల్

నింగినిఁ బర్యఁబంకజవనీకమసీయత మాటిమాటి కు

ప్పొంగ నహస్కరుండు పొడుపుంగనెఁ జక్కవ లొక్కతైతగన్. 73

తే. గీ. ప్రియగము సూర్యుఁడనుపుత్రుఁ బడయుకతన

సంతసమ్మున దిక్కుల కంత రక్త

రాంకవమ్ములు బహుమతి రాణనొసఁగె

నాఁగ నీతెండ చెన్నారె నల్లదెసల.

74

ఉ. అంతకు లక్షణాసతియు నాబిడ నెచ్చెలులున్ దిగంతర

ప్రాంతనిషక్తదృష్టులయి పల్మఱు కీరము రాక చూచుచున్

గంతు దురంతతాపమునఁ గ్రొగడి రాతనయన్ బ్రమోదిత

స్వాంతనొనర్ప నేగిరి వసంతునికోటకుఁ బూలతోటకున్.

75

సీ. గొలలచేఁదూఁగు కదళికల్ ఫలమ్ములఁ

గొమరారు నారికేళములగములు

చేయెత్తు నిడుపువచ్చెడి పూగములు కిసా

లయములఁ దగురసాలంపుఁ దరులు

పూలఁబిందెలఁబండ్ల వ్రాలెడి వనసలు

పండినచెఱకులఁ బ్రబలుమడులు

నడుగడ్గునకును జొప్పడు పిల్లకాల్వలు
కంటికి నింపగుపంటచేలు

తే. గీ. చక్కని కొలంకులును మేటి చంద్రకాంత
ఫలకవేదులు కేళకూకులు సుశూళ
మలరు కేళీగృహమ్ములు పొలుపుదెలుపు
వలపుజిలికెడి యుద్యానవనమునందు.

76

సీ. ఉభయపార్శ్వములందు నొప్పారు మల్లికా
ప్రతతి సౌందర్యంబు పాఱఁజూచి
దూరదూరమ్ముగాఁ గేరుకోయిలలతోఁ
దులదూఁగు మావుల నరసియరసి
జలజలరాలు పుష్పములకుప్పల సౌర
భమువొల్పు పొగడవృక్షములు గాంచి
మలయవాయువులచేఁ గలయఁబర్వెడి పరా
గముల నొప్పెడి నికుంజములనెంచి

తే. గీ. తమ్మిపూఁదేనెఁగోలి చిత్తమ్మునకు ము
దమ్మునుం దిమ్మునుం గ్రమ్ము తుమ్మెదల ర
రవమ్ములకు నిమ్మయిన తటాకమ్ముపొంత
వంతయగు చంద్రకాంతశిలాంతరమున.

77

శా. తాలక్షేపముకోసమై సొగసులొ కంసారి సంసారపున్
హేలల్ వాడుచు లక్షణాంగనకు నెంతే మోదముం గూర్చుచున్
వేళాకోళములాడుచున్ నృపసుతన్ వేమాఱు నూరించుచున్
హాళిన్ దేల్చుచుఁ గూసుచుండిరి వయస్యల్ కీరముం దూరుచున్ 78

ఉ అంతట నేగుదెంచె రయమారఁగఁ గీరము దూరమౌ పరి
శ్రాంతి నొకింతయున్ గణనసల్పక, వచ్చెడిదాని నంబర
ప్రాంతమునందుఁజూచి ముదమందుచు “నీకొకవందయేండ్లు, మా
పంత లడంగి చూకుఁ బదివందలయేం” ధ్లని రందఱుఁడ జెలుల్. 79

క. అనునంతట నక్కిరము

వనజేక్షణకేల వ్రాలి వగరుచుచున్ గృ

ష్ఠునిఁజూచితిఁ జెప్పితి వ

చ్చునతండు స్వయంవరమ్ము చూచెడి వేడ్కన్. 80

వ. అని సంక్షేపమ్ముగా ఫలితార్థమ్ముచెప్పిన నచ్చిలుకలకొలికి యచ్చిలుకం
గని మెల్లన నిమరుచు నిట్లనియె. 81

ఉ. ఏమనెకౌరి ? నీవు మఱి యేగతినేగితి ? వేదనుండె నా
రాముని సోదరుం, డెటు విరామముగల్గెఁ బదాఱువేల గో
పీమణులన్ భరించు నల వేణువినోదికిఁ? బూసగ్రుచ్చిన
ట్లీమెయి సర్వముం దెలుపుమీ, శుకరాజకులావతంసమా : 82

ఉ. రమ్మని గారవించెనొ, కరమ్మున నీవయి పోయివ్రాలితో?
కమ్మలిఖించి యిచ్చెనొ ? ముఖముఖిమాటలు నెప్పిపంపెనో ?
నమ్మెనొ, నమ్మలేదొ ? మఱి నా వలపంతయు మూలముట్టుగా
నమ్మధుసూదనుండు నిజమంచుఁ దలంచెనె ? కూర్మినించెనే. 83

ఉ. పోతి నిశీధమందపుడు బోటులకూటములందు నమ్మురా
రాతి విలాససౌఖ్యముల రంజిలు నానమయమ్మునందు నీ
కాతని దర్శనంబెటుల నబ్బెనొ ? యేగతి విన్నవించితో ?
చేతము చల్లనొనటులఁ జెప్పఁగరాదె సవిస్తరమ్ముగన్. 84

చ. కువలయనేత్ర సారెకును గోరికలీరికలెత్త నీగతిం
దవిలి పునఃపునఃప్రకలితమ్ముగు నాదరముం దురమ్ముగా
నవిరళమై రసప్రసరమైతగు వాక్యపరంపరన్ గడుం
జవిదళుకొత్తఁ బల్కినవెసన్ శుకరాజవతంస మిట్లనున్. 85

క. ఏ నరుగువఱకుఁ గారణ

మేనెఱుఁగనుగాని యాతఁడెఱిగినయటులన్

దానొక్కఁడు నొక్కఁడై యో

మానిని : సౌధాగ్రమందు మనఁబునుండెన్. 86

చ. ఎలమిఁ బచారునేయు జలజేక్షణు దవ్వలఁగాంచి కార్యముఁ
 ఫలితమగుంగదా యనుచుఁ బక్షములన్ ధ్వనిరేగకుండ ని
 శ్చలగతి నాతఁడున్న మణిసౌధము పొంతకునేగి తద్దవా
 క్షలనదుమన్ దృగంచలముసాచి గృహంతరమెల్లఁ జూచితిన్. 87

చ. చిలుకలుకొన్ని పంజరవిశేషములన్ గనుపట్టె; సంత రో
 పలికి వెనన్ జనంగ నొక పద్మదళాక్షియు లేకపోయె; నా
 తలఁపున సందియంబగుఁగదా, యపుడేమి యొనర్పఁగావలెన్ ?
 జలజదళాక్షఁడైన నొక చందనగంధియు లేకపోవునే : 88

చ. ఇట్లు సంశయించి వెండియు. 89

సీ. కారుకమ్మలనేలఁగాఁజాలె నెమ్మేను
 నెమలిపించియము పెన్నెఱులనొప్పెఁ
 గరముల శంఖచక్రములు పేర్మినెసంగె
 వనమాల గళమున నెనసివ్రేలెఁ
 గొస్తుభం బక్కుపైఁ గళల నీనఁగసాగె
 శ్రీవత్సమును వింతచెలుపు తెలిపెఁ
 బీతాంబరంబు విస్ఫీతమై కనుపట్టె
 వేణువామోవిపై రాజనలరె

తే. గీ. తక్కుఁగల గొల్లదొరల బల్బులెక్కులెల్ల
 చక్కనగుఘక్కిఁ గన్నట్టె నిక్కమితఁడు
 కృష్ణఁడేయని యొడించి కెలననుండి
 యెదుటవ్రాతిలి నాతఁడు నదిరిచూడ. 90

చ. వెలఁదిరో ! యేమిచెప్పనగు వెన్నునివింతలు, నన్నుఁజూచి “యో
 చిలుక ! భవత్సఖీమణికి నేమయె ? పెండిలి యొనఁబెప్పు ? డ
 య్యలికులవేణి కేన్ద్రపునియం దనురాగముగల్గె ? నీకునుం
 దెలియకపోదు నాకుఁ దగఁదెల్పుము పెండిలి కేనువచ్చెదన్.” 91

చ. అని వదనమ్మునన్ బలుచనై నును లేనగవంకురింప నన్
 గని యెకనక్కిపుంగతినిఁ గంజవిలోచనుఁడాడె నాతఁ డే

యనువున నీమనోరథమునారనె దయ్యమెఱుంగు : నాకుఁదో
చెనపుడు నారదుండరిగి చెప్పెనటంచుఁ గురంగఠోచనా. 92

చ. అదియునుగాదు నిక్క, మతఁడాతనితో నినుఁ జెప్పఁగాక, నీ
మదిఁగలమర్మమెట్లతని మానసమంటె : నటుండనిమ్ము; నా
తిది కడుఁబెద్దవింత ! నను సీవనుపం జనినట్టిదానిఁగా
నెదనెటు నిశ్చయించె ? జగదీశ్వరుఁ డాతఁడెఱుంగకుండునే. 93

వ. అంత నేనును మహానుభావుండగు నతనికి నమస్కరించి వినయచ్ఛ్వున
నిట్లంటి. 94

క. దేవా ! నీవెఱుంగనికత
లేవీటన్ గలుగు ? నీకు నేనెఱిఁగింపం
గావలయునె ? పునరుక్తము
గావలయునె ? యంచుఁ జెప్పఁగా దొరఁకొంటిన్. 95

తే. గీ. భూసరోజముభీమణిభూషణంబు
సప్తభూమికహాటకసౌధవరము
సకలసంపద్విభాసురజనచయంబు
మద్రీములకెల్ల తనరారు మద్రీపురము. 96

క. పాఱులు ధృతనిగమవ్యా
పారులు సమదీతనిగమపారులు జితకో
పారులు సమస్తశాస్త్రా
పారు బుడారులు నజాతపారులు నగరిన్. 97

ఉ. అచ్చటి రాచవారు కలనైనను బోరులనోరగారు, వి
వ్వచ్చునినైన మెచ్చ, రల భార్గవరాముఁడు నేఁడునున్నఁ బై
పెచ్చనిపించుకొందుమని బీరము బేరములాడుచుండ్రు; కాల
గుచ్చినఁ బాఁసరాతలలకున్ దలవంపులొనర్తు రెంతయున్. 98

ఉ. తాతలనాటి పాతులకతమ్మున నాతని కందలేముగా
కాతఁడు మమ్ముఁబోలె ధనమార్జనచేసెనెయంచు నూరుసం

జాతపుడైతివారచట జక్కులరాయని లెక్కనేయరే
పాతులులేకయే ధన మపారముగా గడియించి మించుటన్.

99

క. పాదజులెల్లరు ద్విజసే

వాదరు లత్యంతవిభవు లప్పరియం దా

మోచింపఁ దగనివస్తువు

లేదొక్కటియేనియును నశీకంబేలా.

100

ప. అట్టిపురమ్మున కధీశ్వరుండు

101

క. కలఁడు బృహత్సేనధరా

తలనాథుం, డతఁడు మిగుల ధర్మాత్ముండా

లలితునకు నొక్కకూఁతురు

సెలఁగున్ లక్షణయటంచుఁ బెప్పుదు రాపెన్.

102

ఉ. మాచెలియంచుఁ జెప్పికొనుమాటలుగావివి యామెఁబోల నా
మాచెలి యయ్యుమాసతియు మారునినారియు మాటుగారు దే
వా : చెలులుందురొగద పదాఱుసహస్రము లిప్పురమ్మునం
దాచెలియందమందలి పదాఱవతీరున మాఱనేర్తురే :

103

వ. అని వెండియు.

104

సీ. నీలంపుమణులు మానెలఁత పెన్నెఱులంటి

పడఁతిగుబ్బలు దబ్బిపండులంటి

దానిమ్మగింజలు తరుణిదంతములంటి

మగువ కెమ్మోవి బింబఫలమంటి

చెలిమిన్ననూఁగారు చీమలబారంటిఁ

గలికివళల్ తరంగమ్ములంటి

వనజాస్యనాసిక కనకపుష్పంబంటి

వెలఁదికన్నులు పద్మదళములంటి.

తే. గీ. సకియ నెమ్మోము పూర్ణిమాదండుగ్రేడంటి

కొమ్మ పెందొడ లంటికంబమ్ములంటి

నడుము సున్నంటిఁ బొక్కిలి సుడియటంటిఁ
దగును నీకంటి రమ్మని తగులుకొంటి. 105

క. కరములు నీరజశోభా
కరములు గళమెన్నదరనిగళమగు నఖరాం
కురములు హిమకరరేఖాం
కురములు పదములును విజితకోకనదమ్ముల్. 106

ఉ. బంగరుబొమ్మ సంవఁగులపట్టు చొకాటపుటిక్క మేలు మేల్
రంగులకుప్ప మారునిశరఁబు రసంబులతేట వజ్రపున్
ముంగర నేరుపుందళుకు ముద్దులమూట వరాలపేట మా
యంగన, దానిఁబోలఁగల యంగన లేదని నొక్కిచెప్పితిన్. 107

ఉ. నారదమౌనివచ్చి జననాయకునొద్ద నొకింతగా భవ
చ్చారుతరప్రభావముల చందమునందమునుందగన్ మనం
బూరఁగఁజేయుచుం దెలిపె నోయడునందన : తత్క్షణంబ నీ
వై యచివెట్టె మాచెలియ, పట్టఁగ శక్యముగాదదేరికిన్. 108

క. అశులనిన నులికిపడు నె
చ్చెలులన్నన్ గసరుఁ బికవిశేషధ్వనికిన్
దలఁకు శశయన్న నులుకున్
జిలుకలకొరికి యశు కేమి చెప్పఁగవచ్చున్? 109

చ. నిను నుతియించు నిన్ గసరుఁ ఓవనినన్ దలయెత్తిచూచుఁ దా
నినుఁ బలుమారునుం దలఁచు సీదు కిథానుధఁ జ్రగోలు సంతట
న్నినుఁగను సీన్ను మ్రొక్కు మఱినిన్ను వినున్ వినుఁబాడు మాటికి
న్నినుఁబలవించు నిస్వేదకు నీమయమంతయు మాలతాంగికిన్. 110

ఉ. చక్కనివాఁడవీవు నెఱజాణలజాణ నరేంద్రకన్య; బల్
టక్కురివీవు సొంపగుబెడంగున మేటి నృపాలభాల; నీ
వక్కమలాన్యకుం దగుదు వక్కమలాన్యయు నీకుఁజాలు; దా
మ్రొక్కె నుతించె వేడికొనె ముంచినఁ దేల్చిన ఓవసుమ్మికన్. 111

క. అని నీచెప్పిన సంగతు

లను శతగుణముగ నొనర్చి లలితగతుల బో

ధనచేసి “వత్తునిట” కని

యనిపించితి హస్తమందు హస్తంబిడియెన్.

112

చ. అని చిలుకాడుమాటలు హృదయము బిట్టలరింప లక్షణా

వనజముభీలలామ ముఖవారిజ మంకురితస్మితమ్ముగాఁ

జనవునఁ జిల్క కుక్కెఱులు చక్కెఱులుం దినిపించె; నార్తతా

మినులకు దూతలొక్కతటి మేటివరమ్ములొసంగు దైవముల్.

113

తే. గీ. అంతనెచ్చెలు లిల్లని రానరేంద్ర

పుత్రితో “నీదు కార్యమ్ము పొత్తుపఱచి

నట్టి చిల్కకు సమ్మాన మాచరించి

చిల్క తేజీవారసు వెలిఁజేయనగునె”.

114

మ. అనఁ జూచాయల నత్తలోదరియుఁ దానంగీకృతం దెప్పె న

వ్వనడాస్యల్ నృపపుత్రితో సరసిలో వాలాయమోలాడి యొ

డ్డునకున్ పచ్చి కురుల్ విదిర్చికొని పట్టుంబుట్టముల్ గట్టి నె

క్కొని భూషల్ ధరియించి బొట్టులిడి రోడ్డుల్ మిన్నుముట్టన్ దగన్.

సీ. కిలకిలమనుచుఁ గోకిలలు గూనెడిచోట

నళిదంపతులగాన మమరుచోటఁ

డిలురముత్తెదువుల్ గలసి యాడెడిచోటఁ

గేకులు పురివిచ్చి కెరలుచోట

నల్లిబిల్లిగ లతలల్లి యొప్పెడిచోటఁ

బుష్పవరాగంబు వొలయుచోటఁ

బిల్లవాయువులు సంపీఠిఁ జేనెడిచోట

శారికల్ సురతముల్ సలుపుచోటఁ

తే. గీ. బూలఁబిందెలఁ దులఁదూఁగి నేలకంటు

గుఱ్ఱలేసునుమామిడి గులుకుచోట

ససరివారమ్ముగాఁ బుష్పశరుని నిలిపి
యతని వామాంకమున రతి ననువుపఱచి.

116

క. ఆవాహనాదివిధుల ము
దావహముగ మదనదేవునర్పించి సఖుల్
పూపుందోయిలి గొని యా
దేవుని మదినిల్పికొని నుతించిరి భక్తిన్.

117

సీ. మదనాయ తారుణ్యసదనాయ శుభ్రాంగు
వదనాయ దేవ తుభ్యంనమోస్తు
మారాయ వైరాగ్యచోరాయ భృతకీర
వారాయ దేవ తుభ్యంనమోస్తు
కామాయ సహచరత్సోమాయ విరహిణీ
వామాయ దేవ తుభ్యంనమోస్తు
తరుణాయ సౌందర్యవరణాయ శంఖర
హరణాయ దేవ తుభ్యంనమోస్తు
తే. గీ. పంకరుహసాయకాయ తుభ్యం నమోస్తు
పద్మకాదినుతాయ తుభ్యం నమోస్తు
వరమపుణ్యకథాయ తుభ్యం నమోస్తు
ధార్మసీందనాయ తుభ్యం నమోస్తు.

118

చ. నలు దమయంతితోఁ గలిపినావు సుదర్శనతోడఁ బేర్చి నీ
లలువొలయంగ నాశశికలాలలితాంగినిఁ గూర్చినావు నీ
విలగల యెల్లదంపతుల కేలికవై జగదాదిహేతువై
చెలఁగెడివాఁడ పీనతికి శ్రీహరి పొందొడఁగూర్చఁజాలవే.

119

చ. అని నుతియించి యావనితలందఱుఁ గందళితాంతరంగరై
యనుఁగు సఖీమణిం గలసి యంతిపుగమ్మున నాపె డించి యా
జ్ఞనుగొని యింద్లకేగిరి వెనన్; జలజాప్తుఁడు నంతఃదీక్షవ
ర్తనుఁడయి మధ్యమాంబరపదమ్మున డంబుగనొప్పె నిచ్చులున్. 120

తే. గీ. అవనిపతి భోజనాదికృత్యములు దీర్చి
కవులు మంత్రులు పండితుల్ గలసికొలువఁ
దరుణశరదిందుముఖులు చామరలువీవ
నిండుకొలువుండెఁ గన్నులపండువలర.

121

ఉ. నారదుఁడాడినట్టి వచనమ్ములు మంత్రులతోడఁబెప్పి మే
లారసి పుత్రికామణికి నాయదునందనుపై విరాళియున్
బాటుపెట్టింగి చారులను బంచెఁ దగన్ శుభలేఖ లిచ్చి వి
స్తారధరాతలేశ్వరుల సంఘములన్ బిలువంగ సత్తతిన్.

122

—, ఆ శ్వా సాం త ప ద్య ము లు ,—

క. శ్రీశారదాకటాక్ష
వేశ సమావేశ సంప్రవృద్ధభ్యాతీ :
దేశాయదేశముఖము
భ్యాశాశ్రుతవిరుదశాలి : యాత్తగుణాళి :

123

చ. హితమితభాషితాపరిచితీతరహృద్గతభావవేత్తృతే
ప్సితసఫలీకృతిప్రతినివేశితగౌరవబుద్ధినిష్కళం
కితచరితా : కవిత్వరసకేవలతత్పర : సత్పరాయణా :
అతిపరిపక్వచిత్త : పరమాద్భుతవృత్త : మహాగుణోత్తరా :

124

స్రగ్వీణి. తాటికొండాఖ్యసద్గ్రామధామా : నిరా
ఘాటసామర్థ్యయుక్తా : మహాశాంత : యు
త్పాటితకోద : సంప్రాప్తబోధా : యస
త్యాటవీచ్ఛేదనాయత్తచిత్తాంచితా :

125

— గ ద్య —

ఇది శ్రీతిరుపతివేంకటీయ లక్షణాపరిణయంబను
మహాప్రబంధమ్మునందు ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ల క్షణా ప రిణయము

తృ తీ యా శ్వా స ము

క. శ్రీరామచంద్రవదన

ద్వారాధననియతహ్సవయః హరహారయశ

శ్రీరుచిరః నిరుపమదయా

ద్వైః రక్షితపండితేంద్రైః రామనరేంద్రాః

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బట్లు నంద

నందనుడు చిల్క చెప్పిన యందచంద

ములు మనమ్మన నాటి యమ్ముద్దుగుమ్మ

కన్నులకుఁ గట్టినట్లుగాఁ గళవళించు.

2

ఉ. అంతకుమున్ను విన్న చెలు వగ్గలమై తలకెక్కి రుక్మణీ

కాంతున కంతకంతకును గంతునిదంతి వచించినట్టి య

య్యంతి విలాసముల్ మరుని కేపుఘటించి తవన్యకాంతలం

దెంతయు నేవగింపు లగియింపఁగఁజేసె నదేమివితయో.

3

సీ. రుక్మిణీతోఁ బొత్తు రుచియింపదాయెఁగా

దాయగాఁదోఁచె సుదంతవంత

సాత్రాజితి యటన్న శత్రుత్వమాయెఁగా

మాయగాఁదోఁచె జాంబవతిపేర్ని

రాధికాసతి చెల్మి రహితేకపోయెఁగా

పాయగాఁదోఁచె నాభద్రపేర్ని

నీలపొం దడవివెన్నెల పోలికాయెఁగా

కాయగాఁదోఁచె నర్కసుతమమత

తే. గీ. వన్నెగల గొల్లకన్నెల చిన్నెలన్ని
యెన్నికకు రాక మునుమున్న వన్నెదఱిగె
చిన్ని చిన్నారి చిన్నెలు వెన్నుదన్న
లక్షణామయుఁడయ్యెఁ బద్యక్షణుండు.

4

పీ. సందియంబందె భీష్మకరాజనందన
సత్విభామ కొకింత శంకవొడమె
రాధకు మునువోలె రసమెసంగకపోయె
భద్రకు నీరసభావ మొదవె
కళలుజారుట తప్పెఁ గాళింది కెంతయు
ననుమానము సుదంత కినుమడించె
జాంబవతికిఁ బూర్వసారస్య మెరుసాయె
నీలకు మునుపటిదాళి తఱిగె

తే. గీ. లక్షణాభీనుఁడైన పద్మాక్షపొందు
సుందిరులకందఱకుఁ గ్రొత్తపందిమాయెఁ;
గాంతులమనమ్ము లన్యనంగతములైనఁ
దెలివిగల ప్రోడచెలులకుఁ దెలియఁబడదె ?

5

చ. తమకుఁ బరస్పరమ్ముగల తానుసముల్ విడనాడి యందఱు
గుమిగొని రృష్టుచర్యలను గొంతవడిన్ దలపోసి యంత న
క్కమలదళాక్ష చిత్తమధికమ్ముగ లక్షణయందుఁ జిక్కుటల్
క్రమముగఁ గింపదంతిగఁ దగన్ దెలియంగఁ దలొదరీమణుల్.

6

క. "మన మనుభవింపఁగా మిగి
లిన సౌఖ్యం బనుభవించులే" యంచు నొక
ర్తను; "దానికేమి యదియును
మనవంటిదె పొ" మ్మటంచు మఱియొకతె యనున్.

7

ఉ. "దాలమటంచు నింక నొక సారసగంధిని గూడనెంచెనో;
యాలలితాంగి యందమున కందఱు తెక్కుడటంచుఁ దోచెనో !

శ్రీలు పదాఱువేలుగల చెల్వునకేమని యానచేసెనో
యాలలనాశిరోమణి, బళా : కలరే; మనవంటి పెఱ్ఱులున్ :

8

క. తరుణి కొక పురుషునందుం

దిరముగ మదినిల్పుఁగాని తెఱవలయందున్

దఱచుగఁ బురుషుల కొకచో

గుఱినిల్పుట కాన మేమొకో : తరళాక్షి.

9

క. మనచంద మెచ్చటను మే

దినిఁ గనవినరాదు వింతతెరువిది లోక

మ్మునఁ బురుషులిట్టివారలు

వినఁబడిరె : పురాణములను వేదములందున్.

10

చ. ఇతరమృగాక్షలందుఁ గలనేని మదింజొరసీక సంతతం

బతివయొకర్తుగా నియమమందెడి సుందరులైన పురుషుల్

వెతకిన నెందునేనిఁ బృథివింగలరేమొకొ యంచు సంశయా

హతమగు నామనం, బలులనబ్బిన గుబ్బెతపుణ్య మన్యమే.”

11

క. అని పలువిధములఁ గృష్ణుని

వనజాననలెల్ల వారివారిమదికిఁ దోఁ

చినభంగి నాడికొని; రం

గన లన్యస్వాంతుఁ గాంతుఁ గని యొరుతురే.

12

సీ. చిలుకపోయినతోవ పలుమాఱుఁ దిలకించుఁ

దిలకించి నిట్టూర్పు వెలికివిడుచు,

విడిచి యించుక నేపు తదబాటు మదిఁదాల్చుఁ

దాల్చి కందమ్ము అంతలుగఁజేయుఁ,

జేసి లోలోన విశ్వాసమ్ముసంధించు

సంధించి యచ్చాన చందమెంచు,

నెంచి ముచ్చటలాడ నించుకగమకించు

- గమకించి తనలోనఁ గళవళించుఁ,

తే. గీ. గళవళించి యపత్రవగాంచి మించు;
మించి యోజించు; యోజించి మేలుగాంచు;
గాంచి చింతించు; చింతించి కంతునెంచు;
నెంచి “దయయుంచు” మని పలవించు శౌరి.

13

సీ. తా బృహత్సేనుడై తనరువాడయ్యు బృ
హత్సేనసుతకునై యానచేయుఁ,
దా బహులక్షణాధారుడయ్యును నొక్క
లక్షణాలరుణీవిలాసమెంచుఁ,
దా బయోధరపయోధరహరియయ్యు న
త్తలునీపయోధరమ్ములకుఁ దలకుఁ,
దా దావమోరాగ్నిఁ ద్రాపువాడయ్యు న
య్యంగనావిరహాగ్నికటమటించుఁ.

తే. గీ. దా ననంగునిఁ గన్నట్టి తండ్రియయ్యు
నయ్యనంగుని శిషింప నడరుగాంచుఁ
దా జగన్మోహనుండయ్యుఁ చచ్చతైచ
మోహినీ మోహవార్పిధి మునిఁగితేలు.

14

క. ఈగతిఁ గృష్ణుండెంతయు
వేఁగుచు సుద్యానమునరు వెడలి యచట నా
నాగమవీక్షకలనో
ద్యోగమ్మునఁ బొద్దుపుచ్చుచుండెఁ దనంతన.

15

ఉ. అంతట నేగుదెంచిరి స్వయంవరలేఖలు గొంచుఁ జారు ల
క్ష్మంతునిఁ గన్నతండ్రి కెనకమ్మున విన్నవమాచరింపఁ గం
సాంతకుఁ దాదరమ్మున స్వయంవర లేఖ పఠించి లోన నొ
క్కింత దిటమ్ముపూని చనియెఁ దనమేడకు నిశ్చితాత్ముడై.

16

తే. గీ. లక్షణాచంద్రముఖయు విలక్షణార్తి
నలసిసొలసి “స్వయంవరమగుట యెష్ట.

కృష్ణునందర్శనంబగు పెద్ద, నా మ
నోవ్యథలు తీఱుపెప్పు" డనుచుఁ గడంగి.

17

ఉ. ద్వారకయున్న ధిక్కునకుఁ దద్దయు దృష్టినిగుడ్చుచున్ సఖీ
వారము తత్పురీవథమువంకకు సంపుచు మాటిమాటికిన్
మారుని దూఱుచున్ మలయమందసమీరకుమారుఁ గేరుచున్
వారిజనాభునిఁ హృదయవారిజమందుఁ బసందు చేయుచుఁ.

18

తే. గీ. అవధిదినములు పలుమారు నరసికొనుచు
గణనచేయుచుఁ గాలదైర్ఘ్యమునకు స
సూయచెందుచుఁ గుందుచు నాయశోది
కాతనయుఁగూర్చి కాలమ్ము గడపునంత.

19

ఉ. వచ్చిరి రాజపుత్రు లనివారణవారణులై తురంగరం
గచ్చతురంగులై జయదఖండరథోద్ధతులై నిరస్తవి
ద్యుచ్చలనాసిధాసురకరోద్ధురసారసనాదిసాదిధా
స్వచ్చతురంతయానవిలసత్పరివారజనానుయాతులై.

20

ఉ. అంగజతేజుఁ డుజ్జ్వలితహారకిరీటమణీవిఘ్నాక్షణా
భంగురకాయుఁ డాయతకృపారసబంధురమానసుండు చ
చ్చెం గమలాక్షుఁ డుత్సుకత చెన్నలరార రథాధిరూఢుఁడై
మంగళసంగతంబయిన మద్రధరాధిపురాజధానికిన్.

21

ఉ. నెచ్చెలు లేగియంత ధరణీవరపుత్రికఁగాంచి "వచ్చె వి
వచ్చుని బావ" యంచుఁ దెలుపన్ వలవంకురమంది యంతలో
హెచ్చి మనోవికారము లనేకములఁ నృజియించె నేమనన్
వచ్చును, బచ్చవింటిదొరవై ఖరు లాఁగఁగ నేరిశక్యమౌః

22

చ. ఒకతె వచించు నావెనుక నొక్కతె నెప్పు ననంతరంబు వే
తొకతెయు మీఁద నొక్కతయు నొక్కతె చెప్పినమాట వేతొక
ర్తుక మదినెంచ కిట్లుపలురూపులఁ జెప్పిరి మద్రరాజక
న్యకకు మురారిరాక, శుభమౌనెడ వార్తల పొనరుర్త్యముల్.

23

సీ. హరివచ్చెనని చెప్పె ననుఁగు నెచ్చెలియొర్తు
సరసిజాక్షుండనె సకియయొకతె

పద్మనాభుండనెఁ బడఁతిమిన్న యొకర్తు
వనచూలియనెఁ జంద్రవదనయొకతె

బర్హభూషణుండనెఁ బద్మనేత్ర యొకర్తు
చక్రహస్తుండనెఁ జానయొకతె

వేణుభాసురుండనె వెలఁది యింకొక్కర్తు
కౌస్తుభాన్వితుండనెఁ గాంతయొకతె

తే. గీ. కలికియొక్కతె శ్రీవత్సకలితుఁ డనియె
నతివయొక్కతె పీతాంబరాధ్యుఁ డనియె
యదుకుమారకుఁ డనె నొక్కయంచయూస
కృష్ణుఁ డనిచెప్పె వేటొక్కరీరవాణి.

21

తే. గీ. ఎచటఁజూచిన రాజన్యు లెచట దృష్టి
నించినను గుఱ్ఱముల్ గజాగీరములును
నెచటఁ గనుఁగొన్న రథము లిట్లెల్లయెడల
దంతురంబయ్యె మద్రపురాంతరంబు.

25

క. అంత బృహత్సేనధరా

కాంతుం డెల్లరకుఁ దగినగౌరవములతో
నెంతయు సన్మానించి య
సంతరమున మత్స్యయంత్ర మాసాదించెన్.

26

ఉ. పిమ్మట రాజులెల్లఁ బృథివీపతి పిల్వఁగఁబంపమత్స్యయం
త్రము సమీపమందుఁ గల రచ్చనెలరెచ్చెడి చంద్రికాంబ పీ
తమ్ములఁ దారతమ్యము గడవొక్కన నూర్కొని రంబుజాక్షుఁడున్
సమ్మతినెక్కె నొక్కవిలసన్నజిహ్వా మవార్యచర్యుడై.

27

ఉ. చూచెడివారు, యంత్రమిది చోద్యమటంచుఁ దలంచువారు, “నా
రాచపువ్విదైకుం దగినరచ్చ యిదే” యనువారు, “వారిలోఁ

జూచుచు దీనిఁగొట్టవలెఁ జూచినఁ గా” దనువారు, “వహ్వారే
రాచకొమార్త నేలఁగల రాజెవఁడో” యనువారు భూపతుల్. 28

చ. వయస్కొత్తెంత యతీతమౌ నృపతులన్ వాలాయ మీక్షించి లే
వయసున్ రాజకుమారు లందఱును నవ్వన్జొచ్చి రాశ్చర్యమా
వయసుల్ డస్సినమీఁదఁ గన్నియలపై వాంఛల్ పిసాళించువా
రి యయోగ్యస్థితు లేరికేనియును బూరించున్ రసాభాసముల్. 29

ఉ. నందకుమారు రాకకతనం దెలివొందిన మోముతోఁ గన
త్సుందరమందహాసకలతోఁ దులఁదూఁగుచు గండపాళి నిం
పుందళుకొత్తు నున్ విరహపుం దెలిచాయలతోడ లక్షణా
చందనగంధి వచ్చె సరసంపుగతిన్ మితభూషితస్థితీ. 30

ఉ. గాదిలి రాచకన్నియ నెగాదిగఁ జూచుచు రాకుమారు “లీ
మాదిరి సుందరీమణి విమానచరప్రమదాశులందుఁ గా
కోదరరాజసంభవతలోదరులందును లే” దటంచు నా
మోదము సందియమ్మును బ్రహ్మోదమునుం గని రందఱుందగన్. 31

ఉ. అంత సృపాలకుం డొకఁడు హస్తమునన్ ధనువున్ ధరించి య
త్యంతము నేర్పుగల్గినటు లాకసమందలి మత్స్యయంత్ర మొ
త్కింతగ నీటఁజూచి శరమేనెను బారెడు హెచ్చు తగ్గుగా
“నెంతటి వింటి విద్య” యని యెల్లనృపుల్ దనుఁజూచి నవ్వఁగన్. 32

ఉ. ఇంచుక డుస్సిపోవ నొకఁడేనె ; మఱొక్కఁడు లక్ష్మ్యమెద్దియో
యెంచక బాణముం జెఱిచె ; నేమనవచ్చు! నొకండు లక్షణా
చంచలనేత్రపై మసము జాఱినవాఁడగుటన్ మఱొక్కఁడో
నించె శరంబు, నందఱును నివ్వెఱఁగంది తనుం గనుంగొనన్. 33

కా. అంతన్ గంతునిఁగన్న తండ్రి సురకాంతానందసంధాయియై
ప్రాంతస్థావనిపాలకుల్ శిరములన్వంపన్ సశంపాంబుద
భ్రాంతిం దెల్పుచు బంగరుంబటము పైపైజాఱ సంధీపితా
శాంతుండై యపలీలమైఁ దునిమె మత్స్యకారమున్ యంత్రమున్. 34

ఉ. త్రించినయంతమాత్రమున దుందుభు లాకసమందు మ్రోసె వా
యించి రనేకవాద్యముల నిచ్చట నచ్చట నచ్చరల్ ప్రళయం
సించిరి లక్షణాసతియుఁ జెచ్చెరవచ్చి మధూరమాల నుం
కించి తగిల్చె సిగ్గులుచుఁ గృష్ణునిరంతమునందుఁ బొందుగన్. 35

వ. ఇట్లు లక్షణ కృష్ణువరించుటయు నచ్చటి రాజులందఱును

ఉ. గొల్లఁడు రాచకన్నెను దగుల్కొనిపోవఁగ రాజులార ! మీ
యుల్లములందు సిగ్గుపడ కూరక పోయెదరేల ? రండు బీ
తిల్లుట రాచపాడియె ? మదించిన పీనిమదం బడంచి యీ
పల్లవపాణికిం దగినవానికిఁ బెండ్లియొనర్తుమం చొగిన్. 37

చ. తవతవమీఱఁ గొందఱు కటాచులుదీసిరి; కొంతమంది త
స్సనెఱసంజచాయ లొలుకన్ ధనువుల్ శరముల్ ధరించి “త
క్కువగనలేక గొల్లనికిఁ గూఁతు నొసలగుదురయ్య ! యేటిరా
జ” వసుచు మద్రీభూపతిని సారెకు దూఱఁగడంగి రెంతయున్. 38

వ. ఇట్లు రాజులందఱును నొక్కపెట్ట హరిపైఁ గవయుటయు

సీ. బవరమ్ము వచ్చె దైవమ ! యంచు లక్షణా
సారసాక్షి గుండెజల్లుమనఁగ
రాజవైరంబు సంప్రాప్తించెనని మద్రీ
ధరణీకునకుఁ గాళ్లతడఁబడంగ
మీనయంత్రము ద్రుంపలేనిరాజుల తేటి
పౌరుషంబని పౌరవరులు దూఱ
నీరాజమణు లెంతయాసుమానిసు లంచుఁ
జదల గీర్వాణు లాశ్చర్యమంద

తే. గీ. పట్టుపట్టంబు నడుమున విట్టుచుట్టి
హరిణతతిమీఁద దుముచు సింహంబుబగిదిఁ
జక్ర మొకకేల ధరియించి సరసిజాక్షఁ
దవనిపాలరపై నిర్భయముగ నుటికె.

వ. ఇట్లుతీకి సంవర్తనమయ ధారాధరమ్ము వడువున శరాసారమ్ములంబ
అపి చీకాకు గావించిన

ఉ. ఆన్మప వీరులందఱు స్వయంవరవైఖరు తెంచికొంచు లో
లోనఁ జలమ్ము లజ్జయును లోలతయున్ దలవంపునింప ము
న్నునినమార్గముంగొని త్వరోద్ధరులై చని; రంత నాబృహ
త్సేనుఁడు గృష్ణుఁ డోడికొని నేనలు గొల్వఁగ నేగెఁ గోటకున్. 42

తే. గీ. అంతలక్షణకును జలజాక్షునకును

మంగళస్నాన మొనరించి రంగనాజ

నములు మంగళవాద్యముల్ గొమరుమిగుల

వేదఘోషమ్ము లందంద విస్తరిల్ల.

43

మ. తలయంపెన్ జలజాక్షియొక్కతె లలత్తైలమ్ము కంసారికిన్
నలుఁగుంబెట్టె మఱొక్కలేమ హరికి న్నాణెంపుఁ గాలాగురున్
జలకంబారెన్ నిఁకొక్కచాన హిమవాస్సారమ్మునన్ జక్రికిన్
జెలి వేఱొక్కతె నున్ గురుల్ దగ విదిరెన్ గోరులన్ దువ్వుచున్.

తే. గీ. మురిపెములనొప్పు నవ్వధూవరుల నుచిత

భూషణాంబరముల నింపువుట్టఁ దగ న

లంకరించి యధోచితలక్షణముల

వేదిఁ గై నేయఁజేసిరి పేరటాండురీ.

45

క. శృతిహితముగ నతులితముగ

ధృతకుతుక స్వాంతులగుచు ద్విజులు శుభసమ

న్వితగతిఁ బెండ్లియొనర్పిరి

సతీపతులకిర్వరకు నెసకమెనఁగంగన్.

46

శా. కట్టెన్గేలు నెమర్చు మానసము పొంగన్ గోర్కులాకాశమున్
ముట్టన్ మంగళసూత్ర మంగజకళాపూర్ణుండు గృష్ణుండు మేల్
రెట్టింపన్ దగు లక్షణాగళమునన్ లీలామహావాద్యముల్
ధట్టింపన్ దదుదారదివ్యతరసౌందర్యమ్ము నీక్షించుచున్.

47

తే. గీ. అంత అక్షణఁ దోడ్కొని యనుఁగుఁజెలులు
 కేళికాగరతోరణపాళిదరికి
 హాళిఁ జెన్నార నొక్కొక్కయడుగువరుస
 నరిగి అక్షణ కనిరి హాస్యంపుగతుల.

55

ఉ. “ఎన్నఁడుగాని కన్నియల హేలలెఱుంగని వన్నెలాఁడు మా
 వెన్నుఁడు వెట్టిగొల్ల, పృథివీపతిపుత్రిక వీవు వన్నెలు
 జిన్నెలు నేర్చుదాన, వెటుచెల్లునొ మీకుఁ బరస్పరం” బటం
 చు న్నశినాజు నెంచె నొకసుందరి కృష్ణునెఱుంగ నట్లుగన్.

56

క. “పలుసుదతుల చేతులలో
 మెలఁగినవాఁ డతని నెట్లు మెప్పించెదో ? యో
 కలికి” యని వేటొక చెలి
 పలికెన్ గలమాట తెలుపుభంగి పొపంగన్.

57

క. “పలుపలుకు లేల, రాధా
 లలనయసన్ మదనశాస్త్రలక్షణవతి యా
 వెలఁదుకకు దాసుఁడై కడు
 నలిఁగినవాఁ డతఁడు మెచ్చునారులు గలరే!”

58

క. అని పలువిధములఁ జెలు ల
 వ్వనజానన గేలినేయ వనజముఖి యొక
 ర్తను “నతఁడు నేర్చికొనె మన
 పనితయు నేర్చికొను నతనివలనఁ దనంతన్.”

59

తే. గీ. “నేర్చికొననేల ? వన్నెచిన్నె లన వయసుఁ
 బడుచులకు నెల్లరకును స్వాభావికమ్ము”
 లనుచుఁ దమలోనఁదమ రాడుకొనుచు నొయ్య
 నొయ్య శయ్యకుఁదార్చి రయ్యువిద నెలమి.

60

తే. గీ. సిగ్గునను మగ్గిగుఱున్న యచ్చెలియ గృష్ణ
 దరికి రాఁదీసి యొకపోడఁదనవుఁ గలికి

వలుకులం దెంతయును నేర్పు దొలకరింప

నింపులు జనింప నతనితో నిట్టులనియె.

61

సీ. పర్వతమ్ములుగావు పడఁజివజ్జీజమ్ము

లలరుగుత్తులునుమీ యద్రిభరణః

కాలసర్పముగాదు కలికికీలుజడయ

శికులమాలనుమి కాళీయదమనః

కరికరమ్ములుగావు కలికినుందొడ లంటి

స్తంభముల్ సుమ్ము కంసకరిహరణః

చక్రముల్ గావు మాజలజాషీ పిఱుఁదులు

నైకతమ్ములు సుమీ చక్రహస్తః !

తే. గీ. మోవి సుమ్మిది పిల్లనగ్రోవి గాదు

రాతనయ సుమ్ము చల్లమ్మువేరేత గాదు

తెలుపుమర్యాద గావునఁ దెలుపుచుంటి

మెఱుఁగవా? రుక్మిణీసతీహృదయలోలః

62

ప. వేటొక కీరవాణి లక్షణకు మెల్లన నిట్లనియె.

సీ. నూటికొక్కటికైన మాటకు త్తరము సీ

వలెఁగాని యూరకోవలదు సుమ్ము

కెమ్మోవియాననుంకించిన నొయ్యనీ

వలెఁగాని డాఁచుకోవలదు సుమ్ము

పుక్కిటవిడెమీయఁబోయిన నందుకో

వలెఁగాని వెలిఁజేయవలదు సుమ్ము

కొఁగలింఁచుకొనంగ గమకింప నెదురొత్త

వలెఁగాని వెనుదీయవలదు సుమ్ము

తే. గీ. చి త్తమున కనుగుణముగఁ జెలఁగవలయుఁ

గాని యొక్కెడనైన నొక్కత్రుటికన్నఁ

బెనఁగులాడఁగవలదును మ్మనుఁగుకాఁ డ

నంగ దైవమ్మునుమ్ము సన్నత లతాంగి.

63

తే. గీ. ఇటులఁ దగుభంగులన్నియు నెఱుంగఁజేసి
 “యాతఁడున్నాఁడు, నీవుంటి వతివమిన్న!”

యని పయికిఁజెప్పి యొక్కొకపని నెవమునఁ
 జనిరి చెలికత్తెలందఱా స్థలమువిడిచి.

64

శా. కేలంబెన్ బెరకేలువట్టె మెయి సోఁకించెన్ మెయిన్ గంతమున్
 గీలించెన్ గుచసీమ మంజులగతిన్ గేలుంచె గండస్థలిన్
 లాలించెన్ దగఁగొఁగిలించె మధురాలాపమ్ములన్ దేర్చె గే
 శీలోలుండయి మించె శారి కడుబాళిన్ లక్షణాథామతోన్.

65

మ. అకృతప్రత్యయ మప్రయుక్తవచనం బప్రాపితాలింగనం
 బకనద్బంధ మచుంబితాధర మనంప్రాప్తావకాశం బదృ
 శ్యకటాక్షంబగు లక్షణానవరతం బానందముంగూర్చె శౌ
 రికి, ముగ్ధారతసౌఖ్యసంపదలు వర్ణింపంగ రా వేరికిన్.

66

*సీ. ఎందఱిచ్చిన నెఱ్ఱయిల్లు చేరనిబోటి
 చేరి వాకిలి యొరఁజేయనేర్చె
 నెంతవేడిన మొగంబెత్త నేరనివాన
 యెత్తిచిల్లుగవు పల్లాత్తనేర్చె
 నిందమంచును విడెమ్మీయనేరనిలేమ
 యిచ్చి వా తెలు యానసీయనేర్చె
 చెయివట్టిలాగిన నెఱ్ఱయంటనిగోల
 యంటి తోఁ బన్నుంట యదియునేర్చె

తే. గీ. ముట్టినంతన మ్రాన్నడు ముద్దరాలు
 మ్రాన్నడక వీలానఁగనేర్చె రతికొఁరింత
 యోర! యేరీతిమాఱఁ జేతొంతరంబు
 నాతికన్నెరికమ్ము రెండవదినమున.

67

తే. గీ. ఎఱిగియు నెఱుంగకుండెడి సురతసుఖము
 నొసఁగియు నొసంగకుండెడి యొష్ఠరసము

* ఈసీసము, మిత్రమగు, ఆదిపూడి ప్రభాకర కవిచే రచింపఁబడినది.

పలికియును బలుకకయుండు పలుకు తళకు
కన్నియలకూటముల నెన్నఁగాఁ దరంచె :

68

క. ఈగతి నాగజగమనా

భోగమయుండగుచు మద్రీపురమునఁ గృష్ణుం
డఁగె నొక కొంతకాలము

భోగం బెఱుఁగంగనీదు పురుషార్థమ్ముల్.

69

తే. గీ. ముగ్ధయై కొంతకాలంబు మురువుసూపె

మధ్యయై కొంతకాలంబు మది గరంచె

ప్రొడయై కొంతకాలమ్ము ప్రమదమొసఁగె

లక్షణాచంద్రముఖి సరోజేక్షణునకు.

70

ఉ. ఆ యదునందనుం డిటులు హాయిగ నాయలివేణిఁ గూడి ని
త్యాయితసౌఖ్యముల్ గొనెడి యాసమయమ్ముననైన రాధికా
తొయజనేత్ర యాదిగల తొల్లిఁటి వ్రేతలచెల్మ లెంచు; నే
చాయల నేరికి న్ముఱవ శక్యమె, తొల్లిఁటినాఁటి కూటముల్.

71

ఉ. శ్రీయవతారమై పొలుపుచెందెడి రుక్మిణియుండ సత్యభా
మాయతనేత్ర యుండఁ దగులాటపునెచ్చెలు లుండ రాధికా
తొయజనేత్ర సంగతులఁ దోయజలోచనుఁ డెంచి మించి యో
హో! యనిసొక్కు; నొక్కయెడ నొక్కనిమానస మట్లు చిక్కెడున్.

తే. గీ. ఇటుల జలజాక్షునకు “బొంది యిచటఁ, బ్రాణ

మచట” ననునట్టి సామెత యనువుపడఁగ

నంత నేతెంచెఁ దగ శరదాగమంబు

కలితకాదంబిసీకాంతివలిత మగుచు.

72

సీ. తెలుపెక్కె మేఘముల్ బలుపెక్కెఱుక్షముల్

తళుకెక్కెఁదారావితానములకుఁ

బొలుపొందెఁ జంద్రుండు తెలివొందె దిక్కులు

కాశసూనములు ప్రకాశమందెఁ

బసమీతఁ బద్మముల్ వెనఁదేత నీరముల్
 మల్లియల్ పుష్పించి వెల్లివిరిసెఁ
 జెలరేఁగె విరహముల్ తులఁదూఁగె సస్యముల్
 గాలికిఁబ్రాగ్దీశాగమన మొదవె

తే. గీ. నెండ మెండయ్యెఁ గొండలు పండువయ్యెఁ
 జలి మొలకలెత్తెఁ దూర్పువర్షములు మొత్తె
 నేలులు కృశించెఁ దిన్నియల్ తారసించె
 సురతరుచి హెచ్చె దివికి భాసురతవచ్చె.

74

తే. గీ. అట్టి శరదాగమమ్మునం దంతకంత
 కధిక మగుచు విరాళి రాధాంగనాళి
 రోమణీచర్య లెంచి కూరుములు పెంచి
 కృష్ణ నుంకించి తాల్మి జంకించె బళిరె.

75

ఉ. “ఎందఱనైనఁ జూచితి నిఁ కెందఱనైననుఁ జూడ నుంటి నో
 సుందరి! నీదుచందమును సొంపును నింపు దలంపు నింపు నే
 మందు నవారవిందవదనా! పద నాయెద నాటఁబోకు మె
 న్నందగుదాన వెంతకయినన్ బయి నకా దయ నంది చూతువే.”

76

చ. మన గిలిగింతలున్ మనదు మర్మములున్ మన తాఱుమాలులున్
 మన పొలయల్కలున్ మన మనమ్ములనుండెడి వింతకోర్కెలున్
 మనమన నర్మవాక్యములు మన్ననలున్ మరియుదలున్ మన
 మ్మున నెప్పుడైనఁ గాని తలపోయుదువే? సరసీరుహాననా!

77

చ. పద్మికమీఱ నాఁడు తగువై ఖరిగా మితభూషితాంగివై
 యద్దమరేయివేళ దళమైతగు వెన్నెలలోన నీవు నా
 యొద్దకు వచ్చి కౌఁగిలిడి యొక్కటియే కద ముద్దువెట్టి, తా
 ముద్దుఋణమ్ము దీర్చుటకు మూఁడుయుగమ్ములు పట్టు నెచ్చెలీ!

78

సీ. అర్ధక్షణంబేని యంతరాయములేని
 వింతవింతల కౌఁగిలింతలార!

తమి నెఱుంగక పొంగు తమకమ్ముననెసంగు

హద్దుపద్దులులేని ముద్దులార :

తడఁబాటు తఱిడాసి యొడలు నీరుగఁజేసి

పొగరుచూపెడి గుబ్బిపోటులార:

లేనితప్పులు చుట్టి పోనికూరిమిఁబట్టి

తవతవఁ దగు చపేటమ్ములార:

తే. గీ. తియ్యఁదియ్యనికెమ్మొవితేనెలార:

నిరుపమానపు. దొంతర నిద్రలార:

తమి నెఱుంగని పురుషాయితమ్ములార:

రాధికా కృష్ణులను విడరాదు సుండు.

79

తే. గీ. ఒడలెఱుంగని పేర్కిఁ బైఁబడెడి పడఁతి

పలుకుపలుకునకుం దేనెలొలుకు కలికి

గిల్లినను పాలుగాతెడి పల్లవోష్టి

పొందు గలవాఁడె పో పుణ్యపురుషుఁ డిలను.

80

ఉ. ముద్దుల చేష్టలన్ మఱచిపోతి; సుతారపుఁ బూరుషాయితం
బెద్దడియ్యోయె; సోయగపుహేలల కేమి, జగమ్మునన్ మఱే
ముద్దియ కుండ కుండు; వలపున్ మొలపింపఁగఁజేయుకత్తి నీ
యొద్దన పుట్టె వేఱొక తలోదరి నీసరిఁజేయ నేర్తునే.

81

ఉ. నేరుపెఱుంగనట్టి నను నీవకదా; కడుఁ బెద్దఁజేసి యా
యా రతిరీతులందలి యొయారములన్ గడిదేర్చి యెంతయున్
బారగుఁజేసి యేలితివి పద్మదళాక్షిరొ! నిన్నుఁ బాయఁగా
నేరుచు బల్ కృతఘ్నుఁడను నేరము లెన్నకు మిట్టి నాపయిన్.

82

సీ. నాఁడుగా: నిరుపమానందంపు టందంపుఁ

జందంపుఁ బొందికల్ పొందుపడుట

వాఁడుగా: మిగుల విన్నాణంపు నాణెంపు

రాణంది రాణించు రస మెసఁగుట

నాడుగా: యమునాకనత్తటిన్యత్తటా

త్యుత్కటస్ఫుటకేళు లౌటపుగనుట

నాడుగా: రుచిరబృందావనా నేవనా

ధావనాభావనాధాటి గనుట

తే. గీ. నాడుగా, ఘనవేణుగానముల సొగసు:

నాడుగా, కీర్తనగావించు పోడితనము:

నాడుగా, వేడగా బాడి నను దనుపుట:

నాడు గల చిన్నె లన్నియు నేడు గలవె:"

83

చ. అని పలుమారు నెమ్మనమునందుఁ దలంచునకాని లక్షణా

వనజముఫీలలామ విడువం గమకింపఁగలేడు శౌరి, యే

మనఁదగుఁ? బల్వెలందులకు నాసలుచేనెడివారి చిత్తప

ర్తన, తరణిద్వయార్పితపదద్వయచందము గాక యుండునే.

84

తే. గీ. యిటులు మది రెండు దెఱుగులై యేలుగట్టు

చుండినను లక్షణ యేలుంగకుండఁ గృష్ణఁ

డనయమును వింతవంతలఁ దనుపుచుండె

నెంతపోడియుఁగాకున్న నిందఱేల:

85

క. పయనంబని కృష్ణం డ

మైయి మామ కెఱుంగఁజేయ మెలతన్ బనువన్

దయ వెన్కఁదీయ నృపుఁ డెం

తయు నాలస్యంబు చేసె ధర్మమ కాదే:

86

సీ. పోవచ్చునంచుఁ డెప్పుచుఁ గొన్నినాళ్లు తం

దరయేమటంచుఁ గొన్నాళ్లుజరిపి

కుభముహూర్తమ్ములఁ జూచుచుఁ గొన్నాళ్లు

నంతరంబనుచుఁ గొన్నాళ్లుజరిపి

నేడు గాదంచు మన్నించుచుఁ గొన్నాళ్లు

నాడంచుఁజెప్పి కొన్నాళ్లుజరిపి

విందులపై మిషపెట్టుచుఁ గొన్నాళ్ళు

తెల్లవారనని కొన్నాళ్ళుజరిపి;

తే. గీ. పసపునకుఁ గుంకుమకుఁ గొంత వనతియొసఁగి

మంచి సుముహూర్తమున బహుమతులొసంగి

కూఁతు నత్తింటి కంపించెఁ గువలయేళుఁ;

డంపుదురె ? యంపు మన్నంత నత్తవారు.

87

తే. గీ. సరసిజాక్షుఁడు లక్షణాసహితుఁడగుచు

నరుగు నంతటఁ బురకాంత లతనిఁజూడ

నేగుదెంచి కనుంగొని రెలమి సప్త

భూమికోన్నతసౌధాగ్రములను నిలిచి.

88

చ. “మదనునిఁ గన్నవాఁ డనెడిమాట నిజం” బనె నొక్కనాతి, “నా

రదనుతుఁడంట నిక్కమనరాదె” యటంచనె నొక్కలేమ, “మేల్

యదుకుల మింతపుణ్యదళ నందెఁగదా?” యనె నొక్కసాధ్వి, “యె

ట్లు దగిరి గొల్లలేమ లతిలోకుఁ డితం” డనె నొక్కచానయున్. 89

శ. “గొల్లల్ గొల్లలటన్న గొల్లలటె యాగొల్లల్: రదీయాంగనల్

పుల్లాంభోరుహలోచనల్ మృదురదస్పూర్తుల్ కనత్కాంతివి

ద్యుల్లేఖల్ కరిరాజమందగతు లిందుభ్రాజవాన్యల్ సురా

రల్లీలావతు లేల వేయుపలుకుల్ రంభోర్వశీమేనకల్.

90

క. మనపీటన్ జల్లమ్మెడి

వనితలమా టట్టులుంచు వారసతులు నా

వనితల దాన్యమ్మునకై

నను జాల” రటించు నొక్కనాతి నచించెన్.

91

తే. గీ. ఇట్లు పరిపరివిధముల నెంచికొనుచుఁ

బురసతులు సూడ లక్షణాతరుణిఁ గూడి

ద్వారకకు నేగెఁ గృష్ణుఁ, డాతని యువతులు

తమ్ము వదలుటఁజేసి చిత్తములు గలఁగ.

92

ఉ. ఎన్నఁడువచ్చుఁ గృష్ణుఁ, డీక నెన్నఁడు చూడఁగఁగల్గు, వేడ్కమై
నెన్నఁడు కౌఁగిలించుకొను, నెన్నఁడు ముడ్డిడు, నెన్నఁడేలు, నిం
కెన్నఁడు తాపమాటు, మనమెన్నఁడు తిన్నఁబడున్, మనోరథం
బెన్నఁడు తీరునంచు మది నెన్నఁగరాని వియోగవేదనన్. 93

సీ. కృష్ణసంగతులు నీకించుకేని యెఱుంగ

రావుగా? యని సత్య రాధ నడిగె
జలజాక్షఁడిప్పు డెచ్చటనుండెనో యెఱుంగఁ
బడెనె? నీ కని రాధ భద్ర వడిగె
మఱచెనో మనలనెల్లరఁ గృష్ణుఁడంచుఁ దా
పముమీఱ నీలతో భద్ర వలికెఁ
గర్జకృంగభ్యాతి గనుపట్టె నని నీల
పతి చందమెంచె జాంబవతితోడ

తే. గీ. రుక్మిణీదేవికెఱుక యీరూఢివర్త

మాన మనుచు సుదంత జాంబవతి కనియె
విటులు పలువిధములను వారెల్లఁ దల్ల
డించి పలవించసాగిరి మించుపేర్ని.

94

ఉ. అందఱకన్న రాధ పడునార్తివచింపఁ దరంబుగాదు కృ
ష్ణుం దలపొసి మండినడు సోయగ మెంచి తలంపు సారెకున్
గుండు “దయావిహీను నెటుకూడితి నే” నని మాటిమాటికిఁ
నిందయొనర్చుఁ; గూర్మి పరసీరజనేత్రుల కెక్కుడొగదా : 95

చ. “కతియననెట్టిదో యెఱుంగరాని తనుఁ మదనాగమాంతపం
డితునిఁగఁ జేయుటెల్ల నొకసీరజనేత్రకు నొప్పుఁజెప్పు నం
చతఁడు మదిం దలంచెనో? దయాశునిగా నెదనమ్మితిన్ గృత
ఘృత లెఱుంగంగవచ్చునె? కనంబడు సంతటిదాక నేరికిన్. 96

ఉ. కప్పకొనంగ నాపయఁటఁగాని మఱొక్కటిన్సొల్లఁ దెప్పరే
జెప్పినమాట నాకెఱుంగఁజేయక నిద్దురవోఁ దొకప్పడున్

గప్పురవీడె మొక్కడయికైకొనఁ డామురిపెమ్ము లన్నియున్
దప్పెనో ? యెల్లకాలమొకత్రాటను బోదురె జారపూరుపుల్ : 97

ఉ. వల్లభు నొల్ల కన్వయమువారికి లోగక లోకు లాడు నా
యల్లరిమాట లోర్చుకొని యన్నిటికిం దెగదెంపు చేసి యీ
కల్లరి సౌఖ్యమే సతముగాఁ దలపోసి పరున్ వరించు నా
హల్లకపాణికిన్ జెడుట యబ్బిమె ? పున్నెముఁ బూరుషార్థమున్. 98

సీ. రాకాశరచ్చంద్రిరాజమానానూన
చంద్రికాఫలితవృక్షమ్ములార

వికసత్కుసుమగుచ్ఛవిహరమాణాతిగుం

జన్మధువ్రతనికుంజమ్ములార

వివిధశృంగారభావితహంసతూలికా

తల్పవత్కేశి సౌధమ్ములార

మలయమారుతపోతవలనానుకలనావి

తతయమునానై కతమ్ములార

తే. గీ. మా వినోదంపుఁ జెయ్యులు మంతనములు

కష్టసుఖములు మీరెఱుంగనివికావు

మీరలైనను నాదుపేర్మినిగణించి

వెదకి వేవేగఁ గృష్ణు రప్పింప లేరె.” 99

క. అని పలువిధములఁ దలఁచుచు

వనజానన యుండె; నంత వనజాక్షఁడు రా

ధ నెపుడు గనుఁగొందునో యం

చును వచ్చెన్ దన్ను గొల్లసుదతులు చూడన్. 100

చ. అదె : ప్రియుఁడేగుదెంచె; జలజాక్షఁడువచ్చె; మనోహరుండు నా

కదె : కనుపట్టెనంచు వనజాననలందఱుఁ జెప్పికొంచు నీ

రదరుచిభాసురున్ హరిఁ గరమ్మునుజూచిరి వాచినట్లు, నె

మ్ముడు లతివేలహర్షగరిషన్ భరమూని వశంబుతప్పఁగన్. 101

ఉ. వచ్చినకృష్ణఁజూచి వృషభమ్ములు నాలును గోపదాలురున్
 హెచ్చినవేడ్క నూరికడకేగిరి ద్వారకయున్ బ్రమోదముల్
 పిచ్చిలునట్లుతోఁచె నిటు వేణువిశారదుఁ డేగుదెంచుచో
 నిచ్చలు రాధపైఁ బరుగులెత్తఁగఁ దత్తర మావహింపఁగన్. 102

చ. గడియకొ లేక యొక్క యరగంటకొ కంటఁబడున్ బిరియంబు చొ
 ప్పడఁ దగఁ గొఁగిలించుకొను బల్ వలపూరఁగ ముద్దుపెట్టు నె
 క్కుడు తమకమ్మనన్ మరునికూటములన్ గరఁగించు నింకఁ దుం
 దుడుకును మాను మయ్యదియు తొయ్యలి కేళిగృహంబు చిత్తమా. 103

క. ఆరాధకేశినదనము

తారసమగుకొలఁది నిట్లు దనుజహరునకున్

దోరంబగుఁదత్తర, మది

ధారుణి ననుభూతమగు విధం బనరాడె. 104

ఉ. ద్వారము చేరునంత దరిదాపున నారసి రాధికాసఖుల్
 గేరుచు లోనికేగి “నఖి కృష్ణఁడు వచ్చె” నటంచుఁడెల్పు నం
 భోరుహనేత్ర నమ్మ కటుఁబో గమకింపఁ దలంచునంతలో
 సారసలోచనుండరిగె సారసగంధి గృహమ్ము చెంతకున్. 105

ఉ. ఇంచుకగాంచి రాధ జలజేక్షణుఁ గంటి నటన్నమోదమో
 వంచనచేయు నిచ్చయొ స్వభావమొ కృష్ణనిమీఁది కోపమో
 యెంచఁగరాదురాని చనియెన్ జవుజవ్వునఁ గేళికాగృహో
 దంచితశయ్యకున్, వడిగఁ దామరసాక్షఁడు వెంబడింపఁగన్. 106

క. ఇటుచని యెఱుఁగనిగతి దు

ప్పటి మునుఁగిడి శయ్యపైనిఁ బవళించిన న

క్కుటిలాలక విధమెఱిగిన

విటశేఖరుఁ డరిగె రాధ వెనువెంటిగన్. 107

ఉ. చనిదరిఁజేరి శారి పరిచర్యయొనర్చెనొ “తప్పనైపుమీ”
 యని బలిమాలసాగెనొ “దయన్ గనుమీ” యని లేనిదై స్వమున్

గనుపడఁజేసెనో, చరణకంజములంబడి మ్రొక్కెనో, వచిం
ప నలవికాదుగాని యలపద్మదళాక్షియుఁ బక్కన న్నుగె॥. 108

ఉ. వారివినోదముల్ మఱియు వారిపరస్పరసర్మవాక్యముల్
వారి విలాసపుంబనులు వారలచెయ్యులు వారికూరుముల్
వారల ముచ్చటల్ మఱియు వారల తీరులు నిర్ణయింప నె
వ్వారికి శత్యమో? గవులు వర్ణనచేసెడిపాటి వారలే! 109

సీ. లక్షణ సీరీతి లాలనచేయుదే ?

యన, మంచిదానవే! యనియె శౌరి

యాబోటిపై మనంబతికెనే? యీరీతి

నన, లేదులేదులేదనియె శౌరి

ఆయింతి కివిత లన్నియునేర్పితే ?

యన, వెట్టివాడనే? యనియె శౌరి

అనాతి కిప్రీతియమరెనే? సీమీద

నన, నించుమించుగా ననియె శౌరి

తే. గీ. ఆలలన యెన్నఁడేని నన్నడిగెనే? య

టన్న, నెఱుఁగునో, యెఱుఁగదో యనియె శౌరి

చెప్పకుందువె? నాతోడఁ జెప్ప వనిన,

నబల! నీకలయిక సాక్షియనియె శౌరి. 110

తే. గీ. ఇటులనే తక్కుఁగల సతులెల్లఁ దన్నుఁ

గోవగింపఁగ నందఱకోపములను

రసమెనంగెడిగతి నివారణమొనర్చె

రసికజనశేఖరుం డన రాదె శౌరి! 111

తే. గీ. అష్టభార్యల నేలుచు ననవరతము

గోపికలక్కోర్కె దీర్చుచుఁ గోరువారి

కిహపరమ్ముల నొనఁగుచు నెసకమెసఁగఁ

గృష్టుఁడు చెలంగె, వైభవజిష్టుఁడగుచు. 112

క. ఈలక్షణాపరిణయము

పోలంగా వ్రాసి చదువు పుణ్యాత్ములకున్

శ్రీలలనాధవుఁ డొసఁగుత

మేలగునాయువును సిరియు మేటియశమ్మున్.

113

— ఆ శ్వా సాం త ప ద్య ము లు —

క. అపూతానేకాగమ

వాఘ్నుదినీస్నానపూతపండితసుకవి

వ్యాఘ్నిప్రణుతకవీంద్రున

మాఘ్నిపితకావ్యసార : యలమువిచారా :

114

కా. శ్రీపత్యాదృతశుద్ధచిత్త : పరనారీసోదరీభూత : దు

ప్రాపాహంక్రియ : గోకిరెడ్డికులపారావారరాకాతమి

ప్రాపాలా : దయమానదీర్ఘనయనప్రాబల్య : సత్యాదృతా

లాపశ్రీబల : తాటికొండపురపాలా : రామభూపాలరా :

115

మంగళ మహాశ్రీవృత్తము.

శ్రీలలితమందిరవిశిష్టశుభజాలయుత సేవకజనోచితదయా : గ

ద్వాలనరపాలవరభావుక : కళాకలితభావుకగుణాకర : కృతీంద్రా :

తాళనగనామ పురవన్యజనపాల : జనతావినుతశీల : సుతగోత్రా

పాల : శుభరామనరపాల : జయలోల : కవివారసుత మంగళమహాశ్రీ.

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకపీంధ్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకళానిధి

బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం

బిగు లక్షణాపరిణయంబను మహాప్రబంధమ్ము

నందు సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీమత్పురదేవతాయైనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

★

శతావధానులయిన

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే

అనువదించఁబడినది.

★

ప్రకాశకులు :

చైతన్యవిత్త వెంకటశాస్త్రి సన్న్య

వేంకటేశ్వరప్రత్తిఠాపన్లు

కడియము P. O.

హైదరాబాద్ జిల్లా.

1956

ఇది శ్రీఆత్మకూరు మహారాజావారి ప్రేరణచే — సంస్కృత
చంపూగ్రంథము ననుసరించి అనువాదము చేయ
బడిన 5 అశ్వాసముల ప్రబంధము

—• చంపూగ్రంథరచయిత •—

నవదుర్గ కృష్ణకవి సార్వభౌముడు

పరిశ్రు - విభక్త
చెన్నకెన్నమర్త ప్రశస్తి
కడియం P.O చూ.గో.హిల్స్

ముద్రాణము :

వేంకటేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రెస్
అలమారు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

శ్రీరస్తు
శ్రీమత్పురదేవతాయైనమః

శ్రీ నివాసవిలాసము

శ్రీ

ప్రథమాశ్వాసము

క. శ్రీరమణీమణితోడ వి

హారాధముగఁ గురుమతిమహాగిరి నిత్య

శ్రీరాజితుఁడగు హరి సీ

తారామన్మపాలు నేలుత న్దయమీఱన్.

1

శా. శ్రీనారీమణికేల నొప్పెనఁగు రాజీవంపుమొగ్గం బర

ధ్యానప్రక్రియఁ దా గ్రహించి నఖసంధానంబు నూహింప న

హ్వాన నిగ్గిలు నవ్వెలంది హృదయం బూహించి లో మెచ్చు ప

ద్మానాథుండు కృపాశుఁడై మనుచు సీతారామభూపాలునిన్.

2

సీ. నిప్పచ్చరముఁబావు నేర్పుగల్గినచాన

జగములన్నియుఁ బోవఁజాలుజాణ

గరావుఁబూవిల్తుఁ గనిపెంచిన నెలంత

కరివన్నెవాని చొక్కంపుఁగాంత

పూపచందురుతోడఁబుట్టిన వగలాఁడి

పురుడుచెప్పఁగరాని పూవుఁబోఁడి

కడలిరారాజు మొక్కరఁపుముద్దుకుమార్త

తమ్మిగద్దియ నొప్పు నెమ్మెలాఁడి

తే. గీ. పలుకులవెలందియ త్తయౌ పడఁతిమిన్న

సరసముక్కరవంశసంజాతసోమ

భూపపుత్రు సీతారామభూమిపాలు

నేలుచుఁ దదాశ్రితులఁగూడ నేలుఁగాక.

3

మ. ఉరమందుంచు టదేమిలెక్క, మొగమం దుంచంగనుంకించు ట
బ్బురమా, యంచు శరీరము న్నగము తాఁ బూఁబోడి కర్పించి త
త్పరుడై యొప్పెడు రాజశేఖరుఁడు సీతారామనామాంకభూ
వరునిం దుల్యసుఖోదయం బొసఁగి కాపాడం బ్రయత్నించుతన్. 4

మ. పతి కైకొన్నభుజంగశేఖరత సంభావించి లోనెంచి బ
ల్కితవుం దీతఁ డటంచు భ్రాంతిపడి చెల్లి న్భర్తయర్థాంగనం
స్థితిఁ జెన్నొందిన మంచుగొండయనుఁగుంజిన్నారిమేల్పట్టి సం
తత మైశ్వర్య మొసంగి ప్రోచు నల సీతారామభూపాలునిన్. 5

మ. చెలులే దుర్మతు, లాపయిం జదువువాసిం బేర్చినం బట్టఁగాఁ
దలమే వారల, నంచు నెంచి తనవక్త్రంబందుఁ బూఁబోణికిన్
నిలయం బేర్పడఁజేసి తా జగముల నిర్మించునస్తైన న
త్తలునిం బాయనిదాత ప్రోచు నల సీతారామభూపాలునిన్. 6

మ. రసికు ల్సత్కవు లట్టివారలపయిన్ రాణించునీపేర్ని ఛాం
దసుఁడ న్నేనని మేలమాడు తనభర్తన్ లేత నవ్వాప్ప 'ఛాం
దసులే వారలు మీరలే రసికు లాంతర్యమ్మునంజూడుఁ' డం
చు సమాధానముఁ జెప్పు వాణి తగ మన్ను న్సోమభూపాత్మజున్. 7

తే. గీ. పార్వతీపరమేశ్వరభాగ్యరాశి
కవులపాలిటి రెండవ కల్పనగము
గజవదనుఁ డంతరాయముల్ కసిమసంగి
కృతికృతివతులను శుభానుగతులఁ జేయు. 8

తే. గీ. అన్నవత్తమ్ము లొసఁగి విద్యలను శిష్యు
లకు ననుదినంబుఁ జెప్పు విలక్షణప్ర
భావు భావుకభావు మాపాలిదేవు
బ్రహ్మగురువద్యుఁ గొల్తు మపారభక్తి. 9

తే. గీ. కాళిదాసాదిసంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాండ్రకవులకు నతులొనర్చి

కుకవులగువారలకు శతగుణముగాఁగ

మ్రొక్కుకొందుము మాకృతి ముట్టకుఁడని.

10

ఉ. కొండల నోరఁజేసికొని కొంతవడిం బఱతెంచి యంత ను

ద్దండత దారికడ్డమయి తాకి హఠాహఠినేయు కొండలం

బిండిగఁజేసి రైలు కడువేగమునం జనుదెంచునట్లు భూ

మండలి మాకవిత్వమును మంకుఘటమ్ములఁ జెండి మీఱుతన్.

11

వ. అని శిష్టాచారక్రమమ్మున నిష్కదేవతావందనాదికం బావరించి.

12

మ. కవులం బండితులన్ విశేషముగ సత్కారమ్ములంజేయ భో

జవిభుంబోలిన రాజొకండయిన నీ సామాన్యకాలమ్మునం

దవనిం గల్గునో లేదో చూతమని యాయాదేశముల్ చూడ నే

గి విలోకించుచునుండఁ బశ్చిమదిశం గృష్టాసమీపమ్మునన్.

13

సీ. దట్టమ్ములై యొప్పు దర్బాసనమ్ములు

భుజశిరమ్ముల వింత పొలుపుదెలువ

ఉదయించుచున్నసూర్యునిబోలు రాగిజా

రీటు చేతులకు మేల్దాల్చొసంగఁ

బాలనిగ్గుల నేలఁజాలుడల్లంమేల్చి

భూతిరేఖలు మొగమ్మున నెసంగ

గన్నేరుపూవన్నె కల్గిన కట్టువో

వతుల నీర్కావినంపద నటంప

తే. గీ. 'నాత్మకూరునృపాలుని యంతదాత

నహి నహి' యటంచు నుతుల నొనర్చుకొంచు

నాత్మకూరుపురమ్మున కరుగు విప్ర

జనులఁ గని యడుగఁగ నిట్టులనిరి వారు.

14

ఉ. దాత మహానుభావుఁడు బుధవ్రతతింగరగించువాఁడు ని

ర్ణేత సమస్తవిద్యలకు నేర్పరి శ్రీకరుఁ డాత్మకూరువి

భ్యాతపురాధినేత సుగుణాధ్యుఁడు భోజునివంటివాఁ డతం

దాతనిఁబోలు భూపతుల నారయ మొక్కెడనైన భూస్థలిన్.

15

క. అన్నరపాబుఁడు విద్యల
నన్నింటిఁబరీక్షచేసి యనుఘాల్లునమున్
మన్నించి యెల్లరకును మ
హోన్నతి వద్దాశనమ్ము తొసఁగుచునుండున్. 16

క. అంతులకై చనెదము మే
మిందఱ మని పలికి వార లేగుటయును మే
ముం దగుగతి వారలవెను
కం దత్పరవరముఁ జేరి కడుముద మెసఁగన్. 17

క. లక్ష్మీనివాసమందిరు
లక్ష్మీనాధచరణయుగళలలచ్చిత్తున్
లక్ష్మీసదృశశ్రీమ
ల్లక్ష్మీతనయున్ స్వరూపలక్ష్మీతనయున్. 18

కా. ధర్మాధర్మవిచక్షణక్షణకృతిన్ దాక్షిణ్యగణ్యాకృతిఁ
గుర్మత్యద్రుపతిప్రసేవనకృతిం గూలంకషాలంకృతిన్
దుర్మత్యదివిదారణామరపతిఁ దోస్తంభకుంభత్తితిన్
శర్మారాయమహాకపింద్రవినుతిన్ సాక్షాత్కృతశ్రీపతిన్. 19

క. కృష్ణాగోదాంతర్వ
ర్ధిష్ఠమహీపలయనిలయు రిష్టజనవిలయున్
వైష్ణవపదవేవారో
చిష్ఠమతిఁ సోమభూపచిరసుకృతతతిన్. 20

క. శ్రీపాక నాటిసత్కుల
దీపకు నై జాముభూమ్యధీశ్వరనిత్య
ప్రాపకుఁ దోషితసకలవ
సీపకు సంతాడితావసీపకనికరున్. 21

క. ముక్కరకులదీపకు హిమ
రుక్కలకాంభోధిసితసరోజశరద్వా

ర్మక్కులపటిరహీర

స్యక్కారియశస్సనాథు నానరనాథున్.

22

మ. కరుణాసాగరుఁ గుర్మతీశ్వరలలత్కారుణ్యసంప్రాప్తసు

స్థిర రాజ్యాతిశయున్ బ్రహ్మోదలహరీదేదీప్యమానశయుఁ

హరసీహారధరాధరామరవరాహారోపమోద్యద్యకున్

దరుణీమన్మథు సోమభూషనుతు సీతారామభూపాలకున్.

23

క. కాంచిన నానరపాలుఁ డు

దంచద్గౌరవముమీఱఁ తనయాష్టాన

ప్రాంచద్విద్వాంసులలో

నెంచి మముం గారవించి యింపెనలారన్.

24

క. మేమొనరించిన గ్రంథము

లామూలాగ్రముగ వినుచు నానందరస

వ్యామోహితుఁడై నిత్య

శ్రీమీఱఁగఁ గాల మొక్కరీతిఁ గడపుచున్.

25

మ. ఒకనాఁడంకమునన్ గుమారుఁడును బంధూద్యోగివిద్వత్కవి

ప్రకరంబుల్ దగుచోటులం దగ నుధర్మామధ్యమందున్ జయం

తకుమారుం దొడఁదాల్చి యొప్పు దివిషన్నాధుండునా సంతతా

ధికబాభాసినభాంతరాళవిలసత్పింహాసనాసీనుఁడై.

26

ప. వెండియు నఖండపాండితీమండనుండగు శ్రీనివాసాచార్యుండును సుర
పురమహారాజప్రదత్తకవిసార్వభౌమబిరుదవిఖ్యాతుండగు వేంకటకవి
యును సకలశాస్త్ర విశారదులును దత్తద్దేశాగతులునునగు తక్కువిద్వ
జ్ఞనంబులును వైద్యవిద్యాపర ధన్వంతరియగు ధన్వంతరిరామాచార్యుం
డును సంగీతసముద్రుండగు రాఘవాచార్యుండును సుగుణసింధువులగు
రాజబంధువులును దుర్మంత్రవిచ్ఛేదకుండును సన్మంత్రోపదేశకుండును
సకలతార్కమటనా ప్రవీణుండును శాంత్యాదిసుగుణ భూషితుండును సుక
విజనవిధేయుండును సచివపుంగవుండునునగు బంకటసింగుహజారును

సకలరాజకార్యనిర్వాహకులును సతతానువర్తులును విమలకీర్తులును
రాజానుగ్రహపాత్రులును నగు పెదరాయన చినరాయనప్రభృతులును
దక్కినయుద్యోగి జనంబులును బలసికొలువ డెందంబున నమందానం
దంబు నిండార నిండుపేరోలగంబుండి. 27

మ. మము శ్రీమత్పరదేవతామహిమసంప్రాప్తాశుధారాకవి
త్వమహత్త్వప్రథితప్రబంధరచనాపారీణుల న్పండితో
త్తమసంభావ్యశతావధానుల సమస్తప్రక్రియాప్రోడిమ
ర్గములన్ శ్రీపతి వేంకటేశ్వరులఁ జక్కం జూచి పల్కెం గృపన్. 28

సీ. ఒనరించినారు సర్వోత్కృష్టఫణితిఁ గా
శీసహస్రంబు నై లింపభాష
నిర్మించినారు బల్ నియమంబుతో ధతు
రత్నాకరంబు గీర్వాణభాష
రచియించినారు సరసమైయెసఁగ శృవ
ణానంద మనుకావ్య మాండ్రభాష
విరచించినారు దేవీభాగవతమును
దిక్కినకై లిగాఁ దెలుభాష

తే. గీ. నింకఁ దక్కినగ్రంథమ్ము లెన్న నేల
యుభయభాషలయందు నోహో యటంచుఁ
బేరుఁగొన్నారు మీపాటి వారలెవరు
సరసతిరువతివేంకటేశకవులార. 29

సీ. బుక్కపట్టణవంశ్యబుచ్చయాచార్యత
నూభవుం డురుకలాపై భవుండు
నాంధ్రాదికవనమ్ములందు నేర్పుగలాఁడు
సకలవిద్యజ్ఞనసమ్మతుండు
తై శవమ్ముననె విశ్వమ్ముమెచ్చఁగ నాల్గు
తంత్రము లేర్చిన ధన్యతముఁడు

బాలసరస్వతీభావమ్ము మైసూరు

పురిని గైకొన్న బంధురయగుండు

తే. గీ. నన్మదాస్థానవిద్వాంసుడైన శ్రీని
వాసపండితుడన జగద్వర్ణనీయుఁ
డాయనయు మీకవిత్వమ్ము నాదరించు
నహహ మీచేతఁ గృతిని మే మందవలదె.

30

తే. గీ. దేవతలు మెచ్చురీతి యుధిష్ఠిరాశ్వ
మేధచంపువుఁ జెప్పినమేటి వెంక
టాఖ్యకవిసార్వభౌముఁ డాహాయించు
మెచ్చె సురపురరాట్కవి మీకవితకు.

31

తే. గీ. శ్రీకరుండగు సరసదీక్షితుని సుతుఁడు
సుకవియగు పాపశాస్త్రికి సోదరుండు
నన్మదాస్థానమందు ధర్మాధికారి
బారయకు మీరనినఁ గడుగౌరవంబు.

32

మ. స్మయదూరుల్ బలరామకృష్ణనిభు లస్మన్ముఖ్యబంధుల్ ప్రళ
స్తయశుల్ యోగ్యులు రామిరెడ్డియును గృష్ణారెడ్డియున్ మీకవి
త్వయథార్థస్థితి కుబ్బి మీవలన సద్గ్రంథంబు నొక్కండు మా
కయి చేయింపఁగ నూహఁజేసి రిది మీ రంగీకరింపన్దగున్.

33

సీ. భోజుండు తానెంత పుణ్యమ్ముచేసెనో

కాళిదాసకవిత్వగరిమ మెఱయ

విక్రమాంకుం డెంత పెట్టిపుచ్చెనో యట్టి

భట్టికవిత్వసంపదలఁ బొదల

రాజనరేంద్రుఁ డే పూజఁజేసెనో నన్న

య కవీంద్రుని కవిత్వ మందుకొనఁగ

కృష్ణరాయం డెంత కృతకృత్యుఁడోపెద్ద

నాదులకవనమ్ములందు మెఱయ

తే. గీ. ఆంధ్రమునఁగాని గీర్వాణమందుఁ గాని
కవితఁజెప్పెడి వారలే కఱపు, రసక
విత్వవిదుఁడన్న నెవ్వఁడో వేయికొకఁడు
కాని కలఁ డట్టివాఁ డొక్క కవివరుండు.

34

సీ. ఎవ్వని వాగ్దాటి యెంత చూచిన మేటి
పాటవంబున రైలుబండిసాటి
యెవ్వనిపదలీల యెంతచూచినఁ జాల
మేలనందగినముత్యాలమాల
యెవ్వనిబిల్ముక్తి యెంతచూచిన రక్తి
నొప్పురు భాష్యకృదుక్తిశక్తి
యెవ్వని సాహితీ యెంతచూచిన మితి
గనకచెన్నారు పాల్కొడలికిఁ బ్రతి

తే. గీ. యతఁడు నవదుర్గవంశామృతాంబురాశి
చంద్రుఁ డురుక్తిరిసాంద్రుఁ డతంద్రకవిమృ
గేంద్రుఁ డతిభక్తిపరిచితోపేంద్రుఁ డలరు
కృష్ణకవిసార్వభౌముఁ డుత్కృష్టతముఁడు.

35

ఉ. భావిపురాతనాద్యతనపండితమండలులందుఁ జూడ మా
చేవయు నాచమత్కృతివిశేషము నాకవితానుభావ మా
భావవిభూతి యాసుగుణపద్ధతి యాముజుత్తైలి యామహా
కోవిదరీతి యారసము కోటుల లక్షల నర్బుదమ్ములన్.

36

తే. గీ. ఆ సుకవి యాశుకవితామహత్త్వమొప్పు
మాకుఁ గులదైవతంబయి మమ్ము మన్ను
శ్రీనివాసువిలాసమ్ముఁ జెప్పె మున్ను
రసికు లొననురీతి గీర్వాణభాష.

37

తే. గీ. సంస్కృతంబనఁ బండితసాహ్య మగుట
నెల్లరకుఁ దేటితెల్లమై యింపునింప

చాంద్రమౌ దేశధాపయై యలరుకతనఁ
బండితాపండితులకు సంభావ్యమగును.

38

క. దానిఁ దెలిగించి మాకు న
నూనానందం బొనర్ప నుంకింపుఁడు మా
యానందమె మీకును బర
మానంద మొసంగఁజాలు నఖిలవిధములన్.

39

తే. గీ. తనకు నాల్గునిఘంటుపదములు వచ్చు
ననుచుఁ బదిమందికిని దెలియంగ మాటు
మూలపదములు గుప్పిన ముచ్చటగునె
ప్రతిపదమ్మున రస ముట్టివడినఁ గాక.

40

క. వడియును బ్రాసమ్మును బడ
బడమను శబ్దములుదక్కఁ బరికించిన నొ
క్కెడనైన రసము గురియదు
పొడిపొడికృతులందు శబ్దపుంజము లగుటన్.

41

క. శ్రవణానంద మొనర్చిన
కవులు తమరు తమకు రసముగాఁ గవనముఁ జె
ప్పవలయునని బోధించుట
భువి వెన్నెల చల్లఁజేయు పోలికగాడే.

42

ఉ. ఈకృతి యెందతో కవుల కిచ్చితిమింతకుఁ బూర్వమెవ్వరు
జేకొని మీవలెన్ దెనుఁగుఁ జేనెదమంచు వచింపరైరి మీ
చాకచకిన్ గ్రహించితి నసాధ్యముగా దిది మీకు గ్రంథమున్
నైకొనుఁ డంచు సంస్కృతపు గ్రంథము చేతి కొనంగె నంతటన్.

43

చ. సకర్పూరతాంబూలబహుమానపూర్వకంబుగా గ్రహించి దీనిం దెనిం
గింప నారంభించితిమి.

44

మ. తెనిగింపందగినట్టి వెవ్వియన; నెంతేనర్థభూయిషతన్
గని యొప్పారు పురాణముల్ మఱియుఁ దత్కల్పమ్ములై యొప్పు చ

క్కనికావ్యములు నాటకములును వీరకన్ శబ్దముల్ గుర్తిక్కి కూర్చిన కబ్బం బది తెల్లసేయఁదరమే ? చేయక రసంబొప్పనే ? 45

ఉ. అందుఁ బురాణముల్ మిగుల నందములై పొలుపొందుఁ గావ్యమాచందముగా మనమునకు సంతసమీయదు నాటకములుకా విందులుగావు తెల్లనఁ గవిప్రవరుల్ పొసఁగించుపట్ల; నేయందము దేనియం దొదవు నయ్యది దానన యుంచుటొప్పగున్. 46

ఉ. కావ్యముగాని నాటకముగాని మరొక్కటిగాని తెల్లనన్ శాస్త్రవ్యముగా నెసంగదు, పురాణము తెల్లవరించి నన్ గడున్ శాస్త్రవ్యతగాంచి యొప్పెసఁగి సంస్కృతమున్ గని గేలినేయు; నీ కావ్యము శబ్దముఖ్య మటుగాన తెనుంగొసరింపశక్యమే. 47

ఉ. ఈకవి గొప్పవాఁడనుట యెల్లరకున్ విశదంబకాని శబ్దాకలనమునం దితని కాదరమెక్కుదు, శబ్దరీతులం గైకొనువారి కబ్బములఁ గన్నడు వ్యర్థములైన శబ్దముల్ చేకొని తెల్లసేయ నవి నెప్పినయట్లు వినంగ నేర్చునే. 48

చ. పదములు కొంచె మర్థ మతిపారముగాఁ గనుపట్టుకావ్యముల్ మొదలను గాళిదాసకవిముఖ్యులొనర్చిరి తెల్లనర్ప నెమ్మది కవి సమ్మదంబిడు శ్రమమునఁ గొందఱు శబ్దసంగతుల్ గదియరచించి రయ్యవి తగందెనిఁగింప రసం బెసంగునే. 49

ఉ. కేవలశబ్దముల్ దగ లగించి బిగించిన యట్టి సంస్కృతంబేవగ విప్పిచెప్పనగు ? నేమన గుడ్డలు తైకలోపలం బ్రోవిడినట్టి శుష్కకుచ పొంకము బైటకుఁబెట్టినన్ రసంబావహిలంగనేర్చునె ? మహాకవులార, యనుగ్రహింపుఁడి : 50

మ. జతుకాష్టత్రియనొప్పు సంస్కృతపుశ్లేషల్ దెల్లుగాఁజేయ మావతికిన్ శక్యమటంచుఁ దోచ; దిఁకమామాటట్టులుండంగ నున్నతులై పేరునుగొన్నయట్టి యలశ్రీనాథాదు లిప్పట్టునన్ నతులర్పించిరి నిక్కమియ్యది ప్రమాణంబుల్ తదుద్గ్రంథముల్. 51

ఉ. ఒక్కెడఁజక్కనౌ పదము నొక్కటిఁ జేర్చిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కెడ నున్న దున్నయటు లుంచెరచించిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కెడ నున్నదాన సగముంచిన మేలగుఁ దెల్ల సేయచో
మక్కికిమక్కియన్నటులమార్చిన కావ్యము శావ్య మెట్లగున్. 52

ఉ. ఒక్కయెడ న్నమానముగ నొక్కొకచోట విశేషరీతిగా
నొక్కెడఁ దగ్గుగా మఱియు నొక్కెడ వేతొకరీతిదోషఁగాఁ
జక్కఁగఁజేసి రెల్లకవిన త్రము లాంధ్రముఁ జేయునప్పు డా
ఫక్కియె మేముఁ బట్టినది పండితులార ! పెసంగఁ బోకుఁడీ. 53

చ. తెనుఁగునఁ గొన్ని సంగతులు తియ్యనలై యలరారు, సంస్కృతం
జున మఱికొన్ని సంగతులు ముద్దులు మాటలుగట్టఁజాలు, నిం
దును మఱియందును న్నొబగుతోఁ దులదూఁగును గొన్ని సంగతుల్
పనిగొని చెప్పనేల యిది పండితవేద్యము కాక యుండునే. 54

చ. ఇదివఱ కప్రయత్నముగ నేమొనరించిన గ్రంథముల్ రసా
స్పదము లటంచుఁ బండితులు పల్కుదు రట్లనె మాకుఁ దోచు ని
య్యది యధికప్రయత్నబల మందినదయ్యును దీనికిన్ రసా
భ్యుదయమకల్గునో కలుగదో యని దెందము తందరించెడున్. 55

చ. సరసముగా నెసంగినను సమ్మతమే, యటులుండకున్న సీ
యరసత సంస్కృతంపుఁగవియం దిడఁబోకుఁడు, దానిదెచ్చి మా
శిరమునఁ బెట్టుఁ; డియ్యది రుచించును సంస్కృతమందుఁ, దెల్లనం
దరయఁగ నీరసంబగుట కాతఁడు బాధ్యతగాంచ నేర్చునే. 56

క. అల్లితిమి తోచుగతిఁ గవి

తల్లజు తొనరించు గ్రంథతతి కిది సమమా;

'ధిల్లికిధిల్లే' పల్లికిఁ

బల్లే' యని చెప్పనట్టి పలుకులు వినరే.

57

ఉ. నేరిచినట్లానర్పితిమి నేరనిదిప్పుడు నేర్తుమే ? మఱ
వ్వారలుగాని దీని రసవంతముగాఁ దెనిఁగించిరేని య

వ్వారికి మేమొనర్చెదము వందనము ల్పదివేలు, దీనిలో
నారసి దిద్దువారలకు నట్లనె మే మొనరింతు మంజులుల్.

58

వ. అని పరోపకారాసక్తులును యథార్థబుద్ధులును నిర్మత్పరులునగు బెద్ద
లం దద్దయుం గొనియాడి కృతిపతి వంశావతారం బభివర్ణించెదము. 59

— * వంశవర్ణనము * —

సీ. కలుములీనెడు పాలకడలి రాకూతురు

నునుదొడఁ దాల్చు రతనపుదొడవు

పాతకమ్ములు పంచబంగాళముగఁజేయు

నట్టి గంగాదేవి పుట్టినిల్లు

స్వారాజునకుఁ ద్రిలోకీరాజ్యభారమ్ము

పట్టమ్ముగట్టిన పట్టుఁగొమ్ము

ప్రాబల్కుకల్కి గారాపుఁజెయ్యలకు ని

దానమైయొప్పు నుద్యానవనము

తే. గీ. సేవ్యమై యొప్పు నలగయాక్షేత్రమను కొ .

లంకునం దింపుమీఱు మేల్పంకజంబు

బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాప్రభుశిరముల

పెలయు మవ్వంపుమకుటంబు విష్ణుపదము.

60

తే. గీ. దాన నాలవజాతి యుద్భవమునందె,

దానిలోన ననేకభేదములు గలవు,

అందు శ్రేష్ఠులు సచ్చాద్రు లందులోన

మేటియని చెప్పఁదగుఁ బాకనాటికులము.

61

సీ. సమదశత్కృన్మపాలసంఘమ్ము కొనగోట

మీటనేర్తురు పాకనాటివారు

తుదకు సింగమువైన నెదిరించి బల్లెమ్ము

నాటనేర్తురు పాకనాటివారు

హరికై న వెరఁగంది శరణుఁజొచ్చినవారి
మాటనేర్తురు పాకనాటివారు
తురగవిద్యాధురంధరతఁ గోటలనైన
దాఁటనేర్తురు పాకనాటివారు

తే. గీ. ధాటిఁజెన్నరుదురు పాకనాటివారు
మేటిసిరిమించుదురు పాకనాటివారు
సాటిలే కొప్పుదురు పాకనాటివారు
ఏటి కెదురీఁదుదురు పాకనాటివారు.

62

తే. గీ. మేటియగునట్టి యాపాకనాటికులము
నందు ముక్కరకులము పెంపొందుచుండు
సొగసుగల నగలం దెల్ల మిగుల వన్నె
గలిగి యింపెనలారు ముక్కరయుఁబోలే.

63

క. ఖరకరుకులమును హిమశీ
కరకరుకులమును బ్రతాపఘనవిమలయశో
గరిమ నిర్మించుచు ము
క్కరకుల మెక్కుడగువృద్ధిగలిగి యెసంగెన్.

64

సీ. బుద్ధిగరిమ మహావృద్ధిగరిమను వా
కృత్తితోడ దీటు ముక్కరకులంబు
కీర్తిచేఁ దేజఃప్రపూర్తిచేఁ బుష్పవ
ద్గరిమనొప్పెసఁగు ముక్కరకులంబు
దైర్యమ్ము చేత నౌదార్యమ్ముచే సురా
గము మేరమీఱు ముక్కరకులంబు
భూతిచే నాకృతిస్థీతిచే ననమాంబు
కఖ్యాతినెసఁగు ముక్కరకులంబు

తే. గీ. అట్టి ముక్కరకులమునం దనఘు లతుల
మతులు రాజన్యకోటిరమాన్యులును మ

హాతులును నై నవారలే యవతరింతు

రఁట, తదన్యులు జనియింపఁరట యదేమొ :

65

తే. గీ. దోసతోఁటయుఁబోలె నెంతోవిశేష

వృద్ధిగరిమ నెసంగి ప్రిసిద్ధికెక్కు

నక్కులకృమమందుఁ దా నవతరించె

శ్రీయుతుఁడు తిమ్మరెడ్డిదేశాయి విభుఁడు.

66

మ. మహిమఁ శ్రీభుఁడు, దానమందు శిబి, ధర్మంబందు ధర్ముఁడు, దు
స్పహతన్ సూర్యుఁడు, సూన్యతంబున హరిశ్చంద్రుఁడు, శేషాహి దు
ర్వహభూధూర్వహనమ్మునందు, హరి సంపత్తిం దులందూఁచ ని
మ్మహినాథుల్ గిహినాదులు న్పరియె తిమ్మరెడ్డిదేశాయికిన్.

67

తే. గీ. దిక్కులయశమ్ముచేఁ గడుఁ బిక్కటిల్లి

చక్కఁదనమున మిగులఁ బ్రిశ స్తికెక్కి

చొక్కపుసతీత్వమునకుఁ దా నిక్కయగుచు

నాతనికి భార్యయైన సోమక్క దనరు.

68

క. సోముని యక్కయొ వాణియొ

హైమవతియొ రతియొనా మహైశ్వర్యకలా

భూమాకృతుల నెసంగెడి

సోమక్కకు సాటివచ్చు సుదతులు గలరే :

69

సీ. అప్పులలో ముగ్గునట్టి గృహమ్ములో

వసియించు పంకజావాసయొకతె

గర్భదారిద్ర్యమ్ము గలవారి యిండ్లలో

పల నెప్పుడును నొప్పు వాణియొకతె

కొండగుహల భర్తఁగూడి యెల్లప్పుడు

కాపురం బొనరించు గొరియొకతె

విటవిటీజనులతో నటియించు పతిఁగూడి

నేవచేసెడి రతీదేవియొకతె

తే. గీ. నలుపురుసుగూడి తమకు ననారతంబు
 గలుగు నీదోషములు దీర్పఁగాఁదలంచి
 సకలసౌఖ్యాగ్యసంపద్విశాలయగుచు
 వెలయు సోమక్కగా సంభవింపఁబోలు.

70

తే. గీ. ఆతఁ డీతరుణీమణియందుఁ గాంచె
 శ్రీయుతుని సోమనాద్రిదేశాయవిభుని
 నాతనిచరిత్ర మతిచిత్ర మతిపవిత్ర
 మయి జగమ్మున మిగులఁ బ్రఖ్యాతికెక్కె.

71

పే. తాటియాకులయింద్లఁ దవిలియుండెడి కవి
 ప్రతతికెల్లను సౌధవితులబ్బె
 రాగిజారీల కార్యముదీర్చు సోమయా
 జులకెల్ల బంగారు కలశలబ్బెఁ
 గాశ్మీరకంబళాల్ గప్పకొనెడి బుధే
 కులకెల్ల వన్నెనేల్ జోడులబ్బె
 పీర్కావిదోవతుల్ నియతిఁ గట్టెడి వైది
 కులకెల్ల మేల్జరి వలువలబ్బె

తే. గీ. మానమర్యాదలకుఁ బడి మ్రగ్గు రాజు
 బంధువులకెల్ల నిరపాయబహుళసుఖద
 సంపదల నీను మేల్ ముఖసాలు గలిగె
 నతఁడు సామాన్యుడే సోమనాద్రివిభుఁడు :

72

క. ఆసోమనాద్రివిభునికిఁ
 దా సతియై సకలధర్మతత్పరమతియై
 భూసురపూజారతియై
 శ్రీసతీయనఁ డీకమాంబ చెలువువహించెన్.

73

చ. పతికెదురొమ్ముకుంపటిగఁ బాల్పడకుండని లక్ష్మి, పల్వరన్
 బతులుగఁగోరనట్టి యలపాండవభామిని, చుక్కయై నిశిన్

గుతుకమునన్ బయల్పడుటకుం గమకింపని యయ్యరుంధతీ
సతి యన డీకమాంబ కిక సాటియు గీటియుఁ జెప్పనేటికిఁ. 74

చ. ప్రియము నయమ్ము, నొప్పఁ బెదవేంకటరెడ్డియుఁ బిన్న వేంకటా
హ్వయుఁడును వీరికిఁ దనయులై జనియించిరి, వీర లాజిదు
ర్జయులు పరోపకారులు విశాలయశుల్ నయకోవిదుల్ మహా
దయులు దయాస్వభావు లతిధర్మపరుల్ శరణాగతావనుల్. 75

ఉ. తమ్ముఁడు యౌవరాజ్యమును దాల్చి సమస్తవిధమ్ముల న్నహా
యమొనరింప ధర్మపరుడై పెదవేంకటరెడ్డి శత్రునా
శమ్ముగ లోకమెల్లను వశమ్ముగఁ బండితకోటికెల్ల సా
ఖ్యమ్ముగ నెల్లవారికి సుఖమ్ముగ రాజ్యమునేలె నిమ్ముగన్. 76

ఉ. తమ్ముఁడఁటంచు నీతనినిఁ దక్క మఱొక్కనిఁ జెప్పరాదు పొం
కమ్ముగనన్నగారిని సుఖమ్ముగనుండఁగఁజేసి శత్రులం
జిమ్మి తదీయరాజ్యములఁ జేకొని యన్నకు నొప్పఁజెప్పు నిం
కిమ్మహి నిట్టివాఁడు గలఁడే : భళి : యొక్కకిరీటిదక్కినన్. 77

మ. దయయున్ సత్యము శౌచముం గలిగి విద్యావంతుడై సంతతో
దయుడై కేవలభక్తియుక్తహృదయుండై యొప్పు నా డీకమా
ప్రియపుత్రుండగు పెద్దవేంకటధరితీభర్త సద్వర్తనా
దియుతన్ వేంకటలక్ష్మమాంబను సుబుద్ధింబెండ్లియాడెం దగన్. 78

సీ. హరుని యర్థాంగమై మురువుమీఱనెసంగు
సన్నపూర్ణాదేవి నవఘళించి
హరి కురోభూషణంబై యింపుమీఱు సా
జ్జన్మహాలక్ష్మితో నవతుగాంచి
బ్రహ్మాదేవుని ధర్మపత్నియై చెలువారు
వాణీమహాదేవి వాసిగాంచి
దేవేంద్రునికిఁగూర్పు దేవేరియై పేర్చి

తే. గీ. భర్తకనుకూలవర్తనఁ బరిధిమిల్లి
సతులలోపల విఖ్యాతి సంతరించి
మిగులసౌభాగ్యగరిమచే నెగడెఁ దగల
లద్దుణకదంబి వెంకట లక్ష్మమాంబి.

79

తే. గీ. వీరలకు నాత్మజాతుడై వీరవరుల
లోనఁ గడునగ్గిగణ్ణుడై లోకు లెన్నఁ
బ్రబలవిఖ్యాతి నలరారి బాలకృష్ణ
రెడ్డిదేశాయి మిగుల సుశీల వహించె.

80

సీ. తననిర్మలయశోమృతప్రవాహమునకుఁ
గలకాబ్ది యొక చిన్న కలక గాఁగఁ
దనదు పూర్ణవదాన్యతానల్పకల్పగు
చ్ఛమున కర్థులు తేటిగములు గాఁగఁ
దనదునిర్దుష్టప్రతాపోజ్ఞ్వలాగ్నికి
సీరేజబంధుండు నెరుసుగాఁగఁ
దన దైర్యవజ్రాయుధమునకుఁ దృప్తశా
త్రవవర్గములు పర్వతములు గాఁగ

తే. గీ. నవనిఁబాలించెఁ గమఠశేషాహిద్గ
జావసీంధ్రంబులకు భార మనదుగాఁగ
సత్యభామాప్రిగలిగిన సరసుఁ డగుటఁ
గృష్ణుడో యన నబ్బాలకృష్ణవిభుఁడు.

81

ఉ. దైర్యము సాహసమును వదాన్యతయున్ సుజనానరక్తి చా
తుర్యము నప్రమత్తతయు దోర్బలదర్పము నుత్తమత్వమున్
శౌర్య మవార్యతేజ మనిశం బగునట్టి యశంబు సంతత
స్థైర్యము బాలకృష్ణవసుధాపతికిన్ సహజములై తగున్.

82

సీ. పలుగురు తనునవ్వఁ బసులఁ గాచినవాఁడఁ
బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

పాత్రీయవచ్చిన పడఁతిఁ జంపినవాఁడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
 గొల్లకొంపల వెన్న గొని తిట్లఁబడినాఁడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
 గోపాలకుఁడనయ్యు గోవుఁజంపినవాఁడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

తే. గీ. ఇకను గొన్ని యకృత్యములే యొనర్చి
 యుంటి నీలోపములు దీర్చు బొప్పుఁగాదె
 యనుచు సుగుణంపుఁ బోవయి యలరు బాల
 కృష్ణఁడై పుట్టఁబోలు శ్రీకృష్ణమూర్తి.

83

సీ. సురవంద్యుఁడయ్యును నరుని కొక్కనికి సా
 రథ్యముచేసిన రట్టువోవ
 కూరుఁడయ్యును నొక్క సుందరి ప్రాపంది
 రణమొనర్చిన యవగుణమువోవ
 విజితేంద్రియుండయ్యు విధివిరామములేక
 జారుడై నట్టి నీచతదొలంగఁ
 బకుపతీడ్యుండయ్యుఁ బసులఁగాచుచు నలు
 గురనోళ్ళలోఁ బడ్డ గుఱుతువోవ

తే. గీ. నొక్కయెడ జన్మమంది వేరొక్కయెడకుఁ
 బ్రాణరక్షకుఁ జనినలోపమువోవ
 సరసముక్కరవంశాబ్ధిచంద్రుఁడగుచుఁ
 గృష్ణఁడిప్పుడు శ్రీబాలకృష్ణుఁడయ్యె.

84

తే. గీ. ఈమహామహాభార్యయై యొనకమెనఁగె
 సాధ్వియౌ కృష్ణమాంబదేశాయి, యామెఁ
 జెప్పి చెప్పంగ నింకొక్క చెలియ గలదె ?
 యిందునందును మఱియు నింకెందుఁగాని.

85

చ. ఋతువులలో వసంతమును, వృత్తులఁ గై శికి, సూరులన్ బృహ
స్పతి, కృతులందు దైవకృతి, సర్వనిలింపులఁ జాకవైరి, స
ద్గతులను ముక్తి, యెల్ల కవితల్లజులందను గాశిదాసు, స
త్సతులను గృష్ణహంబయని సన్నుతిఁజేయుదు రామె నెల్లరున్. 86

సీ. మగనిశరీరంబు సగముసేయని గౌరి

చాపలం బెఱుఁగని జలధిపుత్త్రి
పదిమందినోళ్ళలోఁ బడని సరస్వతి
యవరవరునిఁ బెండ్లియాడని రతి
తనయంత మగనిఁజెందని రుక్మిణీదేవి
సమరంబుచేయని సత్యభామ
కొనవేరిలఁ జూపించుకొనని యరుంధతి
వనవాస మెఱుఁగని జనకపుత్త్రి

తే. గీ. కలిభయ మొకింతయైనను గనని భైమి
యైదుగురఁ బెండ్లియాడని యట్టి కృష్ణ
యనఁగఁ జెలువారె జగమున ననుపమప్ర
కృష్ణసుగుణావలంబి యా కృష్ణమాంబి.

87

ఆ. బాలకృష్ణవిభుఁడు బడనె నాకృష్ణమా
ధర్మపత్నియందుఁ దనయు వినయ
ముఖగుణాలవాలుఁ బూజితకవిజాలు
సోమభూమిపాలు సుభగశీలు.

88

సీ. కట్టించినాఁడు చక్కనిరీతిఁ గుఝూర్తి

పర్వతమ్మునకు సోపానములను
బెట్టించినాఁ డాత్మపట్టణంబునను న
చ్చటనచ్చటను నన్నసత్యములను
మట్టించినాఁడు దుర్మదమెత్తి పైకెత్తి
వచ్చిన శత్రునృపాలవరుల

రెట్టించినాడు పేర్మిన్ గొన్నిబరుదముల్

రాజ్యముతోడఁ బూర్వముకన్న

తే. గీ. నతఁడు రాజాసవాయిబహదరుముఖి

రుదవిరాజితుఁ డచ్చనీరదపటీర

శారదానారదామృతపారదాబ్జ

భాసురయశుండు సోమభూపాలకుండు.

89

శా. తత్తద్దేశనివాసులై తనరు విద్వాంసుల్ కడున్ వేడ్క ద

శ్లో. త్తా దన్నును జూడవచ్చుటయుఁ దానూహించి యవ్వారికిన్

వృత్తుల్ పెక్కుగ నిచ్చి కాఁపురములఁ బెట్టించి దట్టంపు సం

పత్తిన్ జెందినదానికిన్ ఫలము సంపాదించెఁ బూర్వముగన్.

90

మ. పరమేశోత్సవ మెంతయున్ సౌఖ్యగెలర్పన్ ఫాల్గునమ్మందు మిం

చురుచిన్ జేయఁగఁజేసి యప్పుడు తనున్ జూడంగనేతెంచు భూ

సురులన్ విద్యఁ బరీక్షఁజేసి తగ నిచ్చున్ వారికిన్ భూములున్

గరు లశ్యములు నగ్రహారములు పైఁగప్పించు సేల్తోడులన్.

91

మ. అరయన్ గార్తికమాసమందుఁ గురుమత్యద్రీకుఁడౌ వేంకటే

శ్వరు సంభాపురమందు సుత్సవముచే సంతృప్టుఁగావించి త

త్సరులై వచ్చిన పండితోత్తముల సంభావించు మాద్యత్కరీం

ద్రరయోద్యత్తురగాగ్రహారమణిహారస్వర్ణహారములన్.

92

శా. తా వేటొక్కెడఁ దెచ్చియుచ్చు టదియున్ దానంబె ? ముందిచ్చి యా

పై పీఠానెడ లాగికొంట యది గొప్పా ? మేల్ కళామాత్రమౌ

నీవిన్ మెచ్చఁగవచ్చునే ? వృత్తిఫలంబీయన్ గొనఁ బాడియే ?

నీ ; వీరిన్ గడుమెచ్చ, మెచ్చెదఁ గడున్ శ్రీసోమభూపాలునిన్.

93

సీ. శ్రీసుధాంకునిఁబోల్చఁగా సరియౌ సుధాం

కుండు దాఁ గళంకితాకూన్యఁడేని

ధర్మజుం డీడనఁదగు ధర్మజుడుఁ ద్రోణ

తనయునియెడ బొంకఁదలఁపఁడేని

భార్గవుం డీడనఁబరఁగు భార్గవునకుఁ
 గ్రోధాపవాదంబు గూడదేని
 అచలేంద్రుఁ డెనయననగు నచలేంద్రున
 కల వజ్జిభీతి దాఁజెలఁగదేని

తే. గీ. సరసముక్తరవంశాబ్ధిచంద్రుఁడగుచు
 నవనిపాలించి మించు సోమావసీతు
 విమలయశమునకును సత్యవిలసనమున
 కమితదానంబునకును దైర్యంబునకును.

94

సీ. ఉరుయశస్కరుఁడు యోగ్యుఁడు సింగవరపువెం
 కటరెడ్డి యేనాతిఁగన్నతండ్రి
 సకలసంపత్కరం బకలంక సౌభాగ్య
 పూర్ణ మేయెలనాఁగపుట్టినిల్లు
 నిరుపమానభ్యాతి నీతిపాతివ్రత్య
 మహిమ లేవిరిబోణి మందిరములు
 వాదాస్యకము దైవభక్తి సౌందర్యప్ర
 సన్నత లేకొమ్మ సహజగుణము

తే. గీ. లుభయకులపావని యనంగ నొప్పి పొల్పె
 సంగు నాలక్ష్మమాంబదేశాయిఁ బెండ్లి
 యాడె నభినవమన్మథుం డనెడిపేరు
 వడసి చెలువారు సోమభూపాలవరుఁడు.

95

క. ఆలక్ష్మమాంబ గుణముల
 కాలయము సతీత్వమునకు నాకరము కృపా
 వాలత కిరపునునయి ము
 శ్రీలక్ష్మ జెన్నారు నల శచీదేవియనన్.

96

సీ. భూదానగోదానములు పెక్కుజేసె నే
 పడఁతి మహోదయపర్వమందు

శ్రీరంగముఖ్యదక్షిణయాత్రలెల్ల నే
 వనిత నేవించె సద్భక్తిగరిమ
 ఉత్కృష్టమగురీతి నొనరించె నేనాతి
 పీఠిమై లక్షవర్తివృతంబు
 పరకాలయతివర్య భక్తిమై నేవించి
 మంత్రోపదేశ మేమగువ చెందె

తే. గీ. ఎన్నియో సువ్రతంబు లింకెన్నియేని
 పుణ్యకార్యమ్ము లొనరించి భూమిసురుల
 కతులితాన్నప్రదాన మేయమ్మ చేసె
 లలిత సుగుణావలంబి యాలక్ష్యమాంబ.

97

క. ఆ రామయందు సోమ
 జ్యోరమణుడు వడనె నొకకుమారమణి స్నీ
 తారామన్మపాలునిఁ బెం
 పారన్ రాజేశ్వరమ్మయను నొకకూతున్.

98

క. ఆకూతున్ దేశాయి
 శ్రీకలిత నొసంగి పెండ్లిజేసెను సోమ
 జ్యోకాంతుడు రాజా దు
 బ్బాక యుమాపతికి రావుబహదూరునకున్.

99

క. హితులను బుధతతులను సం
 శ్రితుల నతులగతుల నేలు శ్రీసోమధరా
 పతిసుతుఁ డాతండు పితు
 శ్మతగుణయని పల్కు పల్కు సత్యముగాఁగన్.

100

పీ. తనయుదారత కల్పతరుకామధేన్వాదు
 లకు నీవిమెలఁకువల్ గఱపుచుండఁ
 దనప్రతాపము వికర్తనవీతిహోతృదు
 లకు హీనతరదశల్ గఱపుచుండఁ

దనకీర్తి కుముదబాంధవశారదాభ్రాదు

లకు శుచిత్వపుగతుల్ బలపుచుండఁ

దనధీరభావంబు కనకభూమిధరాదు

లకు నచలస్థితుల్ నలుపుచుండఁ

తే. గీ. దనప్రజాపాలనము పురాతనబహుమహి

విభుల యూర్పేరులను మఱపించుచుండ

భూమి నేలుచునున్నాఁడు సోమభూప

పుత్రుఁడైన సీతారామభూవరుండు.

101

శా. సప్తాహం బొనరించి విపులకు లక్షల్ సొమ్ముగాఁజేసె, సం

తృప్తుంజేసెను శ్రీశుఁ గోటితులసిన్, దీప్యన్మణీమంటప

ప్రాప్తుంజేసెను గుర్మతీశ్వరుని, సోపానమ్ము లక్కొండకున్

వ్యాప్తింజెందఁగఁజేసి పుష్కరిణికిం గట్టించె నూత్నమ్ముగన్. 102

చ. ఇడు, నికనొక్కసారి యిడు, నింకొకమా టిడు, నింక నొక్కమా

టిడు, మునుగొన్నయట్టి జనులే గొనుచుందు రొకింతయే నెఱుం

గఁడనివచింతురీ ఛాందసు; లఖండవదాన్యుఁడితం డెఱింగియే

యిడు ననుమా బెఱుంగరు భళి భువి నింతటిదాత లుందురే! 103

క. రతనంపు సొమ్ములను గురు

పతిపతి కర్పించె భక్తివరవకుఁడై భూ

పతి సీతారాముండు త

రతమత్సవం బెఱుంగుదాతరా! యితఁడు భళి:

104

ఉ. అబ్బురమో మహత్త్వము నుదారత ధీరతచారుతాదులున్

జొబ్బిలు సోమభూవరుని సూనునియందని నిబ్బరంబుగా

దబ్బుఱలేని కృష్ణకవి తల్లజుఁ డల్లన నల్లినట్టి యీ

కబ్బమె సాక్ష్యమిచ్చు ననఁగాఁ దినుచో రుచు లెన్ననేటికిన్. 105

సీ. పాపమంచనక శ్రీవధ యొనర్చినవాఁడఁ

బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

రాజ్యమ్మ విడచి యరణ్యమేగినవాడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
 అన్యాయముగ వాలి నని వధించినవాడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
 కోఁతులతోఁ జెల్మి కోరిచేసినవాడఁ
 బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

తే. గీ. అనుచు నీలోపములుదీర్చ ననుదినంబు
 నాత్మనెంచి సీతారాముఁ డవనియందుఁ
 దివిరి నిడివెళ్ళగోత్రవర్ధిష్ఠుఁడగుచుఁ
 బుట్టఁబోలు సీతారామభూవుఁడగుచు.

106

సీ. వరయశోనిధి సింగవరపువంశోద్భవం
 డగు గంగిరెడ్డి యేయతివ తండ్రి
 సౌశీల్యవాత్సల్యసౌందర్యగాంభీర్య
 ములకు నేయెలనాఁగ పుట్టినిల్లు
 దేవతాభక్తిభూదేవతాసక్తు లే
 తరుణీరోమణి తానకములు
 అనిమిత్తజాయమానానూనకరుణాక
 టాక్షప్రసార మేయమ్ము సొమ్ము

తే. గీ. అమరు దేశాయిబిరుద మేయబల కట్టి
 రామలక్ష్మమ తనకు ధర్మసతిగాఁగ
 రాయవేంకటకృష్ణమారామభూమి
 పాలకులఁ గనె పోమభూపాలసుతుఁడు.

107

క. ఆకూతున్ దేశాయి
 శ్రీకలితం బెండ్లిజేసె సీతారామ
 జ్మైకాంతుఁడు రాజా దు
 బ్బాకవిభుశ్రీనివాస బహదూరునకున్.

108

క. ఆసీతారామసుతుం

డాసీతారామసుతుని యట్లనుపమవి

ద్యాసౌశీల్యగురుయశ

శ్రీసౌందర్యములు గలిగి చెలంగుచునుండున్.

109

సీ. మాటలాడఁడుగాని మాటలాడిన యప్పు

వివ్యాప్రసంగ మేవేళజేయుఁ

జేతులెత్తఁడుగాని చేతులెత్తినయప్పు

ధరణీసురులకు వందనమొనర్పుఁ

గోపగించఁడుగాని కోపగించినయప్పు

దుష్టజనశ్రేణి దునియఁజూచుఁ

గోర్కెలూనఁడుగాని కోర్కెలూనినయప్పు

డర్ధికోటుల లేము లణఁపఁగోరు

తే. గీ. ఇతని రక్షింపవలెఁ గుర్మతీకుఁ డంచుఁ

బెద్ద లాశీర్వచింపఁగా వృద్ధిఁజెందె

వృద్ధిఁజెందుచునున్నాఁడు వృద్ధిఁజెందఁ

గలఁడు శ్రీరామభూపాలకాంతుఁడెపుడు.

110

క. చిలుకూరివంశసంభవుఁ

డలఘుఁడు శ్రీరామదా సహర్నిశమున్ వి

ద్యలు గఱప వన్నెకెక్కిన

సలలితుఁ డారాచగున్న శక్యమెపొగడన్.

111

మ. తరుణీమన్మథుఁడై చెలంగు నలసీతారామభూపాలుఁడున్

మరలం గైకొనె రామసాగరపుఁగృష్టారెడ్డిదేశాయికూ

తు రమాభాసుర నుత్తమోత్తమగుణస్తోమాభిరామన్ మనో

హరలావణ్యనిధిన్ సమగ్రకరుణాధ్యన్ రాజలక్ష్మీసతిన్.

112

క. ఆరాజలక్ష్మమకు సీ

తారామన్మపాలసంచితధనమ్మునకున్

పారావారతనూజా

కారకునే రాజసతులు గా రుపమింపన్.

113

సీ. ముడుకచీరెలుగట్టు బుధులభార్యలకెల్ల
 వెలలేనిపట్టుచీరెలు లభించె
 నగలెఱుంగని కవీంద్రసతీమణులకెల్ల
 నొడలెల్ల బంగారు తొడవులాయె
 పండ మంచములేక యుండు శోశ్రియుల యి
 ల్లాండ్రికుఁ గేళీగృహమ్ములబ్బె
 జొన్నయన్నమె సన్నయన్నమౌ గర్భరి
 క్తాంగనాతతికి శాల్యన్నమబ్బె

తే. గీ. లక్ష్మి నిర్లక్ష్యభావ మలరంగ నెవ్వ
 రెవ్వరికి సంపదలనీయ కీసడించు
 నట్టివారలకెల్ల భాగ్యము లిడునట
 లక్ష్మిప్రతిగాదె యీరాజలక్ష్మమాంబ.

114

క. సీతారామన్యపాలుం
 డీతరుణీతిలకమందు నిందిరకెనయౌ
 కూతుంగనె, నాకూతున్
 సీతారాముండు కరుణచే రక్షించున్.

115

షష్ఠ్యం త ము లు

క. ఏతాదృశైశ్వర్య
 స్పీతునకున్ సోమభూపచిరకృతసుకృత
 భ్యాతునకున్ ముక్కరకుల
 సీతారామునకుఁ బ్రేయసీరామునకున్.

1

క. శారదసీరదనారద

పారదసమయశునకుం గృపావివశునకున్

ధీరున కల ముక్కర సీ

తారామున కత్యుదారతారామునకున్.

2

క. శ్రీమండితాత్మకూర్పుర

ధామునకున్ గోటిసూర్యధామునకు మహా

ద్దామున కభిన్నసీతా

రామునకున్ ధరుణీధురారామునకున్.

3

క. అసుపమలక్ష్మ్యంబాచం

దనవల్లీసుమమునకు మదనరూపునకున్

ఘనముక్కరసీతారా

మునకున్ స్మితవిజితచంద్రమోధామునకున్.

4

క. కురుమతిపతిపదసేవా

స్థిరమతికి నరేంద్రమకుటదీవ్యద్రత్న

స్ఫురదంఘ్రియుగళునకు ము

క్కరకులకలశాబ్ధి శీతకరున కురునకున్.

5

క. ప్రతిపదవృద్ధ్యన్ముఖనం

తతలక్ష్మీనిలయునకు సుదంచద్విద్యా

న్వితనకు శుభగుణవిభా

జితునకు రాజితునకు మతిజితగీష్పతికిన్.

6

వ. అఖ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా మే మాండ్రీకరింపంబునిన కృష్ణకవి
సార్వభౌమ విరచితంబగు శ్రీనివాసవిలాసంబునకుఁ బ్రారంభం
బెట్టెదనిన.

కథాపారంభము

మ. తొలికూటమ్మున మెల్లమెల్లన చటూక్తుల్ గొల్పి తచ్చాతురీ
కలనాపత్రప మాఱుమోమిడు రమాకాంతన్ ధృథాలింగనా
కలితంజేయఁ దదేకచూచుకహతిం గాఁబోలు నీమచ్చనాఁ
జెలుపున్నించెడు వేంకటాచలపతిశ్రీవత్స మేలున్ మమున్. 1

తే. గీ. ఎద్ది తెల్లనికాంతితో నెనకమెసఁగు
మాలియను రక్కసునిఁ బరిమార్చె నెద్ది
ఆట్టి శంఖచక్రమ్ముల ననవరతముఁ
దాల్చు కురుమతిపతి నన్ను ధన్యుఁజేయు. 2

క. చిరకాలము రవిబింబాం
తరమున నెలకొన్నయట్టి తాపమణఁపఁ జం
దురుబింబమున నెలకొను
తురగముఖున కెంతయున్ నతు ల్పచరింతున్. 3

తే. గీ. జలదసంతతి దావాగ్నిఁ జల్లఁజేయు
పగిడిఁ బ్రతివాదివఁడితపటలి సభల
నెవనివాగ్ధాటిచేత జయింపఁబడియె
నట్టి పరకాలగురువద్య నాశ్రయింతు. 4

క. ఎవని యశం బత్యంత
ప్రవిమలమై యెల్లదిశల వ్యాపించెనొ యా
సువిమలుఁడగు తాతాచా
ర్య వరుఁడు నాతాత జయమునంది చెలఁగుతన్. 5

పీ. శబదర్కకరవికస్వరవారిరుహకన
న్మధుధురీమాధురీమానితములు

అంబరావతదంబుడంబరారంభభృ

ద్వైవధునీవిసీతిప్రదములు

షడ్దర్శనీసారసౌరభోదారచా

తుర్యధైర్యస్థైర్యదోహదములు

ప్రతివదావదవాదఫక్కికారంభని

ర్వాపణప్రక్రియాభావుకములు

తే. గీ. నయిన వాచాభరమ్ముల నఖిలపండి

తుల జయించినయట్టి యతులయశుండు

సార్థకాభిఖ్యుడగు సజ్జయార్జవరుడు

సిరుల దయచేసి మమ్ము రక్షించుఁగాత.

6

మ. కవితావాసనలేని మచ్చరులు 'సత్కావ్యమ్ము లెన్నెన్నియో

భువినుండంగ నవీనమైనకృతు లింపున్నింపునే' యుండు, వా

రి వచోగుంభము వేదమే ? కవుల వారింపందరంబే ? కృతుల్

కవియోవాఁడు రచింపఁడే ? యొరుల వక్రత్వంబు లెక్కించునే ? 7

తే. గీ. అట్టికవనమ్ము దనకబ్బదనెడి దుఃఖ

మునఁ గుకవి సుకవికవిత గని హసించు,

నందమగుభార్యలేనివాఁ డన్యసుంద

రీమణినిఁ గాంచి నగినంత నేమిపోవు.

8

క. అతిసరసము లతికఠినము

లితరములగు పద్యములును గృతితతులం దా

రతుకుట దోసమె నానా

గతి విధికృతసృష్టియంద కనఁబడునుగదా !

9

తే. గీ. మృదులమగుఁగాక కఠినమై యెసఁగుఁగాక

సరసమగుపద్యము ముదం బొసఁగు మదికి

రసికుడగువాని కొకయధరంబె మోద

మిడునె, కుచయుగమది మోదమిడకయున్నె ?

10

తే. గీ. పెక్కుగుణములచే వన్నెకెక్కు కృతుల
 నల్పదోషంబు విద్వాంసు లరయఁబోరు
 ద్రాక్షదిన నేర్పుగల్గిన రసికుడైన
 నుమిసివేయనె తద్బీజమొక్కఁడైన ?

11

వ. సరసకవిత్వతత్త్వగతిసారవిదుల్ దలలూఁచిమెచ్చు మా
 ధురి నెఱిమీఱు సత్కవిత తొయ్యలులెల్ల శిరంబులందు నా
 దరమునఁ దాల్చు మాలిక వృథాగతిఁ గోఁతులచేతఁబడ్డయ
 ట్లరసికులైన దుర్మతులయగ్రమునన్ నటియింపకుండుతన్.

12

ఆ. వె. చిన్నివన్నెలాఁడి చిన్నారిపొన్నారి
 గంటలొలయు కొంచికారవమ్ము
 పగిది సుకవికవిత పండితహృదయముల్
 వినినయంతమాత్రమునఁ గరంచు.

13

తే. గీ. అప్రయత్నోక్తమైనదియయ్య సుకవి
 కవిత పండితహృదయముల్ గరఁగఁజేయు
 సహజలావణ్యనిధియైన చాన నగలు
 దాల్చుకున్న వోయారంబు తక్కువొనె ?

14

క. గుణహీనమయ్య నీకృతి
 గుణఖనులగు నిష్కవటులకున్ ముదమిడు, ని
 ర్గుణపరిపాటిని శిశువులు
 గొణిఁగెడివలుకు లవి ముదము కొసరి యొసఁగవే.

15

మ. ధరణీపంద్రముఖీ మహేంద్రమణిముక్తాహారదూర్మిచ్ఛటా
 సరసాపారజలప్రవాహాయుతకృష్ణాగౌతమీమధ్యవ
 త్తిరమావాసవిలాసభాగ్యనగరీదేశక్షమాసఖ్యలం
 కరణం బొప్పగు నాత్మకూరుపుర మొక్కం డిందిరావాసమై.

16

క. ఆరాజ్యమేలుచుండు ధ
 రారమణవరుండు సత్యరతుఁ డుపమితనీ

తారాముఁడు ముక్కరసీ

తారామనృపాలుఁ డమితధర్మప్రౌఢిఁ.

17

సీ. నిజభుజాయుగసమున్నేషసంవర్తితా
ఖిలశర్మకర్మతాఖిలజనుండు
అతిలోకనిజవిక్రమతపనోరుస్థాయి
యమునాయమానవియత్తులుండు
కామినీజనమనఃకైరవానందసం
ధాననిర్వ్యాజచంద్రాయితుండు
కరుణాతరంగరంగత్కటాక్షచ్ఛటా
పాలితాఖిలరాజబాంధవుండు

తే. గీ. సకలరాజన్యసంఘాతమకుటతటను
ఘటితరత్నవినూత్నప్రకాశమాలి
కానవీనార్కఘృణిగణకలితదివ్య
పాదకమలుండు సోమభూపాలసుతుఁడు.

18

సీ. మారాహితక్షీరవారాశిహీరామృ
తైరావతప్రభావోరకములు
సీరాయుధవిరించిదారతారాశర
ద్ధారాధరప్రభావారకములు
స్వారాట్కృపాణమందారకర్పూరసీ
హారాగరాట్కృపాదారకములు
హారాగమల్లికాహారసుధాహార
చీరాంబరప్రభామారకములు

తే. గీ. సకలదేశాగతబుధేంద్రసము
నక్రియాబద్ధమణికంకణవితర
కృతపరీపాకజన్మసంగతము
కీర్తులన నద్ధరాపతి కేవలుం

19

శా. ఏతాదృక్షయశమ్ముచే విమలుడై యిందుండు చేతస్సము
 ధ్భూతానందము విన్నవించుటకునై దోతెంచి నానామణి
 వ్రాతస్తాపితతన్నుపాలపకుటీప్రాంతప్రదేశమ్మునన్
 శ్వేతచ్ఛత్రవిభూతి నొప్పనఁట : తద్విఖ్యాతి సామాన్యమే. 20

చ. నిజభుజవిక్రమజ్వలననిర్జిత మిత్తుని మన్సుమంచు నీ
 రజములు వైరిరాణ్మకుటరాజిధృతాంజలులై తను న్నుతిం
 పఁ జనినసంగతిం దెలుపు ద్వాస్థులమాటల నాలకింప న
 క్కజముగ వక్త్రచంద్రుని సగం బటుదిగ్విప్లు సతం డతంద్రుడై. 21

వ. వెండియు న్యక్కతరిపుచక్రికనద్విక్రమమదపక్కికళుభముక్కరకు
 లకలకాంబుధి చంద్రుండును, సుగుణావళిసాంద్రుండును, శ్రీకురు
 మూర్తిగిరినిలయశ్రీనివాసకరుణాకటాక్షవీక్షణలబ్ధాఖండ సామ్రాజ్యన
 యవినయసౌశీల్యవాత్సల్యముఖగుణగణైకతానాస్థానాయిత కౌసల్యాదశ
 రథసామ్యసీమాసమారూఢలక్ష్మ్యంబా పోమభూపాలచిరంతనానల్పసు
 కృతిపరిపాకకల్పతరుపరిపూర్ణఫలాయమానుండును, మానాధికకవిజన
 కలితానఘలలితాద్భుత కవితాలతావితానసమున్మేషణస్థితారామాయితం
 డునునగు సీతారామభూపాలవర్యుండు. 22

సర్వలఘుసీసము.

లలితతురగతతికరికలభవృషభపృథురథ

మహిషపరిచరణచణమనుజగణము

కనకమయదశకమ్మగతసురుహవననమరత

కఖచితరుచిరుచిరసుకటకగణము

ధళధళదనుపమమణితరళతరసరళతిర

సరసఘృణీమస్మణితసుసరవిసరము

సకలఫలసురభినుమనమనుగతతరులసదు

పవననికటకలితసుభవనగణము

తే. గీ. లును నొసఁగు తనవితరణ మనుపదమును

సరసిజగళితమధురసనమకవనఫ

ణితులఁ గవులు నుతినలువ మితహాసితవ

దనసితకిరణుఁడగుచు ముదము బొదలఁగ.

23

వ, నిజవదనసితకిరణిరణాయమానాపాంగభంగీదివసాంగీకృతకనకాంగీజ
ననిచయాంగీకృత మంగళతరమృదంగనినదసంగతసంగితభంగీబహు
విభారోహణావరోహణచాతురీశ్రవణసముదంచదమందానందసోమరో
చిశ్చామరోద్వేజనోద్వేలితభుజవల్లికింకరీనికరమందస్మితగర్భితధళధళ
త్కపోలరుచినిచయవిలోకనసంజాతలజ్జావనతపదనంబులునఁదగు స్తం
భోపాగ్రకీలితకాలాయసకీలఘటితమూలఘనతర తులాధోదేశాధోముఖ
బద్ధముకురనికరంబుల నిగనిగలమిగిలి ద్వాదశాత్ముండగుపంకజబాంధ
వుండుతపనీయశరీరుండగు భగవంతుండు నాయంద వసియించునను
గర్వంబునొందుటకు సహింపక తదధికగౌరవంబు సంపాదించునంకించి
నానారూపంబులుదాల్చి యంతర్గతస్వర్ణవర్ణభగవత్స్వరూపుఁడై నలు
దిక్కులఁ జుక్కలుగొలువఁదోతెంచిన తొగలవగనాని ననుకరించు
సదీపస్ఫటిక మణిఘటికాఘటిత సరవిసరవలయితస్ఫాటికసముద్గకనిక
రంబును, నంతఃప్రతిఫలితతపనబింబంబును, బుద్బుదనికరవిరాజితమ్ము
సునగు కడలి సడలించు నిండుపేరోలగమ్మున.

24

సీ. ప్రతిభాలతాడ్యకల్పాయమానమనోభ

వమనోహరస్వరూపంబువాఁడు

అతులచాతుర్యధైర్యస్థైర్యవిభ్రాజి

రాజనీతిప్రచారంబువాఁడు

అఖిలజనగుణగ్రహణచణసౌజన్య

రమ్యవరోపకారంబువాఁడు

తత్త్వప్రతిప్రకృతస్తతరప్రచారని

ర్యాతకళంకాంకురంబువాఁడు

తే. గీ. సకలసుకవిచకోరకనికరచంద్రి

కాయితామితవితరణప్రౌఢివాఁడు

మహితవెంకటరెడ్డిసమాఖ్యసచివ
వర్యుఁ డాత్మీయవామపార్శ్వమునఁ జెలంగ.

25

సీ. కళ్కుబెళ్కుల తెల్లు కయితనెవ్వగలాఁడి
జిల్లుకొఁగిటిలోనఁ జిక్కువాఁడు
తనకన్నఘనులైన జనులఁ గన్నొని యోర్వ
లేమి యొక్కింతైనలేనివాఁడు
పద్యమ్మునకు నొక్కపదమైన రసవంత
మయిన నద్దానికే యలరువాఁడు
తురగవిద్యాధురంధరభావమున మాదిరి
తొలిచూలి నవలీల గెలుచువాఁడు

తే. గీ. నైన తిరుమలరాయసమాహ్వాముండు
కుడికెలనఁ జెన్నుమీఱ నల్లడల సుజన
కౌర్యఘటనాదికృత్యచాతుర్యమతులు
ఘనులు వెంకటరాయాదులును జెలంగ.

26

తే. గీ. ఆతులమణిమయసింహాసనాంతరమునఁ
గొలుపుదీరిచి మర్యాద కొమరుమిగుల
నన్నుఁ బిలిపించి పలికె విన్నాణముగను
మధురమృదుల గభీరసంభాషణముల.

27

సీ. అలమహీశూరమహారాజకృష్ణరా
ట్పుభునిసన్మానంబు వడసితీవు
రపతరంగితరంగరాజవిలాసవం
పూప్రబంధము కృతిఁ బొందువేళఁ
గర్జాటభూమ్యులంకరణమానేగొంది
యనుపేరఁ బరఁగు విద్యానగరము
నకు రాజు కృష్ణరాణ్నరనాథమానితా
చ్యుతరాయవంశపయోధికల్ప

తే. గీ. కంబు వీరప్రతాపవిఖ్యాతనరప
తిబిరుదాంకిత తిరుమలదేవరాయ
నామకుఁడునగు నృపుచేత నాగకనక
మంటపారోహణంబు గైకొంటి వీవు. 28

వ. అదియునుంగాక,

క. బహుళకుకవిజనమిహికా
మిహిరుఁడవై సుకవిజనులు మేల్ మేలు భళి
వహవాయన బహువృత్తులు
బహుమానము గొంటి వీవు బహుమాన్యుఁడవై. 29

తే. గీ. బహుమతివి సుకవిరాట్సార్వభౌమబిరుద
కలితుఁడవు నిన్ను వర్జింపఁగలనె ? కురుమ
తిగిరి పతియును మా కులదేవుఁడునగు
శ్రీనివాసువిలాసంబు చెప్పమయ్య ! 30

క. కురుమతిగిరిపతిచరితము
సరసముగాఁజెప్పి మాకు సంతోషంబున్
గర మొనరువుమని వేడినఁ
బరమానందానుబంధబంధురమతిన్. 31

సీ. పరకాలయతివర్యపాదపంకేజాత

కరుణావిశేషంబు గలుగు వాఁడు
కవిసార్వభౌమవిఖ్యాతిచే దళదిశా
వలయమ్ములను బేరువెలయువాఁడు
నవనవోన్మేషవై భవముగల్గిన బుద్ధి
పాటవంబున గురుప్రతిమవాఁడు
సర్వవిద్యావిశేషప్రచారప్రభా
వప్రకాశమ్ము జొప్పడినవాఁడు

తే. గీ. నిరపమానుండు విమలుండు నీతిపరుఁడు
నైన శ్రీవేంకటాచ్యుఁ డెవ్వనియన్న.

వసుధ నవదుర్గపురము నివాస మెవని

కట్టి శ్రీకృష్ణకవినామమలరు నేను.

32

ఉ. 'ఏగినరాత్రిఁ గుర్మతిగిరింద్రుఁడు నాకలలోనవచ్చి మీ
రేగతిజెప్పినారో యటులే నెలవిచ్చెఁ బ్రబంధమొక్కఁ డిం
పొగతిజెప్పుమంచు, భవదాజ్ఞయు దేవునియాజ్ఞతోడ సం
యోగముఁ జెందె నాసుకృతయోగము మంచిదికాదె భూవరా.' 33

వ. అని వినుతించి హృద్యానవద్యగద్యపద్యాత్మకంబగు నీప్రబంధంబుఁ
జెప్పం దొరంకొంటి. 34

మ. కరుణాసాగర : కుర్మతీశ్వర! లలత్కల్యాణవాచాపరం
పరలన్ మున్నతిబాలకున్ ధ్రువునిఁ బోవన్ బూనినావంచు నా
తురతన్ సాహసమూని తావకగుణస్తోత్రంబొనర్పంగ నే
దొరంకొంటిన్ శుభవాక్పరంపర ననాధు న్నన్ను రక్షింపవే. 35

మ. కురుమత్యద్రిశిరోవతంసుఁడగు నాగోవిందుఁ డసృత్కృతీ
శ్వరుఁడైనన్ మఱికొన్ని వస్తువులసౌభాగ్యంబు వర్జింతు, నె
వ్వరు రామాయణముఖ్యకావ్యకలనాపారీణు లవ్వార లా
దరమున్ జూపినఁజాలదే? యొరుల నిందం దందరం గొందునే. 36

చ. పలుకులకల్కికేల నొక భంగిఁజెలంగు విపంచికాస్వనం
బులఁ గిలికించితంబుల గుబుల్కొనఁజేయఁగఁ జాలి, శత్రులం
గలకలపాటునఁబొదలఁగా గమకించుపరాక్రమంపు ని
గ్గులుగల కృష్ణసూరిపదగుంభనకున్ జగ ముత్సహింపదే. 37

క. కురుమతియనఁ గుర్మతియనఁ

గురుమూర్తియనంగ మఱియుఁ గుర్మూర్తియనఁ

కురుపతియనఁగాఁబరఁగెడు

ధరణీధరరాజమొక్కఁడు ధరణీన్ పఱున్.

38

వ. మఱియుఁ బురాంతకామరవరాదిమాఖిలసురావళిజేగీయమాననిజమహి
మంబగు నగ్గిరివరంబు దానపకులంబువడువునఁ బరికంపితమపర్వవం

శాతిబలమనోహరంబును, హరుని తెఱఁగునఁ బ్రీతిక్షణము నగజానన
పుష్కరచుంబితవిమలగండాభిరామంబును, రాముని మాడ్కి సమా
శ్రితచిత్రకూటకాసనజాతంబును, జాతరూపగిరిపగిది నాశ్రితసుమన
శ్శిలాకందరంబును, దరంబుపోలిక ఘనవనమాలికాంతశయవిలసితం
బును, సితకరునివలె మహానీలసహితంబును, హితజనంబుడంబున నుజ్జీ
వనానూపదేశరంజితమానవంబును, యవరాశివిధంబునఁ గృష్ణసార
మహితతాభివృద్ధంబును, వృద్ధునిచందంబున బహుతరప్రవాతకంపిత
పంచశాఖాకలితాగమమ్మునునై కొనియాడఁ బడుచుండు. 39

సీ. హరిహతద్విరదకుంభాంతరాగళితము

క్రామణీసాంద్రకందరతలంబు

కందరప్రాంతసంగతచమరీవాల

చాలనవ్యాప్తనిర్దురకణంబు

నిర్దురకణసంజనితశీతవాతని

ద్రుతరతాయాసాప్సరోగణంబు

అప్సరోముఖచుంబనాలింగనాదినం

భోగసాదర దేవతాగణంబు

తే. గీ. దేవతాకరసంగ్రహణావధూత

కబరికాస్రస్తనవమల్లకాసుమంబు

మల్లకాసుమగంధసంభ్రమవిలోల

మత్తమధుపారవంబు కుర్మతినగంబు,

40

సీ. మధుపారవవిపంచిమధురస్వరాకర్ణ

నాకులీకృతహరిణీకులంబు

హరిణీరవిసుతాకణాయమాననితంబు

వృక్షశాఖావ్యాప్తవీక్షణంబు

వీక్షణాళిజంబువిద్రాంతవితతహ

స్తతదలాభాయాసితపటుగణము

వటునిశామనభృశాపహసద్రమేళ నే

వాలోలనగరీయువతిచయంబు

తే. గీ. యువతివశగతతరుణసంస్తవవివశిత

తచ్చతురమధురవచనతతినమనుక

రణచణకుకప్రకరతారరవముఖరిత

సకలదిక్కుంబు కుర్మతిజ్ఞేధరంబు.

41

వ. వెండియు నద్ధరణీధరంబు హరీశ్వరాశ్రితశిఖరంబయ్యు నహరీశ్వరా
శ్రితశిఖరంబును, వనప్రియద్విజకలితంబయ్యు నవనప్రియద్విజకలితం
బును, నగకేసరకుసుమ మస్మణీతంబయ్యునాగకేసరకుసుమమస్మణీ
తంబును, రంకుశశాదనకులేష్టావనీరమ్యంబయ్యు నరంకుశశాదనకు
లేష్టావనీరమ్యంబును, వైణవరరాజితంబయ్యు నవైణవరరాజితం
బును, సస్తవర్ణతరుళోభితంబయ్యు నసంఖ్యాతపర్ణతరుళోభితంబును
జంభవిజ్ఞంభణప్రదంబయ్యు దేవవల్లభప్రియంబును, ద్విపారిభద్రాంచి
తంబయ్యు నసంఖ్యాతపారిభద్రాంచితంబును, వటసహస్రకలితప్రాం
తంబయ్యు నవటసహస్రకలితప్రాంతమ్మును, ద్విజపావనావనీకలితం
బయ్యు బహుజపావనావనీకలితంబును, నిరంతరై కవిష్టుక్రాంతావనీయు
తంబయ్యు సదామహాదేవసమాక్రాంతావనీయుతంబును, తాళీరక్షణనిపు
ణంబయ్యు నతాళీరక్షణనిపుణంబును నై యొప్పుచుండు.

42

సీ. ఇనకరకాంతుల నెనసి విస్తృతకాంతి

రమ్యంబులగు పద్మరాగమణుల

చేఁ జెలువారెడి శిఖరమ్ములఁ దసర్చి

రతనంపునాణెంపు రహిఁజెలంగు

వర్తకుల్ తమకుఁ గావలసినన్నియు వజ్ర

ములఁదగు నాకరమ్ములను ద్రవి

కొనిపోవ, నటమిగిలిన వజ్రములకాంతి

నలుదిక్కులనుబాటి యలముకొనఁగఁ

తే. గీ. బడగలను రత్నకాంతులు పరఁగ, నాలు
కలను వెలిగొల్పి భూమిప్రక్కలుగఁజేసి
శ్రీనివాసునిఁ గొలువవచ్చి యటఁ జుట్టి
గొనిన శేషాహినాఁగ నక్కుధరమొప్పు.

43

సీ. వైభాగమున రసప్రభలచేఁడెన్నరు
శారదాభ్రమ్ములనమితి చెలిఁగ
నానన్నభూమియం దతిఘల్గచంపక
ప్రసవచయప్రభాపటలి దనర
సలలితంబగురీతి జాలువారెడి మేటి
నెలయేర్లు నలుదెసల్ గలయఁ బర్వ
హరసమాలింగనవ్యతికరభస్మాంగ
రాగసంఘన్నాగ్రరాజితమును
తే. గీ. గనకకుంభోపమము మౌక్తికసరయుతము
నై చెలంగెడి శంకరార్ధాంగియైన
సర్వమంగళ యున్నతస్తనమనంగ
నొక్కతటి నద్ధరాధర మొప్పుచుండు.

44

సీ. నానావిధప్రసూనానీతమకరంద
పానప్రమత్తాశిగానములును
గానశ్రవణదూసమానినీకుచయుగా
ధీనహస్తశయానదేవతలును
దేవతాసుప్తి సౌఖ్యావహావనిలస
న్నారికేళాదిసుందరతరులును
తరురాజదుద్యాసతలకేకినీనాథ
కంఠోదితారవాకలనములును
తే. గీ. కలనముల కసుగుణముగ లలితనటన
ములను సర్పెడి నెమ్మిచెలులునుగల్గి

కన్నులకుఁ బండువుగను నాపన్నశరణ
ముగను జెలువారుఁ గుర్మార్తినగవరంబు.

45

తే. గీ. గగనగతులందు నటఁ గీటకములు నోటఁ
గఱచు వేణులఁ బడిన రిక్కలను ముత్తి
యము లటందురు, కాకున్న నచ్చటచట
నాకనం బుడుశూన్య మెట్లయ్యెనొక్కొక్కః

46

తే. గీ. గుహలఁ జరియించుసింగముల్ బహుళభయద
రాపములొనర్ప విని కాళ్ళురాక డిల్ల
పడిన యేనుంగుగున్నల దడములనఁగ
గండళిల లన్నగంబునఁ గ్రాలుచుండు.

47

మ. రతనంపుగనులొంది గౌరవముచే రాణించియు న్నూధర
స్థితిచేమించియు వంచకప్రచురమైతిఁజెందుటన్ బ్రోజ్జ్వల
త్కితపత్వమున మించు నన్నగమురీతిం దారు యోజించి కు
ర్మతిఘాత్రంబిది యప్రచూణమని సంభావించు లోకుల్ దగన్.

48

మ. చనుచోఁ జందురు లేడి తన్నగమృగీసంగేచ్ఛచేఁ దూటిపో
యినఁ దత్సృటికకాంతిరంధ్రమిది తా నేర్పాటుగాదయ్యె, మీఁ
దను నయ్యది నతికృమించుటయుఁ దద్రంధ్రావలంబద్యుకాం
తి నతండయ్యెఁగళంకవంతుఁ, డవకీర్తిన్ దోయఁగాశక్యమే,

49

చ. చిరతపమున్ బొసర్చుటను జేసి హృదబ్జమునందుఁజిక్కెనీ
హరి, కనులంతవిప్పిన గతాయనుఁడై చనునేమొయంచు న
గ్గిరి మును లక్షిమీలనము గీల్కొనఁజేసి జపించుచుండు, రె
వ్వరికిని గష్టలబ్ధములు వ్యర్థమొనర్పఁగ బుద్ధివుట్టునే.

50

వ. మఱియు నగ్గిరివరంబున విచిత్రతరంగంబులగు గుహాముఖంబుల
ననుంగుకాండ్రంగూడి విహరించుపాపపూపజవరాండ్రువలుదవట్రువయి
ఱుకునెబ్బరపుగబ్బిగుబ్బిలరమ్మువహత్తిగొఁగిలించుకొనం గమకించు
నెయ్యంపుకాండ్రచే బలాద్ధృషీతైకహస్తలగుచు సిగ్గనన్ మృగ్గుచు

నెట్టకేలకుఁ గేలువదల్చుకొని గుహాంతరమ్ములకుం జని నిజశిరస్థలధః
 ధశాయమానమణిఘృణినివారితాంధకారంబగునయ్యెడకు వచ్చి ప్రియులు
 సంచయాంచలంబులం గ్రహింప విఫలితాంతఃప్రవేశప్రయాసలగుచుఁ
 గ్రమ్మరఁ దమకరమ్ములు శిరమ్ములఁ గీలించి మణికాంతిపరంపరల
 మాటుపరువనుంకింపుడు స్వకీయ కరతలాంగుళీవివరప్రసరస్మణిఘృణి
 చ్చటావలయమ్ములం గనుపట్టియుఁ గనుపట్టని మైదీవలం బొల్చినకత
 మ్మున నిష్ప్రతిబంధకానుభూయమాన ప్రియాంకపాశీధురంధరలై చేయు
 నదిలేక సలజ్జాభరస్మితాంకురంబులు వెలుంగ నిజశిరోమణివిధాతయగు
 విధాతం దిట్టుచు నిరతిశయసురతనుఖంబు లనుభవించుచుండున్. 51

శా. దూరస్థంబగు శేషభూధరమునందున్నే వసింపఁ ననుం
 డేరన్లేక మదీయభక్తతతి గాసింజెందునంచుం గృపా
 పారావారుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు దాఁ బద్మాలయంగూడి పెం
 పారన్గుర్మతిధారుణీధరము నధ్యక్షించి మించెన్ వెనన్. 52

సీ. కాచినాఁడెవ్వఁడు కరిరాజుప్రాణమ్ము
 కఠిననక్రమును జక్రమునఁ ద్రుంచి
 చూచినాఁడెవ్వఁడు శుభదృష్టి కురుధరా
 పతియైనభరతుని వరములొసఁగి
 పోచినాఁడెవ్వఁడు పూర్వదైతేయడిం
 భకుని వేవేగఁ గంబమునఁబొడమి
 దాచినాఁడెవ్వఁడు ద్రౌపదీహునమ్ము
 సభరోసఁ జెక్కువత్తములొసంగి

తే. గీ. అట్టిహరి తనపేరున కనుగుణమగు
 నెడ వసింపఁగ మనమున నిచ్చగించి
 కురుమతిగిరిండ్రీకందరాంతరమునందు
 నిందిరాదేవితో వసియింపఁబోలు.

53

క. వారణభీతినివారణ
 కారణతయూ బుండరీకకనదక్షియుగ

శ్రీరుచినీలత గల హరి

నారసి జను లభయమొందు టబ్రముగాదే !

54

ఉ. శ్రీలనెసంగుకుర్మతిగిరిఁ గుహలోన మూరియన్ మహా
నీలము పుట్టి, నిద్ది గణనీయమొ కాదొ యటంచు నెవ్వఁడో
లోలత క్షీరవారినిధిలోఁ బడవైచి పరీక్షఁజేసెఁగాఁ
బోలును, గాకయుండిన సముద్రమునం దెవఁడుండనేగెడున్ !

55

సీ. కలసి కన్గవవించు కారుకమ్ములతోడ

నెవనిమేనిహొరంగు లెదిరిపోరుఁ

దళతళత్తళమించు తమ్మిరేకులనంచు

లెవనికన్గవతీవు లీనడించుఁ

దొలిపల్కుచివరపల్కులచేత జడదారు

లెవనిపేరులు జపియించుచుండుగ్గి

నిప్పచ్చరముఁబాపు నేర్పుగల్గినబోటి

యెవనిపేరురమువం దెసకమెసఁగు

తే. గీ. నాతఁ డువకారపరుఁడు దివ్యావతారుఁ

డనఘుఁ డతులుం డనంతుం డఘావహారి

హరి వసించెను గుర్మతిగిరివరమున

భక్తసంరక్షణైకతత్పరతఁదవిలి.

56

ఉ. ఈగిరికూటమందుఁ జరియించుఘనమ్ములు పిల్లసంతఁ దా
మేగుచు డించివోవఁ దన కేగ సహాయములేక గహ్వరం
బేగతిగా వసింప జను లెల్లరు శ్రీపతియంచుఁబల్కి, రీ
లాగునఁగాకయున్న నెటులన్ హరియించు నితండు తాపముల్ ?

57

క. హరి తనదక్షిణకరమున

ధరియించినచక్రముఁ బుధతతి గవి గుహాం

తరగతతిమిర మడఁపఁగ మి

హిరు ధరియించె సతఁడనుచు నెంచు ముతించున్.

58

తే. గీ. తఱచు కలియుగమందుఁగాంతలను శిరము

లందుఁదాల్తురు పురుషు లటంచుఁదెలుప

శ్రీనివాసుండు తనకూర్చుకొనియుండు

సిరిని వసియింపఁజేసి రంజించుచుండె.

59

చ. సిరి తనపెండ్లివేళ మునిసింహులు భర్తశిరమునందు నా
దరమెసఁగఁ వసింపుమని తద్దయుఁ బల్కినమంత్రమున్ హృదం
తరముననుంచి సార్థకమొనర్పఁ దలంచెను కాదె: కుర్మతీ
శ్వరునకు మీఁదిభాగమున వాసమొనర్చుచునుండె నెంతయున్.

60

తే. గీ. విపులమగు వక్షమునఁ గొంతవిడిది తనకు

హరి యొసఁగినంతమాత్రనే సిరి క్రమము

గా శిరముమీఁద నెలకొనె, గమలనయన

లింపుకేనియు మదిసంశయింప రహహ.

61

తే. గీ. అందమైనట్టిభార్యలయందుఁ గడు బు

రాణపురుషుల కత్యాదరంబు గలుగు

ననుచు సూచింపఁ దనశిరమందు శౌరి

యించువిల్కానితల్లి నెక్కించుకొనియె.

62

ఉ. లాతినరోజునేత్రల విలాసము లెక్కడ! నిందిరావయ

స్థితతనూవిలాసముల బింకములెక్కడ! మున్నుదా జగ

న్మాతృకయయ్య మేరుపటిమందగు గుబ్బలనొప్పుటన్గదా

యాతరుణిన్ ధరించె శిరమందు ముకుందుఁ డమందరాగుడై.

63

ఉ. శ్రీయును నీళయున్ ధరయుఁ జేసెడికయ్యములన్ నివారణన్

జేయఁగ నేర్పుగల్గెయును జీటిమాటికిఁ బంతగించున

త్తొయజనేత్రలన్ వినువుతో విడవాడఁగఁబోలుఁ, గానిచో

స్వీయపదమువీడి నివసించునె శ్రీహరి కందరస్థలిన్?

64

మ. హరివక్షోమణి దన్నుఁగాంచి సిరి యన్యథాంతిచేఁ గోవగిం

చి రహిన్ స్వీకృతహస్తుఁడైనయతనిన్ఁ జింతింప కయ్యదిపై

కరిగెన్, గేలుదెమల్పు నూర్మికలసొంపారున్ మణుల్ డులైనఁ
గరమొప్పారుఁ దదంతికన్థలగతాఖండప్రదీపావళుల్.

65

మ. మననాథుండగు శేషభూధ్రమెప్పుడున్ మన్నించునావిష్టువి
చ్చ నిటన్ గందరమందు నుండెననుచున్ సన్నేహలై నాగరా
మిను లత్యచ్చదశామిషమ్ముగొని పేర్మిన్ దెమ్మెరన్ దూఁగుదీ
పనికాయంబను శీర్ష రత్నముల సంభావించు రక్తాంతమున్.

66

ఉ. ఇందిర యేకతంబ వసియించుట కేమి కతంబఁటంచు గో
విందునిగన్గొనంగ శశి వేగిరపెట్టఁగఁ బోయి యచ్చటన్
బొందుగనున్నతారకల పోలిక దీపములొప్పుఁ బేర్మిమై
సందఱకు న్విశేషమగునట్టివ పుట్టినయింటిన్నేహముల్.

67

చ. ఇట వసియించునీతఁడని యిచ్చితి రత్నముతోడఁబుత్రిరన్
గటకట! యేడకేగెనొకొ? కన్గొనుఁడియని యట్టి పంప న
చ్చటి కరుదెంచినట్టి మణిసంఘమునాఁజెలువారుదీపపున్
బటలము, రెన్నఁడేని దశమగ్రహముల్ కృతముల్ దలంతురే.

68

క. చిరకాలం బగ్గిరికం

దరమున్ వసియించుచు ముదమ్మున హరి ని

ర్జరులును నరులు నొనరెచ్చడి

పరమోత్సవములకుఁ దృప్తిఁ బొల్పడియుండెన్.

69

చ. తిరుమలయందుఁజెన్నలరు దేవుఁడె తానిటఁ బేర్మిఁగుర్మతీ
శ్వరుఁడయి యుండెనంచును బ్రజల్ కడుభక్తిదలిర్ప మొక్క ల
క్కురుమతిపర్వతేంద్రమునకున్ జని యర్పణజేతు, రాతఁడున్
వరములనిచ్చి మన్ను ద్విగుణంబుగ సంతసమొప్పు వారలన్.

70

క. హరిచరణాంభోజములు న

ఖరవిభురేఖికల నేమిగతిఁజెందెనొ రా

తిరియంచు నుదయమున రవి

కరముల లాలించుచుండు గారాబమునన్.

71

మ. అంత.

తే. గీ. దిజ్ఞాఖంబుల మేఘముల్ తేజరిల్ల
 నీవసర్జముకుళములు నివ్వటీల్ల
 విరహిజనులకు తాపముల్ విస్తరిల్ల
 మాసరములయ్యె వర్షర్తువాసరములు. 72

క. ధరణీఃబయోధరముల కం
 బరమాచ్ఛాదనము సర్వమతమైతగు, నం
 బరమునకుఁ బయోధరములు
 కరమాచ్ఛాదనములగుట గడుఁజిత్రమగున్. 73

ఆ. ఎచట న్నగ్నియుండునచటనే తాపంబు
 సంభవించు టఖిలనమ్మతంబు
 మెఱుపు మేఘమందు నొఱుపు వియోగుల
 యందు సంభవించు టరుదుగాదె. 74

క. ఘనసీలాశ్వములఁ బ్రభం
 జసుఁడను సాదిపతికేలఁ జంచలలను చ
 క్కని కనకకళలఁ గొని ప్రే
 రణజేయఁగ ధార లంబరమున నొనర్చెన్. 75

ఆ. ఘనము లంబురాశిఁగలము తైములుగొని
 కరకమిషమునను జగమ్ము ముంప
 వాని నన్నిటిని జవంబునమ్రింగిన
 వతన భూమి రత్నగర్భయయ్యె. 76

ఆ. జలధిజలముద్రావి జలదముల్ వర్షించు
 టుచిత మగుసుగాని యొకట జలము
 ద్రావనట్టి విరహితతిలోచనములునీ
 రమ్మునించు టనుచితమ్ముగాదె. 77

క. అబలాపయోధరములఁ గ
 నఁబడు ముఖాగ్రములయంద నైల్యం, బిది చి
 త్రబహుళ మెల్లెడ నైల్యము
 ప్రబలెన్ వర్షాపయోధరమ్ముల కెలమిన్. 78

తే. గీ. అరుణకిరణాత్తగర్భయై యంబుదాళి
యింద్రగోపమ్ములను గనె నెనకమెనఁగ
నెవఁడు గర్భంబొనర్చునో యింతి వాని
కనుగుణమ్ముగు పుత్తుని గనుట యనదె. 79

తే. గీ. ఇంద్రిచాపమ్ముఁబూని ఘనేంద్రుఁడు శర
సముదయమ్మున భూధగసమితిఁబొదువ
విరహిజనమానసమ్ములు విదళితంబు
లయ్యెనను తెంతయు విచిత్ర మనఁగరాదె. 80

క. ఘనతరగర్జావినదం
బునఁ దగుకాలాభ్రపటలముల జలము పురా
తనవాపీకూపనదీ
ఘనసరసీతతులఁ బూర్తిగావించె వెనన్. 81

తే. గీ. అనుగతతృణాంకురమ్ముల నలరి గిరులు
పులకితశరీరులగుకాముకులను బోలె;
భువిఁ బయోధరసంపర్కమున మజెంత
కఠినుఁడైనను మోదసంగతుఁడుకాఁడె. 82

తే. గీ. నభమునందు విధుండు ఘనచయనంకు
చితమహస్కతఁగాంచె నా ఋతువునందు
నభమునంద విధుండు ఘనపరిచితమ
హస్కుఁడై యొప్పెఁ గురూర్తియందు బళిరె. 83

తే. గీ. క్రోటితులసిదళార్చనగొని కురుమతి
పతి యతులమోదగరిమచేఁ బరిధవిల్లె
విపులసంతర్పణములచే వేనవేలు
బాపనయ్యలు సంతోషభరితులై రి. 84

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకపింద్ర భటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాస
మ్మునఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః
శ్రీ నివాసవిలాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. లలి నీ బాలకు నేలెద
నలయ కెప్పుడు నేన నేన యనియెడి లక్ష్మీ
లలనాకుర్మత్వదీ
కులపల్కులు సోమభూపసుతు రక్షించున్. 1

క. కరిరాజగమనలగు ని
ర్జరదానవసిద్ధమర్త్యచలనేత్రలకున్
మరుమురిపెములన్ గఱపెడి
శరదృతు వేతెంచె సంత సంతసమెసంగన్. 2

చ. మొదల రజస్సుగాంచి, జలముక్కులు లంతట నీరువోయ, నా
పిదప శిఖిద్విజోచ్చరితవేదవిధిన్ కుచియై కృషీవలుల్
గదిసి యొసంగు బీజగతి గాంచి, యెసంగెడిగర్భమంది, భూ
మదవతి గాంచె సస్యశిశుమండలి నెల్లెడ నింపుమీఱగన్. 3

మ. సరసోజ్జృంభితసప్తపర్ణకదళీసౌరభ్యగర్భాపత
ద్మరుదుజ్జృంభణసుందరంబగు శరత్సంపత్తివ్యాదీనవో
త్కరమున్దన్నెను కుభ్రతారకను రాకాచంద్రవక్త్రన్ సదం
జర రారాజివయోధరన్ గనిన నెవ్వఁడైన నానందియో. 4

తే. గీ. ఏడుదశములుగల్గు చెట్లే వికాస
మంద, వందయు వేయియు నమరుమనము
కుట్టలాకృతి గాంచఁదగునె యనుచు న
సహనమునఁ దమ్ములును వికాసమునఁ బొలిచె. 5

క. శారదసీరదవారము

స్వారాట్కరిరాజకాబచయమనఁ బరఁగెన్

దారలు దన్ముఖవిదళ

స్మిరపృషన్నికరములన నెగడె న్నిశలన్.

6

తే. గీ. నయనపథగతి గాంచె మానసవివాస

మైన హంసగణంబు మర్త్యతతికెల్ల

సారసంబులు దగ సరసములునగుచుఁ

దనరెనను పెంతయును విచిత్రముగాదె.

7

తే. గీ. కలితకాదంబిసీసమాఖ్యను దనర్చె

నాకసం బంతదనుకనటంచు వెంచి

మత్స్యరంబొందినదివోలె మహియు నపుడు

కలితకాదంబిసీసమాఖ్యను దనర్చె.

8

శా. గాలిం దూలిన సప్తపర్ణకదళీకర్పూరరాశిన్ శర

త్కాలాభ్రప్రకరంబటందురు, తదుద్యత్సైరభీచారుదా

రాలోలాళికదంబకంబు సురమార్గంబండు, కాకున్న నే

లా, లాభించు సితాభ్రనామము, ద్వీరేఘాభిఖ్యాయన్ రెంటికిన్ ? 9

చ. లలితవనీకదంబముకుళంబుల సీశరదాగమంబు ము

చ్చిలి నిశలందుఁ బైటఁబడఁజేసినఁ దారకలండుగిగాని, రి

క్కలయిన నొక్కఁడేని దివిఁ గ్రాలదె వాద్వికరాతులందు? మం

గలు ఘనలైన నేమనరు గాని బయల్పడకుండ శక్యమే.

10

సీ. శ్రీలీలఁదగు వానకాలమ్మునందు మే

ఘములెల్ల వార్ధివక్కటికిఁ బోయి,

కడుపార నచట ముక్తామణీజాలంబు

తోఁగూడ సీరమ్ముద్రాగి, పిదప

సీరమ్ముమాత్రమే నేర్పుమైఁ గురిసి. ము

త్యమ్ములు కడుపులో దాచికొనినఁ

గడువులోనున్న చక్కని ముత్యములకాంతి

శరదాదిధవళిమ సంభవించె

తే. గీ. గాఢిచే లోనిముత్యము ల్గవలి నాల్గు

ప్రక్కలకుఁ బర్వ, వానిని రిక్కలందు

దానిచేతనకాదె యబ్బిములకెలమి

సర్వతోముఖముక్తాప్తి సంఘటిల్లే.

11

తే. గీ. డంబుమీఁతెడి శరదాగమంబు మేది

నీతలంబు సదాకాశనిర్మలంబు

సలిపి శ్రీరాజహంసర్థ చంక్రమణము

దగ ముటింపఁగఁజేసెఁ జిత్రమిదికాదె.

12

క. శరద్భటుపురుషుండు ఘనా

కరముం బెకలించి యుష్ణకరతప్నము నం

బరమను సాన నొఱపి వా

సరలశ్రీవదనమున కొసఁగెఁ దిలకముగన్.

13

క. ఘనధూమేరమ్మదవ

హ్నిని మెఱుపను పైఁడికణిక నెఱిగరఁగియ యా

యినకలశఁ జేసెను శర

త్కనకకరుండు ; దానఁ గాదె కనఁబడదదియున్.

14

సీ. తామసీముఖమరుద్దళితసప్తచ్ఛద

చ్ఛదధూతకర్పూరసంచయంబు

బండంబులై నలుగడలఁబర్వినఁగాంచి

తారాకాగణముగాఁదలచుచుండ్రు

సంధ్యానలప్రభాజ్వలితమ్ములై న త

త్థండమ్ములవి యుషఃకాలమందు

సౌందర్యదీప్తులచే నెసంగఁ దచ్చిఖలను

బాలార్కరుచులుగాభ్రమియుచుండు

ఆ. అట్లుగాకయున్న నాప్రభాతంబునం
 బరమునం దెసంగు భసముదయము
 నందు నొక్కరిక్కయైన మందునకై నఁ
 బట్టివగటఁ గానఁబడకయున్నె. 15

తే. గీ. సజ్జమైనట్టి శాదముల్ నదులయొడ్డు
 నందుఁ బ్రబలగఁజొచ్చె నాయానదులను
 దాటు నరులను దాటింప దాశవరులు
 తత్తటమ్మలనుండి రెంతయుముదమున. 16

తే. గీ. హంసపుష్పంబు పుల్లపత్రాఢ్యమునగు
 రుచినెగడునట్టి సారసనిచయ మొక్కఁడు
 కిరముజెలువారె సరసీనికరములందు
 ననుభవించె సుఖం బచటచట నొక్కఁడు. 17

తే. గీ. పొలములం దెల్ల మొలచి యింపునుఘటించు
 దూర్వ లమరమణీయచుల్ దొంగిలించెఁ
 గాకయుండిన నల తృణగ్రాహిమణులు
 పట్టిపాలార్చనేల దూర్వలనుదవిలి. 18

చ. మనమగఁడైన వారిధి సమంబుగ నందఱఁ జూచుచుండె వీ
 నిని వకుఁజేసికోవలయు నేనతివేగమ పోయి యిప్పు డం
 చును బలువానలం జని వకున్ దొసరింపఁగలేక తక్కి పె
 ల్చునఁ జనసాగె నేరులు ప్రసన్నతయొప్పుఁ బ్రియుం గనుంగొనన్. 19

క. ఘనసమయయామిసీముఖ
 మునఁ దటసులు జలధికాంతు మొనసితనుత్వం
 బెనఁయు వింపునఁ దగె రత
 మున నలసినముగుద తనిమముదమొసఁగుఁ గదా. 20

తే. గీ. అరసి చూడుము వరసారసారవంబు
 నెదురుచచ్చిన పాగ్గీతి వదలదనుచు

నెంచి దంపతులెల్ల యోజించి మించి
యెంతయును సంతసమ్మున నెనఁగిరవుడు. 21

క. కడు వెలిమబ్బులుగలతఱి
బుడమింజొప్పడు కురుమతిఘాధర మల పా
ల్కడలిం ద్రచ్చెడుతఱి బెన్
బుడగలఁ దనరారు కవ్వపుందరిబోలెన్. 22

తే. గీ. తెల్లమబ్బులు దివిఁ గొన్నినాళ్ళజెలఁగి
పేరుమాసిన రాఁబోవుకారుకమ్ము
లకును విత్తులు గూర్చె కాలం బనంగఁ
గళ్ళముల మాషములరాసు బుల్లసిల్లె. 23

తే. గీ. ఎనఁగఁ దిలరాశి తా నధోవృత్తమగుచుఁ
బూతమగుచును గుంచితముఖమునగుచుఁ
గాంతమగుచును ఖలభువి గానుపింపఁ
దిలకసమమని గ్రహించి రెలమిజనులు. 24

మ. లలి నన్యోన్యముఁజూచునిచ్చ నిదురల్ రాసీక రాగంబు క
న్నులలోజొత్తిల శయ్యలంబొరలుటన్ నున్నుంగురుల్ జాతి రా
ణులుగావించిరి నూత్నదంపతులు పుణ్యంబై నయభ్యంజనం
బలరారంగఁ జతుర్దశీముఖమునం దత్తింటి కత్యంతమున్. 25

మ. 'అనుసంవత్సర మేగుదెంచు కురుమత్యద్రీణ్మహం బేగుదెం
చెనా, లేదో' యని చైత్ర మాదిగ నెలల్ చేప్రేళలన్ సాచి 'యే'
దని భూకామిని రెక్కవెట్టి కపురం బాస్వామి కర్పింపఁబూ
నెనానాఁ జొప్పడె సప్తవర్ణముల నన్నింటన్ సితాభ్రచ్చటల్. 26

సీ. స్వాతితారాభ్యంజనాతినిర్మలములై
మేనికాంతులు మిఱుమిట్లుగోలువ
నొకరి నొకళ్ళ చూచుకొనుతలంపునఁ
గులుకు చూపులసారు మొలకలెత్తఁ

దడియార్చి కొనలందు ముడివైచిన శిరోజు
ముల జారుముడి మేలిచెలువుఁజూపఁ
గరముసిగ్గునఁ బరస్పరలోచనాంతప్ర
సారమ్ము లొకకొంత సంశయింప

తే. గీ. కొత్తదంపతు లెల్లరు నత్తవారి
యింద్లలోపల సంతోషమినుమడింపఁ
జెలఁగి రెంతయు సంతతశ్రీల సౌఖ్య
దనరు దీపావళీమహోత్సవమునాఁడు.

27

సీ. విత్తనంబులు నాటి యుత్తమభూమియం
తయుఁ బంటపండి ముదమ్ముగూర్చె
గోవులన్నియు నీని కొమరారు తమతమ
తర్జకమ్మలఁ బాలఁ దనువుచుండె
వర్షానిలములేక వజ్రలు భాస్కరకర
కొంతు లత్యంతతీక్షణంబులయ్యెఁ
దమ్మిపూవుల తావిఁజిమ్ము తెమ్మెరలచేఁ
గొలఁకులన్నియు ఘంచీకులుకుఁజూపె

తే. గీ. రాత్రియంతయు రత్నపరతులఁ దనిసి
యుదయమయినను గొఁగిలి వదలలేక
త్రిదశగణములకై న వారింపరాని
వితతసుఖములఁ గనిరి దంపతులతతులు.

28

ఉ. కైరజలంబు ద్రావిని రసజ్వలసౌ రుదీవోవుటెంచి, త
న్నీరములం ద్యజించి, యవనిన్ దగునాలకుఁ బుట్టి, తత్పయః
పూరము గోలు భారమునఁ బూర్వనివాసముఁ జేరలేని త
ద్వారిధరమ్ములో యనఁగఁ దర్జకముల్ చెలరేఁగె గంతులన్.

29

తే. గీ. మాలతులయంద వర్షాగమమ్మునందు
సీతిమ చెలువారె, నిఁక శరదృతువునందు

జలదజలజాబ్జకాశహంసమ్ములందుఁ
దొంగలయందును వేయిరెట్లుగఁ జెలంగె.

30

సీ. వలమానధశధశప్రభమీఱు మురిపెంపు
టంబుదావళి దుకూలంబుగాఁగ
వికసత్ప్రసవగుచ్చవితతవల్లివిశే
షములు చక్కనికందుకములుగాఁగ
సంపూర్ణహిమరశ్మిచంద్రికాసారంబు
దనరారు మంచిగంధంబుగాఁగఁ
దారకాపజ్జులుదారమ్ములైన వ
జ్జాలిఁ జెన్నారు హారములుగాఁగ

తే. గీ. సప్తపర్ణపరీమళ సరసకాశ
సూనశయనీయముల దిశామానవతులు
మమతమీఱుగ శరదాగమంబుతోడఁ
గ్రీడసల్పిరి మరుని సాక్షిగనొనర్చి.

31

వ. ఇట్లు శరదాగమంబు సమస్తజంతుసంతోషకరంబై చెలఁగునెడ సమస్త
రక్షశ్శిక్షణ విచక్షణుండును, మానాధికనిజమహిమరశ్మిప్రతానసమా
కృష్టసమస్తధరామండల నరవరుండును, విశ్వంభరుండయ్య నాసేతు
హైమాచలాయాతమనుజకృతసపర్యల నువ్వెత్తుగా గ్రహించుటయం
దసమర్థుండునుంబోలెఁ గొండొక దివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధరియించి
కురుమూర్తిధరాధరకందరాంతరాశమ్మున విహార మ్మంగీకరించి భక్త
జనకృతసపర్యలం గ్రహించుచు మహావరమ్ము లొసంగువాఁడును,
శేషాచలభూషామణియు నైన శ్రీమన్నారాయణు సంవత్సరదివ్యపా
దుకాస్వీకరణమహోత్సవసమయంబు సంపూర్ణంబగుటయు నలుప్ర
క్కల హృదయాంతరసముద్వేల్లదుల్లోలకల్లోల కుతూహలజలధులగు
భక్తనివహములు పరివేష్టించ సుధావిలేపనప్రభాభూషితంబగు నక్క
రుమతినగంబు.

32

క. వెన్నునకు దానకంబై

పన్నగగిరి జగతి యశమువడసెనను నసూ

య, న్నారాయణు నెలవై

యున్న తుహినకైలరాజమోయనఁ దనరెన్.

33

వ. మణియు సంతరాంతరావిరచితమ్ములగు ధాతురాగశిలామయపట్టమ్ముల
దట్టమ్ములగుగండ్లకైలమండలంబుల మండితమ్ముగునహ్లాండ్ కొండల
సూడు తనసోదరుండగు పుండరీకనయను నుత్పవంబున కనుప నలం
కృతావయవతనయమండలసహితంబై వచ్చిన సురగజంబునఁ దనరెన్.

సీ. నలవై రికరబృందములఁగేరు చామర

ద్వయముచే నేవింపఁబడెడువాఁడు

జలజాస్తమిత్రమైచెలువారు పైఁడిగొ

డుగు మౌళి గై నేయనెగడువాఁడు

గిరికిఁ గ్రిందను మీఁదఁ జరియించుచును నుత్ప

వమునేయఁగాఁ బొందుపఱచువాఁడు

నిజపరాక్రమసరసిజమిత్రశిఖయనఁ

బైఁడిబైత్తము చేతఁ బట్టువాఁడు

తే. గీ. నైన శ్రీహరిసేనాని యద్భుతంపు

బుద్ధిమెఱయఁగఁ గార్తికశుద్ధపక్ష

ప్రథమదినమున శ్రీశోత్సవంపుఁ బనుల

నలవరింపఁగ గిరికిండి కరుగుదెంచె.

34

వ. ఇట్లు పఱతెంచి భగవదాజ్ఞానుసారంబుగా భగవంతుండగు నావిష్వక్తే
నుండు కురుమూర్తికైలస్వరూపదర్శననిశ్చంకసమంకురితానందంబును
దూరోద్ధాతవినతాభిలజనతాతంకంబగు భగవద్దీప్యోత్సవంబున కభిము
ఖంబునగు భక్తగణంబుం గనుంగొని యిట్లనియె.

35

తే. గీ. ఈదినము మొదలుకొని మీరేడుదినము

లాదరాయత్తచిత్తులై యలరవలయుఁ

గురుమతిస్వామియుత్సవం బరుగుదెంచె
గాన జాగ్రత్తనుండు భక్తవరులార.

37

సీ. మృత్కూటములుద్రవ్వె యెసఁగఁజేయఁగవలె
విషమోపలము లేటి వేయవలయు
పుష్పోపహారముల్ పొసఁగఁజేయఁగవలె
గంటకంబుల నేర్చి కల్పవలయు
తోరణములసౌరు మీఱఁ జేయఁగవలె
జెండాలచేఁ గొండ నిండవలయు
ధరణియంతయు సరాసరిజేయఁగావలె

లలి మంటవముల నింపొలయవలయు

తే. గీ. ననుచు శ్రీహరిసేనానినైన నేన
యానతిచ్చుచున్నాఁడ నఖిలజనుల,
కెవ్వఁడేని మదీయాజ్ఞకెదురువాఁడొ
వానికై వేత్రమిది పనిఁబూనియుండె.

38

ప. మఱియు దుందుభులఁ దాడింపవలయు, జయశబ్దమ్ము లుద్ఘోషింప
వలయు, రంగవల్లికల సింగారింపవలయుఁ, బర్ణశాలలం గై సేయవ
లయు, భగవదాగమనమార్గమ్ములు తడిపి బాగుఁజేయవలయు, నగురు
పత్తులంటింపవలయు, సేసలు చల్లవలయు, నుత్సవసంఘారమ్ములు
సన్నద్ధపఱుపవలయునని చెప్పి మఱియును.

39

సీ. కలవానికన్నఁజుక్కలరేనికన్న న
గ్గలమైనసిరిరాపు లొలయువాఁడు
కురుమూర్తిగిరినాథు కరుణాకటాక్షంపు
నిగ్గులకై చేతులొగ్గువాఁడు
అమరావతిని గేరనగు వై భవముమీఱు
నాత్మకూర్పుర మేలనైనవాఁడు
తనకొల్వ నొనరించు జనులపైఁ గరుణ ని
గ్గులుదేఱు శుభదృష్టిఁ జిలుకువాఁడు

తే. గీ. సురలయెడ భూసురులయెడ సరసమయిన
భక్తిగలవాఁడు ముక్కరవంశవర్ధ
మానుడైన పీతారామ మానవేంద్రుఁ
డనుపమానగుణప్రాడ్ నలరువాఁడు.

40

సీ. ఏరాజు ధారుణీభారంబు వహియింపఁ
జిల్వరాయనికిఁ జై చేయియయ్యె
నేరాజు వితరణ స్మృతిలోనఁ గర్జున
కవల నేడాకు లెక్కువపఠించె
సెరాజు సంగ్రామవారాశిలోన నో
లలనాడ గాండివి తలకుదాఁటె
నేరాజు కవులచే గౌరవంబువహింపఁ

గృష్ణరాయలకు దుష్కీర్తివచ్చె
తే. గీ. నతఁడు తనరారు నేవాసమాగతామి
తావనీపాలజాలశిరోవిరాజు
మానమౌళిప్రభారవిమహితలలిత
పాదకమలుండు సోమభూపాలసుతుఁడు.

41

క. ఆనరపతి కీయుత్సవ
మే నెఱిగించితి నటించు నెఱిగింపుఁడు మీ
రేసరిగెదనని విష్వ
త్సేనుఁడు శ్రీకాంతుదరికిఁ జేరినపిదపన్.

42

వ. భక్తవరు లా యుత్సవోదంత మానరపతికి విన్నవించి తదాజ్ఞావిరచిత
శ్రీనివాసమహోత్సవసంభారధురంధరులై నిఖిలజనతోషణంబగు మహో
త్సవోన్మేషణంబున కెదురుచూచుచున్నంత.

43

తే. గీ. హరికరసతతవసతిచేఁ బొరసిన జడ
తను విడువఁదలఁచి హరిభవనమునుండి
వెడలి చక్కము నరతతి వెలయు కురుమ
తిగిరి శిరమునఁ దిరిగెనాదినమునందు.

44

ఉ. నాసిరి దొంగిలించి శరణంబగు శ్రీహరికేల వాసముం
జేసి మదిందెఁ, జేకుఱక చేకుఱ నేటికి నాదుభాగ్యముం
జేసి యటంచుఁ జక్రమును శిక్షయొనర్ప నహస్కరుండు వేం
చేసినరీతి నొప్పె మణిచితితమైతగు ఛత్ర మత్తటికా. 45

చ. నెలనెలకుం గలావితతి నించి ననున్ బ్రదికించుచున్న నె
చ్చెలిమని చక్రముం దలఁచి శీతకరుం డరుడెంచెనాఁగఁ జె
న్నలరెనుఛత్ర, మట్లు కుముదావ్తుండు రాకయెయున్న నాఁడు మ
ర్త్యుల కెటుగానరావు దివిఁ దోయజశాత్రవబింబనంపదల్ : 46

శా. తేజశ్శాలియెకాని దుస్సహకరాప్తిం జూడనీయండు నీ
రేజాప్తుండని లోకురెన్ను నపకీర్తింబాయఁగానెంచి నీ
రేజాప్తుండు సుదర్శనత్వమును జేర్పింగాంచె; లోకంబునం
దేజంబెన్నరు దోష మెంతురుగదా తేజస్వలందున్ జనుల్ : 47

తే. గీ. హరికరప్రాప్తిలేక సౌఖ్యంబుదక్కి
చక్రములు వంతఁగొనఁగ నీచక్రమొకఁడు
హరికరప్రాప్తిలేకయు నతులగతులఁ
దవిలి చెన్నారుటిది విచిత్రముగాదె. 48

మ. గురుదుర్గ్రాహణలాటిభారకలనాకూరంబుటొటం బర
స్పరమున్ భేదములేక చెన్నలరెడుం జక్రింబు నక్రింబునం
చు రహిన్ లోకులువల్కు నీచసమతాసూయామహత్త్వమునం
గరిరాజుం బ్రదికింపఁ జక్రిమిది వేడ్కం జంపె నానక్రిమున్. 49

నీ. పరిచారకులు భక్తిగరిమచే మెల్లమె
ల్లనఁ జామరలు వీవ లలితమగుచు
రమ్యంబులగు గిరిప్రాంతములను గాంచి
కొంచి యానందసంకలితమగుచు
చండవందలమంది వచ్చి యిచ్చునపర్య
గొనఁగ రథన సమాకులితమగుచు

నిరేజబహుళమై నెగడుపుస్కరిణి చెం

తలను బునఃపునశ్చలితమగుచుఁ

తే. గీ. గొంతవడి భక్తజనులకు సంతసంబె

సంగ విహరణమొనరించి చక్రమంత

సకలసజ్జనఘనమనశ్చార్చియైన

కురుమత్రిశ్రీనివాసుని గుహకుఁజేరె.

50

చ. హరిదివినుండి చక్రరుచితై చనుదెంచి హరింపఁ బైపయిం

దిరిగియుఁ జాలలేక యది నీరజనాభుకరంబుఁ జేర నా

హరివలనఁ భయమ్మున గుహన్ జొరఁజాలక బైట నిల్చి రు

ఘ్నరణములేమి సంకుచితుఁడయ్యెననం దగె చత్రమత్తతీన్.

51

తే. గీ. ఏనుబ్బాణమ్ముతో నుండఁగానె నాదు

శత్రువగు చక్రము గని సచ్చక్రములు మ

హారుచిం గాంచి చెన్నారె నొరయంచు

మిహిరుఁ డసహనమున నస్తమించె నంత.

52

సీ. కరిరాజు మున్ను నక్రమచేత గాసిఁజెం

దిన జాలిఁజెంది కాచినఘనుండు

ద్రోపది మును ధృతరాష్ట్రాత్మజుల బారి

బడినఁ బోచిన దయావారిరాజి

కాకంబు మును తనకాంత కెగ్గొనరించి

శరణన్నఁబోచిన సత్తముండు

అసురపుత్రిని మున్ను కసిదీట బాధఁజెం

దింపఁ గాచిన జగతీకుటుంబి

తే. గీ. అయిన కురుమతిగిరినాధుఁ డాదరమున

గుహవెడలి రమ్మనుచు వేడుకొనెడి భక్త

రోకవిజ్ఞాపనంబు లంగీకరించి

పల్లకీలోనఁ దనపదాబ్జంబువెట్టె.

53

చ. బిసరుహలోచనుండు సరవిం జిరకాలమునుండి నాయెడన్
పసతియొనర్చి వేడుక నెపమునైన నన్నుఁ ద్యజించెనంచు మే
ల్పసిఁడిచెరంగులు న్నగలు పైని ధరించి గుహామతల్లియున్
బసగొనిపెచ్చెనా శిబిక భాసిలె హేమవితానయుక్తమై. 54

తే. గీ. ఉపనిషత్కాంతమౌళిపై నొప్పు నీల
మును గొని యెవండో హేమసంపుటమునందు
దాచెనన నీలనీరదధాముడైన
శ్రీహరి చెలంగె బంగారు శిబికలోన. 55

క. బంగారు పల్లకీలో
నంగాలపయోదనముఁడు నశినాక్షఁడు స్వ
ర్గంగా హేమసరోజము
నంగల భృంగంబునాఁ గనంగానయ్యెన్. 56

క. లలనలకరముల నటనము
సలిపెడి వింజాషరలు లనత్తన్నభవ
జ్వలలితధారాయితరో
చులనెడుద్రాంతిం దనర్చెఁ జూచుజనులకున్. 57

తే. గీ. పసిఁడిగుబ్బలిసామియం దెనకమెనఁగు
జలదము శిఖావళములకు సంతసం బొ
సంగుగతి పైఁడి శిబికలో రంగుమీఱు
హరి నసులకెల్ల సంతోషగరిమవించె. 58

తే. గీ. మదధినాథకమై తగు సుదినమందుఁ
గురుమతిస్వామియుత్సవం బరుగుదెంచె
నంచు మదినెంచి సన్నేహుఁడగుచు దీప
రూపములు గాంచి యనబుండు రూఢిమెఱునె. 59

అ. వె. కొర్రరెల్లఁబువ్వు కొమరుగల్గిన చామ
రములగాలి యంబరమునుదొలఁగఁ

జేయ శిబికనుండి శ్రీహరి దిగె నంత
భక్తకామదానపటిమ మెఱయ.

60

తే. గీ. జగతియను వార్ధియందు భుజములను తరః
గలయొఱపుచేతఁ బైకిఁ దెమలిన మణు ల
నంగ దీపంబుగములు గానంగనయ్యె
నక్కురుమతిగిరిశ్వరునగ్రిమందు.

61

వ. తదనంతరమ్మైన.

మ. విహగస్వామిహయుండు భవ్యదశమీవేదిన్ సపర్యాపరి
గ్రహసంతుష్టమనస్కుడై ముదము భక్త శ్రేణికింగూర్చుచున్
గుహకుంజేరెఁ బునఃపునఃకలితదుందుభ్యాదితూర్యధ్వని
ప్రహతంబై ధరణీకటాహ మనమగ్నిప్రోథిధేదిల్లఁగన్.

62

వ. ఇట్లు ప్రథమదినం బతిక్రమించుటయు మఱునాఁడు.

మ. జలధిం జూతఫలంబటం చొకమణిం జర్పించి చర్పించి చేఁ
పలు దానిం గొనఁ బోయి వాలములతోఁ బల్కాఱు పోరాడఁ దోఁ
కలసమ్మర్దము పైకి మీట, నది యాకాశంబు గై నేసెనా,
బలభిద్దిక్కున సూర్యమండల మదభ్రాత్రీల నొప్పెందగన్.

63

తే. గీ. ఉదయపూజల నర్చకుండొదవఁజేయఁ

గైకొనుచు భక్తులిడు కానుకలనుగొనుచు
సరసగాయకసంగీతసారవివళుఁ

డగుచు గుహలోన విహరించె నచ్యుతుండు.

64

చ. మదహితరోచియైన మురమర్దనుచక్రము వచ్చు నింక నం
తదనుకనుండి తచ్చిరమునన్ వసియించెద నంచు ఖంబుపైఁ
గదిసి యహస్కరుండు క్షణకాలము జూచియుఁదన్మహాత్మ్యవం
బెదకు భయంబొనర్పఁ జనియెం జరమాద్రినమీపభూమికిన్.

65

క. హరి మును మకరాకులపు

ష్కరిణీసంరక్షణంబుగావింప దయా

కరుడై పనిచినచక్రం

బరిగెం దత్తటమునకు రయంబున నిపుడున్.

66

తే. గీ. మిత్రమగు రవి పశ్చిమమేదిసిధ

రమున కేగెగ నేనుంట సముచితంబు

గాదనుచు బంకజాక్షవక్రింబు గుహకుఁ

జనియె భక్తు లొనర్చు పూజలను గొనుచు.

67

తే. గీ. కురుమతీకు చక్కోత్సవం బరసి వివశ

చిత్తయైయున్న దినలష్ఠిచేతినుండి

జాణిపోయిన మేల్మిబంగారుత్రాళ్ళ

బంతియోయన భానుబింబంబుమెఱువె.

68

తే. గీ. తపనబింబంబు గని తనతనయుడైన

కౌస్తుభ మటంచు జరమాబ్ధి కౌగిలించు

కొనియె వీచీకరమ్ములఁ గోర్కెడిరఁ,

దల్లిదండ్రులు తనయవత్సలులుగారె.

69

చ. పడమటికొండపై తరులపైఁ గలచిల్కలు నోట దాడిమీ

ఫలమని భానుబింబమును వ్రక్కలు సేయఁగఁ జిందినట్టి త్వ

క్కులనఁ జెలంగెఁ గావితకుకుం గులుకారెడి మేఘముల్, తదు

జ్వలతరకాంతిఁ దారలు నెసంగెను బండిన గింజలోయనన్.

70

తే. గీ. సోమబాలున కత్వంతసుఖము లొసఁగి

ప్రత్యహము వృద్ధి నొసఁగు కుర్మతినగేంద్రుఁ

డంచు నద్దేవు నేవింపనెంచి యంబ

రమున నాసోమబాలుండు రహినెసంగె.

71

సీ. జనులందఱును సంతసముననగ్రమునకుఁ

దఱుమఁగాఁ జని యత్కుదారమగుచుఁ

గుర్మతీంద్రునిసేవకొఱకు వచ్చుచుఁ దోఁక

ఋజువుగా నొనరించి యెదుటఁబడిన

మవ్వంపుఁ జెలి మణిమయమయి యున్నత
 మయి యెత్తఁబడిన ఫణాంచలమును
 దాదృశంబై యొప్పు తనఫణాగ్రమున ము
 ద్దాడుచుఁ దనతోఁక నటులసాఁచి

తే. గీ. యున్న యహిపతియన మణివన్నె కలశ
 శిరమునఁ దగ రజతకవచితసువంశ
 దండమున నొప్పి రజతవితానితమగు
 శిఖికపై నెక్కెఁ గుర్మతిశ్రీవిభుండు.

72

క. సితరుచి కీఁదగిన కళా
 తతులన్ హరియ స్తమించుతఱి హరియను నా
 దృతిచే దాఁచెననం గు
 ర్మతినాధునియొద్దఁ జామరములు చెలంగెన్.

73

సీ. తననేతయగు ధాత దినమునఁ గుర్మతి
 గిరినాధుతిరునాళ్ళు జరుగుచుండె
 నని యెంచి నీరజాసనునంచ సత్యలో
 కమునుండి దిగివచ్చి కౌంచువేళఁ
 దనరెక్కలను విప్పెననొప్పు సితతర
 చ్చత్రంబు తనవ్రక్క సరసమైన
 రుచులచేఁ దనరఁ జిందుగ్రిం దుదయించి కిం
 చిద్దూరగతుఁడయి చెలఁగువేళ

తే. గీ. మదయగిరి యుండురీతి నెన్నఁదగు దివ్య
 మైన చతురంతయానంబునందుఁ దనరె
 గురుమతి శ్రీనివాసుండు సరసలలిత
 దివ్యభూషణరుచి దశదిశల వెలుఁగ.

74

సీ. చిరకాలముననుండి కరుణించి మనకు ని
 రాజాధమగు సౌధమై చెలంగు

కురుమూర్తిగిరియందు వఱలు రమేశాను

దివ్యోత్సవప్రభ తేజరిల్లు

చున్నది, మనమూర కుపథిభావము నొంది

కానకుండుట మంచి గాదటంచు

గనిసుండి వెడలి వికస్వరనూతన

దీప్తుల డతనముల్ దీపములయి

తే. గీ. మెల్లమెల్లన సోపానమేదిసిగ

తంబయిన యంధతమనంబు దరలఁజేయ

స్వారివేంచేసి కుర్మతిస్వామి కొంత

తడవు వేదికపయిని ముదముననుండె.

75

పీ. అప్సరఃకాంతల యందమ్ముగల వాత

చంద్రాననలు నాచునలుపుచుండ

బ్రహ్మాండధాండమ్ము పగులఁజేయఁగఁజాలు

భేరీరవమ్ములు బోరుకలఁగ

వారాళి పీచికా ధీరారవము గల్గు

రంగజీవులపాట చెంగలింపఁ

బూజాపురస్కారములతోడ భక్తమా

నపులెల్ల వేడ్క నుత్సవముజూడఁ

తే. గీ. గొంతరాలము వేదిపైఁగూరుచుండి

సంతసముమీఱఁ గుర్మతిస్వామి యంతఁ

చిల్లకీనెక్కి రోచనపర్వముగను

గుహకు వేంచేసె జనులకోర్కులు ఫలింప.

76

వ. అంతట రుక్మిణీయు సత్యభామయు మొదలగు నెనమండ్రుధార్యులతో

నిత్యసుఖంబు లనుభవించిన కృష్ణనియవతారంబగు శ్రీనివాసుండు

మహోత్సవకలితయు నద్వితీయయు నగు నేనుజూచుచుండ దళమీవే

దిక నాశ్రయించెనను ససూయంబోలె ద్వితీయయు, జపలులగు పురు

షులయెదుట సుండఁదగదని తృతీయాగమనకారణంబై చనుటయు. 77

చ. ఉరగగిరిందుర్ని వార్తికమహోత్సవకాలము వచ్చినంతఁబాగ్
 గ్గిరియనుకంబపుంగొనఁ దగిల్చిన రఘులయం దుషోనరుం
 డరుణతరవ్రథాలలితమై తగు దీపము వెట్టె నాఁగ థా
 స్కరుఁ డుదయాచలంబున నెసంగెను మూఁడవనాఁటిప్రోద్ధుటన్. 78

పీ. పతులొనర్చెడి మహామతుల కళ్యాంతమ్ము
 మేలుగూర్చెడిసామిః మేలుకొనుము
 కురుమూర్తిశైలరాడ్గుహలోన వసియించు
 లీలఁజూపెడిసామి : మేలుకొనుము
 స్వారాజుఁబోలు సీతారామమేదిసీ
 పాలు నేలెడిసామి : మేలుకొనుము
 పిదమందుఁ గలములు వెదఁజల్లు కడలిరా
 చూలిఁ దాల్చినసామి : మేలుకొనుము
 తే. గీ. అనుచు వైతాళికజనం బుదారమధుర
 వచనరచనలఁ గొనియాడ వారిజాత్మఁ
 డనుపమానుఁ డనంతకళ్యాణగుణుఁడు
 కురుమతిగెరీశ్వరుఁడు మేలుకొనియెనంత. 79

చ. తనకలలో జనించిన యుదారమణిం దలపై ధరించి వే
 చని గజరాజరక్షకుఁడు శౌరికిఁ గానుకనీదలంచెనో
 యస నొకవెండికుండ శిరమందు ధరించి నరోజునేత్రుమ
 జ్జనమున కేగి తెచ్చెను గజమ్మది పుష్కరిణీజలమ్ములన్. 80

చ. రజనిజుమారు నొక్కనిఁ జరాలున నేగుచు డించిపోయె నీ
 రజినిమగండు, దీవికిఁ గరం బహితుం డరఁ దేచునంచుఁ దా
 గజమును జూచి భ్రాంతివడి కల్వలరాయఁడు ప్రోవ వచ్చెనా
 రజఁభుటం బెసంగెఁ గరిరాజుశిరమ్మున మేల్ హొరంగునన్. 81

క. కించిద్వికసితనవకలి
 కాంచత్తులసీదళముల నర్చకతతి గా

వించెను లక్ష్మీలలనో

దంచితపదకమలముల కనంతసవర్యత్.

82

చ. చరమధరాధరంబునకు సన్నిధిలో నొకయింతదవ్వునకా

సరసజమిత్రుఁ డుండఁ దిరునాళ్ళకు వచ్చినభక్తకోటిపైఁ

గరుణదలిత్పఁగా దితిజకాలుఁడు తత్కృతపాపయామినీ

చరులను ద్రుంపనంపెననఁ జక్రము తద్గుహనుండి వెల్పడెన్.

83

క. ధూతసహస్రారంబు, న

మేతసహస్రారమునయి యెసఁగెడిచక్రం

బేతెంచె యథాపూర్వపు

రీతి స్వేవేగఁ బుష్కరిణీయొడ్డునకున్.

84

క. హరికరసంగతిచేత వి

ధురమై చక్రంబు వితలతోషం బల పు

ష్కరిణీకిఁగావించుట య

బ్బురమే చూడంగ నిది యపూర్వమై జగతిన్.

85

తే. గీ. శ్రీనివాసకర్ణమైతిని సమాసు

లయ్యుఁ జక్కెకతామరసాస్తు లెలమిఁ

దగ నపశ్చిమవశ్చిమనగవరేశ

సన్నిధుల కేగుదెంచు టాశ్చర్య మరయ.

86

చ. హరికరవాసథాసురతనండి చెలంగెడి చక్రరాజముం

గరము పరిత్యజించి నసుఁ గాంతురెయంచు ససూయచేత నా

హరివదనానమంది యథమాత్మతఁ గాంచిన చక్రరాజు దా

సరిగెను బల్బిమాదికి; బలాధ్యులు దుర్బలబాధకు ల్గదా !

87

చ. అరియగు చక్రముం గని యహస్కరుఁ డేగిస నేగుఁగాక, నే

దరమును గాంచనేల తడధస్థితవర్ణమనోహరాకృతిన్

బొరసియునంచుఁ జుందురుఁ డపూర్వదిశారకుణీలరాటచా

సురతరహీతభూషణము సొంపునఁ దా సుదయించె నింపుగన్.

88

చ. కనుఁగొని ధాత యభ్రీఫలకమ్మునఁ దా సితపక్షమన్ శలా
కను గొని యెంతయున్ దనదు కౌశలమొప్పు సుదృగ్వితాసమున్
దనువఁగఁ గామవృత్తము గణకృమముం గొని ప్రస్తరింప వా
సిన గురురేఖయో యనఁగ శీతకరోజ్జ్వలరేఖ రాజిలెన్.

89

సీ. చతురాననుండు మేవకరుచిఁదగు వియ
త్పత్రమ్మునం దంధతమనమషిని
గొని వేడ్క మెఱయంగఁ “గురుమూర్తిగిరినాధ
సరసనఖరజిత శ్చంద్ర” యనుచు
వ్రాయఁగా, నాద్యక్షరములపై మసి యాటి
పోయెను, జిగురున వ్రాయఁబడిన
క్రావడికిని నిసర్గకునుపై మషి యధి
కమ్ముగాఁ బడి తడిగాఁజెలంగ

తే. గీ. సంత సభృకరజముపై నదిమె ననఁగఁ
బ్రక్కలో రెండు చిన్నితారకలు దసర
బాలసితకరరేఖ యభ్రమ్మునందుఁ
కన్నుదోయికి నానందగరిమ వించె.

90

తే. గీ. చిలువరావారువము నెక్కు శ్రీనివాసుఁ
దనుచు సంతోషదంతురితాంతరంగు
లగుచు సంగజపములై స యమరు లది
శృంగముల సల్గడల సధిష్ఠించి రెలమి.

91

వ. అట్టిసమయమ్మున సపారకృపాకరుండగు సక్కురుమతిస్వామి మచీయ
గిరివరశిరోమణియగు శ్రీనివాసు దివ్యోత్సవంబు భవ్యంబగుచుండ
గాఢాంధకారబంధురంబగు పాతాళమ్మున వనింపనెల ? యచటికిఁ జని
తదీయమహోత్సవరీతిని రీతిగా నవలొకించి భర్తావశీగీయమానంబులగు
తదీయదివ్యస్తుతు లాకర్ణించి సయససహస్రీతయ యుగళంబు సఫలం
బొనర్తు నని తుషారగిరినిండాకరమ్ములగు విజిదీప్తి పఠంపరలు
దశదిశల వెలుఁగ ధరణీరలంబు పుట్టుకొనివచ్చిన శేషాహి యనఁ

దగు శేషవాహనమ్మునఁ బరివారజనమ్ము నిజభవనద్వారావసీతలమ్ము
నకుఁ దోడ్కొనిరా నది యధిష్ఠించి నిజభగినియగు హిమవత్తనయ
వాసరమ్మున దివ్యోత్సవసంగతుండైన యల్లుండగు సింధుజాకాంతుండు
నిఖిలజగదానందవాదాన్యకంబు వహించెనను వాత్సల్యంబునఁ దుంగ
తరాంతరంగయగు గంగానది యప్పనంబుగాఁ బంపిన వీచీద్వయం
బనఁదగు చామరద్వయం బిరుప్పక్కలఁ దనర, నిజాధినాథశేషవాహ
నోత్సవంబు విలోకింప రసాతలమ్మునుండి వచ్చి విలోలఫణామణీరుచు
లగుచు నటునిటుఁ దిరుగు దర్శికరంబులనఁదగు కాఁగడలు ధరించి
పరిచారకులు పరివేష్టించ, మున్ను మన్నామకుండగు వసుదేవున కప
కారం బొనర్చిన కంసుం జంపిన పురుషోత్తముఁ డితఁడని ప్రశం
సించు చందమ్మున నానకదుందుభి బృందమ్ము లమందారవంబు సం
ధింప భక్తభృందమ్ముల నానందకందశీతుల నొనర్చుచు మందమంద
గిరినిర్దుర శీకరకోరకితహృతకిశోరనేవన పరిముషితవ్యాయామాయా
నుఁడగుచు గిరిశిరమ్మునుండి దశమీవేదికడకు వచ్చి యచటఁ గొంత
తడవు సపర్యలం గ్రహించి మరల గిరిశిరమ్మునకుం జని పదనడిత
చందిరయుఁ గచనిర్దితేందిందిరయునగు నిందిరాదేవితో జగత్సృందరుం
డగుచు నిజమందిరాయితకందరాంతరాళంబు ప్రవేశించుటయు. 92

తే. గీ. సనుఁ గృపారసగరిమఁ బావనముఁజేయు

తోయజాక్షం డటంచుఁ జతుర్థదిసము

వచ్చె, శేషాపనీధరవల్లభునకు

శూద్రకృప యెక్కుడవి మునీకులు వచింతు.

93

మ. అరికాంతిన్ గరమున్ దిరస్కృతుఁడనే నై యుండి రాకున్న వా
సరనాథత్వము పోవుఁగావున సవశ్యంబున్ స్వకార్యంబు ల
త్పరులౌవారలు వీడరంచు రవి యర్ధంబర్థమైయొప్ప బిం
బరుచిన్ గన్నడఁజేసె లజ్జయు మనోవైక్లవ్యముంజొప్పడన్.

94

తే. గీ. గజముఖుని వాసరంబిది గాన డీవి

గజవదనుఁ డుర్చవమ్ముచే గారవించు

ననెడి సంతోషమునఁబోరె నపుడు గజము

మజ్జనఘటంబు గొనితెచ్చె మాధవునకు.

95

చ. తన కరుదైన ముత్యములు దాల్చెడు నీకరికుంభమంచు నీ

ర్వ్యసుగౌని యాకసంబు డిగి చయ్యన దానిఁ బగుల్చునిచ్చ వ

చ్చిన పెనురిక్కయోయనఁగఁ జెన్నలరారెడు వెండికుండ గ్ర

క్కున ధరియించి వచ్చె వరకుంజర మాహరిమజ్జనార్థమై.

96

క. కురుమతిశిఖరాగ్రము ఛా

స్వరధాస్కరకరనికరవిఢాఢాసుగమై

కరమలర హరియు సర్పక

కరకృతపూజలను మోదగరిమ వహించెన్.

97

ఉ. శ్రీనిలయోర్నవమ్ము లిటు చెన్నలరార సుమాళిరుద్ధమై

యాసగ మొప్పెనంచు ఆసులెంచ రుషన్ గమలాతఁడంచె నాఁ

గా సరిగెన్ గుహన్ విడిచి గ్రక్కసఁ జర్రవరంబు, సూర్యు

సూర్యవాగ్వివేచనము చొప్పుడ నీయదు కోప పక్కుటా.

98

చ. మునుపు సమాహితార్థమును బొందమి రోషముఁజెందియున్న యం

జనరసయుండు నేడు విలసద్గతినొప్పఁగలాడు సన్ను డ్రుం

గునా మఱియేమొ పండనెడి కోరిక వీరికలెత్తనంచు నొ

య్యసఁ జరహాబ్ధిలో మునిగె నంటుచిసీపతి భీతిగ్రమ్మఁగన్.

99

తే. గీ. చుత్కరిఁడగు ఛాస్కరుం డస్తమించె వైరి

యైనచంద్రుండు వచ్చునటంచు భీతి

పుష్కరిణినుండి హరికరపుష్కరంబుఁ

జేరి చక్రింబు మోచంబుఁ జెందుటయదె.

100

చ. తదనంతరమ్మున హనుమత్సహోత్సవసూచకంబులును, వర్తులతీరపుష్ప

రఘటిత ధవళాజినంబులును నగు దుందుభులు స్వకీయహాససౌధాగ్య

హరుండగు శీతకరుండు నేడు తనుత్వంబెనసీయుండెనని సంగరమ్ము

నకుఁ బిలుచుభంగి నభంగురారవంబులఁ జెలంగ, మున్నంజనాచల

చూటమ్మున భవద్వికీర్ణంబగు వరంబునం బొడమినబాలుం డితఁ డిర
నిం బరిపాలింపుమని యంజనచే సమర్పింపఁబడినభంగి నున్నవాఁడును,
బురస్సముచ్చూనవర్తులాపాటలనాసికోష్ఠాధరచుటుకమండలుండగు కత
నఁ దనశైశవంబున నప్రాప్తమనోరథుండగుటచే నిపుడు తదవసూనంబు
దలఁచుకొనిబాలభానుం గబళించుభంగినున్నవాఁడును, హరీశ్వరత్వంబు
బ్రకటింపనోయనఁ బింగళతరంబులగు లోచనంబుల మనశ్శిలాపాటల
శిఖరప్రరూఢ వైడూర్యద్వయం బగు గిరిం బురణించు వాఁడును, దారాధి
పనిగ్రహప్రముచితహృదయుండ నగు నాయెదుట నీ తారాధిపుండన
నెంతవాఁడని యీసునఁ జంద్రుని గబళించు తఱి నధరప్రాంతవినిర్గతం
బులును వికలంబులునగు తచ్చకలంబులునాఁ దగు కోటలును, రమణీయ
ప్రవాళదాయాదంబగు వదనంబునుజొప్పడుకతన నుభయతోదృశ్యమాస
శృంగచంద్రరేఖామధ్యభాగపిదానకృతస్పంధ్యాంబు దాలంకృతం బగు గిరి
ససుకరించువాఁడును, జలనిధిం దాటు నెడ నాకనంబున సరభనగతి
వశంబునం గళమ్మునఁ దగులుకొని యిప్పటికిం జొప్పడు సక్షత్రమా
లికనాఁదగు సక్షత్రమాలికచే మందప్రసరనిర్దురరమణీయంబగు ధరణీ
ధరంబు సీసడించువాఁడును, నిజనందనుఁడగు సుగ్రీవుత్తార్యంబు నిర్వ
హించెనను వాత్సల్యంబుచే శిరంబు మూర్కొనుచున్న సహస్రకిరణుం
డనఁ దగు తిరీటమ్మును గొఁగిలించు కొనుచున్న యతని కరంబులనఁ
దగు హారంబులును గలిగి యలరువాఁడును, సమర సమయమ్ముల
నిరంతరదురితభరితచరితనిశాచరచరణవృత్తికరంబు సయితము సంభవిం
చెఁ దద్దురితంబు శ్రీనివాసశరదుదితదినకరకరనికరవృత్తికరపరిపుల్లసరసి
జతల్లజదౌర్గాలిత్యనిర్లోడనమల్లచరణవల్లవయుగళసంసేవసమ్మునం జేసి
పాపెద ననుభంగిఁ బురఃప్రసారితంబులగుకరతలంబుల నాధాగ్యం బింప
యొప్పునేయని యభినయించుభంగి నెనంగువాఁడును, గాంచసవసనపరి
కలితసంవ్యాసుండగుకతన నితండు మన్నాదుండు కాఁగలాఁడని కుతు
కమ్మున సరస్వత్యంశభవయగు నదిచేఁ గొఁగిలించఁబడినభంగిఁ జెలం
గువాఁడును, బళ్ళాన్నికుంచితపురఃప్రసారితాకుంచిత సవ్యదక్షిణాను

పుల నూనుకతన వామభాగం బపురస్కరణీయంబు, దక్షిణభాగంబు పురస్కరణీయం బని తదౌచిత్యానౌచిత్యచాతురిం బ్రకటించు భంగి నొప్పువాఁడును, మామకీనజీవనంబగు సమీరుని కుమారుం డీతఁడని వాత్సల్యంబున శరీర వశ్చార్ద్రంబు నామస్తకంబు పరిమృశించు వానుకి యోయనఁ దగి స్పిగ్దేశాలవాల నిరంకుశోజ్జ్వలితోపఘ్నసమాశ్రయ కొతుకోజ్జ్వలితానివార్యశౌర్యలతాశంక నంకురింపంజేయువాలధిమండల మ్మునఁ బ్రకాశించువాఁడును, వలయీభూతవాలాగ్రరాజితమకుటాగ్ర మ్ముసంబొల్చుకతనఁ గురుమూర్తిశిఖర శేఖరమణి యగు శ్రీనివాసు నాశ్రయించిన వారికి భయం బెన్నఁటికిని నెచ్చొటనైన సంభవింపనేర దని చక్రంబు శిరంబునం దిడుకొని ప్రమాణంబొనర్చుభంగిఁ దనర్చు వాఁడును, మూర్తిమంతంబగు ప్రతాపరాశినఁ దగువాఁడును, భగవం తుండును నగు హనుమంతు నధిష్ఠించి మదీయకులతలకుండగు శ్రీరాము నకు సాహాయ్యకం బొనరింపఁ బారావారంబు దాఁటిన మహామహుండితఁ డని తదుత్పవంబుఁ జూచుటకు నిజరుచినిగ్రహణవిగ్రహచణంబగు భగవద్విగ్రహంబు విలోకించి జాతావమానయుం బోలె నధఃప్రసారి ణియు నిజతనూజయు నగు కాళిందితోడను దదుద్వహనవత్సలయుం బోలె వెన్నంటివచ్చిన ఛాయతోడను జనుదెంచిన సహస్రకిరణుండు నాఁడగు నింద్రనీలమణిమయయష్టివిరాజమానసచ్చాయమణిమ యాతప త్రింబు శీర్షభాగమ్మునం దనర, ఘున్ను రామరార్యనిర్వాహత్వరాయత్త చిత్తుండగుట సంతరవస్థానం బనుచితంబని హనుమంతుండు మత్కృత సపర్యలు గ్రహింపక చనియె నాతని యుత్పవంబు నేఁడు సంపాప్తిం బయ్యెగదా యని సాదరుఁడై రత్నాకరుండు పంపిన మూర్తికవుం జంబులు నాఁడగు చామరంబులయుఁ బృథులరత్నంబులు నాఁడగు దీపంబులయుఁ గాంతులు యామినీ కళిందనందనకు గంగాసరస్వతీ సంగమంబు సంపాదింప గిరివరశిఖిరంబునుండి దిగి యపారకృపారస బంధురుండగు నా శ్రీనివాసుండు కొంత తడవు దశమీవేదికయందు యథాపూర్వంబుగా సంగీకృత సపర్యుండయి మరల నగ్గిరివరం బది

స్థించి బహుసుందరంబగు నిజకందరాంతరాళంబునకు వేంచేయుటయు.

తే. గీ. తెలియనేరక యేఁ జతుర్థీదినమున

విధునిసంనేవనంబు గావించియుంటి,

నేమి యపవాద మూఁడునోయింక నాక

టంచు ఛత్రంబు సంకోచమందె నంత.

102

తే. గీ. తారలను నభ్రవాద్ధిడిండిరచయము

లవి యుష్కకాలమారుతహతి నడంగెఁ,

గాకయుండినఁ బ్రత్యక్షకాలమందు

నొక్కఁడేనియుఁ గనుపడకుండుటెట్లు.

103

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకపీంధ్ర ఘటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకళానిధి

బాలసరస్వతీశతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

నాంద్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మున

ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీ నివాసవిలాసము

తృతీయాశ్వాసము

తే. గీ. పంచమిఁ దదధినాథసర్పవిభుశిరము
నందెసంగెడి మణియన నర్కమండ
లం బుదయమంది యుదయాచలమునకుఁదగు
నవమణికిరీటభూషణోన్నతి వహించె.

1

మ. కరికుంభద్వయిఁ జీరనట్టినను లోకంబేలొకో యూరకే
హరియంచు న్వచియించునంచు శశి తత్సార్థక్యసంప్రాప్తికై
పరఁగన్నిల్చెనొనఁగ సద్రజతకుంభమ్ముకా దలందాల్చి య
క్కురుమత్యాలయు మజ్జనమ్మునకునై కుంభీంద్రమొప్పెన్ వెనన్.

2

మ. హరిఁ బూజించుటకై సురేంద్రమణిదీప్యత్కాంతినొప్పారు పు
ష్కరిణీనీరముపంపఁ బెన్నుడగ శీర్షమృందునందాల్చి య
క్కజమై వచ్చు తరంగమోయనఁగ నాగస్వామిశీర్షమ్మునన్
వరచంద్రోజ్జ్వలపూర్ణరౌప్యకలశన్ దాఁదాల్చితెచ్చెన్వెనన్.

3

ప. అంతఁ గురుమతిగిరిపతికరుణాకటాక్షసుధార్ధురీనిరంతరపరిపూర్ణముక్త
రవంశవయఃపారావారరాకాసుధాకరాయితుండును సోమావసీపాలబా
లుండును నగు సీతారామభూపాలుండు భక్తజనపరికలితోషసికచపర్యా
చర్యామర్యాదాపర్యాప్తాశ్చర్యుండగుచుఁ గురుమూర్త్యహార్యధుర్యం
డగు శ్రీనివాసుండు గుహావిహారం బంగీకరించుటకుమున్న మదీయ
కులదైవతంబును దేవతాచక్రవర్తియునగు కురుమూర్తిస్వామి మహో
త్సవం బవలోకింపనేతెంచిన జనంబులకు భోజనంబులకుం దగు
సత్సంబు ప్రవర్తనీయంబనితలఁచి పురుషోత్తమకైంకర్యమ్మునకుఁ

దడుచితుఁడె వ్రేషణీయుండని యూహించెనోయనఁ బురుషోత్తమ
రామాభిఘండగు నొక యధ్యక్ష నియమించుటయు నతండు. 4

సీ. తదుపత్యకాప్రాంతతలభాసమానంబు

దివ్యవాపీసరోదీపితంబు

నింబజంబీరకదంబాదితరుయుతో

పవనంబునైన యంబాపురంబు

నందు సత్రాప్రాంతమం దనేకులు లేఖ

కులు చుట్టువారఁగఁ గూరుచుండి

ఆరసి నియమింప నంతటఁ దగుభృత్య

వర్గములెల్ల నవారితముగ

తే. గీ. గోసులను విప్పి బియ్యంబు కొంతవట్టు

రాసులనుజేయ నవి తుషారగిరికిని సు

తులౌ యనంగను నెంతయుఁ జెలుపుమీతి

కనుఁగొనెడివారి కానందగరిమ నించె. 5

వ. మఱియుఁ బిటకమ్ములచే నెత్తి తత్తద్రవ్యంబుల ననేకభాండంబులం
బోయుచు ముద్గదళమ్ములందెచ్చుచుఁ జణకదళరాసు లవనయించుచు
రాజమాషంబు లున్నయించుచు సర్వపమ్ముల నొసంగుచు లవణరా
సులం గ్రహించుచు మరిచమ్ముల సంగ్రహించుచు గుడరాసులు
సాపించుచు మరిచకాటవవికృతమ్ములుగాకుండ గోధూమపిష్టరాసులు
దూరమ్మునంబెట్టుచు ద్రవ్యాంతరపూరణమ్మునకై రిక్తవసనప్రసేవి
కాకదంబంబుల నావల కందిచ్చుచు రిక్తకుతూతతులందెచ్చి వంచి
కొన్నింటి నాజ్యపూరంబుచేతను, మఱికొన్నింటిఁ దైలంబుచేతను
నిండించుచు ననేకు లనేకవృకారమ్ములం జెలంగుచున్నంత. 6

తే. గీ. మాకు వేగ మొసంగుఁడు, మాకు వేగ

మీయుఁడని కొంద ఋద్ధతి నేగుదేర

నాకుఁ దందరయున్న దెంతయును నాకు

ముందిడు మటంచు నొక్కఁడు మొట్టపెట్టు.

తే. గీ. అంత వేణొక్కభూసురుం డరుగుదెంచి
యొంతకాలము తాళుడు, నేల సమయ
మీరు తరతమధావమ్ములెఱుంగ, రేను
భూవుతోఁజెప్పెదనటంచు భుజములూఁచు.

8

సీ. 'ఒకవందబ్రాహ్మణులకుఁ జాలు పాత్రకుఁ
దగినతండులములు దగినవ్యంజ
నములతో మునుమున్ననాకి' మృనునొకండు
వేణొకఁడంత నవ్విప్పుఁజూచి
'యందఱకన్నసీయతిశయంబే' మని
ప్రతికూలభాషలు వలుకునంత
మొదటివాఁ డొరొర ముందునువెన్నయుఁ
జూడ కుద్ధతి నిట్టులాడ నీకు

తే. గీ. నెవ్వఁ డధికారమిచ్చె, నన్నెవనిఁగాఁ ద
లంచితివి నోరుమూయింతు' నంచు లేచు
నంత, 'నుభయులు మాన్యులే పంతమేల'
యంచుఁ గొందఱు వారల ననునయింతు.

9

తే. గీ. మరలఁజేరిలుచునున్నాఁడు మానఁడి చు
రాత్మకుఁడు మీరలెల్ల నన్ననునయింప
నూరకుంటినిగాదె వీఁడూరకుందె
నే యని మొదటియతఁ డను నింతలోన.

10

శా. మీరాజేంద్రునికీర్తి మేము విని పేర్మింజూడ గోదావరీ
తీరప్రాంతమునుండి వచ్చితిమి మాదేహమ్ము కుష్కించెఱి
ద్వారంబుం గడుఁజెందియుంటి మళనార్థం బిత్తురో యాయరో
వే రం డిండని రందుఁ గొందఱు రుషావేశోద్ధతుల్ బ్రాహ్మణుల్. 11

వ. అంతట వారింజూచి మీరెందఱని దాక్షిణాత్యు లడిగిన మేమేఱని
మందియని చెప్పి మీరెందఱనియడిగిన దాక్షిణాత్యులును మేము

మూఁడువందలమందియని చెప్పటయు మొదటివారు 'చూడుఁడిది
యసత్యము వీరు ముప్పది మందివచ్చి మూఁడువందలమందియని
చెప్పెద' రని వారిమర్మంబు బైటఁబెట్టి, దాక్షిణాత్యు 'లోదుర్మార్గు
లారా! మీరుమాత్రము నిజముగా నేఁబదిమందివచ్చితిరే' యని
యాక్షేపింప గోదావరీతీరస్థు లిట్లనిరి. 12

ఉ. కొందఱు గేహమందు మరికొందఱు పుష్కరిణీతటమ్మునం
గొందఱు కుర్మతీశ్వరునికోవెలలో నరపాలునన్నిదిన్
గొందఱు మూటలున్నకడ కొందఱునుండిరి మిమ్ముఁబోలి మా
యం దనృతప్రచారుఁ డొకఁడైనను నుండఁడు నిక్క మిక్కధర్. 13

అ. వె. అనిన దాక్షిణాత్యు లహహ : మీమాటలు

సయితమును నసత్యసరణులనిన

సయిత మనుటనే యసత్యులు దాక్షిణా

త్యులని మధ్యవారు పలికి నగిరి. 14

తే. గీ. నిక్కమగుఁగాక యనృతమై నెగడుఁగాక

విపుల కొసంగుటయే మన విభునివెలపు

గాననొసఁగుఁడు స్వేచ్ఛాప్రకారముగ న

టంచుఁ గొండొకయధికారి యానతిచ్చె. 15

వ. ఇట్లానతిచ్చిన పదేను పదాఱు యిరువది ముప్పదియటంచుఁ గుంచ
మ్ములు లెక్కవెట్టుచు భృత్యులు విపులకుఁ గొలిచియిచ్చుచుండఁ
గొందఱు విప్రులు 'మేము బ్రాహ్మణులము కుంపమ్ములనుకూలమ్ముగా
నిండింపు'డని భృత్యులం బ్రార్థించుచుఁడిరి. భృత్యులును 'వేవేగఁ
గైకొనుఁడు, గైకొనుఁడింకను పచ్చవార లనేకులుగల'రని యొసంగు
చుండునెడఁ గొందఱు తండులానయనమ్మున కేమియుం దెచ్చుకొన
లేదని యటునిటుంజూచుచుండ మఱికొందఱు 'మీరు ఛాందసుల రటుం
డుం'డని వారి వారిచి, తమయుత్తరీయంబులు పఱచి తండులమ్ము
లన్ గ్రహించుచుండి, రంతలోన మఱికొందఱు భటరాజులువచ్చి
'మోదకార్హంబగు సామగ్రి మాకొసంగుటకు రాజుగా రాసతిచ్చిరి

గావున మాకట్లనుగ్రహింపుఁడని నుతించుచుండ వారింజూచి విపురీ
'రో దుర్మార్గులారా ! బ్రాహ్మణులకుం బోలె మీకును మోదకంబులా :
మీతాతముత్తాతల నాఁడెన్నఁడేని మోదకమ్ము లెఱుంగుదురే ? సూపా
న్నలాభమాతృమ్ముననె బ్రతికినవా'రని దిక్కురించుచుండి రట్టియెడ. 16

కా. ఆయావస్తువులన్ గ్రహించుటకునై యందంద వారాంగనల్
దాయంబోవుదుఁ గొందఱగ్రజవిటుల్ 'దోదవ్వుల నిల్వఁ డే
లా: యీలాగున మీఁదికేగు టిదిమేలా' యంచు వారింపున
ట్లాయజ్ఞాక్షులగుబ్బలన్ దడవి మోదాయత్తులై రెంతయున్. 17

తే. గీ. మఱియుఁ గొందఱిదేమి సమ్మర్దమనుచు
మార్గమేర్పడఁజేసెడి మాడ్కి వార
నశిననేత్రుల నాలింగనంబొనర్చి
సంతసించిరి జన్మంబు సఫలమనుచు. 18

చ. 'అసమయమందువచ్చితి రహా మముఁ బోలియు మీరుఁగూడ నో
బిసరహానేత్రలార ! యిటఁ బేదఱికమ్మున కొటవట్టులై
పసఁజెడఁగొట్టుకొంట తగవా యని లాలనఁజేయుభంగి దు
ర్వ్యసనమెసంగఁ దచ్చుబుకపాళి గ్రహించిరి గొందఱగ్రజుల్. 19

ఉ. ఆయతమైన యాసరసిజాక్షులవేణినిఁగొంచి యొక్కగాగ్ర
మేయకుఁ డెంతయున్ భయముమేకొన 'నల్లదె నల్లత్రాఁచు బా
బో'యని కోఁతిగంతులిడుపోలిక దూరము పాటిపోయి 'య
మ్మా ! యిది నీదు కడ్పుచల'వంచు నుతించెను గంపమానుఁడై. 20

ఉ. మాటలువేయునేల యొకమాటకు మూటలుగోరునట్టిరో
బోటల కొక్కగవ్వయును బోకడపెట్టక యెంతయున్ నిరా
ఘాటముగాఁ దదీయకుచఘట్టనమాదిగఁ దత్తదంగనం
గాటనమబ్బె నచ్చొటను గాటముగా విటవిప్రకోటికిన్. 21

వ. అంతట రాజకురంగంబుల కభ్యాషార్థంబు కుశుద్ధంబులు తేతెమ్మని
రాజభటులు నిర్లక్ష్యంబుగఁ దత్తఱపెట్టుచుండ 'నిష్పడ వచ్చితిమి

మమొకించుకచూడుఁడని జీర్ణవస్త్రకలితవేషులగు వృషభాజీవులు
చర్చరీవాద్యమ్ములు వాయించుచుండ, నంతటనధికారియొకఁడు కింకరు
లంబిలిచి 'యిదియిట్లుండుఁ గాక వేశవారముంజూడు' మనిన వాఁడును
వల్లెయని భుజమ్ముల జననంపుమ్ము వెలువరించుచు బోవుచుండ
మరలఁ బిలిచి 'యోరి పిచ్చివాఁడ! యేడకేగెద'పని యడుగుటయు,
వాఁడు వేశ్యాజనానయనమ్మునకై వేశవారమ్మునకుం బోయెదనని
పలుకుటయు, నధికారి నాసికాగ్రమ్మునఁ గేలుంగీలించి 'యద్దిరే :
లోకమ్మున వేశ్యలయెడ మనుజుల కింతటిప్రీతియొప్పునే చాలుఁజాలు
రామతజీరకాద్యుపస్కరముంజూడుమని యాజ్ఞాపించిన నెగిరియెగిరి
పడుచు వేశ్యాజనానయనమునకుం బరుగెత్తుచుంటివా?' యనిన డిల్ల
బోవునవ్వానింగాంచి నవ్వువారునునై చెలంగి రట్టియెడ మఱికొందఱు.

సీ. ఆర్ద్రకంబడుగ ఘర్మార్ద్రకంబగు జన

సంచయఁబనుచు భ్రమించువారు

శృంగభేరమ్ము నాకిమ్మన గంగాత

టినియొడ్డునకు నేగుమనెడివారు

విశ్వ మిమ్మన నున్నవిపులగతియేమి

యంతయు నీకీయ ననెడివారు

విశ్వభేషజమన్న నశ్వసు లిచ్చెద

రమరావతికి నేగుమనెడివారు

తే. గీ. నాగరంబిమ్మనిన నిటనాగరంబ

యఖిల మారణ్యకంబులే దనెడువారు

కుంతియిమ్మన నింతేల కంఠశోష

పుచ్చుకొ మ్మిచ్చెదనటంచు నిచ్చువారు.

23

తే. గీ. ఇచ్చి 'నీదగుపాండిత్య మిచటఁజూప

వలెనె, మొదిలనె యారీతిఁబలికితేని

యష్ట నినుఁ బంపుదుముగదా యరుగు విప్పు

డైన' నని పంపువారలు నైరి, మఱియు.

24

సీ. తండులమ్ములు పూగఖండంబులు గుడంబు
 చణకముల్ జీరకనర్దపములు
 పసుపు బియ్యముపిండి ఘాణితంబును నారి
 కేశఖండమ్ములు ఘృతము రాజ
 మాషమ్ము లాదియశేషపదార్థముల్
 కొంద అచ్చటివారు కొల్లఁగొనుచు
 పడుచు లేచుచు మేను దుడుచుకొంచును డిల్ల
 పడుచు నెంతయుభీతి వరుగులిడుచు
 తే. గీ. నేటి కేడాదిసరిపడు నివియటంచు
 సంతసించుచుఁ దమతమ నదనములను
 నిండఁగాఁజేసికొన్నను నిలిచియున్న
 తత్తదమితపదార్థముల్ తఱుగవాయె.

25

సీ. చెవులు చిల్లులువోవఁజేయఁజాలెడు చర్మ
 రీవాద్యరవ మొక్కకేరవఁ దనర
 సంతరంగము ప్రమోదాబ్ధిముంచెడి మృదం
 గధ్వన మొక్కచక్కటిఁ జెలంగఁ
 జీకాకుపుట్టింపఁజేసెడి డమరుచ్చ
 టచ్చటధ్వని యొక్కటనునెసంగఁ
 బండితపామరాపారమోదదమైన
 వాంఛికస్వన మొక్కవంకనొలయ
 తే. గీ. మఱియుఁ దాళాదికధ్వన మహితమగుచు
 నధికకోలాహలమ్ముగా నమరునవట
 నొకరిమాట లొకళ్ళకుఁ బ్రకటరీతి
 వినఁబడకయుండునట్టి యవ్వేళయందు.

26

వ. ఒకటి చేయుమన వేతొకటి యొనర్చువాను అవణంబిమ్మన గుడం
 బిచ్చువారును దైలంబిమ్మన నావాలిచ్చితిమే యనువారును రమ్మనిన
 దూరముగా బోవువారును బొమ్మనిన దగ్గరకు వచ్చువారును రామతం

బిమ్మనఁ గమఠంబు తటాకంబునఁ గలదనువారును గుడముగుడ
మన్నఁ జడుండవు నీవేయని కలహించువారునైరి మఱియు. 27

ఉ. గొంతున మాటరామి మఱికొందఱు పొందుగఁ దింతిఱిణీఫలం
బింత యొసంగుఁడీ' యనుచు నేర్పడ హస్తము కుంచితాంగుళి
పొంతముఁజేసి చూపఁ జనుబంతులు మాకడలేవు పొండు రో
యింతులయింద్ల' కంచు వచియించుచు నవ్విరి కొందఱయ్యెడన్. 28

చ. ఇట్లనేకు అనేకప్రకారమ్ములఁ జెలంగఁ బంచమి మొదలు సప్తమి
వఱకు ననుపశాంతకోలాహలమ్ముగా నానత్రప్రదేశంబు మహాకవి
వచనమ్ములకు సయితము వర్ణింప నశక్యంబయ్యె, వేయేల యయ్యెడ
కరుదెంచిన వారలలో నమానితుండుగాని యలాలితుండుగాని యది
క్షిప్తుండుగాని యలబ్ధిసామగ్రీకుండుగాని యసంపూర్ణమనోభకుండు
గాని యనుదితానందుండుగాని లేఁడయ్యె. 29

చ. శరణనువారిఁబోవుటకు శంకయొకింతయు లేకయొప్పు స
త్కరుణనెసంగి కుర్మతినగమ్మున థాసిలుశ్రీనివాసు న
బ్బురపుమహోత్సవంబు సురపూజ్యముగానిటలొప్పె, సద్గుణా
కరుఁ డురుకీర్తి దివ్యమతికాంతుఁడునౌ నరపాలుఁడునవిసెన్. 30

క. శ్రీరుచిరకురుమతీశ్వర '

కారుణ్యకరుఁడు సుకవిగణమిత్రుఁడు నీ

తారామనృపాలుఁడు దా

నారయ నులకించె నమ్మహామహామహమున్. 31

సీ. తనకెరంగెడిభక్తజనుల కెంతయు సంత

సం బిచ్చి కాపాడఁజాలువాఁడు

అనుపదమ్మును విబుధానీకములచేత

బహురమ్యముగ నుతింపఁబడువాఁడు

అహితభావమ్ముచే నాదరింపనివారిఁ

బనిఁబూని క్షణములొక దునుమువాఁడు

కడునపారంబైన కలుషపాథోరాశి

దరియింప నావయై తనరువాడు

తే. గీ. ఎదురులేక జగమ్ముల నేలువాడు

కురుమతిగిరింద్రమున నెలకొన్నవాడు

హరి ననుంబోచుగాకయటంచు మదిని

నతులొనర్చి నుతించె భూనాయకుండు.

32

మ. కవినాథార్చితసత్కృతిచ్చలలతన్యైకనాథత్వవై

భవముం గాంచిన భోజరా జివుడు దీవ్యత్వత్కవీశావన

ప్రవణత్వమ్మన సోమభూపనుతుడై ప్రాదుర్భవించె నిజం

బవునంచు స్తుతిజేసి రందఱు గుణైకాలంబు నాభూపతిన్.

33

మ. తదుదారత్వముచే జయింపఁబడి తత్కల్పాగ మసగిమ్ములన్

వదలున్ దా మకరందమన్నెపమునం, గంపించు ముట్టి, న్మరు

త్పదమున్వీడదు, భీతిచే నెచటకే బాఱంగనుంకించునో

యదియంచున్ హరి తార్చె నేత్రముల వేయింటిన్ దదీకైర్థమై.

34

సీ. సకలక్షితీశానపమ్మాననార్హుండు

వసుమతీఖండధూర్వహనచణుడు

శ్రీనివాసోత్సవశ్రీపీక్షణాదరం

డత్యంతవిమలకీర్త్యంచితుండు

ధర్మజ్ఞుడైన సీతారామనరపాల

శేఖరునాజ్ఞబూజించుమంత్రి

సత్తము లొనరించు శాసనమును శిరం

బులఁదాల్చి భటవర్గములు సముత్సు

తే. గీ. కత్వ మొప్పార దివ్యమహత్త్వగరిమ

నెసఁగ భూలోకవైకుంఠమిదియనంగఁ

దనరు కుర్మతిగోత్రయాత్రకయి బయలు

వెడలి రొకపెట్టఁ దగ వేనవేలపంఖ్య.

35

వ. ఇట్లుకదలి కురుమతిగిరిపతినిలయశ్రీనివాస సేవాహేవాకభావాతిముదిత
 ఖ్యాతావా మానఘమతి యగు సీతారామావనిపతి దుర్లంఘంబగు నానతిం
 జేసి ముచ్యమాన తురంగమ్ములును, బిద్ధ్యమానపక్ష్యాణమ్ములును, న్యన్య
 మానఖలీనమ్ములును, భూష్వ మాణమదావళంబులును, సుద్ధియమాణ
 నశకంబులును, బ్రవిశ్యమానకంచుకంబులును, బ్రతిముచ్యమానసారసనం
 బులును, నాముచ్యమానగ్రైవేయకంబులును, సుతక్షిప్యమాణకౌక్షేయకం
 బులును, గృహ్యమాణాసిధేనుకంబులును, సహ్యమాన శిరస్త్రాణాభరణం
 బులును, నారుహ్యమాణ రథంబులును, ముహ్యమాణభేటకంబులును,
 నర్త్యమానఘోటకంబులును, సజ్జీక్రియమాణోష్ఠ్మములును, సుద్యమాన
 రథమ్ములును, సుత్కంప్యమానకుంతలమ్ములును, సుద్ధూయమానోత్కం
 పవనసమ్ములును, గ్రియమాణసింహనాదమ్ములును, గార్వమాణకరిగర్జి
 తమ్ములును, జాల్యమానకశమ్ములును, వల్గ్యమానాజానేయమ్ములును,
 నిరుద్ధ్యమానవనాయుజమ్ములును, నాస్పోట్యమానారట్టజమ్ములును, నాఘ
 ట్ట్యమానజయదుందుభిచయమ్ములును, నాచోప్ట్యమానహస్తమ్ములును,
 నబ్యమానకాంభోజమ్ములును, నావేష్ట్యమాన శీర్షణ్యపటమ్ములును, విచే
 ష్యమానకలభమ్ములును, సున్నత్వమానక్రమేశకమ్ములును, ధిక్కృత
 ప్రతిభకరటిఘటమ్ములును, సుజ్ఞంభితప్రతాప చ్ఛటమ్ములును, యద్ధి
 రంగోన్నటమ్ములును, బహుదైర్య స్ఫుటమ్ములును, దుర్వారమదోత్క
 టమ్ములును, యశోవిమలితదిక్తటమ్ములును, మదారుణాంతదృక్ప
 టమ్ములును, నత్కుద్భటమ్ములును, జటులమ్ములును సగృభటపటలమ్ములనో
 న్యంబును వచించుకొను నట్టి 'రమ్ము పొమ్ము ల్రాగు ముంచుము
 చేయుము చెప్పము రక్షింపుము గురైఱుగుము విహరింపుము పరిపా
 లింపుము ప్రహరింపుము హరింపు మనుమోచింపుము జయింపుము
 ధరింపు మెచ్చటికేగెదవు నిలుపుము భూపాలుండెప్పుడు బయలువెడలు
 నేమిచేయుచున్నాఁ డెచ్చటనున్నాఁడిప్పుడ బయలువెడలె నవకాశం
 బులే' దను నానావిధవచనంబుల ధిక్కృతాచరపురమ్ముగు నాత్మకూరు
 పురమ్ము కరమ్ము నిబిడికృతంబయ్యె.

మ. తను మున్నర్కసుతుండు మెచ్చుటకు సీతారాముఁ డంగుష్ఠమున్
దనయంగమ్మునఁ జొచ్చి మీటిసను దత్కార్కబొసర్పంగ శ
క్తిని దాఁబొందని యీదురాత్ముఁ డిట కేతేరం గతంబేమి యం
చును దాడించిరి దుందుభి న్భటులు తత్ క్షోణీశునాజ్ఞుండగన్. 37

సీ. మదరూక్షశాత్రవమండలదుర్దమ
కర్దమభాస్కరకుర్దనంబు
నిర్దయభటవర్గమర్దితఘనతర
మర్దలనర్దనమానితంబు
పటుపటహపటలచటురావనమ్మేళ
నాంగీకరణవిధానాధిక్యతము
మేరుమందరముఖ్యధారుణీధరదరీ
గర్భనిర్భేదనదుర్భవంబు
తే. గీ. నై నదుండుభినిధ్వాన మంత వినియె
దుర్మదారాతినంఘసంధుక్షణండు
వితతకాయకనిజవర్మభృత్పుఖదుఁడు
నై నశ్రీసోమభూమిపాలాత్మజుండు. 38

వ. తదనంతరమ్మున మారధిక్కారవ్యాపార పారీక్షారారుండును సంతో
షితనిఖిలజన వారుండును సంశ్రితకామప్రదాతయును సర్వాంగసుంద
రుండును నగు సీతారామభూపాలుండు సింహాసనంబు డిగి, పరిజనంబు
కరావలంబంబొసంగ, లంబమానబాహుండును గరకలిత సుకుమార
వసనుండునగు నొక భృత్యుండు సవినయంబుగ దారిదెలుపఁ బ్రతిపద
మ్మునంగన్నట్టువారల నెఱింగియు భటులెఱింగింప నెఱింగినవాఁడునుం
బోలె మానాధికగాంభీర్యంబునఁ దత్తద్దర్శనజనితకుతూహలంబు బయ
ల్పడనీక యవ్వారలం దగురీతి మన్నించుచు మత్సనామకుండగు
సోమభూపాలునందనుం డితఁ డని తారకామకుటీపరివృతుండై శిరంబు
మూర్కొన మకుటోపరిభాగంబున కేతెంచి సౌకుమార్యసౌందర్యవిలోక

నవివశితహృదయుండై కౌగిలించుకొన నొకకేలు గ్రిందికిసాచియున్న చందురుండు నాఁదగు రజతమయదండహిరణ్మయకలశమౌక్తికగ్రీధిత పట్టసూత్రప్రాంతజాలక విభూషితంబగు విశదాతపత్రంబు మకుటోపరి భాగమ్మునందనరఁ దత్తాదృశసౌందర్యావమానితుండగుకందర్పండప్ప నంబుగాఁబంపిన తురీయబాణంబులగు నవమల్లికాకుసుమ వృంజంబులు నాఁదగు చామరంబు లిరుప్రక్కలఁజెలఁగ మజ్జనకుండగురత్నాకరంబున జనించిన బహువిధరత్నంబు లాత్మకూరుపురభూపాలాంతఃపురమ్మునం గలవు వానిం దెండని చందురుం డానతీయ నిశానమయంబుల వేవేగ జాలమార్గంబుల నచ్చటికింజని మ్రొచ్చిలి బహిఃప్రకాశితంబులై నచో భటులు దండింతురను భయమ్మున లోనం దాచికొనియు, ముకురస దృశస్వచ్ఛకాంతులగుకతననుదరాంతరదృశ్యమానావహృతరత్ననికరం బులై పరికుపితకంచుకిబృందమ్ములచే నిగళితమ్ములగు సూక్ష్మతరతారకా పరివృతవృథులతారకాగణంబులు నాఁదగు నంతఃప్రకాశితదీపకోరకస్ప టికఘటికాసరవిసరపరికీర్ణవర్తులస్ఫటికపాత్రికలచే మనోహరమ్మును జతుఃపంచషడ్దశఘటితంబులగు దర్పణకమలంబులఁ బ్రితిఫలించిన మ నుజుల ముఖంబులనేకంబులు గలుగు కతనఁ జతుర్ముఖ పంచముఖ షణ్ముఖ ప్రముఖులందఱు నాయందయుండు, రే సీ నిఖిలలోకోత్తర సంపదంబొలుచుదాన నని ముకురనికరవిస్మమరళుచిరుచివ్యాజమ్మున నకలలోకసంపదల నపహసించునదివోలె నెసంగునదియు, సర్వతః ప్రతిబద్ధవిపులముకురనికరంబుల నలరుకతన నంతఃప్రవిష్టులగు జనం బులకు మనముసయితము విశ్వరూపులమైతిమొకోయను నాశ్చర్యం బొనర్పంజాలు ననేకవిహారగృహంబుల నిబిడీకృతంబును, శ్రేణీభూత రత్నఘటితంబయ్యు నిశ్రేణీభూతరత్నఘటితంబును, లసద్వారలలనం బయ్యు విలసద్వారలలనంబునగు నాస్థానమంటపంబు గడచి, రాము నింబోలె పరళుభవచ్ఛీధరంబును ధరణీధరచక్రవర్తింబోలె సాసుగత కాంతసురమణీబృందంబును బృథారకేందుంబోలె గారుత్మతపక్షికాంత స్థగితవజ్రింబును వజ్రిబునుం బోలె స్వరూపలాలితాభిభాసుందరం

బును నత్పురుషునింబోలె ననంతరూపదర్శనానందిత సచ్చిత్తంబునునగు
 రాజమందిరప్రదేశంబు విలోకించుచుఁ బ్రథమకక్ష్య నతిక్రమించి
 పురోవిరాజితంబును 'జనులారా! చూడుఁ డతికర్మశతరంబగు నిద్దాని
 తోడనే కౌమలాంగులయొక్కయు నూరుస్తంభంబులు తులితంబు
 లగుచున్నవి మదీయధాగ్యంబింతయొప్పునే' యని సకలజనులకుం
 బ్రకటించుభంగి వివిధచిత్రశృంగారితంబగు శుండాదండంబు మాటి
 మాటికిఁ గదల్చుచున్నదియుఁ గరపుష్కరాంచలనీరంధ్రనిష్ఠీవ్యమాన
 విమలజలశీకరనికరంబులం బొల్పు కతనఁ దానును జామరాందోళ
 నంబొనర్చుభంగింగాని లేక నిషాదికరకలితనిరంకుళాంకుశఘట్టనవేద
 నకున్ సహింపక నిజజన్మభూమింగూడఁ బరిత్యజించి యెటకేనియుం
 బోవునిచ్చ నాపికవివరమార్గంబున బయలువెడలినముత్తియమ్ముల
 నాత్మజవాత్సల్యమ్మునంజేసి రాజసమీపమ్మునకు బొందని చిమ్ము
 చున్న భంగింగాని యెసంగునదియు, వక్త్రీఘటితబాలచంద్రశృంగ
 మ్ములునాఁదగు దంతమ్ముల నలరునదియు, నిషాదిహస్తోదస్తస్పృణి
 ఘట్టససమయంబున మందమందధూయమానంబగు శిరమ్మునంబొల్పు
 కతన నవయోవనోద్ధతవనితాఘనతరకుచయుగళతౌల్యంబు మదీయ
 కుంభయుగళంబులకుఁ జేకుతెఁగదాయని యనుమోదించు భంగిఁ
 గన్నట్టుచున్నదియు, శశ్వదాందోళ్యమాన కర్ణయుగళంబునందొల్పు
 కతన నాజన్మశ్రీమంతుండగు సీతారామభూపాలుండు మదుపరివిద్య
 మానకనకమంటపనిషేవణం బాచరించినతటి కొంచెమైన రవికరనికర
 వ్యతికరంబు గలిగినఁ బరిశ్రాంతి నొందుఁగదాయని తన్నివారణా
 ర్థంబు తాళవృంతచాలనం బభ్యసించుభంగి నున్నదియుఁ జకచఠిత
 కనకపరి స్తోమభూషితపశ్చార్థంబగు కతన శరత్సమయంబగుటం జేసి
 నిజదయితఘనాఘనా దర్శనజనితంబగువిరహంబున వికలాంతరంగంబు
 లగు విద్యుల్లతాసముదయంబులచేఁ దమవల్లభుండనుభ్రమచే నాలిం
 గింపఁబడినపోల్కె నున్నదియు, వర్తులాగ్రలంబమానపువ్వుం బగు
 కతనఁ గటకభాగవల్మీకవినిర్గతవితతఫణలంబమానకృష్ణఫణి సుందరం

బగు మందరంబుం బురణించుచున్నదియు, సంతోషదంతరితంబును నగు దంతీంద్రముంగాంచి పంచషంబులగువదంబు లతిక్రమించి వంది బృదంబు లమందారవంబున లలిత రాగావళికలితంబుగా జయజయ శబ్దంబు లుచ్చరింప నాశీఃపూర్వకంబుగా భూసురప్రదత్తంబులును నక్షతజయంబులునునగు నక్షతచయంబులు కరకంజలంబున మంజులకిం జల్కపుంజరుచి సంపాదింప, వినయవినమితోత్తమాంగుం డగుకతన వదనవంద్రసాన్నిధ్యంబునంజేసి సంకుచితంబును భక్త్యున్నమితంబును నగు నంజలిపద్మంబున నాభూసురులఁ దగురీతి మన్నించుచు నధ్యక్షుల నీక్షించుచు నైనికుల నాలోకించుచు నిజవిరోధియగు గజరాజు నీక్షించిన భయంబునంబోలె సంకుచితంబులగు వాహినీసమున్మీలదం బుజముకుళంబులునాఁదగు వాహినీసముదంచితాంజలిపుంజంబుల నిజ వదనవంద్రకటాక్షచంద్రికాప్రసారంబున గాఢముకుళితంబులుగానొన ర్చుచు, బరిజనదత్తకరావలంబుండై దంతీంద్రనికటంబునకేతెంచి కురు మూర్తిశ్రీనివాసుని మనమ్మునం దలంచుచు, సుగుణసాంద్రుండును మంత్రీచంద్రుండును శుభచర్యుండునునగు వెంకటరెడ్డివర్యుంగాంచి నావెనువెంట నీవ యధిష్ఠింపవలయు నని యానతిచ్చి దంతీంద్రోపరి నిబద్ధంబును మరకతపరిచితశిఖరంబును మహానీలమణిజాలకజాలలాలి తంబును శుంభచ్చాతకుంభస్తంభాగ్రిగుంభితజంభరిపుమణిరుచినంభృ తాంభోధరకదంబప్రభాడంబరంబును గలితరుచిమండలంబును నగు కనకమయమంటపమ్మును రజితనిశేణికామార్గంబున నధిష్ఠించె. 39

క. పంకజనయనపదాంబుజ

సంకలితమతియును గృతియు సరసుఁడునగు నా

వెంకటరెడ్డి గజంబును

బొంకముగా నెక్కి భూమిపుంగవువెన్నె

40

నీ బ్రహ్మాండభాండమ్ము పగులజేయఁగఁజాలు

నట్టి యుద్ధండదండాభిఘాత

మున నతిస్థితమ్ముగను భేరికాపట
 హచయమ్మువలన నత్యద్భుతముగ
 బయలుదేరిన మహాధ్వానం బనూనహే
 షాఘోషయు క్తహస్తప్రకృత
 కరటిఘటానంతగర్జితాశ్శార్జితా
 తిస్టైర్యవైభవాతిప్రకృష్ట

తే. గీ. మై యఖండోదయంబయి యప్రమేయ
 మై యవార్యమయి యనంతమై సమస్త
 హరిదశేషాంతరంబులయందు నిండి
 మెండగుచు గండుమీటి ప్రచండమయ్యె.

41

సీ. అత్యుజ్జ్వలత్కళాహతికృతిపరివిధా
 నప్రతిపదలనన్నాటకములు
 విలసితాత్మీయనిశ్చలబలశాత్రవ
 ప్రకరమహామదోత్పాటకములు
 సుస్థిరాకారభాసురఖురాహతిపరి
 పాటీధరాతలాస్పాటకములు
 నిర్జరేశ్వరమహాదుర్జయోచ్చైశ్రవో
 ధాటీవిశేషచపేటకములు

తే. గీ. అతివిచిత్రప్రకారకగతియుతములు
 వివిధతరరత్నభూషణావేష్టితములు
 స్ఫుటసటాచ్చటాత్మంతభాసురతరములు
 నై నఘోటకములు నృత్యమాచరించె.

42

చ. కటుతరదంతకుంతపరిఘట్టనకుట్టనముల్ ఘనాభముల్
 చటుతరదండకుండలనశౌండతరంబు లతిప్రభాద్యముల్
 పటుచతురంబు లుద్ధతశుభంబులునౌ తదిభప్రకాండరా
 ట్పుటలము చెల్లెడం బురినిఁ బర్వి హళాహళిఁజేసె నత్తఱిన్.

43

తే. గీ. శ్రీనివాసునకున్ మ్రొక్కనేనయన్వె
 అందుక సాచిన తనభుజలతయనంగఁ
 జెలఁగునీడమును దాల్చి చెన్నలరునొక్క
 కుంజరము ముందునడిచె బల్కుతుకమెనఁగ.

44

వ. దానివెనుక సాదికరకలితకనకకోణాహతిజనితటాంకారప్రళస్తయశఃపట
 హయుగళ ఘటితపల్యాణంబును జవవిజితవిహంగంబును నగు నొక్క
 తురంగంబు మదుదగ్గిజాగ్రదవ్యగ్రహృద్య వాద్యనినదాబోపంబ భూపా
 లక్ష్మీర్తిపూర్తిప్రకాశకంబును సంతసంబునం బోలెఁ గులుకుచు నడిచె.
 దానివెనుక రక్తోష్ణీషంబులును, నీలకంచుకంబులును, గుంతంబులును
 ధరించి కళాత్రయవిశారదమతులగు సాదిపతు లధిష్ఠింప నిర్మితోర్మి
 గతివిశేషమ్ములును, సతోషమ్ములును, ద్వరావరాకృతగంధవాహమ్ము
 లును నగు వాహమ్ములును, వాని వెనుక నొక్కగజరాజమ్మును, దాని
 వెనుక నేనాలలనాధృతశరదుత్పల్లహల్లకతల్లజమాల్యసంశయావహంబు
 లగు పాటలోష్ణీషంబులు శిరంబుల మెఱయ నుభయనితంబలంబమా
 నాంచల చంచదరుణసారసనావనద్దకటితటమ్ములతోడను, ధవళతర
 కంచుకాంతరీయకవచమ్ములతోడను, గండమండలయుగలంబమాన
 కచమ్ములతోడను యథాక్రమమ్ముగఁబంక్తిగట్టినడుచు భటపటలమ్మును
 వారివెనుక నొక వారణేంద్రమ్మును, దానివెనుక నిఖిలజనరంజన ఘన
 చినదహృద్యహూణవాద్యవాదనచతురకోణాభిరామపాణు లగు పాణిఘ
 శ్రేణులును వైణికులును, వారివెనుక నొక మదావళంబును, దాని
 వెనుక నైన్యలక్ష్మీపురులముత్తాహారాయమాణరాజతఘటికాసీరాజితాగ్ర
 శీర్షణ్యశేఖరితులును, పాటలతరవర్ములును, బరాక్రమమైరధర్ములును
 నిర్మితపోషకశర్ములును, నిరంతరకృతజయవర్ములును, విచిత్రకర్ము
 లును, వివిధపరికర్ములును, ప్రోక్షిప్తనళకులును, ధృతకరవాళకులును,
 నసితాంతరీయకంచుకనిచోళితాధఃప్రదేళులును, బహుప్రకాశులును నగు
 పదాతీకులును, వారివెనుక చంద్రమండలపాండురాఖండడిండిమకుం
 డలజర్జరతన్విర్రసర్పరగర్జనయుర్ధ్వరనిర్దయమర్దితమర్దలపణవ గణవరతాళ

జాలమంగళతుంగశృంగమముఖగోముఖ పటపటాత్కారచటులపటహాచ
 టులనిర్వద్ధ్యనితూర్యకలితహస్తులును, సమోళిమస్తులును, పృశస్తులు
 నగు భటులును, వారివెనుక వాద్యమానవాద్యవిశేషనిస్సరట్టుంకార సహ
 చరకంతాకుంతారపులును, ఘటోత్కచసహచరులో, కబంధసనాభులో,
 అతికాయ సచ్చాత్రులో, కుంభకర్ణసబ్రహ్మచారులో, నరాంతక సగో
 త్పులో యనఁదగి సీతారామభూపనామమాతృశ్రవణజాతదృఢతరభక్తు
 లగుచు విభీషణపాలితంబగు లంకాపురంబు వదలి చనుదెంచిన రాక్ష
 సులో యనఁదగి యెనఁగువారును, బాలకులను కరుణ వరుణునిచే
 విడువంబడిన తమశిశువులో నాఁదగువారలును, కుతుకంబున నవలం
 బితమనుజరూపమ్ములగు గజంబులొ యనఁదగువారలును, మహాకోపా
 టోపులును, చలీనులును, నిలీనులయ్యు యూధశతసహస్రమ్ములతో
 నెదుర్కొను వారును, ప్రతాపవంతులును, నళకవంతులునగు కాలయ
 వసులును, వారలవెనుక నన్మద్యూపతి సరూపవైభవుండవు, నీవు కావని
 సంక్రందను శిరస్తిరఞ్చాలనపూర్వకంబుగా నిండించువగిడిఁ గింకరకర
 నిశ్శంకకంపితములును సకింకిణీరవమ్ములును, నత్వస్నతములును,
 నామూలాగ్గిరచితరజకవల్లీవేల్లనమ్ములును నగుచు కామినీతసులతా
 సహస్రశ్లష్టకాముకాకారంబు ధరించిన శృంగార భల్లపటలమ్ములును,
 వాని వెనుకఁ బార్శ్వద్వయంబున నిరువురు పురుషు లతిరభసోల్లంఘన
 దౌర్లాలిత్యంబు నివారించుటకునై ఖలీనంబు నాకర్షించుచున్న కరన
 నున్నమితనిగాళంబును, న్ముఖీభూతవదనంబును నగుచు నిద్దానిచే
 నాకును నిరోధమా యను నీనున దంతమ్ములచేఁ బిండిఁజేయు తెఱంగున
 ఖలంఖలధ్వనం బొప్ప ముఖలీనంబగు ఖలీనంబును నమలుచున్నది
 యును, వైష్ణవాగ్గిగణ్యుం డగు నన్మద్యూపాలుండు శ్రుతిద్వ
 యంబు మన్నించునని తెలుపుభంగిఁ దానును శ్రుతిద్వయంబు
 నెసంగఁజేయునదియు, నిజాధినాథ రూప సౌభాగ్యసర్వస్వ నిర్వా
 పణధూర్వహుండగు సురీప్తి వాహనం బై జనింపంగోరి యేతత్తుర
 గావరోహణసమయంబున మునుమున్న యా రాజన్యుని నయన సగ

వింబడిన నాయం దధికానురాగుం డగునను నిచ్చ మూర్ధమధ్యభాగం
 బిధిష్టించినదియు, బరిచుంబితదాడిమీబీజంబును నగు మదనవాహన
 కీరమ్మునాఁదగు మరకతరచితపక్ష పరిచుంబితపద్మరాగమణిచంచూపు
 టాంతరాళంబగు భూషాకీరంబుచే రమణీయంబును, నిజాధీశ్వరు తురం
 గంబుకన్న నిది యధికతరంబును నౌత్సుక్యంబున వచ్చి ముద్దికుకొను
 చున్న శక్రధనుర్లతనాఁదగు రత్నఖచితంబగు భూషాముఖ రజ్జుపుచేఁ
 గమనీయకపోలయుగళలలాటభాగంబును, అతిజవంబుగల నన్ను
 మాత్రంబగు మానసంబుతోఁ బండితులునైతముఁ బోల్చెద రిది యెట్లు
 నహింతు నను నసూయంబోలె ననుక్షణంబును పంపుల్యమానకోమల
 ప్రోభపుటంబగుచు సూక్తారంబులు విడుచుచున్నదియును, మనకిరువు
 రకును నుద్వేషశ్శ్రీవస్త్ర సామ్యంబు స్ఫుటతరంబై నను నాకన్న సూర్వ
 స్థితి నీకేలయని యింద్రీతురంగంబును సంగరంబునకుంబిల్చుభంగి శశ్వ
 దుత్ షీవ్యపూజాగ్రపాదద్వయంబును, నిద్దాని పశ్చార్థంబు వాలియును
 వాత్సల్యంబున విర్జరపతి యప్పనంబుగానంపిన మైమాంబుజమాలిక
 నాఁదగు పృష్ఠభాగభాసమానసౌవర్ణకలశమాలికాగ్రీధిత సువర్ణనవ్రిచే
 వలయితంబగుచు సంతరపర్యాప్తబహుచ్ఛల త్రేణోదారాసారపుంజమో
 యనఁ దగు వాలహస్తంబుచే సుదంచితంబును ససవక్లప్తైకత్రావస్థాసం
 బును సుధాంకుసామంతదీప్తియు సగుకతనఁ బారదనిర్మితమోయనఁ
 దగినదియు ననుక్షణ వదనాగ్రసమున్మీలడ్డిండీరఖండపరీర్ణదరాతలం
 బగుకతన మదావళస్పర్ధచేఁ దాసును ముత్తియమ్ములఁ గ్రీక్కుచున్న
 డియుఁబోలెఁజూపట్టునదియు, వివిధమణిగణఖచితకనకపర్యాజపరిష్కృ
 తపృష్ఠభాగం బగుకతన విద్యుల్లాతాపరిరట్టం బగు శారదాభ్రముం బురణిం
 చుచున్నదియునగు సురీప్తిపతి యర్వంబును, దానికి నలుదెసలఁబ్రక్షి
 భూతంబులగు తురంగములును, వానివెనుక రత్నఖచిత రుచిరకనక
 మంటపాంతరంబున మహార్హమణింబోలెఁ జెలఁగు సీతారామభూషాబం
 డును, దత్పుకాశనతత్పరంబగు శుద్ధసువర్ణంబుపగిది శుద్ధసువర్ణంబును,
 పశ్చాన్నిషణ్ణుండును, మంత్రీవరేణ్యుండును సగు వేంకటరెడ్డియు నది

ష్ఠించిన దంతావళసార్వభౌముండును, దానికి నలుప్రక్కల ననేకగణంబులును, ఆవెనుక పౌశీల్యంబును దయాశుత్వంబును బిత్వాజ్ఞాపరిపొషణంబును భగవదాయ త్తచి త్రత్వంబును దాక్షిణ్యంబును నౌచిత్వంబును మహౌదార్యంబును మొదలుగాఁగల సుగుణమ్ములకునంతసించి సరస్వతి యప్పనంబుగానంపిన హంసలునాఁదగు ధవళ చ్చత్రచామరంబుల విభూషితశిరఃపార్శ్వభాగంబును పరివారశతాందోళికానంఘ పరివృతమ్మును నగు నాందోళిక నారోహించిన భూపాలాంబయగు లక్ష్మ్యంబయును, నావెనుక, నాంధ్రకవితాగంగాతరంగం బనఁదగు తుంగంబగు తురంగంబధిష్ఠించి వాజీధీరుండును నవాజీధీరుండును ప్రవిమలకాయుండును సగు తిరుమల రాయండును, నాతనివెనుక సమారూఢగంధర్వంఁడగు వేంకట రాయుండును, నావెనుక నాకాశపదము నాక్రమించుపగిదిఁ దారకల రాల్పుప్రోలిక నంబోధింజానం బొనర్చుభంగి రిపుచ్చలఘానంబుల సమలు వడువునఁ బర్వతంబులం జూర్ణంబొనర్చు విధమ్మున దిగ్గజమ్ములం జలింపఁజేయుచందమున హేషారవమ్ములు సలుపుచుఁ బదాగ్రమ్ములెత్తుచు సాదికరాంచలప్రగ్రహమ్ముల నాకర్షించుచు నాస్ఫూలితస్కంధ భాగులును వామకరతలాకృష్టఖలీసరశ్మలును దృఢతరగృహీతపల్యాణ ముఖులును వంకాంతనిరహితవామచరణులును సగు సాదిపతులు కళాచలనమాత్రమున సడిపింప నడుచుచున్న యుద్ధరంగాభేటకమ్ములగు ఘోటకమ్ములును మహానేనాజనితపారావారభృమావతీర్ణసగర్జనపర్జన్య శంకావహచతురరిపుతర్జనస్ఫూర్ణ దూర్జ స్వలఘూర్ణమానచక్ర)నేమినము దీర్ఘవిశృంఖలక్రేంకారసకలవీరజనహృదయానందమ్ములగు స్యందనమ్ములును మదబంధురసింధురోపరివిశృంఖల తాడ్యమానభేరీభాంరారవమ్ములు దళదిక్తటమ్ము లద్రువఁజేయ మందమందమ్ముగా సవారణంబగు నగరీతోరణంబునుండి బయలు వెడలుటయు.

45

శా. ఉచ్చండమ్ములు హిండమానము లతిప్రోద్ధండనాగేంద్రకుం
డోచ్చైర్హృతవిభీతముల్ వియదభిప్రోల్లంఘనాధ్యమ్ములు

ద్యచ్ఛంచద్విహగేంద్రచిత్రగతు లత్యంతత్వరావిష్టముల్
తచ్చార్వశ్వము లాకృమించె ధరణిన్ దండోపతండమ్ముగన్. 46

శా. ఉత్క్షిప్తాయుధధాశధశ్యకలనాత్యుద్దీపితాశాంతరుల్
దక్షల్ రూక్షలునైన సాదిపతు లుద్యన్నాశకారావసం
ధుక్షీభూతవిచిత్రలాస్యకలితానూనావసర్పక్రియా
విక్షేపాశ్వములన్ భవీనఖలనాప్తిం బట్టి రొక్కుమ్మడిన్. 47

శా. భేరీరావముచేతఁ గొన్నిహరు లుద్భీతమ్ములై యుత్క్షిప
ద్ధారాశాగ్రపదాంచితమ్ములయి స్తబ్ధశ్రోత్రయుగ్మమ్ములై
రారాజద్విషమత్తురమ్ములయి యారబ్ధావసర్పమ్ములై
యారూఢాచరితేరణమ్ములయి నేత్రానందరీతిం దగెన్. 48

చ. కటుతరచండభానుకరకాండమహాపరితాపమున్ సహిం
చుటది మదీయనాథునకుఁ జొప్పడదంచుఁ దలంచి లోన న
క్కటికముఁబూని భూమి దివిఁగట్టిన చాందినినాఁగ ఘోటక
స్ఫుటఖరఘట్టనోద్ధమగు భూరిపరాగభరంబు వెల్వడెన్. 49

క. తురగవరఖరఖురాహతిఁ

బరాగ మంబరమునందుఁ బరఁగె న్వరము

క్కరసోమభూపతనయువి

వరూధిని ధరించు నాతపత్రంబనఁగఁ. 50

క. నిజనాథాధికవిభవ

ప్రజాధినాథావలోకపరిమిళితమరు

ద్వృజసంతోషవిషాద

ప్రజననశౌండమయి దివి పరాగ మెసంగెఁ. 51

చ. లలి నదె నీలకాహళములన్ ధరియించె గజచ్ఛటల్ కర
చ్ఛలమున వ్యత్యయంబుగ నెసంగుట కేమినిమిత్తమో : ప్రమ
త్తులకు వివేకముల్ మదినిఁదోచునె, దాననె యారవంబు కా
హళరవభిన్నమై యెసఁగె నంచుఁ దలంచిరి కొందఁజెంతయున్. 52

చ. ఘరపరితాడితంబయిన కుంభిని వే బతిమాలునిచ్చలన్
గరమును సాదిపాదచలనంబుల నేగుచుఁగొంగిలింతలన్
చొరసినరీతి నెంతయును భుగ్గునిజావయవమ్ములై జవో
ద్ధరగతిఁ గొన్నిగుఱ్ఱములు తుందుడుకొప్పఁ జరించె నయ్యెడన్. 53

చ. హరియిటనుండువాఁడఁట మహాత్ముఁడుగాఁడె యితం డటంచు భూ
ధరములు స్తోత్రపాఠములు తద్దయు సల్పుచు సేవఁజేయ న
క్కురుమతినన్నిధానమునకుం జనుదెంచెనొనాఁగ నేగె ను
చ్చరథము లుచ్చలత్ప్రబలచక్రవిరావభరంబులై తగఁ. 54

చ. తగుగతి సాదివర్గము లదల్పఁగఁ బొల్పుగుమండలప్రచా
రగతు తొనర్చువేళ నిరుప్రక్కల నచ్చములై నపుచ్చముల్
నెగడఁగఁ గాశసూనచయనిర్మలచామరవీజసంబొన
ర్చుగతిఁ దనర్చె నెంతయును సొంపు జనింపఁగఁ గొన్నిగుఱ్ఱముల్. 55

మ. తతమాద్యద్ధునగంధసింధురచలత్పాదాతపాదాహతి
క్షతభూజాతపరాగసంకలితదిక్కుంబై ప్రహేషావిభూ
గితశతుక్షితిపాలనైస్యపరితోసృత్యత్తురం గాశిసం
గతమై నైస్యమెనంగె రంగుగను రంగన్మంగళోపేతమై. 56

మ. బలమాతంగపదాభిమాతమున సంపాప్తించురాలుష్య మి
మ్ముల మందాకినిలో మునింగి కుచియై పోనాడనుంకించి యు
ల్లలదుచ్చధ్వజవాయువుల్ తనకు నాలంబంబుగాఁగఁ వియ
త్తలముంజేరడి భూమినాఁడెలఁగెఁ దత్తత్సైన్యధూళిచ్చుటల్. 57

చ. ఉరుగతి శ్రీనివాసునిమహోత్సవమున్ దిలకింపవచ్చి వి
స్ఫురితపరాగపుంజపరిపూరితమైన నభమ్మునందు నం
చరణమొనర్చుచున్న దివిషచ్చయమున్ దనియించెఁ దద్ద్యతో
త్కరము విజోద్భవత్పవనఖండితభూరిపరాగజాలమై. 58

సీ. తాళారవమ్ము లుద్ధతి మీఱు తురగఖ
రధానమున విమిశ్రమ్ములయ్యెఁ

గాహశీధ్వానముల్ ఘననాగరాజమీం

కృతుల నెంతయును నేకీభవించె

శంఖసంఘధ్వానరింఖణం బిశ్వహే

షావిశేషములతో సంగమించె

గజకంఠనిర్మదుత్కటరావముల్ భేరి

కారవమ్ములతోడఁ గలిసికొనియె

తే. గీ. ఇన్నియునుగూడి యేకమైయేపుమీతీ

యఖిలదిక్ప్రంతముల నొప్పునట్టి పర్వ

తగుహలందున వ్యాపించి తత్ప్రతిస్వ

సములతోఁగూడి కోలాహలముగ నెసఁగె.

59

మ. ఘననిస్సాణ రవంబులెల్ల రథచక్రీధ్వానమం దైక్యముం

గనుఁచుం దత్క్షణమందు నేనయది రంగద్రంగభూమీనమం

బన నొప్పార్చెను మీఁద నెంతయును వేగాయత్తమై తత్క్షణం

బున రత్వంతపిర్ణరూపయగు పూపుంబోడిఁబోలెం దగన్.

60

మ. ముసుజుల్ కుంచిలతోచసంబయిన తన్మత్తేభవిక్రీడితం

బును తిత్రింబగు నత్తురంగగతియున్ మోదమ్మునం గాంచి మీఁ

దను నున్నమృకకాఢ్యమౌ కరభమున్ దోదొప్పుల న్నవ్వి, రెం

దును సౌందర్యముగల్గవారికడ నన్యు ల్మాన్యతంగాంతురే.

61

మ. సను సర్వంసహాయంచు స్తోత్రముల నానందింపఁగాఁజేసి తా

డసముంచేనెద రీజనుల్, క్షమయె కట్టా యింతకుందెచ్చె, నా

కును నీస్తోత్రముచేత నేమి యనుచుం గోపించి భూదేవి త

జ్జనసంఘమ్ములమీఁదికెక్కి ననఁగా నైవ్యాగ్రీధూకుల్దగన్.

62

చ. ఇది నృపునేన వేగముగనేగెడు దీవిపథమ్ములోపలం

బొదలకుఁదీ మనుష్యులని యుందుగ మాచనఁజేయుభంగి నొ

ప్పిదముగ నుజ్జ్వలప్రమదవేల్లితమౌగజరాజుపై ధ్వజం

బొదవెను మాటిమాటి కనిలోద్ధతికంపితమై యెసంగుచున్.

63

చ. పటుతరకోణతాండవముపై నెనఁగంగ నఖండరీతి ను
 త్కటకరటీంద్రసంగసముదంచితదుందుభివిస్వనంబు పా
 కటముగఁబర్వ 'నాశికువుఁ గాంచితె ? నాశికుఁ గాంచితే' యటం
 చటమటఁజెంది తల్లులు మహాకులతన్ వెదుకంగడంగిరొ. 64

తే. గీ. గజరథతురంగములు నలుఁగడలఁదనర
 నొప్పునాసేన రథ్యయందొగిఁ బ్రవేశ
 కలనఁ దనరారె వియదాపగార్మురంబు
 కుల్యయందుఁ బ్రవేశించుకొమరుదోఁప. 65

తే. గీ. రమణ గోమయగోముఖరంగవల్లి
 గైరికద్రవరేఖలఁ గ్రాలువీధి
 దనరె హరిదంశుకంబు ముక్తాసరములు
 శోణమణిసరములుగల సుదతిమాడ్కి. 66

క. భుజనాశాంచలవిలస
 న్నిజకరపంకజవిగళితనిబిడబిసలతా
 వృజమోయన సటకాంతా
 వృజకల్పితదివ్యరంగవల్లిక లొప్పెన్. 67

ఉ. బాలరొ చూడుమా నృపుని బల్రయమొప్పుఁగ రమ్ము నెచ్చెల్లి
 తాకుమొకింత పల్కువుగదా సుదతీ యిదె వత్తునంచు నీ
 శీల విశృంఖలమ్ముగ లలిం దమలోఁ దమరాదుకొంచు న
 క్కాలమునం జెలుల్ నృపునిఁ గన్గొన మేడలనెక్కి రందఱుకా. 68

సీ. తనచెలికత్తె హస్తము కేలఁగీలించి
 నిలిచి భూపతిఁజూచె నెలతయొకతె
 తనమొగంబు మఱొక్క తన్విమూఁపున మోపి
 నరపాలు నీక్షించె నాతి యొకతె
 చాలమేలగునట్టి జాలాంతరమునుండి
 విభుని నాలోకించె వెలఁదియొకతె

అదియేమి యని సారెనడుగుచు నబ్బరం

బుగ రాజుఁ దిలకించె బోటియొకతె

తే. గీ. శ్రీమహితుఁడైనభూపాలశేఖరుం డె

చట నెచట నెచ్చ తెచ్చ తెచ్చటయటంచుఁ

గుతుకమొప్పార వేటొక్కయతివఁజూచి

పలుకుచు నృపాలుఁగనె నొక్కపడఁతిమిన్న.

69

చ. 'కనుఁగొనుమీ నృపాలకునిఁ గన్గొనుమీ నృపుమీఁదనేమి గ
న్గొనెదవు రమ్మ ముందఱ కనుంగుఁ జెలీ మగవారు లేరు ల
జ్జనుగొననేల భర్తృభయసంగతు లిష్టతె : యత్త లోన ని
న్ననుకొని యేమిసేయు' ననె నంగనయొక్కతె క్రొత్తకోడలిన్. 70

చ. కనుఁగొన నాకునుండెఁ గుతుకమ్మధికమ్ముగ నత్తగాతి తి
ట్లను బడలేక నెమ్మది తడంబడుచున్నది బాల్యమందుఁ దా
మును మనరీతి నిట్లనె సముత్సుకతన్ గనలేదొ, కోడలం
చనినను మచ్చరంటిటల నత్తల కుండుట కేమిహేతువో. 71

మ. ఇది యెల్లప్పుడునుండుఁ జూడు మిటులేలే బాల సీనెమ్మదిన్
ముదమొప్పారను మోమువాడె నదియేమోయంచు నూహింతునా
విదితంబయ్యెఁగదే చెలీయనుచు దా వేమాటు దత్పాలమం
దొదవున్ ముంగురులంటఁద్రోసెను మఱింకొక్కర్తు ప్రేమార్ద్రయై. 72

సీ. ఓమత్తురాల నాకొక్కింత చోటిమ్ము

చెలియరో యిచ్చోట నిలువరాదె

ముద్దెయరో కొంతమోమెత్తరాదఁతే

కనుఁగొంటినేను గన్గొనుమునీవు

అచటరాజున్న నీవిచటఁజూచెదవేమి

యిటనీకుఁ జోటుండు నిట్లురమ్ము

ఓయమ్మ చోటు నాకీయవా యొక్కింత

నీకెంత కోపమే నీరజాక్షి

తే. గీ. మొగము మటమటలాడింపదగదు నీస
మీపమున నుండ నిచటికి మేమువచ్చి
నారమే భారమేల యోనాతిమిన్న
చూతు మేమును నీవును జూడరాదె.

73

చ. ఉవిదరొ : గుబ్బలన్ బయలు నుంచగదే యివి నీక పుట్టెనే ?
శివశివ యంబరంబు కటిచెంత నమర్చుము పీరలందఱున్
యువతులుగారె నీవలెనెయుండిరె ? వామభుజంబు నెత్తఁబో
కు వివశురాల : వామకుచకుంభము బైటికి వచ్చు నమ్ముగన్.

74

ఉ. సారెకుముట్టబోకుమని సందడిజేసెడి నీపునంఘముం
జేరఁగనేల నేమమునుజెందితివేని దిదృక్షయేలయం
చీరహినొక్క రొక్కొకరి నెంచుచు బొరసతుల్ విలాసముల్
మీఱ నృపాలకుం గనుచు మేలుగఁజూచిరి రాజువైన్యమున్.

75

ఉ. ముక్కఱ వామకర్ణము, నముద్దులుగుల్కెడికొంచి కంతమం
దొక్కలతాంగితాల్చి నృపునొప్పుగఁ జూచుచుఁ దన్నుఁజూచు బల్
చక్కనికోడెకొండగ్గిను వెసన్ గరఁగించెఁ; దమంత పోయగం
బెక్కుడుగల్గువారు నగ లేగతిఁ దాల్చిన నేమితక్కువో ?

76

ఉ. ఈతనిఁగన్నదే జనని, యీతఁడు బాలకుఁడయ్యు నిష్ఠ నా
చేతము దొంగిలించె నిఁకఁజెప్పఁగనున్నదె, జవ్వనమ్మునం
దీతనివంటి మంచిమగఁడే దొరకన్ వలె నాకటంచు వి
భ్యాతిగ వృద్ధులన్ దరుణకాంతలు నెంచిరి కన్నెమిన్నలున్.

77

తే. గీ. ఎవనిసామ్యముగనఁ దపమెనసి తా ర
మాకుమారుండెదిరియు రమాకుమారుఁ
డయ్యె నీరాజపుంగవుఁ డాతఁడెయని
యాదరమ్మున నొకకోమలాంగి జూచె.

78

తే. గీ. మేడతుదనున్న వెలఁదుకమిన్నబాహు
లతచిగురునుండి పేలముల్ రమణ నృపుశి

రమున జలజలఁబడియె దరదళితవిమ
లములయిన మల్లెమొగ్గలక్రమముదనర.

79

చ. క్షితిపతి గన్నకన్నులనె చెన్నుగ నన్యనిఁ జూడనోప నం
చతివ యొకర్తు పల్క, నొకయంగన తా నిటుబల్కె 'సత్యమే
యతివరొ ! రాజుమోముఁ గనినట్టియొయార మెసంగుకన్నులన్
మెతకమొగంబు గల్గుమగనిన్ గనినంతనె మొట్టబుద్ధియా'.

చ. స్మరుఁ డతిసుందరుండని ప్రజ ల్వచియింతు రతండ భూమిపైఁ
బరఁగినచో మనోహరత బైటఁబడున్ దదనంగభావమే
కరము యశమ్ముదెచ్చె, నటుగానియెడన్ మనభూమిపాలుముం
దఱ నతఁడేమిరెక్క యని తన్వి యొకర్తనె మన్మథార్తయై.

81

క. కవిమిత్రసోమబాలక
భవదుచ్చక్షేత్రమగుచుఁ బరఁగెడికన్యన్
గవిసియుఁ ద్వల్లిగ్నాత్యం
తవిభవదుఁడ వగుమని యొకతన్వి వచించెన్.

82

క. ఏతత్సదృశవధూటీ
స్ఫీతకుచద్వయము కనకచిత్రితచోళం
బై తగెనని కనకపటన
మేతోన్నతకుంభములయి మెలఁగెఁ గలభముల్.

83

తే. గీ. నైంధవుండీతఁ డేముసునైంధవులమ
యితనియూర్ధ్వస్థితికి వైతుమే యటంచు
నబ్బుఁ బడలాగుటకుఁబోరె సశ్వతతు లు
దగ్రచరణమ్ములగుచు నృత్యమ్మునలిపె.

84

క. ఈరీతి యుపతిరమ్యం
బై రాజిలు నాత్మపురము నరయుచు మోద
శ్రీరాజితుఁడగుచును సీ
తారామన్యపాలకుండు దరలెఁపీధిన్.

85

తే. గీ. మతీయు నయ్యాత్మకూర్పురమహితరాజు

సౌధములయున్నతి వచింపశక్యమగునె ?

గగనచుంబినిజాగ్రజాగ్రన్మణిపి.

కాండరుచిమండితార్యమమండలములు.

86

శా. ఆరాజావసథాగ్రభూముల గవాక్షెంతగ్గతుండై న యా

సీరేజారిని గాంచి యామికులు బల్ నిద్రాలసత్వంబు చె

న్నారన్ ఘంటయటంచు దండమున నత్యంతంబు తాడింపఁ జే

కూరెన్ మండలమధ్యమం దలకిజాంకూరంబు తోరంబుగన్.

87

తే. గీ. ఆపురోపవనౌపమ్యమందఁ దవమొ

నెర్పు నవనందనవనమ్మనకుఁ దదాప్తి

యెంత తలకిందుఁబడినఁ దానెసఁగదాయె ;

నలవడునె కార్యసిద్ధి సురాశితలకు ?

88

క. ఆపురినాత్మపురంబని

కాపుర మొనరించువారు గణించుట యొ

ప్పే ! పరదేశీయులునుం

బాపురె యాత్మపురమనుట బహుచిత్రమగున్.

89

మ. కొమయంజుక్కలు తత్పురాంగనలతక్కున్ దొంగిలన్ జాలమా

ర్గములన్ హర్యగతంబులైనయెడ నిద్రంబోని భృత్యుల్ మహా

ద్యములై సంతెలలన్ దగుల్ప శశి తద్వక్త్రాత్తభీతిన్ వద

ల్పమిఁ దత్రత్యులచేతఁ దాల్పఁబడు లీలాతారహారాశిగన్.

90

వ. అట్టిపురపీఠన్ దరలి లోకేశకుండగు శ్రీకేశవునకు నతియొనర్చి, శ్రీని

వాసనేవార్థం బేగు నాకు వారుణీసమ్మభీనంబగు గమనం బనుచితం

బని తలంచియో యనఁ బశ్చిమదిశాగమనంబు మాని కుడికెలనికిం

దిరిగి పీఠిని వదలి హరిదిశాగమనం బుచితం బని కౌంతతడవు నడచి

సర్వోత్తరుండగు శ్రీనివాసునిసేవకై యుత్తరదిగాశ్రయణంబ మం

చిదియని యెఱింగినదియుంబోలె నుత్తరాభిముఖంబుగా నడచుచున్న

సేన మహాత్మవ సేనాకుతుకంబున నుప్పొంగివచ్చిన కృష్ణాభిధానవాహి
 నినా స్వాధిష్ఠిత కరిరాజపార్శ్వభాగమ్మునం దనరఁ, గనకరత్నమంట
 పమ్మునం దధిష్ఠించియున్న సీతారామభూపాలుండు కుడివైపున జలధి
 పీతంబులగు తోయంబులు జలధియందు దశభాగమ్ములును ధరణి
 యందు స్వల్పభాగంబును సుఖిక్షకాలమ్ముననె వర్షించు నీపర్జన్యండను
 స్వార్జితదౌర్జన్యంబుఁ బోఁగొట్టుకొననుంకించి గగనతలంబు డిగివచ్చి
 సముద్రాభ్రాంతిచేఁ దనలోనంబడి యథేష్టంబుగ మధురజలమ్ము లాస్వా
 దించి యచటఁ గొంచెము మాత్రమే వర్షించుచు నధికాంశమును సస్యా
 భివృద్ధికై భూతలమ్మునం దొదవఁజేయు మేఘస్వయమోయననొప్పి.
 హాలికులు పీనాహాగ్రభాసమానంబగు త్రికాచకమ్మునుండి దింప గృ
 హీతజలమ్ములగుచు వృషభద్వితయస్కంఠావనద్దయుగమధ్యమ్మునం
 గట్టఁబడిన రజ్జు వాకర్షించుచుండ వివరాంతరవినిర్గళత్సాక్షాత్తరజల
 ధారాసారంబులగుచు యంత్రాధో మధ్యభాగవిరచితంబగు కుల్యాముఖ
 మ్మునఁ దజ్జలమ్ములు చిమ్ముతఱి నటునిటుఁజెలఁగు జలశీకరమ్ములు
 జీవనప్రదానమ్మున నారామమ్ము బ్రతికించుచుంటివే యని పుష్పాంజలు
 తొసంగుపోలికం దెలుప, సశుండాదండవేదండతుండంబున్ బురణించు
 చున్న మోటలచేఁ జెలువారు రాజవాపికను రాజసంబంధవాత్సల్యంబు
 నఁబోలెఁ జూచుచు, నాగరికకుచంబులచే జయింపఁబడిన మనము
 నగాగ్రమ్మునకుం బోవుదమని యెంచియుంబోలె నారంగనగళాఖల
 నాశ్రయించి యంత నగమ్మును నక్కుచమ్ముల కోడినదియే యను
 సాధ్వసమ్మునుబోలె నులకంపమానమ్ములై క్రిందికింబడుచున్నవియు,
 నారామలక్ష్మీక్రీడాకనకతంతుసంతతిదంతురితకదుకంబులన్ బురణిం
 చుచున్నవియు, నుపవనలక్ష్మీ ప్రకల్పితరసభరితమంగళ తుంగభృం
 గారనిచయమ్ముల ననుకరించుచున్నవియు, హరిద్రాపరిలిప్తకర్ణాటి
 వక్షోజమ్ముల సీనడించుచున్నవియు, నుద్యద్దినకరఖంబ దాస్యదాన
 శౌండములునునగు పరిపక్వనారంగఫలమ్ములచేతను, మత్సనామిక
 యగునొక్కతె యూర్ధ్వభాగమ్మున నెసంగుచుండ సిగ్గులేక దాని

కెదురుగా నెట్లుందుమను నసూయంగాని, యంశుమత్పలాభిఖ్యయు శుభచ్ఛాయయునగు నే నుండ ననుదినమ్ము నీయంశుమంతుం డుద యించినతోడనే సభ్రమరకమలిసేసద్యస్తైనకుట్టలంబులన్ గరముల మన్నించుచుండు నీతనిం జూడఁదగ దను క్రోధమ్మునంగాని వ్యావర్తి తవదనంబులును, రంభ వారవనితయాయెనను లోకాపవాదమ్మువలని యవమానమ్మునంబోలె నభోముఖంబులును గర్వదుర్విదగ్ధయు సుపరి విహరమాణయు నస్మదభిఖ్యయునగు గణికం జయించి వచ్చెద మమ్మా మమ్ము విడుపుమని జననియగు భూమిని యాచించుటకు నవనమి తాంజలిపుటమ్ములై నవియుంబోలెనానమృఫలభరితశాఖా గ్రకుట్టలమ్ము లును, నై కటికనగరవిలసల్లలనాజననిజతై తోయియుగళస్మరణజనిత భయమ్మునన్బోలె మందానిలకంనమానదళకదంబమ్ములును నగు రంభాకదంబమ్ములచేతను, నస్మద్భూపాలు నాశ్రయించినవారి కుదగ్ర ఫలసిద్ధికాఁగలదని సూచించునవియుంబోలె నత్తున్నతశాఖాంచలప్రదీ ర్శితబహుఫలమ్ములును, మౌక్తికహారగుచ్ఛపరివృత పద్మరాగకలశ ఘటితమూలమరకతతులాపీఠమనోహరమ్ములగు నారామలక్ష్మీ దివ్య భవనవజ్రమయ స్తంభమ్ములునాఁ డనరారునవియు, లంబమానప్రసూన గుచ్ఛపరికీర్ణ పరిపాకారుణఫలోర్ధ్వభాగామూలాగ్ర హరితతరపత్రశాఖా రమణీయ శిరోభాగమ్ములును, మారుతాందోశనావనరపరస్పరాభిఘట్టన విశీర్ణపరిపూర్ణఫల నివహనిరర్గళవినిర్గళత్పుఘల రసధారాసారసంశయా వహమ్ములునగు నారికేళ ప్రకాండమ్ములచేతను నిబిడితమ్మును, నగ రంగస్థానంబయ్యు నాగరంగస్థానంబును, నముక్తకుసుమాభిరామంబయ్యు నతిముక్తకుసుమాభిరామంబునునగు నారామంబు విలోకించుచు, గించిద్ధూరంబితక్రమించి యచ్చట భగవంతుండగు సుమాకాంతునకుఁ గృతనీరాజనపూర్వకమ్ముగా నమస్కరించి యచ్చోటు గదలి ఆశ్రానంబగుకతనఁ బద్యకర్తమంబగుతటాకకచ్చపప్రాంతమార్గమ్మున నడచుచు వ్నదియు, దృఢగృహీతఖలినరజ్జువులును, గించిదవనమిత పూర్వకాయులునగుసాదులచే సావధానప్రేరితంబులై ఘుర్గురళబ్జంబులుచెలంగఁడ

టాకనేతువు నారోహించు గుఱ్ఱములచేతను, నన్నదతిభారమ్ము నీసేతువు
 నైచునో లేదో యని యూహించినవియుంబోలే మందమందగమన
 మ్మున నారోహించు వారణములచేతను, నిబిడితంబునగు సేనచే నను
 గతుండగుచుఁ బార్శ్వభాగమ్మున నాసహధర్మిణీయగు గంగానదిని
 సర్వజ్ఞుండయ్యు నీశివుండు పరకీయంగాఁ దలఁపక తన జటాజూట
 మ్మున నెట్లు ధరియించెనో యేనుబోయి యడుగువాఁడనని కోపమ్మున
 వచ్చి తత్పరమేశ్వరు దివ్యభవనంబు నరికట్టియున్న సముద్రుఁడో
 యనఁదగినదియు, సేతుకైతవమహావ్యాళపరిరంభణం బాచరించుకొఱ
 కతివపలాయమానాంతరంగలై శిరోరత్నంబులతోఁ గూడ సహమహా
 మికతోఁ జనుదెంచు నాగకన్యకలు నాఁదగు ప్రతిబింబితాంబుజబంధు
 బింబంబులగు తరంగంబులఁ బరస్పరసంఘట్టనంబున నుత్కీర్ణమాణ
 శీకరనికరంబగుకతన నాకును రత్నాకరసామ్యంబు గలదు, నన్నవమా
 నింపకుమని తనకు ముక్తాంజలు లొసంగుచున్నదియుఁ బోలే నెసంగు
 చున్నదియు, మహోత్సవదర్శనకుతూహలంబునం బోలే పైకినెగురుచు
 సర్వంబు నీక్షించి యెంతతలక్రిందుఁబడినను నన్నత్యేతనుండగు మద
 నుండి భూపాలుని రూపంబులో శతాంశమ్మునం బోలఁడని సూచించు
 భంగిఁ దలక్రిందుగాఁ బొరలుచు జలమ్ము లతిస్వచ్ఛమ్ములగుకతన
 నెంతలోఁతునకుఁ బోయినం గన్నట్టుచు సంచలన చాపలరభసవ్యా
 వర్తితాధఃకాయమ్ములగు కతన మెఱుపులుంబోలేఁ బ్రతిక్షణప్రద
 ర్శితధాళధశ్యమ్ము లగుచు గగనమునుండి జలరామణీయకం బాలా
 లోకించు నిర్జరాంగనల లోచనప్రతిబింబంబులోయన నలరుచుఁ,
 బరస్పర గృహీత పదార్థంబులం బరస్పరముం గ్రహించుచు.
 గ్రహించినదానిం జిందరవందరజేయుచు మరల నద్దానిన్ ముఖాగ్ర
 మ్మునం బొడుచుచు, సతిచాపల్యమ్మునం దిరుగుచు, జతరాంతరం
 బసవకాశంబగుకతన బహిఃప్రసృతంబగు ముక్తాఫలమ్ము నాఁదగు
 బుద్బుదమున్ ముఖనిస్సానంబున వెడలంగ్రొక్కుచు, భగవంతుండగు
 శ్రీనివాసుండును నన్నదవతారం బెత్తెనను సంతసంబునఁబోలే గంతు

లిడుచు డిండీరమండలమ్ముంగాంచి బకవదూటీభ్రాంతింజేసి పిల్లలతోఁ
 గూడ నధఃపృథేశంబునకుంబోవుచు, దుర్జనులంబోలి స్వజాతిం గబ
 శించుచు, నానాప్రకారంబులఁ జెలంగు ననుకామీనమ్ములగుమీనమ్ము
 లచే మనోహరమ్మును, నాత్మప్రతికూలదంతావళిలోకనసాధ్వసంబు
 నంబోలెఁ దరంగభంగసంఘసంఘర్షణప్రేంభితమ్ములగుచుఁ గదలు
 తామరసంబులచే నత్యంతభాసమానమ్మును, బృహస్పతింబోలె శ్రీమ
 ద్గురుతాంచితంబును, సంగరరంగముంబోలె సముచ్చలత్పుష్కలం
 బును, ఘనాఘనముంబోలె శతహృదాంచితంబును, నుషస్సమయముం
 బోలె నారక్తసంధ్యంబును, మృగయునింబోలె సుత్పలానక్తంబును,
 మృగరాజుంబోలె నాక్రాంతకుంభికాంతంబును, సకౌకనదంబునునగు
 తటాకరాజముం దిలకించుచుఁ, గించిద్దూరం బతిక్రమించి, విశ్లేషీకృత
 ముఖరజ్జువులును, సుత్తంభితవక్షస్కులును నగు తురగారోహకులు
 మందమందమ్ముగా తటాకవరణమ్మునుండి యవతరింపఁజేయ డిగు
 తురంగమ్ములతోడను, నిమ్నస్థలావతరణమునకై సంశయించుచు
 నిషాదికరకలితాంకుశఘట్టనవేదన సయితము గణింపక శిరంబుల నటు
 నిటు గదల్చుచు నెట్టకేల కేకచరణవిన్యాసపూర్వకంబుగా డిగుకతన
 శ్రీనివాసనేవాకుతూహలాగతజనకోపపాత్రములును, గంభీరవేదులును,
 మనోరమమ్ములునునగు స్తంభేరమమ్ములతోడను, మహోత్సవదిదృశ్చ
 చలితభూపాల బలభరభుగ్గుఫణభుజంగపుంగవసాహాయ్యకమ్మునకై
 భూధరత్వాభిమానమ్మున భూమిని వ్రక్కలుజేసికొని రసాతలమ్మున
 కేగుకైలజాలమ్ములు నాదగు స్యుబ్బీభూతపూర్వభాగమ్ముగా డిగు
 పుష్కరథమ్ములతోడను, దత్తటాకప్రాంత మృతిక్రమించి భగవత్స
 నిష్ఠిగమనకుతూహలం బున్నతంబుగాఁ జెలంగ వడివడిగా నంబా
 పురస్థితరాజమందిరసమీపంబునకుం జనునంతలోఁ దురంగమమ్ములం
 దాఁటించుచుఁ, గ్రామేశకమ్ముల నదల్చుచు, వారణమ్ముల మోషింపం
 జేయుచు, వాదిత్రమ్ముల మోయింజేయుచు, దుందుభిభాంకారమ్ముల
 విస్తరింపఁజేయుచు, బిరుదుపద్యమ్ము లుద్ఘోషించుచు, శరీరమ్ముల

విఱుచుకొనుచు, సారసనమ్ములఁ గటితటమ్ములం గీలించుచు, పుర
స్థితగాఁగ్రమిణుల నివారించుచు, సరభసగమనమ్ము నాజ్ఞాపించుచు,
బళ్ళాద్దృష్టమాత్రమ్ములగు పర్వతిమ్ముల దూరంబులుగా నొనర్చుచు,
హర్షాతిశయమ్మునం బొదలుచు, నుత్కంఠితకేతనంబుగా నుచ్చలిత
చామరంబుగా నున్న ర్థితజాలకాతపత్రమ్ముగా నుక్షిప్తోత్కంఠవసన
మ్ముగా నున్న ప్రకఘంటారవమ్ముగా నున్మూలితధూళిపాళికమ్ముగా
నుద్దామహేష్ఠాఘోషమ్ముగా నుద్ధూతాలస్యమ్ముగా నజ్ఞాతబహుదూర
మార్గాదిక్రమమ్ముగా నుదంచితాందోళికావహనధురీణజనవివిధనాద
మ్ముగా ననన్యమానసమ్ములగు తత్తైస్యంబు లన్నియు నంబాపుర
మధ్యభాగవిలసితంబును నికామకాంతంబునునగు రాజమంచిరప్రా
తంబున విడిసె.

91

తే. గీ. బలములన్నియు నిట్లు లంబాపురంబు

నికటమున కేగి మోదవార్నిధి మునింగె,

నెలమి నంబాపురప్రాంత మెవరికేని

యధికతరమైన సంతోషమందఁజేయు.

92

తే. గీ. గుఱ్ఱముల డిగి కొంద, తేన్గలను డిగియుఁ

గొంద అతిరభసమ్మును జెంది యంత

రక్షివర్గమ్ముతోఁగూడ రాజవర్య

గజసమీపమ్మునకు వచ్చి కలసికొనిరి.

93

తే. గీ. అంత గజశిక్షకునియాజ్ఞ ననుగుణముగఁ

గుంచితాంఘ్రికమై యొప్పు కుంజరంబు

నుండి యొకభృత్యునికరంబు నూఁతఁగొనుచు

మంత్రితోఁగూడ డిగియె క్షమావిభుండు.

94

తే. గీ. యోధుల శిరస్థలమ్ముల నొప్పుమీఱు

నంజలుల పుంజముఁజూచి యాదరించి

యత్యనర్థమజీరుచు లమరు హర్య

రాజమును జేరె నుత నారాజసుతుఁడు.

95

తే. గీ. ఎంతదూరమ్ము మనరౌతు లేగువారొ
యనుచు ననుకొంటి మిచటనే యాపినార
లనుచుఁ జల్కనఁజేసి నవ్వినవిధమున
హరులు హేషలొనర్చుచు నురుఁగుఁగ్రక్కె. 96

తే. గీ. జీనులనుదీసి మీఁద ఖలీనములను
జాఱవిడిచి పురస్థలిఁ జేరఁజేయ
హరికేశోరము లంబాపురాంకమున ము
దంబుచేనొప్పె ననుట యుక్తంబకాదె. 97

తే. గీ. ఇద్దియెంతయు దారుణాకృతి భజించె
ననుచు భృత్యులు కటకభూమ్మంతరమున
శంకులను గొట్టసాగి రశ్వగజబంధ
నములొనర్చుటకై లగుడముల నూని. 98

మ. ఎసఁగన్ సోలుచుఁ గొన్ని, బంధముల నాకృష్టమ్ములై కొన్నియున్
వసుధన్ మూర్ఛావి డెక్కలన్జొనిపి యుత్పాటించుచుం గొన్నియున్
వెసమై ముట్టెలఁదిప్పుకొంచును వడి న్నిట్టూర్పుల న్నించుచుం
బసమై మేయుచు గాత్రముల్ దులుపుచుం బాటిల్లె నా యశ్వముల్. 99

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచాసన విద్యత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మునం
దృతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతామైనమః
శ్రీ నివాసవిలాసము

చతుర్థాశ్వాసము

సీ. కందోయినించుచక్కఁదనమ్ముగల్గి య
 చెరుపాటునేయచిత్తరువు లొకట
బలవైరిమణిభిత్తికలఁ జెలువారు ని
 ద్దపుపెద్దనిల్వటద్దమ్ములొకట
దర్పణచ్చవిఘనాంతరతటిద్భ్రాంతి నా
 ట్యమునల్పు నీలకంఠమ్ములొకట
నెమిలికొమ్మల పించియముల తెమ్మైర గ్రమ్మి
 శ్రీమవాయుపండితాగ్రణులునొకటఁ

తే. గీ. దనర రక్షివిచక్షణాద్యక్షకాభి
 రూపభౌరికనైష్కికగోపసౌవి
 దల్లివాంశికసంచయమల్ల ముఖ్య
 సుందరంబగు నరపాలమందిరమున.

1

క. పరిజనకరసరసిజయుగ
 విరచితబహుచందనోదబిందువ్యజనాం
 తరమరుదర్శకసంచిత
 పరమానందానుబంధబంధురమతియై.

2

చ. ఆసీతారామ భూపాలుండు యామమాత్రావశిష్టంబగు దీవాభాగమ్మున
 నకలాద్యక్షులుం బరివేష్టించఁ దల్లికి నమస్కరించి తదనుమతిఁ బడసి
 నిజమందిరాంగణ నిర్దిద్రంబగు భద్రగజంబుం బరిజననికరంబు కరా

వలంబం బొసంగ నమాత్యపుంగవుండగు వెంకటరెడ్డితోఁ గూడ
నధిష్ఠించి చనునెడ. ౩

చ. అరుణునివారువమ్ములు తదద్భుతజై త్రవరూఢిసీలల
త్తురగకదంబకంబుగతితో సరిదూఁగ మదిం దలంచి స
త్వరగతి మించెనాఁగ నొకదాఁటున దాఁతెను బల్చిమావనీ
ధరమునమీపభూమికి నదాగతి దాల్చినరూపులోయనన్. 4

వ. ఇట్లరుణుండు చరమాద్రినమీపభూమికింజేరఁబోవుటయు యథాపూర్వ
మ్ముగఁ జతురంగబలమ్ములు గలిసి కొలువ నానగపాలుండు కురుమతి
గిరిసరిసరపుష్కరిణీ తటమ్మునకుంజేరి యచట నిజాజ్ఞాప్రసర్తితం
బగు బ్రాహ్మణాన్ననత్రముఖంబున సుఖమ్ముగనున్నంత. 5

సీ. భుంజానులై నవిప్రులు గోరుకాకాదు
లెంచి వేర్వేఱ వడ్డించువారు
వచ్చి కూర్చున్న విప్రచయంబులకు భుక్తి
భాజనంబుల నేరుపఱచువారు
భాజనంబుల నేరుపఱచినంతనె వస్తు
నికరంబుచేత నిండించువారు
ఆపోశనంబెత్తునంతనే జారీలు

వంచి నేతినిగ్రుమ్మరించువారు
ఆ. వె. భక్ష్యలేహ్యచోష్యపానీయములు చేతఁ
బట్టి వేయిసార్లు పంక్తిపంక్తి
కరిగి 'మీకు మీ' కటంచును వడ్డించు
వారలైరి వంటవార లచట. 6

సీ. నేయిరాలచవదేమి నీతాతసొమ్మ యం
చఱచి యొక్కని చేతఁ జఱచెనొకఁడు
పప్పుతెమ్మనఁ దేకవరుపెత్తె దేమి రో
గమని యొక్కనిఁ దిట్టఁగడఁగెనొకఁడు

జ్ఞాత్తరాహులు వీరలనియెఱుంగవెయంచుఁ

దెగువ నొక్కనిఁ జేతఁదిగిచెనొకఁడు

జ్ఞాత్తరాహులకన్న నధముండనే యంచు

మించి యొక్కని నిరసించె నొకఁడు

తే. గీ. తెమ్ముతెమ్మని కుయివెట్టి తెచ్చినంత

వలదుపొమ్మనె నొకని నవ్వులకు నొకఁడు

నృపునితోఁజెప్పి నేఁడు నీవిక్కు మాని

పించెద నటించు నొకని వేధించె నొకఁడు.

7

క. దొన్నెలలోఁగలఘృత మొక

చిన్నమ్మును మిగులకుండఁ జెంబున వేవే

గన్నెలకొలుపుచు లేదని

దొన్నెలు బోర్లించె నొకఁడు దుండగమెనయన్.

8

చ. నను సుగుణాయటంచు స్తవనంబొనరించె నితండు మంచివాఁ

డని మఱికొన్నిభక్త్యముల నాయవనీసురుభాజనమ్మునం

దునిచెను వేగ నంసయుగ ముబ్బ నిరక్షరకుక్షియైన యా

దనికుఁదొకండు సూదుఁడని తత్పదవాచ్య మెఱుంగ తెంతయున్.

9

క. నవనీతము తెమ్మని యొక

యవనీసురుఁ డడుగ నొక్కఁడన్నం బిదిగో

నవనీతం బని యొసఁగెను

నవనీతంబొసఁగె నొకఁడు నవ్వుచు మరలన్.

10

ప. మఱియు నొక్కపాచకుండు నిష్ఠానత్వవిఖ్యాతంబగు తేమనంబిదిగో

యని పరివేష్టించఁ గేవలవైయాకరణుండగు నొక్క ధరాసురుం డీతే

మనపదమ్మున కేసూత్రమ్మున నిష్ఠానత్వంబుగలిగె నని ఖసూచియ

గుచు భోజనమ్ము వదలి పరిశీలించుచున్నంత సరసతరసాహితీ సౌహితీ

ధురీణులగు కవులెల్ల నాతనింగాంచి.

11

ఉ. చూచుటకే 'మి కోయణచి' సూత్రముగాదది బుద్ధి కేన కా

ణాచినటందు వర్భకగణంబులకైన సుసాధమైన యీ

వాచకమెన్నఁడేనిఁగనవా ? యమరంబున, లేదు పాప మీ
పాపకుఁడైన మేలని యపస్మితముంబొనరించి రెంతయున్. 12

క. ఇవి చూర్ణాపూపిక లీ
యవి మౌద్గము లివి లవణము లవి దాధికముల్
చవిఁజూడుఁ డంచుఁ బాచకు
లవిరళగమనమ్మునల్పిరటు నిటు పంక్తిన్. 13

మ. సురసాలాళినొసంగుఁడంచు నొకఁ డొత్సుక్యమ్మునంబల్క ని
ర్జ్వరలోకమ్మున కేగ మానవులకున్ శక్యంబె మేమెట్టు లా
సురసాలమ్మును జూడనోపుదు మటంచున్ బాచకు ల్వల్క భూ
సురులున్ మార్జికలంచుఁ దెల్పిరి తగన్ సూదాళికి స్సమ్మతన్. 14

సీ. మోదకమ్ముల నానలేదు పొమ్మునువార
లాజ్యమ్మునకు దండమనెడివారు
చింప నెప్పటికి వాంఛింపఁజో మనువారు
తమకడ్చు లొకచేత నిమురువారు
సురభినీరముద్రావి సొమ్మసిల్లెడువారు
తక్కిపానమొనర్చి తనియువారు
పద్యము ల్చదివి బొబ్బలువేయువారును
బొబ్బట్లచవి తలపోయువారు

తే. గీ. అన్నవితరణసుకృతము నెన్నువారు
పొట్టఁజూచుచు బ్రహ్మను దిట్టువారు
పాలకుండగు సోమభూపాలసుతుఁడు
వృథివి నేలుతమంచు దీవించువారు. 15

ఎ. మఱియును జగ్ధార్ధకబళులు నజగ్ధకబళులును జర్వితనునోహరులును,
భోజనాయాసమ్మున లేవ నశక్తులగు వారింజూచి నవ్వువారును, నవ్వు
వారల నాక్షేపించువారును, దృప్తులయ్యును నానదీరక భక్త్యమ్ములవంకఁ
జూచువారును, నరపతికులాభరణంబగు సీతారామభూపాలుం డనుదినం

బిట్టి సంతర్పణం బొనర్చుచుండ వలయు మేమునుం దినుచుండవలయు
మీకేలయని నవ్వువారింగాంచి కోపించువారును నగు ధరాసురోత్తము
లం గని డెందమ్మన ననుందానందంబు కందళింప నటనుండి వెడలి
తద్గిరివరపరిసరతటమ్మున మణికుట్టిమంబగు నొక కనక మంటపాంత
రమ్మున రత్నకంబలప్రాంతకల్పితంబగు నొక్కభద్రాసనంబున సుఖా
సీనుండై కాంతతరవారకాంతాకలిత నర్తనవిలోకమ్మునం గాలక్షేపం
బొనర్చుచున్నంత.

16

చ. తతమగు నంబరీషపరితాప మితఃపర ముద్ధరంబుగాఁ
బ్రతివిపణిం జనించునను పల్కులు విన్నదివోలెనంతఁ గు
ర్మతిగుహనుండి వెల్వడియె మాధవుచక్రీ ; మవక్రవిక్రమో
ద్యతుల కనుగ్రహంబు శరణాగతులం దధికంబగుంగదా.

17

చ. సరసులకున్ విరోధులగు జ్ఞోపతియేనుఁగులెల్ల నాత్మపు
ష్కరిణిఁ గలంచునో యనుచు సారసలోచనుఁడూహఁజేసి పు
ష్కరిణికిఁ దోడుగమ్మనుచుఁ జక్రమునంపెనొ నాఁగ నుల్లస
త్స్వరగతిమీఱఁ జక్రపతివచ్చె సరోవరతీరభూమికిన్.

18

చ. అనుదిన మేగు నియ్యది మహాత్వర నెచ్చటికోయటంచు దాఁ
గనుఁగొను వేడుకన్ వెడలు కంజవిలోచనుచేతిశంఖమో
యన రజనీమనోహర మహాఃప్రతిపక్షిమహామహోదయం
బునఁ దగుఛత్రముందనరెఁ బొల్పుగఁ జక్రముమీఁద నెంతయున్.

19

ఉ. పాములకున్ విరోధియగు పక్షివిఘండిఁకఁ గుర్మతీంద్రునే
వామతి రాఁగలాఁ డతఁడు వచ్చిన మద్రీధరజ్ఞసర్ప మే
మేమి యవస్థఁజెంది మఱి యేమయిపోవునొకోయటంచుఁ ద
ద్భీ మదినెంచెనా రవియు వేగ మునింగెను బచ్చిమాంబుధిఁ.

20

తే. గీ. శంఖచక్రంబులివిరెండు సరసిజాత

చేతులందుండునని జనుల్ చెప్పుచుందు

రిచట నే నొంటిగానుంట యుచితమగునె

యంచుఁ జక్రము గుహలోనికరిగెనంత.

21

తే. గీ. ఎపుడు దుర్మతిసంబంధమెననియుండు

యుగవిగమమందయిన దానినుడుగఁబో ద

టంచు హరిపరిజనము లహంకరించి

మోదిరోయన దుందుభి మొట్టవెట్టె.

22

క. ఆదట ఖగరాడాగమ

నాదరసూచకములగుచు నత్యద్భుతభే

రీదంధజనాదంబులు

రోదఃకుహరంబు కరమద్రువఁ బిక్కుటిలెన్.

23

క. కృతతాత్కాలికపూజా

రతుఁడై కుర్మతిధరాధరస్వామి దయా

మతిఖగరాడ్వాహోదృత

మతియై గుహ వెడలె భక్తమండలి వొగడన్.

24

ప. ఇట్లువెడలి చనుదెంచునెడ ద్వారసన్నద్ధంబును, శిరస్సమాటీకమాన రత్నకోటీ ఖచితకోటీరమ్మును, నుత్పల్లవతత్రిమ్మును, గాఢనాంచిత వర్ణమ్మును నగు గరుడవాహనంబు కురుమూర్తిగిరి శ్రీనివాసనివాసం బగుటంజేసి యఖిలకులగిరి శేఖరం బగుఁగానఁ దదనుగ్రహంబువడసి నీవును దాదృశంబగు కీర్తి సంపాదింపు మని హేమాచలంబు పనిచిన సరత్పశ్యంగపక్షండగు హేమాద్రితనయుఁడో యనఁ జెలువారె. మఱి యును నిఖిలదితిసుతమండలఖండనోద్ధండం డగు పుండరీకనయ మం డుభయపాంశ్వలంబమానమేచకవైజయంతీపటవిరాజమానం బగు నిజవిజయ స్తంభాగ్రంబునం దెత్తిన పద్మరాగమణికలశంబునఁజెలఁగు నాసామూల సమారబ్ధభ్రాయుగాంతరోజ్జృంభిత కంకుమ తిలకంబును, నిఖిలలోకభీకర నాగరాజశిరఃపాటనోచితంబగు స్పణియోయన నొప్పు దంభోళికాటవ సమపాటవంబగు చంచూపుటంబును గలదియు, నావంటి ద్విజరాజగుసీతని వదనంబునంగూడ ద్విజరాజోదయంబు కలిగెనని జనులు వచించుచుండు రవి నాకంటె నధికశ్రీకంబులో న్యూనశ్రీకం బులో చూచెదనని బాల్యచాపల్యంబునం జూడవచ్చి యాజన్మకఠిన

శీలమ్ములగు నామధారణమాత్రమును నయివని తద్రదమ్ములచే నుభయ
 ధాఖండితుండైన బాలచంద్రుని శకలంబులు వికలాంగమ్ములగుబంజేసి
 పోనేరక నెలవులఁ దగులుకొనెయెనోయనఁ దగుకోరలచే శ్వేతాతపీ
 కోరకయు గళభాసురంబగు బంధూకకుసుమగుచ్ఛరాశింబోలునదియు,
 ద్విజరా జను ననురాగంబున వచ్చి గుచ్చి కవుఁగలింపుకొనిన తారా
 వళులు నాఁదగు తారావళులచే నెసంగునదియు, జేజేబాజుకన్న నోజము
 నం బదిరెట్లుపెద్దయని తెల్పుభంగి బాహుయుగళదశాదశావతార భాసు
 రంబగు కులిశంబునా నహిగోత్రపక్షవివశనచణంబగు నఖరనికరమ్ముచేఁ
 జంద్రకాంతిం ద్విగుణమ్ముగాఁజేయు ప్రసారితకరతలమ్ములచే బ్రహ్మాండ
 మండలంబైత్తి యొక్కసారి బంతిభాతిఁ గ్రీడింతునని దెలుపుభంగి నున్న
 దియు, నికుంచితపాదయుగళంబగు కతన మత్స్వదృకుండగు వలీముఖ
 శిశువున కళకళంబగు చండభానుమండలనిగిళనంబు నేనొక్కపదమ్మునం
 జేనెద జనులారా చూడుఁడని యెగురుచున్నభంగినున్నదియు, మునుపొక
 కొంతకాలము సురాశ్రయంబు నాకు దూరీకృతంబుగా నొనర్చితివట్లు
 కలకాల మనుగ్రహింపుము నిన్నాశ్రయించెదనని వేఁడుకొనుసుధయో
 యనఁదగు సితోత్తరీయమ్ముచేఁ దనరునదియు, రుద్రైకా సక్తంబయ్యు
 నారాయణై కభక్తంబును, శ్రుతిద్వయమనోహరాంగంబయ్యు ననంతశ్రుతి
 మనోహరాంగంబును, బన్నగోచ్ఛాటనపక్షవాతంబయ్యు విపన్నగోచ్ఛా
 టనపక్షవాతంబును, నిఖిలజగద్విజయాయతనంబును, నఖిలతేజంబుల
 కాధారంబును, నఖండనయమ్మునకగారంబును రెండు దెఱంగుల సుకీర్తి
 నవలంబించుచున్నదియు, వినతానంద కరమ్మునునగు నాగరుదవాహనంబ
 ధిష్ఠించి మత్స్వనామకుండును, ద్రయీశరీరుండును, భగవదాశ్రితుండును,
 నగునీవతగేంద్రున కెంతతేజంబుకలదో చూచెదనని యంబరతలమ్మునుండి
 యుపరిస్థలమ్మునకు వ్రేలుచు నిజరుచిచిక్కిరణచణతత్తాదృశతదీయతేజో
 విలోకనసముద్యూతసాధ్వసవిగళత్రేతోధారాసారంబగు భానుమండలం
 బునాఁ దనరారు కనకదండాగ్రభాసమానకనకాతపత్త్రింబును, నద్దానితోడ
 మైత్రింజేయు భంగిఁ దనరారు మణిమకుటంబును దాబ్బుకతన నిశయం

దొక్కుసారిగా భామమండలయుగశోదయం బొడఁగూర్చి విజశక్తింబ్రక
టించువానిభంగి నొప్పుచు, మధాహరణప్రస్థాపనమయంబున ఖగపతిచే
సమాసీతంబులగుచు నిజావాసభేదకుండగు సతనింగాంచి భయంబున
ముహూర్తహః కంపమానంబులగు మౌక్తికపుంజంబులో నాదగు కింక
రాందోళిత హంసవర్ణక చామరంబు లిరుప్రక్కలఁ దనరఁ బక్షిరాజముఖ
నిష్ఠ్యాత చర్చితానేకదర్శికర ధూర్వహ మహత్తర శిరోరత్నంబులోయన
జ్ఞాజ్వల్యమానంబులగు ప్రదీప బృదంబుల యమందప్రభచే గిరిప్రాంతం
బులు పల్లవితంబులునాఁజెలువారుచుండ మందమందమ్ముగా బయలు
వెడలి భక్తవాత్సల్యంబుం బ్రకటించుభంగి సీతారామస్థానమంటపకుట్టి
మంబునకుం జని సరభసకృతప్రణాముండును, సాంజలిబంధుండును,
సగద్గదరపుండును, సానందబాహుండును, సపులకాంకురుండును బాలుం
డయ్యు భగవద్దివ్యముఖారవిందమరందాస్వాదన స్తిమితమధుకరాయమా
జలోచనుండగు కతన దూరీకృతచాంచల్యుండును, నగు నాసీతారామ
భూపాలునిచే నేవింపఁబడి కొంతతడవు దశమీవేదికయం దుపచితపూజా
పురస్కారుండగుచు నాకురుమతిగిరీశ్వరుండు విజావాసగుహాంతరంబుం
బ్రవేశించు సంతలో నతిశాంతుండగు నా మహీకాంతుండును యథా
పూర్వంబుగా సముచ్చలచ్చతురతురగకరివరరథకులనిబిడీకృతపార్శ్వఁ
డగుచు మంజులంబగు కుంజరేంద్రంబు నధిష్ఠించి నిఖిలజనకదంబాక
రంబగు నంబాపురంబుంజేరి బహువిధదర్పణస్ఫారంబగు విజాగారంబున
సుఖమ్ముగఁ గుముదివీవిటకామినియగు నయ్యామిని గడపెనంత. 25

ఉ. శౌరికి నాగమార్హ్యకలశంబిడి సన్నుతిఁ గాంచఁగాఁ దదా
కారముమాత్ర'వేఱగునగంబను నేనెటు లూరకుందు బం
గారుపయోధరంబొకటి కానుకొసంగెదనంచుఁ దాల్చెనాఁ
గా రుచిమీతఁ దూరుపునగమ్ము శిరోగతమార్యబింబమై.

26

మ. తనకాల్వెట్టినమాత్ర' లోకమునమ స్తంబున్ శుచింజేయు న
జ్ఞుని దోషాకరుఁ డం ద్రెఱుంగక కరంబుల్ సాఁచి కోయంచుఁ బా

యని నిశ్చీకమలిన్యవగ్రహణసౌఖ్యంబందుచున్నట్టిసూ
ర్యుని దోషాకరుడంచుఁబల్కెదము చంద్రుంబల్కఁగాఁబాడియే. 27

తే. గీ. తేజగలవానియందు వర్తించునట్టి
దుర్గుణంబులుబైటికి దొరలవకట :
కువలయధ్వంసమొనరించు రవియు లోక
బాంధవుండంచు నుతియింపఁబడుటలేదె : 28

చ. రవికిరణప్రభాపటలరంజితమౌ మహిభృన్నికాయ మె
క్కువ రహిగా నిజాధివతి కుర్మతిభూధరనాథునుత్పవం
బవునని డిక్సరోజముఖులందఱతో నవకుంకుమాంగరా
గవెలసితాంగకంబగుచుఁ గన్గొనవచ్చెననంగ శోభిత్వెన్. 29

తే. గీ. అగు నితఁడు నన్నుఁబోలి కంజారి, యిర్వు
రకు సుహృద్భావమున్న గౌరవముగల్గు
ననుచుఁ జందురుఁ దలఁదాల్చె ననఁగ రజత
కలశతో శ్రీకుదరికి నాగమ్ము వచ్చె. 30

తే. గీ. లచ్చికుచములతోడఁ బోల్పంగవచ్చు
దీనిననుపేర్చిచేఁబోలె ద్విపసమావృ
తంబయిన కలశగల జలంబుచేతఁ
బాద్యమును గొని హరి మోదభరితుడయ్యె. 31

తే. గీ. మెల్ల మెల్లనఁగొందఱు మిగులవేగ
గరిమఁ గొందఱు జనములు గలసిమెలసి
కురుమతిగిరింద్రకందరాకరుని హరిని
గొలువ నరిగిరి కరముల ఫలము లమర. 32

చ. చరమధరంబునన్నిధికి సారసబాంధవుఁడేగునంతలో
నరపతివారువంబుల స్వనంబున మించిన దుందుభిధ్వనుల్
కరముఁజెలంగునై న్యములుగ్రమ్మ మదావళ మెక్కియేగె న
క్కురుమత్తికైలనాయకునకుం బ్రణమిల్లి ముదంబులందఁగన్. 33

తే. గీ. నాకుఁగలపేరు ధరియించి నాకు దాన
చర్యలొనరించుచున్న యాచక్రరాజు
వచ్చెనో లేదో యని చూడవచ్చెనో య
నఁగ వెడలెఁ జక్రరాజంబు నగమునుండి.

34

తే. గీ. మాకుఁ దనదర్శనం బిచ్చి మమ్ము ధన్య
తముల నెన్నఁదొవర్చునో దానవారి
యనుచు మంత్రులు కవులు శుష్టునుజెలంగ
మహివరుం డుండె మణిమయమంటపమున.

35

సీ. వలలోఁ బడిన జక్కవలునాఁగఁజందోయి
దుడుకుమీఱఁగఁదొంగితొంగిచూడఁ
బడగవిప్పిన నల్లపామునా వెన్నుపైఁ
బై ని గీల్చెడ బరాబరులునేయ
పట్టిపిండినఁదేనె పట్టునా గానంపుఁ
జెలుపువైఖరి తేనెఁ జిందఁజేయఁ
దేనెసోనలు నివేదించుచాడునఁ గాళ్ళ
గజ్జెలు ఘశుఘశ్శు ఘశ్శురనఁగ

తే. గీ. వారకాంతలు మిగులశృంగారగరిమ
నభినయము కొంతదనుక నాట్యమ్మొకొంత
దనుక గానమ్మొమఱికొంత దనుకఁజూపి
మించి భూపాలకుని గరఁగించి రచట.

36

క. కదలక మానసవికృతిం
బొదలక నలకుసుమశరులఁ బోలేడి తనుసం
వదలఁబొదలునానరవతి
వదలకనటియించు వారవనితలఁజూచెన్.

87

ఉ. తమ్మునకున్ బయోనిధిగతమ్మయి యింపెనలారురత్నజ్ఞా
తమ్మును దెచ్చియిచ్చి లసితమ్ముఘటింపఁదలంచియోయనన్

దమ్ములజేనితో నతిదుగ్రితమ్ముగ పళ్ళిమవారిరాళిపా
తమ్మొనరించెఁ గాళ్ళపిఁ సతమ్ములుగావె సగర్వభావముల్. 38

ఉ. నింగినివీడి వారిధిమునింగినభానుని మీనపాళి నా
రంగఫలభ్రమణ గదియరాఁ దదపారగభ స్తిరాళి కాఁ
కం గడునోష్ఠభాగములు కాలఁగఁబోలును, గాకయున్న దే
నిం గబళింపఁబోయియును నేటికి భీతిమెయిం జలించునే. 39

తే. గీ. సరసియొడ్డునఁజేయుపూజలను గొనుచు
భేరికారావ మంతట బోరుకలఁగ
హరి గుడుసువాలు కుర్మతిధరణిధరగు
హింతరంబున కంత రయమునఁజనియె. 40

తే. గీ. ఖగుఁడని పతంగుఁడని తన్ను జగములెల్లఁ
బల్కుపల్కులు నిజముగా భాస్కరుండు
పతంగభావము గనెననఁ బక్షిరాజు
లచ్చిమగనింటిగుమ్మ మలంకరించె. 41

తే. గీ. కుండలిత్వంబు రెంటికిఁ గొమరుమిగులు
గానఁ బన్నగమును బతంగమును సమము
లనుచుఁ బన్నగతల్పకుండయ్యు శౌరి
చెలఁగుచుఁ బతంగమును నధిష్ఠించెనపుడు. 42

చ. ఇవమువిరోధికిం దనయనేనని నల్లనియేరు గర్వమున్
దవిలిన నాసరస్వతియుఁదా నిజసాదిసగర్వ్యనెక్కుమా
ధవుమహమున్ గనన్ భువికిఁ దారినసూర్యునకున్ జనించెనాఁ
గ వెలసె ఛత్రమున్ బసిఁడి కామయు శౌరిశిరస్థలంబునన్. 43

ప. ఇట్లు విచిత్రంబగు పత్రరథతురంగమం బారోహించి మించురుచి
వహించియున్న యక్కురుమతిగిరి పతిఖగనాధమహామహామహీయస్తా
జనితఘనతరసంతోష నటనచటులంబులగు మరాళంబులునా డంబుమీణు
చామరంబులు వీవ సోపానంబులకు మొట్టమొదటినుండి చిట్టచివరవఱ

కిరుదెసలఁ బసమీఱఁ బజ్జీభూతంబులగు భక్తజాతంబుల యుదస్తం
బులగు హస్తంబుల శస్త్రంబులగు గంధకబంధుర దీపంబు లంతరాంతః
ప్రతిఫలితవరస్పరరేఖాభిరామంబులగుటంజేసి నిజాధినాథ శ్రీనివాస
నేవార్థంబుగా నిజఖనీజనితమణిగణపతిష్ఠాతపద్మరాగమణిగుంభిత
లంబమైనై కావళిభూషితంబునఁ దనరు నక్కురుమతిగిరింద్రంబు
నిర్యత్న నిర్యత్తైర్యత్రికారావమిళితనేవాహేవాకజనకోలాహలదంతరిత
భేరికారావముభరితంబులగుగుహాముఖంబుల నుదంచితంబగు ప్రతిధ్వా
నంబును నెపంబున నిజమహోత్సవంబు సుతించుభంగి నెసంగఁగదలి
చనుదెంచునెడ.

44

శా. దంతిన్ బ్రోచిననాఁటిఁదాటిచెలువొందన్ నేడు మాతేడు శ్రీ
మంతంతైన పతత్తినాయకభుజామధ్యస్థలం బెక్కి మా
చెంతంజేరుచునున్నవాఁడని తలం జేదోయి సంధించి య
త్యంతమ్ము న్నుతియించె భక్తతతి తత్పావీణ్యముల్ బాచుచున్. 45

సీ. బత్తిగల్గినవారి నెత్తిపెంచెడిపేర్ని

గలుగుదేవర : నమస్కారమయ్య

పాపరాబువ్వఁజొప్పడుముక్కుగలపక్కి

సామిసాహిణి : నమస్కారమయ్య

పాఱిఁబల్కుకల్కిపాపబీబ్బరాతి

నగయై నవేల్పు : దండంబులయ్య

జడదారులమది నెప్పుడు కాపురముసేయు

నల్లమైసామి : దండంబులయ్య

తే. గీ. మేము నీవార మిదియెల్ల నీమహత్త్వ

మనుచు నానందబాష్పమ్ము లినుమడింపఁ

దలల దోసిలులొగ్గి యెంతయును ననుస .

రింపసాగిరి వేంకటరెడ్డిముఖులు.

46

చ. గిరిపతిపైకినెక్కి యిరుకేలును నొక్కటిఁజేసి యాదలం
దిరముగ మోడ్చి తద్వదననీరజరమ్యరుచిప్రవాహభా

స్వరయుషదంపతీభవదపారవిశాలవిలోచనప్రభః
నరపతియు న్నమస్కృతులొనర్చె ఖగేశవిహారిశౌరికిన్.

47

తే. గీ. రౌతుదినమందు మహాము చేరంగవచ్చె
నంచు సేనాని నెమిలి యూహించి వచ్చి
పింఛమును విప్పెనోయన వెలనెనపుడు
పింఛమయమగు గొడుగు భూవిభుశిరమున.

48

సీ. గతనముల్ చెక్కించి పతిసేవకై వసుం
. ధర కానుకిచ్చిన మురుగనంగఁ
దపనీయమణిగణస్థగితమైయెనఁగు కా
ననలక్ష్మీరతనంపు నత్తనంగ
క్షిప్రాపతన్నిర్జరప్రమదాకన
ద్భ్రష్టకాంచీకలాపంబనంగ
వేల్పురోవెలఁదుల విటులదండలనుండి
తరలిన పొగడపూదండయనఁగఁ

తే. గీ. గటకవిధమున నునికియె కర్ణమనుచు
భాసమానప్రదీపముల్ పంక్తిగట్ట
వలయరూపమ్ముగాంచి చెన్నలరెఁ గటక
శబ్దవాచ్యమ్ము భూపాలనైన్య మచట.

49

సీ. అఱచేత లోకమ్ము లాడింప జీవమ్ము
గ్రమ్మివచ్చిన పైడిబొమ్మలనఁగ
జగములెల్ల జయించి జయపత్రమువహింప
స్మరుఁడు పంపినమంత్రశక్తులనఁగ
శృంగారరసము జేజేపెద్ద గరఁగించి
కరువుగట్టినయంత్రకాంతలనఁగ
వై రాగ్యమును జంపివైవఁగా రతి పంప
వచ్చిన మృత్యుదేవతలనంగ

తే. గీ. వారకాంతలు చెలులతో వచ్చి రాగ
మాలపించుచుఁ బాడుచు నభినయచ్చ
లమున శుకపికరవనిందలను సలుపుచు
హరియెదుట నాచుసలిపి రత్నద్భుతముగ.

50

వ. ఇట్లు మంగళధ్వనపురస్సరంబుగా నూరేగి.

51

తే. గీ. దీపరేఖలతో నిరుదెసలయందు
వాహినీనామ మది సార్థపటిమఁదనరఁ
బట్టిగాఁబ్రసరించుభూపాలసేన
చేరిగాలువఁగ వేదిఁ గై నేనె శౌరి.

52

వ. ఇట్లుదశమీవేదిక నిషీదనం బాచరించి యర్చకకృతసపర్యలం గటాక్ష
ప్రసారమ్ములం బరిగ్రహించుచు భవద్వదనారవిందనుందరమృణీలహరీ
పరాభూతుండగు నస్మద్వల్లభు ననుగ్రహింపవేయని వేడు స్వాతియనఁ
దగు కర్పూరదీపమ్మునఁ గృతనీరాజనుండై కదలి మరల గుహాగృహ
ప్రవేశం బొనర్చునేడ.

53

ఉ. నాకు వయస్యయైన దివి నావలెఁగాక సమగ్రీముక్షర
త్నాకులమంచు రత్నములు హస్తమునంగొని రత్నగర్భయా
యాకసమందఁజేయ నవి యందక జాతెననంగనొప్పె బా
ణాకృతిగంధకజ్వలనయంత్రగళద్దుటికానికాయముల్.

54

శా. శౌరిశ్రీఁగనవచ్చి చూచియుఁ బునస్సస్థానమున్జేరుచోఁ
దారాసంతతి తుష్టిభారమునఁ క్రిందన్ రాలెనా రాజిలెం
దారామండలగ-ధకజ్వలనయంత్రప్రోచ్చలద్వోరచూ
త్కారధ్వనవియద్గతాగతచలద్వహ్నిస్ఫులింగచ్ఛటల్.

55

సీ. భగవంతుతిరునాళ్ళు భక్తిమైఁజూచి సం
తనముపాలై యున్న తల్లితోడ
మాటమాటకుఁ దేనె పోటురా సుతిసల్పు
కలుపుదీరిన మహాకవులతోడఁ

జతురుపాయోపాయమతి రాజకార్యముల్

నెఱవేర్పఁగల మంత్రివరులతోడఁ

యిలిలైన మీసాలు మెలివెట్టిపెకలించు

చిరుతచేష్టలుగల్గు సేనతోడ

తే. గీ. రాజు కురుమతిధరణీధరమ్మువదలి

తదలిచనుదెంచె జగదంబ కరుణకలిమి

సకలసంపత్సనాధమై సరసతతికి

బాపురేయననోవు సంబాపురంబు.

56

తే. గీ. సప్తమీపతియైన భాస్కరుఁడు నాటి

కురుమతిగిరీశునుత్పవం బరుగుదేఱ

భక్తిమై సేవఁజేయఁగ వచ్చెననఁగ

సుదయగిరిమీఁద రుచిమీఱు సుదయమందె.

57

త. భగవత్సేవయొనర్చిన

జగములరాగంబు లడఁగు జనులకనుచుఁ జె

ప్పఁగనెంచెనొయన సంతట

ఖగరాజు ప్రణవ్వురాగగరిమఁ గాంచెన్.

58

త. అరుణుం డుదయింపఁగ రాం

కురపానముచేసె ననఁగఁ గొలఁకులనెల్లన్

సరసీజము లరుణచ్చవిఁ

బొరసి జలజరాగమణుల పొలుపువహించెన్.

59

చ. సిరిచనుదోయితోడ సరిఁజేయుదు రందఱు కూడియున్న యి

క్కరివరకుంభయుగ్మము నొకండని నన్నన, రొక్కకుంభముం

బరిగొనినంత నిర్వరసమంబుగఁ జూతురఁటంచు నెంచెనొ

గరము కరింద్రకుంభయుగిఁ గ్రాలె రమాపతితీర్థకుంభమున్.

60

తే. గీ. నాకుఁ గుంభయుగంబు నున్నయదితాని

మలినమైయొప్పునంచు నస్మత్తగజము

శుచియైనకుంభమొకఁడు దాలిచెననంగ
రజఃకుంభంబు గొనుచుఁ దీర్థంబుదెచ్చె.

61

క. కురుపతిసరణీధరమున
మురవైరి యువస్వపర్య పూజకులెల్లం
గరమాచరించునంతటఁ
బరివారముతోడ ధరణీపతియుం దరలెన్.

62

సీ. దుందుభిధ్వని మహీద్యోహగములు నిండె
మర్దకారవము సమృద్ధమయ్యెఁ
గాహళధ్వనంబు కర్ణంబులు పగిలెచ్చె
గయినేతగనె భద్రగజచయంబు
వారువంబులు వల్లువలనముల్ గావించె
ఫేటకమ్ములు మేళగింపుగాంచెఁ
జామరమ్ములు కరాంచలచాలితములయ్యెఁ
గటకమెంతయు లసద్గతులమించె

తే. గీ. ధ్వజములెత్తిరి వీధులు తడిపి మల్లె
పూలు చల్లరి కత్తులు పొసఁగఁజేసి
రఖిలనైనికు లపుడు నయ్యవనివరుని
యాజ్ఞ తమతమయౌచలలందుఁదాల్చి.

63

తే. గీ. ప్రాగ్విసమ్మనఁ జతురంగబలముగొలువ
నశ్వమందు యశఃపటహములుచెలఁగఁ
జూపరులు సంతసమ్మనఁ జూచుచుండ
భద్రీదంతావళము నెక్కెఁబార్థివుండు.

64

చ. ఒడిసి మదీయవంశభవు నొక్కని బాలుని రామనాము నె
క్కుడుతమి లోబిగించుకొనఁగూడునె వీకని కైరవాహితుం
డడుగఁగవచ్చె నాఁగఁ జెలువారెడి ఛత్రముతోడఁగూడ న
య్యోడయనివెన్న నెక్కె కరి నొప్పుగ వెంకటరెడ్డి వీరుడై.

65

ఉ. దుందుభిరావముల్ నృపునితోఁజెలరేఁగుట లాలకించి చే
యందగుకృత్యముల్ మఱచి యందఱు మందగతి న్వలందు లా
నందముతో నృపాలకుఁ గనంజను దెంచుచుఁ జూచునంతలో
నం దగనేగె వేగ మహినాథుఁడు చామరపీఞ్యమానుడై . 66

తే. గీ. వారువమ్ములు వెన్కఁజెన్నార నృపతి
యంతరానందకలితుడై యఖిలబలము
చెలఁగి కొలువఁగఁ గురుమూర్తి శిఖరిచెంతఁ
గలనరసుఁ జేరి యచ్చటఁ గరివి డిగియె . 67

ఉ. స్నానముఁజేసి పుండ్రములు జక్కఁగఁదీరిచి భృత్యసత్తముల్
మానుగఁదోడరాఁగ నగమధ్యఁ బితామహాకంఠి వేంకటే
శానుఁడు నిల్పినట్టి కపివంద్రుని మారుతపుత్రుఁగాంచి యెం
తేనుతియించి యంతఁ జనియెం గురుమూర్తి గుహాగ్రభూమికిన్ . 68

సీ. గోవిందయని పెద్దగోలఁగొల్పెడువారు
జలజనేత్ర యటంచుఁ జాటువారు
దేవదేవ యటంచు నేవజేసెడువారు
మురవైరియనుచును మ్రొక్కువారు
శ్రీనివాస యటంచుఁ జెలఁగియాడెడువారు
ఫణితైలవతియంచుఁబల్కువారు
కరిరక్షక యటంచుఁ గరమునోమెడువారు
నిందిరాధవయంచు నెరఁగువారు

తే. గీ. నన్నురక్షింపుమనివేడుచున్నవాడు
వృజిలరక్షింపుమా యనిపల్కువారు
ప్రోవకున్నను నొట్టనఁబోవువారు
నై నభక్తులఁగనియె నయ్యవనిభర్త . 69

ఉ. కొందఱు పూలదండలను గొందఱు దివ్యమణిఁగణప్రభా
సుందరభూషణంబులను సొంపుగఁ దాలిచి శ్రీకు సేన కా

నందరసమ్మ బైటఁబడెనాఁ జెనుటల్ యుచిఁగట్టఁ దొందరన్
ముందట నారికేళఫలముల్ గొనియుండిరి దుస్థులైతగన్.

70

క. జనులహాళాహళిఁజూచుచుఁ

జనె సీతారామన్యపతివందుఁడు భగవం

తునికందరాగ్రభాగం

బునకున్ సపరిజనుఁడగుచు ముదమెదబొదలన్.

71

వ. నిజశిరోవిరాజమానసరోజలోచనచరణాంగుష్ఠమ్మునం జనియించి నికట
తలపటతరశ్రీచూర్ణ రేఖాంచలహాటరధరాధరశిఖరంబు తాఁకునం ద్విధా
భూతమై యధస్థలలల్లదూర్చికుటీయమువమధ్యభాగమ్మునం గలసి పదన
ప్రభూతలావణ్య సాగరసంగమంబు గనిన గంగాలహరీయుగంబునాఁ
దగు ప్రకాశితశిఖరనాళికా మూలమిళితస్వచ్ఛోర్ధ్వపుండ్ర్యుగమ్ము
మొగమ్మునందనర వకుళమాలాసౌరభీనమాస్వాదవవివశీకృతంబగు
మధుకరనికరంబునఁదగు సరసీజబీజపరం బురంబునం జెలువార నిరం
తిరలవణజలనిధిసమాలింగనమై రస్యయగుటంజేసి యిందిరాసుందరీ
సుందరకరారవిందస్యందమానమరందమాధుర్యంబును విజ్ఞానప్రదం
బును నేతద్విరచితంబును నగు ద్రావిడాగమసాగరంబు కరంబు కరం
బులం గొఁగిలించుకొని నేవించుచున్న గంగానది నాఁదగు శిశోర్ధ
రీయవల్లిక దివ్యదేహంబునం దనర, భగవద్గుణంబులను బంగారు
దారంబుల నిగమయంత్రంబులం గుచ్చి ధరించిన దివ్యసందంశికా
యంత్రిక యనఁదగు వ్యాఖ్యానముద్రాచే నారాయణపారమ్యంబునకై
సఖాగ్రస్తధూళీమాత్రంబైన సంశయంబులేదని సూచించుభంగి నెసం
గుచుఁ బ్రతిహారునకు దక్షిణభాగమున నిష్కణ్ఠుండును జ్ఞానగరుత్మ
త్రుప్తధర్మసముక్తారితానేకభవపన్నగపపన్నజనుండును వరణీతలం
బును సత్పథం బనిపింపవచ్చిన ద్యుమణియోయనఁదగువాఁడగుకతన
సంసారసాగరతరణియని నుతింపబడువాఁడును బ్రహ్మజనకూటస్థుం
డును శతారియు శతారినామకుండును నిఖిలవైష్ణవకులాభరణుండును
భగవంతుండునునగు వకుళాభరణున కెరఁగి, మఱియు సుభయవి

భూతి ప్రదానమ్మనం జనియించిన యశోరేఖాయుగళంబనఁదగు
 సితోద్వృపుండ్ర ద్వితయమును దురితపిశాచాపసర్పణంబునకై ధరిం
 చిన కనకవేత్రింబనఁదగు తిరుచూర్ణరేఖయును నిటలతలంబునం
 దనర, నిజశుచిత్వద్యోతకంబగు శిఖ శిరంబునంజెలఁగ, ఫణిపత్తిధా
 వంబు మనుజావతారపిహితంబయ్యును హృదయంబునం దిముడక
 వెలుపలికి వచ్చు తరళతరతత్పణామణీచుచియనఁదగు కాషాయశాటిక
 కటితటంబునఁ దనర హృదయస్థపద్మాక్షసూచకంబు నాఁదగు పద్మాక్ష
 మాలిక యురంబునఁ గరంబుమెఱయ, నిజాధీనమోక్షలక్ష్మీకరస్థిత
 కమలకుట్టలమనియు, జగదభయరత్నసంపుటంబనియు నెన్నఁదగు
 నంజలితో విశిష్టాద్వైత మతస్థాపనంబునంబడసిన సద్వజ్రివిజయస్తం
 భంబునాఁదగు సజలపవిత్రదండత్రయంబుతో ధవళతరమృణాలసూత్ర
 విధ్రాంతిం దెలుపు నుపవీతంబుతోఁ దనరు నుజ్జీవితశీర్షవైష్ణవచర్యం
 డగు రామానుజాచార్యుం బ్రణుతించి ప్రచురసత్త్వలగు పేంకటరెడ్డి
 ముఖులతో, “క్షంతవ్యోమేపరాధ” యని ధ్యానించుచు వెల్లిగొను
 సంతోషబాష్పమ్ముల నతిమందప్రసారిత్వైకైకపదవిన్యాసుండగుచు
 భగవన్మందిరకందరాభిముఖుడై చనునవసరమ్మున.

72

తే. గీ. బెత్తములుచేతఁబూని ‘భూవిభుఁడువచ్చె’

నంచురుశిపించి జనుల వారించుకొనుచుఁ

దనకు గొందఱు భృత్యులు దారిదెలుప

నరిగెఁ గురుమతివతిగుహాద్వారమునకు.

73

తే. గీ. ‘ఇవటనుండుఁడు రాజుగారేగుదెంచి

నారు లోపలఁ జొటులేదు మీరొడలను

మానుఁ’ డని భటులు జనుల మాన్పుచుండఁ

గురుమతీశ్వరుడరికేగె ధరణివిభుఁడు.

74

క. మితపరివారముతో సం

తతము నివచ్చితిలేని నానాదీప

ప్రతివిత్తకాంతిర

స్కృతగాఢతమస్కమయిన గిరిగుహలోనన్

75

సీ. పదునాల్గిలోకముల్ బహునిష్ఠచే నహ

ద్వివమొనర్చినభాగధేయమనంగ

ముడుపుమూటలుగట్టి మొక్కువారల రోగ

తతులు పాపు మహాషధంబనంగ

కురుమతిక్షోణీధ్రగుహలోనఁబుట్టిన

లలితమహేంద్రనీలంబనంగ

ముక్కురాన్వయమందుఁ బుట్టుభూపాలకు

లార్జించుకొన్న పుణ్యమృతనంగఁ

తే. గీ. గారుకమ్ములకెనయు నాకారగరిమ

గలిగి దయచిమ్మురూపంబుఁ గలిగి చెలఁగు

విశ్వభరు దివ్యమంగళవిగ్రహంబు

గాంచె వేడుకఁ గన్నుల కఱపుదీఱ.

76

వ. వెండియు సోమబాలపాలనచతురంబగు నిది నన్నమాత్రము పాలిం
పదేయని తలపోసి శరణాగతంబగు సోమబాలరేఖయో యనఁదగు
నఖరేఖచే మనోరమంబును సంపుటికృతంబును నగు పాదయుగం
బును ఖగనాధోరస్థలమహనీయైకావళీహారాయితంబును, హరిచరణంబు
మజ్జన్మశరణంబుని గరువంబుగాంచిన సురతటిని యతిశయంబు
సహింపక పాదజాతయగు నద్దానికన్న నుత్కృష్టంబగు వైశిష్ట్యంబు
సంపాదించఁ గట్టితటంబునం ద్విజన్మత్వంబుగాంచిన యమున
నాఁదగునదియునగు నూరుయుగళంబును, దానిం గాళిందీభ్రాంతింజేసి
చెలియని కౌగిలించికొనిన సరిస్వతి నాఁదగు పీతాంబరంబును, మదీయ
ధరణీధరభూషణం బీమహామహుఁ డని సంభ్రమంబునం బరతెంచి
కౌగిలించుకొనిన శేషాహి నాఁదగు వజ్రకవచితకటిసూత్రంబును
వినిమయకలనంబునందును నామవ్యత్యాసంబు లేని మధ్యమమునకుఁ

దగిన భూషణమోనాఁగఁ దాదృశంబై మనోజ మహారాజమణివరణ
సందేహావహాయగు కౌంచికచే విరాజమానంబగు మధ్యమంబును, మత్స్య
హజంబగు నీకరంబు వామంబయ్యు భగవద్విజయశంఖాలంకృతం
బగుచు నన్నీసడించుచున్నదను నవమానంబునంబోలెఁ గట్టితటంబుం
జేరి యథోముఖంబగు వామకరంబును, సంసారచక్రచంక్రమణమ్మున
భిన్నమతులరయి యేలకృశించెద రయ్యయ్యో ఈగిరినున్న మదీయ
చరణయుగళసేవ యొనర్చుఁ డని సూచించునదియోయన నధఃకృతా
గ్రింబుగా జనుల కభయమొసఁగు నభయ హస్తంబును, జిరకాలము
తన బింబాంతరమున నెలకొనియెనను సౌహార్దంబునఁ బరిరంభణంబా
చరించుకొనిన భానునికరనికరమో లేక యురోవిరాజమానలోక జననీ
కరారవిందస్యందమానపరాగరేఖయో యను సంశయం బొదవఁజేయు
నుత్తరీయాకృతపీతాంబరంబును, వియత్తలంబు జననియగు తననాభి
కుళంబు తెలియఁ బుత్తైంచిన వచ్చి నిజోరఃకృతనివాసంబులై
మరలఁ జనని తారకలో నాఁదగు నానాభిలంబమానతారానామకముక్తా
స్రజంబులును, నిసర్గతేజంబును ద్రయీశరీరంబునుగల నావలెఁ గళంకి
యగు నీచంద్రిండును భగవన్నయనంబు యగుటంజేసి మత్స్యముం
డనఁదగె నేనిపుడ తడురంబునం జనియించి తదౌత్కృష్ట్యంబు సంపా
దించెదనని జనించిన నభోమణియో యనఁదగు కౌస్తుభమాణిక్యంబును,
దనకుం గల చంద్రోపద్రవంబు తద్భగిని యగు రమకుం దెలిపెదనని
యురస్థలం బాశ్రయించి యచటఁ గౌస్తుభంబును దీపంబువలన భయం
పడి సమీపముననున్న నాభి గుహం డాఁగఁజోయి యచటను హారీయ
నాయకమణిం గని సూర్యుండనుకొని జడిసి పార్శ్వంబునఁ దారావళీ
భీతంబయి యటుచనలేక కృశించియున్న తమోరేఖ యనఁదగు రోమ
రేఖయు, బాల్యదాపల్యంబున వనమాల నతిక్రమించి యచటఁ దమ
యూధముంగానక డాఁగియున్న తిమిరశిశువనిగాని లేక దివ్యవిగ్రహ
లవణిమాహస్కూరతనయాసముద్బుద్ధంబగు సుడి యనియుంగాని పలు
కంబడు పుట్టుమచ్చయును, నేను మిత్రరూపముగలదాన నే నబ్జరూపం

బుగలదాన నీకేల యహంకృతి నీకేల కోపమని కొంతదనుకు గల
 హించునవియుంబోలెఁ బ్రత్యేక మబ్జమిత్రరూపంబు లవలంబించి
 చెలఁగు శంఖచక్రంబులచే విరాజితంబగు దోర్దండంచలంబులును,
 భార్యద్వయస్థితలగుచు సవతులగు రమయు, భూమియు నిజవదన
 సౌందర్యావలోకనంబునకై కలహింపుచుండ నిరువురను ననునయించు
 టకై యిరుప్రక్కలం గట్టుకొనిన ముకురంబులు నాఁదగు కపోలం
 బులును, గరిరక్షకా మ మ్మనుగ్రహింపుము పిల్లలమని కర్ణంబులందగులు
 కొని వేఁడుకొనుచున్న నిజవదనలావణ్యజలనిధిం జనియించిన మకర
 శిశువులోయనఁ దగు నింద్రసిల మణిఖచితంబులగు మకరకుండలంబు
 లచే మనోహరంబగు గండయుగళంబును, నిజవదనలావణ్యజలనిధింబడి
 విహరించుతటి నవట నించువిల్కాని రాకపోకలకుం గట్టినగట్టినదగు
 నాసిక కిరుప్రక్కల రెండునుఁబడి యొకదాని నొకఁడు చూచుకొనమిఁ
 జలితంబులగు మీనదంపతులనఁదగు లోచనయుగంబును, సర్వతో
 భద్రంబను పేరు తనకుగల్గినను జేదగు తనయాకులకు లోకనాధవద
 నారవిందమకరంద సేవనంబునం దీపి కఱపింతునని పిచుమందంబు
 మొదటఁ బరీక్షకై పంపిన పర్ణయుగమునాఁదగియు, ముఖరుచి యను
 మడుఁగునఁ గస్తూరీతిలకమను చేపపిల్లలం గ్రనియింపవచ్చి పరస్పర
 లిప్పాజనితకోపమునం గలహింప నుద్యమించి మొగంబులు వంచి
 యున్న నీటిపాములో నాఁదగియును, మేము సద్వంశప్రభవులము
 మీరు గోత్రభిదుపలంబులరని కర్ణమౌక్తికంబులు పరిహసింపఁగ నైఁ
 పక నాసావంశంబున జనియించి యెగిరిపైఁబడి కర్ణమౌక్తికంబుల
 తోడం గలహింపుటకుఁ జాలుగట్టి యెదుర్కొను నింద్రసిలంపుమణులు
 నాఁదగు కనుబొమ్మలును, మదన వీరస్థాపితత్రిభువనవిజయసూచ
 కాగ్రి ధాగోభయతోవ్యాలంబిభ్రూపత్రనాసికేక్షు స్తంభాగ్రకుంభత్తద్
 ధ్వజవిహ్నుమీనశాఖకంబనిగాని లేక కందర్పవీరభ్రూలతా చావసమా
 రోపితనాసావంశాంకురబాణాగ్రిఫలకంబని గాని పలుకంబడి ఫాల బాల
 చంద్రుం గళంకిఁగాఁజేయు కస్తూరీతిలకంబును, నిరుపమానసౌంద

ర్యంబు ఘనీభవింపజేయుచుండ నిమ్మహామహా నుత్తమాంగంబు
కర్ణాధిష్ఠితం బగుచుండఁగఁ గర్ణజనకుండనగు నే నేతత్పథంబున
వసింతునే యను నసూయచేఁ దానును నుత్తమాంగవసతి యొనర్చిన
సహస్రకిరణుండు నాఁడగు కిరీటంబుచే నుదితరవిమండలాగ్రచుంబి
తంబగు ఘనాఘనంబుంబురణించుచున్న నక్కురుమతీశ్వరు నాపాదమ
స్తకం బవలోకించి తనివి దీరక గద్గదస్వరంబొదవ నానందబాష్ప
ములుగ్రమ్మఁ బులకాంకురమ్ములువొడమఁ గుతూహలం బుప్పతిల
నమస్కరింపుచు నుతియింపుచుఁ గదలని యవయవంబులతో, వ్రాలని
కనుతెప్పలతో, జలింపని మనంబుతో, నద్దేవుపాదారవిందంబులు
మనంబున నునిచి ధ్యానించుచు దివ్యాభయహస్తసరభసవిగళత్రప్తసాద
కుసుమసముదయుం డగు కతన భక్తాగ్రగణ్యాత్మకూరుపురభూపతి
రాజ్యలక్ష్మీశిరంబునం బుష్పాభిషేకం బొనర్చుపగిదిఁ గాని లేక తదీయ
శుభఫలభీజావాపం బొనర్చుచున్న భంగిం గాని చూపట్టునప్పరమేశ్వ
రునకు మరల మ్రొక్కి నబాష్పగద్గదులగు కతన నేమియు నననేరక
ధ్యానించుచున్న వేంకటరెడ్డి ప్రముఖులతోఁ గూడ నిట్లని విను
తింపం దొడంగె.

77

సీ. కురుమూర్తిశైలకందరవిహారమొనర్చు

ఫణిశైలనాథ తుభ్యంనమోస్తు

కుర్మచిహ్నేణిభృద్గుహలోనవసియించు

హస్తిశైలేశ తుభ్యంనమోస్తు

కురుమతిజ్యాభృద్దరి రమించుచున్న నీ

లాచలాహీశ తుభ్యంనమోస్తు

కురుపతిశ్మద్రికందరనున్న శ్రీరంగ

పట్టణాదీశ తుభ్యంనమోస్తు

తే. గీ. భవ్యకరుణాసముద్ర తుభ్యంనమోస్తు

పద్మభవముఖ్యవినుత తుభ్యంనమోస్తు

పరమపురుష రమేశ తుభ్యంనమోస్తు
భవ్యకరిరాజవరద తుభ్యంనమోస్తు.

78

సీ. చతురంగబల మేకగతి సమగ్రప్రభా

వంబుగైకొంట నీవలనఁగాదె

కాళిదాసునిఁబోలు కవులిచ్చుకావ్యక

న్యలనుగైకొంట నీవలనఁగాదె

నవజాతిమణుల విన్నాణంబుగల కోశ

ములనుగైకొంట నీవలనఁగాదె

ఘనమణిప్రాసాదగణములొప్పురు సం

పత్తిగైకొంట నీవలనఁగాదె

తే. గీ. ప్రాభవముగల్గియుంట నీవలనఁగాదె

బంధువిస్తృతిగనుట నీవలనఁగాదె

బహుళముక్కురవంశభూపాలకులకు

శేషశైలేశ కుర్మతిశ్రీనివాస.

79

తే. గీ. నిన్నుశరణంబువేఁడెద నిన్నుఁదప్ప

నితర దైవములను నెన్న నేనెఱుంగ

నన్ను నెప్పుడు సంరక్షణంబొనర్ప

శీతలంబగు నీదయఁ జిలుకవలయు.

80

తే. గీ. తతమతినిగాక నే నింతదనుకఁ జేసి

యున్న పాపంబులన్నియు సున్నజేసి

యింక నే పాపములుచేయనీక మించు

గతి ననుంబోవుమయ్య కుర్మతినగేశ :

81

తే. గీ. నిన్ను సుతియింపనేరని చిన్నివాని

నన్నుఁ జపలుని రక్షింతువన్నదైర్య

సాహసంబులు గొనుటకు సాక్షిగాదె

రక్షితకరీంద్ర నీ ధుర్యవరక్షణంబు.

82

చ. రవితనయాచరభ్రమరరాజివిరాజితదేహ దేవదా
నవనుత శంఖవక్రధర నాకుభవాదికపింద్రనుత్య భూ
భువనధరప్రసిద్ధకురుమూర్తిగిరింద్రదరీకుటీరమా
ధవ యమృతోపమామితకథావిమలాసమలాలితాఖిలా. 83

మ. మరుదన్నప్రభుమౌళికోటివిలసన్మాణిక్యచారుప్రభా
కిరణాశీచపలాకులారుణకలాకీలాలదాయాదనుం
దరనేత్రద్వయ నూతనద్యుమణిరుద్దాయాదధామచ్ఛటా
ధర పక్షీశనుతా నతాఖిలజగత్సందక్షణశ్రీరతా: 84

తే. గి. రాజశేఖరదేవతారాజరాజ
రాణ్ముఖామరవినుతా : పరాక్రమవిజి
తామరాహిత : భక్తస్థిరానురాగ
రాధితపరాత్పర : వరకుర్మతిగిరీశ : 85

క. మందరగిరిధరకిటివర
సుందరవామనన్యసింహ శుభకరవదనా
నందకహస్త : యశోదా
నందన : కరిహరణ : నందనందన శౌరీ. 86

ఉ. తారలఁ గేరుగోరులు సుతారముఁజూప రమావసుంధరో
దారసుకంకిణారవ మనంత ముదావహమైజెలంగ నా
కారము నీరజంబుల వికారముబైటకుఁ బెట్టుచుండఁ జె
న్నారు భవత్పదద్వయ మనారతమున్ మదిలోఁ దలంచెదన్. 87

సీ. ప్రాఁబల్కుజవరాలిరాణివాసముగన్న
మునులు గన్గొనఁజాలుగవివి నీవ
పదితలల్ గలసోఁకుఁ బగసోఁకఁదెగటార్చి
ప్రజలఁగాచిన మగరాజవీవ
రాచయేన్దుల నేలరాచి వారలనల్ల
చెరువుగట్టిన జగాజెట్టివీవ

పదియాఱువేలయెన్నిదిమంది చెలులపై

భుజముసాచినపెద్ద బొజుగువీవ

తే. గీ. మంచుమలమూలుపల్కటాల్ మరులమగల

కొలుపుగనునట్టి వేలుపుతలవునీవ

యిపుడుమాపాలివేల్పువై యెసఁగితయ్య

గుడుసువాల్టాల్పు : పాపరాగుట్టవేల్పు :

88

చ. అని నుతియించి శ్రీహరికరాజ్ఞమునం దిడి యర్చకుండు కొం

డనుచు నుమవ్రసాద మభయం బొసఁగం దలమీఁదఁ దాల్చి య

య్యనముపదద్వయంబు హృదయంబునఁ దాలిచి భక్తిపారవ

శ్యనియతచిత్తుడై నయనసారసముల్ ముకుళించియుండినన్.

89

చ. తనపతి సోమభూపతి ముదంబున శ్రీహరిఁ జేరువేళఁ జె

ప్పినవిధమంతయున్ విడిచిపెట్టక పుణ్యమునంద బుద్ధియున్

జనులయెడం దయామతియు సజ్జనులందుఁ బ్రపత్తియున్ దనం

తన దగియున్నలక్ష్మీమయుఁ దన్నుతినేయఁదొడంగె నత్తతీన్.

90

మ. మిగులన్ నీవు దయాస్వభావుఁడవు లక్ష్మీపుత్రుఁడోనాఁబ్రసి

ద్దగుఱోపేతు భవత్కుమారకుని సీతారామభూపాలు బోగ్ర

వఁగదే శ్రీపతి : పోగ్రవకున్న సిరి కోపస్వాంతయోఁజుమ్మి; పె

ద్దగదా భర్తలకన్నఁ గాంతల కపత్యప్రేమ లోకంబునన్.

91

తే. గీ. జలజలోచన : మున్ను రక్షకుమార

చంద్రహాసధుగ్రవాదిరక్షకునినిన్ను

దివిరి మాబాలు నేలుమా దేవ యనుట

నాతి నగుటనుగావి యన్యంబుగాదు.

92

చ. అని నుతియించి పిమ్మట జగన్మాతయగు లక్ష్మీనుద్దేశించి.

తే. గీ. సోమునకుఁ దోడఁబుట్టిన సుదతివీవు

సోమభూపాలవరునకు సుదతి నేను

గానఁ జుట్టాలమగుమమ్ముఁ గరుణఁజూచి

యిందిరాదేవి మాబాలు నేలుమమ్మ.

94

సీ. వలరాజునందుఁ గల్వలరాజునందుఁ గ

ల్గినకూర్మి వీని రక్షింపుమమ్మ
కలవాని వేల్పుమూకలవాని నిరసించు
సిరియిచ్చి వీనిఁ తోషింపుమమ్మ
తులలేమియును నరాతులలేమిగల రాచ
రికమిచ్చి వీని భరింపుమమ్మ

కనికరం బర్ధిరాఁగని కరంబర్ధిఁగాఁ
జేయించి వీనిఁ గై నేయుమమ్మ

తే. గీ. సకలనరపాలవందితచరణుడైన
నీతనూజుని కెనఁగు లక్ష్మీతనూజ
నామమది సార్థకముజేసి నామనంబు
మోదరత్నాకరమ్మున ముంచుమమ్మ.

95

సీ. భయములేదని యొక్కపల్కు పల్కినఁజాలుఁ
బాకారిసిరి తృణప్రాయమనఁగ
అతిభక్తిగలదంచు నాదరించినఁజాలు

ధనదునిసిరి యదెంతటిదనంగ
నావాఁడవని పేర్మిచేవఁజూపినఁ జాలుఁ
బతుపతిసిరి గడ్డిపరకయనఁగ
మనసుదీరఁగ నొక్కమాటు చూచినఁజాలుఁ
గురురాజుసిరి గోటికొనయనంగ

తే. గీ. విశ్వజనయిత్రీ నీకు నాబిడ్డయందుఁ
గరుణగల్గుటకావలెఁగాని నీబ
లంబుగలవాని కేమిలోపంబు తల్లి !
భార్గవీ ! నీకుఁ బదివేల వందనములు.

96

వ. ఆని నుతియించుచున్నంత.

97

క. ననుఁజూచెను ననుఁజూచెను
ననుఁజూచెను ననుఁజూచె నాభాగ్యంబే

మని యందఱుఁ దామనుకొనఁ

గనె నందఱ శౌరి కరుణగలచూపులతోన్.

98

క. నీరాజనంబునకుఁ గ

ర్పారము వెలిగించి తెచ్చి పూజారియుఁగై

వారమొనరింపుఁడన సీ

తారామనృపాలముఖులు దద్దయుభక్తిన్.

99

ఆ. వె. కనుల నద్దుకొనిరి కన్నులు చల్లగాఁ

జేసి పోవుమయ్య శ్రీనతీశ :

సకలలోకరక్షణకలాచతుర : కుర్మ

తిగిరివాస ! దేవదేవ ! యనుచు.

100

వ. ఇట్లు నీరాజనంబునకు నమస్కరించి.

సీ. భృత్యవర్యులు కొంద టిదిదారి యిదిదారి

యంచు మార్గమ్ముసూచించుచుండ

అడుగడ్డునకు మాధవావతారంబు క

న్దోయిఁగట్టినఁయట్లు తోఁచుచుండఁ

గరితురంగమసటాకలితభూరణ మభ్ర

మణిహయంబుల రంగు మాన్పుచుండ

'జయమహారాజరాజ్యంశాధి'యని వంది

జనులు కైవారంబు సలుపుచుండ

ఆ. వె. ధన్యజన్మయైన తల్లితో బాంధవ

ప్రతతితోడ సుకవివితతితోడ

సోమభూమిపాలసుతుఁడు కుర్మతిగిరిం

ద్రమ్ము డిగియెఁ గడుముద మ్మొలర్ప.

102

తే. గీ. ఇట్లు డిగి భక్తజనముల యెసకమెల్లఁ

బరఁగనరయుచు నరిగి యంబాపురంబు

నందలిభవనమున కేగునంతలోన

నభ్రమధ్యంబునకు వచ్చె నభ్రమణియు.

103

తే. గీ. భోజనముచేసి యారాజపుంగవుండు
 గాయకులగానములు సుహృద్గణముతోడ
 వించు హృదయాంబుజము పల్లవింప రమ్య
 హర్మ్యతలమున విహరించె నతిశయముగ.

104

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకపిండ్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
 బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
 నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మునఁ
 చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

పంచమాశ్వాసము

తే. గీ. వాయువేగమ్ముగల్గెడివారువముల
నెక్కి యిర్వురు సాహిణు లెనక మెసంగ
నలరుధరణీధవునకు నంజలిఘటించి
పలికి రిట్లని సంతోషభరితులగుచు.

ప. దేవా ! సావధానమనస్కుండవై యాలకింపుము. భవదాజ్ఞాప్రకారం బున నుత్సవాగతజనంబుల నరసివచ్చితి మస్తన్మత్యనుసారంబుగాఁ జూచినంతవట్టు విశేషంబు లెఱింగించెద మెట్లనిన, శ్రీనివాసచరణార విందనందర్శనంబునకై బృంద బృందమ్ములుగా ననేకదేశమ్ములనుండి వచ్చిన పృజ లొకరిమొగ మొక రెఱుంగనికతనఁ బరదేశభాషాదుల నిందించుచు స్వదేశభాషాదులం బ్రీశంసించు కొనుచుండిరి. మఱియును ధవళోత్తరీయప్రావృతమస్తకులును వననగ్రంధికలిత వామకక్షులును బ్రహ్మవర్చసవిప్రులునునగు విప్రు లనేకులు వచ్చుచుండిరి. మఱియును గొందఱు తాము ముందువచ్చి దిగినచోటు మఱికొంద తాకృమింప నుచ్చంఖలమ్ముగాఁ గలహించుచుండిరి. మఱియు నొక్కబజారునఁ గొందఱు పద్మినీవల్లభకరంబులు పుండరీకంబులంబోలెఁ బటమంట మ్ముల విస్తరింపఁజేయుచు నుద్యోగు లుద్వృత్తవిపక్షులంబోలె ధాన్య పరిపూరితమ్ములగుగోసులను వృషభమహిషమ్ములనుండి పడఁద్రోయు చుండిరి. కొందఱు తండులమ్ములు రాసిగాఁ జేసికొని 'యోహో' జను లారా : ఇటురం డీటురం డంతకన్న నే నెక్కుడుగా నిచ్చెదనని చేతు లెత్తి పిలుచుచుండ మఱికొంద అంతకన్నను మేమెక్కు డిచ్చెదమని బొబ్బవేయ మరలిపోవు క్రాయకులను మొదటివా రంతకన్నను నెక్కు

డుగా నిచ్చెదమని పిలుచుచుండిరి. మఱియొకచోట మీకుఁ బృథుకా కృతిం గాంచెదము మమ్ము మర్దింపకుఁడని యాకోశించుపగిది సద్యో భర్జితంబులగుకతన నులూఖలాంతరమునలోగ్రీవుజ్జనంబునఁ జుంకారం బొనరించు ప్రీహులను నివియుఁగూడ మనలఁబోలెఁ బృథుకంబులే యను సంతనమ్మునంబోరెఁ జలించుచున్నస్తనంబులంబొల్పు శృంగార వతులు మర్దించుచుండిరి. వేరొక్కయెడ నాపణికాంగన వీహరిమండ కమ్ములు కఠినస్వభావంబులను గోపమ్మునంబోరె వేచి విసరుచుండిరి. మఱియొక్కచోటఁ గొందఱిక్షపాకంబీయుఁడని యడుగఁ గొందఱాప ణికు లాబాల్యాశిక్షితచాటువచనులగువారెం గాంచి వృషులగుడంబు కావలయునేయని యడుగఁ దద్వచనశ్రవణమాత్రపలాయమానులగు నవ్వారింగాంచి నహస్తతాళమ్ముగా నవహసించుచుండిరి.

2

సీ. ఒకచోట శర్కరనొసఁగుమంచును గొంద

అడుగ శర్కరలేనియట్టియొక్క

వర్తకుం డిదియేమివైఖరి యినుము కా

వలెనే యటంచునవ్వంగ వారు

'కాదోయి సిత మాకుఁగావలె' ననుటయు

గోధూమవిష్టాశి గొని 'సిత యిదె'

యని చూప వారును 'నారెర యిటు మోస

పుత్తువే యిప్పుని భూపుతోడఁ

తే. గీ. జెప్పెద 'మటన్న, నవ్వఁడు 'సితయొ కాదో

కనుఁగొనుఁడు పాజ్జులరు మీరు కనులులేక

యున్న వేతోక్కరికిఁజూపు కొన్నదెలియు'

ననుచుఁ గలహింపసాగె నోయహసిపాతి.

3

సీ. ఒకచోటఁ బిణ్ణపీఠిక నెన్నఁడెఱుంగని

చాందసుండై నట్టిజ్ఞెసురుండు

వచ్చి హింగువు గోర, వర్తకుండొకఁడు ర

మృనుచు సురామంతున మా డు

కాణమునం దేదికావలెననఁ గర్ణ

ములు మూసికొనుచు విప్రుఁడు కటకట

చునుచు నిష్ఠివనంబాచరించుచు జందె

మును నివీతముఁజేసికొనుచు నెన్నఁ

తే. గీ. డేవి రాని బజారునకేల వచ్చి

తిని సురామతమఁట యిది, దీనికేమి

నిష్కృతియొ యంచు దాని విందించుచున్న

నతని నాడింపసాగి రోయవనిపాల :

4

వ. మఱియొక్కచోట మహాజనసంఘపారావారతురంగతరంగకౌతుకసమా
గతరంగ దుత్తరంగ గంగాయమునానరస్వతీత్రాంతివల్లి కామతల్లికోప
ఘ్నయిత క్రయవిక్రయకానీతసముద్వేల్లన్మాంసలతరధవళనీలశోణవర్ణ
మాహాక్షధ్యక్షంబులు లక్షలకొలఁదిగ నక్షీణాక్షీక్షణదానదక్షమ్మురై
తనరారుచుండె.

5

సీ. ఒకచోటఁ బటమందిరకలితమ్మలగు నం

చులను విప్పుచుఁ గట్టుచునుజెలంగు

నట్టి వర్తకు లిచ్చునట్టి మాంజిష్ఠాది

వస్తువుల్ గొనుచున్నవారిరొదయు

సౌవర్ణతంతువిస్తారితరాంకవా

దికపటపటలమ్ములకునయి తగ

వందలకొలఁదిగా వచ్చెడిజనముల

కొలాహలమ్ముసుగూడి కొండ

తే. గీ. దరుల వ్యాపించి యటనుండు తపసులకును

గర్జనిర్భేదనమొనర్పఁగా బయటికి

వచ్చి వారు మహాశ్చర్యమచ్చుపడఁగఁ

దలలనూచుచుఁ జూతు రుత్సవము సధిప.

6

సీ. కొండనెక్కెడివారు కొండనుదిగువారు

దేవున కెరఁగి నుతించువారు

పరుగెత్తువారును బడువారు తమయంత
 లేచువారును వారిఁజూచువారు
 ఘోషించువారు సంతోషించువారు త
 మ్మనువారు నటనుండుఁడనెడివారు
 ఫలములు గొనువారు పంచదారను గొను
 వారు కీర్తనములఁబాడువారు

తే. గీ. దాసములొసంగి సుకృతమ్ముఁబూనువారు
 శ్రీనివాసాన్యమెఱుగక చెలఁగువారు
 నైనజనసంఘములచేత వ్యాప్తమగుచు
 గొండ కన్నులవండువై యుండెనధిప.

7

సీ. పటమంటపములు ముప్పదివేలకెక్కుడు
 వృషభంబులవి వేనవేలసంఖ్య
 నశ్వమ్ము లొకలక్షయైన నుండకపోవు
 చేలముల్ లెక్కింపఁజాల మేము
 రూప్యరాసులను నిరూపింపఁగరాదు
 భక్ష్యపుంజములఁజెప్పఁగఁదరంబె
 తండులరాసులు తండోపతండముల్
 రసవస్తువుల లెక్క రాదు చక్క

తే. గీ. నెచటఁజూచిన వర్తకు లెచటదృష్టి
 నించినను వస్తుజాతమ్ములెంచఁదరమె
 చనికనీనదేవరకును విశదమకాదె
 భూమి యీనినయట్లుండె భూపతిలిక.

8

క. కల్లలుగావు నవోదన
 ముల్లనిలఁగ భాండములు మహోన్నతగతిజొ
 బ్బిల్లఁగ నద్రిప్రాంతము
 చుట్టిమయమయ్యె భూపః సుందరరూపా.

9

సీ. మార్దంగికధ్వానమానసీయంబురై

తాళారవానుబద్ధమ్ములగుచు

వల్లకినాదసంపత్తిరమ్యమ్మురై

తానప్రితానచిత్రమ్ములగుచు

మాసనీయామానగానగమ్యమ్మురై

ఘటవాద్యరవసముత్కటములగుచు

ముఖవల్లకినాదముఖరవయుతమురై

బహుళవైదేశికస్వనములగుచు

తే. గీ. తర్తదనుగుణరీతిః జిత్రమున కతుల

గతుల సంతసమొసగుసంగతుల నెఱిగి

పాడి యాడంగ నేర్చిన పోగ్రడలున్న

వేశవాటములవి వేనవేలు భూప :

10

చ. ఎవఁడవు నీవటంచు వచించెడివా, రెవఁడంచుఁబల్కు నీ
కవసరమేమి పొమ్మనుచు వాడెడివారును, దారియమ్ము మే
మవలకుఁ బోవఁగావలెనటంచు వచించెడివారు, నావయిం
గవయకు మది పొద్దదియ కా యటుపొమ్మనువారు భూపరా :

11

చ. నగలివి చూచుచుండుడని నమ్మికచేఁ దమ కెచ్చిపోవ నా
నగలను గొంచు వారు చనిన స్సగలిచ్చినవారు వచ్చి మా
నగలని యేడువందొడఁగివం గని ముచ్చులఁబట్టితెచ్చి యా
నగల నొసంగుచుండుము జనమ్ములు విన్ను నుతింప భూపరా :

12

చ. పనిగొని యట్కులుకె నెనగపప్పు నపూపములున్ సుసంభ్రమం
బునఁ దినువారు కొంద, అనుమోదమునన్ సురత్రావిత్రావి భూ
మినిబడి మాటికిం బొరలి మేసులెఱుంగక కారుమాటలకె
వినఁ గొఱగావరీతిఁ బలవించెడువారును గొందఁతో నృపా :

13

సీ. పల్లెపూల్ నిగనిండ నల్లిల్లిగఁజుట్టి

విడెము పుక్కిటనిండఁ గడలుకొల్పి

తనువెల్ల మంచిగందమ్ముగాఁ గయినేసి
 చలువబట్టలు పొర్పెసంగఁదాల్చి
 యొకకే లొకరికే లొకటిగాఁగీలించి
 సుందరీమణులపైఁ జూపునించి
 యన్నికార్యములు నట్టడవిలో దిగడించి
 చాంచల్యమును చిత్తసరణిఁబెంచి
 తే. గీ కులకుగుబ్బలజవరాండ్రగుంపులోని
 కరిగి యారాటుపోటుల కాగి నిక్కి
 నీల్గి విహరించుచున్నట్టి నీటుకాండ్ర
 వర్జనము నేయ మేమెంతవార మధిప !

14

చ. కురుమతివర్వతేంద్రమునకుం బ్రాణమిల్లుకతమ్మునం దమోం
 కురములు వీడుభంగి మఱికొందఱు ముండితమూర్ధమొప్పఁ బు
 ష్కరిణి మునింగి “పాహి మునినన్నుత దేవ ముకుంద” యంచు ను
 స్థిరమతులై భజించుచును జేరిరి కొండకుఁ బార్థివోత్తమా !

15

చ. నరవర యేమిచెప్పుదు మనారతసంఘవిధుక్షితంబు పు
 ష్కరిణి తదంబుపాన మవగాహనమున్నిరసించువారి క
 క్కురుమతినేత శాస్తియొడఁగూర్చు ‘నెఱుంగము పాహి నో’ యనం
 గరము ననుగ్రహించుఁ గరుణావరుణాలయుఁ డాతఁ డెట్టిఁడో :

16

ఉ. దేవునిఁ జూచువేడ్కఁ జనుదెంచినవారు సహస్రజిహ్వలం
 దేవరవారిపుణ్యము గణింతు, రదేమన నీదృశత్వసం
 భావితుడైన శేషగిరివాసుఁడు కుర్మతి నాయకుండు సం
 భావనఁజేసి మిమ్ముఁ బరిపాలనఁజేయుటఁగాదె భూవరా :

17

చ. పలుకులు వేయునేల, రవి పశ్చిమదిగ్ధరణీధరావని
 స్థలనికటమ్ముఁజేరెడు లసద్గతి శ్రీపతిపాదుకోత్సవం
 బలవడువేళయయ్యె నెలవంచు సలామొనరించి యేగి రు
 జ్జ్వలతురగాధిరూఢులయి సాహిణు లాహరినేవఁజూడఁగన్.

18

చ. సనకసనఃదనాదిమునిసత్తము లెవ్వని పాదుకాద్వయ
 మ్మును బనిఁబూని చేరి భవము న్నెడఁబాయఁగ నెంతు, రట్టిదే
 పుని వరపాదుకోత్సవముఁబొల్పుఁగ జూడఁగ నిచ్చ పిచ్చలిం
 ప నృపతి కుర్మతీశ్వరుని పర్వతసన్నిధి కేగనెంచుడున్.

19

క. కరులును హరులు పదాతులు

ను రథమ్ములు మెఱయఁగా ననూనప్రమదా
 కరమై సరిపాలకుని చ
 తురంగబల మేగుదెంచెఁ దుందుడుకుమెయిన్.

20

క. లలితమ్ములు సాదికరో

చ్చలితమ్ము లురశ్శిరఃప్రసారణవిలస
 ద్వలితమ్ములు కలితమ్ములు
 బలితమ్ములునైన కరులు బహుముదమొనఁగెన్.

21

క. ఖరగోపసమా మనకని

శిరమున్ దగవలచి చింతచే సూక్ష్మతులం
 బరపు చయశము విడుచుగతి
 ధరఁద్రవ్వెఁ గులీనతురగతతులు ఖరములన్.

22

క. అంజనగిరిసమ మరికరి

భంజనమున్ మంజులమును భద్రమునగు మే
 ల్కుంజరము నెక్కి భూపతి
 కంజనయను జూచువేడుకం జన్మగిరికిన్.

23

తే. గీ. కరివరములు పదాతులు రథములును

గురుమతిగిరింద్రపతినేవ కరుగుచున్న
 నరపతికి ముందు నడచె సుందరతరముగ
 సచ్చపుచ్చమ్ములై నట్టి హరివరములు.

24

తే. గీ. అగము చనుదెంచుచున్నదోయమ్మలార

యనుచు గజమునుజూచి భ్రాంతినివహించు

నొక్క గ్రామాంగనను జూచి, యొక నిషాది
నాగ యని పల్కి నగియె విన్నాణముగను.

25

క. సరసిజనయనోత్పవముం

బరికింపఁగ వచ్చినట్టి బహువిధజనులం

బరికించుచుఁ బుష్పితగిరి

వరనికటమ్మునకుఁ జేరెఁ బార్థివుఁ డంతన్.

26

చ. సలలితరీతి నాట్యములు నల్పుచుఁ బాడుచు నీలలోలనృ
ష్టుల నిగుడించుచు న్నైగడు సుందరురౌ వెలయంచయానలం
గలయఁ గనుంగొనెన్ నృపతికాంతుఁడు కుర్మతినన్నిధిన్ మహా
జ్వలతరమంటపోపరిలనన్మణిపీఠసుఖోపవిష్టుఁడై.

27

చ. ఇట్లు భూపాలప్రముఖులు నిర్భూనందదంతురితాంతరంగులై యట
నుండునెడ.

28

చ. అలకురుమత్యగేశుమహిమాతిశయం బది యావహింప ని
మ్ముల మఱికొంద తాడుచును మ్రొక్కుచుఁ జేతులనూచుచున్ గిరి
స్థలమున గండశైలముల సారసలోచనునొద్దఁ బఱ్యవీ
ఘల మఱియచ్చటచ్చటను దోరముగాఁ దిరుగాడిరెంతయున్.

29

క. ఎఱిగియు నెఱుఁగనిగతిఁ గొం

దఱు బంధుల విడచి రాజు దర్శింపక మై

మఱిచియుఁ బలుకక గౌరవ

మెఱుఁగక తిరుగాడసాగి రేమనవచ్చున్ :

30

సీ. విడిపోయి మాటికొవీపుపైఁ బొరబాడు

కురులజార్ముడి వైచుకొనుటమాని

దిగజారి కాళ్ళకుఁ దగులుకొనెడి పైట

కులుకుగుబ్బల వైచుకొనుటమాని

చిందరవందరై క్రిందుమీఁదునుబోవు

హారమ్ములను జూచుపైనమాని

చెమట యేరై పాఱఁ జెదరి కొలువగట్టు

బొట్టును సవరించుపూన్కిమాని

తే. గీ. నర్తనం బభ్యసించుచందంబుదోఁపఁ

గులటలనుబోలి లజ్జనుగోలుపోయి

యధికతరమైనయావేశ మావహింప

నెనసియాడిరి తగుకుటుంబినులుగూడ.

31

వ. ఇట్లుభగవన్మహామహిమావేశంబున నొడలెఱుంగక పొరలాడు జనులం
గాంచి యెవరేని వీరలు విడంబనార్థముగా నిట్లానరింతురుగాని యిట్టి
భగవన్మహిమ కలుగునా దబ్బరయని తమలోఁ దమ రనుకొన్నయంత
మాత్రని వారును భగవన్మహిమావేశంబున,

32

చ. వెనుకటివానికన్నఁ బదివేలమడుంగులు గొప్పగాఁగ న

ర్తనమొనరించుచు న్మదపరాధమునైఁపు మటంచు గండతా

డనమొనరించుకొంచు నకటా యిటులెన్నఁడు చేయమంచు న

య్యనఘుని మొక్కిసాగిరి తదద్భుతదివ్యమహత్త్వమెట్టిదో :

33

తే. గీ. కొందఁ టిలువీడినదిమొదల్కొనియు గంతు

లిడుచుఁ బుష్కరిణింజేరి, యేదియో మ

ఱచినటుల వెన్నకేగి మరలయు వచ్చి

యుబ్బుచును నొక్కక్షణకాల మూరకొండుగ్గి.

34

ఉ. పాపములార ! మాపయికిఁ బాఱఁగఁబోకుఁ డటంచు మీఁదికిన్

రేపెడుభంగి జేతులను నింగికిసాచుచుఁ గొందఱున్, జగ

ద్వ్యాపకుఁడీతఁ డీయనఘుదాఁటినవేలుపులేఁడటంచు వే

చూపెడుభంగి శీర్షములు చొప్పడఁదిప్పుచునుండుగ్గి కొందఱున్.

35

ఆ. శ్రీనివాసునేవఁజేయ నుచ్చైర్గతి

యెసఁగుననెడిభంగి నెగురువారు

శ్రీనివాసునిందఁజేయ నధోగతి

బరఁగుననెడిభంగిఁ బడెడువారు.

36

తే. గీ. కురుమతిగిరిశునుత్పవం బరయవచ్చి
 సట్టిజనములవ్రేగున కాగలేక
 యిల యొడలు కదలింపఁగా నెగిరి పడిన
 భంగిఁ గొందఱు పొదలిరి భక్తులపుడు. 37

తే. గీ. శ్రీనివాసుని భక్తులమైనకతన
 దండపాణికినయితము దండపాణు
 లమగును మనుచుఁ దెల్పెడియట్లు చేత
 దండములు పూని రందుఁ గొందఱుజనములు. 38

వ. మఱియు నిశ్వాసశ్వాసననిగళమ్మునకై శ్రవణవల్మీకమ్ములనుండి
 బయలుపెడలి గరుడధ్వజమహిమావేశజనితసాధ్వనమ్మునంబోలె గం
 పించుచున్న కృష్ణాహికన్యకలునాఁదగు ప్రతిక్షణకంపితభ్రూలతలచే
 జనులకు భయహర్షంబులంకురింపంజేయుచు భక్తు లిటునటు తిరుగు
 నంతట నలుదెసల దృష్టి ప్రసరించునంతవఱకు గుంపుగుంపుగా భగ
 వన్మహిమాతిశయమ్మున నెగిరిపడుచున్న జనులచే నిబిడితమ్ముగు
 కతన రమాకాంతుమహిమ నూహించి యూహించి భూమియురోమాం
 చంబునం బొదలెనో నాఁ జెలువారుచుండ, నీదృశోత్పవసందర్శన
 మ్మునఁ దామును నావేశితమ్ములోయన భేరిపటహపణవహూణవాన్య
 కాహళాదులు సింహనాదంబులంబోని సమగ్రద్వానాబుల నెసంగు
 చుండఁ దామును నావేశితమ్ములో యనఁ జూమరోత్కంపవసనవతాకా
 పటలమ్ములు గంధవాహందోళితంబులై కదలుచుండ, సర్వంసహ
 యయ్యు జగదీశదివ్యావేశంబు సహింపనేరక మీఁదికెగిరిపోవు వస్తు
 మతియోయన ధూళికాపాళికలు ప్రబలుచుండ, మునుముందు కురు
 మతిగిరిదనుకం బరుగిడి శ్రీనివాసపాదుకాసమాశ్రయణంబుదక్కు
 ధరణీభృదాశ్రయణం బనుచితంబని తలంచియోయన మరలి పాదు
 కలదనుక పరుగిడివచ్చు నావేశితజనమ్ములచేఁ బరివృతంబును,
 శ్రీనివాసదివ్యపాదాత్మద్విదయుగళినమర్పణమ్మునకై తదనుగ్రహవర్ధ
 మానమ్ముగు వర్ధమానాఖ్యాగ్రామమ్ముననుండు భక్తవరునిచే యథా

విధినిర్మితంబును, తచ్చిరోధ్యతంబును, సమగ్రజనభవపాశజడిమవిడ
 శనచణుండగు మదావళవరదుని పదారవిందయుగళంబును నిరంతర
 భవపాశసమాఖ్యయును జడాదినాదత్వంబునుగల నమ్మబరిపాలించు
 నని నిరంకుశవిశ్వాసమ్మున వరుణుం డభ్యర్థనోపాయనమ్ముగా నంపిన
 నిష్కరాశియుగళంబనఁ దద్దిశాభాగానీయమానంబును, జలనిధిసుతా
 తనులతానితాంతకాంతి నపహరించి ఘనదుర్గం బాశ్రయించి బలరిపు
 మణినఛాయ రమానివాసదివ్యవిగ్రహదుచిప్రాప్తవిగ్రహభేదబహు
 ధవళంబగు నద్దానితోఁగూడ నేతత్పదారవిందయుగళంబుకన్న నవ్య
 శరణంబు లేదని ద్వేషాభూతంబై శరణుజెందిన విద్యుల్లతామండలం
 బనఁదగికాని లేక నన్నజసృవిష్ణుపదాభరణమ్ముగాఁ జెప్పుచుండురు
 తత్పదారవిందంబాశ్రయింపని నాకేది యుచితంబుగాదని విరంతర
 తత్పదయుగళోదగ్రభూషణద్వంద్వరూపంబు ధరియించి యిదియేమో
 కనుఁగొందునని శంకితుఁడై యూర్ధ్వభాగమ్ముననుసరించి వచ్చు
 చంద్రునిచే రమణీయంబగు సహస్రకిరణమండలంబు నాఁదగికాని,
 ధవళతరవితానరమణీయూర్ధ్వభాగకాంచనసూత్రకలితంబును, శ్రితియు
 గళేమకుటీద్వితయాలంబితమ్మునునగు శ్రీనివాసుపాదుకాయుగళంబును
 విలోకించుచున్న మానవులయు, వసుంధరాధురంధరప్రేముఖులయు
 హృదయంబులు సురకార్యం బాచరించి వచ్చిన జానకీహృదయానంద
 నుండగు దశరథనందనుదివ్యపాదుకాయుగళంబు బురస్కరించుకొని
 యెదుర్కొనుచున్న సాకేతనగరవాసులయు, దానింజూచుచున్న విభీష
 జాదులయు హృదయంబులంబోలె నానందబంధురంబులై చెలఁగె;
 నీ యానందంబు వర్జింప మహాకవి వచనమ్ములకును సపాధ్యం
 బై యుండు.

39

కా. వ్యాసోద్దాలకశౌనకప్రేముఖు లేపాదూర్ధ్వయం జూడఁగా
 నాసల్చెంది తపమ్ముజేసి తుదకుంబ్రాపింతురో యట్టిశ్రీ
 వాసాంఘ్రిద్వయరక్షల మ్మరవరాప్రాప్యమ్ములం గాంచి యెం
 తోసంతోసముఁడెంది రందఱును దత్ప్రొత్తక్రియాధుర్యులై.

40

శా. పాతివ్రత్యముపట్టుఁగొమ్మ కరుణావరాశి బుద్ధిక్షమా
చాతుర్యంబుల కెల్ల సోమధరణీశానార్దదేహంబు తా
నోతల్లీ : హరిపాదుకా : సదయవైయొక్కింతరక్షింపుమా
సీతారామన్యపాలునంచు వచియించెంబేర్మినిందారఁగన్. 41

శా. ఓతల్లీ : హరిపాదరక్షవని నిన్నూహింతు లోకంబు లీ
వేతన్మాత్రమకాక మానవసుపర్వేశానముఖ్యామర
వ్రాతంబున్ దయంబోచుచుండు వతిచిత్రంబంచుఁ గేలొడ్డి యా
సీతారామన్యపాలకుండు నుతియించెం బేర్మిదైవాఁగన్. 42

చ. భరతుని శౌరిపాదయుగబద్ధమనస్కుని రాజ్యమిచ్చి మున్
గరుణదర్పఁబోచినప్రకారమునన్ మమునేలు సోమభూ
వరసుతు సర్వభూమిపతివంద్యు నొనర్చుచుఁబోవుమా దయా
భిరతినటంచుఁ గేలొగిచి వెంకటరెడ్డి నుతించె నెంతయున్. 43

తే. గీ. కురుమతీశ్వరుపాదపుష్కరసుహృత్వ
గరిమ గను ధామనిధిని నిన్ గాంచి జనులు
హృదయగుహఁగల తమమును నీసడింతు
చిత్రమని పాదుక నుతించెఁ జెలఁగియొకఁడు. 44

తే. గీ. అహహ మహదాశ్రియంబు నీ కబ్బుకతనఁ
గాదె బ్రహ్మాదిదేవతాగ్రణుల మకుట
తటము లెక్కుచునుండు నిత్యమునటంచు
శౌరిపాదుక నొక్కఁడు నన్నుతించె. 45

చ. హరి యటులుండుఁగాక మమునారసిప్రోవఁగ నీవ దిక్కును
మ్మరయ జగత్త్రయావనమహామహిమమ్మునఁబొల్పుశౌరి త
చ్చరణయుగావనమ్మునకుఁ జాలినమేటివి నీవటంచు న
త్తిరుమలరాయఁ దంజలివిధించి నుతుల్పచరించెఁబాదుకన్. 46

కవిరాజవిరాజితము.

అనుదినమున్ హరిపాదయుగమ్మున నంటిచెలంగుచుఁ గంటకబా
ధను నిరసించుట యుక్తమకాని సదా నినుఁ గొల్పెడివారి మనం

బునఁ గలకంటకముల్ హరియించి సమున్నతిఁగంటకముల్ తనువె
ల్లనుబొనఁగించెడు పాదుకః బల్వరలంబిది యంచొకఁ డెంచెనొగిన్.

తే. గీ. అంబ ! నీచే సపదరక్షఁడైన జగద

ధీశ్వరుండు పరమఁడయి యెసఁగుచుండ

దైత్యులెల్ల విపదరక్షతనుభజింపఁ

బాదుకా ! హేతు వేమని పలికెనొకఁడు.

48

తే. గీ. ఇట్లు తన్నెల్లరును సుతయించుచుండఁ

గలితతూర్యస్వనమ్ములు గడలుకొనఁగఁ

బార్ధనారక్తులయినట్టిభక్తులెల్లఁ

దోడఁరా గిరికేగఁ బాదూయుగంబు.

49

క కురుమతిగిరిపతివరపతి

చరణాసక్తుఁడగుభక్తసత్తముఁ దొకఁ డా

హరిపాదుకలను శిరమున

ధరియించి రయమునఁ దెచ్చెఁదత్తేస్థలమునకున్.

50

చ. సనకసనందనాదిమునిసత్తమనేవ్య మవంతకాంతియుం

గనకమయంబునున్ సుజనకామదమున్ పరముక్కురాన్వయా

గ్రణియగుసోమభూపసుతుఁ గామము విచ్చి యనుగ్రహించుక

ల్పనగము పాదుకాయుగము పర్వతమం దొగి నిల్పెనాతఁడున్.

51

శా. ఆవేశమునుజెందియాడుచు మహోద్యుద్ధావముల్ నేయుచున్

దెవేశాఁఘ్రులనెంచు భక్తజనులెంతేనెల్లెడఁ మీఱఁగా

నావేశమునుజెంది వారివలె నాట్యప్రక్రియ నొప్పె నా

శ్రీవాసాశ్రయమైనభూమిధరమున్ జెన్నారె విన్నాణమై.

52

క. శక్రాదివినుతమగు హరి

చక్రము పుష్కరిణిఁజేరి చయ్యనఁ బూజా

ప్రక్రియలనొప్పఁగా గ్రహ

చక్రాదిపుఁ డరిగఁ జరమతైలమునకున్.

53

తే. గీ. అలసుదర్శనముంజూచి యఖిలజనులు
ముందుగా మోదవార్జిది మునిగి రంత
నరుణుడు నపాస్తతాపుడై చరమవారి
రాశిలోన మునింగెను రయమెలర్ప. 54

మ. మును మన్నామకు నైంధవుందునుమ నంభోజాపునిం గప్పి తా
ననుకూలక్రియ నొప్పెజకృమిది కట్టాయంచు లోనెంచి దా
నిని గెల్వకగమకించియోయనగ నెంతే నగ్రపాదద్వయ
మ్మును బై కెత్తిచెలంగె నైంధవము కుర్మార్తీశుద్వారమ్మునన్. 55

క. అరియను నామంబూనియు
నరికర్శనమయి చెలంగు హరిచక్రము సుు
దరమగుకుసుమతిగిరికం
దరమునకుంజేరె భక్తతతి సుతయింపన్. 56

ఉ. యామినియన్వేలంది యుడుహారముల న్మెడఁదాల్చి కౌముదీ
క్షౌమముగట్టి శౌరికి రకమ్ముగఁ దాఁదిలకమ్ముదిద్దఁగా
రామగు నర్థవంద్రుడను రాజతపాత్రుఁ గళంకమున్ గురం
గీమదమూని వచ్చె హరికిం బరిచర్యయొనర్చుటబ్రీమే. 57

క. తాదృగృక్షోగణశ
త్రూదారోత్సవమునందునొగి దుందుభి నా
నాదిగ్వ్యస్తనిజధ్వని
మోదంబొనరించె జనసముదయంబునకున్. 58

క. మానుగఁగోజాహతినెం
తేనిన్ మధ్యస్వరాభివృద్ధింగని యా
యానకమాయుత్పవమున
నానాకన్యాతమయ్యెనట యేమందున్. 59

శా. భేరీభాఁకరణమ్మునం జనము బుద్వేలమ్ముగాఁబోవురై
చేర న్వేన్నైలనల్లదల్దనర నాశ్రీనాధుగుఱ్ఱంబుజె

న్నారెన్ మందరపర్వతీంద్ర చలితంబై యొప్పు ఊర్బాస
ద్యోరమ్యంబగుకాంతినొప్పెసగునాయుచ్చైశ్రవంబోయనన్. 60

మ. ఆగుడోలాకలనమ్మున నివశతౌతన్వంగులన్ శ్రీలలం
దగవంచించి జనారవాకలితమౌ ద్వారమ్మునన్ మాధవుం
డగళత్తుండను జన్మవత్సలతచే నంపింప నుచ్చైశ్రవం
బొగిఁ దావచ్చెనొనఁగ నొప్పెసగు నశ్వోత్తంస మెక్కి న్వెసన్.

మ. సరవి న్నొల్పె నపద్మరాగకలశచ్చత్రంబు పాపాపహ
ర్తృరమేళానమహోత్సవంబు గన స్వాతీతారతోఁగూడి చం
దునుఁ దేతెంచినభంగి నీలమణులన్ నూర్కొన్నదండంబు త
ద్ధరిసందర్శనవిగ్గళచ్చళికాంకాంకూరమో నాఁదగెన్. 62

క. హరిహరినిర్మలతరపు

చ్చరుచిన్ విజితంబులగుచుఁ జామరములు త
ద్ధరికి నపర్యయొనర్చెడి
కరణం జెలువారె లలితకంపితగతులన్. 63

తే. గీ. హరిహయంబయ్యు ధవళమైయలరె దీప
దీప్తినరుణమయి చెలఁగెదేవదేవు
నీలనీరదకాంతిచే నీలమయ్యె
లసితగంధకదీపరుచి సితమయ్యె. 64

తే. గీ. తనకును ననాముఁడై నట్టితార్థ్యనెర్కె
నితఁడనుచు వైమనస్యంబు నెనసియున్న
వాణివతి నతిసంతోషవార్ధి ముంపఁ
జనె నధిష్ఠించి కుర్మతిజ్ఞాధిపతేత. 65

తే. గీ. రత్నసానువటన్న పేరన్దనర్పి
గర్వముననొప్పు మేరువుగర్వమడఁప
దీపవజ్జులు నల్గడల్ దేజరిల్లఁ
దాదృశంబయ్యె గుర్మార్తిసరణిధరము. 66

తే. గీ. ఇవటనుండిన నీధరాభృతనీజ
నితమణుల కోడితిమటంచు నిందవచ్చు
సవతుఁజెందఁగవలెనుంచు సచ్చయంబు
లటఁ బడినరీతి నొప్పె దీపాశులెల్ల. 67

మ. లలి నస్మత్పతియైనవంద్రుభగినిన్ లక్ష్మీమహాదేవి ని
మ్ముల నెజ్జన్ దగమోసపుచ్చు యెటకేఁబోనున్నవాఁ డీతనిన్
గలయంజూచెద మంచుఁ దారకలు సన్నాహంబుతోనుండెనా
నెలవాందెన్ గిరినుండి క్రిందిదనుకన్ దీపంబు లిర్వంకలన్. 68

తే. గీ. ఎద్దియొక్కొక్కె దనమది నెనయుకతన
గండశిల పేర్మి దీపమొక్కటో శిరంబు
నందు ధరియించి చెలువారె నాకతమున
నందఱును గండదీపమటండ్లు దాని. 69

తే. గీ. ము న్నహల్యనుబోచిన పుణ్యమూర్తి
పాదరజమునఁ దనదృషత్వంబుఁబాపు
కొనఁ జిరతపంబునేయ నెక్కొనియె మంట
దీనికవియెంచిరి శిరస్థదీపశిలను. 70

తే. గీ. అరుణగరుడులు సోదరు, లందు గరుడ
మణి శిలాగర్భయై మహిమంబుఁగనియె
నని యరుణమణియును వేడ్క నశ్మగర్భ
మయ్యెనన గండదీప మొప్పారెనచట. 71

మ. ప్రతిబృందమ్మున మాధవాయనుచు బాష్పమ్ము ల్లిలిన్గ్రమ్ము భ
క్తతతుల్ నేవయొనర్ప మెల్లన న గాగ్రమ్ముదగన్ డిగ్గి భూ
పతి వాసస్థలి కేగె శౌరి; యతఁడు భక్తిప్రజామాంజలి
ప్రతిపత్తుల్ దగఁ జూచె నాకురుమతిస్వామిన్ హయారూఢునిన్. 72

చ. అవనిపునాజ్ఞ నేన వలయాకృతిఁజెందఁ దదగ్రమందు ర
త్నివితతి రత్నగర్భఁ దమతిల్లిని వంచనఁజేసి యేగు మా

ధవు నరికట్టఁగాఁదలఁచి తద్దయు మాతృదరాంతరంబునుం
డి వెడలి చుట్టువారుకొనుతీవి నెసంగెను దీవమారికల్.

73

శా. రాజన్ స్థూణలపేరిబాహువుల నారాచాంగుకుల్మోడ్చి యా
క్షోణీకామిని రక్తచామరములన్ జోడించి శ్రీకుర్మతి
క్షోణీభృతృతి వీచెనాఁగ నెసంగెన్ సొంపారునిర్వంకలన్
శోణశ్రీకమరుద్విలోడితజగజ్జ్యోతిఃప్రదీపద్యుతుల్.

74

క. ఓలి నయస్కాంతంబిది
కాలాయసమున్ గ్రహించి ఖ్యాతింగనఁగా
నాలీనె శోణమణుల్
గ్రాలెననం జెలఁగె నాజగజ్జ్యోతులొగిన్.

75

క. నైకవిధగంధకకృత
ప్రాకారవిచిత్రవృక్షబహుచక్రికృతం
బై కడునెసంగె లంకా
ఖ్యాకము యంత్రంబు సేన కావలిప్రక్కఁ.

76

సీ. భుజములల్లలనాడ ముఖము చిర్నగవూనఁ
జెమటచేతను జెక్కు చెమ్మగిల్లఁ
గనులు తల్తళనింపఁ గనుబొమ్మలు చలింపఁ
జనులు గందరగోళమనుసరింపఁ
గాంచి ఘల్ఘళమోయ గజ్జ లల్లరిసేయఁ
జిన్నారితిలకంబు చెదరిజార
నొయ్యార మెసఁగంగఁ బయ్యెదల్ దూలంగ
మేనికాంతులు మినుమిట్లుగొలుప

తే. గీ. నలనట జనింప నిట్టూర్పు లలవరింపఁ
గనుఁగొనెడివారి కానంద మినుమడింప
నెట్టుకొని కుర్మతిస్వామి కట్టెడుటను
మేలమాడిరి వారకామినులు చెలఁగి.

77

మ. జగతీమోహనరూప మొప్పు తమరోజవ్వంద్వముందాకి పె
 ట్లుగహారమ్ములు నాట్యమాడె సుగుణాలుల్ గల్లుఁ గాకేమి హృ
 ద్యగతుల్ మించిననేమి సన్మణిచయావ్యాప్తిఁ బ్రవర్తింపనే
 మగు, గుబ్బలనినంత నేరికిని నాహాకారముల్ పుట్టవే. 78

తే. గీ. బుద్ధిమత్తముఁడగు రాజపుంగవాగ్ర
 గణ్ణుచేఁ గొంతవడి నేవ గాంచి, పిదపఁ
 దూర్యఘోషము లెంతయుఁ దోరముగను
 జెలఁగఁ గుర్మతిపతియు వేంచేయఁదొడఁగె. 79

క. పుష్కరివరదుండని నను
 బుష్కరిణియు నాశ్రయింపఁ బూనెడునని తాఁ
 బుష్కరిణిఁ బ్రోవనోయనఁ
 బుష్కరిణికినేగెఁ బురుషపుంగవుఁడంతన్. 80

వ. ఇట్లు పుష్కరిణీతీరమ్మున కరిగి యటఁ గల్పితంబగు ననల్పసపర్యం
 గ్రహించి నేన కుత్తరదిక్తటమ్మున ననేకముఖాధ్యయగు లంక గన్ప
 ట్టుచున్న దిదియేమోయని యనుకొనుచున్న జనులకోలాహలంబు
 విని రోషంబునంబోలె శీఘ్రమ్ముగానటనుండి కదలి యుభయపార్శ్వ
 మ్ముల నైన్యంబు శ్రేణీభూతంబై చెలంగ నేమికతమ్మున నిటకిది
 వచ్చెనో యనురోషమ్మున గిరిశిఖరంబునుండి సాక్షదుష్టుతుండునాఁ
 డగు నరప్రేరితకృత్రిమమారుతతనయు వాలాగ్నిచే నంటింపఁ బడిన
 దియుఁ, బ్రీడిపరూపమణినిబిడితమహాకోలాహలజనకదంబాంబుది
 మధ్యభూస్థితంబునునగు నాకృత్రిమలంకయం దస్మదధినాథుండగు భగ
 వంతుం డనంతావతారుండగుచుండఁ దత్కరాలంకారంబున కేసును
 ననేకరూపంబు లాశ్రయింపఁ దగినదియే యని యనేకదావతీర్ణంబగు
 సుదర్శనంబునాఁదగి యభ్రీపరిభ్రీమణిరవకాశనిష్ఠీవ్యమాన స్ఫులిం
 గసంఘనిబిడితప్రాంతంబులగు చక్రరూపయంత్రబృందంబులు కోట్ల
 కొలఁది పరిభ్రమించుచుండ, నొక్కెడ సమున్నతస్తంభమాలాగ్న
 పార్శ్వద్వయగుంభితగంధకభరితేంగురీపలరేఖా సముదయంబులు భూ

మిమొదలుకొని క్రమముగాఁ బ్రజ్వలించుచు నగ్ని స్వస్వోద్వస్థస్థితం
 బగు ఫలంబు నాకర్మమించె నింక విడిపొందు విడిపొందు విడిపొందని
 చెప్పువగిది విశరణార్థకఫలదాతులోఁజ్ఞాధ్యమపురుషైకవచనప్రయోగం
 బునేయుచుఁ దాపసశాఖిజాతంబులైనను గంధపూర్ణంబులైనయెడల
 విశీర్ణత్వం బలవదకమానదని బోధించువగిది విశీర్యమానంబులగు
 చుండ, నింకొక్కయెడఁ దీర్యగుంభితదారూభయపార్శ్వలంబమాన
 గంధకయంత్రపిటకయుగ్మంబులు గిరిశిఖరంబు దనుకఁ బ్రజ్వలించు
 చుండఁ దదధోగళత్రజ్వలనధవళగంధకముటికామాలికాంచితశణకాం
 తులు గగనంబునంజరించుచు, మహోత్సవవిలోకంబున వివళైన
 సురకాంతలు పరస్పరహారావలోకనవై సర్గికస్త్రీస్వభావంబునంజేసి హార
 వినిమయంబొనర్చుకొనుచున్నతటి రెండురెండుగా స్థూలవజ్రపుటి
 తైకావళీహారంబులు ప్రమాదవళంబునం జారివోవ డిగి, వానిని
 మరల గ్రహించుచుండిరో యసుపగిది క్షణకాలంబు మాత్రము
 జూపట్టి నశించుచుండ, వేటొక్కచోటఁ జక్కాకారయంత్రశతాంతరా
 శంబులు పార్శ్వద్వయసముద్దీపిరంబులై ప్రత్యేకముగా నేకమార్గం
 బునం బయలుపెడలి మార్గమధ్యమ్మునఁ బరస్పరసమ్మభీనంబులగు
 కతన నివృత్తములగుచుండ, మఱియొకచోట నభిముఖములగు కతన
 మరలుచు నట్లనె చిరకాలముపరిభ్రమించు గంధకయంత్రవిశేషద్వయం
 బులు సమానబలమల్లయుగ్మమండలచంద్రమణరీతింజూపుపగిదిఁ బ్రజ్వ
 లించుచుండఁ, గొన్నినక్షత్రంబులు ముందువచ్చి మహోత్సవంబాలో
 కించి నభస్థితంబులగు తక్కిన రిక్కలంగూడఁ బిల్చుకొనివచ్చు
 కొఱకు సక్లామావచనరథసమ్ముగా నెగురుచున్నవో నాదగు యంత్ర
 కజనదీపితాకాశబాణాఖ్య యంత్రంబులు శ్రీంకారశబ్దపూర్వకమ్ముగాగగ
 నమ్మునకెగయుచుండ, మఱికొన్ని యంత్రంబులు శ్రీనివాసనేవాసమా
 గతజనతాపాతకసముదాయంబులంబటాపంచలై పొందని చెప్పువగిదిఁ
 బటపటపటయని పటదాతులోఁజ్ఞాధ్యమపురుషైకవచనప్రయోగం బొన
 ర్చుచుండ, మఱికొన్నియంత్రంబు లియ్యవి సకలజనులకుఁ గురుమతిగి

రిపతియందుదృఢభక్తినుంచుఁడని సూచించుచున్నయవి మహాజనకోలా
హలమ్మున నెక్కుఁడగు భేర్యాద్యారవంబు దిబ్బాఖముఖరితంబగు కతన
నల్పప్రాణమ్ములగు దద్వర్ణమ్ములన్నియు వినఁబడక మహాప్రాణంబగు
నొక ధామనువర్ణము మాత్రము వినఁబడుచున్నదని జనులనుకొనునట్లు
ధాంకారంబొనర్చుచుండ, లాజనికరంబులపగిదియుఁ దెగిపోయినమాత్ర
కహారంబులపగిదియుఁ బద్మరాగశకలంబులపగిదియు నింద్రనీలమ్ముల
పగిదియు సువర్ణకుసుమమ్ముల పగిదియు యంత్రబృందమ్ములనుండి
అగ్నికణంబులు రాలుచుండఁ గొన్నిగంధకదీపమ్ములు సంపూర్ణచంద్ర
మండలమ్ములపగిదిఁ జెలువారుచుండ జగదుత్తమోత్తమంబగు నమ్మ
హోత్సవంబు విరోకించుచు నక్కురుమతిగిరిస్వామి సకలభక్తగణ
స్తూయమానుండగుచు నద్రిశృంగంబధిష్ఠింప నుంకించుచున్నంతలో
నుత్సవావలోకనసంతుష్టాంతరంగయు శుభగుణకదంబయు నిజాంబయు
నగు లక్ష్మ్యంబంబు రురస్కరించుకొని మంత్రవరుండగు వెంకటరెడ్డితో
వరవరుండును కరివరంబధిష్ఠించి పుండరీకదళాయతేక్షణుండును, గుణజా
వరుణాలయుండును, శరణాగతభరణాదరుండును, నఖిల నిగమాభర
ణుండును, నిఖిలజగద్విప్రత్తిహరణుండును, శుభకరస్మరణుండును,
మనాఘనరుచిసుభగంకరణుండును, గరివరప్రియంకరణుండును సమ
గ్రదేవతాప్రమోదస్థూలంకరణుండును, సకలకలికంటికోద్ధరణుండును,
నఖండజగదాధ్యంకరణుండును, ప్రపుల్లజలజతల్లజసదృశచరణుండును,
నిత్యతరుణుండును, భవాంబుధితరణకరణుండును నగు నక్కురుమతి
శ్రీనివాసు ధ్యానించుచుఁ, బ్రపన్నులమయిన మాకు వీవేశరణంబగుచు
మమ్మురక్షింపుమనుచు ననేకవాద్యారవంబులు టోరుకలఁగ సమగ్రభూ
దేవకుటుంబాకరంబగు సంఖాపురంబుఁ బ్రవేశించెనిక నిచ్చట.

మ. ననువంచింది మహోత్సవంబుగనఁగా న్యాయంబె నీకంచు న
న్వనజాతాలయ నన్ను నేమనునొ కోపస్వాంతయైయంచు లో
ననుమానింపక కుర్మతీశ్వరుఁడు తానద్రిస్థలంబెక్కి చ
క్రని రోయింతు లొనర్చునృత్యమును వేడ్కంజూచుచున్నంతలో. 82

చ. మగఁ దొనరించినట్టియవమానము నైఁపక లక్ష్మి యాతనిం
దగ నవమానముంబునుపఁ దద్దయు లోనఁ దలంచి యొక్కదొం
గఁ గడురయమ్మునంబనుపఁగా మఱివాఁడును సింహనాదమొ
ప్పుగ నరికట్టె నాత్మపరివారముతో నలకుర్మతీశ్వరున్. 83

తే. గీ. ఆత్మకచచయముంబోలి యతికుటిలము
లై నపుండ్రమ్ములొప్పెడి యతనిభటులు
మెల్లమెల్లన నొడుఁగుచు నల్లభుజగ
పర్వతాధీశుఁబొదివిరి వక్రగతుల. 84

చ. గొడుగునుగట్టి చామర లకుంతితవిక్రమలీలఁజిమ్మియున్
సిదములు పాడునేసియును శ్రీకరమౌవనమాల లాగి యె
క్కుడుఁప ఖేరికాదికము గొబ్బునఁగైకొని వార లెంతయున్
గడబిడఁజేసి రుత్సవము కంజవిలోచనుఁడున్ దడంబడెన్. 85

శా. భేరీరావము దిక్తటమ్ములను గంభీరమ్ముగాఁమోయ సిం
హారావమ్ములెసంగఁ జామరములొప్పారన్ సితచ్చత్రమున్
దారానాథునిపోల్కెఁజెన్నలరఁ బద్యైగేహసాన్నిధ్యముం
జేరెన్ రెండవకుర్మతీశ్వరుఁడనాఁ జెన్నరుచున్ జోరుఁడున్. 86

ఆ. వె. చిన్ననాడు గొల్లకన్నెల వంచించి
వెన్నదిన్నయట్టి వెకలితనము
కట్టికుడిపెనేడు కంజాతనేతుగన
కితరచోరగతుల నెన్ననేల. 87

క. అతిఖిన్నుండై కుర్మతి
పతి తనగృహమేగు నాయవసరమ్మున శ్రీ
సతియును భూపతితోఁ దన
పతి కెదురుగవచ్చెఁ దొట్టొవడుసరములతోన్. 88

సీ. తన సితచ్చత్రంబు తన చామరయుగంబు
తనదు బంగారుచక్కనిసరములు

తనరత్నమాలికల్ తన హేమవసనంబు

తనయొద్దనుండు దీపనికరములు

తనమదావళములు తన తురంగములు

తన భేరికాదివాద్యనిచయములు

తనయగ్రిమందున్మత్యమునల్పి యానంద

మునునించినట్టి రోహపుబోండ్లు

తే. గీ. సర్వమును భార్గవీధరాసతులయొద్ద

నున్నసంగతిగనుగొని వెన్నుఁదపుడు

సంతసముకొంత యొక్కింత చింత కొంత

యబ్బిపాటొప్ప నిదియేమి యనితలంచె.

89

క. భూమియు లక్ష్మీదేవియు

నామెఱుగనుచుండ శంకనందక లజ్జ

భామ హరి గౌగిలించెను;

గామినులకు సాహసంబు గలదెంతైనన్.

90

తే. గీ. సవతులమొగంబుఁ గనుగొన్నఁ శౌరి తన్ను

వదలునేమొకొ యనుభీతి పొదలుకతన

నో యనఁగ లజ్జ మొగమెత్తనీయదయ్యె

నిందిరానాథుఁడును దలయెత్తఁడయ్యె.

91

చ ఇది సతమా యటంచు హరి హ్రీసతి నోసరిలంగఁజేసి య

మ్మదితలవలకఁజూచి కరముల్ ముకుళించి మనమ్ములోపలన్

బెదరుచు మెల్లనన్బలికెఁ; బెండిలియైన సరోజనేత్రిలం

దొడవురసంబు పేటొక తలోదరులం దొడవంగనేర్చునే.

92

ఉ. దాసుఁడనైననాయెడలఁ దప్పులుగల్గిన వైఁపరాదె నేఁ

జేసిననేరమేమి ? దయఁజిల్కెడిచూపుల నన్నొకింత గై

నేసినదోసమానె ? ననుఁజిక్కులఁబెట్టిరి దొంగ లింత వి

శ్వాసము దప్పియుంట తగవా మగవా పగవాఁడనైతినే.

93

వ. అనిన లక్ష్మీయిల్లనియె.

శా. నీ చాటూక్తులకేమి నే నెఱుంగనే నీసంగతుల్ కౌత్తలే
 యీచాతుర్యముఁజూచి సంతసిలువారెవ్వర లిచ్చోట ? ని
 న్నేచోరుల్ గని కొట్టి పుచ్చుకొనిరో యెవ్వరి డండించెదో
 కావంబై నను నేనెఱుంగమజుమీ కౌంతా : భుజంగగ్రాణీ : 95

వ. అనిన కురుమూర్తిస్వామి యిట్లనియె.

శా. నీసాన్నిధ్యమునందు భాస్కరునివన్నెంజెన్నుగన్నట్టిబల్
 వాసింబొల్పెడి భూషణంబు లవియెల్లన్ లోననూహింపఁగా
 నాసౌమ్యేయగుఁగాని యన్యమగునా నాయంబు నూహింపుమా
 హాసశ్రీప్రకటీకృతాత్మగతవామ్యాలంకృతీ : శ్రీసతీ : 97

వ. అనిన శ్రీదేవి యిట్లనియె.

తే. గీ. మామకీనకటాక్షసంబంధభాగ్య
 మునలభించెఁగదా లక్ష్మీ మున్ను దాని
 నే హరించితిఁ జావల్యమేల నీకు
 దానినడుగుము పంచాయుధా : ముకుంద : 99

వ. అనిన శ్రీనివాసుం డిట్లనియె.

తే. గీ. అట్టిలక్ష్మీవి నీవకాయనితలంచి
 యడుగుచుంటిని దయనేయు మట్టిపుత్రి !
 వామలోచన : కోపమ్మువదలు. మేమి
 తప్పగల్గె వృథావవాదమ్ముగాని. 101

వ. అనిన నిందిర యిట్లనియె.

తే. గీ. తగినయుత్తరములులేని తప్పులందుఁ
 బురుషులకుఁ జతురోక్తులు పొసఁగుచుందుఁ
 దావకాపరాధముల కంతంబుగలదె
 త్రాడుబారెడు దార్ద్యంబు దవులుకతన. 103

వ. హరియిట్లనియె.

తే. గీ. లేదు నాయెడ నపరాధలేశమును
 నెవతె కల్పించెప్పెనో యిట్లునీకు

భవన్మీనుండ దాసుడఁ బంకజాక్షి
యే నెచటి కేగినాడ నిన్నెరునుజేసి.

105

వ. అబ్బివుత్తి యిట్లనియె.

క. చనలేదని బొంకెడు భూ

చనజాక్షిని నన్ను వదలి వడి వేదవధూ

టినిఁగూడఁగఁజనలేదో?

వనితల కెఱుంగంగఁబడవె వల్లభులమతుల్.

107

వ. శ్రీనివాసుండిట్లనియె.

క. వనితా ! నిను వదలి యనే

కనగమృగాభీలమైనకాంతారమ్మున్

గననేగితి భీతిలేదని

నిను విడిచినతప్పుఁ నైపు నేమొక్కిడుదున్.

109

వ. పద్మాలయ యిట్లనియె.

తే. గీ. పలుకులిక వేయునేల యోపంకజాక్ష !

యంతయును నాదులోపమే యగుటనిజము

నీకువలపైనయెడ కేగు, నేను ముద్ద

రాల నద్దానిఁబోలు గయ్యాగిగాను.

111

వ. కురుమతిపతి యిట్లనియె.

ఆ. వె. నాకు పీవుదక్క నలివాక్షి ! వేటొక్క

పడఁతి లేదు; కష్టపవన రవన

పాలుజేసి రవ్వపాలొనరింతువే

పలుకవేల ? ముద్దుపలుకొకండు.

113

వ. భార్గవియిట్లనియె.

తే. గీ. నిపుణవాక్యమ్ము లొకకొన్ని నేర్చు కతనఁ

దప్పులొనరించియును నన్నుఁ దనిపెదీవు

నిన్ను నలయింపుటకు నిది పన్నలేదు

కుతుకమిదినుమ్ము నమ్ము కుర్మతినగేశ.

115

వ. జలజాతుఁ డిట్లనియె.

తే. గీ. అందఱునుగూడ నన్ను రమాధివాసుఁ
డందుగద యిట్టినాయం దొకప్పుడైన
నీకు కోపావకాశంబు నెగడుచెట్లుః
నకియరో : నాకు మోదమొసంగఁగదవె 117

క. ఇటుబల్కుపల్కులకు న
క్కుటిలాచక కలఁకదేరి కోర్కెదలిర్పన్
దటుకున హరినెననెను; నొక
చిటుకగదా ప్రియులయందుఁ జెలులకుఁ గలఁకల్. 118

తే. గీ. లక్ష్మి దన్నెనసినంత విలక్షణమగు
కాంతిచెన్నారె నబ్ధిజాకాంతునకును
సుగుణవతియైన భార్యబొందుఁ గనఁడేనిఁ
ద్రుజగదీకునకైనను తేటగలదె ? 119

తే గీ. కూర్మితో సిరి తన్నెప్పుగూడె నపుడె
యొప్పె నశిలవిభవము దామోదరునకు
శ్రీమహాలక్ష్మి యొక్కింతనేపు మొఱఁగి
యున్న దేవునకును సిరి సున్నగాదె. 120

తే. గీ. ఏతరుణి యాగ్రహింప దేవేశ్వరునకు
వైభవంబెల్లబోయె నావైభవంబు
మఱలనేదేవి కరుణింప మట్టువడియె
నాజగన్మాతఁ బ్రాణుతింతు నతులభక్తి. 121

క. సుందరదుందుభిరవముల్
మందరఘనరవము నెసఁగమందముగ జనుల్
బృందములుగట్టి మాచపు
కందరమందిరముఁజేరఁగాఁ జనిరంతన్. 122

సీ. మదపుటేనుఁగఁబోలు మందంపుగతివాఁడు
తులలేనిమహిమఁజెన్నలరువాఁడు

పూర్ణచంద్రునివంటి చుఖవిలాసమువాడు
 కారుకమ్ములనేలు కాంతివాడు
 దయఁజిల్కునట్టిహృదయము చొప్పడువాడు
 ప్రతిలేక జగములఁ బరఁగువాడు
 సుజనులపైఁ బేర్చిఁజూపు చూపులవాడు
 హెచ్చైనకోరిక లిచ్చువాడు

తే. గీ. భక్తులొనరించునతుల నాసక్తిఁగొంచు
 వసము వెల్వడి కుర్మతిస్వామి దేవ
 దుందుభులు మోయి మోదమ్ము దొలకరింపఁ
 దురగమును దిగ్గి కందరాంతరముఁజేరె. 123

తే. గీ. కింకిణులుమోయఁ జామరల్ పంకజాక్ష
 లిరుగడలవేయ నాయాసమెల్లఁబాయఁ
 గుర్మతిస్వామి వేంచేసెఁ గొమరుమిగులు
 మేలుబంగరు తూఁగుటుయ్యాలకడకు. 124

తే. గీ. బాలికల్ చామరాంచితపాణులగుచు
 లీలమై వీవ వారాశిబాలతోడ
 డోలికాకేళి నవ్వనమాలి సోలి
 చాలమేలగు సౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడె. 125

క. నీలాంబుజవనమాలా
 లీలాభృదపాంగలమితలీలాకమజీ
 మాలలు శుచిచేలలు వెల
 బాలలు మేలమ్ములాడి పాడిసి మ్రోలన్. 126

క. ఘనతరమగునబ్జాభి
 ఖ్యను సార్థకమొనరుపం గరాబ్జమునం గై
 కొని ముక్తామణులవిధం
 బునఁ జల్లరి సుమములు వెలపూవుంబోడుల్. 127

క. జల్లధినుతాధరసుధతోఁ

దులఁదూఁగఁగఁ దనగుణములతో నెగడఁగ భ

క్తులు పాడునట్టిగీతం

బులు విని సంతోషమందెఁ బురుషోత్తముఁడున్. 128

తే. గీ. జయవిజయులార ! చండప్రచండులార !

ధాత ! యోయి విధాత ! భద్రా ! సుభద్రా !

భక్తులెల్లరు చనెదరు ద్వారమందు

భద్రా మిఁకమీఁదఁ గాలాతిపాతమయ్యె. 129

తే. గీ. దివ్యసుమశయ్య శౌరి నిద్రించుచుండు

సార్వభౌముని ననుచరసమితివోలె

నఖిలరక్షకుడైన యాయంబుజాక్షఁ

గావవలెఁజుండి యష్టదిష్టాలులార ! 130

తే. గీ. వైడికాగ్రిణులార ! నువ్వై ఖరులను

హృద్యముగ మీరు వీణ వాయంపవలయు

నుత్సవపరిశ్రమంతొందియున్న హరికిఁ

బటుమృదం గాదివాద్యముల్ పనికిరావు. 131

తే. గీ. ఇటుల వేత్రంబుచేఁబూనియెల్లరచును

దెలియఁగాఁజేసి సూత్రవతీప్రియుండు

శౌరి కిట్లనె 'నల్లదె సజ్జితమగు

శయ్య యద్దాన శయనింపఁజనుము దేవ !' 132

తే. గీ. బానికంగీకరించి మందగతిమీఱఁ

గడలిరాముద్దుకూఁతుతోఁ బుదమితోడఁ

గోటిసూర్యప్రకాశమై కొమరుమిగులు

రతనపున్ నెఱ్ఱఁగూర్చుండె రమణ శౌరి. 133

మ. నతులెంతేఁ బచరించిభక్త జనులంతంబోవగేహారర

ద్వితయమ్మున్ ఘటియింపుడున్ పొబగుమై దేదీప్యమానోదయ

స్థినొప్పారెడు తేళికాగృహమునన్ శ్రీవాసుఁ డాసప్తరా
తృతతాయాసమునన్ క్షణావధిగ విద్రాముద్ర నొప్పెన్వేసన్. 134

ఆ. వె. అంత మేలుకాంచి సంతస మొప్పారఁ
బుడమితోడఁ గలిమిపడఁతితోడ
స్వేష్టభోగగరిమ లెనయుచు విహరించె
నజహరాదినమ్ముఁడై నశౌరి. 135

సీ. మినమిసల్ దేఱుకొమ్మించు మించుపసిండి
డాలెసంగెడిమేటిచేలములును
అత్యుదారమ్ములై యనవద్యకాంతులై
యలరారుముత్యాలహారములును
నిర్దుష్టనవరత్ననిర్మాణమునుగాంచి
పొలుపారుబంగారువలయములును
అత్యుజ్జ్వలమ్ములై యత్యనర్థమ్ములై
సారుమీతెడిచంద్రహారములును
తే. గీ. చాలమేలుజరీయంచు నేలువలును
గొనబుగలనడగలమంచిగుఱ్ఱములును
శ్రీనివాసోత్సవాగతులై నకవుల
కిడియెఁబేర్చి సీతారామనృపవరుండు. 136

ఉ. ఆమఱునాఁడు గుర్మతి నగాధిపు నేవను ధన్యులై మహా
ద్దామరయమ్ముమీఱఁగ యథాస్థితిసంగతులై ననై నికుల్
నేమమెలర్పఁ గొల్వ నృపశేఖరుఁ డాత్మపురమ్ముఁజేరె నెం
తోముదమొప్పఁ దన్నుఁ బురతోయజనేత్రులు చూచి యుబ్బుఁగన్. 137

సీ. తిరుమలకెనయైన కురుమూర్తిశైలకం
దరము వాసమ్ము గాఁదనరువాని
ప్రావృణ్ణవీనాభృపటలకాంతుల గెల్వఁ
జాలు చక్కనిమేని డాలువాని

కలుములీనెడిపాలకడలిరావట్టియె

ల్లప్పుడు వక్షమందొప్పువాని

కరుణామృతరసమ్ముదొరఁగి పారెడి విశా

లములై నకందమ్ము లమరువాని

తే. గీ. హృదయవీరజమందుఁ దా నెల్లవేళ

నిలిపి భజించి తద్దయాకలితుఁడగుచు

రాజ్యమొనరించుచున్నాఁడు రమ్యగతుల

సోమభూపాలనూనుండు సురుచిరుండు.

138

తే. గీ. కురుమతిశ్రీనివాసుని కరుణచేత

భూవమాళి సీతారామభూమిధవున

కాయురారోగ్యసుఖసంపదాత్మజవిజ

యాదికల బెంతయును వృద్ధినందుఁగాత.

139

శా. ఈరీతి స్వతతమ్ము నుత్పవములెంతేనొందుచుం బేర్చి సీ

తారామప్రభు వృద్ధిజేయుటకు నుద్యద్దీక్షచెన్నార ను

శ్రీరమ్యంబయి వేంకటాచలసమశ్రీనొప్పు నక్కుర్మతిం

బేరొప్పార వసించె శౌరి యధికప్రీతిం బ్రియాయుక్తుడై.

140

ఉ. బాలుఁడనయ్యు నీకృపకుఁ దాత్రుఁడనై నకతమ్మునన్ సుధీ

జాలము మెచ్చ నెంతయు రసమ్ముగ నీకృతిఁజెప్పి సంపద

శ్రీలనెనంగు నీవదముఁ జేర్చితిసయ్యు రృపాలవాల ల

క్షీలలనామనోహర ఉమించి గ్రహింపఁగిదయ్య మౌక్తిక్కడగా.

141

ఉ. ఇంచుక నేర్పుగల్గిన కపీశ్వరులందు నొకండనైన నా

కొంచెపుబుద్ధియేడఁ గవికుంజరులెల్ల మితింపలేవి నీ

యంచితసద్గుణవ్రజమహాత్వమదేడఁ యథామతిం బ్రక

ల్పించితి నాడు గ్రంథమును బేర్చిమెయిఁ గ్రహియింపుమోహరీ.

142

తే. గీ. అర్థమునకైనఁ బదములకైనఁగాని

యంచుకేనియు యత్నంబు నేనొనర్చు

నెట్లుచేయించుకొంటివో యిట్టినన్నుఁ
బ్రేరణముఁజేసి యీకృతి శ్రీనివాస.

143

ఉ. లెక్కకు నొక్కెడన్ సుగుణలేకము నొందక బల్చమత్కృతిం
జొక్కక మన్ముఖోద్ధమయి చొప్పడు నీకృతి నాదరింపఁగా
నొక్కివచింతు నోపరమసూతనులార, కవీంద్రులార ! నా
మ్రొక్కులు గైకొనుండు కృతి మోదమెలర్పఁగఁ జేకొనుండొగిన్. 144

క. పొచ్చిన మగు కవనమె స

మీచినమె ? సూతనము సమీచినముగా

దే ! చవిమాడుఁడు సూతన

మై చెలువలరారు తేనె యతిమధురంబౌ.

145

మ కవి ప్రాజ్ఞుండగునేని సొంపుగఁ గృతిం గల్పించి ప్రాచీనమి
క్కవనంబంచు పచింపఁగావలయు నక్కావ్యంబు చోపైకద్య
క్రొవరుల్ గాంచి 'పురానను ల్పకపులప్రాజ్ఞుల్నచీను ల్పశీ
కవనంబిట్టిది లే' దటంద్రు స్వకృతింగా వారలూహింపమిన్. 146

ఉ. కొందఱు ప్రాకృతిన్ ముదముఁ గొందురు ; దానికి నెంతమాత్రము
నైంద నసూయ దాని తులఁజెందిన సూత్నకృతిన్ గణింపరే
మందును : దానలేని గుణమైనను గాంచెద, రిందుఁగల్గదా
నిం దిగఁదీతు రక్కట మనీషుల కియ్యది సహ్యమెల్లగున్ ? 147

తే. గీ. పరిత్యజసూత్నవిచారము ల్పనికిరావు

సుగుణముండిన గ్రహియింపఁదగు సుకవుల

కహహ యిచ్చోటఁగాని ద్వీపాంతరమునఁ

గాని పుణి పుట్టి గ్రాహ్యంబుగాకయున్నె.

148

చ. కుటిలమనీషులార ! కవికుంజరులార ! వినుండు మిమ్ము న
క్కట రడుదూరినాఁడ నిదికర్ణముగా దిట మీదుదోష మొ
క్కటియునులేదు మీమదినిఁగ్రాలెడి యోరువలేమియు న్నుడు
ర్బటమాగు దయ్య మయ్యది విరారపుఁజేష్టలు మీకు నేర్పెడిఁ. 149

క. కవితారసమెఱుగని దు

ష్కవులు గభీరమగు సుకవినత్కృతి గుణదో

షవివేకమొనర్పగ బు

ద్ధివిశేషముఁ జెందలేమి తెల్లమ జగతిన్.

150

ఉ. చాలు నతిప్రసంగ మొకసంగతిఁజెప్పెదఁ బ్రిత్తునూత్నతల్

చాలవు కావ్యమందొదపు చాతురీరూపణఁజేయ. సద్గుణా

వాలత యొక్కచే కృతి కవంధ్యతనేర్పరుపంగఁజాలు స

చ్చీలురు పక్షపాతమునుజెందక దీని గ్రహించుటొప్పుగున్.

151

క. కవిసార్వభౌమబిరుద

ప్రవరుఁడు శతమర్షణకులభవకృష్ణుం డే

నవయుల్లాసమును శ్రీ

నివాసునివిలాసమందు నేర్పుగఁజెప్పెన్.

152

సీ. పరకాలగురువర్యపాదనేవామహి

మప్రాప్త కావ్యనిర్మాణచణుఁడ

ప్రత్యగ్రిదుర్గంబు వాసమైతగువాఁడఁ

గవిఘటాసార్వభౌమవిభవుండఁ

గృష్టనాముఁడనై నయేసు భవ్యంబైన

యీకావ్యరత్నమింపెనఁగఁజేసి

శ్రీరాట్నవై బహిరీబహదర్ముఖ

బిరుదసీతారామసరవరునకుఁ

తే. గీ. గృతియిడ నతని విద్వాంసులెల్ల నేస్గు

పైని నెక్కించి తూర్యరవములునెలఁగఁ

గవిఘటాగండభేరుండ గరిమనొసఁగి

వీధినూరేగఁజేసిరి వేడ్కమెఱయ.

153

సీ. ఎవాని మతిలత మవ్వమౌనిజతాత

పూర్ణకృపారసస్ఫూర్తి మొలిచి

గురుతరరంగార్యనరసింహతాతన

ద్విమలకృపాస్ఫుర్తివేరుబాణి
సజ్జయదేశికాచార్యకృపామృత
భరముచే సఫలమై పరిధవిల్లె
నతఁడు కృష్ణాంబికాతతగర్భకనకనం
పుటరాజమానవేంకటకృతీంద్ర

తే. గీ. లనదరుణమణినహజనీలమ్ము దనరు
మహినిశ్రీవత్సగోత్రరామయమనీషి
కెన్న దౌహిత్రుడగుచుఁ బ్రపన్నతిలకుఁ
డైన రంగార్యునకు మేనయల్లుడగుచు.

154

సీ. పణిపై లపతికృపాప్రాప్తమహైశ్వర్య
పరిచితవైష్ణవభక్తిచరుఁడు
ప్యాపలిగ్రామనివాసుండు రంగాంబ
కును బౌజ్జకృష్ణునకును దనయుఁడు
శ్రీనివాసార్యుఁ డెవ్వనిమాతృష్వనే
యుఁడు వెంకటార్యఘనుఁడు నెవనికిఁ
దండ్రితండ్రీయగు శ్రీధరణీధరారాత్రి
కాన్వయుండగుకొండమార్యుఁడెవని

తే. గీ. కిచ్చె శబ్దాగమం బతికృపదలిర్ప
నట్టినానిరుపమితవాక్యప్రపంచ
ములకుఁ దలఁకి కుకవులెల్ల మూలఁబడిరఁ
టన్న నాకీర్తి పలుమాఱునెన్ననేల.

155

సీ. అమలరామానుజార్యమతరక్షకములౌ
మూర్తాండముఖమహామహితకృతులఁ
దతకుదృష్టిచయసంతతమస్సంతతు
లణఁచుచు నపరవేదాంతదేశి

కాచాఝడన భూమినలరెడి గంగాల

హరిమదహరవరప్రౌఢవాగ్వి

భవుడు శ్రీకరబుక్కపట్టణవంశ సం

భవుడు శ్రీవాసాఝసండితునకు

తే. గీ. సప్తయగురంగనాథాఝసరుసూజా

దైనశ్రీబుచ్చివెంకటాఝసరుసురి

పురమహారాజ వేంకట భూపుగురుడు

శాబ్దికుడు కార్యవేత్త ప్రళస్తినలరు.

156

సీ. ఆచార్యదీక్షితాఘాకవంశాంబుధి

కల్పవృక్షమ్ము దుష్కవిటలాగ్ర

గజ్జాగర్వహరుండు కలితమోచాఫలో

పమితవాచావిభవప్రధితుడు

కపితామహర్వరక్షణవిచక్షణనిట

పమవత్సలత్వసంభావితుండు

గద్యాలసంస్థానకవియుఁ బురాణదీ

క్షితపండితుండు నీక్షితి వెలయుత

తే. గీ. ముక్కరరులమ్మునఁ బ్రసిద్ధికెక్కుచున్న

భూపమాళి సీతారామ భూవుడెలమి

మన్ననలు నేయనొప్పు నీమహితు లిప్పు

రును గవేంపఁగ చుత్కృతి దనరుఁగాతి.

157

తే. గీ. శాలివాహనశకమునఁ జైలదంతి

శైలఘాసంఖ్యగలయేండ్లుఁ జనినమీఁదిఁ

దనరు రక్తాక్షియందున తపమున నిత

పక్షమున ధాతృతిధిఁ జేయఁబడియె నిదియు.

158

తే. గీ. దాతృనంపద జగమునఁ దనరుఁగాతి

సరసకవితావిలాసంబు మెఱయుఁగాత

కుర్మతీంద్రోత్సవము వృద్ధిగొనెడుఁగాత
వేంకటాద్రిశ్వరుండును వెలయుఁగాత.

159

చ. అరయఁగశాలివాహనశకాబ్దిములందున రత్నచంద్రవిక్
స్థిరలుపొసంగ నిక్కురుమతిప్రభుదివ్యచరిత్ర భవ్యమై
పరగఁగ హేమలంబియసువత్సరమందు శతావధానుఁ
తిరుపతివేంకటేశ్వరులు తెల్లొసరించిరి శాశ్వతంబుగన్.

160

ఉ. సన్నుతవాడరేపుకులచంద్రిఁడు వేంకటరత్నమంత్రిమృ
ష్టాన్నమువెట్టుచున్ సవినయంబుగ గౌరవరీతిఁజూపుచున్
మన్ననఁజేయఁ దద్భవనపంజులసౌథమునంజరించుచుం
బన్నితి మీప్రబంధమును బండితమండలి కింపునింపఁగన్.

161

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
సాంధ్యీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మునఁ
బంచమాశ్వాసము సర్వమును
సంపూర్ణము.

శ్రీమత్పురచేవతామైనమః

విలామాహాత్మ్యము

శతావధానులైన

తిరుపత్తివేంకటేశ్వర కవులచే

రచింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు :

చిత్రవిత్తవేంకటశాస్త్రిసన్న్య

బేంకటేశ్వరస్వామిశాస్త్రి,

కడియం P. O.

తూర్పుగోదావరిజిల్లా,

1956

ఇది తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని పెద్దాపురం తాలూకాలో
ప్రవహించు ఏలా నది చరిత్రము
రెండు ఆశ్వాసముల
ప్రబంధము
—~—

పరిశుర్ - విభాగ్
చెన్నకేశవమూర్తి ప్రకాశన్
కడియం P.O చూ.గో.జిల్లా

<p>మూడవ కూర్పు 1956 వెయ్యి ప్రతులు</p>
--

ముద్రణః
చీంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్,
ఆలమూరు,
తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

శ్రీమత్పురదేవతాయై నమః

ఏలా మా హాత్మ్యము

ప్రథమా శ్వాసము

- ఉ. శ్రీమరునల్కఁ బాప నడితేయి శశిన్ గనుఁ గప్పి యాపెకెం
దామరమేడఁ దుమ్మెదవిధమ్మునఁ జొచ్చి క్షమింపుమంచు నా
రామపదమ్ములం బడి కరంచు లసద్రసరాజవల్లభ
స్వామి దయాళుడై మనుచు సజ్జనగేయుని సర్వరాయనిన్. 1
- ఉ. పొందుగ గబ్బిగుబ్బలకుఁ బూసిన కస్తురిపూఁతగా నుపేం
ద్రుం దలపోసి నెచ్చెలులు “తొయ్యలి టర్తకు మున్న లేచు టీ
చందమకా” యటంచు నెకసక్తెము లాడఁగ లోన నవ్వువా
ర్నందని సర్వరాయని నిరంతరముఁ దయఁజూచుఁగావుతన్. 2
- శా. క్షీరాంభోనిధిమధ్యభాగవిపుల శ్రీయుజ్మణీద్వీపక
ల్పారామాంతరచంద్రికాధవళపర్యంకం బధిష్ఠించి సు
శ్రీరూపామరశక్తిసేవ్య యగుచుం జెన్నారు శ్రీదేవి స
ర్వారాయాభిధు నెల్లవేళ సుఖసంపన్నాథునిం జేయుతన్. 3
- మ. “సతి నక్కుం గదియించి మోయఁదగునే సంసారి దామోదరుం
డతిలోలుం” డని గేలిసేయుపతి గర్వాబోపముం జూచి యే
గతి నేవేళనొ దేహమందు సగమున్ గైకొన్న బల్కాణ పా
ర్వతి భ్రాతృద్వితయాసమేతు సలసర్వరాయనిం బ్రోవుతన్. 4
- మ. “వలరాజున్ హరియింపియుం దుదకుఁ దాపం బాపఁగా లేక య
వ్వలలోఁ జిక్కిరితినేనకాదె” యను నాప్రాలేయగోత్రాత్మజన్
గిలిగింత న్నుగఁజేసి “యౌ” ననుచు సంగీకారమున్ జూపు గు
బ్బలిరాయం డలరాజశేఖరుడు సర్వరాయనిం బ్రోవుతన్. 5

మ. చతురాస్యుండు కలాకరుండు జగదాశ్చర్యప్రభావుండు సం
స్కృతభాషోదయుఁ డుత్తమాభినుతకీర్తిప్రాభవోపేతుఁ డ
ర్పితభక్తోచ్చయఁ డాద్వైచిత్తుఁడు గురుశ్రీకుండునొ బ్రహ్మపం
డితుఁ డెల్లప్పుడు సర్వరాయనికిఁ బాటించున్ జిరాయుష్యమున్. 6

మ. “అనయమ్మున్ దనయత్తగా రొసఁగు నాయైశ్వర్యమున్ శోభిలం
గనుజేయన్ సమకట్టు దెయ్యెడల వాక్కుంజాక్షి” యన్ దుర్యశం
బును వీడంగఁదలంచె నెవ్వనియెడన్ బుణ్యాత్ముఁడీసర్వరా
డ్లునుఁ దెద్రేవికిఁ బీఠితి గొల్పుతఁ గవీబృత్కారపారీణుడై. 7

తే. గీ. కాళిదాసాది సంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాంధ్రకవులకు నతులొనర్చి
కుకవులగువారలకు శతగుణముగాఁగ
మ్రొక్కికొందుము “మాకృతి ముట్టకుఁ” డని. 8

వ. అని శిష్టాచారానుసరణంబుగ నిష్టదేవతాభివందనాదికం బాచరించి
యుండునెడ. 9

క. వీరవరగ్రామణి కే

దారము లారామములును దగువాఁడుమహా
దారుఁడు తోటకులుఁడు స
ర్వారాయఁడు పేర్ని మమ్ము రావించి యనెన్. 10

ఉ. తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులార ! కవీంద్రులార ! దు
ష్కరము శతావధాన మెసకమ్మునఁ జేయుటకుం గవిత్వమున్
సరసముగా రచించుటకుఁ జాలినవారలు మీకుఁ దక్క నొం
దొరులకు సంస్కృతాంధ్రకవితోచితివద్దతి గల్గియుండెనే ? 11

క. వ్యాకరణము తెలిసినఁ గవి

తాకల్పనలేదు సుకవితావిదుఁడైనన్
వ్యాకరణము రా దీరెం
డీకాలమునందు మీక యెసఁగెఁ దలంపన్. 12

క. శ్రవణానందము నిజముగ

నపు వేంకటరత్నమంత్ర కంకితముగ మీ

కవమును రచించినయా

కవనమొక్కింత వినిన కవయితలకహో.

13

తే. గీ. ఆత్మకూరు నృపాలున కంకితముగ

శ్రీనివాస విలాసంబు చెప్పికాదె

నాఁడు జోడుమఘాల్పితోడఁ బవలు

నాగమండప మెక్కి యూరేగినారు :

14

వ. ఇదియునుం గాక.

క. గద్వాలపురములోపల

విద్వాంసుల నెదిరి రామవిభుమన్నన నే

తద్వాచకాక్షరాశీ

మద్వరకలధౌతబిరుదమాన్వతిఁ గనరే :

16

క. వేదసమానము పుణ్యా

పాదక మఘనాశకంబు భాగవతం బ

ష్టాదశపురాణములలో

నైదవయది తెల్లనేయు టబ్బురముగదా.

17

చ. మఱియు ననేక భూషణమున్ననమైఁ దగు వృత్తులంది బం

గరుబిరుదమ్ములం బడసి కానుకలం గ్రహించినార లో

తిరుపతివేంకటేశ్వరసుపీమణులార, కవీంద్రులార : చా

తురి నెఱిమీఱు మీకవిత తొల్లిటివారలఁ బోలు టబ్రమే :

18

వ. అని పెద్దయుం బొడ్డు ప్రశంసించి.

క. ఏలానదివేలాభువి

సీలీల నిఖిలసుఖము లెననెడి నా క

య్యేలమహత్త్వమ్మును వినఁ

గాలోలత మించె సుకవికల్పితకృతిగన్.

20

క. ఏలానదితోఁ బెఱనదు

లేలా తులఁదూగుఁ ? నొక్క యింతజలమ్మున్

దా లో దాఁపక జలనిధి

పాలుం గానీక పంటపైరుల కిచ్చున్.

21

ఉ. కావున నన్నదీమహిమగా నొకచిన్నికృతిన్ రచించి యం

దేవియునేనిఁ బుణ్యకథ లేఱిచి కూర్చి మదంకితమ్ముగాఁ

బావను నన్నుఁ జేయఁగలభారము మీయచి యంచుఁ గప్పిపుం

దాచి నెసంగు వీటి కలధౌతపుఁ బశ్చెరమందుఁ బెట్టినన్.

22

వ. ఏమును దదీయవినయసౌజన్యాదిగుణమ్ముల కలరి విద్వత్తామాన్యమ్ము

లను వదనంబులకు సంతసించి యార్ద్రాంతఃకరణుల మగుచుఁ చదం

కితమ్ముగఁ దత్కథాకథనమ్మున కంగీకరించి కృతిపతివంశం బభి

షర్ణింప నారంభించితిమి.

23

అ. వె. గయుని తలకుఁ దొడవు, కలుముల జవరాలి

తొడకుఁదొడవు, వేల్పుదొరకు సిరియు

మేలుఁగూర్చు దాత, మిన్నేలు జన్మించి

నట్టిచోటు వెలయు హరిపదంబు.

24

క. తాదృశమగు హరిపదమునఁ

బ్రాదుర్భావమ్మునొంది ప్రబలెన్ శాఖా

భేదముల నొక్కవర్జం

బాదిన్ సచ్చాదుర్ లాద్యు లందుఁ దలంపన్.

25

తే. గీ. అవనిఁ బెద్దాపురమ్మున కర్థయోజ

నముగలుగు మేర వీరవర మనునూరఁ

బాఁడిపంటయు సిరియు సంపదయుఁ జదువు

కొదవలేకుండు రందొక్క కుదుటివారు.

26

క. అకాపువాఁడ్రొదోట ల

నేకముగా నాటి జగతి నిర్మలయశమున్

గైకొనిన వారి నందఱు

నాకతమునఁ దోటవారటందురు జనమున్.

27

క. మానితధనుండు మర్యా

దానిధి భూవరహితుండు దాత ఘనుఁడు వి

జ్ఞాని యుదయించె వెంకన

నానాటికిఁ దక్కులమ్మునం దతయఁబడె.

28

క. కృషివృత్తిగ నాతండొక

ఋషిగతి సత్యంబుఁ దప్ప కెంతయు నతికి

ల్పిషహరులగు భూసురులే

వృషవాహనులనుచు మది జపించుచుఁ బేర్చిన్.

29

క. సంతానార్థంబుగ నొక

యింతిన్ సీతాభిధాన నెంతయు సాధు

స్వాంతన్ గైకొనె సీతా

కాంతన్ శ్రీరామమూర్తి కైకొనినగతిన్.

30

శా. తాదృక్తోటకులాబ్ధిచంద్రున కనేతాదృగ్యశోరాశికిన్

భూదేవాదృతదత్తచిత్తునకు నన్యూనక్షమాకారుణీ

యాదోనాథుఁడు వేంకన్నాస్మిజున, కయ్యబ్జాక్షికిం బుట్టెఁ దా

యాదుం దొక్కరుఁ డాత్మవంశమున కుద్యత్కీర్తి సందింపఁగన్. 31

ప. అట్టి కుమారరత్నంబున కాదంపతులు వృద్ధానుమతంబున సర్వా

రాయం డనునామం బిడిరె.

32

క. పద్మారాయఁడు సర్వాం

తర్వాణిహితుండు చనవు దగఁ బెద్దాపు

ర్యుర్వీపతి నికటమ్మున

సర్వప్రాభవము తాన సవరించె నొగిన్.

33

క. శ్రీరుచిఁ దగు వేంకమయను

నారిన్ భరిణయము చెంది నానాటికి స

ర్వారాయఁ డతఁడు గనె నిం

పారఁగ నొకతనయు వేంకటాచలనామన్.

34

క. విద్వాంసుల కాతఁడు సం

విష్వరుఁడై యొసఁగె ధరణీఁ బెల్లుగ విఛా

జద్వర్తన యగు వెంకమ

నుద్వాహము చేసికొనియె నొగి శుభరీలన్.

35

క. ఆయమయం దాతఁడు విపు

లాయుర్భాగ్యముల నొప్పు ననఘుల సర్వా

రాయని, నచ్యుతరామున్,

గేయగుణుం బద్మనాభునిన్ గనె ముగురన్.

36

సీ. తనతోడ వైరంబు గొనినమార్తర నేల

రాచినాఁడు ధనమ్ము దాచినాఁడు

ఆశ్రయించినవారి కఖిలసంపదలిచ్చి

కాచినాఁడు ప్రతిష్ఠచూచినాఁడు

తనవారి ఘనత నెంతయుఁ బోర్చి సుఖదోల

నూచినాఁడు యశంబు దోచినాఁడు

మహనీయులకుఁ బెక్కు మాన్యమ్ముల నొసంగ

నోచినాఁ డపకీర్తి తోర్చినాఁడు

తే. గీ. రావు వేంకటసీలాద్రిరాయనృపతి

తరుణి శ్రీభావయాంబిక తనకుఁ దగు ని

యంతిగానెల్లయెడల స్వతంత్రుఁడగుచు

సర్వరాయఁడు ప్రఖ్యాతి సంతరించె.

37

క. పేర్వాసికెక్కి యెల్లెడఁ

బర్వఁగఁ, దనయున్న వీరవరమునయందున్

జెర్వాక్కటి త్రవ్వించెన్

సర్వారాయండు ప్రజలు సమ్మదమందన్.

38

మ కవియై పండితమంశలీమృదుమనఃకంజాతకంజాతబాం
 ధవుడై యచ్యుతరాముఁ డెంతయు దయాదాక్షిణ్యముల్ గల్గి బాం
 ధవవిశ్వాసము నొంది యెన్నఁదగు తాణాదారుడై మించి వీ
 రవరగ్రామము పేరుగాఁ దగుముతా రక్షించె నిర్వైరియై. 39

పీ. ఏనాఁడు చూచిన నానావిపశ్చిత్త్ర
 సంగసంగత మగారంగణంబు
 ఏవేళఁ గనుఁగొన్న శ్రీచల్లభభూభి
 దానపారాయణంబాననంబు
 ఏకాల మరసిన సాకల్యముగ వనీ
 పకకోటుల కొనంగు పాణియుగము
 ఏక్షణం బీక్షింప నిందిరానాథన

త్కథల నాకర్ణించు కర్ణయుగము
 తే. గీ. గలిగి పండితమండలి "లలితపాండి
 తీవిభవమున్నవాఁడవు నీవు శాస్త్రి
 నాఁదగుదువోయి" యనుచు విజ్ఞానమహిమ
 వొగడఁగ యశస్వి పద్మనాభుండు తనరె. 40

క. ఒకయాత్మబోధమను పు
 స్తకమున్ గృతిగాంచి యతఁడు దనియించెను న
 య్యకలంకుని సుబ్రహ్మ
 ణ్యకవీంద్రున్ సాహితీరసాంబుధిచంద్రున్. 41

ఉ ఏఁబదిమాటలేల వినుఁ "దేఁబదివేల వరాలమూట వి
 ద్మాటలమున్నవారలకు దానముచేసిన మేటిదాత" నాఁ
 గా బహుపండితుల్ వొగడఁగా వినినారము మేమకాక యిం
 "తేఁబదిమందియైన నుతియింపఁగ నేర్తురె ? పద్మనాభునిన్. 42

క. అనర్వారాయఁడు కను
 ణాసౌశీల్యాది లక్షణంబులకున్ గుం

భీసుతసతియగుచెల్లాం

బాసాధ్విన్ బెండ్లియాడె భాసురలీలన్.

43

తే. గీ. ఆసతీరత్నమందు నయ్యనఘమతికే

సంభవించిరి వేంకటాచలము పద్మ

నాభమూర్తియు నరసింహనాయఁ డనఁగ

నాత్మజాతులు కూఁతు రమ్మాయి యనఁగ.

44

క. వరహాలను వెంకయకున్

దరుణీమణియైన యమ్మనకుఁ గూఁతురు ము

ద్దరగడకులభవ నాగమఁ

దరుణీరత్నంబుగా సతఁడు వరియించెన్.

45

తే. గీ. పేర్మి నాగమకొంతను బెండ్లియాడి

వేంకటాచలనాథుండు వెలసినట్లు

పేర్మి నాగమకొంతను బెండ్లియాడి

వేంకటాచలనాథుండు వెలయకున్నె.

46

క. తాతయగు వేంకటాచల

మేతీరునఁ బేరుగాంచె నేతీరున భూ

దాతయను యశమువించెనొ

యాతీరునఁ బ్రబలె వేంకటాచల మితఁడున్.

47

క. ఆరమణియం దతడు స

ర్వారాయని దాతపేరివరహాలను సు

బ్బారావున్ గనెఁ గూఁతుల

నారనె నమ్మన్నయనఁగ నమ్మాయియనన్.

48

క. అయ్యేపురపత్నమ్ములు

నెయ్యముఁదియ్యమును నెఱప నెఱిఁగాంచిరి యా

యయ్యమలిరువురు పెంచిన

యయ్యమ్మాయియను మేనయత్తయు మిగులఁ.

49

క. దూరము తిమ్మయకూతు సు
 శీలన్ బ్రహ్మాంబ యనెడి చెలువకా గవితా
 లోలుడు సర్వారాయడు
 కేలంగొని సుఖముచెంది కీర్తివహించెన్. 50

క. చక్కనిసాహిత్యము నుతి
 తెక్కిన వాదాన్యకంబు నెఱుకయుఁ గలఁడై
 యెక్కువ సర్వారాయం
 డక్కొమరులలోనఁ బ్రబలె నతినయగతులన్. 51

క. నిగమాంతవేత్త కవియును
 నగు సింహంపూడి కామయాంతర్వాణికా
 దగఁగొల్చి సాహితీపా
 రగుఁడై యలరారె సర్వరాయఁడు పేర్పిన్. 52

క. వరహాలు సహజభావముఁ
 బొరయఁగ జనియించినట్టి పుణ్యాత్మనకున్
 విరతాగర్భశ్రీమ
 త్తరసికులు వచించుటయును దబ్బియగునే. 53

సీ. విద్వాంసుఁడనుమాట విన్నంతమాత్రన
 మనమున నానందిఘనతఁజెందుఁ
 జెంది యాతఁడు తన్నుజేర నెప్పుడు వచ్చు
 నో యటంచును మది నూరుచుండు
 నుండి యాతఁ డూరి దండకేతెంచిన
 నెదురుగాఁజను దూర మెంతయేని
 చని తోడితెచ్చి వచ్చినవారితో శాస్త్ర
 ముల సందియమ్ములు ముచ్చటించు
 తే. గీ. ముచ్చటించి మనమ్మున లొచ్చుగాని
 సంతసముమీఱ వారల శక్తికొలఁది

సత్కరించి వినయమున సాగనంపు
సర్వరాయండు పినతాత సాటిగాఁడె!

54

తే. గీ. తాతతండ్రులమర్నాద దప్పనీర
సర్వరాయండు సోదరసహితుఁడగుచు
భూసురాశీర్పలమ్మునఁజేసి వృద్ధిఁ
జెందెఁ జెందుచునున్నాఁడు చెందఁగలఁడు

55

—* షష్ట్యం త ము లు *—

సీ. ఏతాదృశస్థీతిభూతివిఖ్యాతివి
ద్యాతిశయద్యోతితాంతయనకు
నాగమోదరపయస్సాగరచంద్రోద
యునకు వాదాన్యకకనకభినికి
ననుజస్వితయమనోవనజభాస్కరునకు
వేంకటాచలపుణ్యవిభవమునకు
నేరువాకలగోత్ర వారాశిభవునకు
దేవతాద్విజభక్తిపావిత్రునకుఁ

తే. గీ. బుండరీకాక్షపాదసంభూతమణికి
భూవరహితున కాచారపావనునకు
సరసకవిరాజపిక పుష్పసమయమునకు
సంచితాజన్మభాగ్యవిస్తారునకును.

56

క. వీరవరగ్రామణి కతి
ధీరున కతిసాహితీకధీశాలికి గం
భీరునకు శాంతునకు స
ర్వారాయని కనఘతోఁట వంశభవునకున్.

57

వ. ధనకనకవస్తువాహనపుత్రప్రేతాద్రిసర్వాభ్యుదయపరంపరాభి వృద్ధిగా
మా యొనర్పంబూనిన యేలామాహాత్మ్యమ్మునకుఁ గథాక్రమంబు. 58

కథా ప్రారంభము

తే. గీ. నైమిశాఖ్యనెసఁగు నరణ్యమ్మనందు
శౌనకాదిమహామునుల్ శాంతిధనులు
వ్యాసశిష్యుండుఁ బౌరాణికాగ్రణియగు
సూతుఁ గన్గొని హర్షనమేతులగుచు.

59

చ. తెలిపితి దైవతమ్ములగు తీర్థము, లందును గౌతమీనదీ
కలితములైన శాఖలప్రకారము లానతియిచ్చి, తింకఁ ద
ద్విలసిత మేల నాజనునదీమణియై యొకశాఖ కొంతమం
డలము పవిత్రీతం గొలిపె నా మునునింటిమి రౌమహర్షణే.

60

క. ఏవేని దానఁగలతీ

ర్థావను ? లెందుండి యెచటి కానది చనె ? నా
యావిధమంతయు నానతి
యీవే, మాపాలిదైవమీవే : యనఘ.

61

శా. “ఏలా భుక్తివిధాయినీ” యనుచు మున్నీవెన్న భీమేశ్వర
శ్రీలామండలవర్ణనాదృతి మతిన్ హెచ్చింపఁగా మాకుఁ ద
త్కాలమునుఁ దదాపగామహిమ వక్కాణింపుమన్నంత వా
చాలానిత్యము లేకపోయెను దదిచ్చన్నేఁడు తీర్పందగున్.

62

క. అని శౌనకాదిమును లడి

గిన సూతుఁడు గురువునకెఱుగి కడఁగి కలహ
శనమునికి నజుం డెఱిఁగిం
చినవిధమునఁ దద్విధంబు చెప్పఁదొడంగెన్.

63

శా. కిమ్మీరుండను రక్కసుం డొకఁడు వేగేదండకారణ్యమ
ధ్యమ్మున్ జేరి సుఖమ్ము పీడి కడుముత్తాహారుడై యొక్క పా

ద మ్మర్వీస్థలి మోపి చేసె నయుతాబ్జమ్మల్ తపంబోలిఁ జి
త్తమ్మన్ దాఁదరుణేందుశేఖరపదాద్వైతమ్ముగాఁ జేయుచున్. 66

క. కులగిరులు గ్రక్కదరె న
బ్బు య ఘూర్ణితైన్ దిగంతములు బీటాటెన్
దలకడచెన్ జ్వలనము చు
క్కలురాలెన్ దత్తపోసుగతమగు వేడికా. 65

సీ. తలమీఁదిగంగ కడలిరాచపసిబిడ్డ
యగుచందురుని ముద్దులాడుచుండఁ
జేతిలోఁ దనరారు జింకకొమ్మలు తూఁగి
జీరాడుజడలలోఁ జిక్కువడఁగఁ
బులితోలుపై వ్రేలు పున్నదండలచాలు
చిలువరాతలలమణులను నొరయఁ
గందోయిఁ దొరఁగెడి కరుణామృతపువెల్లి
మిసిమినాఁ దెల్లనిమేను మెఱయఁ

తే. గీ. గొండరాచూలు తనకొక దండగాఁగ
గిబ్బితత్తడిపై నెక్కి కెలన నడచు
భృంగితోఁగొన్నిముచ్చట లెంచికొనుచు
నశురమోలకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె శివుఁడు. 68

తే. గీ. ఇట్లుచూపట్టినట్టి మహేశ్వరునకు
సాగి సాష్టాంగముగ నమస్కార మావ
రించి కృపమీఱఁ దన్నాదరించు నతని
యెదుట నిలిచి స్తుతించె నిద్రెనకమెరఁగ. 67

మ. కరుణాసాగర : బాలశీతకరరేఖాశాలిజూటాల : ని
ర్జరగంగాతటిసీమనోహరణ : సూర్యాచంద్రమోవహ్నినే
త్ర : రమానాథముఖమరప్రణతపాదా : నీకు జోహారు పా
మరునిన్ బోవుము నన్ను శీతనగజామాతా : దయాంభోనిధి : 69

క. అజగవ్యాశయ ! నగశయ !

యజగవశయ ! విమతమర్దనాశయ ! నీకున్

ద్రుజగత్పాలనదుర్యున

కజరామరణునకుఁ బ్రణతి యర్పింతు శివా :

69

క. దాతవు ముముక్షుజనులకు

నేతవు భూతముల కభయనేతవు నగజా

మాతవు మాతవు భూమికిఁ

దాతవు మాతెల్ల నీన తరుణేందుధరా :

70.

సీ. పోతుతత్తడితోడఁబోరాడి జడదారి

బుడుత కాయువొసంగి ప్రోచినావు

బాణాసురుని యింటఁ బడి వానిమొగసాలఁ

గాల్పంటురీతిగాఁ గాచినావు

పాలముస్పీటఁ బాల్పడినవిసము ద్రావి

సోఁకుమూఁకల దయఁజూచినావు

నినుఁగడ్పులో నుండుమని వేడు దానవు

తనవున నెమ్మేను దాచినావు

తే. గీ. నీకు భక్తులయెడఁ గల్గు నిరుపమాన

కరుణ యేదేవతలకైనఁ గలదె శీత

గిరిసుతాకలితాంగ ! చందిరసితాంగ !

రాజకలితోత్తమాంగ ! ధరాకతాంగ !

71

క. అనివినుతించిన హరుఁ డా

తనిఁ గనుఁగొని “నీ యభీష్టదంబగు వరము”

గొనుమిచ్చెద” నన వాఁ డి

ట్లనియెన్ ముదమార ముకుళితాంజలియగుచున్.

72

వ. “దేవా పననేక్షనారికేశకృముకరసాలాదికారామమ్ములును ముక్కారుం
బండు కేదారమ్ములును నేనధివసించు నీవింధ్యారణ్యభాగమ్మునంచు సం

పూర్ణమ్మలగుటకు నిమ్మగత్వమ్మును సాగరసంగత్వమ్మును లేక
సతతజలప్రవాహయగు నొక్కధునీలలామన్ బ్రహ్మహింసఁజేయఁ
గోరెద" ననుడు మందస్మితసుందరవదనారవిందుం డగుచుఁ జందిర
శేఖరుం డిట్లనియె.

73

తే. గీ. నీవుకోరినవర మది నీక కాక

జగములకు నెల్ల సంతోషసాధకంబు

గాని యొండు వచించెదఁ గడఁగి దాని

నాలకింపుము సావధానాంతరమున.

74

క. ఏలాముని నాకై యీ

లీలం దనమాచరించు లేఖపగతోఁ

బోలునొక పాపహారిణిఁ

గూలంకషఁ గడలి కిచ్చికోలున తెలమిన్.

75

వ. అతని కా వరంబు ప్రసాదించుతఱి భవదధిష్ఠితప్రదేశంబుమీఁదుగాఁ
దీసికొని పోనానెచ్చి యేదేని నొకకపటోపాయమ్మున సాగరసం
గమం బాఁగెద ననుడుఁ గిమ్మీరుండు పురవైరి కిట్లనియె.

76

క. దేవా : యేలామునియున్

దేవాపగవోని యొక నదీమణి నప్పా

రావారమున కొసంగం

గా వలసిన కతము నెప్పఁగావలె నాకున్.

77

క. అనుచు గిరికుండు నేలా

మునివరుని తపంబు లోకములకెల్ల వివా

శనకర మగుగతి నున్నది

చనఁగావలె నతనివర మొసంగుటకొఱకున్.

78

వ. అని యానతిచ్చి నీవడిగిన పృథ్విమ్మున కిట కనతిదూరమ్మున వీతెడు
రగు వృద్ధ మునీంద్రుం డుత్తరంబిచ్చునని యంతద్ధానంబు చెందుడుఁ
గిమ్మీరుండు నచ్చోటు కడలి వృద్ధుంగాంచి కడచినవృత్తాంతమ్ము
చెప్పి యడిగిన నతని కతం డిట్లనియె.

సీ. పులికశేరుకమీదఁగలతీఁట నేచోటఁ

గొమ్ములతో జింక గోఁకుచుండు

నచిరప్రసూతమ్ములైన రేళ్ళేదోటఁ

దవసులవీపులు దడవుచుండు

మొదవులేఁగలకైనఁ బులియాండుఁ రేచోటఁ

జనవుగాఁ బాలిచ్చి సాఁకుచుండు

నీవేళ నీవారత్పణరాసు లేచోటఁ

జిఱుతవేళులతోడఁ జివుకుచుండు

తే. గీ. లతలు నగములతోడ పడృతువులందు

నేకరీతిగఁ బుష్పఫలైకతాన

గతులఁదనరారు నేచోట గౌతమముని

యాశ్రమం బది యొప్పురు నశ్రమంబు.

80

చ. అచట వసించు గౌతమమహాముని శిష్యగణమ్ముతో దళ

ప్రచితకుటీరభాగమున భాసురవృత్తులు మౌనిసంఘ మీ

డ్యచరితు లేచికొల్వఁగ నయమ్ముగ వారల కాగమాంతవా

గుఁచిరకథామృతమ్మున నకుంతితమోక్షపదమ్ము చూపుచున్.

81

వ. అటు లమ్మునీందుఁడు తదాశ్రమమ్మున సర్వోపనిషదుద్భవ్యమాణ

బ్రహ్మానందపరాయణమానసుం డగుచుఁ గాలంబుగడపుచున్నంత

నొక్కనాఁడు కలహాశనుండు.

82

శా. కైలాసమ్మున కేగి యచ్చట సుమాకాంతామణిం గాంచి “యో

ప్రారేయాచలకన్యతామణి ! కృపాపారీణుడై నీమగం

డాలేఖాపగ సుత్రమాంగమున నిన్నర్థాంగమం దుంచినాఁ

డొలే” యంచు సపత్ను లిర్వురకుఁ బోరాటంబుఁ గల్పించుడున్.

83

క. కలహాశనమునిఁ గని యే

క్కులపర్వతరాజపుత్రి కోపన యగుచున్

“దలమీదనుండు సవతిని

నిల దింపునుపాయ మొకటి యెఱిఁగింపు” మనన్.

84

వ. అతండును వల్లెయని “జయావిజయలను నీనెచ్చెలుల రప్పింపుము,
వారు కృత్రిమగోరూపధారిణు లగుచు గౌతమాశ్రమమ్మునకుం బోయి
తత్కృత్యసీవార సస్యభక్షణం బొనర్చినంత భవదభీష్టంబు చేకులు”
ననుడుఁ బార్వతి చెలులం బిలిపించి కలతెఱుం గెఱింగించిన. 85

సీ. కప్పువోయినయింటఁ గల వాసములతేవ

బక్క ప్రేవులతోడి పక్కలమర

నీ రెండిపోయి వన్నియ దక్కు పెన్నాయి

పోలఁగాఁ దగు వాలమూలమొలయఁ

జిరకాలభుక్తమై చివికినపొలికట్ట

భాతిగా నీరోమవాల మెనఁగఁ

బ్రాగందపత్తెలపై నయశ్శంకుల

బొగడలునా ఖరములు చెలంగ

తే. గీ. గడియ కొకనూలుసారులు కదలి జాఱు

గోమయస్రుతి యొడలిపై దోమపిండు

ముసరఁ జేయఁగఁ బెంపేదు ముసలియాల

యాకృతి వహించి రంత జయావిజయలు. 86

వ. ఇట్లు భీభత్సమ్ములగు గోరూపమ్ములతోడ గౌతమాశ్రమమ్మునకుంజని
తడుప్తమ్ముగు నీవారసస్యమ్మునంబడి చెల్లాచెదరు గావించిన గౌత
ముండును, 87

క. హమ్మని కనరుచు దర్పా

గ్రమ్మున నదలింప నదియు కతముగ నొకయా

“వమ్మా” యని యార్చుచుఁ బుడ

మిష్టృతి గని పడియె ముని కమితభయ మొదవన్. 88

వ. రెండవయావును బలాయమానయగుచు నిటకుఁ బంచషయోజనదూరస్థ
మ్ముగు నేలేశ్వరమ్మును నేలామున్యాశ్రమమ్మునం బడి మడియుటయు,

తే. గీ. నెట్టపంటగ నాశ్రమవికటమునకు

వచ్చిచచ్చిన మొదవును బెచ్చుపెరుఁగు

దుఃఖభరమునఁ గాంచి తుండుడుకుఁ జెంది

నివ్వెఱఁగువడె నేలామునిపగవరుఁడు.

90

వ. పదంపడియొకశిష్యునింబిలిచి “యియ్యదియొందుండియిందేతెంచెనో, యేమికతమ్ముననిటి మృతిఁగనెనో నవిస్తరమ్ముగఁ దెలిసికొ” మ్మని పంచిన వాఁడును గౌతమాశ్రమంబుదరికిం బోయి యట మృతగోవిష యంబగువిచారమ్మున మృగ్గుఱుషితండముం గాంచి కలతెఱఁ గెజిఁగి సమస్తమ్మును దనగురువునకు విన్నవించె.

91

క. “ఋషులును గోహత్యాకి

త్పిషయతు గౌతమమునిని వెలింబెట్టుచు నా

వృషహయశిరస్థకూలం

కష నిలకుం దె” మ్మనిరి యఘ మెడలుపొంచెన్.

92

వ. అనవుడు ‘గౌతముండును నేలామున్యంతేవాసికతమున ద్వితీయగవీమర ణమ్మును వినుటంజేసి “తద్గోహత్యాజనితంబగు కలుషం బెవ్వరిది” యని యడుగుడు ఋషుల్లిట్లనిరి.

93

క. “ఎవని వనాంతమ్మున రెం

డవయావును జచ్చియుండె నతఁడ తదేనో

ర్జపవతితుఁడు కౌఁగలఁ” డను

చు వినిచెఁ దడుదంత మతఁడు సొంపుగవినియెన్.

94

వ. విని “తదఘనిష్క్రతు్యపాయం బానతిం” డనుచు నేలామునియు గౌత ముం బోలె ఋషుల నడిగిన వారును నతనికిం బలె నొడివి రిట్లీరు వురును గోహత్యాసమాకాంతులగుచు బ్రహ్మాద్రికడకు గౌతముం డును వింధ్యగిరికడ కేలామునియు నరిగి యచట హైరమ్ములగు తపమ్ములొనర్చుచుండి రంత,

95

క. దేవేంద్రుఁడు తన్నొని త

బోవిభవమ్ములకు దిగులువొంది తనంతన్

భావజుఁ బిలిపించి మనో

భావము తెలియంగ వినిచెఁ బనపడి యుతఁడున్.

96

వ. “ఇంతమాత్రమున కింతచింతయేల” యని యచ్చరలయందుఁ బ్రోడ
లగు తిలోత్తమోర్వకుల రప్పించి యిట్లనియె. 97

ఉ. అచ్చరలార ! మీ రతిరయమున బ్రహ్మనగమునందుమై
మచ్చికయైన లేక నియమమున వర్తిలు గౌతముఁ జగం
బచ్చెరువంద వింధ్యనగమందుఁ దపంబొసరించు తాపసిన్
బొచ్చెము కొల్పి యిర్వురను మోసమొనర్పుఁ డటంచుఁ బంచినన్. 98

శా. కొంగుల్ జాఱఁగఁ గట్టి యాచిగురుటాకుంబోండ్లు నెమ్మేను లు
ప్పొంగన్ భూషణభూషితాంగులగుచున్ భూషామణీపాళి మ్రో
యంగన్ జనులు పైఁటలో నొదిఁగి పైయంచెత్తి దోబూచులా
డంగన్ డగ్గటి రమ్ముసిందులను గాఢప్రేమలో ముంపఁగన్. 99

వ. అం దూర్వశి గౌతమమువి యెదుట హావభావోచితములగు నృత్యములు
నల్పియుఁ గర్ణపేయములగు గీతములు పాడియు మరులుగొల్ప
నవశయగుచు మరల నమరావతి కరుగుదెంచి తదీయగాఢతపోనిష్ఠా
గరిష్ఠత్వంబు దేవేంద్రునకు విన్నవించెఁ; దిలొత్తమయు నేలాముని
పాలికింబోయి, 100

ఉ. మ్రోకులు మోసులెత్త నెలతాలు చెమర్పఁ బటిరకోటరా
నీకనివాసమైతగు ఫణిప్రకరంబు కరంబు వేడ్కమై
నూకొనఁ గోకిలల్ ప్రతిరవోదయముం బొసరింపఁ బాడె న
వ్యాకులలీలఁ గట్టెదుట నమ్ముని యచ్చెరువంది చూడఁగన్. 101

సీ. ఘస్రాంబుబిందుప్రకాండంబు మేనెల్ల
ముత్యాలచేరుల మురువు నెఱవఁ
గొళ్ళగజ్జెలమ్రోత గళ్ళుగళ్ళని పజ్జఁ
గలయంచలకుఁ బోదిగఱపుచుండఁ
జలితాంగుళీదళీకలితాభినయము వా
క్యవరంపరకుఁ డీక గాఁ జెలంగఁ
గలితకంకణయుక్తార్కరంబు వనదేవ
తల వీనులకు నమ్మతంబు వోయఁ

తే. గీ. గులుకు క్రేగంటిచూపుల నలుక కొంత
నేపు సింగారమొకకొంతనేపు కొంత
నేపు కరుణము మఱికొంతనేపు హాస్య
మొలుక నాట్యంబు సల్పె నప్పలుగుసాని. 102

తే. గీ. హరిహరబ్రహ్మ లెవని దాసానుదాసు
లెవని యావేశ మెట్టిజితేంద్రియులకుఁ
గనులు పొరఁగప్పజేయు నక్కమలశరుఁ డ
లతిఁగఁ బోసీక కలఁచె నేలాముసీందుర్తి. 103

వ. ఇట్లు కుసుమశరశరవిదలితమానసుండగుచు నమ్మునీంద్రుండు తేజీ
చూచి యారామ రామణీయకమ్మున కచ్చెరువంది తపమ్ముసాలించి
మనమ్మున నిట్లు వితర్కించె. 104

శా. ఔరా ! యీచెలి దేవతాతరుణియో, వ్యాళాంగనారత్నమో,
చారస్త్రీమణియో, కుబేరనగరీచార్వంగియో, కిన్నరాం
భోరుణ్నేత్రయో, మానవాంగనయో : సమ్మోదమ్ముమై నస్మదీ
యారామమ్మున కేగుదెంచెను మదీయమ్మైన పుణ్యమ్మునన్. 105

సీ. వికసదిందీవరప్రకరమ్మునకును నో
నాహులు చెప్పు నీ నాతికనులు
చక్కవాక పతత్రిచక్రమ్మునకును మం
త్ర ముపదేశించు నీతరుణీచనులు
పదియాఱువన్నె హొంబట్టుబొమ్మకు నైన
వెలఁ బెట్టనీయదీ వెలఁదియొడలు
మదదంతిగమనసామంజస్యమునకైన
లెక్కరా నీయ వీలేమనడలు

తే. గీ. కోటిచంద్రిల నొకసారి గొన సమర్థ
మైన దీ రామ ముఖకాంతి యతులకేసి
మాన్యమీ భామ కంకణామందరవము
భృంగముల బారు మీఱు నీ యింతి యారు. 106

అ. వె. అంచు లేచి బిగ్గ నత్తిలో త్తమ హత్తి
కొంగిలించుకొనియె వేగ మునియుఁ
గనులకింపు గల్గు కాంతఁ గన్గొనినంత
మారుబారిఁ బడనివారు గలరె :

107

సీ. తనచేతిసొమ్ముపెట్టుని సౌధములభాతిఁ
గొమరారు వింధ్యాద్రిగుహలయందుఁ
గమనీయసౌరభీకలితదిజ్జీరేజ
షండమండితసర స్తటులయందు
వికసత్కునుమపుంజవితతశ్యాఘమం
ఘమితలతానికుంజములయందు
హిమరశ్మిదృషదకృత్రిమకుట్టి మావనీ
జాతశీతచ్ఛాయసరణులందు

తే. గీ. గిరినదీనైకతమ్ముల కెలఁకులందుఁ
జంద్రశాలాయమాసరసాధరోన్న
తశిఖరతలములందు సతఁడు సుఖించె
నత్తిలో త్తమతో హత్తి యనుదినంబు.

108

వ. ఇట్లు తిలోత్తమైకతానచిత్తమ్మున నత్తపస్వి యుండె ; నట గౌతముం
దూర్వశికి లోబడక తనంతఁ దపం బొనర్చికొనుచున్నంతఁ బురవైరి
సాక్షాత్కరించి “ఫలయు వరమ్ముఁ గోరికొను” మన్న బద్ధాంజలిపు
టుండగుచు నతండిట్లనియె.

109

తే. గీ. ఒక్కగోహత్య మద్వని నొక్కనాఁడు
నెట్టపంటగ నన్వచ్చి చుట్టికొనియె
“శివజటాజూటగతమగు సిద్ధతటిని
దె” మృనిరి మౌను లక్కందు తెరలుపొంటె.

110

క. కావున భూతలమున నీ
దేవేరికా బాఱఁజేయఁ దివిరితి నా కో

దేవర ! యనుగ్రహింపు మి

దేవర మని వేడినంత నీకుడు పేర్పికా.

111

వ. ఒక జటాకుహరమ్మునుండి ధారాముఖంబుగ నద్దేవధునీలలామంబు వదలిన నయ్యది సహస్రముఖముల నుద్ఘోషించుచు మింటికిమంటికి నొక్కటై బ్రహ్మాద్రి పయికి బర్హుడు బురారి గౌతమున కిట్లనియె. 112

క. “వెనుకకుఁజూడక వేగమ

చను మీ వార్హరము వెంటఁజనుదెంచును వా

ర్దినఁ గలుపు మెవ్వరేనియు

నిను నడిగిన నొక్కశాఖ నిమీత్త యనుడున్.

113

వ. గౌతముండును నతిత్వరితగమనమ్మున స్వాశ్రమతటమ్మున కేగుదెంచి యటనుండి యడిగినముఘలకెల్ల నొక్కొక్కశాఖ నిచ్చుచు రత్నాకరమ్మునం గలిపె; నదియ యట కనతి దూరమ్మున గోదావరియను నది యని. మఱియు నిట్లనియె. 114

క. ఏలామునియుం దపముం

జాలించి తదంగనావిచారవివళుడై

యాతీల సంచరింపఁగ

నాలేమయు విడిచి స్వర్గమరిగెదనంతఁ.

115

వ. ఇట్లుచనినంతఁ దద్గతచింతాకాంతుండగుచు నమ్మునీందుర్గుండు గోహత్యాసంభూతంబగుపాపమ్ము శరీరమ్మునఁ బాండురోగాకారమ్ము వహించుడుఁదదేనోనివృత్తికై మును మునులు నొడివిన గంగావతరణం బింతకుమున్న గౌతమకల్పితంబని యెఱింగి యతనిపాలికిం జనిసవినయమ్ముగ నిట్లనియె. 116

తే. గీ. అక్షపాదమునీందరిఁ త్రైయక్షమైన

వరముపెంపున గోహత్య వదలితీవు

దివిజగంగను భూమికిఁదెచ్చి నాకు

నిమ్ముతచ్చాఖఁ బాపనివృత్తిపొంటె.

వ. అనిన గొతముం “డింతకుమున్న యడిగితేని ఋషులకట్లనీకును
నొసంగువాఁడ సాగరాఫీనమొనరించితిఁ గాననిఁక నిందొకబిందువేని
నాకీరా” దనిన నేలా మునియుఁగోపించి యిట్లనియె. 118

తే. గీ. పుడమినెల్లడ హూణులె యొడయలైన

కాలమునయందు నీనది కట్టఁబడును

తావకీనాశ్రమంబుచెంతను నటంచు

శాపమునొసంగి తనయంతఁజనియె సతఁడు. 119

వ. ఇట్లు చనిగోదావరికన్న మిన్న యగునొకతటినిం దెచ్చునిచ్చమరల
వింధ్యాద్రి గహ్వరమ్మునఁఘోరమ్మగు తపమ్మున నున్నవాఁ డతం డచి
రంబున భవదభీప్సితంబు చేకూర్చుఁ దదర్థంబ యీశ్వరగమనం బని
చెప్పి వృద్ధయతీందుర్నిండు యథేచ్ఛం జనుటయుఁ గిమ్మీరుండును దన్న
దీప్రవాహసమ్ముఖీనమనస్కుండగుచుఁ గిమ్మీరపురమ్మున నుండె ;
నట నీశ్వరుండును నచ్చోటు కదలి యేలామునికి సాక్షాత్కరించి
యిట్లనియె. 120

క. ఎందులకై నీవు తపం

బుం దగుగతిఁ జేయుచుంటి వో యెఱుఁగుదు దీ

నం దీఱు నీదుపాతక

ముం దరలు నదిన్ గ్రహించిముదమునఁ జనుమా. 121

వ. అని చెప్పి జటాకుటీరమునుండి యొకవారిధార ననుగ్రహించి మఱియు
నిట్లనియె. 122

తే. గీ. ఎచట వెన్కకుఁజూచిన నచట నాఁగుఁ

గాన వెనుకకుఁ దిరుగక కదలు మినుఁడు

పొడుపుగిరిమీఁదఁ బొడువకమునుపె వేగ

వారినిధితోనఁ గల్పు మవారణముగ. 123

వ. మఱియు నిట నుండి భవదీయాశ్రమంబగు నేలేశ్వరమునకుఁ జని యట
నేతదీయ వార్షరమ్మున నేలేశ్వరు నభిషిక్తుం జేసి యట నుండి కిమ్మీర

సీమఁ జొచ్చి పీతీపురమ్ము చెంతసుండి సముద్రమ్మునకుం గొవి పొమ్ము
పొమ్మని యానతిచ్చి యంతర్ధానంబుచెంచిన నమ్మువియు హఠోపది
ప్తంబగు మార్గమ్మునఁ గదలి చనుచున్నంత. 124

క. మును కిమ్మీరాసురునకుఁ

దనఁజచ్చినవరము పెంపుఁదలఁచి హరుఁడు చ

య్యనఁ గోడియగుచు నది కూ

సినగతిఁ బీతీపురమ్ముచెంతం గూనెన్.

125

క. ఏలాముని యారావం

బాలించి నిశావసాన మాయె నటంచు

గాలోచితకృత్యమ్ముల

కాలోనన వెనుకఁజూచె నాశ్చర్యమునన్.

126

క. ముని నిలిచిన నయ్యేలా

ధునియునునట నిలిచిపోయెఁ దోయధికిం దో

ద్క్కొనిపోయి సంగమింపం

జననైతి నటంచు మునియు సంశయపడఁగన్.

127

చ. ఇట్లాపగారురంబు నిలిచిపోయిన మునియు నిశ్చేష్టితుండగుచుఁ బ్రభాత
సూచకమ్ములగు నిమిత్తమ్ములు మతెవ్వియుం గానక యిదియెవ్వరి
దియో యొకకవతోపాయం బని తలంచుచు గయపాదాధారంబగు కాసా
రంబు తీరంబున నటునిటు తిరుగు చరణాయుధమ్ము గాంచి మెల్లిన
నిట్లనియె. 128

మ. చిరకాలంబు తపమ్మునల్పి తుద కా శీతాంకుజాటాలు మే

ల్వరమున్ గాంచి ముముక్షుమై నమహరై లానామకేతన్నదీ

తరుణిన్ వారిధి గూర్చ నేగుతఱి సంతర్పింపుముం జేసి పెం

పతి నాకుం బరమాపకారమొనరింపం బాడియే సీకొగిన్.

129

చ. హరుఁ డీధునీలరామంబును నావెంటం బనుచుతఱి వెనుకకుం జూడకు
మునియుఁ బ్రభాతమ్మునకు మున్న సముద్రముం బ్రాపించునదియనియు

నానతిచ్చిన నేనును నతిత్వరితగమనమ్మునఁ జనునెడ భవదీయారావం
బాలించి ప్రభాభాశంకి నగుచు వెనుకకుం జూచినకతన నీనది యిటు
విలిచిపోయె. 130

క. కొక్కురుకోకో యని నీ
విక్కరణి నకాలమంద యిటు గూసి ననున్
ధిక్కార మొనర్చితి నీ
విక్కపుఁగత నెప్పవేని నిను శపియింతున్. 131

క. పారావారములోనన్
జేరనినది ద్విజవరసముచితభుభకర్మ
ప్రారంభమునకుఁ దగ దని
నీరసముగ నెంతు రెంతనీరు గలిగినన్. 132

క. నిటలాక్షన కుల్లాసము
ఘటియించి కళింగదేశగతికై నది నొ
క్కటి వెలయించిన దానిం
దుగ్రిటికాలములోనఁ గూల్చు చొడఁగితి వకటా. 133

వ. అనుచు నిరంతరచింతాక్రాంతఁడగుచు వందురు నమ్మునీంద్రునకు
నిజస్వరూపమ్మున సాక్షాత్కరించి పురారి యిట్లనియె. 134

క. మున్నొక దోషాచరపతి
నన్నుగుఱించి తపము చేసినన్ దానికి "నీ
వెన్నుకొనువర మొసంగెద
నన్నా" యన నాశఁడిట్టులడిగె వరమ్మున్. 135

క. ఏరాక్షసుండ మా కి
మీరపురీమండలంబు మేల్ మేలుగ ము
క్కారం బండఁగఁ జేయఁగ
వేటొక్కఁ డనుగ్రహింపవే పురవై రి. 136

పీ. కడఁగి మద్దేశంబు కచ్చముగాఁజేయ
విమ్మగగావి టునీలలామ

మొందు పాఠఁగఁ జేసి నిండార ముక్కారుఁ
 బండఁజేయుము ధరామండలమ్ము
 సాగరసంగమ మాఁగఁగావలె దాన
 లవణోదకముపోటు దవుల కైక్ష
 వారామములు వృద్ధినందఁగా వలెఁ బన
 సాగమంబులు రసాలాగములును

తే. గీ. నారీకేశకృముకములు నాగవల్లి
 కలును మొదలగు మంచి నగములు లతలు
 మిగులఁ జెలువారు కతమున జగతి నెగడి
 మీఱఁగావలె నయ్య కిమ్మీరసీమ.

137

చ. అనుచు వరమ్ముఁ గోరుకొనునంతట నేనును వల్లెయంచు వా
 నిని బరితృప్తుఁ జేసి యొకనిమ్మగకై తప మాచరించు నీ
 కును వర మిచ్చి రాక్షసుఁడు గొన్నవరంబు ఫలింపఁ జేయ నీ
 ధునికి సముద్రసంగమము దూరము చేసితిఁ గుక్కుటంబనై.

138

ప్ర. కావునఁ గొండొకవిచారంబు దక్కిమదాజ్ఞంజేసి.

139

క. ఈకల్లోలినిఁ బాదగ
 యాకాసారమునఁ గలుపు మచ్చట నే నీ
 యాకారముతోనుండు ని
 రాకులగతిఁ గుక్కుఁజేశ్వరాంకం బొప్పన్.

140

తే. గీ. గౌతమీసాగరమ్ములు కలియుచోట
 నభిషవమ్ము లొనర్చినయంతఫలము
 దీన స్నానంబుచేసిన మానవులకుఁ
 గల దటంచు వరం బిత్తుఁ గరుణ నీకు.

141

క. ఏనడుదై నను నిత్యం
 భీనదియందేని లేక యామడుగునయం
 దేనియుఁ గృతాభిషేకుం
 దై నంత మదీయపదవి యతని కొనఁగుదున్.

142

వ. ఆదియునుంగాక కొండొకకాలమ్మునకు గౌతమ్ముపనది యగు శబరి
నుండి వెడలి యొక శాఖ దీనం గలియు దానందేసియు నియ్యది భుక్తి
ముక్తిప్రదాయిని యనంబరంగునని వర మొనంగు ననంగభంజనుం
గాంచి యేలామునియు నాలీలా కల్పితంబగు కుక్కుటాకారం బప్పా
దగయాకాసారతీరమ్మునం బ్రతిష్ఠించి యాశ్రమమ్మునకుం జని
సుఖంబుండె నని విరించి నారదునకుఁ జెప్పిన తెఱంగున సూతుండు
శౌనకాదులకుఁ జెప్పటయు.

143

— ఆ శ్వా సాం త స ద్య ము ట —

క. నిరుపమసాహిత్యరసా

భరణః వితరణప్రవీణః పండితకవిరా

ద్వరుణాలయచంద్రోదయః

చరణోద్భవ వంశరత్నః సఫలితయత్నాః

144

చ. పరతరుణీసహోదరః విభాతివిభాసిసహోదరాదిరా

దరహిమభూధరైః ణభరతారకతారకభూధరోదర

స్ఫురదురుక్తి ర్రిహారః పరిపూర్ణతరప్రతిభావిహారః భూ

సురచరణాబ్జరేణుపరిభూషితహర్యనివాసభాసురా :

145

మాలిని. నయవినయవిహారాః నాగమాంబాకుమారా :

స్మయనిరతవిదూరాః సాధునుత్యప్రచారా :

నియతసుకృతకృత్యాః నిత్యసంహృష్టభృత్యాః

ప్రియవిలసితసత్వాః ప్రీటితార్థిప్రణుత్యాః

146

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ * * *తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబగు

నేలామాహాత్యమ్మునందుఁ

బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః
ఏలామా హో త్యము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. ధరణీసురపాదాంబుజ

పరిచర్యానిరత : పాదభవవర్ణాగ్రో

సర : సాహిత్యవిశారద :

సరసకవివిధేయ : తోటసర్వారాయా :

1

వ. అపధరింపు మనంతరంబు శౌనకాదులు సూతుంగాంచి యిట్లనిరి..

క. ఈయేలానదియొద్దన

నేయేతీర్థములు గలవా యెఱిఁగింపుము మా

కాయాతీర్థములు మఱి

యాయాతీర్థముల ముక్తినిందినవారిన్.

3

వ. నావుడు సూతుండు బ్రహ్మ నారదువకుం జెప్పినతెఱు గిట్లు నెప్పం
చొడంగె.

4

సీ. సోమయాగము మొదల్గా మన్ననలుగన్న

జన్నమ్ము లొనరించుచున్నవారు

అతిథుల లభ్యాగతు లరుదెంతురే వారి

కన్నదానము చేయుచున్నవారు

అన్యతంబు లేక విద్యల గోష్ఠిచే సర్వ

కాలంబు సుఖలీలఁ గన్నవారు

కొడుకులు మనుమలు కూతులు మొదలుగ

బహువృద్ధిగను కుటుంబములవారు

తే. గీ. ఆయువు శతాధికమ్ముగ నలరువారు

భూసురోత్తము లెప్పుడుఁ గాపురము నేయఁ

దనరునేలానదీయామ్యతటనిఖాత
యూపభాసురమగు శాల్మలీపురంబు.

5

వ. అప్పురమ్మన.

చే. గీ. సోమయాజి యొకం డుండు సుదతితోడ
నతని నామంబు గణపతి యందుర్చి ధార్య
పేరు నరసాంబ యందు రాపెయును నాయ
నయును సంసక్తు లన్నదానమ్మనందు.

7

సీ. ఉదయమ్మననలేచి యుదధిజాతకళత్రు

నొండె నిటలవీతిహోతు నొండె
ధ్యానించి యేలానదీనిర్మలాంబుప
వాహంబులోఁ గ్రుంకి వార్చి ప్రాత
రాపాసనమున యథాగమోక్తమ్ముగ
నగ్నులఁ బూజించి యంబికామ

హోమనూపాసనమ్మాచరించుచు ధర్మ
పత్ని పాకమొనర్ప వైశ్వదేవ

తే. గీ. మాచరించియు గృహదేవతార్చనంబు
చేసికొని బలియిడి గృహాజీరమునందు
లీల నిదురించు నతిథుల లేపి వారి

తోడఁ గుడుచు మృష్టాన్న మావాడబుండు.

8

వ. ఇట్లు భుజించి వారికిఁ దాంబూలం బొసంగి దక్షిణ వెట్టి తీర్థయాత్రా
మాహాత్యకధనాదికమ్ములగుసల్లాపంబులఁ గొందొక నేవు గడపి
వారును భోజనాయాసజనితనిద్రాపరవశాత్తు లగుడుఁ దానును గొం
దొక విశ్రామించి యంత నంతేవాసిజనము లేతేర నాసాయంబు నకల
శాస్త్రార్థ ప్రసంగమ్ము తొనర్చుచు సంధ్యాకృత్యమ్ములు దీర్చికొని
యగ్నికార్యంబు నిర్వర్తించి సూర్యోధులం గలసి భుజించుచు
ననుదినం బిట్లు యుక్తకృమమ్మునఁ గాలము గడపుచున్నంత
నొక్కనాడు.

ఉ. అయ్యవసీసురోత్తమునియంగన భర్తకు వేడ్కమీఱఁ దా
నొయ్యన శయ్యపైఁ బదములొత్తుచు మెత్తనియెల్లుతోడ సా
హాయ్య మొనర్చు కంకణరుణారవ మైక్యముఁజెంద నిట్లినెన్
దియ్యఁదనం బపుత్రగతి దెల్పెడు వంతకు వింతగొల్పఁగఁ. 10

క. “సంతానము లేదను బలు
వంతన్ జిత్తంబు మిగుల వందురు దేవా !
యెంతటిసంపద గల్గిన
నింతికి సంతానవాంఛ యెక్కుడు గాదే. 11

సీ. సురభితైలము దెచ్చి శిర సంఘి యొడ లెల్లి
రాసి సున్నెయు హరియ్యును జేర్చి
నట్టిమైఘాఁతచే నలఁది నల్లిడి మంచి
సులివెచ్చనీర్వోసి జలక మార్చి
అనయపయ్యంటచేఁ దిడి యార్చి చెవిలోనఁ
దిరివెట్టి మేల్మికస్తురితిలకము
జాటుగా నుదుట సింగారించి కన్నుల
నిండఁగాటుక వెట్టి నెఱులు దువ్వి
తే. గీ. నరిగఁ జేయుచుఁ గడుపార స్తవ్యమిచ్చి
తూఁగుటుయ్యెలనుంచి సంతోష మెనఁగ
విసువులను నల్లనూఁచుచు నిద్రొప్పుచు
సువిద రేనోము మును నోఁదిరో మహాత్మ. 12

సీ. తొలిబామునందు నోములునోఁచనినతికిఁ
గలుగునే తనయు మొగమ్ముగనుట
ధూళిచేఁ బొరయుపుతుగిని మేను దుడుచుట
మక్కుతఁబుచ్చేయని సుదతి కగునె
యుద్వాహపీఠిపై నొలయుపుతుగినిఁ జూడ
వఱులునే దురదృష్టవతికి నెందుఁ

గోడండ్రతోఁ గూడి కొడుకు సుఖించు పొ

భాగ్యంబు గనునె నిర్భాగ్యురాలు

తే. గి. కొడుకులను గూఁతులను దనకొడుకుగనిన

వారిఁ దొడమీఁద నిడికొని వార్దకంబు

నడవనేర్చునె కోటిజన్మములనుండి

యైనఁ బున్నె మార్జింపని యంబుజాక్షి.”

13

క. అనుచుం దన సాప్రీమణి

కనుఁగొనలం జాఱు నీరు కాలువయై చ

న్మొనలం బడఁ జింతించినఁ

గనుఁగొని యాసోమపీఠి కలఁగినమదితోన్.

14

క. “జన్మము లెన్ని యొనర్చిన

సన్నుతగతి వ్రతము లెన్ని సల్పినఁగానీ

పున్నామనరక మేదఁగఁ

జన్మే యోసాధ్వి : యశ్రుతసంతానునకుఁ.

15

ఉ. మానిని : యేలయేడ్చెదు కుమారుని నొక్కనినేని గాంచఁగా

లేని గృహస్థులందఱు మలీమసులై తొలిబాములందు నే

దేనియుఁ జేయలేదనుట తెల్లము నీబలువంతకంటె నా

లో నిరపత్యతావిధికి లొచ్చినశోకభరంబు కల్గెనే.

16

సీ. ధనములేకున్న విన్ననువుగా సంపాద

నముచేసి మిగుల నానందమొనఁగు

వయసంత కంత పోవఁగ మూఁడుకాళ్ళ ము

సలు లై నతఁజిఁ బరిచర్య నేయు

కనుమొఱంగినఁ భ్రేతకార్యమ్ము నెఱవేర్చి

పలుగు పైశాచరూపమ్ముఁ బాపు

గయకేగి పుణ్యలోకమ్మరా విష్ణుపా

దంబుపైఁబిండదానంబు సల్పు

తే. గీ. సుతులు లేకున్న బరలోకగతులు సున్న
యనుచు హెచ్చించు ధర్మమ్ము లనువదంబు
కొడుకులకుఁగాని నెబ్రనెంచడపుఁజేత
నేసిన యధన్యులకుఁ బుత్రసిద్ధికలదె.

17

సీ. దశరథుం డనురాజు తనయులకై పుత్ర
కామేష్టి యను నొక క్రతువు చేసె
సత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రుండు సుతునకై
వరుణుని గుఱిచి తపంబొనర్చె
ఐరశక్తి నెదలోనఁ బాటించి వ్యాసుండు
సంతుకోసము పురశ్చరణనలిపె
సంతానవాంఛ హెచ్చఁగ మృకండుఁడు మున్ను
వకువతిగుఱిచి జపమొనర్చె

తే. గీ. గాన నెంతటివారలకేనిఁ బూర్వ
జన్మకృతపాపపరిపాకజాతనిస్త
నయత పాయనె నీరజనయనః యింత
వంత నీవంటిదానికి వింతగాదె.

18

క. కావున మనమును దపముం
గావంతము మదికి దైర్యగతినించుము ప్రా
గావేశితకర్మక్షతి
గావుటకై కుముదిసీనఖతులితవదనా

19

మ. అని యోదార్పుచు బిగ్గగొఱిటికి డాయంజేర్చి యాసోమయా
జినికి దొల్లిటిగాథలం దెలుపుచున్ జేలంబు చేఁబూని క
న్ద్రానలం గాతెడు నీరముం దుడుచుచున్ శోకంబు వారించెఁ గా
మిని కేశోకము పోదు భర్త తగునెమ్మిన్ జూచి లాలించినన్ ? 20

క. ఈగతి మృదుసల్లాపవ
చోగాథల గారవించుచో రాత్రియుఁ దా

వేగె నలయధ్వరియుఁ గ

ల్యాగముము వెటింగి యభిషవాద్యతమత్తియై. 21

చ. బాలకృత్యమ్ములు దీర్చికొని సాంతేవాసిజనుం డగుచుఁ గదలి. 22

సీ. మలయమారుతపోతచలితశాఖాజాత

పతితప్రసవజాలభాసురంబు

చిక్కోడదంతప్రచితనారికేళక్ష

తక్షరదిక్షరసోక్షితంబు

శుకముఖక్షతరసచ్యుతరసాలాలోల

వలయితగోపాలకలకలంబు

ఫలితవసనభూజపాదజాతఫలప్ర

సారసారభయగ్దిశాతటంబు

తే. గీ. హలసమాకృష్టతరసాతలనిపతిత

వికసితప్రసవచ్చదప్రకటపుటని

పతదమితహిమజలవృషద్వితతదళన

మేతరంభానగవన మేలాతటంబు. 23

వ. చేరి తీర్థముఖంబు సొచ్చి కృతాదమనుండై శిఖాబంధంబు బంధించి
గుంకులిడి యఘమర్షణ ఋక్కుల జపించుచుఁ దటమ్ము చేరి పితృ
ప్రీతిగ వాసోదక శిరోఙ్గోదకతర్పణంబులు గావించి శరీరసమ్మార్జ
నంబు నిర్వర్తించి. 24

క. క్రముకప్రసవదళిగత

విమలతరాంశుకము దీసి విధివిహితవిధా

నముగ ధరియించి తగుకృ

త్యములం దీర్చికొని వే గృహమ్మున కరిగెఁగా. 25

వ. అరిగి జాతవేదారాధనం బొనర్చికొనుచున్నంత. 26

సీ. కాషాయపరిధానకలితకటిభాగ

మర్కటించుస్ఫూర్తి నవనయింపఁ

జాలు సరుణశిరోజజటాభరమ్మును

గోపీనబద్ధదండోపరిష్ఠ

పుటితహస్తం బలాబూశలాటుకకమం

డలుగతేతరహస్త మళికపట్టి

కాసంగతైలాపగామృత్తిలకము స

ర్వాంగీణమగుభూతి యంగ్రియుగళి

తే. గీ. మంచిపావాలు దయకనమానమైన

నయనయుగళంబు దర్శనన ప్రళస్య

మానకజెంతరాలంబమానభక్త

గలుగు జడదారి యొక్క డింటికడకు వచ్చె.

27

ఉ. వచ్చిన మన్కరీంద్రుడను వార్తను శిష్యులెఱుంగఁ జేయ లో

హెచ్చిన మెప్పుతోడ నెదురేగి తటాలున సోమయాజియుం

దచ్చరణమ్ములం బడి ప్రణామ మొనర్చుచు మధ్యహమ్మునన్

బిచ్చ యనుగ్రహింపఁ గదవే యని వేఁడెను సోమిదమ్మతోన్. 28

వ. ఇట్లువేఁడి యత్యుచితంబగు సత్కారంబు నెఱవేర్చి కుశాననోపవిష్టం

జేసి మీ యాదనితీర్థమ్ములును మీగుంకని నదులును మీ చూడనిప్రదేశ

మ్ములును లేవు గా యనుచు మృదుమధురసవినయసతనసల్లాపమ్ములఁ

గాలమ్ము గడపుచున్నంత,

29

సీ. సోమిదమ్మయు వేగ సామి మాయింటి కే

తెంచినా రనుచు నెంతే ముదంబు

తో రాత్రినాఁటి పుత్రులులేనిదుఃఖమ్ము

మఱచి యేటికిఁ జని మధువు లాతికి

పస పైదుపులికెల్లఁ బంచి తా మొగమునిం

డఁగఁ బూసికొనుచు స్నానంబుచేసి

తెంకికిఁ జనుడెంచి తెంకాయదొక్కల

సంటిరించి యొక్క క్షణార్థమునకుఁ

తే. గి. బాయసాన్నంబు మాషంపువటకములును
మున్నుగాఁ గలిగినభక్ష్యములును నాల్గు
కూరలును నాల్గుపచ్చడుల్ చారు శాలి
కొదనము సూపమును వేగఁబ్రోదిఁజేసె.

30

వ. ఇట్లుగావించి పాకసమాప్తిం దెలిపిన నతండును నమ్మస్కరీంద్రునకు
నైకవిధోపచారముల వత్తాచారానుగుణముగ భోజనము పెట్టిపిదప
భుజించి పాదసంవాహనాదికములం దానును గులనతియు నతని
శుశ్రూషితుం గావించుచుఁ దదీయముభోదితపుణ్యతథామృతప్రవాహ
మున నోలలాడుచు మెల్లమెల్లన వయ్యతితల్లజున కిట్లనియె.

31

క. “జన్మము లెన్నేఁ జేసితి
నెన్నికగలవృతము లెన్నియే నొనరిచితిన్
బున్నామనరకసీరది
కిన్నావ లభింపదయ్యె గృహీనుగునాకుఁ.”

32

వ. కావునఁ దదర్థముగ నేతీర్థములు వేవెందులఁ యేనదులఁ గ్రుంకు
దునో యేదేవు నారాధింతునో తగినయోజ యోజించి నన్నుం గృతార్థుఁ
డేయవే” యను పోమపీఠి కయ్యతి యిట్లనియె.

33

క. ఏలానది కెవ యగు నొక
కూలంకష గలదెఁకొరికొమకొర్కుల వీఁ
జాలినది పెరటిలోడె
ట్టేలా మందునకు వచ్చు : గృహీరులతిలకా.

34

౧. అనిపెద్దయుం బొద్దు తత్తటిసీమహత్త్వంబు వాక్రుచ్చి పుటియు
నిట్లనియె.

35

క. ఒకదినమున కొకవేయిగ
సికతాలింగములు కోటి చేయించి నదీ
సికతామయదేశముల
సకియును సీవును బ్రతిష్ఠ నట్లుఁడు వానిన్.

36

తే. గీ. కోటిసూర్యప్రకాష్టి బేర్కొనఁగఁదగిన

కొమరుఁ డుదయించునీకిఁకఁ గొన్నియేండ్ల

కిచట స్నానంబు చేసిన నేరికేనిఁ

బుత్తు లుదయింతు రయ్య : యపుత్రకులకు.

37

వ. పదింపడి యీశాల్యలీపురంబు కోటిలింగక్షేత్రం బనఁబరఁగు నని చెప్పి
చిన యిచ్చుంబోయిన, నయ్యాల్యుగ లిరువురును దదుపదిష్టప్రళారమ్మున
ననుదినం బేలానదికిం జనుచు దినమ్మున కొకసహస్రమ్ము వంతునఁ
గ్రామమ్ముగఁ గోటిలింగమ్ములను బ్రతిష్ఠించునంత.

38

క. శతలక్షపరిమితిగ నై

శతశివలింగప్రతిష్ఠ గావించిన య

క్రతమునఁ దనూజవాంఛ

న్వితయగు నా సోమిదమ్మ వేఁకటఁ దాల్చెన్.

39

ర. నలుపెక్కెఁగుచాగ్రిమ్ములు

బలుపెక్కెన్ మధ్యసీమ పొల్పడె నంగ

మ్ముల వైవర్ణ్యము గర్భము

బలిసె న్నానాట నెలలు పదియు వ్విందెన్.

40

ప. పదింపడి యొక్క శుభముహూర్తమ్మున సోమపీఠిని యొక్కకొమా
రునిఁ గనియెనన విని ఋషు లిట్లనిరి.

41

క. అర్థియు వివాంసుండు స

మర్థుండును బుత్రవంతుఁ డపలితమూర్ఘం

డర్థిన్ జన్మము నేతకు

విధారితుఁ డందుఁ బువి మునిప్రకరమ్ముల్.

42

క. ఈషోమయాజి పుత్రుల

కోసము శివలింగములను గోటి ప్రతిష్ఠం

జేసె నని చెప్పితివి మా

కానంశయ మేదఁ జేయ వయ్యా : సూతా.

43

వ. అనిన సూతుం డిట్లను మహాత్ములారా ! నన్నొకపెద్దఁ జేసి యడిగితిఁ గాని యయ్యది తమకుం దెలియని యదియే ? శ్రుతులయందు నొడు వంబడిన యగ్న్యధాతకుం దగిన లక్షణమ్ములందు సమర్థత్వమ్మును గృష్ణకేశిత్వమ్మును బుత్రవత్తయు సనునివి శరీరదాఢ్యాపాదకమ్ములు గాని వేఱొండుగావు ధరాసురమాత్మనకు సగ్న్యధాసంబుదొర్పొ హ్మణ్యనివృత్తికై యావశ్యకంబు గావున నీరొండుమాటి యపుత్రకుఁ డయ్య నాయాకృతులొనర్చె; నిటు లేలానైకతమ్మునఁ గోటిలింగ ప్రతిష్ఠగావించి పుత్రసిద్ధి వడసినరతమున నచ్చొటు రోటిలింగక్షేత్రం బనియు నపుత్రగతిక్షేత్రంబనియు నొడువంబడునని మఱియు నిట్లనియె.

సీ. అచటికర్థకోశమగుచోట నమృతపు

త్రం బనునొక్క తీర్థంబుగలదు

తదధినాథుం డమృతనుతేశ్వరుం డను

శివుఁ డెల్లవేళ రక్షించు దాని

నమ్మహాదేవున కర్థాంగియై యట

భ్రామరి యనుశక్తి ప్రబలుచుండు

నచట స్నానము చేసి శుచియయి మృతవంధ్య

యగునతి యమృతసుతాభిదాను

తే. గీ. నీశ్వరుని మొక్కి భ్రామరి నెదఁ దలంచి

భక్తిగొలిచిన జీవసూత్యము వహించు

నట్లు తత్ఫల మందినయట్టి యొక్క

చెలువ చరితంబు వినిచెదఁ జిత్తమలర.

45

తే. గీ. బ్రహ్మపురమను నొక జనపదము గలదు

బచ్చువారొకఁ డుండు నప్పల్లెయందు

వానిపెండ్లము రూపసి వయసుకత్తె

పాటలాధర పలుగు పెల్లబకత్తె.

46

ఉ. కాముని యాశుగంబున దుకాణమునం దది గూరుచున్న "ను త్రామునివీటనైనఁ గనరానిది" యంచు సుతించుచుక జల

ద్వామకటాక్షపాతముల వ్రచ్చుచుఁ దన్నికటస్తవేదికా

సీమలఁ గాచి యుండుదురు చేరుచుఁ గోరుచుఁ గోడెకాం ద్రాగిన్. 47

చ. మగఁడు నమీపమందుఁ గనుమాయక యుండినవేళ సాద్విరీ

తిగఁ దలవంచు లాఁతిపయి దృష్టినిగుడ్పదు మాటలాడ ద

చ్చుగఁ దొకకొంత మాటువడ మానిని చంచలలోచనాంతపా

తగతి బొజుంగురాయల యెదల్ వగులన్ దమిఁ జూచు విచ్చలున్. 48

మ. ఇటులాసీలిపిసాళిజంత మది నెంతేఁ బల్లవాలోకలు

పటయై గాటపుటిర్ల మార్కగల కొంపల్ దూఱియున్ వారి నె

క్కటి నాత్మీయగృహంబుఁ జేర్చియును నక్కామాగమాభ్యాస మా

దటఁ జేయన్ బ్రయత్నించు భర్తనొక వేతాళంబుగాఁ జూచుచున్. 49

క. పప్పుం బియ్యము సుప్పు మున్నయిన సంభారములం దెచ్చి పెన్

గుప్పల్ వోయుచు వికృయించుచును నందున్ వచ్చు లాభంబుతో

నప్పాపాత్రయఁ దాసుమం బ్రదుకు బ చ్చాయీ యెడన్ బోవు నాఁ

డప్పాపాత్మిక యింట సుండును విటవ్యాసంగసంసక్తయై. 50.

క. తనమగఁడు క స్తిపడి తె

చ్చినద్రవ్యము మాఱుమగలఁ జేర్చుచు వారిన్

దనియించుచు నక్కోమటి

వనజానన తిరిగె విహముఁ బరమున్ వెలిగాన్. 51

తే. గీ. తరుణి యిల్లాల యని లోనఁదలఁచుగాని

తిరుగుఁబోతని యాబుచ్చు తెలియఁ డకట

తనదు నోటివాసనయును తనవెలంది

అంకుతనమును దెలియువారలు గలారె. 52

ప. అంతఁ గొందొక కాలమ్మునకు.

మ. ఒకనాఁడమ్మగనాలు మార్కగనితో సుత్సాహమేపారఁ గొం

డికవాఁడంచు సుతుం దలంచి యెద వానిన్ లెక్కగాఁ జూడకే

చకితస్వాంతయుఁ గాక మన్మధరహస్యప్రక్రియం దేలెఁ గాం

తకుఁ బూర్విప్రసిద్ధమ్ము గృమ్ముతటి నన్యం బెద్దియుం దోచునే. 54

ఉ. పిల్లడు చూచుచుండఁ దన పెన్నిటి నేని వెలంది కూడ ది
 ట్లల్లరిచేత నేయఁ గనరానికి నెమ్మన మెట్టు లొప్పెనో :
 తల్లి యొనర్చు నప్పనియుఁ దప్పని యొప్పనియే నెఱుంగ రేఁ
 డుల్లమునందుమాత్ర మొకయుమ్మలికం బుదయించె వానికిన్. 55

ఉ. రామముదీరి యప్పలుగుకొమిని రాముకు నంపి తెల్వి రా
 నేమియుఁ దోచ కీకొమరుఁ డింటన యుండఁగ సిగ్గు మాలితిన్
 జీమ చిటుక్కుమన్నఁ బెఱచెల్వనికూటమి మాట దక్క ద
 ట్కోమటితోడ నిచ్చిఱుతకూళ వచించునొ యేమొ యం చొగిన్. 56

తే. గీ. మనము భయసాగరాంతర్నిమగ్ను మగుడు
 నతని నొక్క కరాసిక నతితిఁగోసి
 ప్రాతివేనియింటికిఁ బజ్జ నొక్క
 దరము గావించి యంతరస్థగితుఁ జేసె. 57

తే. గీ. కన్నకొమరుని గానంత కరుణ లేక
 బైసిమాలిన పరమనిర్భాగ్యురాలు
 గొంతు తెగఁ గోసి చంపినవంత యింటి
 యతఁడు పెంచిన సారమేయంబు చూచె, 58

ఉ. కోమటియున్ నిశాంతమునకుం జనుదెంచు పథమ్మునంద ల
 బ్ధామయమట్ల నాల్క ననయమ్మును సాచుచు మాటిమాటికిన్
 గోమటిదాని కృత్యమునకున్ బెగదొందుచు నోరు లేని య
 క్కోమలసారమేయము దిగుల్ వడి చూడఁ దొడంగె నాతనిన్. 59

వ. వాఁడును సంభారమ్ము లమ్ముకొని యింటి కరుదెంచుచు మధ్యేపథ
 మ్మున మతిభ్రష్టుండునుం బోలె ననుదినాగమ్యమానంబగు మార్గంబు
 వదలి మాటుదారి నూరు నేరినంత. 60

ఉ. “బాలునికేల యీనగలు ? పాణిము నైతము దర్కసీని డు
 ప్కాలము వచ్చె” నంచుఁ బలుసార్లు వచించుచు మొత్తికొంచు “నీ
 పాలికి నీదుసొమ్ములె యపాయముదెచ్చెనురా కుమార : యే
 పాలనునింటి కేగితివా ? పార్వితకళితరవోపమాననా : 61

తే. గీ. రాకుమారులకైన నీరామణీయ

కంబులోన శతాంశమ్ముఁ గలుగఁబోదు

మరల నీనగుమొగ మొక్కపరి గనుంగొ

నంగల యవృష్టముండునే నాకుఁ గొడుక !'' 62

తే. గీ. అనుచు నెగ్గెత్తి యింట రోదనమునేయు

చున్న పత్నిబ్రువం జూచికన్నుఁగొనల

నీర మొకయేఱుగా బచ్చ బారుమనుచుఁ

దాను రోదన మొనరించెఁ దనయుగుఱిచి. 63

వ. ఇట్లు గొంతవడి చింతించుచున్న యశ్యుమాయికున కమ్మాయలాడి
యిట్లనియె. 64

ఉ. పొద్దుటఁ జల్దికొంత దిని పోయెను రాతిరికైన రాఁడు నీ

ముద్దులమాట యే తులువ మోసము చేసెనొ సొమ్ముకోస ? మే

సుద్దులురానివాని కిటు చూరలుగా నగ లుంచిపుచ్చ నీ

గ్రద్దరి యూరివాండు మనకాపురమున్ దుదముట్ట నిత్తురే. 65

తే. గీ. తోడిబాలకు లాటల నాడ రమ్మ

టంచుఁ బిలిచినఁ దిన్నఁగా నన్నమైనఁ

దినక పరువెత్తె వాండు గుర్తింపరైరి

మాయమాటల మనయిల్లు మాయ నయ్యె. 66

వ. అనుచుననేకభంగుల నిజమ్ముగ విలపించునదియుంబోలె దుఃఖించుచు
నమ్మగనితోడఁ బ్రతియింటికేఁబోయి యడుగుచుఁ గృష్ణవేణీతటమ్ము
నకుం బోయి యచటి కాశవనమ్మున నరయుచుఁ గుమారకా ! యని
తగ్గుణమ్ము లుగ్గడించుచుఁ బూర్వజన్మ సంచితంబగు పుణ్యవశమ్ము
నం జేసి. 67

తే. గీ. పతితపావన మను పేరఁ బరఁగునట్టి

కృష్ణవేణీనదీగతక్షేత్రమందు

నొయ్య నొయ్యన నడుచుచు నొడ్డువిరిగి

బోరగిలఁబడి తర్జునంబున మునింగె. 68

వ. ఇట్లు పడి మృతిచెందిన కులటం జూచి యక్కిరాటుండు గోరుచుట్టు మీది రోకటిపోటు చిందమ్మనఁ బెచ్చుపెరుఁగు శోకభరమ్మున వం దురుచున్నంత సారమేయంబు చిరికాలంబు తన్వార్గమధ్యమ్ముననుండి బచ్చరాకుంటకు విచారించుచు నింటికిం జనుదెంచి యెచ్చటనుం గానక కృష్ణాతటమ్మున నున్నవాని జనకోలాహలమ్మున గుఱుతెఱింగి చని యద్దసూచకమ్ములగు శిరఃకంపమ్ము తొనరించిన వాడును దాని వెంటవచ్చి ప్రతివేశనిగృహనికటగర్తాంతరస్థగితింబగు కుమారకశేబర ముం గాంచి మరల సంజ్ఞాముఖమ్మునఁ దన్నడిగిన నాసారమేయంబు.

క. తనయింటిఁ జేరిచి శ

య్యను విబపరిభు క్తమైన యంబరమును బా

లుని కంతము దునిమిన క

త్తినిఁ జూపెన్ జనములెల్లఁ దెలిసి నుతింపన్. 70

క. ఇతని వెలుందుక యొక యువ

పతితోఁ గిడించె; దాని బాలుండయ్యున్

నుతుఁడు గనె నంచు వాని య

తితిఁ గోసెనటంచు నిజమెఱింగిరి జనముల్. 71

వ. ఇట్లెఱింగి యతనింజూచి యేల శోకించెద వియ్యదియంతయు నీధార్య యొనర్చిన దుష్కృత్యంబనుచు నోదార్చుటయు. 72

క. అమాటలెల్ల నమ్మి

నమ్మక యావర్తకుండు నాతివడినక్షే

త్రమ్మునఁ బడి మృతిఁగనె శ్వా

నమ్మును విశ్వాసమును గనంజేసె నొగిన్. 73

వ. ఇట్లమ్మువ్వరుఁ బతితపాపనక్షేత్రమ్మునంబడి మృతిచెంది రందుఁ గిరా టుండు సారమేయంబుతోఁ బరమపద మలంకరించె; నట్లుటమాత్ర మేలాతటభూషణమ్ముగు భస్మాపురమ్మును జనపదమ్మున మాధవశర్మ యను నొక్క భూసురాగ్రణి కడుపునఁ గవ్వకామణియై జనించె నన మును లిట్లనిరి. 74

తే. గీ. పతితపావనతీర్థస-వాతమ్మతుల

తెల్లఁ బరమపదం బున్నదేని ముగుర

యందు నిర్వహి మోక్షమ్ము చెంచి వై శ్య

తరుణి చెంచని యానిమి త్తంబు చెపును.

75

చ. నావుడు సూతుఁ డిట్లును; నాగామిసంచితప్రారబ్ధమ్ములు నాఁ గర్మ
మ్ములు మూఁడు తెఱంగు లందుఁ దీర్థయాత్రాదికమ్ముల నాగామి
సంచితమ్ములు నశించుఁ గాని ప్రారబ్ధం బనుభవైకనశ్వరంబ యని
మఱియును.

76

క. మును చేసిన దుష్కృత్య

మ్మునకుం బారంబు గనక పూర్వముకన్నన్

ఘనమగు భూసురకులమునఁ

బునరుదయము చెందెఁ దీర్థపుం బుణ్యమునన్.

చ. ఇటు భూసురయోనిం బుట్టిన యక్కిరాటి కపవిత్రంబగు శ్విత్త్రంబు
పురాకృతకర్మపరిపాకంబునంజేసి మేనెల్ల నలముకొనె నట్లు దశ
హాయనంబులు గడచుటయు.

78

క. పరిణయమగుటకు నే భూ

సురుఁడును నొడఁబడకపోయె సుకులీనుఁడు, దు

ష్కర మీ తనూజ కింకన్

బరిణయ మని తండ్రిమదిని వంతయుఁ బ్రబలెన్.

79

క. ఇహపరముల వెలి యుట యు

ద్వహనము లేకుంట యదియుఁ దగఁ గా దుట శ్వి

త్రహతి గలిగె నేనియు దు

స్సహ మగుఁగద దేహ మెంతవక్కని దైనన్.

80

చ. పదంపడి జామాత్రన్వేషణమ్మునకుఁ బాటువడుచుఁ బడుచునకు
వివాహంబు నేనులేమిం దన కేలానవీప్రవేశంబ శరణంబని విచా
రించుచు మాధవశర్మ యొకనాఁటియుషఃకాలమ్మునం గుప్తరోగగ్రస్తుం
డును షోడశహాయనుండును నగు నొకధరాసురకుమారునిం గాంచి

నీవెందుండి యిందు వచ్చితి వెవ్వరివాడ వని యడిగిన నతం
డిట్లనియె.

సీ. మాది బ్రహ్మపురంబు మా శాఖ యాజుషి

కులము భూమి దేవకులము పేరు

కులశర్మ కౌళికగోత్రంబువాడ నా

తలిదండ్రు లటఁ జిన్నతనమునంద

స్మరణీయు లైరి; యామయ మిది ఘటియించెఁ

బ్రారబ్ధ మైనకర్మంబుకతన

నన్నోదకమ్ముల కాసింది హీవంటి

యాతిథేయులయిండ్ల కరిగి యవట

తే. గీ వారు పేర్మినొంగినవంటకంబు

దైవసంప్రాప్తమనుచుఁ దద్దయు భుజించి

భవనముల నొండె రచ్చసావడుల నొండె

నధివసించెద మదుదంతమంత యిదియ.

వ. బ్రాహ్మణుండును దనకన్యక నతని కీడలంచి గృహమ్మునటం
దోడ్కొని పోయి పుత్రి వేకతమ్మునఁ బిలిచి యిట్లనియె. 83

క. ఋతుమతియగు కన్యకయు

స్కితగదు బ్రాహ్మణులయింట, గృహీనగు నాకీ

గతిగఁ బదియేండ్లు దాటిన

సుతకుం బరిణయములేమి చూచుటతగవే. 84

క. శ్వేతిణి వటంచు నిను సుచ

రిత్రులు ధనవంతులే దరిద్రులునే నో

పుత్రి : ధరిత్రీనిర్జర

పుత్రులు వరియింప రేమవుదువో తలఁపన్ : 85

క. ఇతఁడు స్నీవరెఁగుష్టా

స్వితుఁ డగుటన్ బరిణయంబు నేరఁడు నాకై

మతిమంతురాల యితనిన్

బతిగా వరియించి వంశపావని వగుమా. 86

వ. మనోవాక్కాయకర్మమ్ముల నితనియెడఁ బతిభక్తి నెఱపితివేని యైహికాదుష్కర్మములు రెండును నీకు సమకూరు నిదియునుంగాక. 87

క. పతినొక్కని వరియింపక

సతి యతిగతి నుండి సర్వసంగమ్ములు వీ

డి తనరె నని యెచ్చటనున్

గత లెఱుఁగుదుమే పురాణగాథలయందున్ 88

క. బలవంతము లిందిరియములు

పలుగు సుమీ మదనుఁ దెంతవారగు విద్వాం

సులకేని లోఁబడఁడు, కాం

తలకుం దల మౌనె, విరతి తల్లి? యెందున్. 89

క. పాతివ్రత్యమహత్త్వము

చేతన్ సావిత్రియనెడి చిన్నది మును దాఁ

బ్రేతయగు నాయకునకుఁ బ

రేతాధిపువలన నాయు విప్పించెఁ జూపి. 90

వ. కావున సీసతీత్వమ్ముకతన నితండును నిర్గతరోగుం డగుచు నీ కను కూలుండైన నగునని చెప్పిన విని జనకున కక్కుమారి యిట్లనియె.

తే. గీ. తగిన మగవానితోఁ బొందు తగునుగాని

తగని మగవానితోఁ బొందు తగదు సతికిఁ

గాన శ్విత్రిణి నగు నాకుఁ గమలజుండు

కుష్మరోగిని బతిగాఁగఁ గూర్చకున్నె! 92

వ. అది యట్లుండె.

ఉ. రెండవబ్రహ్మ వీవని యెఱింగి భవన్మతు విమృహాత్ము నే

నిండుమనమ్ముతోడఁ బరిణేతగ నిక్కము చేసికొందు న

న్యుం డీఁకఁ గాముఁ డైన మది నొల్ల నటంచు వచించె, సోదరీ

మండలి నవ్వ నొవ్వక సమాప్తతదన్యవరాభిలాషయె.

క. అనుఁగుసుతపలుకు లన్నియు
 విని ధరణీసురుఁడు మిగుల వేడుకపడి యా
 తనిఁ గనుఁగొని యల్లన ని
 ట్లనియె॥ మదిఁ బాదుకొనుభయం బెడలంగన్. 95

క. శ్వేత్రహతావయవయగు సు •
 వృత్తిక గల దొకతె నాకుఁ బూర్వకృతైనః
 పాత్రీకృతకుష్టామయ
 గాత్రున కిచ్చెదను నీకుఁ గైకొనుమ తగన్. 96

క. సుతకు వివాహము నేయక
 ఋతుమతి యగు దానితోన యేలాతటిని
 పతనము మాకును, దిరిపవు
 గతి నీకును దప్పు దీనిఁ గరుణింపఁగదే ! 97

వ. అని యథార్థముగఁ బార్థింపు బ్రాహ్మణున కప్పరదేవి యుట్లనియె.

క. శ్వేతిగణి యగు మత్పుత్రిక
 నత్రత్యుడవై గ్రహింపు మంటివి మృతిభీ
 తిత్రస్తుడఁ గుష్టామయ
 గాత్రుడ నా కేటి పెండ్లికతలు మహాత్మా ! 98

ఉ. కాటికిఁ గాళ్లు సాచికొని రాలుపురమ్మున నిల్లు గట్టు నా
 కేటి వివాహ, మేటిసుఖ ? మేటిటి నిచ్చిన మేలుఁ గాక, నా
 బోటికిఁ గన్యనిత్తురె ? ప్రభూతరుజావృతమైన మేనితోఁ
 గూటికి గుడ్డకు॥ బరులకొంపకుఁ బోయెడివాని కక్కటా. 100

క. మీ యావణీవమ్మును
 మాయాయతనమ్ము నంద మన్నించుచు నే
 యేయెడనైనను బోషణ
 చేయుదు నని నంత నొప్పుఁ జెల్లనె నాకు॥ ? 101

సీ. సంపాదకుఁడు గాక శ్వశురగృహమ్మున
 వసియించువాఁడు జీవచ్ఛవంబు

వెలఁది అంకుతనంబు దెలిసియు దానిఁ జే

పట్టువాఁ డొక్క జీవచ్ఛవంబు

సంపాదకుండయ్య సతికిఁ బెత్తనమిచ్చి

వఱువాఁ డొక్కజీవచ్ఛవంబు

పూవులమ్మినచోటఁ బుల్లలమ్మంగఁ బా

ల్పడినవాఁ డొక్కజీవచ్ఛవంబు

తే. గీ. రసికులగు భూపతులు గానరాని కాల

మందు సరసంపుఁ గవియయి యలరునట్టి

పండితుం డొక్క జీవచ్ఛవం బటంచు

బుధులు వచియింతుగాదె యోభూసురేంద్ర :

102

ఉ. అంటిమి మున్నటంచు మరియాదకు లోఁబడి గాని, లేక నా

వంటి కురూపి కామయికిఁ బాతకి కామయిచోషమెల్ల మై

నంటిన పుత్రినిచ్చితి మటంచును గాని భరింతు మీర, లే

యంటును పొంటు లేని భవవాలయగామిను లాదరింతురే.

103

ఆ. వె. ఎచట నేని బిచ్చమెత్తుచు దొరకినఁ

దినుచు దొరకకున్నఁ దిండి మాని

పొదలు ననద కకట, గుదిగోల నాకేల :

గొంతు నందుఁ గట్టికొనుట చెపుమ.

104

వ. అనుచుఁ బ్రత్యాఖ్యానంబొనర్చు ధరాసురకుమారు మాటలకుఁ బ్రత్యు

త్తరం బీజాలక పురాకృతపాపపరిపాకమ్మనకై వందురుచు నప్పు

డమివే ల్పితని కతిథి సత్కారంబు నెఱిపి యానాటిరేయిదనుకఁ

దనయింట నుండుమనిన నాతండును వల్లె యని యంగీకరించె; నప్పు

లుకు లన్నియును నక్కన్నియ యేకాంతమ్మున విని తనలోఁ దానిట్లు

చింతించె.

తే. గీ. కుష్ఠరోగిని నైతము కోరికొనినఁ

గూళవిధి గూర్పలేడు గాఁబోలు నాకు

నెన్ని భవములనుండియో యేను జేసి

కొనిన పాపమునేఁటికిఁ గుడువ వలనె.

106

చా. తల్లిందండియు నానిమిత్తము మనస్తాపమునన్ బొక్కఁగా
నుల్లాసం బొక యింత లేక వితతాయుద్దాయనై యేను నం
పల్లాభం బొడఁగూర్తునే జగతి? కీప్రాణమ్ము లేలానదీ
వేల్లద్వారిరురంబు పాలుగ ముదావిర్భావముం జెందెదన్.

107

క. అని మనమున నిశ్చయముం

బొనరుచుకొని రాత్రివచ్చుపొంఁటెఁ దపింపన్

ఘనతరగజ్జేరమ్మద

నినదంబై మబ్బు మూసె నింగికిఁ దొడవై.

108

క. జలధార లేస్తుండం

బులకెక్కుడుగాఁగఁ నొక్క మొగిఁ గాలాఘ్రం

బులు గురినె జలమయంబుగ

నిలాతలము వెల్లివిరిసె నేలయుఁ దొంగెన్.

109

సీ. నీరదధారావినిర్భిన్నభూధర

సృవదస్యకృమవార్ష్యరంబుతోడ

నారాశవాహిన్యుపాలంభనాట్టహా

సస్పృరత్పేనపుంజములతోడఁ

జిరకాలరోధఃప్రచితతాభిమానాను

యాతభూజప్రచయమ్ముతోడ

స్వాంబుప్రవాహసంవర్ధితారానుభూ

జనమర్ష్యమాణపుష్పములతోడ

తే. గీ. నుభయతీరస్థజనపదక్షభితజాన

వదనమారోహితోన్నతవసుమతీవి

రచితపరసౌధభూమికానిచయమగుచు

మింటికిని మంటి కేకమై మించె నేల.

110

వ. ఇట్లు జగదుపద్రవకరంబుగ నయ్యాపగారురంబు విజృంభించు నంత
 నన్యుల తెలుంగఁబడకుండ దానంబడి తత్ప్రవాహవేగమ్మునఁ జనిచని
 చ. అటకొక క్రోనుదూరమునయం దలరారెడు తద్దనీమణీ
 తటగత మాదితేయరచితం బులిమేశ్వరు నాలయంబు మీఁ
 దటఁ దగుపైఁడికుండ దన దావుగ దానికిఁ గేచు పాఁచి నం
 కటపడుచున్ గ్రహించె నల కన్నియ పున్నెమునేతపెంపునన్. 112

క. అట మూన్నాళ్ళొకగతిఁ ద

న్నిటలాక్షనియందు మనము నిలుపుచు నవిశం

కటగతి జలముంగోళుచుఁ

బటగతమగు బొమ్మరీతిఁ బాల్పడియుండెన్. 113

వ. ఇట్లు మూఁడు దినమ్ము లయ్యుత్తరవాహినీమధురోదకపానతదభిషవ
 తదధినాథారావనమ్ములం జేసి. 114

క. బంగారుం బురణించుచు

సింగరముఁ గుల్కఁజేయు సిరి గలిగి సహ

స్రాంగజనతులకు నెనయగు

నంగనయై మిగుల విస్మితాంతర యయ్యెన్. 115

వ. ఇట్లు దివ్యమంగళం బగు విగ్రహంబు ధరియించి యక్కన్నియ యట
 నుండ నేలానదియుఁ గ్రమమ్మున జూనుదప్పుప్రవాహమ్ము మిగిలి
 చెలువారె. 116

క. ఆనాటన తమ కన్నెం

గానక తలిదండ్రు లిండ్లు గాలించిరి; యెం

తేనియుఁ గురూపమగు నం

తానమ్మును బ్రేమ కాన్పదంబగుఁ గాదే. 117

వ. ఇట్లు గాలించి యెటనుం గానక యేటం బడిపోయెనని వందురుచున్న
 జంపతులం గాంచి వేదికాసు ప్తుండగు ధరాసురకుమారుండు “తనయనా
 దరణంబు కతంబుగ నక్కన్నియ కేలాపాతంబు ఘటిల్లె” నని విచా
 రించుచు నవ్వారి నొక్కింత యోదార్చి ముఱునాఁ డుదయమ్మున లేచి

యేలానదీతిరణమ్మునకు సాధనంబు గానక యాయొద్దనన చనిచని
యొక్క రసాలభూరుహచ్ఛాయం బథిశ్రమాపని నీషన్ బ్రక్కకు.
నొరిగి కనుమూయునంతఁ గాలప్రేరితంబై యొకమహాసర్పంబు వానిం
గఱచినఁ దదీయానాసవివశీకృతుండగుచు నాయరుపాలంభనావర
త్వమ్మున నయ్యేటంబడి తదాలయమ్మున కొక పక్కకుం జేరి యట
రెన్నాళ్ళుండి తన్మాహాత్యమ్మునంజేసి వినిర్ముక్తకుష్టుం డగుచు
నద్భుతంబువడి యయ్యాలయం బల్లన డిగి యటనుండు జనపదమ్మున
కరిగి యొకయాతిధేయున కతిథియై తనవృత్తాంతంబు సవిస్తరం బాన
తిచ్చిన నాగృహమేది యిట్లనియె.

118

సీ. తేర్చితాదియందుఁ బ్రతిష్ఠించె నీలింగ

ములమేళ్వరుండను యోగివర్యుఁ

డిచట నర్థకోశ మేలానదియును ను

త్తరవాహినీత్వంబుఁ దగ భజించెఁ

గాళికతో సాటిగల తీర్థ మిదియు వి

శ్వేళ్వరుఁడే యులిమేళ్వరుండు

క్షేతోపవాసంబునేయుచు నులిమేళ్వ

రస్వామి భక్తి నెరఁగినయేని

తే. గీ. యెట్టియామయ మేనియు నడలిపోవు

ననుచుఁ బెద్దలు వచియింతు రక్కతమునఁ

బ్రాగ్మవార్జితమైన పాపమున నీకు

సంభవించిన కుష్టును నడలె ననఘ.

119

వ. అనుచుం దత్తీర్థమహాత్వంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన నాధరామర
కుమారుండును నట సంతుష్టాంతరంగుం డగుచుఁ గొన్నినాళ్ళు వసి
యించె; నిట దేవాలయ శృంగంబున బంగారుం బొమ్మవోని దళాధిక
వర్షీయయగు నక్కన్నియం జూచి పూజారి నిశ్రేణికామార్గమ్మున డింపి
“నీవెవ్వరిదాన వెందుండివచ్చితి వేకతమ్మున దేవళంబధిష్ఠించి” తన
వుడు నక్కన్నెయుఁ గల తెఱుం గెఱింగించి నంత నతండు భస్మా

పురమ్మన కొక్క శస్త్రీం బంపించిన మాధవశర్మయు సంహృష్టాం
తరంగుం డగుచు నట కరిగి బంగారుప్రతిమవోని కూతుం జూచి
కొంగిలించుకొని యిట్లనియె. 120

క. అమ్మా ! వేగమ్మన గే
హమ్మన కేతెమ్మ సంచితార్థమ్మగు పు
ణ్యమ్మన నీదేహమ్మ పు
నమ్మగు రోగమ్మును వృజినమ్మును బానెన్. 121

వ. అని తోడ్కొనిపోయి సుందరాకారున కొక ధరాసురకుమారునకిచ్చి
పరిణయం బొనర్చనమకట్టిన నక్కన్నియ యిట్లను. “మున్నొక కుష్ట
రోగియగు వరణీసుర కుమారకునకు నన్నీడలించినతఱి మన్మనమ్ము
తదదీనంబు గావించినదాన నతండు నన్నొల్లమింజేసి యేటఁబడిపోయిన
కతమ్మున నులిమేశ్వరుండు నాకు శరణంబయి మరణంబు మాటుగ
దివ్యదేహం బనుగ్రహించెఁ; గావున నెప్పటికేనియు నతండ నాకుం
బతి” యనిన మాధవశర్మ డిల్లవడి యిట్లనియె. 122

క. బంగారుబొమ్మవగు నీ
కుం గుప్తీయతండు కేలఁగొన నర్హుండే
విం గొనుము నాగవల్లిక
కుం గాదంబరికిఁ బొత్తు కుతుకం బిడునే : 123

వ. అను తండ్రిమాటలు విశ్వసింపక యబ్బాలికాచూళికారత్నంబు తండ్రి
కిట్లనియె. 124

క. దౌడవ్వల నుండును నతఁ
డేదెనకుం జనఁడు మీర లేగి కడంకన్
దోదోడితెచ్చి పరిణయ
మాదట నొనరింపుఁ డతని యనుమతి గొనుచున్. 125

వ. అనిన మాధవశర్మయు నొండాడక తదన్వేషణమ్మునకై కదలి యుతి
మేశ్వరమ్మను జనపదమ్మునకుం జని యేలాత్తీర్థమ్మునఁ దానమాడు
బాడబు నొక్కనిఁ గని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 126

క. నేటి నానా దొక

పూట భవత్పదనమందు భుజించితి నా

నాటి పిమ్మి మీ కుమారిక

యేటం బడిపోయె ననుచు నేడ్చితి రనమా ! 127

వ. అని యభిజ్ఞానంబు నెప్పి మఱియును. 128

క. ఏనును స్వస్థతి మీకుం

గానకి యటనుండి కదలి కాననసర్పా

మానివిషదగ్గదేహుడ

నై నదిలో బడితి జీవితాశ వదలుచున్. 129

వ. అనదీప్రవాహం బొక్కత్రుటికాలమ్మున కీయులిమేశ్వరు దేవళమ్ముపైఁ బెట్టినఁ దదాధారంబు మరల జీవితాశంబుట్టింప నట చెన్నాళ్ళు నాంత రీయకతాసిద్ధమ్ముగు నుపవాసం బొనర్చుచుఁ దన్నదీజలంబు పొరంబులు నిలువఁగ నిటనుండిన కతన నాకామయంబు వదలి యిట్టి రూపంబు తటస్థించె మీరును భవత్కన్య కోదంతం బెఱింగితిరే నాపుడు భూసురుండు ప్రహృష్టాంతరంగుం డగుచు నక్తుమారున కిట్లనియె. 130

క. మీవలె మాకన్యకయున్

జావున కాసింది యేటిరురమునఁ బడి యీ

దేవళమునకుం జేరి శు

భావహమగు రూపుఁగాంచె నా భవురరుణన్. 131

క. మీరిరువురు నులిమేశ్వరు

కారుణ్యము వడసి యొడలి కలుష మెడలి మే

ల్తారుణ్యము గాంచితి రింక

ధారుణికిన్ మేలుగాదె దంపతులెనన్. 132

వ. అని ప్రార్థించి యింటికిం దోడితెచ్చి శుభముహూర్తమ్మున నల్లునిగా నొనరించుకొనియె; నంతఁ గొందొక కాలమ్మునకు నక్కన్నియ ముతుమతి యగుడు గర్భాధానంబునేసి యద్దరణీశ్వరకుమారుం డులి

మేళ్వరమ్మనన వసించుచు సుఖములు కైకొనుచున్నంత నబ్బాలా
మణియుఁ జూలాలై యొక్కబాలునిం గనియె. 133

క. చేరెఁడు కన్నులు, ముద్దుం

గారెడు నెమ్మొము, సొబగుగల యురమున్, బెం

పారు నెఱులును దనరఁగఁ గు

మారుఁడు వెన్నప్పము వలె మలయుచు నుండెన్. 134

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షశశిచాడ్చున దినదినప్రవర్ధమానుం డగుచున్నంత. 135

క. నాలవనంవత్సర మా

బాలునకున్ వచ్చె మరల బ్రాహ్మణసతియున్

జూలాలై పదినెలలకు

బాలునొకనిఁ గనియె విమలభాభాసురునిన్. 136

వ. తత్కుమారశీర్షోదయకాలంబునన ప్రథమపుత్తుకృండాకస్మికంబగు వాత
రోగంబున మృతిఁజెందెఁ; బిదప ద్విత్తీయుండును ద్విహాయనుండయి.
నంత నామె యింకొక కుమారుం గనియె; నంత ద్విత్తీయుండును.
మృతిజెందె; నిట్లోక్కొక్కని జన్మదివసం బొక్కొక్కని మరణదివ
సంబుగ నెనమండ్రి మడిసిరి. పదంపడి నవమపుత్రమారకంబును
దశమపుత్రసంభవంబునగు గర్భంబు సంభవించె. 137

క. పదినెలలు నిండు నవ్వు

ర్ణదినమునం బ్రసవవేదనావశయగు నా

సుదతి ప్రసవించెఁ బ్రాణము

వదలిన యొక నిసువుఁ బాపపరిపాకమునన్. 138

వ. తత్క్షణంబ నవమకుమారుండును మృతిచెందిన నిరువుర నేలానదీవేలా
సీమకుం గొంపోయి బ్రాహ్మణుండుశోకం బాఁగరామి నిట్లు చింతించె.

మ. అకటా : పుత్రిలఁ బద్మరఁ గుసుమబాణాకాసులన్ నిర్దయా

త్మకుఁడై యేటికి నప్పగించె విధి, యీదఁరాని సంసారదు

ర్మకరాగరఘునన్ మునింగితి వృథా, మాయామహత్త్వమ్మ యౌ

గికులేనిం దెలియంగలేరు గుణర క్తీభూతచేతస్కులై.

క. దశసుతులు గల్గియు నసుత

దశ సంప్రాప్తిచె నింకఁ దనయులకొఱకై

పశువుల గతిఁ బతిమేకా

దశం కృధి" యటన్న చదువు దాటందగునే.

141

తే. గీ. మణియు నింకొక తరుణినిఁ బరిణయించి

తనయులను గాంచవలె నని తలఁచికొనినఁ

గాఱుపులివలెఁ బెనువార్దకమ్ము దొడరె

మునలికిం జిన్న పెండ్లము మొసలి యనరె :

142

వ. అని యింటికిం జనుదెంచి బాలెంతరా లగుపత్నికిఁ బుత్రోకోకంబు

మఱిపింప వివిధాగమేతిహాసంబు లుపదేశించుచు నాదినమ్ములు గడపి

పిదప నేలాతటినికిం బోయి స్నానం బొనరించి తత్తీరగతుండగు

నీళ్ళరునకుం బ్రాణమిల్లి నుతియించె; బ్రాహ్మణియు నేలానదిం

గుఱించి నుతించి యాళ్ళరునకు మ్రొక్కిడుచు నిల్లనియె.

143

ఆ. వె. కడుపు వగుల నిరత కాసుపు గంటి నా

కొకనినేని నిడక యకట ! మంటి

పాలుగా నొనర్పఁ బాడియె యందఱు

మహితతేజ ? యో కుమారజనక.

144

వ. అనుచు విలపించుచు మనంబు తదేకాయత్తం బొనర్చినంత మహాదే

వుండును దయాంతఃకరణుం డగుచు నెదుటఁ బొడనూపెఁ దన్నికట

వర్తిని యగు నేలానదియు దివ్యరూపమ్మున నిల్లనియె.

145

తే. గీ. నీవు తొలిబామునందు గణించినట్టి

పాతకమ్మున నింతటి పనులు పుట్టె

నవనిఁ బ్రార్థి మనునది యనుభవంప

కేరికై నను దీఱ దోసిరజాషి.

146

క. ప్రార్థకర్మమునన కు

మారులు పడుగురును గూడ మదిసిరి నీ ప

వ్వారలకై వగవకు మ

త్కారుణ్యం బొకని సీకుఁ దగ బ్రతికించున్. 147

ప. నీవు మరల నిచటికి సార్థక్రోశమ్మున నున్న క్షేత్రంబునకుం బోయి
యచటస్నానంబొనరించి యొక్క శివలింగమ్ముఁబ్రతిష్ఠించి యార్ద్ర
వస్త్రమ్ముతోన మృతకుమారగర్తాంకితంబగు నీభూమికేతెంచి తద్వా
సోదకం బీగర్తమ్ముపైఁ జిలికిన వాఁడు బ్రదుకు; నిది మొదలీకత
మ్మున నాక్షేత్రం బమృతపుత్రంబనియు నమ్మహాదేవుం డమృతసుతే
శ్వరుండనియు నొడువంబడు నచట స్నానంబొనర్చి యద్దేవు నారా
ధించిన వారెన్నఁడును బుత్రశోకంబు గాంచరనియు నొడివి
య య్యాశ్వరుతోడన యంతర్దానంబు చెందుటయు. 148

క. ఆ విప్రసతియు స్నానము

గావించి మహేశు నిల్చి కడు ముదమున నీ

రావసితం బగు వసనము

తో వెడలెన్ బ్రాణనాథతో వేగమునన్. 149

ప. వెడలి మరలఁ జితాభూమి కరిగి పతినిర్దిష్టమ్ముగు గర్తమ్మునఁ దద్వా
సోదకంబు చిలికిన మారసదృశాకారుండగు నొక్క కుమారుండు
బ్రదికె; నిది యమృత పుత్రక్షేత్రమాహాత్మ్యం బనిన విని శౌనకాదు
లక్కఱకున కిట్లనిరి. 150

సీ. కోటిలింగక్షేత్రపాటవం బమృతపు

త్రక్షేత్రమహిమంబు తదధినాథుఁ

డమృతసుతేశు మహత్త్వంబు వినిపించి

యులిమేశ్వరస్వామియునికిపట్టు

నలకేశదిక్ప్రవాహము గల్గుచోటును

నగు సర్వరోగాపహాభిదాన

తీర్థ మందలి విశిష్టార్థంబు వినిపించి

సలిపితి కర్తరసాయనంబు

తే. గీ. మఱియుఁ దత్తటిసీపూజ్యమానతీర్థ
రాజములమహిమమ్మును బూజనీయు
లగుచు నటముక్తిచెందిన యనఘమ్మతుల
నుచరితలు నెప్పవే యన సూతుఁడనియె.

151

సీ. శృంగారపల్లభశ్రీకుండు వారాళి
పుత్రికతో నుండు పుణ్యభూమి
కల, దటకౌక సార్ధగవ్యూతి దూరమ్ము
నందు సుత్తరతీరమందు మఱియుఁ
దత్పాలకుండు చంద్రప్రతిష్ఠతుఁ డగు
శంకరస్వామిభద్రుండు
తిరుపతియందు తత్వేత్రినామము నూట
యెనిమిది తిరుపతులను ఘనంబు

తే. గీ. నిరతమాదేవులను గొల్చు నీతిపరున
కాయురారోగ్యపుత్రపౌత్రాభివృద్ధి
గలిగి తామరతంపరగా నెసంగు
సంపదనటింపఁ దుదకు మోక్షంబు దొరకు.

152

తే. గీ. అమయాపహతీర్థ సమక్షమందుఁ
గాండ్రకోటయనెడి పురి కలదు మున్ను
తత్పురము రాజధానిగ ధర్మకేతు
వేలెఁ గిమ్మిరమండల మెనకమెనఁగ.

153

వ. ఆధర్మకేతునృపాలుండు చంద్రవంశభవుం డతండు మణిద్వీపాధివాసిని
యగు పరశక్తి నర్పించి తత్ప్రసాదంబున నూకాంబయను శక్తిం
గొని యాపె సహాయగఁ గిమ్మిరమండలంబుఁ గైకొనియె నని
మఱియును.

154

తే. గీ. మఱియు నొక్క విశేషంబు మఱచిపోతి
నామయాపహతీర్థమ్మునందు భాను

వారమునఁ గుంకిరేనిఁ దత్ఫలము శతగు
ణం బగు నటంచు మౌనిజనంబు లంద్రు.

155

సీ. శృంగారవల్లభక్షేత్రమునకు నాల్గు

కోసులు గలయెడఁ గుంతిమాధ

వస్వామి, కుక్కుఁజేళ్వరుఁడును, బురుహూతి

కాశక్తియును, బాదగయ యనునవి

గలుగుక్షేత్రము పీఠికాపురి యలరారు

దానికిసరియగు స్థలములేదు

పితరులు తరియింపఁ బిండప్రదాన మా

ర్యులపరంపర చేయుచున్నచోటు

తే. గీ. పాదగయయన గయుఁ డనువాని మున్ను

జలజనేత్తుఁడు వరమిచ్చి సమయఁజేయఁ

దల మగధదేశమందుఁ, బాదమ్ము లివటఁ

గాఁబడియెఁ గాన నిది పాదగయ యటంద్రు.

156

వ. కుక్కుఁజేళ్వరుని యుత్పత్తిప్రకారంబింతకుమున్ను వివరించితి, నింకఁ
బురుహూతికామహత్త్వంబు వినిచెద ననిన విని ఋషు లిట్లనిరి.

157

క. మును గుప్తరోగియయిన య

వనిసురపుత్రకు చరిత్ర వచియించితి వా

తనికాయామయ మదిప్ర

బ్ధినకారణ మెఱుంగఁజేయవే యనఘమతీ.

158

వ. నావుడు సూతుం డిట్లను మత్కథయిష్యమాణపురుహూతికా మహత్త్వ
మ్మును మీ పశ్చిమ్మున కుత్తరమ్మును నొక్కటియ వినుఁడని యిట్లు
సెప్పం దొడంగె.

159

సీ. పుత్రమాతిని యైన పూఁబోడి చరితఁ జె

ప్పితి మును నద్దానివంటిరి కద

నాఁటిదినం బలనాతితోఁ గ్రీడించి

నట్టి వాఁడొక్క ధరామరుండు

వదిలోనఁబడి బచ్చనాతి మ్రగ్గినవిచా

రమున నతండు దేశములుఁ దిరుగఁ

జని మంగళాభ్య రసాధరమునకేగి

ఘనుడైన నారసింహునకు భక్తి

తే. గీ. మొక్కిక్కి యటఁ బానకము వోసి ముక్తిదమగు

విజయవాటిక కేగి యవ్వీటనున్న

కనకదుర్గాంబ కెరఁగి యావెనుక భరణి

సురపరాగ్రిహారములు చూచికొనుచు.

160

వ. క్రమక్రమమ్ముగఁ బురుహూతికాధిష్ఠితమ్ముగు నీపీఠికాపురమ్మున కరు

దెంచి యట నొక సభాపతి భవనమ్మున విడిచినేనె.

161

తే. గీ. ఆసభాపతి కలరారు నమలమతికి

వెకలిగుణములు గలుగు పుత్రరుఁ దొకండు

చిన్నతనముననుండి యచ్చెనఁటి చదువు

సంజలను వీడి లంజెలకుం జపించు.

162

తే. గీ. వాని కప్పరదేశి కనూనమైన

మైత్రి వాటిల్లఁ దొంటికర్మంబుకతన

దాన మఱియింత ప్రిబలె నవ్వానికుమతి

దుర్జనన్నేహ మేరికి దొనఁగొనఁగదె :

163

మ. ఇటు లా పాపి పృథ్విభిషి క్రమగు బర్హి శృష్ట చందమ్మునకా

విటవర్యున్ బరదేశి భూమినురు నేవేళన్ విసర్జింప కె

ప్యరీతిన్ వెలయాండ్రయిండ్లకు మదిన్ బ్రాపించుచున్ గాను ము

న్నటికంటెన్ గడువెచ్చఁబుచ్చు చొగినుండన్ జూచి పొరుల్ వెనన్.

క. "పరదేశి నవులఁ బంపి కొ

మరునకుఁ గల్గిన యవస్థ మాన్వింపుము భ

ట్టరకా" యవి తెల్పిననున్

గర మాతని భూసురుండు గరుణాదృష్టిన్.

165

ఉ. చూచుచునుండుఁగాని తనసూనుఁడు నాతనితోడఁ బోవఁగా
జూచునొకో యటంచు నొకసుంతయుఁ గోపమునేనుఁ డెవ్వరే
నీచునిఁగాని యోగ్యకరణిన్ జరియించెడివానిఁగాని పోఁ
ద్రోచుట కిచ్చగింతురె సుతున్ : దమ కెంతటి ముప్పు దెచ్చినన్. 166

శా. ఆమధ్యాహ్నము స్వస్తివాచనమునేయన్ గ్రామమందున్న య
య్యైమాన్యాత్ముల యిండ్లకేగి యటఁ దా నాన్వించు ద్రవ్యంబు వే
శ్యామానిన్యధరామృతంబులకు నై యర్పించుపుత్రున్ దురా
యామున్ గాదనఁ దేకపుత్రవిషయంబై మించు ప్రేమమ్మునన్. 167

ఉ. చిన్నతనమ్మునుండియును జేసెడి చేష్టలు సన్నుతించుచున్
మన్ననఁజూచు తల్లియుఁ గుమారుని కబ్బిన పాడుబుద్ధికిన్
గన్నులనీరు కాల్యలకుఁ గాలువలై చన నేడ్చుఁ గాని యే
యున్నతిఁ దేక కూళగతి నున్నను వీడ దదెట్టిపేర్మియో : 168

ప. ఇట్లుక్కులపాంసనుం డప్పరదేశింగూడి యిహపరమ్ములకు వెలియగు
భంగి సంచరించుచు నచిరంబునుండి తన తండ్రి యార్జించిన ద్రవ్యం
బొక వత్సరమ్మునకు వమ్మొనర్చియున్నంత. 169

తే. గీ. తనధనముతిన్న గణికలందఱుఁ గృతఘ్న
లగుచుఁ దమతమజరతల కప్పగింప
సాగఁ దోలిరి యమ్ముదిసాను లతిక
తోరగద్గదవాక్కులు బోరుకలఁగ. 170

ప. ఇట్లు వృద్ధవేశ్యాపరిభూతు లగుచు నయ్యిరువురు ధనార్జనోపాయంబు
గానక తీర్థాటనమిషమ్మున నెటకేనియుం బోఁదలఁచి యొకనిశీధమ్మున
నేరికిం దెలియనిగతిఁ గదలి రాజవీధిం జనుచున్నంత. 171

సీ. కదళికానుమదశీకల్పమైన నయన
ద్వయము రక్తప్రభాపటలి నీనఁ
బైనుండి క్రిందికిఁ బడు మట్టియూడల
పోలిక నిరువదిభుజము లొలయ

నానాఖి వేల్చెలుచున్నట్టి పున్నకలదండ

రత్నహారముల మోరయుచునుండఁ

దారకాపాళీయుతం బైన మిన్నునాఁ

జెలువారు గువకన్నుచీర మెఱయ

తే. గీ. శాకినిలు డాకినిలును బిశాచములును

దోడఁ జనుదెంచు చతులనుతుల నొనర్చ

నుచ్చయము మీఱ నూరేగుచున్నదానిఁ

గవిరి పురుహూతికానామిక యగుశక్తి.

172

మత్తకోకిల. కాంచి యెంతయు జంతులేని వికాసమొప్పుఁగ నిర్వుర
భ్యంచితం బగు శక్తిరూపు ప్రపంచదున్నహా మంచు లో
నెంచి కేల్గవ నొదలన్ గదియించి నైకటికత్వమున్
గాంచి యిట్లని సన్నుతించి రఖండవాగ్ధరి మించఁగన్. 173

ఉ. తల్లి : జగత్రయీభరణదక్షకటాక్షకలావిలాస : యు

త్ఫుల్లనముల్లసత్కమల తుల్యముఖీ : ప్రకృతిస్వరూపిణీ :

పల్లవపాణి : నిత్యశివభాగ్యవిధాయని : సర్వరూపనం

వేల్లితదేహ : దివ్యపదవీసరిభాసిని : మత్తకాశినీ :

174

వ. ఇట్లు మఱించిన దేవియుఁ గరుణార్ద్రయగుచు “మీరెవ్వ రెందుండి
యెటకేగెద” రని యడిగి కలతెఱంగెఱింగి “యేను మరల వచ్చు
దనుక మదీయాలయమ్మున నధివసింపుఁ” డని యానతిచ్చి తన
యిచ్చుంబోవుటయు వారలును దదాలయమ్మున కరిగి యమ్మహాశక్తి
శక్తి నుగ్గడించుకొనుచుండి రంత.

175

తే. గీ. ఎచట మందెడిపరివార మచటికేగ

మరలఁ బురుహూతికయుఁ దనమందిరమ్ముఁ

జొచ్చి కూర్చున్నయట్టి భూసురులఁగాంచి

యిట్లనియె మేదురాదరమెసక మెనఁగ.

176

వ. ఏనూరేగువేళ నెవ్వరేని నాకెదురై మద్భిషణాకారమ్మున కడలి గలాసు

లగుట నిక్కం బట్లుగాక మీరలువిర్భయులై యంతఃబోకనన్ను సుతిం
చితిరనివెండియు. 177

క. కావున వైశమ మీకుం

గావలసినవరముఁ గోరఁగాఁ దగు నని యెం

తేవేడ్కఁబల్కుశక్తిద

యావసితమనన్కృత కెద నద్భుతపడుచున్.

178

క. ధనకాంతల కెల్లరకుం

దనివిగ ధన మిచ్చి పొందఁ దలఁచుచు వా ర్దం

ధనమున్ ధనముం గోరిరి

తనతనపాపములు నమయుతఱి యందైనన్.

179

వ. ఇట్లు కోయకొన నప్పురుహూతికయు “నేతన్నగరియామ్యదిశాభాగ
మ్మున నొక నిక్షేపమ్ముగల దదిమీకు దొరకుఁబొం” డని దానిం
గాచు పిశాచికొకకమ్మలిఖించి యిచ్చిన నదికైకొని ప్రహృష్టాంత
రంగు లగుచు నచ్చొట్టుచేరి తద్రక్షకి యగు దయ్యమ్మున కాశక్తియి
చ్చినకమ్మ నొసఁగి యానిధినిఁ దత్సమ్మతిం గైకొని యిరుపురకుం
దెలియఁదగిన యొక గోవ్యస్థానమ్మునండాఁచి యెప్పటియట్ల రోవెలం
దుల పొందుపట్లకుం జనుచుఁ బూర్వాచారంబు నిర్వర్తించుచున్నంత.

సీ. అప్పుడప్పుడు కొంచె మర్థమిచ్చుచు దయా

పరుఁడైన యాధరామరకుమారుఁ

డనుపఁగ వెలయాండు రసుభవింపఁగరామి

ఘటచేటికలతోడఁ గలయునట్టి

పరదేశియును గరువంబు హెచ్చి ధనంబు

దంతయుఁదాఁ దెచ్చినట్ల వెచ్చఁ

బుచ్చుచు నతనికిఁ బుచ్చినవత్కైన్

నీయకయుండు సుపాయమొకటి

తే. గీ. చేయఁ దలఁచియు నూరవసించునట్టి

పాఱు లందఱు నతనికిఁ బట్టు గాఁ

లా రనుచు నెంచుకొంచుఁ గాలంబుగడపు
చుండె మూషకమాఝాలయు క్రితనర.

181

క. “ధనమెక్కడిదిర ! మీ” కను
చు నాగరులు తమ్మడిగినచో “సానురె మా
‘కనయమ్ము ధన మొనంగుదు”

రనుచున్ దెప్పదురు వార లవ్వారలకున్.

182

సీ. కూర్చుండి తిన్నచో గుళ్ళు గోపురము లా

గ పటన్న సామెత గాఁగ వార

లాధనం బంతయు నాయూతి వెలయాండ్ర

పాలొనరిచి పదంపడి ధనంబు

లేమి లంజెలు సుంతమోమోటమియు రేక

యిలు వెడలంగఁ ద్రోయింపఁ గన్తి

పడుచు ధనముగడింపఁగఁ గొండొక యుపాయ

మేమియుఁగానక యెన్నఁదేని

తే. గీ. గలదు ద్రవ్యంబు దొంగఱిరమ్మునంద

యంచు యోజించి ధనవంతుడైన యొక్క

గేస్తు గృహమేగి తద్భిత్తికి నొకటను సు

రంగముం ద్రవిష్టవేగఁ దదంగణంబు.

183

వ. చొచ్చి లోనికిం బ్రవేశించి చతుస్సహస్రరూపితా పూర్ణమ్ములగు నాల్గు
సంచులు దొంగిలించి మరలి యమ్మార్గమ్మునన వెలికివచ్చి యథా
పూర్వమ్ముగ నాధనమ్ము డాచి యుండునంత.

184

క. ఓరులధన మిట్టులు హరిం

తురె యనుకోపమునఁ బోలెఁ దూరుపు దెసయం

దరుణుండై కనఁబడె నం

బరమణి యగు నర్వసాక్షి ప్రభదైవాఱన్.

185

తే. గీ. నాటిదినమున నచటికి నాల్గుక్రోసు

లందుఁ జెన్నారు తిరువతి యనెడి యూరఁ

బరగెగు శృంగారవల్లభస్వామియుత్స
వంబనుడు నేగి రాయారివారలెల్ల.

186

వ. అయ్యోడ.

క. పరదేశితోడ ధరణీ

సురసుతుఁ డిటు వల్కెఁ “గొంతసొమ్ము మనము. రో”
తరుణుల కొనఁగినచో వా

ర్తిరుణాశ్శకుఁ బోవుదు రఁట తిరుపతి” కనుడున్. 188

వ. అతండును గొన్నిదినమ్ములదనుక నీధనంబు ముట్టితిమేని యీచౌర్యం
బస్మత్కృతమ్ముగాఁ బరిణమించెడినని చెప్పి యాధనంబు ముట్టినీక
పదంపడి రేయి నిదుర మానినకతన నిదురించు నవ్వాని సవలోకించి.
పీని నియ్యోడంజంపితినేని యీ ధనంబెల్ల నాయదియ యగునని తలంచి.

క. మిత్రీఘ్నుఁడు పరదేశి ధ

రిత్రీసురుఁ డధముఁ డత్యరిచ్యము దోఁపన్

జిత్రముగ గృహచ్ఛాదక

పత్రీముల నిష్పవెట్టి పదపడి భీతిన్.

190

వ. తిరుపత్యుత్సవంబు కనుఁగొను నెవమ్మునఁజనియె; నంతఁ దద్గుహా
మ్మును క్షణార్థమ్మునకుఁ దద్ధరణీసురకుమారుతోడన భస్మంబగుడు
నిరుగుపొరుగువా రుత్సవ దిదృక్షెగతుండగు సభాపతికి నయ్యుదం
తంబుఁ దెల్పి రతండును జయ్యనఁ జనుదెంచి పోయిన యింటిక్తై
వందురుఁ గాని కుమారునిమృతి యెఱుంగఁగఁ దీవి యిట్లుండ. 191

ఆ. వె. ఇంటి కగ్గివెట్టి యేగినపరదేశి

చంద మెల్ల నొక్కశక్తిచూచి

వెంట నేగి వాని విఱిచి కట్టించెఁ గా

రాగృహమునఁ గల తెఱంగుఁ దెలిపి.

192

క. తనయింట నుంచుకొని మే

పినకతమున వాడెనేఁడు విషమై యంటిం

చెను నిప్పు భూమిసురునిం

ట నటంచున్ జెప్పికొనఁ గడంగిరి పౌరుల్.

193

సీ. భూసురోత్తముఁడును బొగులుచు నవ్వార్త

దెలిసి యాతనిఁ బట్టి తెచ్చి కలిత

కారాగృహహారు గావించి రనియును

నెఱిగి పుత్రునిచంద మెఱుంగరామి

నచ్చోటి కరిగి 'మదాత్మజాతుం దేడ'

నని యేడ్వ సాగిన నతఁడు మొగము

వంచి 'యే నెఱుంగ నవ్వఁ డలవారరాం

తలతోడ స్వామియుత్సవము చూడఁ

తే. గీ. దిరుపతికి నేగెనని యేను నరుగుచుండఁ

బొంచి యీభటుఁ డొక లేనిపోని నింద

మోపి తోడైచ్చెఁ గాని యేమోస మెఱుంగ'

నంచుఁ గన్నీరు కాల్యగా నట్టెయేడ్చె.

194

క. కరములఁ గళలం గొని భీ

కరమగుగతి భటులు పొడువఁగా నొగి నతఁడే

నెఱుంగనను మాటదక్క ని

తరవచనము పలుకఁ డెంతదైర్యము గలఁదో.

195

తే. గీ. భటుని సాక్ష్యమ్ము కతమునఁ బ్రాడ్వివాకుఁ

డాతతాయితయును నద్ధరామరసుత

ఘాతుకత్త్యమ్ము నెఱిగి యక్కడనె మరణ

దండనమ్ము విధించె నా దుండగునకు.

196

క. పురుహూతికకుం బ్రతివ

త్సరమగు నుత్సవమునందుఁ దగ నొక్కరునిన్

నరుని బలియిచ్చుచుండెడి

మరియాద యొకండు గలదు మనుజుల కందున్.

197

క. పురిఁ బ్రాడ్వివాకుఁ డెచ్చరి

కురిశిక్ష విధించు వారివొకచో నిడియ

పురుహూతికకున్ బ్రతివ

త్సరముం బలియిత్తు రచటి ధర్మజ్ఞు లొగిన్. 198

వ. తదర్థంబ యప్పరదేశింగూడఁ దాదృశులగువాడుగల యొక తమో
గృహమ్మున రక్షించుచుండి; రిట్లు కారాగృహమ్మునందుండి యతం
“డత్యుత్కృతైఃపుణ్యపాపై రిహైవ ఫలమశ్నుతే” యను వచనముం
దలపోసికొనుచుఁ బురుహూతికాబలినిమిత్తక ప్రాణత్యాగంబునకుం
గొంత సంతసించుచు మనంబున నామె నిట్లని నుతించె. 199

ప ద్మ నా భ వృ త్త ము.

రాజాధిరాజోత్తమాంగస్ఫురద్రత్నరాశిప్రభాపూజితాంఘ్రిద్వయా : నీ
తేజం బనేతాదృశంబై జగంబందు దేదీప్యమానంబు మూఢుండ నుమ్మే
నీ జన్మమం దించుకేఁ బుణ్యముం జేయ నీ నన్ను నీవెట్లురక్షించెదో! దే
వీ! జాగ్రదుగ్రప్రతాపాః మునీట్టిత్తవీధీనివాసాః నమస్తే నమస్తే! 200

క. అనుచు నుతించుచుఁ బురుహూ

తిని హృత్ప్రీతమున నిల్పి తిన్ననిభక్తిన్

దనియించుచు నతఁడుండఁగఁ

జనుదెంచెన్ బలియొసంగు శక్త్యుత్సవమున్. 201

వ. ఇట్లుజగదేక నేత్రపర్వంబుగఁ బురుహూతికామహోత్సవంబు చను
దెంచె నంతఁ గారాగారనివాసియగు నయ్యపరాధిందోడితెచ్చి హరి
ద్రాకుంకుమాదికంబుల నలంకరించి వింజవత్రంబులు మెడకుంగట్టి
యూరేగించి పదంపడి యహరవసానం బగుడు ధూపదీపనై వేద్యంబు
లయ్యంబ కర్పించి పౌరులందఱును దదాలయ గర్భాగారంబునం బెట్టి
కవాటంబులు ఘటించి తమతమపొందుపట్లకుం జని రంత. 202

క. తనబలికై నాగరులి

చ్చిన వానిన్ భక్తుఁ గాంచి చేతమ్ము దయా

ఘనముగఁ బురుహూతికయు న

తని కిట్లనె మోమునన్ స్మితం బొలయంగన్. 203

వ. నీచేసినదుష్కృత్యంబులు నిన్నింతకుం దెచ్చె నేరికేనియుఁ బ్రారబ్ధం బనుభవైక వశ్వరంబుగాని యూరకవోడు కావున నీవు త్తరజన్మమునఁ గుష్ఠామయచ్చలమ్మునఁ గొండొకకాలం బేతజ్జన్మకృతపాపఫలం బనుభవించి పదంపడి సుందరాకారుండ వగుచుఁ గొంతకాలంబు కడపి తదుత్తరజన్మమ్మునఁ జంద్రవంశమ్మునఁ బుట్టి మత్సాహాయమ్మున నీదేశం బేలఁగల వని మఱియు నిట్లనియె. 204

క. అవిఘ్న క్త క్షేత్రంబున

నివసించుచుఁ గొన్నినా శృనూనమహిము నా

భవుని॥ నేవింపుము కొం

తవఱకుఁ బ్రారబ్ధ మంత నశయించు నొగిన్. 205

వ. అని చెప్పి యొక్కక్షణార్థమున నతని వారణాసిం జేర్చిన నతండును నచటఁ గొన్నినాశృవసించియుఁ బురాకృతమ్మునంజేసి రాలప్రేరితుండై తనయూరికివచ్చి యయ్యెడ వొకనిమిత్రమ్మున దేహంబువిడిచి మరలనాబ్రహ్మపురమ్మునన యొకవరాసురున కుదయించి తనకుం గులశర్మయను నామం బిడకమున్న తలిదండ్రులు గలింప వొడ్లచేఁ బెనుపంబడి కొండొక కాలమ్మునకుఁ గుష్ఠామయంబు సంప్రాప్తఁబగుడు దిక్కులేక దేశాటనకృమంబున నేలానదీతీరమ్మునకుం జనుదెంచి యయ్యెడఁ బూర్వోక్తక్రమమ్మున నిర్గతరోగుండును సుందరాచారం దునునై యక్తన్నియం బెండ్లియాడి సుఖంబుందెనని చెప్పిమఱియును.

క. ఇటు లెందఱెందఱో మి

క్కుటమగు పాపములు వాసి కోర్కులుగొని దు

ర్బటమగు మోక్షము గొని రి

త్తటని మహత్త్వంబుఁ జెప్పఁ దర మేరి కగున్. 207

క. ఈ యేలామాహాత్మ్యము

వ్రాయుజనులకున్ బఠించువారికి మోక్షో

పాయము ఘటించు నానా

పాయములు॥ వీడు యశము భాగ్యము గలుగు॥. 208.

క. అని చతురాస్యుడు కలహో

శనునకుఁ జెప్పిన విధమున సరసంబుగ శాం

తినిది యితిహాసఖని య

య్యనఘులు మౌనులకు రౌమహర్షణి తెలిపెన్. 209.

ఆ శ్వా సాం త ప ద్య ము లు

క. సర్వాంతర్వాణిహృదం

తర్వాసితశారదా పృథానతర శుభా

శీర్వాదప్రాప్తయశా :

శర్వపవాంబుజవిధేయ : సర్వారాయా : 210

మ. కవిరాజానుమతస్వభావ : సుమనఃకారుణ్య సంప్రాప్తచా

రవిమాఘాదికవీంద్ర కర్తృకకృతీద్రాఘిష్ఠ సారస్యః జాం

ధవసంఘప్రవణా : సదాసుజనతా తాత్పర్య సంస్తుత్య : వీ

రవరగ్రామనివాస : తోఁటకుల సర్వారాయధీరాయితా. 211

భు జం గ ప్ర యా త ము.

సదాభోగశాలీ : భృశత్యాగశీలీ :

హృదుప్రాజ్ఞమౌళీ : కవీంద్రాజ్ఞహేళీ :

గదాహస్తనామప్రకాండారా : వి

ద్వదీశాదృతిప్రాప్తభాస్వద్యశస్కాః 212

— గ ద్య —

ఇది శ్రీకింకవీంద్రాఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి

బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరువతి వేంకటేశ్వర పరీణితంబైన

యే లా మా హా త్యమ్ము నం దు స ర్వ మ్ము ను

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

సమస్తసన్మంగళాని భవంతు

శ్రీ మత్పరదేవతాయైనమః

బుద్ధచరిత్రము

—* శతావధానులయిన *—

తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే

రచింపఁబడినది

ప్రకాశకులు :

చిత్తవిత్తవేంకటశాస్త్రిసన్న్య

వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్స్

కడియం P. O.

తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

1956

ఇది గౌతమబుద్ధదేవుని మహాత్తర ఆదర్శ జీవితగాథ
కరుణారస పూరితమైన ఓ ఆశ్వాసముల
ప్రబంధము

సంకలనకర్త - విద్వాన్
చెల్లపిళ్లదుర్గేశ్వరశాస్త్రి
కడియం P. O. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

ఆరవకూర్పు
1956
మొదటిపుటలు

ప్రచురణః
వేంకటేశ్వరప్రింటింగు ప్రెస్,
అలమూరు,
తూర్పు గోదావరి జిల్లా.

శ్రీ రస్తు

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

ఋద్ధచరిత్రము

ప్రథమాశ్వాసము

- శా. శ్రీదామం బగు సీలభూధర్మున సుశీమిలచు వారాశివీ
చీధావశ్యముపొల్చు దేవళమునం జెన్నారు రూపంబు, లో
కాధారంబు, హలాయుధప్రణయి, విత్కానంది, శ్రీమజ్జగ
న్నాథస్వామి కృపాకుండై మనుచుఁ గృష్ణారాయవిద్యత్రుభున్. 1
- మ. 'నటుచందంబున వేషధారియఁట నీనాథుండు లక్ష్మీ : నిజం
బటవే' యం చుడికించు నెచ్చెలుల 'సర్వాత్మత్వముం జూప న
ట్టటు లో' నంచు వచించుచు న్నగు సరోజాగార దాఁ గోతి వేం
కటకృష్ణప్రభు నాణువేలధరణీకాంతాగ్రిణిం జేరుతన్. 2
- మ. హరినాభీకమలమ్మునం బొడమి విద్యల్నేర్చి విద్వాంసురా
త్తరుణీరత్నముగాఁగ దేవతలకెల్లం బెద్దయైమించు దే
వర దీర్ఘాయురపారభాగ్యసుతసంపత్కిర్తులం బెంచి భూ
సురునిం బోలవరప్రభుం గరుణఁ బ్రోచుం గృష్ణభూపాణునిన్. 3
- మ. శతలేఖిన్యవధానపద్యరచనాసంజాతభాస్వద్యశో
వితతాశేషవరాంధ్రభూపతిసభావిభ్యాతనామాస్మదు
న్నతికిం గారణ మైనదేవి ఘనవీణాపాణి యవ్వోణి సం
తతము న్నేంకటకృష్ణారాయవిభువాగ్ధామంబుఁ గామించుతన్. 4
- చ. శిరమున గంగ, దేహమున శీతగిరీంద్రీకుమారి, ప్రక్క భృం
గిరిటియు, సంకభాగములఁ గేకీహాయుండు గజాననుండు, ముం
దర ఋషు లిట్లు వెండిమలఁ దత్పరుడై కొలువున్న రాజశే
ఖరుండు కృపాకుండై మనుచుఁగావుతఁ గృష్ణనృపాలతాగ్రణిన్. 5

మ. సకలోర్విధరనాథుఁ డైన యవలక్ష్మభర్తచే శుద్ధభి
క్షకు నానప్రభుమ ధరాధిపతి యంచుం జెప్పి యిప్పింపఁ గొం
కక యాత్మేశ్వరు నీశ్వరేశ్వరునిగాఁ గావించుకొన్నట్టి య
ద్రికుమారీమణిపుణ్యారేఖ మనుచున్ శ్రీకృష్ణభూపాలునిన్. 6

మ. కడియెద్దం జనియించి విద్య లెలమిం గాశీపురి నేర్చి యొ
ప్పెడురీతిం ధవళేశ్వరంబున మహావిద్వాంసులౌ శిష్యు లె
ప్పుడుఁ గొల్ప వ్వసియించి సత్రి మొకఁ డప్పణ్యస్థలిం బెట్టి యె
క్కుడుకీర్తి నివలసిల్లు బ్రహ్మగురువాక్కు లాకుఁ దో డయ్యెడున్.

మ. సలినాక్షప్రభృతు త్రిమూర్తులు “గవర్నరై” సుర క్రింద చ
ర్తిలు నుద్యోగిజనంబులై, ఘనమణిద్వీపంబును “స్లండనై”
యలరం దా నొకరాణియై జగము లేయఁబామహాదేవి ని
చ్చలుఁ బాలించుఁ గృపాబ్ధి యాజనని కృష్ణారావు మన్నించుతన్. 8

తే. గీ. కాళిదాసాది సంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాంధ్రకవులకు నతులౌనర్చి
కుకవులగు వారలకు శతగుణముగాఁగ
మొక్కికొందుము మాతృతి ముట్టుకుఁడని. 9

క. తనచేసిన కబ్బముచే
తన కాకవి ననుచుఁ దెల్పు ధన్యాత్మల న
త్యనిధులఁ దలఁచుట కబ్బం
బను తోఁటకుఁ జంచ యుంచి నట్లగుఁగాదే. 10

చ. ఒకటియు రెండుఁ బద్యముల కొక్కొక గ్రంథమటంచుఁ బేరుపె
ట్టుకొని మహాకవింధ్రులకు దొంకక ‘మాకవనంబు చూడ సా
ర్థక’ మనుకొంచు ‘మాకు సరిరా రొరు’ లంచును దమ్ముఁదామ మె
చ్చుకొనుచుఁ బొంగు వ్యాకరణశుంథల కంతముఁ గట్టుటొప్పదే? 11

ఉ. ఊరును బేరులేని యొక యుప్పనిచప్పని కావ్య మల్లు సిం
గారపుఁ గైతగాండ్లు పరకావ్యములం గని తప్పు లంచు సం

స్కారములేమిఁ బ్రేలుదురుగాక మహాకవి కేమిచోటు : ల
జ్ఞాపహితుల్ స్వశక్తిపరశక్తు లెఱుంగక పొంగు టబ్రమే. 12

వ. అని శిష్టాచారంబు నిర్వర్తించి కృతినాయకవంశావతరణపూర్వకంబు
గాఁ గృత్యవతారంబుఁ బ్రశంసించెదము. 13

మ. కల దార్వేలనియోగిశాఖ యొకఁ డక్కంజాతభూవర్ణమం
దలముత్వంబునఁ బొల్పు నయ్యెడ నమాత్యశ్రేణు లుద్యోగులుం
దెలుఁగుంబాస కపింద్రులు నృతీయు నెందేనిఁ ధరాపాలురుం
గల రానాఁడును నేఁడును నిమిగుల యోగం బిందుఁ గానంబడున్. 14

తే. గీ. కల్మిఁ దనరారు సీశాఖఁ గాశ్యపముని
గోత్రమునయందుఁ గొచ్చర్లకోటవంశ
మలరు విద్వేయు నసమును గలిమి బలిమి
సాజములు దీనఁ గల సత్యసంధులకును. 15.

తే. గీ. ఎందఱో పుణ్యపూరుషు లిక్కులమ్ము
నందు జనియించి ప్రఖ్యాతినంది రందు
మిగుల సత్కిర్తి గని కవు లేట్టి యనఁగ
నలరు శ్రీరామచంద్రుఁ డయ్యనఘఁబోలి. 16

తే. గీ. వియ్యనయుఁ బెద్దిరాజు జగ్గయ్య రామ
రావు నాఁగ జనించి రా రామచంద్ర
మూర్తి కాత్మజు, లిందఱుఁ గీర్తిధనులు
దాతృతాశూరు లధికారధన్యతములు. 17

శా, అందుల జగ్గయ్యగారి నెన్నఁదరమే ! యప్పుణ్యుఁడే శ్రీమహా
నందీకుండు వసించు పట్టనగిరిన్ నవ్యస్థితిం గట్టఁజే
నెం దీవ్యచ్ఛివకేశవాలయము లాశ్రీచూచి తీఱన్వలెం;
బొందుం బున్నెముఁ బూరుషార్థ మటకుం బోనెంచు పుణ్యాత్ములన్.

సీ. మొదటినుండియుఁ దుట్టతుడిదాఁక నేరాజ్య
మునకు గోదావరి మొనసియుండు

బ్రజల పాపము పంచబంగాళముగ పీర
 భద్రేశుఁ డేసీమఁ బ్రబలియుండుఁ
 గొండకాల్వలవాలు నిండించు పెంజెర్వు
 లేమండలము ఫలియింపఁజేయు
 రత్నగర్భాఖ్య భూరమణీ కెచ్చటఁ బ్రతి
 పదమున సార్థకత్వము వహించు

తే. గీ. నెందుఁ ద్రిదళుల కంటికి విందుఁజేయు
 విలువగల్గిన పాపికొండలు చెలంగు
 నట్టిమండల మార్జించె ననఘమూర్తి
 మహితగుణశాలి జగ్గయామాత్యమౌళి.

19

తే. గీ. అతని కుదయించెఁ గేవల మనఘమూర్తి
 ధీరుఁడు నుదారుఁ డబ్ధిగంభీరుఁ డలఘుఁ
 డాత్మవిద్యావిశారదుఁ డతనిపేరు
 రామచంద్రవేంకటకృష్ణరా పటంద్రు.

20

తే. గీ. భద్రకాశీపదద్వయీభక్తి కవన
 శక్తి శివసక్తి తనకివి సహజములుగ
 నయ్యనఘు నాత్మజుండు మహాయశస్స
 నాథుడై యొప్పె శ్రీజగన్నాథరావు.

21

మ. అవనిం గౌతమియొద్దన న్నిగుల భాగ్యా యత్త మౌ రెడ్డిపో
 లవరగ్రామము రాజధానిగఁ జిరాలంకారమైవచ్చు రా
 జ్యవిశేషమ్మును నేలె నీయనఘుఁ డుద్యత్ప్రాభవం బొప్ప శీ
 లవయశ్శాలిని కామమాంబ నుగుణాలంకార దేవేరిగన్.

22

ఉ. చక్కని చుక్క యయ్యు నిముసంబును దాఁ దనభర్త ప్రక్కఁ గా
 త్తోక్కక రాత్రులం బయలు దొక్కు నరుంధతి యంచు నామెనుం
 గ్రక్కున వేలఁజూపుదురుగాని మహాసతి కామమాంబకు
 న్నిక్కము దోస మంచును గణింపరుగా పలుగాకు లేనియన్.

23

సీ. దైవతభక్తి విద్యాసక్తి జనరక్తి

యను నివి సహజములైనవాఁడు

అపాచుకాంతదీక్షపారమైన నా

లవవేదమున సిద్ధుడైనవాఁడు

ప్రజలకష్టము కంటఁబడెనేని మితిలేని

కరుణ చిత్తమునందుఁ గలుగువాఁడు

తనవారు పెరివారలను భేద మరయక

తగురీతి జగమేలఁ దగినవాఁడు

తే. గీ. నయవిదుం డగు నాజగన్నాథమూర్తి

కొలఁదికాలములోన లోకుల యదృష్ట

వైపరీత్యంబునన వీరభద్రు భద్ర

కాళి సేవించి తత్పదైక్యంబు గనియె.

24

సీ. ఎంతమందికి నేని నింగ్గీషు చెప్పించి

పెండ్లిండ్లు చేయించెఁ బ్రియమెలర్పఁ

బట్టసక్షేత్రస్థపర్యతసోపాన

ములు బాగుచేయించి ముదముగొలిపెఁ

గోటిపల్లెను నెల్లబాటసారుల కుప

యోగించు సత్రంబు నొకటి పెట్టె

నన్ని యిన్ని యనంగ నలవిగాని గతి నె

న్నేజెర్వులును నూతులెలమినించె

తే. గీ. లక్షవర్తివ్రతం బాది లక్షసుకృత

కార్యము లొనర్చె లోకోపకారబుద్ధి

నాజగన్నాథమూర్తి కర్థాంగియైన

కామమాంబిక నెన్నని కవులు గలరె!

25

చ. ప్రతిశివరాత్రికాలమునఁ బట్టసమం దనఘాత్యులైన వి

ప్రతకుల కెల్ల మొల్లముగ భక్ష్యము లెల్లెడ నొప్పుఁ గొల్ల గా

మితికి నతిక్రమించు గతి మేదిని యాజ్యముచేత నాసున
ట్లతితరభక్తి భక్త మిడు నయ్యమ పున్నెము నెన్నశత్యమే : 26

చ. ప్రితిదిన మాతృగేహమున బ్రాహ్మణు లెందఱికిని షడ్రస
ప్లతముగ నన్నదానమును బొంపిరివో నొనరించుటే మహా
వ్రత మని యెంచి తాన ప్రతిపక్షికి వచ్చునటంచు వింసు మా
సతికొక యన్నపూర్ణయగు సాటి; యొరు ల్పుతి నాగఁ జెల్లునే. 27

సీ. గాతమగోత్రవిఖ్యాతు శ్రీపెద్దాడ
వంశజుఁ బెద్దవిద్వాంసుడై ది
గంతవిశ్రాంతమాగతి శ్రీశకుంతలా
పరిణయ మనెడి ప్రబంధ మెలమిఁ
జేసిన నాగరాట్ఛేఖరు మున్నును
మని మల్లికార్జును మనుమని ఘనుఁ
దన చెల్లెలగు తిర్పతమ్మకు నకలంక
కనఘుఁడౌ నాగరాజాఖ్యునరుఁ ద

తే. గీ. నూజు విద్యలభోజు మనోజతేజుఁ
గలితకవిరాజు యాచకకల్పభూజు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరాద్ధిదౌజు
దత్తుగాఁ గొనెఁ గామాంబ ధవుని యాజు. 28

శా. దత్తుం డయ్యును గన్నపుత్రువరె నాతం డామెయం దెక్కుదౌ
బత్తిం బేర్మియుఁ జూపుచు న్యశమునం బద్ధాదరుండై కళా
వత్తం బాల్యమునంద కైకొని సుధీవర్యు ల్పూరింపన్ లస
ద్వృత్తాధ్యుం డయి సత్కవిత్వగతి నెంతే వృద్ధిఁజెందె న్నెనన్. 29

చ. అతిసుకుమారుఁ డయ్యుఁ బ్రభువయ్యు శ్రమంబు గణింపఁ బోక చి
న్నతనమునుండి విద్యల మనం బిడి వేగ “బి యే” పరీక్ష సం
గతముగఁ దేటి యిక్కతన ‘గొర్నరు’ చేఁ గడుగౌరవంబు న్సాం
ది తనరు కృష్ణరాట్ట్రభు సుదీర్ఘయశంబు వశంబె యెన్నఁగన్. 30

క. జననీజనకులు మునుచే

సిన ధర్మములను వృద్ధిఁజెందించి తనం

తన కొన్ని ధర్మకార్యము

లనూనముగఁ జేసె నన్యులాతని కెనయే.

31

చ. మరుని జయించు రూపమున, మాధవుఁ బోలుఁ గృపాప్రసక్తి, నా
దరమున మేటి, యొర్పున నుదారగుణంబున నేరు సాటి? ధీ
వరులకుఁ గల్పవాటి పరిపాటి నెలరెఱుడు కృష్ణరాయభూ
మరవిభుధాటి కెయ్యెడలఁ జూచిన మేల్ప్రతికోటి కల్గినే !

32

క. నిరతాన్నదానరక్తియు

సరసకవిత్వప్రసక్తి, శాంతి, గుణమహో

త్తరపూర్ణశక్తి సహజ

స్ఫురణములు కృష్ణరాయభూమింద్రునకున్.

33

క. ఇతఁ డతికవితాలోలువ

మతియని వర్ణింపనేల మాటికి నీసం

గతి ప్రతిమాసమున సర

స్వతియే ప్రతిదేశ మేగి చాటుచు నుండఁ.

34

క. ఇంతకు నెక్కుడువారలు

నింతకుఁ దక్కువగువార లెందఱు లే డి

ప్రాంతముల జమీందారులు

శాంతమ్మున నింతవారు జనియింప రింకన్.

35

చ. కవి యనునంతమాత్రమునఁ గా దొకపద్యమునేనిఁ జక్కఁగా
నవరసభావము లెల్లఁగ నాజెముగా రచించి తన్నుఁ జూ
డవలయు నంచు వచ్చినయెడ న్మఱి వాని దరిద్రతాభరం
బవలకుఁ ద్రోయఁజాలిన యుదారుఁడు వేంకటకృష్ణుఁ డల్పుఁడే: 36

చ. ఎవరికినేని నిచ్చుపనియే మనవృత్తి యటంచు నెంచి న
త్కవులను బండితోత్తముల గాయకులం దనియించుఁ గాని పో

లవరవిభుఁడు రక్షితకలావిదధీకుఁడు కృష్ణరావు మె
ప్పు వడయునంతపాటి బుధవుంగవులుం గలరే జగంబునఁ : 37

తే. గీ. మేను బలి యను, నాకర్ణమితిని దెల్పు
నయనయుగళమ్ము, శ్రీకరానవము పెప్పు
దామభావము, శ్రీకృష్ణరాయచంద్రుఁ
డితఁడు వితరణీయని వచియింపవలెనె : 38

ఉ. పాఱులయందు విద్యల నపారులు గల్గిరి గాని బట్టిమీం
దారులు లేరు, గల్గిన నుదారులు గా, రటులేని దుర్లభా
కారులు కాకపోరు, కవికారుల కీ, రిది యెల్ల మన్నభా
కారుని గృష్ణరాడ్విభునిఁ గారుణికాగ్రణి నాశ్రయించెఁగా. 39

శా. శ్రీ రంజిత్రుడు నోడరేవుకులవార్తిం బుట్టి శ్రీపాపమాం
బారావు నృతిగాఁగఁ జేకొని జగన్మాన్యంబు గాఁగం జమీం
దారై యేలెడు వేంకటేశ్వరు నవత్యం బైన గారంపు బం
గారమ్మం గొనెఁ గృష్ణరాయధరణీకాతుండు దేవేరిగన్. 40

క. బంగారమ్మ తనకుఁ దను
వుం గాఁ దగు కృష్ణరాడ్విభువరేణ్యునకుఁ
బంగారమ్మ యెలమి న
ర్థాంగంబై యొప్పు టొక్క యబ్బుర మగునే. 41

మ. ఘనుఁ డాతం డొకనాఁ డమాన మగువేడ్కం గొల్పు గూర్చుండి మ
మ్మును శ్రీమత్పరదేవతామహిమసంభూతాశుధారాకవి
త్వనితాంతప్రతిభావిశేషరచితాపారస్రబంధానుబం
ధనులన్ దివ్యశతావధానధనులం దర్శించి పల్కెం గృపన్, 42

సీ. తగ నాత్మకూరుసీతారామభూపాలుఁ
డేన్గు నెక్కించి యూరేగఁ జేసె
గద్వాలరామభూకాంతుండు గౌరవ
స్థితికై బంగారు విరుదు లిచ్చె

వానందగజపతిక్ష్మనేతయును దగి

న కపిందుగ్రిలంచు మన్ననయొనర్చె

శ్రీరాజగోపాల కృష్ణయాచనృపాలుఁ

డవధాను లంచు గౌరవము చూపెఁ

తే. గీ. జెన్నపురిరాజ్యమందు వసించు రాజ

వరులు మిము గారవింపని వారు గలరె

జగ మెఱిగినబ్రాహ్మణునకు జందె మేలి :

సరస తిరుపతి వేంకటేశకవులార :

43

వ. అని బహుకరించి మీరచించిన ధాతురత్నాకర కాశీసహస్ర వీధీరూ
పక శుకరంభాసంవాదాది సంస్కృతభాషాప్రబంధంబులును శ్రీవణా
నంద దేవీభాగవత శ్రీనివాసవిలాస అక్షణాపరిణయైలామాహాత్మ్యాదు
లగు నాద్రప్రబంధంబులును ననేకమ్ములు నసాధ్యతరమ్ములునగు
శతలేఖిన్యవధానాష్టావధానాది కవితావైచిత్ర్యంబులును మీయశమ్మునకు
సాక్ష్య మొసంగు నని మఱియు నిట్లనియె.

44

ఆ. వె. ఇద్దతేజుఁ డైనబుద్ధదేవుచరిత్ర

మశ్వ ఘోషముఖుల ననుసరించి

యస్మదంకితముగ నాంధ్రకావ్య మొనర్చుఁ

డనుచు వీడ్య మిచ్చె నాదరమున.

45

క. ఇచ్చినఁ గైకొని మనమునఁ

బొచ్చెము గనరానికూర్మి పొసఁగఁగ నెంతే

హెచ్చగు సంతసముం గని

నచ్చరితుం డితఁడు కృతికిఁ జాలు నటంచున్.

46

చ. అనువుగఁ గృష్ణరాయలు జయాంకుఁడు మున్నల తుంగభద్రయొ

డ్డునఁ దనరాజ్య మేలుచుఁ గడుం గవిరాజుల నాదరించియుం

దనపరిచారికాతనయతం దిగఁద్రావఁగ నెంచి కృష్ణా

డ్డునుఁ డయి పుట్టె విప్రుఁ డయి గౌతమియొడ్డున నంచు నెంచుచున్.

సీ. ఎవని హూణాగమాతివిభూతి తెల్పుఁ ద

త్రాపకం బైన బియ్యే పదంబు

ఎవని భాషాభిమానవిభవంబు వచించు

నెంచి చేయించు సత్కృతిచయంబు

ఎవని కపింద్రగౌరవము చాటించు ము

ద్రాపితప్రాక్కవిగ్రంథపటలి

ఎవని యగణ్యపుణ్యవిశేష మెఱిగించు

నత్తకోడండ్ర యన్యోన్యమైతి

తే. గీ. యతఁడు కొచ్చెర్లకోట పంశాంబురాశి

చంద్రుఁ డుడుకీర్తి సాంద్రుఁడు శాంతిపరుఁడు

రామచంద్రవేంకటకృష్ణరామచంద్రుఁ

డనితరప్రతిభాశాలి యనియుఁ దలఁచి.

48

వ. విద్వజ్జనమనశ్చకోరచంద్రాయమాణుండును సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుం
డును భోగదేవేంద్రుండును నాశ్రితరక్షణోపేంద్రుండునునగు నాభూసు
రేంద్రున కభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా మారచింపంబూను బుద్ధ
చరిత్రంబునకుఁ గథాక్రమంబు.

కథాపారంభము

- మ. ఇల సాకేతపురాంతికంబునను రోహిణ్యావగాతీరమం
దలఘుప్రాభవ మైన మంచుమల కత్యంతంబు దాదాపునం
బొలుచు న్వీ డొకఁ డెల్లవిద్యలు యశమ్ము న్నౌఖ్యము న్నంపదా
దులుఁ ద న్నెప్పడుఁ గొల్వఁగాఁ గపిలవస్తుఖ్యాతి సంధిల్లఁగన్. 50
- చ. అమితసితోన్నతంబు లగు హర్యములం గని వెండికొండ నె
త్తము లను భ్రాంతి నొంది జలదంబులు నిచ్చలు విశ్రమించుచున్
బ్రమదమున న్నయంబునఁ బ్రభావమున న్రజతాద్రితోడఁ దు
ల్య మని తలంచు పౌరుల యథార్థమనీషులఁ జేయుఁ దత్పరిన్. 51
- ఉ. చౌకము గల్గు తన్నగరసౌధములన్ రతనంపుఁగ్రొంజిగిం
జీకటివోలె లేమియును జేర భయంపడుచుండు నుత్తమ
శ్లోకులు పౌరు లంచు మదిలో ముదమందుచు నున్నదో యనన్
జోక యొనర్పుఁ దత్పరము చూపఱకు న్నడిరేయి నేనియున్. 52
- చ. పణముగ సింహకర్ణములపై రతనంబులు దాపినట్టి తో
రణముల రామణీయక మరంగులరంగులు నేపురంబు తో
రణముల కిండ్లకెందును సరాసరిలేమి బరస్పరంబుగాఁ
బణముగ మీఱుచున్నగతి భాసిలుఁ దత్పరమందు మాడువుల్. 53
- మ. తనపై నేస్తముగల్గు తమ్ములకు సంతాపంబు గావించు వా
రని కొంతాముఖవంధులం జెనక నిత్యంబుం బతంగుండు త
ద్వనసౌధంబుల త్రోవఁ బోవుచుఁ గడుంగాలించియుం జూచి కొ
ననిచింతం బడుచుండుఁ బ్రత్యగుదధిం దాఁ గోపరక్తాంగుడై. 54
- చ. “శతమఘఁ దోనుగాక మనశాక్యనృపాయరతోడఁ దుల్యఁ డే
గతి నగు ? నల్పు లిచ్చిన ప్రకారముగా బిరుదంబు చెల్లనే !

యితనికిఁ గల్గు నా బిరుదమేఁ దుడిపించెదన్” నంచుఁ దత్పురీ
సతి పయితెత్తు కేలన ధ్వజంబుల పెల్లలరారు నప్పురిన్. 55

తే. గీ. పీటఁ బొడవయి చద లంటు కోటగోడ
హరిపదము ముట్టె నన్నను నగును గాసి
కడలివలె లోతు గల్గు నగడ్డగూడ
హరిపదము ముట్టె ననుట మహాద్భుతంబు. 56

తే. గీ. గజములో యని తలఁప నగజము లగుచు
నాగములె యని తలపోయ నగములగుచుఁ
గొండపొడుగుగఁ బురిచుట్టు నిండియుండుఁ
దొండములుగల్గునట్టి జంతువ్రజంబు. 57

తే. గీ. శాక్యపరిపాలకుండు విస్తారయశుఁడు
విక్రమకర్తృమవంతుఁడు చక్రవర్తి
యేలు నప్పట్టణం బమరేశ్వరుండు
నాఁగ శుద్ధోదనుండు సన్మార్గధనుఁడు. 58

తే. గీ. సకలసామంతమూర్ధాభిషవణగలిత
కలితజలబిందుదలదించుబండమండి
తోజ్జ్వలాంగుఁడు నైన శుద్ధోదనునకు
ధర్మమునఁ దుల్యఁ దొక్క పృథానుతుండు. 59

చ. జవనహయంబు నెక్కు రభసంబును రౌతులు మెచ్చులాడఁగా
నెవఁడు కరాసిచే నఱుక నీల్గిన శాత్రువిరద్విపేంగ్రము
ల్పవిలిన నెత్తులం బలకఁబాటిన ముత్తెపుఁజేర్లు గ్రక్కుచుం
బువులను దోయిలించుగతి బోరగిలంబడు సంగరస్థలిన్. 60

మ. ఉపరాగంబులు నిష్క్రమించి రవి లోకోన్మోదముం జేయు న
ట్లప్రకారం బొనరించు శాత్రవులఁ జక్కాడించి శుద్ధోదనుం
డుప్రకారం బొనరించుచుం బ్రజలపై నుల్లాసముం జూపుచుం
గృహ నీలోకము నేలఁ బ్రెగ్గడల యంగీకారము ల్తోడుగన్. 61

వ. భూభృద్వరుండయ్య నవక్షపాతుండు, నీశ్వరుండయ్య సమదృష్టి
ప్రసారుండును, బ్రహ్మత్తదానుండయ్య మదానుపేతుండును నగు
నాశుద్ధోదననృపాలుండు సకల సామంతనృపాలసమర్ప్యమాణమదావళ
మదధారావాహినీపంకిలభవనాంగణుండై రాజ్యంబు సేయుచు మాయా
దేవియు గౌతమియు నను నిరువురు వెలందుకలం బెండ్లియాడి
సుఖం బుండె.

62

సీ. తానకం బేకాంత దైవభక్తికి సాధు

గురుజనాసక్తి కేతరుణి కుదురు

ప్రజలపాలింటి కేభామిని జనయితి

చుట్టాల కేసాధ్వి పట్టుఁగొమ్మ

పతి కేసరోజాక్షి పంచప్రాణంబులు

పరిశుద్ధి కేతల్లి పాలవెల్లి

కరుణానివాస మేకలికి భృత్యుల కెల్లఁ

గులకామినులకు నేలలన యొజ్జ

తే. గీ. నిజముగఁ గటికిచీకటి నియతి గలుగు

కలికికొలముల కేదేవి వెలుఁగుఁ దెచ్చు

మణి యగుచు నట్టి పతిరత మాయవంటి

నెలఁతుకలు ముజ్జగంబున నిండునున్న.

63

ఉ. ఆరమణీలలామ యొక యామినియం దొడికంపు కేళికా

గారమునందు మంజులతఁ గారెడు పాన్పున భర్తఁ గూడి న్వే

చ్ఛారతుల నైలంగి యొక స్వప్నము గాంచెను నిద్రతోన నం

భోరుహమిత్రమండలము పొ డ్పరజామున కొప్పునప్పుడున్.

64

తే. గీ. షట్కిరణయు క్తమైన నక్షత్ర మొకఁడు

పాటలప్రభ దిక్కుల దీటుకొనఁగ

నాకసమునుండి కుడిప్రక్కఁదాకి తనదు

గర్భమునఁ జొచ్చినట్టు లక్కలతెఱంగు.

65

వ. ఇట్లుత్తలోదరి కలగాంచి యల్లన మేల్కొని యక్కల నిక్కము తన
పతికిం జెప్పి పదపడి బంధుజాతమ్మున కెఱిగించిన శుభసూచరం
బనుచు నెల్లరు నానందించి రదియునుం గాక. 66

శా. యావద్భూపరిపాలకుండయిన శాక్యాభీశురాజ్యంబు పా
వై వర్తించు ప్రజ ల్కృమక్రమముగా నవ్వార్త యందంద యెం
తేవేడ్క న్విని చావుపుట్టుకల చూయింపించు నిర్వాణభూ
త్యావిర్భావము చెందినట్లు గని రత్యంత ప్రమోదస్థితిన్. 67

చ. వెనుకటికన్న నెల్లపుథివీవలయంబును వాడిపంటలం
దనరుట యాదిగాఁ గలుగు తత్తదశేషవిశేషము ల్లనుం
గొనుచు నృపాలురాణి కల కుంభిని కెల్లను మోదదాయి య
య్యె నని యపారమైన నుభమెందును జెంది రనేకభంగులన్. 68

చ. పదపడి రాజునానతి సభాస్థలి స్వప్నఫలప్రదర్శకు
ల్మూద మలరంగ స్వప్నఫలము స్వచియించిరి “దేవ ! యెంతకే
నిఁ దగిన స్వప్నమీయది గణింపఁగ శక్యమె సీదు భాగ్యసం
పద ! జగదేకరత్నము నవత్యముఁ గాంచెడు నిశ్చయంబుగన్. 69

శా. ఆపుణ్యాత్మఁడు సార్వభౌమపదవిం బ్రాపించి సామంతభూ
మీపాలు ర్దనుఁగొల్ప నెల్లరును మేల్మేలించు శ్లాఘింప నా
శాపాలేఖనిభంగి యీభువనము న్నాసింఁచు, గాదేని వి
ద్యాపూర్ణుం డయి సర్వలోకులకు నిత్యానంద మిచ్చుం గృహన్.” 70

క. పదపడి యమ్మానిని దొ

హృదలక్షణము స్వహించె హృదయేశుఁడు స
మ్మదమందఁ బ్రభమగర్భం

బది భర్తకు మోద మిచ్చుటబ్రం బగునే.

71

ఉ. ఈరుచిరంపువార్త వినునెల్లర నెమ్మది మోదమట్ల వి
స్ఫూరతఁగాంచె గర్భ మలసాధ్వికి దానఁ బ్రతిక్షణంబున
స్గోరుకు లీరిక ల్గొలిపెఁ గోమలికి న్మాగ మెల్ల వెల్లనై
యారయ నయ్యెఁ జూచుకములం దొదవె న్నులు పంతకంతకున్. 72

తే. గీ. ఉదరమునయందు భగవంతుఁ డుంటఁజేసి
యధికశోభ వహించె నయ్యధిపురాణి
వెన్నెలల కన్ని దెస లొక్క వితమయైన
వెండిమలనెత్తములహెచ్చియుండుఁగాదె.

73

తే. గీ. మించుఁ గడుపున ధరించు మేఘమాల
పోల్కిఁదనలోన బోధిసత్వుని ధరించి
ధరణి దీనాశి దారిద్ర్యతాపభరము
మాయ ధనవృష్టి గురిపించె మాయ యపుడు.

74

క. పరిపూర్ణగర్భవతియై
సరసిజముఖి పుట్టినింటిచాయకు వెంటం
బరివారము రాఁ జను నవ
సరమున దారి నుపవనముచక్కటి నొకటన్.

75

చ. అనయముఁ బూలఁ బిందెల ఫలావళులం దులఁదూఁగుచుండు లం
బినియను చెట్లతోఁపుఁ గడువేడ్క యెలర్పఁగఁ జేరునంత గృ
క్కునఁ బ్రసవంపుభంగి యొకకొంత కనంబడ నాపె యాన మొ
య్యన నిలువంగఁ జేసి దిగి యల్లనఁ గొందొక యేగి యొక్కెడ॥.

76

వ. నిలువంబడి యొక్కవలాశవృక్షశాఖ చేతులం బట్టుకొని ప్రసవవేదనా
పరవశయై యుండుపట్టున నప్పలాశవృక్షంబు.

77

మ. తనకొమ్మల్లిగవంచి యెల్లెడలఁ బత్రీవ్యాప్తిఁ గావించి సూ
ర్యనిరోధం బొనరించె గొడ్డుగతి నౌరా : వింత, యాసాధ్విని
ల్చినచోట న్యయనీయ మట్ల మొలచె న్నేజొంపము ల్పూచు, మీఁ
దను నేతొక్కటి వచ్చెదాపునకు నేత్రప్రీతి సంపించుచున్.

78

ఉ. ఇట్టి విచిత్రచర్యలకు నెల్లను నెల్ల సమస్తవిద్యలం
దట్టుఁడు కాఁగలాఁడు పరతత్త్వవిశారదుఁ డార్యసంతతు
లట్టినభాగ్యరేఖ యలకాంతకుఁ బుత్రకుడై క్షణంబునం
బుట్టె సమస్తలక్షణసముజ్జ్వలమై తనమూర్తి యొప్పుగన్.

79

తే. గీ. మొగిలుతెర దాటి రవి వచ్చుపగిది మాతృ
కుక్షి వెడలిన యాజగద్రక్షమూర్తి
యొడలి సంచులు వన మెల్లయెడల నిండి
పండు వొనరించె బాలాతపంబుమాడ్కి.

80

క. చందనయూపముతో సరి

యందముగల శాక్యభూవరాధ్యకు మీద
స్మందారపుష్పవర్షము
బృందారకు తెల్లరుఁ గురిపించిరి పేర్కొన్.

81

ఉ. అల్లలనాడె వాతహతమౌ తరిలాగు ధరిత్రీ యంతయుం
జల్లనిగాలి వీచె, రవిచంద్రులు మున్నటికందె హెచ్చు భా
సిల్లిరి, దిక్కురుల్ మదము చేదులఁదూఁగెను బొల్లె వాఱులున్
మొల్లము పల్లవించె సగము ల్మహానీయుని జన్మవేళలన్.

82

మ. అహహా ! యెంతమహామథావుఁడో కదా యాతండు దిర్బాలకు
ల్మహి కేతెంచి ప్రసూనమేతముగ భర్మస్థితమై యెక్కుడౌ
రహి నొప్పారెడి యానమం దునిచి గర్వం బింతయు న్లేక తా
ర్వహీయింపం దగువారలై నగరికిం బ్రాపించి రప్పట్టునున్.

83

తే. గీ. సురలు మోయు కలాచికోపరితలమున

జనని యొడికట్టు లోపలఁదనరునిసువు
సంజకెంజాయచాటున జనులచేతఁ
జూడఁబడు బాలశశిరేఖజూడఁ జెందె.

84

ప. ఇట్లు దిక్పాలకానీతం బగుయానంబు కపిలవస్తువురవీధిం జనుదెంచు
సమయంబున నబ్బురంపడు పౌరు లందఱారస్మిరం బగు తదుదంతంబు
సాంతంబుగా విని ముందుఁ జని శుద్ధోదనున కెఱింగించిరి.

85

క. కని శుద్ధోదనుఁ డానం

దనిమగ్నుం డయ్యె దేవతలు మనుజులు నాఁ
గను భేద మించుకయు లే

క నియతమోదాతిశయము నందిరి పౌరుల్.

86

అ. వె. వుడమి యెంతపెట్టి వుట్టెనే యనియు శు
ద్ధోదనుని దఖండయోగ మనియు
సరినిభార్య కెవ్వరైనను లొచ్చని
యు సురలెల్లఁ బొగడిరెసకమెనఁగ.

87

చ. మును గలనాఁడు పండితు లమోఘవచస్కులు చెప్పమాట ఏ
దినమున లక్షణాధ్య మగుతేజము వొల్పెడు వుత్తరచందము
స్మనమున నెంచి యీతఁడు సమస్తనృపాలశిరోవిభూషణం
బనఁదగు రాజచంద్రుఁ డవునొ నని సంతస మందెఁ దండ్రియను. 88

తే. గీ. అంతియే కాని సంసారమవలఁ ద్రోచి
జ్ఞానియై జ్ఞానులకునెల్ల జ్ఞానబోధ
మొలవఁజేయుచు సన్యాసమును వహించు
నని యెఱుంగఁ ; దేరికెఱుక భావ్యర్థగతులు :

89

సే. ఐరావణమునైన నక్కఱు దన్నఁగఁజాలు
చేవగల్గు సనేకపాపకులును
నుచ్చైశ్శ్రవసముతోనొఱపుఁ జూపెడి చక్క
నైన వేగమువొల్పునశ్వతతులు
వనితోడ నెదిరించి బవరం బొనర్పఁగఁ
జాలిన యాయుధసముదయములు

చింతామణికి సిగ్గుచేయఁజాలెడి మంచి
నిగ్గు గల్గిన రత్న నికరములును

తే. గీ. బునుఁగుఁ గస్తూరియు జవాజియును ననర్ఘ
మైన ముత్యాలహారమ్ము లట్టినేలు
పులు సుపాయనముగ నృపావళులు చూడఁ
దఱలి వచ్చిరి తండోపతండములుగ.

90

ఉ. వెండియు నాఁడు సంతసమువెల్లిగొనంగను బొరులెల్లఁ బూ
ర్వండన మాచరించి మృదుమంగళనిస్వననృత్తగీతము

రైండుగ నెల్లచోటులను మేకొనఁ గేవలసౌఖ్యమగునులై
కొండొకసంగతు ల్తలఁపుగొల్పక వర్తిలి రేకరీతిగన్. 91

చ. చిరముననుండి తాఁ దపముసేయుచు యోగసమాధిసున్న స
త్పురుషుఁడు వృద్ధమూర్తి యనితుం డను నొక్కమహానుభావుఁ డు
ద్ధరగుణుడైన బుద్ధుఁ డొక తొయ్యలికిం జనియించె నంచు నం
బరమున నొక్కవార్త విని పట్టఁగరాని కుతూహలంబునన్. 92

క. అమరుగతిఁ గపిలవస్తువు
రమునకుఁ జనుదెంచి వేగ రాజన్యుని సౌ
ధము చొచ్చి యచ్చటిపశ్చి
నముదాయముతోడ రాజసన్నిధి కరిగెన్. 93

ఉ. వచ్చినమానిఁ గాంచి జనవల్లభుఁ డల్లనలేచి మ్రొక్కి లో
మెచ్చుచుఁజాద్యమిచ్చి మది మెత్తని బత్తియుఁడత్తఱింప 'నీ
యిచ్చ యొనర్తుఁ డెప్పుఁగదవే' యని చేతులు దోయిలింపఁగా
నచ్చపుఁబేర్చి నిట్లనియె నమ్ముని తేనియ లొల్కువల్కులన్. 94

ఉ. ఈవినయంబు క్రొత్తయగునే కులపూర్వులపోల్కిఁగాకనీ
కీ వినయంబున నృజల నేలుటయందు సమాసు లెవ్వ రో
కోవిదమాన్య : నీవు జనకుండవుగా నుదయించె బుద్ధుఁ డన్
దేవుఁ డటంచు వింటి విని దేవరఁ జూడఁగ నిట్లు వచ్చితిన్. 95

ఉ. నావుడు రాజచంద్రుఁడు మనంబున సుబ్బుచు లేచి వెంటఁగొం
పోవఁగఁ జోయి కాంచె ముని ముద్దులబాలు దయావిళాలు నీ
రావసితాంగుఁ జక్రకమలాంకితపాదుఁ గళావిసోదు డం
తావళవస్తికేళు జనతానుతరూపు నీరస్తపాపునిన్. 96

తే. గీ. గౌఁతొడమీఁద నున్న కుమారుపగిదిఁ
దల్లియొడినున్న పాపనిఁ దనియఁ గాంచి
మరలె యతియును గన్నులదొరలునీరు
వంచి తెప్పలచే నప్పళించుకొనుచు. 97

తే. గీ. తనయుఁ గని కంట నీ ర్వెట్టుతపసిఁ గాంచి
యేదియో కత మంచు శుద్ధోదనుండు
కాలు చేయి వడంకఁగ గద్గదస్వ
రమ్ముతో నిల్లనియె దైన్యరసము గదుర. 98.

క. కడు నద్భుతజన్మము గల
కొడుకుం గని దేవుఁడనుచుఁ గొనియాడేయు నా
కడుపు పగులంగఁ గన్నులఁ
గడుకొల్పితి నీ రి దేమికతము మహాత్మా ! 99

మ. పలితాత్ముండను ముప్పువాఁడను మృతప్రాయుండ నాకుం జలాం
జలి యిచ్చుం దరియింపఁజేయు నని యుత్సాహంబుతో నున్న యూ
హలపా తెల్లనుగంగలోఁ గలియ దీర్ఘాయుండు కాఁ దేమొ, కాఁ
గల కార్యం బెఱిఁగింపఁగావలె నమస్కారంబు గావించెదన్. 100.

క. కన్నులు తెఱవని పాపఁడు
చిన్నారిమెఱుంగు గల్గచిఱుతఁడు పెంపుం
జెన్ను గను నంచు సున్నాఁ
డ నే దురదృష్టవంతుఁడను గాను గదా ! 101

మ. గుణదూరుం డగునో ! సదా ప్రజలభాగుం గోరఁడో ! శత్రుమా
రణభీరుం డగునో ! కరంబుఁ బరదారావిత్తముల్ గోరునో !
పణవీరుం డగునో ! నయంబుగను విద్వాంసుండు గాఁడో ! దయా
చణభారుం డగునో ! విరాగమున సంసారంబు వర్జించునో ! 102

తే. గీ. అనుచు నశ్లీలమునకు భయంబుఁ జెందు
కపిలవస్తుపురీందునిఁ గాంచి మోని
“భయముఁ జెందకు మయ్య, నృపాల !” యనుచు
భావిగతిఁ జెప్పఁబోవు నవసరమందు. 103

శా. అంతంతం గని యమ్మహామహాని మాయాదేవి లో నెంతయు
స్వంతోషం బిగురొత్త నమ్ముచి పదాబ్జాతద్వయిన్ వైచె శ్రీ

మంతుండుం గుణవంతుండు నిమిగుల ధీమంతుండు నాయుర్వృతో
వంతుండు న్నుతుండౌ నటంచు ; నటువైచ న్యోగి బౌదవ్యులన్. 104

చ. తొలఁగి భయమ్ము భక్తియును దోరముగాఁ గనుపట్ట నవ్వరో :
తెలియఁగలేవు గా కితని తేజము సర్వజనాభిపంద్య మి
య్యలఘుండు నమ్ముఁడెల్లరకు నారయ నీతని రెంత పెద్దవా
రలును ననమ్ములంచును గరమ్ములు మోడ్చి సమస్కరించుచున్. 105

క. ఆతనిపాదము లుంచిన

భూతలమున ధూళి హస్తమునఁ జేరొని య

త్యాతతభక్తి నిర్మమున

వేతాలిచె నతఁడు తత్త్వవేత్తృత నెగడన్. 106

చ. ఎనిమిదిసార్లు ధూళి గదియించి శిరమ్మున సంతఁబోక య
య్యనఘుని యంఘ్రిలందుఁ జెలువారెడు చిహ్నములెల్లఁ జూచి యు
తని యనరానిమోదమున నమ్మహనీయు గుఱించి దైవధా
వన దనరంగ నిట్లనె నవార్యములై పులక ల్పనింపఁగన్. 107

క. బుద్ధుఁడ వై జగముల కవి

రుద్ధం బగుజ్ఞాన మిచ్చిపోవుచును నసం

బద్ధపుమతములఁ ద్రుంచుచు

నిద్ధవరిత నెగడఁ బుట్టితీపు మహాత్మా : 108

క. ఏ సతివృద్ధుఁడ నగుటన్

జ్ఞానము నీవలనఁ బొందఁగా నోఁచఁగ లే

దైనను జగ మెల్లను ని

న్నుని తరించుటకు శంకయుండదు దేవా. 109

క. తన కప్రాప్యం బైనది

కొనవచ్చునె, దాని కేమి ? గుణఖని వగు నిన్

గనుఁగొనఁ గల్గెను సంతస

మును బొందితి నింతకన్నఁ బుణ్యము కలదే. 110

వ. అని శుద్ధోదనుదిక్కు మొగం బై యిట్లనియె. 111

క. జర తరగలుగా, మరణము
రురముగ, రోగములు నురుగుచందముగా దు
స్తరమగు సంసారాబ్ధిం
దరియింపంజేయు తరి యితండు నరేంద్రా ! 112

క. వ్రతములు చక్రింబులుగా,
బ్రతిభ జలంబుగ, సమాధి పారంబులుగా
వితతమగు ధర్మనది నీ
రితఁడే త్రావించువాఁడు తృష్ణార్దితులఁ. 113

క. విషమం బగుచును దత్త
ద్విషయావృత మైన తప్పుతెరువునఁ బడు కి
ల్బిషవంతుల కీతఁ డకి
ల్బిషమోక్షవదంబుఁ జూపుఁ బృథ్వీనాథా. 114

తే. గీ. విషయశుష్కేంద్రనమ్ముల విస్తరిల్లు
మోహదావాగ్నిలోఁ బడు మోఱకులకుఁ
బ్రాణదానం బొసంగి కాపాడుకొఱకుఁ
గారుకృమ్మిన ఘనఘనాఘన మితండు. 115

మ. నరపాలైక శిరోవతంస : కడుధన్యం బయ్యె నీపుట్టు; వె
వ్వరు నీకు న్సరి గారు; నీగృహముసౌభాగ్యం బగణ్యంబు; జ్ఞా
నరసాయత్తత నెల్లలోకముల యజ్ఞానంబు వోకార్ప వి
ట్టిరు తా మెచ్చటనో జనింతుఁ చిరరూఢిన్ దేవతాంశంబునన్. 116

వ. అని వెండియు. 117

చ. నరవర ! యొక్క కారణమునన్ భవదీయగృహం బదృష్టవ
త్తర మనియు న్వచించుట కెదం గడు సందియమందుచుంటి; నె
వ్వరికిని జన్మ మన్నది ప్రపంచమునం గడు దుఃఖదం బటం
చరసినవారికి న్మరణమన్నను జంకు జనింపకుండెడిన్. 118

వ. అని మాయాదేవివంకఁ జూచి కనుఁగొనలం జాటు నీ రత్యధికండ్లై
నరేంద్రహృదయంబు వగులం జేయుచు నిట్లనియె. 119

శా. ఏతాదృక్షమహానుభావునకు మాతృత్వంబు చేకొన్న స
త్పాతివ్రత్యగుణాభిరామ వగు నీబాము ల్పుట్టిం బొందు తే
లా తప్పన్ ? విను, నేటి కేడవదినంబందుఁ భవత్కాయసం
పాతంబొ; నిఁక సౌఖ్యదుఃఖముల సంబంధంబు నీ కేటికిన్ ? 120

మ. అని యయ్యోగి తనంతఁ దాఁ జనియె; మాయాదేవియున్ యోగి చె
ప్పినరాలంబునకున్ మృతిం గని జగద్వేద్యంబుఁగా దేవతాం
గన లెల్లం దనుఁ గొల్పి స్వర్గమున వేడ్కప్రీతిఁగానొప్పె; న
త్యనిధుల్ యోగులు నెప్పువాక్యము లవంధ్యమ్ము ల్గదా యేరికిన్ : 121

వ. పదంపడి రాజును గొండొక విచారించి గతంబునకుఁ గర్తవ్యంబు
గానక యతనిం బెంచుటకుఁ దన ద్వితీయకళత్రంబగు గౌతమి నేర్పఱ
చిన నామెయుం దన కన్నకుమారుంబలె నొడియం దిడుకొని నంత.

క. జ్ఞానియగు నీతఁ డితరుల

జ్ఞానం బిడి యిట్లు పోవఁగలఁ డనుగతి న

ద్దాని చనుఁబాలు బాలుని

ప్రాణంబులు నిలిపి పెనిచె బలువు మిగులఁగన్. 122

వ. శుద్ధోదనుఁడును బదియవదినంబున సర్వార్థసిద్ధుండను నామం బొస
రించినఁ బౌరు లందఱును నీతనిపుట్టుపుకతన సర్వార్థసంసిద్ధి రాఁగలదు
గాన నప్పేరు సార్థకం బగు నని సంతసించి రంత. 124

సీ. నెలమూఁడువానలు నియతిగా వర్షించెఁ

బుడమి సదా సస్యపూర్ణ యయ్యోఁ

గుంభపుత్తిగఁ బాలుగురిపించె గోవులు

చతురంగబలము విస్తార మయ్యో

నరిరాజులకు భయంకరమయ్యో రాజ్యంబు

దుర్మార్గులకుఁ బోవులు దూరమయ్యోఁ

గులకామినులయందు గొడ్డాలు లేదయ్యె

జారచోరులబాధ సమసిపోయెఁ

తే. గీ. బాపము నశించె ధర్మంబు పాదుకొనియెఁ

గఱపు కఱవయ్యె లేమికిఁ గలిగె లేమి

కపిలవస్తువురేండ్లు నగారమందుఁ

బిన్న నెలమాడ్కిఁ బుత్తుండు పెరుగుచుండ. 125

చ. అడిగిన సీనివాఁడు వ్రతమన్నను జేయనివాఁడు కల్లనా

జడియనివాఁడు బందుగుల సఖ్యము గోరనివాఁడు కొండెము

ల్పొడిపెడువాఁ డసూయ మదిలోఁ గలవాఁ డొకఁ డైన బోధిస

త్వుఁడు గలరాజ్యమం దరయఁబోయిననుం గనరాఁ డొకప్పుడున్. 126

క. పూవుందోటలు నూతులు

బావులు సత్రములు దేవభవనంబులు పెం

జావడులును గట్టించిరి

భూవరతనయుండు వృద్ధిపొందం జనముల్. 127

క. ధనముం దాఁపఁడు కామ

మ్మునకై, ధనమునకు ధర్మముం జేయఁడు, ధ

ర్మనిమిత్తము పాఠిణులపైఁ

గనికరముం బాయఁ బోఁ డొకం డైన బురిన్. 128

చ. ఇట్లభ్యుదయోన్ముఖంబై క్రమక్రమంబుగా వర్ధిల్లు కపిలవస్తువురీం

దుగ్రిని రాజ్యంబు పగిది సర్వార్థసిద్ధుండును వృద్ధిఁబొందుచుండె. 129

తే. గీ. అంత నెన్నిదియవయేట నవనిపతియుఁ

గొమరునకు విద్యలను గడక్కొనఁగఁజేయ

నెంచి మంతులతోడ యోజించెఁ దగిన

దేశికుం దెవ్వఁ డీరలు తెల్పుఁడనుచు. 130

ఉ. అంతియెకాని యీతఁడు మహాత్ముఁడు వీనికి విట్టివిద్య లా

వంతయు జ్ఞానదాయకత నందమి నిక్కము భూతపూర్వమై

- యంతయు నిమ్మహామహానియం దలరారు నటం చెఱుంగఁ; దౌ
సంతతయందు వత్సలత సర్వమును న్మఱపింపఁ జేసెడిన్. 131
- వ. ఇట్లోడయం డడిగినఁ బ్రేగ్గడ లంద టిట్లనిరి. 132
- శా. విద్యావంతులకేమి యెల్లయెడల నివ్వచ్చేసి యున్నారు; సం
సద్యోషామణిభూషణాయితఁడు విశ్వామిత్రుఁ డాధీరుఁ డే
తద్యోగం బొనరింపఁగాఁ దగిన విద్వాంసుండు నీ వార్విజున్
సద్యం బాతని కొప్పగింపు మణివాసశ్శీల సర్పించుచున్. 133
- చ. అనవుడు నట్లకాక యని, యానృపుఁ డాబుధుఁ బిల్వఁ బంచి, పు
త్రుని శుభమౌముహూర్తమునఁ దోరపుటుత్సవ మాచరించి, య
య్యసమున కొప్పగించె మణిహారపరంపర లగ్రహారముల్
ధనమును ధాన్యము న్నముచితంబులు వత్తము లిచ్చిపుచ్చుచున్. 134
- చ. కరమున రత్నపుం బలకఁ గైకొని మేటివిసీతి యొప్ప నా
దరమున నగ్రభాగమునఁ దన్నుపపుత్రుఁడు నిల్వ నానుచీ
వరుఁ డిది వ్రాసికొ'మృదుచు వ్రాయఁగఁజేయుడుఁ బూర్వమంద తా
నరసినవాఁడువోలె నదియల్లన వ్రాసి పఠించు సంతలోన్. 135
- ఉ. ఆతఁడు చెప్పుటే కొదవయౌ గతి విద్యలనెల్ల నాజగ
న్నేతకుమారుఁ డెక్కుడగు నేర్పలరం గ్రహించె నెన్నఁగా
బ్రాతియె వానిసంఖ్యః యొకభాషయొ, యొక్కొకపుస్తకంబొ, యే
రీతి గణింపవచ్చుః వినరే, మును ప్రాక్తనవిద్య లబ్బుటల్ : 136
- తే. గీ. ఏది చెప్పినఁ దనకన్న నెక్కుడుగను
దిరిగి చెప్పుటఁ జూచి యాదేశికుండు
మనుజమాత్రుండు గాఁడని మదిఁదలంచి
పడియె సాష్టాంగముగను దత్పాదయుగళి. 137
- అంతం బోక మఱియు నిట్లనియె. 138
- క. ఏ నీశిష్యుఁడ, నాకు న
నూనంబగు మతివిశేష మొదవఁగ నీవే

ధీ నెగడఁజేయు నొజ్జవు

నానేర్చిన దించుకయైనను లే దనఘా!

139

వ. అని చెప్పి యతుఁడు తద్వృత్తాంతంబు శుద్ధోదనున కెఱింగించి యత
నిచే నుపాయనంబుగఁ గాంచనాంబరాగ్రహారాదికంబులు గ్రహించి
తన యిచ్చం జనియెఁ; బదంపడి నృపసూనుండఁ.

140

చ. కలతి నఖండుఁ డయ్యు మదిగర్వము దాల్చుక, బల్పరాకృతిం
బలవడియుం గృపాపరతనంది చరించుచు, నశ్వశిక్షయం
దలఘుతఁ గాంచి, స్వందనవిహారములం గడిదేఱి, చాపవి
ద్యలఁ బ్రబలత్వ మూని, వితతవృత్తిభం జెలువారె సామునన్.

141

చ. ఇట్లు పొగ్గనృసంస్కారవిశేషంబునం గలిగినవిద్య లన్నియు న్నేర్చి
సవయస్కులగు బాలురతోఁగూడ నాడువాఁడు.

142

ఉ. వేఁటకు నేగి తద్విసినవీథులఁ గురిమృదుచు న్మృగాళి నే
పాటియు గాసివెట్టిక యుపాయమునం గ్రహించి చంప క
మేటి కృపాశుఁడై విడుచు ; మించినవేగమునం జరించుటన్
ఘోటక మార్తెఁగూరఁ గృపగొల్పి వ్యథాగతి మాన్పు నిల్పుచున్.

143

క. శోకము బాధయుఁ గన్నీ

రాకలియను శబ్దములన యతఁ డెఱుఁగుం ; ద

ద్వాష్టకులత యించు కేనియు

నాకరుణాకరున కెఱుకయనఁగ దొకటన్.

144

వ. ఇట్లు దశహాయనుం డగు నాసర్వార్థసిద్ధుండు కృపైకగుణావలంబియై
కాలయాపనం బొనర్చుచు నొకనాఁడు దేవదత్తాను లగు తన
మిత్రులతోఁ గూడి.

145

చ. ఉపవనసీమలందు సౌఖ్యగొప్ప విహార మొనర్చుచు న్మనం
బపరిమితప్రమోదమయమై యలరార హిమాద్రిచెంత కే
గి పులుఁగులం గనుంగొనుచుఁ గేళి యొనర్చుచు నుష్ణయంత వో
మపథమునందు నంచలసమాజ మొకం దొకచక్కెఁగన్నదెన్.

146

ఉ. కాశలతీరు ముక్కులచొక్కారము తెక్కలసారు నెమ్మదిన్
హాళి యెసంగజేయ నృపుఁ డంచలబంతిఁ ద దేకదృష్టిగా
లోలుపతం గనుంగొనుచు, లోఁ గడు మెచ్చుచు, బిజ్జ నున్న మీ
త్రాళికి వానిచిత్రముల నారయజేయుచు నున్నవేళలన్. 147

తే. గీ. దేవత్తుం డలుఁగొకండు దీసి వింటి
యందు సంధించి కరుణ యింతయిన లేక
యొక్కయంచను గొట్ట, నాపక్కి తెక్క
లాఁగలేక భువిం బడె నాక్షణంబ. 148

క. నెత్తురు తెక్కలఁ దొరఁగఁగ
నత్తెఱఁగున గిలగిల మని యాహంసము పే
ఁబెత్తిన శోకభరంబునఁ
గుత్తుక తడియాఱు బడుటకు న్నృపుఁ డెడఁదన్. 149

క. కడలేని కనికరము గని
తొడ నిడుకొని నల్ల నల్లఁదుడుచుచు మేనం
గడులోతుగ నాటిన యలుఁ
గెడలించిన నంచ మఱియు హెచ్చినయార్తిన్. 150

క. గిలగిలఁ గొట్టికొనఁగ న
య్యలఘుం 'డిది యేల యిట్లు లార్తిం గను ? న
మ్ములికిం బుచ్చితిఁ గాదే
కలిగెనె వే తెద్దియేనిఁగారణ ?" మనుచున్. 151

క. తనకాయమునం దయ్యలుఁ
గును గుచ్చియుఁలబుచ్చియునుబుగ్గొన్న నార్తిన్
దనలో నెఱింగి యనుభవ
మునకుం దెచ్చుకొని మిగుల మొనసిన కరుణన్. 152

అ. వె. అనఁటిమొవ్వువంటి యయ్యంచ తెక్కల
నేర్పుకొలఁదిఁ గేల నిమరుచును వ

నౌషధీరసముల నద్దాని క్షతి కొంత

యుపశమింపజేసె నృపసుతుండు.

153

వ. ఇట్లు సహజప్రాణిహింసాదూరుండగు సర్వార్థసిద్ధుం డయ్యంచ కిట్లు
నైకవిధోపచారంబు లొనర్చుచుండ దానిం గొట్టిన దేవదత్తుని
భృత్యుండు చనుదెంచి “మాదొర యంచను నాచేతి కి” మృనుటయు.

క. నృపసుతుండు వల్కుఁ, “బ్రాణ

, వ్యపేత మగునేని వాని కగుఁజు మ్మిది, పా

ణపరీతమగుట నటు కా

దపమార్గం బేరి కైన నర్హం బగునే.”

155

వ. అనవుడు భృత్యునిచే నివేదితుండగు దేవదత్తుండును నయ్యెడకు వచ్చి
“నాయంచ నీవు గైకొనుటనుచితం” బన రాకొమఱుం డిట్లనియె. 156

అ.వె. ఆకసమున నిద్దియల్లన నెగురు నే

శక్తికతన నట్టిశక్తి మాత్ర

మీవు సంహరించి తిద్దానిజీవంబు

నెడవ వైతి నీది యెట్లు లిద్ది ?

157

అ. వె. దైవవిహితమైన దయ కల్మి నాకు నీ

యంచ బ్రతుకజేయునంతపాటి

యవసరంబు గల్గె, నక్కరణమున నా

యదియె యిద్ది యెరుల దగుట యెట్లు ?

158

వ, అనవుడు దేవదత్తుండును “నిట్టియన్యాయోక్తులాడం బాడియె? మదీయ
బాణనిహితం బగు హంసంబు వాది యనుటకు సందేహ మేమి”
యనుచుఁ గలహింపం దొడంగిన యమ్మిత్రునిమనంబు నొప్పించు
టకు నొడంబదని మనంబుతోఁ బలుకుల ననునయం బుట్టిపడ నయం
బుగా నాభూవరతనయం డిట్లనియె. 159

క. ఇందులకు నొల్ల వేని గ

నందగు సభవారు చెప్పు నాయంబును బే

రందిన విద్వాంసులు సభ
యందుందురు పోయి వారి నడుగుట తగదే. 160

క. అన, నతఃదీకౌన నిరువురు
జని సఁస్థానస్థవిబుధన త్రములం బ
ల్వినయమున నడుగ నొకరుం
జన రుచితంబై నత్రోవ సందియపడుచున్. 161

వ. అట్టియెడ భగవంతుం డగు నొక విద్వాంసుండు నిష్పక్షపాతంబగు
మతంబుతో నిట్లనియె. 162

క. శఃనిఖిలజంతుపులకును
బ్రాహ్మ ముఖ్యులబు, దాని రక్షించిన య
వ్వనిది తదాధిపత్యం,
బీనాయము నొప్పవలయు నెల్లరు సభ్యుల్. 163

తే. గీ. అంతియే కాని ప్రాణిహింసాచరణము
కరుణలేక యొనర్పఁగఁ గడఁగువాఁడు
తగునె దానికి నాధిపత్యము పహింప
ననుభవవిరుద్ధ మీది ధర్మమగుటయెట్లు ? 164

క. ఈసిద్ధార్థుఁడు దీనిఁ గృ
పాసహితుం డగుచుఁ బోవువాఁడై యలుఁగుం
దీసి తనయొద్ద నిడుకొని
గ్రాసాదిక మిడుట నితనిఁ గాదనఁ దరమే. 165

వ. మఱియు “మృగయావినోదంబునం బాణహతంబగు ప్రాణి యేదే
నియుఁ బ్రాణి యున్నంతదనుక నాహతకునిది గా” దనున్యాయంబు
సర్వసమ్మతంబు గావున నీయంప సర్వార్థసిద్ధునిదే యని నొడివిన,
రాజును విని యానందించి కుమారుని కృపావశత్వమునకును విద్వాం
సుని నిష్పక్షపాతబుద్ధికిని మిగుల సంతసించె.

ఆ. వె. నాటఁగోరె నెల్లనరులకు నేప్రాణి
నేని హింసచేయు తె గ్గుటంచుఁ

దేట తెల్లముగను దెలియంగ నయ్యె; న

హింసఁబోలు ధర్మమెందుఁ గలదె :

167

క. పదపడి యయ్యంచను బూ

ర్వదశకుఁ డాఁదెచ్చి దివికి వదలిన నది స

మ్మద మందుచుఁ జనె; నాతఁడు

సదయత నొనరించు నిట్టి సత్కృతు లెపుడున్.

168

వ. ఇట్లు సకలపౌరస్తూయమానుం డగుచు నాసర్వార్థసిద్ధుండు సమానశీల

వయస్కులగు బాలురతోఁ గూడికొని కృషిక్రమంబుగ వృద్ధిఁ

జెందుచున్నంత.

169

సీ. ఆజానులంబంబులై కరంబులు గ్రాలె

వక్షంబు తులితకవాట మయ్యెఁ

గందోయి కర్ణాంతకమనీయకమ్మయ్యె

నారవం బబ్బిగంభీర మయ్యె

బలము సింగముతోడితులన కెక్కువయ్యె

దైర్యంబు మదిలోనఁ దా వొనర్చె

మొగము శృంగులమయి ముద్దుఁ జూపఁగసాగె

ఫాలంబు మిగుల విశాలమయ్యె

తే. గీ. దేహమున నొక్క లవణిమ దీటుకొనియె

జంఘలకుఁ బాటవంబు విస్తారమయ్యె

నతులసుగుణాబ్ధియైన సిద్ధాద్ధునకును

నిండుజన్మన మది మేన నిండునంత.

170

వ. ఇట్లు సంపూర్ణయౌవనం డగుచు నాకుమారుండు సంసారదూరంబగు

విచారంబునఁ బ్రవర్తించు చున్నంత.

171

క. ఋతువులకు రాజు, తతదు

ర్గతులకు ధనికులకు నొక్కగతి సౌఖ్యమ్మున్

జతకూర్పు జాణ, కుంజవ

సతుల యదృష్టం బొదవె వసంతం బంతన్.

172

సీ. పండుటాకుల నూడ్చి పాదపంబులు నాఁగు

నాఁటికిఁ జివురుల దీటుకొనియె

నిగనిగ నెగడెడి చిగురులలోనుండి

పనరుమొగ్గలు సముత్పత్తిఁ బెందె

నామొగ్గ లంతలో సతిశయించుచు నొకిం

చుక సౌరభమ్మును జూఱఁగొనియె

నంతలో నఱవిచ్చి యవి పూవులై సమ

గృహరీమళంబునఁ గ్రాలఁబొడఁగెఁ

తే. గీ. బదపడి రజఃప్రసంగంబు పరిధవిలై

సంతఁ దుమ్మెదద్రుమ్మరిం దావిరించె

మలయవాయుపు లామీద నలముకొనియె

నెల్లదెసల సుగంధంబు వెల్లివిరిసె.

173

తే. గీ. షట్టణముకన్నఁ బల్లెయుఁ బల్లెరంటె

నుపవనంబును మఱియు నయ్యుపవనంబు

కంటె వనమును మేటిసౌఖ్యంబుఁ గూర్పఁ

గలవియై యొప్పె నామని బలియుకొలఁది.

174

చ. నదులతలంబులం దుపవనంబులచాయలయందు దీర్చిరా

వదనములందు వారినిధిపజ్జలఁ గట్టిన మేడలందుఁ ద

త్తదుచితకార్యభారములఁ దద్దయు లోఁగినవారు సంజ పెం

పొదవినవేళల న్ముదము లుప్పతిల న్నివసెంటు రొప్పగన్.

175

ఉ. ఎల్లెడ వృక్షజాతముల యేపుననో సరసప్రచారమై

చల్లనిగాలి వీచుటనొ షట్పదకోకిలకీరశారకల్

కొల్లలుగాఁగ శ్రావ్యగతిఁగూయుటనో మఱి యేమొ తద్వసం

తోల్లసనంబు సంజలన యున్నత మై కనుపట్టు నెంతయున్.

176

సీ. లతలన్నియును బుష్పవతులై నగంబుల

నంచితంబుగఁ గొఁగిలించుకొనియె

మందఁబులై ముచిగండంపుఁ దావితో
 జెలరేఁగి నునుగాడ్పులలముకొనియె
 దోరముగ్గినపండ్లు తోటిచేఁ గొఱుకుచుఁ
 గొదమచిల్కలదండు కూయఁదొడఁగెఁ
 బండుటాకులమీఁదఁబడిన పూవులజాలు
 పండువెన్నెలకంటెఁ బండు వయ్యె

తే. గీ. నాలుమగ లెల్ల దెల్లనిపూలఁజాల
 లీలలొదవఁగఁ జేయు నీ రాలలోన
 నించువిల్కానిచెయ్య లగ్గించుకొనుచు
 సంతసింపఁగ సాగి రాసమయమందు.

177

క. పొగడలుఁ దమాలములు మో
 దుగులుం దిలకాగములు మధాకంబులుఁ గెం
 జిగురుంబూవులతోడ
 న్నగముల నింపుం దనరె నయనంబులకున్.

178

సీ. అరయరక్తాశోకకరయుఁ బలాశాంఘ్రి
 కయును నీలాశోకకచయు నీల
 నీరజనయనయు వారిజపదనయుఁ
 గుండద్విజయు ఖిల్వకుచయు మంజ
 రీకర్ణయును జపాశ్రీకాధరయు నీప
 వసనాన్వితయు సిందువారనఖయుఁ
 గోకిలాలాపయుఁ గేకికలాపయు
 సారసస్వననూపురారవయును

తే. గీ. రమ్యవాసంతికాబద్ధరశనయు మద
 హంసగమనయుఁ బుత్రజీవాభిధాన
 లోమలతయును నగుచు నెంతే ముదంబు
 సరసులకునెల్లఁ గూర్చె వసంతలక్ష్మి.

179

చ. కృమముగ శైత్యబాధ తొలగంగ బ్రజ లందఱు మిదైమూలలం
బ్రమదలతోఁ బరుంట దిగఁద్రావియు మీఁదివిలాససాధకు
ట్టిమముల లేతగాడ్పులకు డెందము లూరఁగ సన్న సన్న వ
త్తములను గప్పకొంచు నిదురం గొనసాగిరి వేగుఁబోకలన్. 180

మ. మలయాగంబునఁ జందనాగముల సంవర్కంబునం బుట్టి సం
చలదూర్మిప్రకరంబులై కమలసంసక్తంబులై యొప్పు వా
గుల నయ్యెయెడ నేదఁ దీర్చుకొనుచుం గుంజమ్ములం దూఱుచుం
గలయం బ్రామఁదొడంగ వెన్నెలల సఖ్యంబొంది నున్దైమ్మెరల్. 181

తే. గీ. సదృశమగు వేడి సదృశమౌ చలియుఁ గలిగి
పవలు నిశియును విషమభావంబుఁ గనక
తామసం దూఁగుగతి సమత్వంబు బాల్చి
తనరుచున్నట్టి యవ్వసంతంబునందు. 182

వ. శుద్ధోదనుం డవ్వసంతర్తువిశేషంబులం జూపి కుమారుని మనంబు
సంసారసక్తంబుగఁ జేయఁ దలంచి రాజమార్గంబు సర్వంబు పంగ్వంధ
వికలాంగబధిరరహితంబు గావింపించి కుమారుఁగాంచి “తండ్రి
యావసంతర్తువు మిగులఁ జక్కనిది, దీనం గల విశేషంబు లాశ్చర్య
జనకంబులు, గావున నీ వొకసారి యీ సమీపహిమాచలోపాంతంబుల
కరిగి చూడు” మని శిరంబు మూర్ఛొని మఱియునిట్లనియె. 183

తే. గీ. “తండ్రి నినుఁ బాసి గడియైనఁ దాళఁజాల
వేగ రావలె” నంచుఁ దెప్పింపఁ బనిచెఁ
గింకిణీమేఖలాసమాకీర్ణ మగుచుఁ
గలితశృంగారమైన బంగారుతేరు. 184

సీ. కమనీయతపనీయకలితసూత్రంబులై
వరుసఁ బూంచిన వారువములతోడఁ
బరిమళస్థవమానపవమానబోతమై
చుట్టుముట్టిన పూలకట్టుతోడఁ

శౌశేయపరిధానకంటై విరాజిల్లు

ననవంటి సింహాసనంబుతోడఁ

జిఱుముత్తియములు చేర్చినచేర్లు గట్టి వి

న్ననువు చేసిన వితానంబుతోడ

తే. గీ. వెలయు నొక్కరథంబుఁ దెప్పించి సాది

“దేవదేవ ! పరా” కంచుఁ దెలుపఁ దెలుప

జనకునకుఁమొక్కి యా రాజతనయుఁ డేగె

నంత మిత్తులతోడ వాహ్యాశిక్తోఁకు.

185

క. తారాగణంబుతోడం

దారానాథుండు మింటఁదరలు విభముగా

నా రాజసుతుఁడు మిత్తుల

తో రాజవధాంతరమునఁదొలెంచె వెనన్.

186

క. సిరికొమరునిజిగి జేజే

దొరకొమరుని సొబగు రిక్కదొర చెలువంబున్

దొరయు తమదొరకుమారుని

నరయంగా నేగుడెంచి రందఱు కాంతన్.

187

మ. తవులం జాతిన కేశపాళ మొకచేతం దాల్చి డాకేల గ

త్యవరోధం బొనరించు కాలినగ లల్లల్లార్చుచు స్వచ్చి ముం

దవసీనాథకుమారు నొక్కసతి జాలాంతఃప్రవిష్టాస్యయై

యవలోకించెఁ గరంబు సాచి నిజకన్యాపాళికిం జూపుచున్.

188

పీ. ఒడిఁ గ్రాలువసీబాలువిడిచి యొక్కడుగున

వచ్చి భూపతిఁ జూచె వసీతయొకతె

మొలనూలి పైఁడిమువ్వలు జాఱుతైనఁజూ

డక వచ్చి విభుఁగాంచె సకియయొకతె

వతినియొగించు నానతియును జవదాఁటి

పోయిరాజుం గాంచెఁబొలఁతియొకతె

తననిశానై పథ్యమును మార్చుకొనుటయు

మఱచి తేనిం గాంచె మగువయొకతె

తే. గీ. యత్తగా రొక్కదిక్కున కరయఁబోవ

నామె కను ననుభయ మెద హత్తుకొనఁగఁ

దాసు వేతొక దెస లేగి ధారుణీంద్ర

తనయుఁ దతనయుఁ బొడఁగాంచెఁ దన్వియొకతె. 189

ఉ. గోడలు మేడలుం గుడులు గోపురములొదలైన పెక్కి యా

చేడియలెల్ల రిట్లు తమచిత్తము లేలికమీఁద వ్రాలఁగఁ

జూడఁ దొడంగి రయ్యనఘుఁజూచిన జారిణి యైన నెమ్మదిం

బాడి దొరంగి విక్రియకుఁబాలొనరింప దదేమహత్త్వమో : 190

క. పరిణయ మొనరింపం దగు

తరుణవయోధామ లైన తమ తనయల ముం

దఱ నిడుకొని కొందఱుచెలు

లరిగిరి భూపరకుమారుఁ డరయు నటంచున్. 191

మ. “కమనీయాకృతి యైన పుత్రికుని సౌఖ్యంబుం గనుంగోగ న

య్యమకుం దిల్వధరాత్మజారమకు మూయాదేవికిం గొంతరా

లము దీర్ఘాయు వొసంగఁడాయెఁ దన లేలాభంబు ? చండాలదై

వ” మటంచుం జరతీనిరాయ మొకక్రేవం జూచె వాపోవుచున్. 192

క. జాలాంతర్గతలగు నా

లోలాక్షుల మొగము లెల్ల లోలభ్రమరీ

లీలాకరసరసీభవ

మాలాసౌందర్యమలజిమంబు వహించెన్. 193

ప. ఇట్లు పరిలపేరజనవిలోచనసిషీయమానుం డగుచుఁ బుత్రాంగనలు

నేనలు చల్ల వృద్ధబ్రాహ్మణు లాశీర్వదింప విరుదెస పందిమాగధులు

తైచారంబులు చదువ పాదిజనసంచార్యమాణంబు లగు నుత్తమాశ్వం

బులు ముందు నడువ రమణీయతరంబగు రాజమార్గంబు గడచి చను

చున్న సమయంబున.

సీ. అఱితి కాయలుగాయ నవనిడున్నచుఁ గష్ట
 పడుచుండు కానరద్యయము నొకటఁ
 జెన్నుగా దున్నిన చేలలో విత్తులు
 వైచుచుండెడు కాపువాండ్ర నొకట
 ఫలపుష్పవితతులఁ దులఁదూఁగి నేలకు
 నంటు చున్నట్టి వృక్షాఁ నొకట
 వాని ఫలమ్ముల భక్షించి సుఖియించు
 కీరాదికవతతీవార మొకటఁ

తే. గీ. బట్టి చీమల మ్రింగెడు బల్లిని, మఱి
 దాని మ్రింగెడు పాము, నద్దానిమ్రుంగు
 వైనతేయుని, జిన్నచేఁపలను మ్రింగు
 పెద్దచేఁపలఁ దిను పక్షిబృంద మొకట.

195

తే. గీ. వానిఁ బట్టి భక్షించెడి శ్వేనములను
 నొకట వేఱొక్కయెడ మనుష్యులనుదిను న
 ఘోరులను జూచి యొక్కింతకుతుకమును మ
 టింత సంతాపమును జెంది నృపసుతుండు.

196

చ. తన మనమందు నెన్నియొ విధంబుల నెంచుచుఁ “దండ్రీ చూపఁ బం
 చిన వివియొక్కొ ! యిచ్చటి విశేషము” లం చొకయింత నిల్చి, లోఁ
 గని “యొకఁ డన్యజీవమును గ్రాసముగాఁ గొను తెల్లభంగి హిం
 సను నెగడించుచున్న దిది నైఁచితి నే దయగల్గవాఁడనే !”

197

వ. అని చింతించుచుఁ గొందొకనేల పోయి ముందు నడచినను నిట్టిమర్జ
 యంబులె కన్నట్టు ననుభయంబునం గుందుచు జగం బంతయు హిం
 సాప్రచారం బగుటకు విచారించుచుఁ ద్రతత్యం బగు నొక్క నేరేడు
 చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి మిత్రులు పిలిచినను బలుకక ధ్యాననిశ్చలం
 దై యుండు నెడ.

198

ఉ. ఉప్పరపీది నేగు రమరోత్తము లేగుచుఁ బుష్పకంబు దా
 నెప్పటియట్ల నయ్యెడల నేగమి కించుక శంకనంది చూ

పప్పురుషాధ్యుఁ డున్న భువియందు నిగుడ్చుచునున్న యంతిలో
నిప్పలుకు ల్విసంబడియె నేరును జెప్పరయే దిపంబునన్. 199

క. ఈతఁడు పరసంరక్షణ

తై తా జన్మంబు నెత్తినట్టిఁడు సుగుణా

స్వీతుఁడు మహానుభావుఁడు

చేతమ్మునఁ గరుణఁ దక్కఁజేర్పఁ డితరమున్. 200

ప. అను సంబరవాణిపల్కు లాలించి వారలాసర్వార్థసిద్ధున కచ్చటి నుం
డియె నమస్కరించి తమయిచ్చంజనిరి; పిదప నితం డయ్యెడ సంజ
కాలంబుదనుకఁ గదల కుండుటయు. 201

క. జంబూవృక్షము రవికిర

ణంబులు పయి సోఁకకుండ నరనాథతనూ

జుం బేర్పిఁ గాచుచుండె; సు

ఖంబులు తమయంతఁ గల్గుఁగా జ్ఞానులరున్. 202

శా. ధ్యానై కాగ్రమనస్కుడై నృపసుతుండట్లుండఁగాఁ దక్కుభృ
త్యానీకం బొకయింత లేప, దివి తానవ్వారితో నిట్లనున్
“పీనిన్ లేపఁగఁబోకుఁ డీతఁడు మహావేత్తృత్వధుర్యుండు తా
నే నేమం బగునంత లేచు” నన నాభృత్యు ల్భయభ్రాంతులై. 203

క. జననాథసుతుని లేపక

కనుఁగొనుచుండంగ, నతఁడు కమలాపుఁడు గ్రుం

కినతోడన ధ్యాససమా

ప్తిని జేసి పురంబునకును విచ్చేసె నొగిన్. 204

—* ఆశ్వాసాంతపద్యములు *—

క. అంధ్రకవిత్వాదర : నీ

రంధ్రయశోవిజితరాజరజితధరళర

త్కంధ్రసరసీభవభవపు

రంద్రహీరేళ : కృష్ణరాయమహీశా :

205

మ. కవితాలోలమతీ : వికస్నరకృతీ : కశ్యాణభూభృత్పతీ :
 యపిగీతప్రకృతీ : మనోహరగతీ : యాంద్రాభివక్ష్యచల
 త్పవిహస్తానుకృతీ : ధరావిబుభవిద్వన్నుత్యనితోన్నతీ :
 యవసీమండనకృష్ణరాయవసుధాధ్యక్షకృత్తిశ్రీపతీ :

206

మా లి ని.

సరసతరవిహారా ! సాధుచేతోజ్జసూరా !
 కరవిలసితధీరా ! కామమాంబాకుమారా !
 తరుణవయఉచారా ! ధర్మ్యగోదాతటిరా
 జ్యరమణధృతభారా ! జాగరూకప్రచారా.

207

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు
 బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుం
 బ్రీ థ మా శ్వా స ము

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః
బుద్ధచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. నిటలాక్షచరణ సేవా

ఘటానాదర ! సత్యవాక్యకల్పక ! గోదా

తటనికటరాజ్య ! శ్రీవేం

కటర్పష్టారాయ ! విబుధకవిజనగేయా !

1

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బవనిపాల

కాత్మజాతున కష్టాదశాబ్దముల వ

యస్సు నిండుటయును దండియియ్యపసర

మునకు ననుగుణ మైన రీతి నెదనెంచి.

2

తే. గీ. సీతునకు వేసవికిని వర్షించుకాల

మునకు నుచితంబులై సుఖంబును ఘటించు

కుభ, సురమ, రామ యను పేర్ల సౌంపునింపు

మాడువులఁ గట్టఁబనిచె నాత్మజునికొఱకు.

3

శా. అసౌధమ్ములచుట్టుఁ దోటలును వార్యంత్రంబులుం గాల్వలు

న్వాసార్హమ్ములు చప్పరమ్ములును గూపమ్ము ల్లటాకమ్ము లెం

తేసౌ రొప్పఁగఁ గూర్చఁజేసి మఱి యెన్నేలోఁగికు ల్గట్టఁగాఁ

జేనెం దత్ప్రీతిసౌధరాజమునఁ బల్పిత్రావళు లొప్పడఁ.

4

తే. గీ. గడియ కొకరీతిఁ గీర్తిడలఁ గైకొనంగఁ

దగుగతిని సౌధముల నిట్లుతండియి కట్టఁ

జేసి కొమరుని నందు నివాసమునకుఁ

బనుచుటయు నాతఁ డాయీ భవనములండు.

5

ఉ. వాసము నల్పుచు న్విమలవాఃకలితంబు సరోవరంబు ము
 బ్రేసరణిం గలంచు నటురెంతయు మానసము న్విచారము
 గ్గాసిలఁజేయ నెయ్యెడ వికాసము దక్కినవాఁడు వోలెఁ దా
 నేనుఖముం గ్రహింపమికి హేచ్చినదుఃఖమున న్విధుం దొగిన్. 6

చ. రాజకార్యవిశాలదులగు మంత్రులం బిలిచి కొమరుని విషయపరాజ్ఞుని
 త్వంబు వారల కెఱింగించి వీనికిం దగిన కఠినలు గఱవఁ గలుగు
 నుపాయంబును నుతువుఁడని మఱియు నిట్లనియె. 7

గీ. స్వప్నఫలము వచించు నప్పట్టునందుఁ
 బండితులు రెండురీతులఁజలికి రందు
 మత్సుతమనంబు రెండవమార్గమంద
 సడచుచున్న దిఁకేఱి యొనర్చువాఁడ. 8

చ. కొవున రాజ్యపాలనాదివ్యాపారంబునం దీతని మనఁబు మరగునట్లు
 చేయుఁ డనిన వృద్ధమంత్రి యొకం దిట్లనియె. 9

చు. మదిరాక్షివరిరంభము ల్మఱియు నమ్మానిన్యపాంగంబులున్
 హృదయంబు ల్గరఁగించు నేరికిని; మత్తేభేంద్రకుంభస్తను
 ల్గదియన్ ధ్యానము జ్ఞానము న్నిలుచునే? కాంతాశిరోజంబున
 న్నదము ల్గట్టఁగవచ్చు సంకెలతకుం బద్ధండు గాఁడేనియున్. 10

శా. హేలావత్యధరామృతంపుఁజని యింతే నీతని న్సోక వే
 తేలా యయ్యది మిమ్ము మ మ్మితర మెప్పేనిన్ సృతిం జొన్ననీ
 కాలావణ్యరసామృతమ్మున నిమగ్నాత్ముం బొనర్చు న్నృపా !
 హాతాపానము గాడె శ్రీసుఖము వేఱం దెందుఁ గన్నట్టునే. 11

ఉ. మాయతమాటలు న్వగలు మంచితనమ్ములు తక్కులు న్నాయ
 ల్పాయక యిల్లు గట్టుకొని పాపముఁ బుణ్య మెఱుంగనీక నా
 పాయములై సతీమణుల బంటుగఁ బూరుపుఁ జేయుఁ గవునన్
 వేయును నేల పుత్రునకుఁ బెండ్లియొనర్చుము సత్వరంబుగన్. 12

చ. అని వెండియు.

చ. ఒకనికి వింపుగావించి యొక్కని కన్నుల రందగత్తై చే
తొకనికి రంభయే మఱియు నొక్కనికిం గొఱియుండు దీ
నికి మదియే ప్రథాన; మదిని కొకఁ, డన్నుల కొక్కఁ, డింత యే
టికి మన మెంత యేరిచి ఘటించిన నయ్యది వేఱు తీరగున్. 14

క. అది గన వితని మన మే
మదిరేక్షణయందుఁ దవిలి మరగునొ మన నె
మ్మదికిం దెలియదు; దానికి
నిది యొక్కయుపాయ మదియు నెఱిగింతు నృపా : 15

క. అగుఁగాదె శాశ్వలరుఁ బం
దుగు, మన మానాఁడు తగు పదుమఁగన్నెల పో
యగపుగనుల రప్పింపం
దగు బహుమానముల నొనఁగెద మనునెవమునన్. 16

మ. ధనమం దిచ్చుపగాని యుత్సవపు సందర్భమున్ పీక్షించు కొ
ర్కినిగానీ నృపునాజ్ఞ యేగతి వివారింపంగ నొనఁచుఁ ద
ప్పని యిక్కట్టునఁ గాని వత్తురు కనత్పద్మేశ్వర; చాకచ
క్యనిరూఢిం దగు దాని నం దొకసతింగామించు నీపుత్రుఁడుకా. 17

వ. ఇట్లు కామించిన నక్కన్యాజనకుండునదనకొమరిత నీకుమారున కిచ్చి
పరిణయంబొనర్చు; నిట్టిదంపతుల దాంపత్యంబున వెన్నుండును నెడ
గలుగ దవి మఱియు నిట్లవియె. 18

క. చతుర్థిపరీతంబగు
క్షీతి యెల్లను నేలు నృపతిఁబరునకు నీ
సుతునకు సుత నీ నెంచని
మతిహీనులు గలరె శాక్యమనుజాధీశా : 19

క. అన, రా జీకొని చాటిం
చినఁ గన్నెలు మిగులఁ జెన్ను చెన్నారెడి థా
గ్యవిధులు కన్నగరంబున
కుసు వచ్చిరి వేరికొలఁది కుతుకం బలరన్. 20

వ. పదపడి శుద్ధోదనుండును దత్కన్యాజనంబునకు బహుమతు లిచ్చుచుఁ
దగిన కన్యను వరియింపు మనియుఁ గన్యాశ్వాసంబరంబునకై యిది
యొక్కఁజుపాయంబు ఘటించితి ననియుఁ జెప్పి కుమారుండోడ్మోని
వచ్చుటకై యతని కాబాల్యమిత్రంబగు పురోహితనందను బనిచిన
వాఁడును సంసారంబు కష్టబహుళంబనియు యౌవనంబు జరా
దూషితం బనియు మృత్యువనివార్యంబనియు వ్యాధు లనుభవనీయంబు
లనియు విచారించుచుఁ బరిణయోచ్ఛం దిగఁద్రావి సన్యసనోన్ముఖంబగు
చునంబున నున్మత్తునిపగిది జడునిరీతి నున్ననరా వృద్ధసిద్ధు నొద్దకుంజని.

క. హితమార్గము గఱపుటయు న

హితమార్గమునందు నడువనీకుంటయు దు

స్థితి గతియును దుశ్వసనా

వృతియును మరలించుటయు సుహృల్లక్షణమల్. 22

వ. కావున నీయోడం గలుగుచనవునం జేసి నీకొక విన్నవంబు విన్నవిం
పఁగ వచ్చితి భవదీయపరిణయంబునకై యొక నెపంబున సకలదేశ
రాజకన్యకలఁ బిలిపించి యొక వండుగుఁ గావింపనుండి వారికిం దగిన
బహుమతులు నీచే నిప్పింపవలయు నని నిన్ను రమ్మనియెఁగావున
నీతండ్రిమాట వృథనేయక వచ్చి యక్కన్నియలయందు భవదీయమ
నోగతంబునకుం దగినదాని నొక్కతెం బరిణయంబు గమ్మనిన సతండు
సవినయమ్ముగా నెప్పురోహితసూతి కిట్లనియె. 23

క. పరిణయ మొల్లక నే న

స్థిరమగు సంసార మనెడు తెరువునఁ బడే కాం

తరమగు తత్త్వజ్ఞానం

తరమానఁ జరియింతు నన సతం డీ ట్లనియెన్. 24

క. తరుణవయస్కుండవు నుం

దరుఁడవు నృపవృత్తికుఁడవు తగువాఁడవు ధీ

వరుఁడవు వంశము నెగడఁ

బరిణయ మొనరించుకొనుట పాడి కుమారా.

క. రామము పురుషార్థంబుల

లో మహనీయంబు దానిలోపల గృహీనెం

చేసున్నింతురు గావున

నామాటలు వినుమ, రాజనయముం గడుచూ.

26

క. పరతత్త్వాదరమగు మదిఁ

దిరమయ్యును దొంటిముసులు ధీమంతులు స.

స్థిరమని యెఱిగియు భార్యా

పరిగ్రహము మానిరే, తపంబులు చెడెనే ?

27

చ. కొడుకులఁగొమ్మలం బడసి కొండొరకాలము ధాత్రియేలి మే

ల్పదవడిఁ జేసి మీకుల మలంకృతముం బొనరించి తండ్రికిం

గడుముద మేడఁజేయవలెఁగాని సరేంద్రులు చేయరాని యీ

వెడఁగుఁడనంబుఁ బూనఁదగవే, భగవంతుఁడు పైన మెచ్చునే :

28

చ. అదియునుగాక రామపురుషార్థము దెచ్చు మపద్రీపంబులం

జదువులు సంధ్యలు న్నిలువఁజాలవు; రేఁబవ లేండ్లరేఁదులు

న్నిదురయు నాకువంటకమునేనియు చూనిన వారికై నను

జ్జడరక విల్చెనే తనము నిష్ఠలు గిష్ఠలు స్త్రీలముండితిన్ ?

29

క. ఒకవాఁడు విరాగము పొ

యకవర్తించినమ దత్పదాంతరముననే

సకల సుగుణంబులకు మా

రక మను మది; దాని సమ్మరారుచుమారా :

30

సీ. జడదారిపకితోడ జతగూడె వేవేలు

వెలఁదులు గలవాఁడు వేల్పు తేఁడు

జాబిల్లిపడఁతితో సరసంబుఁ గావించెఁ

డవసి లోపాముద్రధర్మభర్త

దైవతగురుని కాంతాలలామముతోడఁ

గవగూడె శిష్యుఁడై కలువతేఁడు

ఔతధ్యముపివత్నియగు మరుత్పుత్రితో

సావాస మొసరించె దేవగురుడు

తే. గీ. దాశపుత్రికతోడఁ బరాశరుండు

పట్టపపలు నదీతటీథాగమందుఁ

దగులుగావించె ; నిన్ని వింతలును దలఁపఁ

గామమును గెల్చువారు లోకమునఁగలరె :

31

వ. మఱియు మునివరిష్ఠుండగు వసిష్ఠుం డక్షమాలయను మాతంగకన్యక
యందుఁ గపింజలాదుం డను కుమారుం గనియె. యయాతీయను
రాజుర్ని ముడుసలియైన పిదపను విశ్వాచి యను నవ్వురమచ్చెక్కింటితోఁ
జైత్రరథంబునం గ్రీడించెఁ; గౌరవుండగు పాండురాజు మత్స్యపు
నైనఁ దలంపక మాద్రీసాంగత్యంబున కొడంబడియెఁ; జిరకాలోపార్జి
తలబగు తపంబు భగ్గుం బగుననియైనఁ దలంపక విశ్వామిత్రుండు
మేనూమఘరాధరుంబు చవిచూచెఁ; గరాలజనకుం డనువాఁ డొక
విప్రకన్య నపహరించి చావునకైన నంగీకరించెఁ గాని దాని వదలుట
కొడఁ బడఁడయ్యె ; నిట్లనేకు లనేక ప్రారంభులం గామపురుషార్థం
బునకు లోఁబడిన వారుకలరు ; వేయేల, యనుభూతకాంతానంగమ
సుఖాతిశయు లగువారి కేనియు నిట్టి ప్రమాదంబులు గలుగుచుండ
నననుభూతవిషయోపభోగులగు నీపంటి తరుణ విరాగుల కది యడుగ
వలయునే ! యనుమిత్రుని జూచి పరశ్శతజన్మసంసిద్ధార్థం డగు
సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

32

తే. గీ. మైత్రికిం దగుగతి నయమధుర మైన

సదుపదేశంబు నాకయి సలిపి తీపు

తప్పలన్నియు నై రించి దయదలంచి

మదికి నచ్చించి నాచేయుమనవి వినుము.

33

తే. గీ. ఏను విషయసుఖంబుల నెఱుంగఁగాని

యెఱుంగుదు విషయసుఖముల నెఱుంగువారి

జగ మనిత్య మటన్న సంశయము కతనఁ
దత్తుఖంబుల నామది తగుల దనఘ.

34

చ. ముదిమియుఁ జాపు రోగమను మూఁడును బ్రాణులటంబడేని యీ
ముదితల తెల్ల జవ్వనము ముందును సీగతి నుండునేనిఁ గ
ష్టదశలు మాటిమాటికిని సంసరణంబున మూఁడవేని నా
మదికిని నచ్చవే విషయమార్లపు సౌఖ్యములెల్ల నెచ్చెనీ :

35

క. నీ సుడివినవా రెట్టిరు

కానీ కామాంఘలనియ గణుతింపఁదగిన

మానసము విషయమగ్నం

తైన మహత్త్వంబు నిలుచునా ? చెలిరాఁడా :

36

తే. గీ. పద్మదళమున జలముండువగిదిఁ గూట

మంటి యంటని విధమున నుంట మేలు

గా గడెంతురు గాని యారామినులను

మోసపుచ్చుటరాదె, యామోడు చెలిమి ?

37

క. కాపున ముదిమియుఁ దెపులుల

జాపును గలయట్టి పాడుసంసారములో

నావంటివానిఁ దోయుట

తై విజ్ఞానంపుఁదెరుపుఁ గడతేర్చుటమీ.

38

వ. అనుచు ననేకప్రకారంబుల సంసారనిరారం బొనరించు కుమారుం గని
పురోహితనందనుండు తిరోహితతదుపదేశుండై మరల నిల్లనియె.

39

చ. జనకుని కోరికన్ వృథగఁజల్పరు మయ్య : వివాహ మీపు మా
నినను భవన్మిషంబున ననేకనరేంద్రకుమారిబాచయల
బు నగరి కేగుదేరఁగఁ బ్రభుండు వియోగము నేనఁ గాపున
స్తని, తగవారికిం బసదనంబు లొసంగఁగదయ్య మిత్రమా :

40

త. కొడుకులు కొడుకు లటించుం

గడుకొను పెనువంతఁ దపము గావించి తుదిం

బడసిన కొడుకులు తండ్రిల

నడలంగాఁజేయు టుచితమగునె కుమారా.

41

౪. ఈపు విరాగిపై తివనియే మదిఁ గుందుచు నన్నపానము
 లోపివిడియున్న నీపిత కపూర్వములై న భవత్ప్రసంగము
 లేని వినిపింతునేని నశనిజ్వలితంబగు కొండమాడ్కిఁ జిం
 తావశచిత్తుఁడై మడియుటబ్బురమా పృథివీంద్రిపుత్రకా :

42

౫. కావున నే నుడివినగతి

గా వచ్చి నరేంద్రకన్యకలకు బహుమతు

ల్లావింపుము నావిన్నప

మాపలకుం ద్రోయవలవదయ్య. నరేంద్రా :

43

౬. అనుచు ననేతై తిహాసికగాధలు బోధించియు గారవించియు నెట్టికేల
 కురరీకారంబు గావించి స్మవకుమారుం దోడ్కొనివచ్చి యేకతంపుం
 గొల్వరూటంబునం దగిన పరివారంబుతో ధనకనకరత్నచీనిచీనాంబర
 శ్రేణి యిరుదెసలంగల యొక్క పజుపుగద్దియపై వసియింపజేసె నంత.

౭. చేరెడు కన్నులుం దశకుఁజెక్కులుఁ గుల్కు పిసాళిగుబ్బ ల
 ఱ్ఱారిని గేరుమోము కనదంఘ్రిలు వింతగుచాయ నీన శృం
 గారరసంపు దీవియనఁగా నొక కన్నియ వచ్చెఁ దత్సభా
 స్తారులు తేటిచూడఁగ మితస్థితిభూషణభూషితాంగియై.

45

౮. చలువంజేసిన మంచుకన్నను గడున్ స్వచ్ఛంపు మేల్మృగ్గుఁజెం
 గులు పాదమ్ముల టీరువాఱ నును నిగ్గుల్దేలు నెమ్మోము వ
 న్నెలు మైచిన్నెలు శారదాంబుదతతి న్నిర్లీనమై యొప్పు వె
 న్నెలనాఁ గొండొక దోఁప నొక్కచెలి తన్నే చూడఁజొచ్చె న్నభన్.

౯. గరగరలాడు గాగర ధగద్ధగితపృథ లీన మేల్జరీ

హరు పలరారు తైక యొక్కయందముఁ జూపఁగ నన్నమైన బం

గరుపనిపైఁట యెక్కు డగుకాంతి నెనంగ మణివిభూషణో

త్కరమయ యై సభాస్థలికిఁ గన్నియ యొక్కతె వచ్చె నచ్చుగన్. 47

మ. 'అధరం బొక్కటి నేయు నెంతవయినన్ హా! చేణి సా! రద్దిచే
మధురంబా గమనంబు : మేనివసకు న్నాతొన బంగారు? మే
ల్కుధరంబు ల్గటించు గుబ్బి' లని కోర్కుల్ మిన్ను ముట్టలగఁ ద
న్ను ధరాపాలనధానదు ల్దమినిఁ గన్గో నోర్తు వచ్చెన్ వెనక. 48

సీ. కడియఁబు లందెలుగట్టెగొల్పులు గూడి
యడు గడ్డుసరు గల్లురంచు మ్రోయ
జీరాడు మేల్జరీవెఱఁగఁ గుచ్చెళ్ళ చ
క్కదినంబు మీగాళ్ళరడల రాయ
మడఁచి యొడ్డాణంబునుధ్యఁజేర్చినపైఁట
యంచు తెమ్మెరలు దూఁగాడఁజేయఁ
గబరీభరంబుపైఁగడలుకొల్పిన పూవు
ల దరిఁ దావులకుఁ దుమ్మెదలు రోయ

తే. గీ. విడెముతావియు రదనచ్చవియునుగలసి
యొష్టరాంతిరీ గొంత చేయూఁతయొసఁగఁ
జూపతెల్లరునుం దనసొగసె చూడఁ
గరిగమన యోర్తువచ్చె నర్కజముతోడ. 49

తే. గీ. మోహమున నిట్లు రాసుతు ముంతు నన్న
వగిది నొక బొడ్డుమల్లఁ గబరి ధరించి
చెలుపు మించెడు నల్లని చీరఁగట్టి
తెఱవ సారసగమన యేతంచె నొకతె. 50

ఉ. నున్నగఁ జెక్కుటద్దముల సూల్కొన దువ్విసరాకపక్షము
ల్సన్నని పంకగా నుదుటఁ జందన మద్దిన చంద్రభేదయుం
జెన్నవహింప ముత్యములచేరు శిరంబునఁ దాల్చి వేడుకల
గన్నె యొకర్తు వచ్చెఁ గనకవృథ మేనఁ దురంగలింపఁగన్. 51

క. కుస్తీ చేసినగతి నతి
శస్త్రమ్మగు మేనివస పసందుగఁ బైకిం

గస్తూరితావి నింప వ

యస్తుత యగు నొక్కచందిరానన వచ్చెన్.

52

మ. నెనరుం జూపులు హారమధ్యమమవన్నీలాశ్మరశ్మిచ్చటా
ఘనభాస్వజ్జనితాపగం గలసి వేడ్కం బైఁటపైఁ బర్వ లీ
లనుదాని న్నవరించుకోఁ గదలు కే ల్వాయుభ్రమ త్తత్రజా
తనలభ్రాంతి యొనర్ప నొక్కరిత యంత న్నచ్చె బల్మెచ్చుగన్. 53

క. కులుకుచుఁ జూపఱ దృష్టికిఁ

దలఁకుచు నృపసుతుని గాంచితద్దయుఁ దనలో

నులుకుచు నొకకన్నియ వ

న్నెలకుప్ప యనంగ వచ్చినిలిచెన్ మ్రోలన్.

54

వ. ఇట్లు స్వస్వోచ్చితభూషణములు ధరియించి తత్తద్దేశస్థరేంద్రకన్యకలు
సభామంటపమ్ము దరియంజొచ్చుటయు సంతకుమున్న శుద్ధోచనుండు
బారలకు బహుమానంబులొసంగఁ గుమారు నియమించెఁ గావున. 55

శా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు తండ్రియానతిని శాంతాకార మేపార మే
లొ సింహాసనమందు సౌరలర నధ్యాసీనుఁడై , వచ్చుక
న్యాసంఘంబులవంకఁ గన్గొనకయే యద్దాని నొక్కొక్కతెం
దా సత్కారము చేయుఁ జీరలును రత్నా ల్మన్నుగా నిచ్చుచున్. 56

ఉ. అతఁడొద్ద కేగి వినయమ్మున భీతకురంగులో యనఁ
గాతరరీతి సత్కృతులు గైకొని వెన్నకు నేగు కన్నెలం
జేతిము పల్లవింప నృపు చెంత వసించు జను ల్నుతింతు గా
నీ తనచిత్తమందయిన నిండుక రాసుతుఁ డెంచఁ దొక్కతెన్. 57

ప. ఇట్లు తందోప తండంబులుగా వచ్చి కన్నియలు బహుమానములు
గైకొనునెడ. 58

సీ. భ్రమరసమూహంబుపట్టిగట్టినరీతి

జడ మడమల దాఁక సాగియాడఁ

బద్మేషుచాపంబుపై మణుల్దాఁపిన

సౌరున మేన భూషలు చెలంగ

నినుము తిన్నియల్పపై నివము వొల్చినభంగి

గటిసీమఁ బావడ కళలసినఁ

జక్రములకు నిత్యసంగతికై యుపా

య మొనర్చె నన దైకయట నెసంగ

తే. గీ. మోమునఁ బతివ్రతాత్వంబు మొలక లెత్త

సభ్యులకు మాతృభావంబు చొరళింప

ధ్యాననిశ్చలఁడైన యతని యెదుటకు

వచ్చి నిల్చె యశోధరావారిజాషి.

59

ఉ. కన్నియ నందయాన నవకంజవిలోచనఁ గోమలాంగిన

త్యున్నతపీఠపర్తులకుచోజ్జ్వలఁ జుంపకగంధి ప్రిడనం

చన్నముఖ వ్యశోధర లసన్మృదులాధరఁ గాంచె రాసుతుం ;

దెన్నఁగదాదుగా మఱియు నేరికి నేరికి ధాత వ్రాయునో ;

60

వ. ఇట్లు పురాతనసంస్కారపశంబునందేసి యక్కన్నియయందు బద్ధాను
రాగుండగు నయ్యెడ.

61

చ. వెనుకొనులజ్జ లో నడఁచి, భీతి యొకింతయులేర, రాజసం

దనునిమనం బెఱింగిన వితంబున, నందఱకంటె నెక్కుదో

చన వెనఁగంగఁ 'గానుక లొసంగినఁ గైకొని యేగుదాన' నాఁ

గ, నతఁ డొకింత లోన నగి రానుక లయ్యెడ లేకయుండుటన్.

62

మ. 'వనజాతేక్షణ : కానుక బుగిసె నీవామాజ్ఞలం దేరికీ

యని దీకానుక చూచితే' యనుచు నయ్యజ్ఞాక్షితో నొక్కభం

గిని మాటాడుచు నెల్లరుం గనుఁగొనం గ్రీవాగతంబైన చ

క్కనిమేల్పచ్చలహార మచ్చెలివలగ్నంబందుఁ జుట్టె న్నెవన్.

63

ఉ. పచ్చలహారమిట్లు నరపాలసుతుం డవలగ్నసీమపై

నచ్చవలాక్షిం కిం పొదవునట్లులు చుట్టిన యంత నామెరున్

హెచ్చె నృపాలసూతిపయి నింతనరాని మనోరథంబు ; పే

రచ్చెరువెది రందఱు నరాధివుడు న్వినిసంతసింపఁగన్.

64

చ. త్రిబుల్కవిజృంభమాణవిరాగచేతస్కుండగు సర్వార్థసిద్ధుం డక్కన్నియ
యందు బద్ధానురాగుం డగుటకుఁ గతం బెట్లంఁపెని. 65

మ. యమునాతీరమునందు నొక్కెడ సునందాభిఖ్య చెన్నారు నొ
క్కమహాశక్తి వసించు నాదరిని నక్కానుం గనద్దేవదా
రుమహిజంబులనీడఁ గ్రీడలు పొనర్చు న్వన్యకన్యాజనం
బమలాత్ముం దొక వేటరానికొడు కత్యంతంబుఁ దోడైతగన్. 66

ఓ. వాఁ దొకనాఁడు మేలు గలవస్తువుల నృతీకొన్ని దెచ్చి త
క్కిడల నారితేటిన్ సతీతతికిన్ బహుమాన మిచ్చుచున్
వేడుక నడు నొక్కయరవిందదళేక్షణ కిచ్చి డెంద, మ
చ్చేడియఁ బెండ్లిచేసికొని చెల్మి యెసంగఁగ నుండి క్రమ్ముటన్. 67

మ. కొందొక కాలంబు సుఖంబు లనుభవించి తత్సహితమ్ముగఁ గాలమ్ము
నటలోఁబడి రేదారంబున నప్పు డప్పుడెఱుంగక పడిన బీజంబులును
వాసరాలంబున మొలచిన వగిదిఁ బూర్వజన్మార్జిత సుఖదుఃఖంబు
లుత్తరజన్మంబున కనుసూతంబు లగుటఁ దదునుభవంబునకై సర్వార్థ
సిద్ధుం డయ్యెఁ; దత్సతీయుఁ బురాసంభృతాత్యంతసంబంధంబున
నిట్లు జనియించె ; నియ్యది యియ్యిరువుర యన్యోన్యానురాగంబున
టం గతంబు ఇది యిట్లుండ. 68

శా. ఆసిద్ధార్థునకు న్యతోధరట సాహార్దంబు నన్యోన్య మెం
తే సిద్ధించుట గాంచి కొందఱది పృథ్వీశానుతోఁ దెల్పు 'నే
మీ సిద్ధార్థుఁడు సుప్రబుద్ధునుతపై మేలుంచెనే ; యత్తు మీ
చ్చే సాఫల్యము చెందె సంతసము వేఱెం దింతకుం గల్గినే. 69

ర. శ్రీమ మెంతచేసినను సా

ధ్యముగాని పతతిృ పట్టఁడగు వలతానై

యమరిన దిఁకేమి? యని మో

దమునన్ శుద్ధోదనుండు తద్దయు మునిఁగెన్. 70

మ. పిదప నన్యోధరతండ్రియగు సుప్రబుద్ధుండు విచిత్రవృత్తాం
తుండై సార్వభౌముఁ డగు శుద్ధోదనుని యొద్ద కిట్లు వార్తనంపించె.

క. మన శాక్యులలో విలు వి
 ద్యను దక్కిన విద్యలను సమధిరప్రజ్ఞా
 దనరెడు వానికి మత్తు
 న్య నొసంగెద దేవదత్తుఁ డట్టిఁ డగుఁ గదా. 72

క. విలువిద్య వర్జునునితోఁ
 దులఁదూఁగెడు సామునం దతులుఁ డశ్వములన్
 మెలఁకువగ నెక్కుఁ బెఱుఁ
 లలనాథులనుతులు దేవదత్తున కెనయే : 73

క. కాన నతనికిం గన్యక
 నీనెంచెదఁగావి యన్యమెఱుఁగర నిత్య
 ధ్యానానక్తుండగు నీ
 నూనునకు నొసంగనొల్లఁజుమ్ము మహాత్మా. 74

క. అనువార్తను విని శుద్ధో
 దనుఁ డేమియుఁ జెప్పలే కెదంగడుఁ జింతం
 గొనుటయు సిద్ధార్థుడు తన
 జనకుని కిల్లనియె దైర్యసంపన్నుండై. 75

క. జనకా : మత్ప్రియవస్తువు
 గ నున్న యిచ్చాన యొరులకడ కరుగునె ? నా
 కును నేర్పుగలదు విద్యల
 మనమున ననుమాన మింక మానుము తండ్రీ. 76

తే. గీ. అనుడు నరపతి సంతోషమందెఁ; బిదవ
 సుప్రబుద్ధుఁడు విద్యల శూరుడైన
 వాని కిచ్చెద మత్సుత వరగుణాధ్య
 ననుచుఁ జాటించె నెల్లెడ ఘనులు మెచ్చ. 77

ఉ. అందఱు రాజపుత్రులు స్వయంవరమంటవమందుఁ జేరి రా
 జ్ఞుందని నిందు విద్యలఁ గనంబడఁజేసి పరింతు మంచు నా

సందముఁ డెందుచుండ జననాథుఁడు యంత్రమొకండు వన్ని 'దీ
నిం దెగఁగొట్టి మత్తుత నసింద్యగుణ స్త్రహియింపఁగావలెన్.' 78

చ. అనపుడు రాజపుత్రులు తవర్థమున న్రిచితప్రియత్ను ల
య్యును నటుచేయలేమిఁ దలలొయ్యన వందిరి; యీతఁడంత నా
సన మలరంగ సింహహనునామకచాపముఁ గేలఁ బూని య
ల్ల నఱికితె యంత్రముం దనదులాపు నృపాలకు తెల్ల మెచ్చఁగన్. 79

వ. పదపడి సుప్రబుద్ధుం 'దొకవ్రాని నొకవేటునఁగత్తిచే నఱుకవలయు'
ననుడు నరేంద్రు లందఱును యథాపూర్వ్యులైరి, కొందఱు నఱికి రంత.

తే. గీ. అసికరంబునఁ బూని సిద్ధార్థు డితర
కృత్తమా పాదపముకన్న నెక్కుడైన
లావు గల్గిన యొకచెట్టు నోవనేయ
నది తెగియుఁ దెగనిపగిది నట్టెయుండె. 81

చ. అది కని యెల్లవారుఁ 'దెగ దయ్యది యీతనిచేత, నెక్కుడై
పొదలెడి సామునేర్పుగల పూరుషుఁ డిప్పని సేయనేర్పు' నం
చెద ముదమొందుచు న్నిగుల హేళనము ల్పవరింప దేవత
ల్పదపడి తెల్పుచుం గునుమవర్షము పైఁ గురిపించి రత్తఱిన్. 82

వ. అంత ఖురళియందు నితం డత్యధికుం డని కృతనిశ్చయులై 'యశ్వా'
రోహకత్వంబుఁ బరీక్షింపం దలంచినంత సిద్ధార్థుండు. 83

తే. గీ. కంటకాభిఖ్య నొప్పు నొక్క హరి నెక్కి
యెక్కుడగు గర్భమునఁ గడు నుక్కుమిగులఁ
దక్కుఁగల రాజతనయుల తక్కులడఁచి
జయము గైకొన వార వీర్వ్యకుఁ గడంగి. 84

వ. ఈగుట్టుం బీతనిది కావున నీపందెము మేమొప్పు మని వివదించుచుః 85

తే. గీ. మిగుల నవలక్షణంబుల మేటియైన
దాని నొకవాఁజిఁ దెచ్చి, యద్దాని నెక్కి
తనపటిమ చూపెనేని యొప్పునగు ననుడు
నట్లుచేయఁగ సిద్ధార్థుఁ డనుమతించె. 86

వ. ఇట్లంగీకరించి యతండద్దాని నెక్కుటను మున్న దాని పుంచిచెట్టలు
పరీక్షించుటకై యద్దునుండనువాఁ డయ్యోశ్వఁబు నెక్కుటయు. 87

క. అది యెయ్యోడ నిలువకదు

ర్మదమున నవ్వానిఁ గఱచి మహిఁ బడవైచెన్

గదిసి యొకకొంద అయ్యో

వదఁ చొలఁగించుటయుఁ గొంతనరమై తోఁచెన్. 88

మ. అది సిద్ధార్థుఁడు చూచియు స్ఫయము లో నాపంతయుల్లేర నా
నిఁ దగండువ్వచుఁ గల్గెమైన నిడకే నేర్పొప్పఁగా నెక్కిపా
ర్మదశం బందెమురెల్ల గెల్చె; మిగుల న్నారబదలు న్నన్నుతు
త్పొదలింపంగను సుప్రబుద్ధుఁడు మహామోదంబుమైచొలంగఁగన్. 89

చ. 'మతి మును గోరునట్టి ధృతిమంతుఁడె నాథుఁడుగా లభించె; నే
నతిసుకృతాత్మ' నంచు ముదమందుచు వేగ మధూరపుష్పంబు
గతమగు మాల కేలఁగొని రామునిరిం బయిపెచ్చునెచ్చు రా
సుతు గళమందు వైచెను యశోధర యాదర మేనురంబుగన్. 90

తే. గీ. అమరు లతిమోదమునఁ గుసుమములు గురిసి

రచ్చరలు నాటపాటల మెచ్చుగాలిపి

రనిలము సుఖప్రచారమై యతిశయిల్లె

నలయశోధర సిద్ధార్థు ననుమతింప. 91

వ. ఇట్లు యశోధర సర్వార్థసిద్ధుని వరించిన పిదప టీలుఁగు బెండులు రెండు
దెచ్చి పాలలోఁ బడవైచి యవి తమంతటఁ దాము రలసికొనుచునుకఁ
జూచి సుసంగతంబులగునంతఁ బెద్దలగు వార లప్పధూవరులం గూర్చి
'మీర లివ్వినమున నెడతెగని చెలిమి గలిగి యలరుదురు గావుత'
మని యాశీర్వదించి పరిణయం బొనర్చిరి. ఈక్షీరపరీక్షణంబు శాబ్దాల
వివాహంబునకుం బ్రథమలక్షణం; బిట్లు సలక్షణంబుగా వివాహంబు
గావుటయు శుద్ధోదనుండు. 92

సీ. తేజిమాచినమాత్రఁ జేరిన మంచునఁ

దగు మలల్ చూపట్టఁదగినచోటఁ

గృత్రిమవృక్షసంక్రీర్ణమా క్రీడాకు

భరము దాదాపునఁ బరఁగుచోట

సుక్ష్మప్రమగు గంగ కుపనదియైన రో

హిణి యెడనెడఁ బ్రవహించుచోట

నేకాలము సుమమ్ములెన్నేనిఁ బుష్పించు

పొదరిండ్లు నలైనఁబొదలుచోటఁ

తే. గీ. బండి తమయంత రాలిన ఫలములు గల

వృక్షజాతు లెల్లెడలను వెలయుచోటఁ

బంకడాదిసుమమ్ములఁ బరిధవిల్లు

నమలములగు తటాకమ్ము లమరుచోట.

93

వ. కన్నులపండువగు గతి నొక్క యారామంబుఁ గల్పింపజేసి.

94

శా. ఆరామమ్మునఁ గేలికాభవన మాహర్మ్యంపుఁ గుడ్యంబునం

దారన్ వ్రాసిన బంధచిత్రములు, నాయాచోట్ల మారాగమ

శ్రీ రాణింపఁగఁజేయు కీరముఖపక్షిశ్రేష్ఠముల్, నృత్తగీ

తారూఢిం గడు నాతితేజఁదగు వేళ్యలల్ల సంధింపుచున్.

95

ర. అందుం గొడుకుం గోడలిఁ

బొందుగ వసియింపఁ బనిచె; ముసలితనము, నా

నందాభావము, రోగ మ

నందగు నిమ్మాట లటఁజనక యుండంగన్.

96

క. పదిలపఱచి తగిన భటన

ముదయముఁ గావుండఁజేసి మొగి సుతుఁ డెందేఁ

గదలకయుండఁగఁ గారా

సదనం బేర్పఱచెఁ గేళిసదన మను ఘిషన్.

97

సీ. లలనయొనర్చు విలాసమ్ములట్టిటుఁ

జననీని సంకెల లనఁగరాదె ?

కను గానవీక పైకొను ననురాగంబు

గాఢాంధకారంబు గావు తరుదె ?

పంజరస్థములైన పక్షులు తనసాటి

బండుల దుస్థితిఁ బడయుట యెఱుఁగె ?

చంద్రానిలాంగజుల్ జముదూతలంబోని

యదయులౌ బంబ్రౌతులనుట తప్పె ?

తే. గీ. పృణయకోపపరాజ్ఞానిఁ బడఁతిఁ దేర్చఁ

బడెడి పలుపాటు లచ్చటి పనులకంటె

నల్పములె ? యెన్నివిధములనైనఁ జూడ

బంధనాగరతుల్యంబు పడుకట్టిల్లు.

98

క. ఆతేజీసదనమునకుఁ

బ్రాహ్మణము లొక్కమూఁడు పచరించి యయ

శ్రీకృష్ణకవచదృష్ట్యా

రాకలితమ్ములుగఁ జేయునట్లొనరించెన్.

99

వ. మఱియు నవలివారీపలకు, నీవలివారవలకుం జనవందఁ గాపాడుఁ
డని నేవకులకు నియమించి త్రిలోకసుందరులగు పరశ్రావకుట్టిసుల
నెప్పగిదినైనఁ గుమారు మనంబు లోఁగొనుడని నియోగించె; నిట్లు
పితృపదిష్టుండై సర్వార్థసిద్ధుం డక్కేశీగృహంబున యశోవరతో
ననవరతసంభోగంబు లనుభవించుచుఁ బురాపృథ్వింతంబులన్నియు
మఱచి యాపద్వార్త కలనైన నెఱుంగక సుఖాతిశయంబునం బొడలు
చుండి యొక్కనాఁడు.

100

సీ. వికసితవృన్దవగుచ్ఛకదంబసంభ్రమ

భ్రమదురుభ్రమరవిభ్రాజితంబు

పల్లవగ్రాససంఘల్లశీతరావ

వాచాలకోకిలాభాసురంబు

తుహినపాతంపతత్సమమరందాసార

పంకిలీకృతనవప్రసవరజము

శుకముఖత్రుటితకంచుకపక్వఫలబీజ

సర్పితాంకురనగాధస్థలంబు

తే. గీ. కిసలయాంతరపతితార్కకిరణజాల

వర్తులాకావముదిగ్రీకావలయితంబు

నైన పూదోట కొక్కునాఁ డవనిపాల

పుత్రుఁ డరిగె ననుంగుఁబూఁబోడితోడ.

101

క. చెలువయుఁ జెలువుండును బూ

పులతోటం గీగ్రడనేయఁబోయినఁ గని కా

వలివా రెడననుటయు నె

చ్చెలు లందఱుఁ డోడుననిరి చెలువం బొలయన్.

102

క. సరసిఁ గరిణీవృతం బగు

కరిపగిది పరస్పహస్యకాంతలనడుమన్

ధరణీంద్రకుమారుండును

గరము ప్రకాశించెఁ బుష్పకానన మందున్.

103

క. కడుకొని విరక్తుఁ డగు రా

కొడుకుం గడెలోనఁ బుష్పకోదండునికిన్

బడిపిల్లనిగాఁ జేసితి

పడఁతులు చేయింపలేని పనులుం గలవే.

104

మ. ఆటలాత్మప్రిమకాననంబున నరేంద్రాదిత్యుఁడుం గాంతలుం

జటులంబైన మనోజరాగమునఁ బుష్పక్రీడ గావించునల

తట శుద్ధోదనపారితాఖిలధరోదారప్రదేశంబులం

బటహధ్వానము నాల్గదిక్కు లద్రువ న్వాయించెఁ బూవిల్తుఁడున్. 105

వ. ఇట్లు తారాపరివృతుండగు పూర్ణచంద్రునిపగిది నారీపరివృతుండగు

రాజచంద్రుండు నిరంతరోత్సాహసంపన్నుడై క్రీడించునెడ. 106

క. పదములు తడఁబడెనని యొక

ముదిత భుజాలతలు సాచి భూవరు నురముం

గదియించెం గాతిన్యా

స్పదవర్తులపీనమితివక్షోజములన్.

107

క. మొగమున నానవపుం బుగ

బుగ లొలయఁగ రాజుకర్ణమున నూర్పుచ్చె

స్మృగుదయొక ర్తరుణాధర

'తగవిను మిది యొక్క యేకతం' బంచు పెసన్. 108

సీ సహకారశాఖ హస్తంబులు గీలించి

వలుదగుబ్బలు చూపె వనితయోర్తు

మొలమూలు పెక్కుసారలుకదల్చుచుఁ బీన

జఘనంబు గనిపించె సకియయొకతె

యొకతమ్మి చేతఁ బట్టుకొని పద్మాలయ

పోలెఁ బట్టుకు వచ్చె బాలయోర్తు

నెఱగాణవోలె వన్నెలుగుల్కఁ బాడుచుఁ

దాళంబు వాయించెఁ దన్వియొకతె

తే. గీ. యెందఱెందఱు రామిను ల్లందరించి

నను జలింపకయున్న మానవునిచేత

లభినయించుచు నెదుట నాట్యంబు నలిపెఁ

జెమ్మటలు మేన దిగజాఱఁ జెలియయొకతె.

109

ఉ. రాజకుమారు నొక్కతె సరంబులఁ జేతులుగట్టిపెట్టె; 'నీ

యోజగణింపఁ జిట్టలయయో' యని వాయించి నోర్తు; 'రాం

తాజననిర్జితుండ' వని తా నెకసక్తెము లాడెనోర్తు; 'నీ

వ్యాజము నేనెఱుంగ నదియా ?' యని నవ్వె నొకర్తుపక్కునన్. 110

వ. ఇట్లనుక్షణోజ్జ్వలభయిష్యమాణమదనోన్మాదులగు సుందరులు చేయు

వికారంబులకుం జొకారంబు గల్గినవాఁడుంబోలె నుండియు నానర్వాధ

సిద్ధుం దొక్క యశోధరయందు మాత్రము బద్ధానురాగుండై కొంత

లడవున కుద్యానవిహారంబు చాలించి తెఱవలతోఁగూడ మరలి నిజ

సౌధంబుఁ జొచ్చిన యుదంతం బంతయుఁ బరిచారకులవలన విని శుద్ధో

దనుండు సపౌరరాష్ట్రీయస్రజుండు ముదంబునం దొడలు చుండె. 111

చ. ఎలమి యశోధరాసదసిజేక్షణయు న్నహజంబులు నివలా
సలలితభంగులు స్వితతసౌఖ్యకరంబులునైన క్రీడలం
బలుకుల ముద్దుల న్మురువుఁ బాటలతేటల నీటుల న్ముదం
బొలయఁగఁ జేయుచుం దనువుచుండెఁ బ్రియు న్భయభక్తియుక్తయై.

చ. అతఁ డీరీతి యశోధరాకృతవిలాసాలోలుఁడై యుండి దే
వత అప్సవు నిశీఘమందుఁ దన స్వప్నం బందుఁ గన్నట్టి వి
జ్ఞతకై యాత్మ గుఱించి చెప్పు పలుకుల్ స్పష్టంబుగా నిద్ధురన్
బ్రతివారం బొకభంగిగాఁ గలవరింపంబూను నుచ్చైర్గతిఁ. 113

చ. అట్టియెడ యశోధర యుక్తిపడి యతని లేపి “యియ్యది యేమి”
యని యడిగిన “నేమియు లే”దని యాపెను మఱిపించుచు మరల
నెడనెడ నొలయు వేశ్యా వీణాలాపాదికమ్ముల మైమఱచి మోహమ్ము
నం బడుచుండు. మఱియు నట్టియెడ దేవత అయ్యెడకు వచ్చి తదేక
గోచరుడై. 114

ఉ. ఎందులకుం జనించితి, మఱేమి యొనర్చుచునుంటి, వీ జగం
బందు నహింస యెల్లెడల వ్యాప్త మొనర్చుము, రాజ్యపాలనం
బందును నిట్టి సౌఖ్యములయందును ముగ్ధక వ్యర్థమైన వే
డ్కం దిగఁద్రావి వైశ ముపకారము లోకులకుం బొనర్చుమా. 115

చ. అనుచుఁ బ్రతిపదంబును బోధించుచుండ సిద్ధార్థుం డొక్కనాఁడు ప్ర
చంచవిశేషమ్ముల నెఱింగి తదుపకృతికి యత్నింపఁ బ్రయత్నించుచు
నొకదాని నడిగిన, నయ్యది ‘మహాత్మా : యీయవి వచింప నాబోటి
బోటి కెట్లు సాధ్యం ? టా యీవిశేషంబులు దేవర చని కనినఁ దేట
తెల్లంబులగు’ ననుడు నతం డట్లకాక యని చెన్నుఁడను సాధధి బిలిచి.

త. “ ఊదంతయుఁ గనుఁగొనవలె
దే రాయత్తంబొనర్చితే’మ్మన, సూరీ
కాదంబనివాఁడరిగి మ
హారాజునకు న్నవించె నది యెల్ల వదిన్. 117

తే. గీ. రాజువినికొడుకున కది రాజ్యరాంక్ష
గాఁ దలంచి పురమ్మధికమ్ముగా న
లంకరింపంగఁ జాటించెఁ బొంకముగ న
లంకరించిరి పౌరు లిలాధవాఙ్మి. 118

తే. గీ. గుర్రడివాండుగ్రను గుప్తరోగులును గుంట
వాండ్రు రిక్తజనులు శోకవంతులాది
గాఁ గలుగు వార తెయ్యెడఁగాని వీధు
లందుఁ గాన్పింపకుండ రాజాపతిచ్చె. 119

ఉ. కన్నులపండువౌ గతిఁ దగం బురమిట్టు లలంకరింప, నా
చెన్నుఁడుఁ దేరునాయితము చేయుడు, రాసుతుఁ డంతఁ బట్టనం
బు న్నులుపంకలం గనఁగఁ బూర్ణతరోత్సవ మొప్ప నేగి రాం
చె న్నురులందుఁ గల్గెడు విశేషముల న్మది కెక్కునట్లుగదా. 120

వ. ఇట్లు కొంతవడి వీక్షించి మరలి స్వస్థానంబున కరిగి సుఖంబుండె ;
నాటి నిశీధమ్మునన శుద్ధోదనునకు స్వప్నమ్మున నిట్లు కనసయ్యె. 121

తే. గీ. భానుఁడును వింద్రచాపంబులోనఁ గల్గి
నొకపతాక యనిలమున నొరగి నేలఁ
బడినఁ గొందఱు సన్యాసివరులు దానిఁ
గొని చనిరి తూర్పుదిక్కునకును గడంగి. 122

క. దక్షిణఘంటాపథమున
నక్షతగతిఁ బదిగజమ్ము లరుగఁగ నందుం
దక్షతగల తొలియేసున్
శిక్షించుచు నెక్కి చనియె సిద్ధార్థుండున్. 123

క. హరు లొకనాలుగు గడున
త్విరమున లాంగంగఁ జను రథమ్మునఁ దాసు
స్థిరుడై సిద్ధార్థుఁడు సుం
దిరమూర్తి మిదమునఁ జనియెఁ దనయంత పెసన్. 124

తే. గీ. సౌఖ్యము చిత్రిము లెందు నంచులను దనరు
గనకమయములు మాణిక్యఖచితములును
సగునరము లొప్పు నలరు రథాంగ మొక్కఁ
దొక్కయెడ నొప్పెఁ గన్నులకక్కజముగ. 125

తే. గీ. ఒక గిరివరంబునందుఁ బొల్పొందు నొక్క
భేరిక నయోమయంబగు పెద్దకట్టుఁ
గరమునంగొని డాంకృతిగడలు కొనఁగ
నట్టె కొట్టుచునుండె సిద్ధార్థుఁ డెలమి. 126

తే. గీ. పొడవునఁదనర్చునొక్క గోవురపు శిఖర
మందుఁగూర్చుండి పదములు హస్తములును
జాఁచి యొకఁడు రత్నములుచల్లఁ గ్రింద
నేతిహనుచుండి రొకకొంద టివలనవల. 127

క. ఒకయార్దురుజను లొకచో
వికలత్విము మొగములందు వ్రేలాడఁగఁ బం
డ్లుకొఱికికొంచు నజసాగ్ర
ప్రకలుషితాక్షులయి యేగ సాగి రనదలై. 128

ప. ఇట్లే యేడురలలం గాంచి మేల్కొంచి శుద్ధోదనుండు దనకుం గీడు
చూఁడునని శంకించుచుఁ గొల్బుకూటంబునకు వచ్చి సభాసదుల నప
లోకించి స్వప్నవృత్తాంతంబు వచించిన నందొక విద్వాంసుండు 'రాజాః
సిస్వప్నంబులకు ఫలంబులిట్టివి' యని కృమంబుగఁ జెప్పందొడంగె.

తే. గీ. సూర్యబింబమువంటి సంకుడ్లుఁదొకఁడు
తెక్కెమును బోలి నలైస నుక్కుమిగులు;
ప్రాక్షిప్తాచార మడఁచి ప్రబలఁగఁజేయు
మంచి యాచారమును భువి నంచితముగ. 129

తే. గీ. ఆ పదిగజమ్ములన బుద్ధికగు తెరువులు;
మొదటికరి నెక్కియేగు టప్పది తెరువుల

యందు సత్యమార్గమునయందుఁదవిలి
యేగు నొకసిద్ధుఁడనుట యుద్వీశమౌళి. 131

క. అరదమును లాగు నాలుగు
హరులం గనుఁగొంటి పదివః యవి జ్ఞానపు పె
ల్లురుఁజూపు చతుర్వర్గము;
పరిపాటిగఁజూడు దీనిభావంబెల్లఁగా. 132

క. నానాచిత్రయుతము ర
త్నానీకస్తగితమునగు నలవక్రం బెం
తేనీతిరీతిఁ బ్రపం
చానూనవిశేషములకు వ్యంజక మధిపా. 133

తే. గీ. నీకొడుకు భేరిఁగొట్టుచు నీకుఁ గానఁ
బడుట కర్థంబుఁదెల్పెదఁ బార్థివేంద్రిః
లోకములతెల్లఁ దెలియంగ “నేరమేవ”
యనెడి శ్రుతిని జాటించుట యరయుమెడఁద. 134

తే. గీ. గోపురము జ్ఞానశాస్త్రము, మగ్గోపురము
నుండి రత్నములం జిమ్ము బొడ్ల రెల్ల
దాని నుపదేశ మొసఁగు విధము, రత్న
నికర మేఱుట గ్రహించు నియతి యధిప. 135

క. మొగములు వాడఁగ నాట్లరు
బొగులుట తమ మతము వోవఁ బూర్వాచారా
నుగతి జగతికిం దెల్పుచు
నెగడు గురువు లేడుచుటయని యెఱుఁగు మధిపా. 136

వ. అని చెప్పిన నప్పలుకుల చందంబు విని యాయేడుస్వప్నంబులటఁ
బర్యవసితార్థంబు తనూజుండు సన్న్యసించుటరా యని రృతఁశ్చ
యుండై. 137

క. మునుపటికన్నను నెక్కుడు
జనులం గావుంచి పూర్వసదనఁబున నం

దను నుండఁజేసె; నెందుం

జనకునకుం బుత్రు విడువ సమ్మతమగునే.

138

శా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు పూర్వరీతి మఱునాఁ డాచెన్నునిం గూడి ప్రో
లాసం గన్గొనుచు నృతింగను జనుం, బాణంబు శేషంబుగా
గాసిం బెందెడు వానిఁ, బెక్కులగు రోగంబు ల్వ్యథం గూర్ప సం
త్రాసం బొందెడువానిఁదాఁ గని మదిం దాపప్రకోపంబునన్. 139

తే. గీ. తెలససున్న చెన్ను నడిగి కీడుమేలు

లాత్మఁబట్టించుకొనుచు నట్లరుగ నరుగ

వేతొకఁజుట్టు బందుగు లెక్కివెక్కి

యేడ్వ వచ్చెడు సబ మొక్కఁ దెరురుపడియె.

140

తే. గీ. కొమరుఁ డగ్గియుఁ గుండయుఁ గొని నడువఁగ

వత్త్రమొక్కింత గన్నట్ట వత్త్రసంవృ

తంబుగాఁజేసి పాడెపైఁ దగఁబరుండఁ

బెట్టి నల్వరు వహియింప వెడలె శవము.

141

చ. పడిపడి రంకగృధ్రిముఖపక్షిసమాకులము నివారవా
స్పదము ననేక వాహకశవప్రచురంబునునైన వల్లకా
టి దరినిబెట్టి యాశవము దెప్పరమైచను వహ్నిఁగాల్ప బూ
డిద యగుడు న్నృపాలసుతు దెందముచుదము భిన్నభిన్నమై. 142

క. వివశంబగుటయుఁ జెన్నుని

నవలోకించి “మనమిట్టులగుదుమె ?” యన, వాఁ

డు వలుకు సిద్ధార్థునికిఁ గ

లవిధం బిప్పగిదిఁ దాఁగలంగెడి మదితోన్.

143

తే. గీ. పుట్టుటయు గిట్టుటయు మఱిఁ బుట్టుటయును

దిరిగిగిట్టుట యనునది దేహధర్మ;

మేల తప్పింపనగుఁ ? జక్రమొట్టు లట్టు

శీత్రపంపమ్ము తిరుగు భూమీశమౌళి.

144

వ. అనిన విని యది యంతయు మనంబునకు గోచరంబు చేసికొని
యారుద్రభూమి విడిచి మరలి నగరఘంటాపఘంటున పచ్చుచుండ.

చ. సిరిచెడి బిట్టువంగిన కనేరుకయుం గనుటెప్పలుం బర
స్పరము గదించు మైవళులు పాతరలాడు శిరంబు సర్వము
న్నరసిన కర్ణలోమము లణంగిన పిక్కిలబిల్మి మోమునం
దొరగెడి లాల గల్గి ముదితొక్కును గాంచె గుమారు చొచ్చెడన్.

క. వడవడ వడకుచు బదిములు
తడబడ హస్తమున నొక్క చండము గొని యె
వ్వడు పచ్చుచుండు వీడని
యడిగిన నృపసూతి కిట్టులనె సారథియన్. 147

ఉ. రూప మడంగు బుద్ధియును రూపంబు దేహబలంబు ద్రుంగు సం
తాపము హెచ్చు నాశలును దామరతంపరలై జనించు వి
ద్యావటిమంబు తగ్గు విషయంబులు బొల్పులు దేనిప్రాప్తునం
దాపరమయ్యె నా జరయనందగు రోగ మొకడు వీనికిన్. 148

క. చవి యెఱుంగమి యింద్రియపా
టవమును లేకుంట పండ్లదంగుటయును ము
న్నవు విధములు దలఁపగ రెం
డవబాల్యము సుమ్ము ముదిమి యపసీంద్రునై. 149

క. అనవిని బుద్ధుడు చిత్తం
బునఁ గూరిన వంత పేర్కి బొరిబొరి నాలో
చన మొనరుచుచుం జనియె స
దనమునకుం బనివి పనివి తత్తట మొలయన్. 150

—• ఆశ్వాసాంతపద్యములు. •—

క. సంతతరవికాంతియుతా
సంతధరామండలావనాస క్తమ్మదు
స్వాంతాంగ్లేయప్రభుసా
మంతధరాపాలలోకమానితశీలా :

౮. రాజతరంగిణీప్రముఖరమ్యతరాండ్రవచఃప్రబంధక

ర్తా : జయశీల : ముద్రితపురాతనకర్తృకసత్ప్రబంధపా

శీజనితాతిరీర్తిధవశీకృతసర్వదిగంతరాశ : స

త్త్రేణ : భుజాలనవ్వసుమతీ : సుమతీ : వరకృష్ణభూపతి :

152

— భుజంగప్రయాతము —

జగదీతరీర్తి : భృశప్రేమమూర్తి :

సగాధీశధీరా : ఘనత్వప్రచారా :

యగోద్ధర్మమానా : సదాభ్యుదయమానాం

ధర్మగీర్వాణధాషాచరాకృష్ణవేషా.

153

— గ డ్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు

బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు
శ్రీమత్పురదేవతామైనమః
బుద్ధచరిత్రము

పుత్రీయాశ్వాసము

క. శ్రీయుత : హూణరశాధీ
రాయిత : శాంత్యాదీనుగుణరత్నాకర : నీ
ర్యాయత : వేంకటకృష్ణా
రాయమణీ : సుకవికమలరాజ్యభృమణీ :

1

తే. గీ. అవధరింపుము పిదప సర్వార్థసిద్ధుఁ
డట్లు గృహమున కేతెంచి యంతరంగ
మెంతయు విరక్తిపథమున గంతులిడఁగ
న్యాయముగ నెట్టచేల కారేయి గడపి.

2

వ. మఱునాఁ డుదయంబునం గతిపయమిత్రసహితండై యర్చిత్రమహిను
విహారంబునకు మనంబు మ్రేలేవఁ గింకిణీకలసమూహలంబును చింత్ర
భాద్యమానభరీనభలభలారాపంబును సన్నద్ధపల్వ్యాబంధంబునగు కంట
రంబును వారుపంబుఁ డెన్నుండాయితంబు గావించిన దాని సద్ధిస్థించి
యెడనెడ గిరిసదీకుల్యానిర్దురరామణీయరంబుఁ గనుంగొముచుఁ
జనువాఁడు.

3

సీ. పంచాస్యనభముభాపాద్యమానకశీంద్ర
దలితరుంభస్థముక్తాథలంబుఁ
గందరాముఖవరదగ్గం ధేభఘీంకార
విత్రస్తశార్దూలవిభ్రమంబు
కార్దూలఘోరదంష్ట్రాపీడ్యమానవ
న్యగనీమహిష్యాదిమ్మగకులంబు

వన్యకౌసరశృంగవధ్యమానోదార

రభసవిభ్రాంతతుదంగమణులు

తే. గీ. సభయభిల్లరుమారహస్తాగ్రివిహిత

వైణవాళుగహన్యమానైః జయముఁ

గతిసహిమఖండమండితగండశిల మ

యిన తుహినభూధరంబుఁ గన్గొనియె నెదుట.

4

చ. కని తత్పాదంబులం జొరంబడి ముందటి దారులు హయాధిరోహణ
సమీచీనంబులు గా వని వారువంబు నటనుండ నియమించి కాలినడన
వెడలి జడియకుండుఁ డని తనచెలికాండ్రుకు దైర్యంబు చెప్పుచుఁ బ్రాణి
హింసాఘోరంబగు నమ్మహారణ్యంబుం దరియంజొచ్చి సృష్టియందలి
వైచిత్ర్యంబున కచ్చురవశుచుఁ జనివని.

5

క. ముండితశిథస్కుఁడై యొక

దండము కేలఁ గొని యేకతముగా వనమం

దుండిన మునిని గనుంగొని

యెం దెందమునందు వింత యిం పెనలారకా.

6

చ. కని 'నీవెవ్వండ వేమికతంబున నిట్టి వేసమాసాదించితి, వేమి చేయు
చుంటి' వని యడుగ నుద్భవిష్యమాణమహాప్రబోధోదయుండగు సర్వార్థ
సిద్ధుంగని యతం డిట్లనియె.

7

క. నే నొకనన్నాసి నర

ణ్యానం దపమాచరింప నరుదెంచితి నా

ధ్యానము మోక్షము చెందుట

కై నాపుడు రాజసుతుఁడు క్రమ్మఱఁబలికెకా.

8

సీ. తల్లిదండ్రులు నీకుఁ దపమాచరింపఁగ

నిందుఁ బొమ్మని యానతిచ్చినారె ?

వా రేమియైరి ? నీవరిణయంబైన యి

ల్లాలి నెచ్చట డించితయ్య ? యనుచు

నడుగ, 'నయ్యో : వెట్టిపడుచుఁడ వెందేనిఁ
 బరిణయం బాడిన బంధముక్తి
 నెనయువే : తలిదండ్రులెవరై నఁ గొడుకు న
 స్నానంబుఁ గొనుమనియంపువారె :
 తే. గీ. యవని మోక్షేచ్ఛ గలవార లఖిలబంధు
 పుత్రమిత్రకళత్రాంబువూరితమగు
 సంసరణవార్ధిఁ బడకయే చనఁగవలయు
 సుగ్రహంతారములవంక కూరు విడిచి.

9

వ. కావున నేను మోక్షార్థినై పరిణయపాశంబునం దగులక తలిదండ్రుల
 కన్మోఁగివచ్చి యీ ఘోరారణ్యప్రదేశంబునం దిట్టివేసంబునం దపంబు
 చేసికొనుచుంటి' ననపుడు వరేంద్రవందనుం దిట్లనియె.

10

మ. తరుణీపాశమునం దగుల్కొనక సత్యజ్ఞానసంపన్నుఁడై
 తరణీపాయముఁ జూడఁగావలయుఁ దత్త్వం బింతియేరొని యి
 క్కరణిం దండముఁ గావించేలములు నేరాలంబునందాల్చుచుగా
 శిరముం బోడియొనర్పఁ గారణ మొగిం చెప్పంగదే నావడున్.

11

సీ. "సాంసారికులతోడి సావాసము ముముక్షు
 జనులకుఁ దగదు, సాంసారికులకు

సన్యాసులగువారి సహవాసమునుగూడ,
 దట్టులై న నిరుదెగలడఁగు నిజముః

కావున మోక్షేచ్ఛగలవారి కడవియు,
 సాంసారికుల కెల్ల జనవదంబు

వానంబుగా నేఱుపటిచిరి తొల్లిఁటి
 పెద్దలు; వేషంబు వేఱుగాఁగఁ

తే. గీ. బుట్టములఁ గావరంగును బోడితలయు
 యోగులకు నిర్ణయించిరి యుక్తిచేసి
 కాని ముక్తికి నిదియొక్క రారణంబు
 గాదు, ప్రతిబంధకంబును గాదు తలఁప."

12

తే. గీ. అసుచునెఱిగింప మొక్కివీడ్కొనుచుఁ గదలి
 న్నేహితులుగూడ వెంట వచ్చిన కతమున
 పన్యకరిరాజు ప్రోలికి వచ్చువగిది
 మరలె నగరునకుఁ దురంగమంబుతోడ.

13

ప. ఇట్లు నర్వార్థసిద్ధుం డానాఁటివవ లెల్ల నరణ్యంబునం బుచ్చి నగరికిం
 బ్రచేళించునెడ భువనబంధుండును.

14

శా. సిద్ధార్థుం డీక నేటిరాత్రిమొద లాసింపండు సంసార మా
 సప్తజ్ఞానమునం జగం బఖిలమున్నంధింప నన్నానమ
 స్సద్ధర్మంబు పహించు నంచుఁ బృథివిం జాటించి యాపై నుద
 స్సద్ధామస్తులకు స్వచింపఁ జనెనా వారాశిఁ జేరె న్వడిన్.

15

తే. గీ. ఎల్లిసుండియు నితఁడింక నెవుడుఁ గట్టు
 సట్టి పత్తంబులను గట్టు కిట్టి పుట్టు
 ములు ధరించు నటంచుఁ జెప్పు లలిదోఁవ
 నేయెడలఁ దోఁచె సంజకెంజాయ దెసల.

16

తే. గీ. పంకజాత యగుటఁ దన్నుఁబాసి యరిగె
 రవి త్రయీమయుఁ డని నలిని వగ నిగుడ
 మగుడఁ దలయెత్తనేరని మాడ్కి నొప్పె;
 నకటఁ దొనఁ గేరికైన లజ్జావహంబు.

17

తే. గీ. పుష్పవతియైన పద్మిని పొందుచేసి
 తనదు తేజంబు క్రమమునఁ దఱిగిపోవఁ
 బల్కిమనముద్రమున ముగ్ధఁ బావమడఁగ
 ననఁగ రవి క్రుంతఁ దద్దిశాభ్యంతరమున.

18

ర. ఎల్లెడల మనవతంగుఁడు
 బల్లిదుఁడై కురిమ్మరు నెటఁబట్టువడెనొ యా
 పల్లెనుఁ డగుచు ననుగతిఁ
 గొల్లలుగఁ బతంగకులము గూయఁగఁ దొడఁగెన్.

19

తే. గీ. సూర్యుఁ డనుజ్ఞాన మెందేనిఁ జొచ్చుటయును
 నలమెఁ దమము బ్రహ్మాండమునందుఁ బ్రబలిఁ
 దానిఁ గని నైవలేని సుజ్ఞాను లనఁగ
 మిగుల వాపోవఁ దొడఁగెఁ బక్షిగణ మపుడు.

20

సీ. ముల్లోకములఁజేని యిల్లాలు తనయింట
 వెలిగించుకొనిన దివ్యియ యనంగఁ
 బ్రాచి కేశీశయ్యవయిఁ గోల్పడిన నిగ్గు
 గల యొంటితెలితాతిరమ్మ యనఁగ
 నాకాశదోలాంతరాకాశమానరం

తురరవిలాసకందుర మనంగఁ
 దెఱగంటిదొరపట్టి పతిపుటుయ్యెల మలచ
 మునటఁ బైఁగట్టిన ముటర మనఁగఁ
 తే. గీ. ఇంద్రుఁ డుదయించె, ఆద్రమ ల్సంచలించె,
 ఇంద్రరావణ రెలమిమై సంచలించె,
 సరసతైరవనంతతి సంతసించె,
 బద్మినీరాంత తలపంచి పవ్వళించె.

21

తే. గీ. అంబరము తనమణి వోప నార్తిఁ గూరి
 యెన్నియో దివ్యెలను బెట్టి యెందు పెడక
 విసివి పెద్దదీపమ్మును బెట్టె ననఁగఁ
 దారలును ఇంద్రుఁడును గ్రహదళ నెనలగె.

22

వ. మఱియు.

23

సీ. తంజాపురీనీలకంజాతనయనల
 రెండుచెక్కులు పుల్కరింపఁజేసి
 రాంచీపురీదేశభునసారగంధుల
 పొలయల్క పెక్కుసారులు హరించి
 కర్ణాటకామినీఘనశిరోరుహముల
 కసమాననైగనిగ్యంబుఁ దెచ్చి

చుంతలపొంతకర్ణాంతాయతాక్షుల

చెలువలచూర్మి హెచ్చింపఁజేసి

తే. గీ. యమితతృష్ణార్దిత భుజంగనముదయవృ

మదవిధానార్హకుశలసంపదలఁ బొదలి

మలయనిలయవటీరద్రువలయనిలయ

మారుతంబులుచెలరేఁగె మానరముగ.

24

ప. అట్టిసమయంబున నర్హార్థసిద్ధుండు విశ్రామనామకంబగు కేశికోద్యానం
బునఁ దొల్లింటివగిది యశోధరాసహితుండై యనర్హమణికుట్టితంబును
ననేకచిత్రాలంకృతంబును గృత్రిమద్రాక్షవల్లిసుమహితోల్లోచభాసురం
బును మౌర్తిరసరఙ్మజ్జ్వలద్భిత్తివ్రజంబును బహిష్ఠితగాయన్నానాగా
యసీజనసఁచులంబునుగమనీయపరిచారిరాజహాశంబునునగు సౌధంబున.

సీ. జాలమార్గప్రవిష్టమ్ములౌ వెన్నెల

ల్వజ్రిభిత్తుల సుధాధ్రాంతిఁజేయ

నపరత్నరుచిరపాత్రవిశేషభాస్వత్ప్ర

దీపమ్ము లొండొంటితేజు మిగులఁ

చులలేకతగుహంసతూలిరాతల్పంబు

పఱచినయద్దంబుభాతి మెఱయ

సుల్లోచ మయ్యెడనుండు నలంకార

ముల కన్నిటికి వింతపౌలుపు నెఱవ

తే. గీ. నలుదెసల కుడ్యముల నొప్పు నిలువుటద్ద

ములు గుణించి పదార్థసముదయమును బ్ర

వృద్ధముగఁ జూప నెల్లెడ వేడ్కలొదవఁ

జాలు ననవద్యకేశికానదనసీమ.

26

క. కేశీలోలతఁ గొండొక

కాలము వర్తించి తత్సుఖపరవశుండై

లీలమెయి నిద్రివోయెడి

వేశకు యాపద్యయంబు వెడలం జొచ్చెన్.

27

వ. అయ్యోడ.

28

సీ. కలలోఁ బవలిటిసంగతుల సృత్యాదుల

నెంచి సారె కలవరించు నొకతె

కంకణారావమ్ము గానమ్ముగా నిటు

నటుఁ గదలుచు నిద్రసందు నొకతె

వీణ మీటుచు రసవివశయై యారీతిఁ

గదలక నిద్రింపఁగడఁగు నొకతె

శృంగము లన్నిరుచనంసంగమ్ముగన లేటి

తనవ్రక్క నొలయ నిద్రగను నొకతె

తే. గీ. పొలఁతు లిర్వు రొక పొగడపూలమూల

గుచ్చుచుండంగ నందొక్క కోమలాంగి

యలసి యాదండ యుపధానమగు గతిఁ బవ

ళింప నద్దానిపైఁ బవళించె నొకతె.

29

తే. గీ. ఒకతె పెంపుడులేడిపిల్లరు గులాబి

పువ్వు దినిపింప నది కొంతపూపు దినియుఁ

గొంత తినుచు నిడురగొనఁ గువలయాడి

తాను దినిపించుచునె నిచ్చి తగవహించె.

30

మ. లలన ల్కొందఱు రేళిరానదన ముల్లంఘించి పైవచ్చు దీ

పలనత్కాంతులు రోహిణీమరుదభిప్రభ్రంశితాచ్ఛాదనో

జ్వలదాత్మావయవాలికి న్నిగుల దృశ్యత్వంబు సంధింప వె

న్నెలబైట నిడురింప సాగిరి మదాంధీభూతచేతస్కృతై.

31

తే. గీ. ఇట్టులొకరీతిఁ గాక యెన్నేనిగతుల

నతులనిద్రాభరాలనలై న యాపె

లందు లగవిచ్చుచున్న గులాబిపువ్వు

లనఁగ నెంతయు శోభ నొప్పారి రపుడు.

32

వ. ఇట్లు లక్ష్మీగృహపాహిష్ఠితులగు తత్తజ్జనంబు తెల్ల గాఢనిద్రాను

గతులై యుండ వెడియుఁ దత్పదనద్వారసంగతమ్మును గనకలతా

చిత్రితంబును నీలవర్ణమ్మును జందనకాష్ఠావలంబితంబునగు తెర యొద్ద
గం గాగౌతము లను పరిచారిక లిరువురు పన్నుండియుండ నమేయం
బును నిశ్శబ్దంబునగు నయ్యర్థరాత్రంబున. 33

తే. గీ. ధవునిభుజదండమది యుపధానముగ ని

దురగొనుచునున్న యల యశోధర కల గని

తగని వగ నిగుడఁగ లేచి మగనికేలు

మూఁడుసార్లు ము ద్దిశుకొని మొనసి లేపె. 34

క. కన్నీరు కాల్య గట్టఁగ

నన్నెలతుఁక పైఁట గుబ్బలం దిడుకొనుచున్

నన్నపు తెలుఁగున నాథుని

మన్నన దనుపార లేపి 'మనవి వినుఁ' డనన్. 35

తే. గీ. ప్రార్థనాపూర్వమైన యప్పడఁగిపలుకు

విని యదరిపాటుమై లేచి విహ్వలాత్మ

యైన సతిఁ గాంచి పల్కు సిద్ధార్థుఁ 'దబల :

యేమికారణ, మిందుల తెఱుఁగఁ జెప్పుమ.' 36

క. నావుడుఁ బెప్పట కాసతి

భావం బెడతెగక మిగుల వగలం బొగలం

గా విభుఁడు పలువితమ్ముల

నావెలఁదుక ననునయించె నది చెప్పింపన్. 37

తే. గీ. అటు లనునయించు పతి కిట్టులను మృగాక్షి

" నాథ ! నెప్పెడిదేమి , యీనాఁడు నాకు

పేకటియొదవె నద్దాని వెర వెఱింగి

ఁబించుముదమున నేను నిద్రించుచుంటి. 38

మ. లకటా ! యియ్యది యెట్లు చెప్పనగు నాథా ! నిద్రలో నొక్క పా

డుకలం గంటి, న దెట్టి దన్న, నిలులట్టు లొక్కమ్ములం జిమ్ముకొం

బొకయాఁబోతు మణిప్రభోజ్జ్వలితమై యొప్పారు చిహ్నంబు విం

తకు వింత న్మోగమం దెలర్ప నెదుటం గన్నట్టెత్తెలాకృతిన్. 39

తే. గీ. 'విచ్చలవిడిఁ దిరిగెడి యావృషభరాజుఁ
బట్టలేకున్నఁ బోవు మీథాగ్య' మనుచుఁ
బలికె నంబరవాణి; యప్పులురు వినియు
నెవ్వరును బట్టలేకుండి రించురేని.

40

ఉ. ఎమ్మెయిఁ బట్టరాక కడునేపునఁ బొల్చుచునున్న యమ్మహో
క్షమ్మును హస్తయుగ్మమున గట్టిగఁ బట్టితిఁ, బట్టిసంచనే
హమ్ముని యార్చి పర్వతసమున్నతమౌ తనుపు స్విదిర్చి పం
తమ్మున నన్ను మీటి చరణంబుల భూమితలం బదల్చుచున్.

41

క. తెంకల నెల్లరఁ బొడిచి ని
రంధుశగతి వరణ మొక్కయంజగఁ బ్రబలా
హంకార మెసఁగదాఁటి త
లం కెల్లర కొదవ నేగె లావు మెఱయఁగన్.

42

తే. గీ. ఇద్ది యొకకల ; యిర నొక్కఁడెట్టు లనిన;
దేవదూతలు నల్వరు తివిరి సవరి
వారముగ నిప్పురమునరు ప్పచ్చ వైఱ
యంతిక నొకండు నాటిన యంతలోన.

43

క. రవి యుదయమందె, మఱి వా
యువు పీఠెన్ ; దాన నద్దియు నిర్వరఁబాఠెన్
వివిధగతి నక్కరము లు
న్నవి దాన" ననంగ సతికి నయ్యనఘుండున్.

44

క. పలుకు నిటు "లబల : విను మీ
క్కల నిక్కల శుభద, మేడ్వఁగా నగునె?" యనం
గ, లలన ధవునకు నిట్లను
బలుకులలో విన్నదనము ప్రబలింపంగన్.

45

తే. గీ. "ప్రాణనాథ : మూఁదవకల యవధరింపు,
'కాలము సమీపమయ్యె నింకఁ దడవేల?'

యనుచుఁ బలు కొండు వినఁబడె నంతట నుప
ధానముదెస నిగిడ్చితి నేను దృష్టి.

46

తే. గీ. అచట దేవర ధరియించునట్టి వస్త్ర
ములు గనంబడెఁ గాని మిమ్ముఁ గననైతి
మున్ను మీరు నాకిచ్చిన చిన్నిమాల
నడుమునం జూడఁబాముగా నాకుఁదోఁచె.

47

క. అందెలుఁ గంకణములు జా
తెం, దిలకింపంగ శయ్య వృథివిం బడె, నే
మందు న్మర్యాదాపట
మొందె స్ఫిథితప్య, ముక్షమొక్కం డఱచెన్.

48

తే. గీ. మీఁద గుండెలు జల్లన మేలుకొంటి;
నిట్టి చెనఁటి కలకు ఫలమెన్నిగతుల
మన యిరువురందు నొక్కరికిని మృతియగు
నంచు నెంచి శోకించెదఁ బ్రాణనాథ."

49

చు. అసు పొందేళ్వరి పల్కుల నివనుచు సిద్ధార్థుండు తా నవ్వి. నీ
తును నాకుం దొనఁ గిక్కరిం గలుగ, దక్కుం జోలుపుతుండు నీ
రు నొకం డుద్భవ మందు, నెన్నటికి నీకు న్నాకు సంబంధముం
డు నిటుల్మద్యవనంబులన్ హృదయమంచు నివిశ్వసింపందగున్.

50

క. ఆని యనునయించి మఱి యి
ట్లును సిద్ధార్థుండు "దుఃఖమందు మునుఁగు ఖా
జనుల కుపకారములు నా
కొనరింపఁగవలసి యున్నచో గజగమనా :

51

క. ఏ నేమార్గంబునకై
పోసుంటివో యట్టిమార్గమున కీవును రాఁ
గా నయ్యెడి శోకింపం
గా నేటి" కటంచుఁ బేర్చి గడఱకొనంగన్.

52

అ. వె. కౌగిలించుకొని మొగమున మొగమిడి

ముద్దుపెట్టుకొని సుముఖిని జేసి

కంటినీరు దుడిచి తాంతకు సిద్ధార్థుఁ

డిట్టులనియె మరల నెనకమెనఁగ.

53

క. “జ్ఞానోపదేశమును నా

చే నెందఱు గాంతు రట్టిశిష్యులలో ని

న్మానింతు నగ్రగణ్యుగ

నీ నా సంబంధ మెందు నిక్కంబ సుమీ.”

54

తే. గీ. అని యనేకగతుల నాపె ననునయించి

చెల్మినమకూర్చి సంశయచ్చేది యగుచు

మరల నిద్రింపఁజేసి యష్మానఘనుఁడు

తగని యాలోచనమునఁ జిత్తము కలంగ.

55

అ. వె. ఉండునంత మున్నునుపదేశ మగుగతి

నమరవరులు పల్కి నట్టి పల్కు

లపుడు వినఁగనయ్యె; నయ్యెడఁ జిందుర్ందు

కర్కటఘ్నఁ డగుచుఁ గాగ్రిలుచుండె.

56

మ. అపు డద్దేవత లాడువాక్యములు సిద్ధార్థుండు యోజించి స్వ

ప్సపుభంగిం దిలకించి లోకులను విజ్ఞానోషధిం బావరో

గపథాపాకృతులం బొనర్ప మతి సంకల్పించి పోనెంచి న్నే

హపు సంబంధము ద్రొంపలేక కడు మోహాయత్తుఁడై క్రమ్మఱన్. 57

క. వెనుదీయు మనము జ్ఞాన

మునకుం దానకము చేసి పూర్ణస్థైర్య

మునుజెంది యశోధరవం

కను దృష్టివిగిడ్చి మిగులఁ గరుణార్థుఁడై.

58

తే. గీ. అపె యవయవసౌప్తవ మరసి యరసి

తనివిఁ జెందఁగలేక నితాంతరాగ

గాఢవిజ్ఞానములు మదిఁ గదిసి పోరఁ
దుదకుఁ దోనెంచి తద్రదచ్చదము గాంచి.

59

మ. మృదులం బంచు నెఱింగియు నిను సమున్మీలన్మనోజాగ్నిదా
హదశ నిర్దయబుద్ధినై ప్రతిపదం బత్యార్తినొందించు నా
యదయత్వంబు సహించి స్వీయమగు రాగాఢ్యత్వము స్వీడ కో
యశరంజా : నెలవిచ్చి పంపుము కృపాయత్తైకచిత్తంబునన్.

60

తే గీ. మది నహింసయ పరమధర్మం బటంచు
గుఱు తెఱింగియు నినుఁ గొన గోటిపోటు
లం గలంచితినన్న చలంబు విడిచి
నెల వొసంగుమ యోకుచసీమ : నాకు.

61

తే. గీ. ఎప్పు డేరస ముచితమై యెసఁగు నప్పు
దారసమ్మన నా హృదయమ్ముఁ గరఁచు
నీకు నాకు ఋణము తీత నేటితోఁ గ
నుంగదా : యానతిమ్ము చనుటకునాకు.

62

క. అని తత్తదవయవమ్మలఁ
గనికర ముట్టిపడ నడిగి, కాంత విడిచి శ
య్యను డిగ్గి ప్రదక్షిణముం
బొనరించె స్మాఁడుసార్లు పూర్వాభిరతిన్.

63

వ. అట్లాసర్పి వెండియు దానింగూర్చి.

64

క. నెయ్యంబునఁ దగు మామా
కయ్యములం దొదవు గాఢకష్టంబులు నీ
వెయ్యెడ నోర్చితి విక నో
శయ్యా : నిను పీడెదను నొసంగుము నెలవున్.

65

వ. అని వెండియు.

66

సీ. అనవరతంబుఁ దియ్యని పల్కులం బల్కి
ముదముగొల్పెడి కీరముఖ్యులార :

గాఢాంధకారంబుగలఁచి సంతతదీప్తిఁ

బరఁగించు రత్నదీపంబులార !

యనుపదంబును మమ్ము నంతరమ్మనఁ దాల్చు

తలశల నిల్వబుద్ధమ్ములార !

పరిచారికలభంగిఁ బరిచర్య సల్పుచుఁ

బొల్పారు జంత్రంపు దొమ్ములార !

తే. గీ. యరమర యొకింత లేక రాయమున మైతి

దనర వాసించు మేల్పుగంధమ్ములార !

తక్కుఁగల్గిన యోపదార్థమ్ములార !

పనివి దయయుంచి నన్నింకఁ బంపుఁడమ్మ !

(67)

వ. అని బయలువెడలి యతుడు.

(68)

మ. ఒరకొం తేగును, సంశయించును; సముద్యుర్జత్వముం జెంచుచే

తొకకొం తేగు, యథాస్థితిం గను; నిరుద్యోగమ్ము వాటింపు; చె

స్కకుఁ దోతెంచుట కిచ్చగించునట ! సన్న్యాసార్థియే యాను గా

కకటా ! యెవ్వనిచేని శర్యమగునా ? యర్థాంగి పర్జించుటల్.

(69)

వ. పదంపడి యెట్టలేటు నిద్రించుచున్న కాంతాజనమ్ముల మధ్యమ్ము

నుండి నిశ్శబ్దమ్ముగ నడిచి మందవాయువులు గమనానుహత్యంబు

సూచింప మెల్లనఁ జెప్పుని లేపి కంటరంబు నాయిలంబు గావంపుమని

కలతెలుంగు వచించిన వాడిట్లనియె.

70

చ. మిసిమి నెసంగు ప్రాయమును మేటిసిరు ల్కడలేని రాజ్యము

స్రసికతయుం బసందాసఁగు రాకొమరుండవు సాధ్వియైన నీ

దుసతి నరారణంబ విడి దొంగతనమ్మున రాత్రివేళ స

న్యసనము పూననెంచె దకటా ! సుఖమౌన విరాగ మేలికా.

71

చ. స్థలమునఁ బండఁగావలెఁ బ్రసాదమటంచును సాధ్వు లిచ్చు బి

క్షలు గ్రహియింపఁగావలెఁ బాసంగదు వేళకుఁ దిండి తిన్నచో

నిలువఁగరాదు నిల్చినను నిల్చినచోటఁ బరుండరాదు నీ

తల మగునే యతిత్వమును దాల్చుటయు స్మరపాలనాలకా.

72

మ. అడవు ల్పాపులతోఁటలే ? గుహలు క్రీడాగారవారంబులే ?

మడుగు ల్పావులే ? స్రూరసశ్వములు నమ్మన్వచ్చు బంఠ్రాతులే ?

నదిప్రామంపుఁ డలోదరిమణిని నన్యాయంబుగా డించి పో

యెడువాని స్పృహ నే మనంగలదు ? మేలే ప్రాయమం దిప్పనుల్ : 73

చ. కొడుకులఁ గూఁతులం గనియుఁ గొండాకకాలము వారిప్రోవు మే

ల్లుడిచియు వార్ధకం బొడవఁ గోరికలం దిగఁద్రావి రాజ్యముం

గొడుకుల కప్పగించి కయిచోఁదగు సస్త్వసనంబుకోస మి

ప్పుడ ప్రయతించె దక్కట ! నృపుం గడు దుఃఖపరీతుఁ జేయుచున్.

క. అని పలువితముల బోధిం

చిన చెన్నునిమాట విశ్వసంపక తగుభం

గిని వానికి జ్ఞానమ్ముం

బనుపడఁగాఁజేయ వాఁడు భయభర్తులతోన్. 75

వ. కంటకమ్మను తేనియశ్వమ్ము నాయిత మొనర్చిన నద్దాని నధిష్ఠించి

దేవతలు ఖరధ్వజంబున కస్ఫుటత్వంబు సంధింప నవలీలఁ బ్రాకారం

బులు దాఁటి శీఘ్రగమనమ్మున నొకమహారణ్యమ్ము చొచ్చి దేవతా

ప్రభాషమ్మునండెసి వారువంబుతోడ నడచివచ్చిన చెన్నునిం గాంచి

యిట్లనియె. 76

తే. గీ. గాలి కెనయగు నీకంటకంబుతోడ

నడుగు వెనుకకుం బడకుండ నడిచి వచ్చి

రాజభక్తియు నీదు పరాక్రమంబుఁ

దెల్ల మొనరించి తీవు నాయుల్లమునకు. 77

తే. గీ. రాజ్య మేలఁగఁ దలఁచిన రాజతనయు

మీఁద భక్తియు విశ్వాస మాదరంబు

భృత్యులకుఁ గల్గుఁ గాని రాజ్యేచ్ఛలేని

వానిఁ గొల్తురె నీవంటివారు తక్క : 78

వ. మణియు శోకత్యాగంబునకై చనుచున్న నన్నుంగూర్చి శోకంబు వద

లుము; పురుషున కర్ధదాయాదులుదొరకుట సుకరంబుగాని ధర్మదాయా

దులు దొరకుట దుర్లభంబు, ధర్మంబు నమయు మపేక్షించునది రాదు. అశాశ్వతమగు దేహముల మతిమంతు లాస్థయొనరింపఁ దగదు. రావున నీ వీకంటకంబుతోడఁ బురంబునకుం బోయి మజ్జనకుండు నన్ను మఱచునట్లు హితోపదేశంబు తొనరింపుము. 79

క్ర. వగవఁగ వల దని నొడువుము

యుగములు గతియించినను వియోగము మాన్పం

దగువారు గలరె ? నిత్యం

బుగ మృత్యువు వెంట నంటి మొగియుచునుండన్. 80

వ. రావున జననమరణరాహిత్యంబునకై సన్న్యసించి యిక్కానలయందుఁ గందమూలాశనుండనై జీవయాత్రినడుపుదు నని పెక్కుభంగుల నుపదేశించు రాజకుమారుం గాంచి సంతాపవిక్లబుం డగుచుఁ జెన్నుండి ట్లనియె. 81

తే. గీ. 'నరవరాత్మజు నొకనిఁ గానలకుఁ బఁచి

చెప్పవచ్చితివా ? యోరి! చెనఁటి' యనుచుఁ

జుట్టములు నన్ను బెనువంతఁ దిట్టుకొఱుఁ

బట్టణమునకు నిపుడేల పంపె దయ్య. 82

క. నామనము నాకు వశముల

గామికఁ జింతింతు ఘోటకముతోడ నినుం

గామించి ఘోరకానన

సీమకుఁ బంపం దలంపు నేయునె నాకున్. 83

ఉ. దీపములేక పాడువడి దీప్తిదొరంగిన యింటిమాడ్కి ను

ద్యాపితచంద్రబింబమయి యాఱిడిపోయిన మింటిమాడ్కి నీ

పొవును బాసి కీడ్పడిన పాడుతురంగముతోడ నేగతిం

బాపిని బోదు శాక్యపురపాలకుపాలికి రాజబాలకా. 84

పీ. తండ్రివేగతి వృద్ధుఁడ్యజియింపఁగాఁదలం

చితివి ధర్మమును నాన్తికుఁడువోరె

పనిత నేగతిఁ బతివ్రత వీడి మఱపుఁగై

కొం టుపక్రియ కృతఘ్నుండువోలె

బాంధవం బేరీతిఁ బ్రాపుఁగోరినవారి

పదలితి యశము దుర్వ్యసని వోలె

దాది నేపగిది గౌతమిని వర్జించితి

నిండువిద్యను బ్రమత్తుండువోలెఁ

లే. గీ. జాపుపుట్టువు గల్గు సంసారచక్ర

మునకు భీతిల్లి యివి యన్నియును వదలఁగఁ

దలఁచితివి గాని నీడు పాదములె గతిగ

మనెడు నన్నెట్లు వర్జింప మనసు పుట్టె :

85

క. అనుచుఁ బెనుపంతఁ బడుచె

న్నుని గని శౌద్ధోదనియు మనోగతి ధైర్య

ప్రణయంబుఁ జేసికొని యి

ట్లనియెం గుతుకము విరాగ మనుసంధింపన్.

86

చ. పృథగ్జాతులగు దేహులయందు నానాభావంబు నియతంబని యెఱింగి
తేని మద్వియోగంబునకు విచారింపకుము. ఎన్ని జన్మంబుల నెం దెం
దఱితో నిట్టిసంబంధంబు లెన్ని యెన్ని వహించితిమో యెఱుంగు
దువే, ఏను ముముక్షుమెయి సన్న్యసించితిఁ గాని యిష్టబంధుద్వేషంబు
నం గా; దన్యోన్యవిషకులగు బాంధవుల నెన్నటికే నెడవాపుటకు మృ
త్యుదేవత వేచియే యున్నది; నాతోడ నిన్నుం గొంపోయిన ఫలంబు
లేదు. నేను విజ్ఞానం బార్జించిన పిదప నందు నీకు సౌకపాలోసంగు
వాఁడ నీ వీ తురంగంబుతోడం గపిల వస్తుపురంబున కరుగుము విచా
రింపరు మనికంటకంబుం గాంచి యిట్లనియె.

87

చ. అడలకు ముష్ణవారి నయనాంచలపూరిత మౌచుఁ జెక్కలం
బడి దిగజాత నాల్కదిగ వంచిపదంబులు నాకఁబోకుఁ గీ
డ్వడకుము నీకు నాకు ఋజుబంధము తీఱెను నేఁటి కింక నీ
వదినపరిశ్రమంబు పరివక్తవలప్రదమౌ హరీశ్వరా.

88

వ. అనుచు శంఖపక్రగదాదిరేఖావిభ్రాజితం బగుచేలఁ బెక్కుసా ధ్లాడ
లంతయు నిమిరి నాయవరాధంబు సహింపుము పొమ్మని యానతిచ్చి
తనమేని సొమ్ములు డులిచి వేర్వేలు సభిమలించుచుఁ దెమ్మునిం గని
యిట్లనియె. 89

ఉ. ఈవలయమ్ము లెంతరును హెచ్చు లనం దగదేఁ బ్రశస్తము
శ్రీ వెలుఁగొందు సీమణులచేరులు గాంచితె, పేమునేల నా
నావిధభూషణంబు లివి నా దె మజ్జనకుండు పిన్ననాఁఁ
దీవు ఛరింపుమీ యిఁక మఱేటికి నా కిటు సన్నుసించితిగా. 90

క. పాణిమునకంటె హెచ్చిది

దీనిం దీసికొని వేగఁ దెరలిచను మటుం

చాన్యవనందనుఁ డశ్వము

పై నెంతయుఁబేర్చిఁ జూపి పడపడి యనియెన్. 91

శా. చెన్నా : మజ్జనకుండు నాకయి కడుం టీర్ణించు భోకంబు నా
పన్నెరం దెటులేని శీఘ్రముగ నేపత్తున్ బరిష్టేయమై
యెన్నంగాఁ దగు వస్తువుం దెలిసి సీవీహుటలే తెల్పిచ
ధృన్విరేజము సంతసంబుఁ గనున ధైర్యము సందింపుమా. 92

వ. అని యనిపిన వాడును గరభృతఖలీనం బగు కంటకంబుతోడఁ జన
లేక చనలేక వెనుకఁ జూచుచు రాజపుత్రుని చెయ్యల కచ్చెరువండుచు
వచ్చి నత్రోవ యెఱుంగక కపిలవస్తుపురాధిముఖుండై చనియె. 93

మ. అటు లాచెన్నునిఁ బంపి చేరె నట సిద్ధార్థుండు స్వర్గంబు మా
ఱట నాఁ జెన్నగు వింతిసారుపురికిం బ్రాంతంబునందుం గురు
ట్టుటలీపక్వఫలప్రసూననిచయప్రచ్ఛాయధారాలల
త్తటరమ్యోన్నతరత్ననామకకుభృద్ధర్మంతరాశ్చరిగా. 94

వ. ఇట్లు ప్రపంచవరమార్గజ్ఞాసాకందశీతలబగు దెందంబున సమ్మయా
దేవీనందనుండు సకలరాజ్యభారంబు పరిర్యజించి యతివేషమ్మున
నారత్నగిరి కెలంకలఁ దిరుగుచున్నంత. 95

తే. గీ. తమమునరుఁ బ్రాణిపోక కాంతలకు జోక
వదసుమాన్నించు నైకపాపపరిపాక
మాకులత్వవిరోధై కఘాకలోక
మేగుదెంచెను సలవోక వేగుఁబోక.

96

చ. తమి యను గోపకాంత భవభంబనుకుండను జ్యోత్స్న పేరి క్షీ
రములను దోడువెట్టి భగరావము కవ్వపుమ్రోతగా నిశాం
తమున యధిస్మథించి గళితంబగు వెన్నను ముద్దచేసి త
క్రీమునరు మధ్యఁ జేర్చె ననఁగఁ దగె వెన్నెల పేగుఁజుక్కయున్.

ఆ. వె. ఒడ్డు చిటిగి లోనఁబడ్డ గంగావారి
తిరుగఁ బంక మెడలి తేఱునాటి
చెలుపు గలిగె వెన్నెలలకుఁ బ్రాభాతిక
వ్రభలు మెల్లమెల్ల బలియుకొలఁది.

98

క. మానితమగు వేసమునఁ గ
శానిదియు నిశీధినీవిలాసినిని దమో
మానం బుడిపి కరంచిన
పాసుపుపై వలువ యనఁగ భాసిలె నభమున్.

99

చ. పడమటికొండ లేటిచెలువ ల్తమమాతులు సాచి నాకఁగా
నుడువతినింబమందు నెలపుండిన యిట్టి సుఖించెఁ; బ్రాచియ
న్నదఁతుక భాస్కరప్రసవబాధకుఁ దాళక మూలుచుంచెనా
వెడలఁ గపోతహంకృతులు వీనులకుం గడుసొంపు నించుచున్. 100

సీ. ఎంతవానికి వచ్చె నెంతదుస్థితి కటాః

యను వెరంగున వెల్లనయ్యె దెసలు

ఇది రాజసుతులు చేయవలసినపనులు

గావు కావంచుఁ గాకంబు లఱచె

జగములం దున్న యజ్ఞాన మింక నశింపఁ

గల దన్నవగిదిఁ జీకట్లు విరిసెఁ

దొలఁగు నీగతి సర్వమిర్మతంబు లటంచు

నొడుపుపోలికఁ జక్కలడఁగిపోయె

తే. గీ. దుష్టు లీగతి వాపోవుదు రనుకీతి

నెవఁగె నుప్రోద్ధితక్రూర మృగరపంబు

జ్ఞాన ముదయించు నింక నీకరణిసనుచు

వింట నుదయించెఁ బిచ్చుక కుంటువేల్పు.

101

సీ. భూసురార్థ్యప్రదానానివిచ్చిన్నమం

దేహఽణాస్పృహదీప్తి యనఁగ

నుదయించుచున్న సూర్యుని నెమర్కొనఁబోవు

కమలిసీగాఢరాగం బనంగఁ

జక్రవాకీ హృదబ్జమునుగడి పైకి వె

లలిపాణు శోరానలం బనంగఁ

బ్రసవవేదన వడు ప్రాచిపై దిగఁదుడ్చి

పాఱఁబోసిన రక్త నీరమనఁగ

తే. గీ. నబ్జవైరికి నిసిఁ బెండైనచోట

జంపతులతైన దేగాటసమయమందు

భూమిపైఁబడినట్టి బుక్కామనంగఁ

బొలుపువహించెఁ జక్కఁగాఁ బూర్వసంధ్య.

102

చ. కలువలు నిద్రివోవ రతికాంతుఁడు తూపులు మూల వైవఁ జు

క్కలనడత్రోవ రక్తతరకాంతులఁ జక్కనగా చలాహకం

బులకుఁ గుసుంభచేలముల పోలిక రా వెలసెం జగంబు క

న్నులకు వచింపనేరని వినోదముగా నునుసంజ తూపునన్.

103

సీ. హరిహరబ్రహ్మల యాకార మగువేల్పు

వేదత్రయీ స్వరూపోదయండు

ఘాతైకదృష్టిసంకోచప్రదకరుండు

కోకకాంతల పుణ్యకోరకంబు

పద్మినీకాంచకుఁ బ్రమదమిచ్చు బొజుంగు
పంచేంద్రురూపులఁ బ్రబలుజ్ఞాన
కాలచక్రముఁ ద్రిప్పఁగలనేర్పు గలతేఁడు
గగనలక్ష్మికి వింతగలుగుతొడవు

తే. గీ. ఏకచక్రరథంబునఁ నేగుజోడు
చీకటులగొంగ కలువలసిరికి దొంగ
వేవెలుంగులదొర ప్రభవించె లోక
బాంధవుండగు నాసప్తనైంధవుండు.

104

ప. తననిసి నేఁచఁబో నిరులు దయ్యముఁ దాన వదల్చి దాని ప
ద్మినివిరులం దళిచ్చులము మీఱఁ బగం దగిలించి లేచిపో
యినశశి కోపరక్తి నలిసింద్రకరాహతిఁ గ్రాఁగి వెల్లనై
మునిఁగె నపత్రీపం దుదకు మూఁడిన యాపద వార్ధిలోపలన్. 105

సీ. నలినకుట్మలశయానమ్ములైన మధువ్ర
తములు లేచి శుభధ్వనములు నేయఁ
బతులఁ గూడిన జక్కవలు విలాసరసంబు
తోఁ గృతజ్ఞతమై నెదుర్కొనంగఁ
జేదోయి నొదలఁజేర్చి భక్తులు శుభ
స్తుతులు వాడుచు నమస్కృతులు నేయ
వారాంగనానురాగరూఢి పగిది న

స్థిరమైన నీరెండ దెసలఁ బ్రాఁక
తే. గీ. నొక్కతేజినిగట్టి రయోద్ధతముగ
నొంటికాల్తేరు పిచ్చుకకుంటు దోల
అస్తభూధరసందర్శనైకదృష్టి
భాస్కరుఁడు మింటితెన్నున బైలువెడతె.

106

సీ. పద్మరాగప్రభావటలిచేఁ బూయంగఁ
బడిన పోలిక నొప్పెఁ బర్వతములు

అరుణవల్లవచయవ్యాప్తంబులై నట్టి

వగిదిఁ బెంపెనలారెఁ బాదవములు

రక్తచందనసమాస క్తనీరంబుల

నియతిగాఁ దసరారె నిర్దురములు

శోణాంబరగ్రామ శోభాయమానంబు

లైన ఖాతిఁ దనరెచ్చె నఖిల దిశలు

తే. గీ. తపసునారాధనము చేయఁదగినవస్తు

వులను సమహృద్బుద్ధులొనియె నీభూపురంధ్రి

యనఁగఁ దనరారె నివి యన్నియును దలంపఁ

బ్రబలి నీరెండఁ దిక్కుల బలియుకొలఁది.

107

వ. ఇట్లు జగద్బాంధవుండు సర్వలోచనానందకరఁబుగా వెడలుటయు
సర్వార్థసిద్ధుండును.

108

క. దండంబుఁ గావించేల క

మండలువుం దైవమహిమ మార్గంబునయం

దుండం గని తనకై సుర

తండము పంపె నని వానిఁదాల్చి కడంకన్.

109

చ. వెడలిన చిత్రభానురుచివీచిపరంపర మేనిపై వెనం

బడుటకుఁ గాని తద్గిరికిఁ బార్శ్వమునుండియు రాజుపీఠీకై

యడవిఁ గలట్టి యేకపదినారయుచుం గని వీడు సొచ్చి దో

సెఁడు యవలం గ్రహించె నొకయింటికి యేగి సముద్ధరంబునన్.

110

సీ. సరిగంచు నెఱిమించు చల్వవల్వలు చాల్చు

లలితుండు కావిశాటులు ధరించెఁ

బైఁడిపాత్రికలందుఁ బరమాన్నము భుజించు

రారాజు మాధుకరంబు గుడిచె

దూదిపాప్పులమీఁదఁ దూఁగుటుయ్యెలలూఁగు

భోగి తృణాంకురంబుల శయించెఁ

బొలుపారు క్రొత్తపూఁజొదరిండ్ల విహరించు

ధాగ్యశాలి యరణ్యపటలిఁ దిరిగె

తే. గీ. నెండకన్నును వానకన్నెఱుంగ కతుల

రత్నసౌధంబులఁ జరించురాచగున్న

శీరవాతాతపంబులవాతఁ బడుచు

బడుగు జడదారిరాయని పగిదిఁ దిరిగె.

111

వ. ఇట్లు సన్న్యాసియై ప్రతిదినంబును రాజగృహపురంబునకుం బోయి

యొక్క గృహంబున యాయావరంబుఁ గొనుచు రత్నగిరిగుహాము

ఖంబున వసియించుచున్నంత నటఁ గపిలవస్తుపురంబున.

112

తే. గీ. తన్ను వంచించి పతి నిశీధమ్మునందు

నెచటి కేగుటయును నిద్ర నెఱుంగనట్టి

సతి యశోధర యెప్పటిచండమునను

వేగుఁబోకకు మేల్కొంచి వెఱుంగువడుచు.

113

గీ. జగమెల్ల సుప్రరాశము చేయఁగాఁజాలు

చంద్రుఁ జాసిన యాకసంబుమాడ్కిఁ

బనివానితనము తోఁపఁగ బిగించిన రత

నంబు జాతిన వలయంబు పగిదిఁ

బ్రతిబిఁబమును జూపు పటిమంబుగల మించు

తక్కు గోల్పడిన యద్దంబు థాతి

నెంతైన విలువ చేయింపింపఁజాలు నీ

రంబుఁ గోల్పడిన హీరంబు రీతిఁ

తే. గీ. బ్రాణనాథుఁడు లేని తల్పంబు చూచి

‘కలలు నిక్కలలా ? యంచుఁ దలఁచు నాకు

నేఁడె సిద్ధించె నీనాటి పాడుకల ఫ

లం’ బనుచు నెంచి గుండియ ల్లల్లరవఁగ.

114

క. చెలులఁ బిలిచి యడిగిన వా

రలు ‘మేము నెఱుంగ’ మనుడు రమణీమణి య

గ్గలమగు శోకభరంబున

నలమటఁ గొని మగుడ ధైర్యమంది పడవనె. 115

క. మందురలోనికిఁ జని యల

దుం దురగము లేక యుంట తోవ్తోడ సతల

డెందేని జనుట యెఱిఁగిం

పం దారుణదుఃఖభరము పరవశఁదేయఁ. 116

కా. సంసారంబు పరిత్యజించి యెటలే సన్యాసిగాఁబోయె రా

డ్డంసంబంచును నిశ్చయించుకొని యాయబ్బాక్షి మూర్ఖిలైః ను

త్తంసీభూతిములైన పూవు లుపర్యత్యం బాత్మలోనెంచి మేనె

హింసం డెందక యుండఁ దల్పగతిఁజెందె స్నేల సల్పిర్కలనె. 117

క. రణారణికగా నా

రణించిరి పౌరులెల్లఁ గలగతి, సతియ

భ్యర్ణమున నుండ నృపసుత

పూర్ణశాంకుండు లేచిపోయె నటంచునె. 118

తే. గీ. చంద్రుఁ డస్తావనీభృత్తు చాటువడిన

కాలమున భంగములు గను పాలకడలి

రీతిగా నల్లకల్లోలమై తనరెచ్చె

గపిలవస్తువురంబు తత్కాలమంను. 119

ప. పిదప శుద్ధోదనుండును దదుదంతంబు నేపకముఖంబుగా చిని పహా

మాత్యపురోహితుండై కుమారాంతఃపురంబు సొచ్చి యచ్చటి రాచలి

వారల నడిగిన వారును గుమారబహిర్గమనంబున కచ్చెరుపలదుచు

నిట్లనిరి. 120

కా. ద్వారంబుల్ బిగియించి యున్న వెటు శ్రీప్రారాధముల్ బాఁడెనో :

యేరీతి నృముఁ గన్మోఱంగి చనెనో : యేమందు మోదేప : దై

వారంభంబుల కడ్డులే డినుట సత్యంబయ్యె ; నాకాశనం

చారంబుం గొని యేగె నంచు మదిలో శంకింతు ముర్ఖీశ్వరా. 121

మ. అసప్తమః కుష్టోదసుండుసు నమాసుషకృత్యంబుగాఁ దలఁచుచుఁ బురో
హితామాత్యుల పంకకుం జూచి “మీరిరువురుం దగినవరివారంబుతో
సకలదేశంబులు వెవరి టమారుం దోడ్కొని రండు, మీవచ్చుపఱ
రేసును పన్నపానంబులు విసర్జించి యీశ్వరాలయంబునం దగిన
బుల్బాదిశాంతిక్రియ లొనర్చు చుండు” ననిన. 122

ప. వారుం జనిరి నృపాలకు

మూరాన్వేషంబునకు నమస్తదిశలకుఁ

మూరారణ్యంబులకు న

మీరజపంబులగు హరులమీఁదఁ గడంకన్.

123

తే. గీ. ఒడ రెఱుంగక మూర్ఖిల్లియున్న యయ్య

శోభరకుఁ దెల్పిరా నంత సుదతులెల్ల

సూటించిరి మది తాల్కి నోననించి

పడునవస్థకుఁ దగిన సంభాషణముల.

124

పీ. స్మవతి యన్నిస యమాత్యపురోహితులు తోడి

కొని రాకయుందురా యనెడివారు

శార్యపంశం బింక సతియగుఁ గాఁబోలు

నంచు లోలో విలపించువారు

నింప తంద్రయె కాని యితఁడు రేపో నేడొ

మరలివచ్చునటంచుఁ గెఱలువారు

సఖిలరాజ్యమువీడి యకట సన్న్యాసి కాఁ

బోవునే యని మదిఁ బొక్కువారు

తే. గీ. అతిసుకృతవంతుడైన శాక్యనరపతికి

రాఁదగినయట్టి దురవస్థ కాదటంచుఁ

జెనఁటిదై వముచేత దూషించువారు

నై రి యాబాలగోపాల మఖిలజనులు.

125

మ. ఇట్లు కపిలవస్తుపురం బిల్లకల్లోలంబుగాఁ గుమారవిరహోయాసంబున
నన్నపానాదులు మఱచి చింతించుచున్న దివారాత్రంబు తెఱుఁగఁబడ

కుండ సప్తదివనంబులు గడచె; సట్లు రాజదంపతునిచే నింటి కనుచు
బడిన యా చెప్పెదను. 126

౮. మును పౌత నిముసంబున కే

గిన మూర్గము మిగులవలతఁ గీడ్వడుచుం దా

నెనిమిది దినములకు సృడ

చెను దురగభరీస మొక్క చేతం గొనుచుకా. 127

౯. పూరియు భానముల దిన కపూర్వముగా సకలించుచుం దదా
రారము లోఁ దలంచుచుఁ జొరారము వాసినమోము సారెట
న్నారెటఁ దత్తిపోవని దెస న్నిగుడించుచుఁ దేరె సాదితో
వారువ మర్కవర్జితనభంబున నొప్పు పురంబులోనిదిన్. 128

సీ. కలనై స జంతుహింసలఁ దలంపనివాఁడు

వేటాడఁ బోవునే విపినములకు ?

మన్నరాజ్యం బేనియును నొల్ల ననువాఁడు

పెడలునే రిపురాజ్యవిజయమునకు ?

నందంపు మేడలయందు పర్తిలువాఁడు

పసియించునే రిత్తవసతులందు ?

దలిదండ్రిలందు మెత్తనిబత్తి గలవాఁడు

రారుండునే యిన్ని రాత్రులకు ?

తే. గీ. ననుచుఁ బలుపలువితముల నాడుకొనుచుఁ

దొలఁగుకన్నీరు పెక్కురాల్యలుగ సాది

కరధృతభరీసమగు కంటకంబుఁ జూచి

పౌరులందఱు నొకపెట్ట బారు చునిరి. 129

వ. అంత నారాజపుత్రవిరహితంబగు కంటకంబు రాక యొకరి యొకంబున
నొకరువిని. 130

తే. గీ. వెనుక రాఘవు నడవి కంపించినట్టి

స్యందనముపెంట సారేతజనము పగిది

“రాజపుత్రుఁ డేమామెరా” యటంచు
నడుగుచును సాది వెనువెంటఁబడిరి జనులు.

131

తే. గీ. “ఏరికేనియు నపకారమెన్నఁదేనిఁ
జేయఁ దలఁపేనిఁ బుట్టుని సిద్ధిమూర్తి
దేవతాసన్నిభుండు వర్ధిష్ణు వతని
నెచట వసియింపఁజేసితివేమి చెపుమ”

132

చు. అసుచుం ద న్నుతిపంద్రమై నడుగుపొరానీకముం జూచి ‘హా!’
యసుచుం జెన్నుడు గడ్గదస్వరముతోడై మాట తొట్టిల్లఁగా
‘మనరాచూలియె రంటరంబు గృహిభర్తంబు న్నునుం గూడ వీ
డెను దాఁ జీమలు తూటరాని వనవాటిం గూర్చిచిత్తంబునన్.’

133

ఉ. నావుడు నెట్టరేలరు మనంబులు క్షుంగఁగ వానిపల్కు ల
స్త్రీ వినిసట్టి పౌరులు పెత్తిల్లు మనన్ హృదయంబు స్రయ్యలై
పోవఁగ మూర్చ చెంది పడిపోయిరి; తక్కిన పౌరు లట్లు వా
పోవుచు వానివెంటఁ బడిపోయిరి శూన్యతరేంద్రియంబుగన్.

134

ఉ. “ఎచ్చొట్టు రాజసూతి వసియించిన దయ్యదియే పురంబు ను
మైచ్చట రాజసూతి వసియింపని య్యదియే వనమ్ము మా,
కెచ్చట నుండెనో యిచటి కేడెన పోయెద” మంచు వేడఁగాఁ
జొచ్చిరి దారికడ్డమగుచు న్మృతిలేనిగతిం దురంగమున్.

135

చ. ఇట్లు సముద్రంబు వెల్లివిరిసినగతిఁ దండోపతండంబులుగా నిండిన
పౌరమండలం బెడమీర యుండు రాజమార్గంబునం బోవుచుండ
గవాక్షమార్గంబులు తెఱచి.

136

తే. గీ. రాఁగలం దనునాన నిరాశగాఁగ
రాజపుత్రుండు లేని వార్వమును జూచి
యట్టై వాపోవు తరుణుల యాసనములు
వట్టవగలింటి చంద్రులఖాతిఁ దనరె.

137

చ. తనయుఁడు రాఁగలందులకు దైవగృహంబున నొక్కదీక్ష గై
కొని తపమాచరించుచు సగోత్రులతోడఁ బురోహితుండు చె

పైసగతి శాంతివక్రియలు వేయువిధంబులఁ జేయుచుండె ప
ల్యని పెనుచంచితో గవలవస్తుపులీంద్రుఁడు భిన్నచిత్తుడై. 138

క. చను దేనిం బగ ఆనిఁజు

పీస వాఁకిం గొంచు సాది పీటినిఁ జనుదెం.

చినగతిఁ గన్నీ రొలుటఁచుఁ

జనియెం చెన్నుఁడు రాజుదృఢంబునటన్. 139

ప. బట్టు రాజగృహంబుం బ్రవేశించి కుటకంబు స్నితాభిస్తానంబునం గట్ట
పెట్టించినంత నదియుం బృష్ఠదేశం బదల్చుచు రాజపుత్రవిరహదేనా
నూచరింబుగ బట్టు సరిపించినఁ దదాపాపంబునటం బంజరస్థంబులగు
శుకపితపాపావతాదివక్షిగఁబలులయుఁ దర్కిన హయఁబులయు హాహా
రవంబులు విని యంతిపురిపాలికులు తమ రాంతుండు చనుదెంచె నని
వచ్చి యతివ్రహ్మర్షిఁలు దుఃఖంబుగాఁ బరిణమింప మూర్ఛిల్లరి. 140

ప. తొలకరివారివాహములతోయము వెల్వడి యేగుదెంచు చు
చలలతెఱంగునం గృహము చయ్యెన వెల్వడి చెల్వలందఱున్
బిలబిల నేగుదెంచి ధరణీవగసూసుని రామి మోములున్
పెలపెలఁదాట మూర్ఛిల్లరి వేడిరేఁ గందినతీవ లట్లుగన్. 141

చ. బుడుత సరేంద్రుఁ డిల్వెడలిపోయినదాదిగ సంస్కరింపమిం
జడముడి వీడిపోయియును జందిరరేకలు కన్నుమాసియున్
గడిఁది పెడంద కన్నుఁగవరాటుక మాసియు సందమైన య
ప్పడఁతుల మోము లన్నియుఁ బ్రిభాతసితోత్పలకాంతుల దగన్. 142

సీ. సహజారుణములైన చరణంబులటఁ దాసి

దొరలు బంగారుసూపురము లొకట

సచ్చంబులగు చెక్కుటద్దంబులకుఁ దాసి

గళితంబు లైనకుండలము లొకట

గుత్తంబులైన పక్షిజంబులకుఁ దాసి

భగ్గిష్టంబులైన హారంబు లొకట

సంపంబులై సట్టి హస్తంబులకుఁ బాసి

స్థలింబులై న కంఠము లొకట

తే. గీ. నైరతంబుల తెనయైనజఘనములకుఁ

చాసి జాతిన మొలనూల్గివణము లొకటఁ

బడఁగ విలపింపసాగి రప్పడఁతులెల్ల

మేల మాఁబోతు విడిచిన యాలవగిది.

143.

ఘ. ఉసనింపాసిన నాఁటఁగోలెఁ గడువాత్సల్యంబుతో నెత్తి పెం

చిన యా రెండవరాజవత్తియు శిఠాసిచ్చిన్నమైపడ్డ లే

యనఁటింబోలెఁ బడెం గుమారవిరహాయాసంబుచే లేఁగకుం.

దసపం గూడికలేని యాపుగతి పత్సా యంచు వాపోపుచున్.

144

తే. గీ. తొలఁకుఁ గన్నీరుగల వెలందుకల యాన

సముల కతమున నా రాచ నగరమపుడు

వాసచిసుకులు రేకులపైన జాఱు

తమ్మిపూలున్నకొలసు చందమునఁ బొలిచె.

145

చ. ఏడమటి చందిరంబులయి వృత్తములై పొలకండగట్టి క

ప్పడని సరంబులున్ నగలుబాసిన వ్రేకులు గల్గు చేతులం

దిడఁబడ తొమ్ము బాఁదుకొను తామరసాక్షల రీతిఁజూడఁ జొ

ప్పడెఁ బపమానధూతనిజపల్లవతాడితవల్లికాకృతిన్.

146

తే. గీ. మూరుతాహతకమలకుట్మలశయాన

చక్రమిథునంబు లైన నిర్దురిణులట్లు

పరఁగి రిరుగేల తొమ్ములుబాఁదుకొనుచుఁ

గదలు చన్ద్రవకలిగిన కాంతలపుడు.

147

ప. ఇట్లంతిపురివారందఱు పండురుచుఁ జింతాక్రాంతలై మందిరంబులు

విడిచి మందురకడ కరుదెంచి కంటకంబుల జెన్నునింగాంచి పరిపరి

విధములఁ గుమారుని వృత్తాంతం బడుగుచున్నంత నాయశోధరయు.

సీ. రుచములనీఁది కుంకుమపూఁత బురదగాఁ

గరఁగించి కన్నీరుకాల్ప గట్ట

నిష్కారణోధనిర్వాహకము లైన

కౌలికికస్తులు సల్లఁగుమృరింప

వెనుదీయఁగరాని వేడినిట్టూర్పుల

వలుద చన్నుందోయి వాడుదోఁడఁ

బొంగుబొంగునవచ్చి పౌరలు పల్వనివంత

గదియించి కంటగడ్గదికఁ జూపఁ

తే. గీ. గంపమునఁ గాలుచేయు గడ్గడ పడంక

నిమున మైనను నొకచోట నిలువలేక

కాంత లందఱు విలపించు కడటవచ్చి

కంటకముఁగాంచి యిట్లనెఁ గరుణ మొలుర.

149

తే. గీ. ఒడ లెఱుంగని నిద్రలోనున్నవేళఁ

జనియె నాపాణినాఘండు నను మొలుంగి;

యాపుఁ జెన్నుంటు పచ్చితి, రేలరాఁడు

నాప్రియుఁడు చెప్పఘమ్మ ? కంటకమురాన :

150

చ. సడినికఁ బాన్పుమీదఁ గరుణామయుడై నిడురించువాని రా

బుడుతను బుద్ధిలే కడవి మోకలపా తొనరించి పచ్చియుం

బుడిబుడియేడ్చు లేడ్చుచును బొంపిరివోపు విచార మున్నట

త్తడివలె నిత్రతీం బ్రతిపదంబును బొత్తున మోనపుత్తుచే.

151

క. పతియెడ విశ్వాసముగల

మతిగలదానవని నిన్ను మన్నించితి మి

ర్మతి నెచటికీఁ బంపిన నం

గతియును నాతోడఁ జెప్పఁగదదే వాటి.

152

క. సకిలింపకు కన్నీరికఁ

బ్రకటింపకు నీదుకోర్కె పందెంగద : నా

యకునెడపితి వింతటి కం

టకమా ? నామీద నక్కటా, కంటకమా :

153

అ. వె. తెలివిలేని స్నేహితులు గల్గుటయకంటెఁ
దెలివిగల్గు శత్రుకులమ మేలు
మిత్రరూపమైన శత్రువనై శాక్య
వంశ మంతరింప వచ్చితీవు.

154.

చ. అవిరతబాష్పపాతగమితారుణభావములైన కన్నులున్
రపణము లుజ్జగించి నునురాణకుఁ బాసినమేనుఁ గల్గినీ
యువిదలు నీకతంబున నలోయని యేడ్చుచు భర్తయుండియున్
భప్పుడు గతించియుండిన యనాథల చందముఁబొంది రర్వమా. 155.

చ. మగటిమి లేని యీతెలివిమాలిన కృత్యముఁజేసి యిప్పుడి
ప్పగిది నరేంద్రసిద్ధ మద్రువన్ సకిలించిన నేమిలాభ ? మ
మ్మగల విభూషణంబు ధృతిమంతునిఁ దోడ్కొని పోవువేళ నీ
మొగమునముల్లునాటెనె ప్రబోధమొనర్చకపోతి మమ్ములన్. 156.

ర. తెఱవలుఁ బరిచారిరలం

దొఱుఁ గూర్కినవేళ నామనోరథమును నొ
ప్పరికించి మ్రుచ్చిలఁగ నే
డైతి నీమది కెట్లు సంఘటిల్లెను బాబా.

157

ర. అని యిట్లు గుఱ్ఱముంగని

రనిరర ముట్టిపడఁ బల్కఁగాఁ జెన్నుండ
ప్రవృత్తాపజితో నిట్లని
వినిపించెం గతము వినయవినమితములుఁడై.

158

అ. వె. నేను గంటకమ్మ నిందింపఁగాఁ దగ
మమ్మ : కేవలము నిరాగసులము
ప్రభువుడెనఁ గృతజ్ఞభావంబు గలవార
మఘముఁ జేయనోపమమ్మ : యెప్పుడు.

159

ర. అద్దమరాతిరికడ నా

యొద్దకుఁ జనుదెంచి తేజినొగ్గుమటంచున్

పద్మేపుడు పల్కెగ నే

మొద్దుగతిన్ మాటునుద్ది మొట్టిడనైతిన్.

169

ప. పదంపడి వల దని నారం దోచిన పల్కులు పల్కినను పినని
యమ్మహారాజు శాసనం బుల్లంఘింపఁ దగ దని యెంచి దైవప్రేరణం
జేసి తురంగమం బాయితంబుఁ గావించితి, నదియు విశృంభలంబుగా
ఋరంబులం బుడమి నదల్చినను హనుస్వసంబుల నారాశంబుఁ బూరించి
నను దదారావంతులు దైవబలంబునం జేసి యెవ్వరికి నశృంఘలంబు
లయ్యె నంత నారాజపుత్రుండును.

161

శా. ఉల్లాసంబునఁ దేజింకె సుర లోహా యంచుఁ బైఁ బుష్పముల్
చల్ల, నే నొకచెంతఁ బోవఁగ, ఋరస్వాసంబు లేటండు ను
ద్యశ్రిలం ద్రుటిలోనఁ జేరె నొకగాఢారణ్యదేశంబు : నా
తల్లి : యే మని విన్నవించఁగలఁ దద్దైవప్రభావమ్ములగా.

162

చ. పదపడి మేనఁ గల్గు లసదాహువులు మొవలైన సొమ్ములన్
విదిలిచి నాకొనంగి యడవిం జనుచు న్నునుఁజూచి పక్కె “నే
పదతి నోరి : యింక గృహిపర్తనము, న్నినుఁ, గంటలంబునం
బదిలముగాఁగఁ బొం” డనియె, మాటలవెంటడిఁ గన్మోటుండును.

ప. అని తదీయ భూషణవ్రాతంబుఁ బైఁబెట్టిన సర్తలోదరు లుత్తలపాటు
మాని తత్రప్రభావంబున కచ్చెరువందుచు నస్మయింపఁడయ్యె నని నిశ్చ
యించి; రంతఁ జిరకాలపరిపోషణానుయాతప్రేమావేశంబు మరల్చ
లేక గౌతమి యనురాజపత్ని యిట్లు విలపింపఁ దొడంగె.

164

ఉ. నీలములై నమంబు లయి నిగ్గులుదేటి దశంబులై పృథ
గ్మూలములైన నీకురులకు న్నువనందన : మంచి గండపుం
దైలము రాచి దువ్వి పుపుదండలు దాగిచి మేలునేయఁగాఁ
బోలును గాని యిప్పగిది ముండనముం బొనరింపఁ బోలునే.

165

ఉ. మేలికదానిఁ బోలు నునుమేని హారంగు, వెడందతోమ్ము, మో
కాకుల కంటు చేతులచొరము, సింగముపంటి లావునుం,

గీల నడంచు కుత్తుకయు, గిత్తకనుంగవ వంటి కన్నులుం
గాలిలు నరేంద్రసూతి కఱురా : విధి వ్రాసె వనప్రచారముల్. 166

తే. గీ. నీవు పోవువంగఁదగిన పున్నెంబులేమి
వసుధ విక్రమము దురదృష్టవంతురాలు
జగతి నెంతటి పున్నెంబు సలుపకున్నఁ
బ్రజకు దొరకునె నీవంటి రాజు కొడుక : 167

చ. హిమరుచిఁ గేసు గోరులును వృత్తములై తగువ్రేళ్ళు గూడగు
ల్పములును లేత కెంజిగురు వంటి మృదుత్వము నిప్పపూవుతో
సమమగు నాకృతు ల్లిలిగి సర్వనరేంద్రనతంబులైన పా
దములు సహించునే యుపలదంతరఘోరవనప్రచారముల్ : 168

క. కులమును వయసును రూపును
బలమును దేజమును బాహుపాటవమును లోఁ
దలఁచిన నీఁదగు నీకుం
గలనైనను విచ్ఛమైత్తఁగాఁదగు నయ్యా ? 169

తే. గీ. సర్వకృంగారితంబైన సౌధ మందుఁ
బటపుగద్దెయ మంచంబుపై సుఖించు
రాజనము గల్గినీమే నరణ్యమందుఁ
జలికి వానకు నెండకు నైఁచునయ్య ? 170

తే. గీ. అనుచు నెల్లైత్తి బిట్టురోదనముఁ జేయు
గౌతమిం గని తక్కిన కొంత లెల్లఁ
దుందిలచ్చవమానమరందబిందు
భరితకునుమంబు లై నట్టి వ్రతతులై రి. 171

తే. గీ. చక్రవాకంబుఁ బాసిన చక్రవాకి
పగిది సారెకు గద్గదస్వరము తోడ
గౌతమీరోదనంబునఁ గడుపు పగిలి
మరల విలపించె నాయశోధరయు మిగుల. 172

తే. గీ. అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయమాడినట్టి
 ధర్మపత్నిని వదలిన తపము తపమె ?
 ధర్మమునఁ గామమునఁ దాఁటఁదగ దటంచుఁ
 బలురరే మున్ను పెద్దలు పొ్రాణనాథః 173

క. మీవంగడంపుఁ దొల్లిఁటి
 భూవరులను వినవె ? రాజ్యమును విడిచి యర
 జ్యావాసముఁ జేయంగాఁ
 బోవుతఱిన్ సతులతోడఁ టోయి రనుటయున్. 174

శా. శ్రావిస్కార్తములైన కర్మముల భార్యయుట్లుఁ దై గేస్తు దీ
 షతంశ్రంబు లొసర్పఁ బాడి యని శాస్త్రంబుల్ విధింపన్ భవ
 చేతం బెట్లు ననుం ద్యజించె గుణరాశీ ? నాకు రా మాసునే,
 నీతో నుండని యంతమాత్రిన భవన్నిష్ఠాతపోలాభముల్ ? 175

చ. తెలిసినవాఁడ వాడువు, సుధీమణి వాడువు ధర్మచింతయుం
 గలిగినవాఁడ వాడువు, మనఃప్రియర్పత్యుఁడ వాడు వైన నా
 లలఁపునఁ గల్గునందియము దాఁవక చెప్పెదఁ ; నిండ్రలోకమం
 దరి కెరిఁబోఁడ్ల చెల్వముఁ గనం జనినాఁడవు ప్రాణనాయకాః 176

తే. గీ. అప్పర స్త్రీల సౌందర్యమరయ నింద్ర
 లోకమేగితి వంచు నాలోచనంబుఁ
 బూనఁ దగ ; దేల యన, వారలైన నన్న
 దాదిపనితలకంటె సౌందర్యవతులె ? 177

క. తపమున కేగితి పసునొక
 నెపమును నీయెడ విచారణీయంబు చిరా
 దుపచితమగునాయందరి
 కృపయుం బేర్మియును నేవగింపందరమే. 178

క. త్రిదివోపభోగముల నా
 మదిఁ గోరఁబోదు సులభమార్గం జగుటన్

బడివేలకుఁ గోరెద నీ

ముదిత నగుట నెన్నిజన్మములకేని సభా.

179

సీ. తమ్మిపూరేకుచందము గల్గి చెవి దాఁకు

వెడఁదరన్నుం దోయి బెడఁగు తోడ

నిండుజాబిల్లి వెన్నెలవంటి చిఱునవ్వుఁ

దొలకించు తెమ్మోవి కులుకుతోడఁ

గొదమచందరుఁజోరెఁ గొమరారుకుదురై న

చదురు గల్గిన సోగనుదురుతోడఁ

గండుఁదుమ్మెద తెక్కగమి చెల్వమును బిల్వ

సాగు నూనూఁగుమీసములతోడఁ

తే. గీ. జక్కఁదనమున కిక్కయై చంద్రబింబ

మునకు సహపాతియైఁ నీమొగము నింకఁ

బడయనేరని పథమనిర్భాగ్యురాలి

తనము సేయునె దయమాలి తమ్మిమాలి ?

180

ఉ. భానుదశీలునిన్ మగని భావజతుల్యవిలాసరూపవి

న్యాసుని బాసి యీనరణి నాకు ఘటించిన శోకవహ్నికిం

బాసటగాఁగ నామనము వ్రయ్యలు గాక మఱింతఁగాలఁగాఁ

జేసెను రాతనో, యినుము చేతనో ? ధాత దయానుపేక్షఁడై . 181

మ. అనుచున్ మూర్ఖులు నేడ్పుఁ బ్రేలు వితతాయాసంబునం బొక్తు 'హ'

యనుఁ, 'గట్టా మగవారికిం గరుణలేదా ?' యంచు యోశించు, 'న

న్ననదంజేసితె దైవమా ?' యను, 'దయాస్వాంతుండు గా తెంతలో

మనముం ద్రిప్పఁగనేర్చెనో!' యను, 'మహాత్మా ప్రోచరాదా.' యనున్.

చ. రలికితనంబుఁబాసి యిటు కంటికి మంటికి నేకధారగాఁ

గలవరమందుచున్న నృపకాంతను గన్గొని చెంతనున్న కాం

తలుసు మఱింత గద్గదఘనంబుగ నూరడఁ బల్కి రేడ్చుచున్

దొలకరివాన తాఁకుఁగని తూలిన తమ్ములఁబోలు మోములన్. 183

- ఉ. ఓడన ముజ్జగించి దగయున్ విడనాడి సుతుండు రాగ శు
ద్ధోదనుఁ డెంతయుం జపము హోమము నేయుచు దేవశంబునం
గాదిలిమాలి రాక తన కంటకముం దనసాది నింటిరిం
బోఁదరలించె నన్న సుడి పొల్పులుచు నివిని నేల మూర్చిలెగా. 184
- వ. ఇట్లు మూర్చిల్లి కొంతతడవునకుఁ దెప్పిరిలి యొనర్చుచున్న పూజా
పురిస్కారంబులు మఱచి చింతాకృపితరాంతాశతయుతంబుగఁ గంటకం
బుం డెన్నుండు సున్నచోటికిం బరివారపరివృతంబుగఁ జని యాచె
న్ననివలనఁ గలతెజం గెఱింగి దైవపశంబునకుఁ జింతించుచు వంశ
క్షయంబునకు వందుచు చున్నంత నారాశవాడివలన యశోదరాగర్భం
బున నొక సుతుం డుదయింపఁగలఁ డను పలుకు జీవితాశంబుట్టింపఁ
దత్కాలంబు ప్రతీక్షించుచుఁ గపిలవస్తుపురంబున సులడె ; నచట
రాజగృహపురంబున. 185
- చ. ప్రతిదినమట్లు భిక్షరయి వచ్చు యతీంద్రుఁడ పహానుభావయో
గ్యతలను బోరరామినుల కందఱకుం దగఁ దెల్పు ధ్యానని
ష్ఠత గుఱిచూపు నేత్రములసౌప్తవముం భగవద్దనాంశర
క్షితనవరోచిరాగమవిశిష్టమనోహరపర్తృభాగమున్. 186
- ఉ. శాటిక గన్నులద్దుకొని చాఁగిలి మ్రొక్కుఁడటంచుఁ బుత్రులం
బోటులు కొందఱుం పి యతిపుంగవునిం బ్రణమింపఁజేతు ; రే
నాటికిఁ జేటురాకునికి నారులు పొంద తొనంగుచుందు ర
ప్పీటికి వచ్చువేళఁ గనుపెట్టితమంతటఁ దాము విచ్చమున్. 187
- మ. పురకన్యలము నెట్టిప్రాయపు సుతూపు ల్వచ్చి కలఁపించినన్
జిరకాలంబుననుండి డెండిమున రా చెల్వంబు నుధింప, ర
ట్టిరు విష్ణుమ్మన కప్పురిం దిరుగు శాటీధారునిం జూచి సుం
దరుఁ డంచుం బతిఁగాఁ దలంతు రట ! తత్సందర్శ మింతింతయే.
- కా. బత్తింబెంపునఁ బేర్మిగొరఁజమునం బల్కాఱుఁ దన్నుం దదా
యత్తత్వంబునఁ బూజనెయు పురకన్యాసంఘముంజూచి త

చ్చిత్తం బేకగతిం జలింపకయ భాసిల్లుం జగద్వంద్యసం
పత్తిం బొంచుట కేమియబ్బురము తద్వైరాగ్యధారాలతల్ ?

క. ప్రత్యహ మీతెఱుగునఁ ద
త్రత్యచిరంటీజనై కద త్తయవగ్గా
సాత్యంతవారితక్ష
త్కృత్యందై మరల రత్నగిరి దరికరుగున్.

190

సీ. అశనాయ నిరసించి యాహారములు త్యజిం
చి శరీరము కృశింపఁజేయువారు
రక్తమాంసంబుల రహిమించు దేహ మా
త్మకు విరోధియటంచుఁ దలఁచువారు
మనమున నెద్దియో మనన చేసెడిభంగిఁ
దెలుపు దై న్యంబునఁ గలఁగువారు
మాంసము జ్ఞానసంపత్తికై బాధింపఁ
దగిన వస్తువటంచుఁ బొగులువారు
తే. గీ. నైనయోగులఁ గొందఱ నవనిధరద
రీముఖంబుల నుండువారిని మహాత్ము
లైనవారినిఁ గనియె నొకప్పు డవట
నట్టిటుఁ జరించు శుద్ధోదనాత్మజుండు.

191

క. అవయవములు కృశియింపం
జివికినక్లిశ్ణాలయ రెండుచేతులు జోడిం
చి వినుదెస మొగంబగు యో
గివరులఁ గనుఁగొనియె నొండు కెలన వతఁ డొగిన్. 192

సీ. ప్రేక్షులు మడఁచి కేల్చిగియింప నఱచేత
గోళ్లుదూఱినవారుకొంద, తాయ
సములైన సూదుల నమరు పావాలపై
నడుగుల నెలకొల్పి నడుచువారు

కొందఱు, వాడిరాల్గొని ముఖోరూరస్థు
 అముల మోడికొని గాయములు నేసి
 కొనువారు కొందఱు, గొంతునఁ బాములఁ
 దగిలించుకొని కేళినెగడువారు

తే. గీ. కొందఱు, శృశాన మందున్నరూపససలపుఁ
 బేలికల మెడధరియించి పీనుఁగులను
 జేతు లరచాచి కౌఁగిలించికొనువారు
 కొందఱెమరైరి యారాజనందనునట.

193

వ. మఱియుం గాయమ్ములఁ గంటకంబులు గ్రుచ్చుకొనువారును శిష్యువా
 యని యతచువారును దండఁజమ్ములు జొన్నలు మొదలగు పదార్థ
 మ్ములు చేదగు వసవల్లిములతోఁ గలిపి నమలువారును సయన
 మ్ములఁ గంటకంబులఁ బొడిచికొనువారును నాయరలు తెగఁగోసి
 కొనువారును గాళులు బంధించుకొనువారును గిర్జలబులరుల జెవిటి
 తన మాపాదించుకొనువారునైన యోగుల ననేకులఁగాంచి చెందిం
 బాశ్చర్యరసనిమగ్నం బగుడు నికటమ్మునరుం జని యంబోరవృద్ధుం
 గాంచి సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

194

మ. బహుకాలమ్ముననుఁడి యీగిరిదరీభాగమ్ములందుండి స
 న్నహనంబుం బొనరించుచుంటి ఘనవిజ్ఞానాప్తిరై మీరు నీ
 గుహలో దేహము గాసివెట్టుటయుఁ గన్గొందు న్మునిండా! మనం
 బహహా వొందఁగఁ జేయుచున్నవిట మీయారభిమహ్మత్కముల్. 195

క. మానవదేహము కడుదుః

భానుభవం బనుభవింపనగునది, మీర

ద్దాని మఱియుంత దుఃఖర

సానుగత మొనర్పఁ బాడియగునె మహాత్మా.

196

క. అని పల్కిన సిద్ధార్థునిఁ

గని తన్ముఖరోచిరాప్తిఁగనుఁగొనుచు మహా

త్మునిఁగా నెఱింగి యిట్లని

యెను మెల్లన యోగివరుఁడు మృదువచనములన్. 197

ఉ. “బట్టి శరీరము న్మిగుల నీగతిఁ గష్టముపాలు సేయుటం
బట్టి పరంబున న్నరకబాధల నన్ని సహింపవచ్చు నాఁ
డట్టిప్రయాసము ల్మనకు నబ్బఁగఁజేసెడి వేల్పు లబ్బురం
బుట్టివడంగ నేడ మన కొయ్యననిత్తురు పుణ్యలోకముల్. 198

క. బాధించినఁ గాయము వశు

బాధలు మానవుల పాపవటలం బడఁచున్

బాధ యనుకొఱవిఁ బడిన ను

బాధికలోకముల కాత్మయరుగుం బిదపన్. 199

తే. గీ. అనుచు మా మతసిద్ధాంత మదియె మేము

నాచరించుచు నున్నార” మనఁగ; రాజ

నందనుఁడు కటకటఁబడి నగుచు యోగి

వరున కిట్లనెఁ దత్త్వంబుఁగఱవ నెంచి. 200

మ. వెలరుం గొన్నపదార్థ మెయ్యదియు నుర్విం దగ్గిపోకుండ, దీ
రలు స్వర్గమును దేహకష్టమను సద్భ్రష్టముచేఁ గొన్నఁ ద
త్ఫల మెల్లన్వ్యయ మైనచో మరల నేతత్ప్రాప్తిచే దుఃఖభా
రుక్మలు గాకుందురె నశ్వరంబులగు కోర్కు లోరఁగాఁ జెల్లునే. 201

సీ. యోగింద్ర ! యెవ్వఁడే సూర్వలోకంబులు

ప్రాపించు మనుజుఁడు పడకమానఁ;

డిందులకై యేను దృష్టాంత మొక్కటి

వాక్రుత్తు నవధారు ! వార్ధిలోని

సలిల మంతయును బాష్పస్వరూపమున నూ

ర్వంబున కేగ మేఘం బటందు

దానినే కద, గాలితాఁకుచే నదియ చె

ల్లాచెద రగుచు జలముగఁబడమి

తే. గీ. మీఁదఁబడి యేలుగట్టుచు మిట్టుపల్లఁ
 మేకముగఁజేసి బురదతో నేకధావ
 మంది వారాశిలోనిక యరుగు పగిది
 నూర్ధ్వగామికి స్వస్థాన మొదపు మరల.

202

సీ. అన, విని యోగి యిట్లనియె, “మహాత్మ! నీ
 వనిననంగతి నిజమౌనో యేమొ
 నేనెఱుంగను; మాట నిశ్చయజ్ఞానంబు
 లేమి నిట్లయితిమి మే; మయినను
 గుదికట్టవలె నాత్మకును జై తెగిరిపోవ
 నీకుండఁ బ్రీతిబంధ మెఱుగఁజేయు
 నీశరీరము మాకనిష్టంబు; రాత్రివో
 యినవెన్నఁ బవలు పచ్చిన విధమున

తే. గీ. రొద చనినమీఁద నిశ్శబ్ద మొదపు పగిది
 దేహ మీరీతి మిగుల బాధింతుమేసి
 గష్టమెడలి పడపడి సుఖంబ యాత్మ
 కొదవు నని మాయభిప్రాయమిది నిజంబు.”

203

మ. అని యోగిండుగ్రీడు వల్కులనొక్కలను సిద్ధార్థుండు యోజించి యి
 ట్లనియె, “స్మిరనినట్టి సౌఖ్యమదియు న్నాంతం బగున్; లక్షహా
 యనము లోవ్వయినఁ బోవుఁగాక యెపుడే సంతంబు లేకుండు చా
 నిని లోకంబునఁ జెందువార్గలిగిరేనిం జిష్టుఁడౌ యొప్పుగన్.”

204

వ. అనుడుఁ, బరమాత్మ యొక్కండు నశ్వరుండు గాఁడనియుఁ దదానం
 దంబొక్కటి శాశ్వతం బనియుఁ దదితరములు సాంతములనియు
 నొడివిన జడదారి కమాయాదేవేయుం డిట్లనియె.

205

మ. అకటా, యోగివరేణ్య! తెల్వియును దైర్యము సృవిత్రత్వముఁ
 బ్రకటత్వంబును గల్గఁమీర లిటు స్వప్నప్రాయమై యస్థిరా
 త్మకమై యొప్పు సుఖముఁ గోరి పరతత్త్వజ్ఞానసంపత్తిసా
 ధకమై యొప్పు శరీరముం బ్రబలబాధాయుక్తిఁ గారించురే.

206

తే. గీ. అత్మయందలి పేర్ని దేహమ్మునందుఁ
గల యనిష్టత్వ మీరీతిఁగా నొనర్చుఁ
గాని మీజీవయాత్రకుఁ గారణంబు
దేహ మెడలినఁ దత్త్వంబుఁ దెలియఁగలరె ? 207

క. ఈదేహం బీయాత్మకు
నేదియొ యొక కారణమున నితై యుండె ;
స్మిదనిక నొక్కయింటం
బోది యొనర్చుటకుఁ గూలఁద్రోతురె దీసికా. 208

వ. అని యుపదేశించిన యారాజపుత్రున కాయోగు లిట్లనిరి. 209

క. ఈమార్గము మంచిదియని
యే మవలంబించినార మిదికానియెడకా
నీమదికి న్నచ్చిన మఱి
యేమార్గంబైనఁదెల్పు మెఱుకగలిగినన్. 210

వ. నీకుం దెలియదేని మిన్నక పొమ్మనిన సిద్ధార్థుం డచ్చోటువాసి మన
మ్మున నిట్లు వితర్కించె. 211

ఉ. ఏలొకొ వీరు కష్టముల కిల్లగుదేహ మొగిన్ మఱితక
ష్టాలకుఁ బాలుచేయుటకు సన్నహనం బొనరించుచుండి యీ
కీలక మింతమాత్రఁ బరికింపరు బాధలువెట్టి దేహముం
గూలఁగఁ ద్రోచియు న్పురుకుకఁ గోరెద రక్కట బుద్ధిహీనులై. 212

సీ. మనుజులసుఖము గన్గొనలేని వేల్పులఁ
బేర్నిమై సంతోష పెట్టుకొఱకొ
యిహలోకకష్టమ్ము లెనసి నారక బాధ
లను సహించుట నేర్చుకొనుటకొఱకొ
తనువు చిక్కినతఱిఁ దప్పించుకొనిపోవు
టాత్మకు సుఖమను నాశకొఱకొ
దయలేని తప్పువారితల మతగ్రంథంబు
లందుఁ గృతజ్ఞతఁ జెందుకొఱకొ

తే. గీ. రసపులను రోయుచున్నారు రససు లరట :

మీకుఁ గలతెల్వి వీరికి లేకపోయె

పృథతతులార : పువులార : పక్షులార :

రోయుచున్నారె మీరు మీరాయములను.

213

చ. ప్రివిమలచిత్తు లందున్ పశుపక్షిపృగాదులరంటె సర్వసూ
సపులును, దేహ మేలొకా వినాశముచేయఁగరా దటలచు యో
గివరులు దెందమందుఁ బరికింపరు పక్షులపాటి ప్రియ నం
చు వికలచిత్తుడై తిరుగుచుం గిరిపై పసియించె బాగ్గతిన్. 214

చ. వనిరయు నచ్చటం గపిలపస్తుపురంబునఁ బాలునిండి ప
ట్టనమునఁ బల్లెలం జను లెడందల సంతసమందుచుండఁగాఁ
దనకు సుతుడు లేనికొఱఁతం దిగద్రాపుచు శార్కపృథ్వు నె
మ్మనమునఁ బొంగ నొక్కనిఁ గుమారునిఁ గాంచె శుభర్యమంబునన్.

తే. గీ. పెద్దయగు పుత్రుఁ డిప్పుడు పిన్నయయ్యె

నంచు శుద్ధోదనుఁడు పేర్మిఁ బెంచుచుండఁ

బిన్నజాబిల్లి వితమునఁ బెరుఁగుచుండె

రాహులుం దనుపేర నారాజసుతుఁడు.

215

—, అ శ్వా సా ం త ము. ,—

క. పెద్దాడవంశజాత : స

ముద్దామయశస్సమేత : బుధదారిద్రీ

కుద్దాలీభూతసము

ద్యద్దయ : రవిమిత్ర : తిరువతంబాపుత్రా :

217

మ. ధరణీదేవకుమార : భూవర : సముద్యద్గౌతమీతీరసు

స్థిరరాజ్యాతీశయా : ప్రమోదింహరీదేదీప్యమానాశయా :

తరుణీసూనశరా : ప్రివీర : పరకాంతాసౌదరా : శ్రీర్తిభా

స్వర : కార్తస్వరసన్నిభానమన : కృష్ణారాయభూమీశ్వరా :

218

విద్యున్మాలావృత్తము

విద్యాభ్యాసోపేతశ్రిద్ధా

విద్యుత్కాయా వీతాపాయా

సద్యోమిత్రా సాధుస్తోత్రా

హృద్యశ్రీయా కృష్ణారాయా.

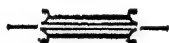
219

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరవ్రణీతం బగు

బుద్ధవరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ

దృ తీ యా శ్వా స ము

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పండితరామాయనము
బుద్ధచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము

క. కొచ్చెర్లకోటకుల సం

పచ్చతుర కవీంద్రచంద్రవాగమృతలల

ద్భుచ్చాతక : నిర్మలతర

సచ్చరితా : కృష్ణరాయ : పాధువిధేయా :

1

వ. అవధరింపు మనంతరంబ.

2

ఉ. రాజగృహాభిదాననగరంబుఁ గరంబు స్యభర్తవద్దతిం

దేజము తప్పరుండ నవనీపతియై తగు బింబిసారుఁ దెం

తే జనము ల్పులింప లలినేలుచునుండెఁ గులీను లైనరా

రాజులమాడ్కి మంత్రులు తిరమ్ముగ నుస్థితి దెల్పుచుండఁగన్.

3

తే. గీ. రత్నగిరి కందరమ్మున రాజపుత్రుఁ

చౌకఁడు రాజ్యమ్ము విడిచి భిక్షునిపగిది

నణఁగి యున్నాఁ, డతండు మహానుభావుఁ

డనియెడు వదంతి రాజగృహమునఁబ్రబలె.

4

చ. అనద యొకర్తు తన్నగరమందు పసించుచునుండు, దానికిం

దనుజుఁ దొకండు, వాఁ డుపపనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁడు చిల్వరా

టునకు గతానుఁ దై చనినటు ల్పెలికొండ్లు రయంబ యేగి య

వ్వనితకుఁ దెల్పి; రాపె పెనువంత మరల్పఁగలేక యెంతయున్.

5

తే. గీ. కొడుకు పాము కతనఁ గూల నచ్చొట్టుఁ జేరఁ

బోయి నోరునెత్తి మోఁదుకొనుచు

'నన్ను విడిచిపోతే నాకులాధారంబ

నాతసూజ' యని మనమునఁ బొగిలి.

6

వ. పెండియు దురంతచింతాభరం బాపలేక యప్పాపనిసబంబుపైఁ బడి
యిట్లు విలపించె. 7

చ. కటకట యెన్నఁ దేని నొకకష్ట మెఱుంగక నీవు నాకుఁ గ
ల్లుటకు ననేకదై వములఁ గొల్చి జగమ్ములు మెచ్చఁ గంటి నీ
చిటిపొటిమేను గాడఁ గఱచెం బెనుభూతము వోలె నెంత య
క్కటికము లేరపోయెఁ గొడుకా : కడ కెక్కడి కాలసర్పమో. 8

తే. గీ. తోడి బాలురతోఁగూడి నేఁడు పేర్పిఁ
గేళిమై నున్నవేళ నిన్నేల కఱచె
నట్టనడి పూలతోఁట పణాధరంబు ?
పాము గాదది నాతొలిబాము గాని. 9

క. కొడుకు కళేబరము పయిం
బడి యిటు లెల్లెత్తి యేడ్చుపడఁతిం గనఁగాఁ
దడఁబాటునఁ జనుఁధెంచిరి
వడివడి నాయరుగుపొరుగు వాడజనంబుల్. 10

సీ. గొణగొణ నేదియో గొణఁగుచుఁ గేలుసా
రించి మార్జనుల మంత్రించువారు
విషమువో మందులు విషవస్తువులె యంచు
నూటి కల్కెము కంటఁగూరువారు
వనవక్రములు దెచ్చి పసరు గిన్నెలఁదీసి
ముకుఁజెవుల నొకింతపోయువారు
పురవైద్యశాలకు నరిగి భేషజనీర
ములు దెచ్చి గళమున నొలుకువారు

తే. గీ. 'నెచటిప్రాణము : లేచిపోయిన' దటంచు
నొరులకొరులకుఁ బెదవులు విఱిచికొనుచుఁ
దుటదుట న్రవించు కన్నీరు దుడిచికొనుచు
నరుగువారును నైరి తత్పరజనంబు. 11

వ. ఇట్లనేకు లనేకప్రారముల విషనివర్తనోపాయము లాలోచించి
యొనర్చుచు మృతపుత్రయగు నాయమ్మ నోదార్పు చున్నంత మఱి
కొందఱు.

12

క. ఈనగరసమీపార

జ్ఞాని నృత్పగిరికందరాంతరమున న

న్యూనానుభావుఁ డొక్క య

తీనుం డున్నఁడతం డతీంద్రియుఁ డెందున్.

13

క. ఆయనయొద్దకు నీమృత

రాయము గొనిపో మృతంచు వరుణాభరణుల

డాయు వొనంగ సమర్థుఁ డు

పాయంబిది యనుచుఁ దెలుప నాపెయుఁ గడఁకన్.

14

క వి రా జ వి రా జి త ము

బుజముపయి నృత్పపుత్రకళేబరముం దగ బంధనమోయుచు మే

న్గజగజలాడఁగఁ గన్నుల బాష్పపుఁగాల్వలు భోరునఁగాఁగ న

క్రజ మెద నించు విరారమునం 'గొడురా! కొడురా! కొడురా!' యనుచుం

గుజములనీడలకుం జనుచుం జనఁ గూరినవంత దిగుల్వడుచున్.

15

సీ. కనుమపేశలమైన పసిపాపమూఁపునై

జలజలఁ గన్నీరు జారుదాని

"నిట నన్ను విడిచి నీవేగితే హాపుత్ర

హాపుత్ర" యంచు బిట్టడలుదాని

"నాపాపఫలము ఫణాధరమై నిన్నుఁ

గఱచెరా, కొడుక!'' యంచొఱలుదాని

"నవకార మేమి నేనాచరించితి మాల

దేవుని ?'' కనిసారె దిట్టుదాని

తే. గీ. "నాసుతుని బ్రతికించు పుణ్యప్రచార

జెప్పఁగదరమ్మ వేగమో చెట్టులార!''

యనుచు నాయీనగంబుల నడుగుదానిఁ
గనియె సిద్ధార్థుఁడెంతయుఁ గరుణమొలయ.

16

౪. కని “నీ వెవ్వతె, వేకత

మునఁ దనయుం డీల్గె, గహనమునకుం జనుదెం
చిన కారణమే” మని యా

డిన నామెయుఁ బెల్లుగ దురటిల్లుచుఁ బలికెన్.

17

౫. పసివానిఁ బాము వనమునఁ

గసిమనఁగె న్నాకు వీడొకండ సుతుం డీ

నిసువుం బ్రీతికింపఁగల త

పసి కలఁ డిగ్గిరి నటంచుఁ బల్కిరి పౌరుల్.

18

౬. తదర్థంబ నావచ్చుట, యమ్మహాత్ము నెఱింగితివే నానతిమ్మని నందన
శోరమ్మున నలందురుచుం దన ముందట వ్రాలు నాతిం గాంచి భూత
దయాపారీణుండగు నాతం డిట్లనియె.

19

౭. పౌరులు నీకుఁ జెప్పిన తపస్విని నేనచుమీ, మనోహరా

రారు భవత్కుమారుఁ డ్రుటికాలమునం బ్రీతికింతుఁ గాని మీ
యూరికిఁ బోయి సర్వపములొయ్యనఁ దె మ్మొకకొన్ని, పుత్రుని
ద్వారణి నుంచు మేను సవిధమ్మున నీవయి కాచుచుండెనన్.

20

౮. మఱియు నొక్క విశేషంబుఁ గలదు వినుము, జననీజనక పతిపుత్రా
దుల మరణమ్మున నెన్నుండును నాపన్నులుగాని పౌరులయింటికిం జని
యావలు యాచించి తేవలయుఁ జూమీ : యను సర్వార్థసిద్ధుని వచ
నంబు లమందానందసందోహంబు డెందంబునం దుదయింపజేయఁ
గుమారు నటఁ గుతలశాయిం జేసి మరలి రాజగృహమ్మున నొక
గృహమ్మున కరిగి కలతెఱుంగు నొడివిన నాయింటి ముత్తైదువ తన
యొట్టివనత్వరాయమాణమానసయగు నాపె కిట్లనియె.

21

౯. జననంబు న్మరణంబు జంతువులకు న్స్వభావిక, మ్మేరి కె

ల్లి నిజం బొనె ? సుఖంబు లెక్కడివి తల్లీ ! యేటి కేడాదియై

నను గాలేను ప్రయోజకు స్పృశనమందారంబుఁ బెట్టుచిదా
నిని బుతుంగి దిగమింగి తాయురరణి స్త్రీవించి యుట్టుండనే. 22

క. ఆవలకు నేమి భాగ్యము,
కావలసినఁ గొను మటన్నఁ, గిన్నెరు రుచ
పొగ్గవారము దడుపఁగఁ జని
యావీధిఁ గలట్టి గృహిణులందఱ నడిగెన్. 23

సీ. కన్నబిడ్డలనెల్ల గంగపా లొనరించి
బ్రతికినపరమనిర్భాగ్యురాంధుఁ
దారుణ్యమంద భర్తలు పెద్దనిడ్డుర
పడసిన దురదృష్టవంతురాంధుఁ
జిరకాలమునకు వచ్చినచూలు గోల్పోయి
వంతచేఁ గుండు చూలెంతరాంధుఁ
బసితనమ్మున మారికసిమసంగిన తల్లి
దండుల కడలు స్వతంత్రురాంధుఁ

తే. గీ. గాని యెందును నడిగినకరణిఁ దనరు
వలయు సిద్ధార్థము లొసంగువారు పురము
నల్లడలఁ గానరారై రి నాతి రాత్మ
శిశుమరణదుఃఖవార్ధి శుష్కింపఁజేయ. 24

క. తనకై యావల నిమ్మం
చు నడిగిన వెలంది పుత్రులొకాగ్ని రవి
లెను బ్రాక్తనపౌరీహృద
యనలకగు ప్తఘనశోకహతచూర్ణంబున్. 25

క. తన్నగరవికేతనముల
కన్నిఁటికి నరిగి సుతునకౌషధ మని యా
పన్నులు తా మెన్నడుఁ గా
కున్న కుటుంబినుల వెదక నొకరును లేమిన్. 26

ప. ఖిన్నయగుచు రాజపుత్రాధిష్టితంబగు గిరికందరంబునకుం జని కని
మొక్కి కడచిన వృత్తాంతంబుఁ దెల్పిన నాతం డల్లన నగుచు నమ్మ
గుప కిట్లనియె. 27

సీ. మరణంబు సర్వసామాన్యంబు దుఃఖంబు
గాంచనివారు లోకమున లేరు
నిజ మిదియనుమాట నీయంత నీకు గో
చరముగా నీయుక్తి సలిపినాఁడ
నీదృశదారుణభేదమ్ములకుఁ గత
మెద్దియో తెలియఁగ నెంచి నేను
దెరుగుచునున్నాఁడఁ దెలియుటకై ప్రాణ
మైనను విడుచు సాహసము కల ద

తే. గీ. టంచు బోధించి పురమున కాపె నంపి
రత్నగిరి సానువులయందు రాజసుతుఁడు
ప్రాగ్గతి వసించుచును నొక్కపరి నజావి
పటలివెంబడిఁ జనెడు గోపకులఁ గాంచె. 28

శీ. అందొక మేఁకకూస తనయంఘ్రి శిలాహతిఁజేసి గాయముం
డెడినఁ గుంటుచు నిగ్గతజీవముమాత్రము గాక యుండ, లో
నం దలపోసె నాస్థపతిసందనుఁ డిచ్చిటికూనప్రాణిఁ బ్రో
పం దలకొంట యమ్మునులవంత లడంచుటకంటె మేలుగన్. 29

ప. ఇట్లు తలపోసి యొక్కండచటియలనుండి దిగి చిఱుతమేఁకదతి కరిగి
తన యెగులుజంబున నెక్కించుకొని గోపకుల కిట్లనియె. 30

తే. గీ. పొగ్గిడు బారెఁడు గ్రుంకకమున్న మేఁక
మందలను దొడ్డివెట్టుదురెందు గొల్ల,
లకట ! యీవేళ మట్టమధ్యాహ్నమంద
తోలుకొని పోవుటకును హేతువు నుడువుఁడ. 31

ప. నావుడు గోపకు లిట్లనిరి. 32

౪. సూటింటి నేడకమ్మల

సూటింటిం బ స్తముల నమాసప్రీతిన్

పూ బేడు నేడు బలి జే

జేతేడుల కొనఁగునఁట సనిగఁ జన్మమునఁ.

33

ఉ. రావున మేమొ మేకలను గ్రన్నసఁ దొడ్కొని పోవుచుంటి, మా

దేవరయానతి స్పృహగ దేవునికై న నొనర్పరాదు, వే

పోవలె నంచు మార్వచనముస్వచియింపక యేగు గొల్లలల

గావి మెఱుంగు కన్గొవలఁ గ్రమ్మఁగ శార్వరీనీనుఁ డిట్లనెన్.

34

క. ఏనుసు వచ్చెద నిల్వం

డాసరపాలకుని పాలిరసుచుం గూసం

దాన మెడమీద నిడుకొని

పైసంపై చనియె గొల్లదాండ్ర పిలుందఁ.

35

క. చనిచని సాయమ్ముఖమున

కు సగరమున కజపరులియు గొట్టెలపిండుల

దనముందఱ సహపఁగ నొ

య్యనఁ జనియెం బొరులెల్లనచ్చెరువలదన్.

36

ఉ. మేకలపిండుతోఁ జిఱుతమేక నొకండు భుజిద్వయాభిదా

నోకహశాభిదామగళి నూల్కొనఁజేసి పురంబుఁజేరు లల

ద్రాకృతికి న్యతీంద్రునకు ద్వాగనివాసులు దారి యిచ్చి, రా

ధాకకు నొత్తిగిల్లె శరటంబులు రాజపకుంబు చెంతకున్.

37

లయగ్రాహి— ఆమ్ముని రయమ్మునఁ బురమ్మున కరమ్ముఁ గుపి

త మ్మగువిధమ్మునఁ బుట్టమ్మునఁ జనంబో,

సమ్మిక్కును రోమటిజనమ్ములు మనమ్ముల పు

నమ్మగుచు వచ్చెరువు గ్రమ్మఁగఁ దులాటం

డమ్ములు త్యజించిరి; ముదమ్మలరఁగాఁ గ్రయికు

లు మ్మదిఁ దడంబుచుఁ దమ్ముఁ దమవారల్

తెమ్మనిస పస్తునికరమ్ములను గైకొని గృ
హమ్ములరుఁ డోరు వికల మ్మయినబుద్ధిన్.

38

సీ. సామితక్షితదారుసన్నద్ధమైన చే

డాడిత తివియక చూడ నేగెఁ

దక్ష యయ్యతివరుఁ ; దంతువాయుండు మ

గ్గము వెట్టి తురిలోనఁ గందె లునిచి

తగ నేసికొనుచు నోతపోతముల నవ

రించి వేషమున ధట్టించుకొనుచు

మగ్గమ్ము విడిచి యన్ముహనీయుఁ గన్గొన

నరిగెను ; పశ్యతోహరుఁడు పైఁడి

తే. గీ. తీవ రచ్చుచ్చు పటకార్లు దిగవిడిచి య

తీండ్లు సాక్షాత్కరింపఁబోయెను ; గులాయిఁ

దొక్కరమున గూట మింకొక్కకేలఁ

బచ్చివంటియు ధరియించి పరుగు వెట్టె.

39

తే. గీ. ధాన్య మమ్మెడివా రద్భుతమ్ము గాఁగ

నెచటఁదోసినరాసుల నచట డించి

భిక్షుని జూడనేగ నాఁబెయ్యలేగి

వట్టి తిసఁజొచ్చె నిష్ప్రతిబంధకముగ.

40

తే. గీ. సుత్తి యెత్తిన తనచేయి సుత్తియెత్తి

సట్టె యుండఁగఁ గమ్మరి యతనిఁ జూచె ;

ధనము లెక్కించుకొనుచు నత్తవనిఁ గాంచి

లెక్కమఱచెను పై శ్యకులీనుఁడొకఁడు.

41

చ. యతివరునిం జూచుచుఁ బా

ల్పితెం గోపాలుఁ దొకఁడు విచ్చలవిడిఁ ద

న్మతి లోటా నిండిన సం

గతి యెఱుఁగనికతన నవియుఁ గాల్చులుగట్టెన్.

42

ఉ. కన్నులు చేరెడేసి సుముఖంబు ముఖచ్ఛవి కంఠమేని శ్రీ,
కన్నను మిన్నగాఁ గల దఖండ తమారుచి కేలుదోయి యి
త్యున్నత మంసయుగ్మము సమున్నత మీతనిజాతి యేమొ యుం
చు న్నగరాబ్జగంధు లఱచూడ్కులఁ జూడఁగసాగి రయ్యుతిన్. 43

ఉ. పంచశ్రీముఖాకృతిఁ బ్రపంచము సర్వము నేలఁజాలు చ
భ్యంచితతేజఁ దీయనఘుఁ డక్కట గొల్లలు వోరె నెమ్మదిం
గొంచక మేఁకమందలను గొట్టెలమందలఁ గాచు పేలాకొ
యంచుఁ బరస్పరంబుఁ గడునచ్చెరువందిరి కొందఁ అంగసల్. 44

వ. ఇట్లనేడు లనేకప్రకారంబులం గనుంగొన యతీంద్రియ చిత్తత్వరితగతిం
జనుదెంచుటఁ గాంచి కొందఱు బలిదానత్వరాయమానమానమండగు
బింబిసార పరపాలు పాలికిం జని యిట్లనిరి. 45

క. ఈ వాలభింపఁదగిన య

జావిరదంబంబుతోడ యతిపరుఁ డొకఁ డో

దేవర : పచ్చెదీఁ గంటె ఘ

జావితవికలపదబ స్త్రరాంకుల డగుచున్.

46

సీ. హోమదుండంతరాహతఘృతజ్వలితవై

శ్వాసరజ్జ్వల ల్పత్రమున రేగయ

నాలభ్యమాననైకాజమేదోవసా

రక్తమ్ము లాపగ రహి పహింప

నైకకంఠీరితర్గ్యజాషమంత్రధ్వాస

పటిమ నజాండకర్పరము పగుల

బలిపీఠికావోడటలదేవతావిగ్ర

హచ్ఛవిచ్చట దెసలలముహూనఁగ

తే. గీ. సోమపానంబుఁజేసిన సోమయాజి

సంతతులు గూడి న్వస్త్రీవాచనము నలుప

బింబిసారధరాపాలుఁ డింబుమీఱ

వితతబలియాగ మొకటి గావించుచుండె.

47

ప. మఱియు నొకఋత్విజుండు దీర్ఘశృంగంబులుగల యొక పశువు తల
సులపమయం బగు త్రాగి నొకయూపంబునకుఁ గట్టి యేతదర్థములగు
సర్పిర్పములు చదివె. 48

సీ. 'ఇది బింబిసారపృథ్వీకుజన్మమునఁ బ్ర
ధానంబు దీని రక్తమును జూచి
యగ్నిరుండమ్మునయందు హోమమునేయఁ
బడు దీని సంపక్వపలలగంధ
సార మాఘ్రూణించి సంతసమందుఁ దో
దేవతలార ! యీభూవరేంద్రు
పాపమ్ములను దీనిపై వైచితిమి గాన
వానితోఁ గూడ వై శ్వానరుండ :

తే. గీ. పశువు నశియింపఁజేయు', మిప్పగిదిఁ బల్కి
నఱకఁబోవుట దవ్వలనరసి వేగ
సరపతి సమీపమున కేగి, 'నఱక నీకు
మయ్య !' యని కేకవైచె సిద్ధార్థుఁడవుడు. 49

ప. ఇట్లానర్చి సమీపమ్మున కరిగి యప్పశుపాశం బూడ్చి విస్మయమయ్యులై
యూరక చూచుచున్న ఋత్విక్కులం గాంచి మృదుమధురమ్ములగు
వచనమ్ముల నిట్లనియె. 50

తే. గీ. ప్రాణహననంబు గడుసులభంబు గాని
ప్రాణ మిచ్చుట మనకు సాధ్యంబుకాదు ;
ప్రాణరక్షణకై పాటుపడనివారు,
ప్రాణిపైఁ బ్రేమలేని వారలును గలరె. 51

తే. గీ. జీవములయాత్ర సంపూర్తిచేయకుండఁ
జంపువారికిఁ బాపంబు సంభవించు
జీవహింస యొనర్చెడిచేత నేయు
వారలకుఁ బాపముక్తి చేకూర దెవుడు. 52

సీ. దయఁగోరి వేల్పులఁదనియించు మనుజు తె
పో దేవతలు జంతువులకు : జంతు

వులపైఁ గరుణ మనుటలు పూనచున్నవా
రలపైఁగరుణ దేవతలకు రాదు;

జలఁగల జీవరాసులు పరస్పరము సం
బంధము గలయవి : పరమనిర్ద

యతఁబూని మీరిప్పుడాలభించెడి పశు
వ్రాతము లన్నియుఁ బాలనొసఁగి

తే. గీ. మానవులయంద విశ్వాసమూని యున్న :
వెట్టఁ చేనియు మృతఁడెంచి మృగసరీర
మైనఁ బక్షిసరీరమునైనఁ దాల్చు :
నవియు భరియించుచుండు మానవత మరల.

53

క. మతిహీను లెవ్వరే నీ
గతి లంచమువెట్టి తుష్టిగావింతురె చే
వతల, కయోగ్యుల దుర్బుద్ధి
వృతులివి సంతోషమిడునె పీనం బేనిన్ ?

54

క. తనరావించిన కర్మం
బున నింతయు నన్యజంతువులపైఁ బడదే
య నశక్య : మేరికేఁ ?
గ్గనె తమ కర్మంబు తార చిడువర యెందున్ ?

55

తే. గీ. వాఙ్మనఃకాయముల దేహవంతుఁ డెలమిఁ
జెట్టచెట్టు యొసర్చినఁ జెట్టఫలము,
మంచిచెట్టు యొసర్చిన మంచిఫలముఁ
జెందుఁ గాని తదితరము చెందఁబోదు.

56

మ. మతియు న్నేరువుఁ బేర్మియుం గృపయు నన్మానంబునుం జంతుసం
తతిపైఁ జూపక హింస మున్నయిన దుష్టంత్రంబు లెన్నేనియు

గరకాలంబునఁ జేసికొన్న నవి యర్కష్టాత్మలం బట్టి యా
యలియందు న్వేతఁ గుడ్డు సంచు మతయోగ్యగ్రంథము ల్పెప్పవే. 57

తే. గీ. అనుచు నందఱిదెందంబులందుఁ గరుణ
యనుగుణం బుదయింపఁగ ననుగుణముగ
విమలబోధ మొనర్ప ఋత్విక్కు లెల్లఁ
దలలు వంచిరి సిగ్గునఁ దపసిఁజూచి. 58

ప. రాజును మురుళితరకమలుం డగుచు సాష్టాంగనమస్కారంబు గావిం
చిన సతని దిక్కు మొగంబై యెల్లరకుం దెలియ మరల నిట్లనియె. 59.

సీ. ప్రాణులెల్లను బరస్పరమైత్రి గనవలె
మాంసభక్షణమును మానవలయు
బంగారురంగుమైఁబరఁగు చక్కని రాజ
నాలభాస్యము క్రింద రాలినట్టి
తీయనిభలములు తేటయోసిరును
శాకములొదలగు సకలవస్తు
పులచేర జుచ్చాధ తొలఁగింపఁజేసి యీ
తసుపును గాపాడికొనఁగవలయు.

తే. గీ. నీగతి నొనర్ప లోకమ్ము బాగువడు న.
టంచు బోధించుచున్న సిద్ధార్థు వచన
యోగమున మనముల సత్త్వ ముదయమందె,
దెలియును వచ్చె నచటి ఋత్విజులకెల్ల. 60

ప. ఇట్లు తదుపదేశంబు మనంబులకెక్కి యాజకులు పశుహింసాకరమ్ము
లగు నాయుధమ్ములు పాటవైచియు హోమకుండంబులు చల్లార్చియుఁ
దమయంత సరిగిరి. వింబిసారుండును సాంద్రంబగు సంతసంబునం
బొదలి జీవహింస చేయఁగూడ దనియు మాంసంబు తినరాదనియు
భూతదయ ప్రధాన మనియుఁ దనదేశ మందలి సకలజానపదమ్ములఁ
జాటించియు శిలాఫలకమ్ముల వ్రాయించియు బలియాగమ్ములు

మాన్వింపఁ దగువారి నియోగించెఁ; బదంపటి యెల్లయెడల తీవహింసా
ప్రచారంబు శశవిషాణప్రాయమై పశుపక్షిమృగాదులు నిర్భయముగ
మెలఁగఁదొడఁగె. (61)

ఉ. రాజకులంబునం బొడమి, రాజ్య మొనర్చుట మాని, తత్త్వవి
ద్యాజితమైన చిత్తమున భర్మగతిం జరియించువానిఁగా
నాజటిలాగ్రిగణ్యు మొగమందలికాంతి మెఱుంగఁజేయు న
త్తేజఁడు బింబిసారులకు సుతించుచు నిట్లనె భక్తిపెంపునన్. (62)

చ. యతివర : రాజ్య మేలఁదగినట్టి మహామహిమానుభాషణం
గతి గల మీకు బిచ్చమనఁగా నొరవృత్తియై; నానఁ బుత్రసం
తతి కఱపయ్యెఁ, గూఁతు నొరతం గనియుంటిని; వాని నిచ్చి నా
యతులవిభూతి నిత్తు ముదమందుచు రాజగృహంబు నేలుమి. (63)

వ. అనవుడు బింబిసారుల గాంచి సర్వార్థస్థిమై డిట్లనె.

సీ. రాజేంద్ర : విను, మేను రాజవంశమునంద

బొడమినవాడఁ బ్రభూతి మైన

సౌఖ్యంబు తొల్లి సంసారంబు నేయుచు

ననుభవించినవాడ సగుడు నిజము;

మునుపు వల్లని త్యజించిన సౌఖ్యమిప్పుడే ?

సన్న్యసించితిని విజ్ఞానబద్ధి

మనముననెంచి, రంభయవచ్చి కామించి

నను నింద్రీవదవి వచ్చినను నొల్లఁ;

తే. గీ. దనువు గృహింపఁ జేసెడి పనులకతనఁ

గాని శాస్త్రములకతనఁగాని యిచటఁ

గలుగు తానసజనముల కతనఁ గాని

జ్ఞాన మబ్బి దటంచు నిశ్చయము గలిగె. (65)

వ. కావున గయాప్రాంతదేశంబులం గల చల్లని యడవులకుం బోయి
జ్ఞానసంపాదకంబగు యత్నం బొనరింతు; నట్టిజ్ఞానంబు నాకు
లభించునాఁ డయ్యది నీకుందెల్వి కృతజ్ఞుడ సగుడునని మఱియును.

తే. గీ. పాములరు నైన నే భయంపడను, బిడుగు
లరును భీతిల్ల, దావపావకున కైన
భీతివడ, గాలి కైనను భీతిఁ జెంద
విషయహతకమ్ములకు బిట్టు వెఱచినట్లు.

67

క. రామము లనిత్యములు మా
యామయములు వానిఁ గోరినంతన విద్వ
ద్బ్రామణులకైన నొక మో
హమయము ఘటిల్లు సంతతానర్థదమై.

68

కా. ఆశం బోలఁగఁజాలు శాత్రువుఁడు లేఁ డాసాగరాంతం బిలన్
దా శాసించెడివాని చిత్తమునకైనం దృప్తి గానీదు, ల
క్షేణం గోట్లుగ దంభవంబగు ధనంజే కోరఁగఁ జేయు, నా
కాశస్రక్కుల నల్లఁ దన్మయున కింకం గల్గునే నిర్వృతుల్.

69

తే. గీ. నేల నాలుగుచెఱఁగులు నేలె, దేవ
తావరేణ్యుని యరగదైపై వసించె,
వలసి కురిపించుకొనఁ బైఁడివానఁ, దృప్తి
దనరెనే యట్టివాఁడు మాంధతకైన :

70

సీ. అమరాధిపతియు దైత్యకోధమునఁ దొల్లి
యజ్ఞాతవసతి చేయంగవలనె
ముసులచేఁ బల్లరి మోయించిన మదంబు
నన కొండచిలువయ్యె నహంశన్మపతి
స్వర్గంబుఁ జేరి లోభమున నిరాబారి
పైఁడిఁగోరి నశించె నేదన్మపతి
గురుని వేసంబు కుక్కుఁడు దాల్చి మాత్సర్య
మున దేవతలనెల్ల మోసగించె

తే. గీ. గురునియిల్లాలితోఁగూడి కువలయేకుఁ
డప్రితిష్ఠ వహించెఁ గామాతిరక్తిఁ

గాన నెంతటివారలచేని విషయ

నిగమనము శక్య మగునయ్య మగధనాథ :

71

క. ఆరలము లేటికొని రమ

యాఁరలిఁ బోఁగొట్టుకొనుచు నంబరములకై

మోకపొర ల్గట్టెడు ముసు

లే రామముఁ గెల్వఁజాలలేరు నరేంద్రా.

72

ప. మఱియు దుఃఖప్రతీకారనిమిత్తభూతంబులై చగఁదీర్చుటకుఁ దోయంబును నాఁకలిఁబాపుట కన్నంబును శీతాతపవారణంబునట గృహంబును గుహ్యప్రదేశ శైత్యవారణంబునట వస్త్రంబును నిద్రాబినోదార్థంబు తల్పంబును మార్గర్థ మాషనోదంబునరు యానంబును స్థానపారిశుష్యంబునకుఁ బీఠంబును శరీరారోగ్యంబునరు స్నానంబును నిర్జీతంబులైనఁ దివి సుఖాను భూతితో రుపయోగించు నరుండు కేవలమూఢుండు. 73

తే. శ్రీ. మంచిగందము శశియు గ్రీష్మమున సుఖముఁ

గలుగఁచేసియు దుఃఖంబుఁ గలుగఁ జేయు

శశిరమునఁ గాన నిజము యోజింపఁ గలదు

సుఖము దుఃఖంబు సర్వవస్తువులయందు.

74

తే. గీ. సుఖము దుఃఖమ్ము నా కేరముఖములగుట

రాజ్యదాన్యంబులును సమభోజ్యములగు;

ధరణిపతికిని సుఖము నిత్యంబు గాదు,

దాసునకు దుఃఖమును శాశ్వతంబు గాదు.

75

తే. గీ. ఒక్కపుట్టమ కట్టుఁ బన్నుండు నొకట

నొక్కయింటన పసియించు నోరెమింత

మాత్రమే తినుఁ గాని శ్రమంబ యెక్కు

డిజగం బేలు రాజాధిరాజునకును.

76

తే. గీ. అనుభవము తుల్యమైనను నవనిపతికిఁ

దుష్టి హెచ్చనరాదు; సంతృప్తి లేదె,

కనకలోష్ఠంబు లొకరూపుగాఁగఁ బుడమి

సర్వసంగంబువదలిన సయములకు ?

77

చ. రావున సన్నుఁ గామపురుషార్థంబునకై పురికొల్పక నాయందుంగల
మైత్రికిం దగినఫలంబుగ శివమార్గానుసంధానంబునకై హెచ్చరింపుము.
కుటుంబరలహంబునంగాని శాత్రువకృతతిరస్కారంబునంగాని దుర్భరా
క్రాంతిచేతం గాని వనప్రవేశంబుఁ జేసినవాఁడఁ గాను. దైవవశంబు
నంచేసి కనుదప్పి పాటిన కూరభుజంగంబు బారించిడెడు కుబుద్ధి
చందంబున నెవ్వఁడు విసర్జించిన విషయంబులం గ్రమ్మఱఁ
గైకొనువాఁ ? డని మఱియు.

78

ర. అంధు ననంధుఁడు, నిర్ధను

నిం ధని, యున్మత్తచిత్తునిం దృఢమతియున్

సంధింపనిగతి దుర్విష

యాంధులతో మైత్రిఁ జేయు పాపిజ్ఞుఁడు గలఁడే ? 79

క, రావున దుర్విషయములప్ర

భావము నాతోడ నుడువవలదింక; మనో

భావములు వృష్టిధూతల

తావలయంబులుగఁ దలఁపఁదగు నరపాలా.

80

చ. అని బహుమానపూర్వకంబుగా నమ్మగదనాథుని వీడ్కొని యరాడుం
డను నొక ముసీందుర్సిం డట కనతిదూరంబున నున్న యాశ్రమ
మందున్నవాఁ డని విని యతనివలన విజ్ఞానంబు వడయు నభిలాషం
జనినంత.

81

ఉ. పచ్చిన రాజపుత్రుని గృహపరిపూర్ణ విలోచనాంచలున్

హెచ్చినభక్తితోడ నెదురేగియు నింటికిఁ దెచ్చి యాసనం

బిచ్చి యనామయం బడిగి యెంతయు నమృత పెచ్చుగాఁగ నే

తచ్చరితంబు మౌని విదితంబుగఁజేయ నరాదుఁ డిల్లనెన్.

82

ఉ. సంకెల లూడ్చుకొన్న మదసామజముంబలె స్నేహపాశ మా

తంకము లేక కోసికొని దారుణకాననభూమిఁ జేరి ని

ష్పంకవిముక్తి రాజ్యపరిపాలనఁజేయఁదలంచి నైజరా
జాంకము వీడి ఖజురుఁడవైతిమె మేలు, నరేంద్రదాలరా. 83

క. కడు సుఖములు గుడిచి పడం

పడి రాజ్యభరంబు సుతులపైనిడి యెకిమీం

డ్రడవులకుఁ బిరి గానీ,

విడచిరె నినుఁబోలి రాజ్యవిధి బాల్యమునన్ ? 84

క. మూన్నాశులయ్యె నేటికి

నిన్నరయఁగ వచ్చినట్టి నీమంతురీలు “మీ

యున్న తపోవనమునయం

దున్నాఁడా” యంచు నడిగి, యుత్తరదిశకున్. 85

క. పోయిరి; నీచుట్టంబు ల

లో యని నినుఁగూర్చి వగుచుచున్నారఁట; నీ

చేయఁగలముక్తిమార్గో

పాయం బేమిటికి ? పెట్టిపడుచుఁడ పకటా : 86

క. ఎన్నాళ్ళనుండి తపమున

నున్నారము మేము, నేటికొక కించిత్తుం

గన్నది లే; దిశ నీవా :

విన్నాణపుఁబడవిఁగాంచు వీరుఁడ వగుటన్. 87

వ. అని యుపదేశించు నరాదుని వాక్యంబు లాకర్ణించి, “దేవా! విరక్తుండ
వయ్య నాకిట్లుపదేశించుట న్యాయ్యంబుగాదు; భవాదృశులగు మహాను
భావులు జరామరణరోగగ్రస్తంబగు మానవరొమ్ము సుద్ధరింపఁ దలంప
వలయుఁగాని శరణార్థులగునంతేవాసుల నిరారంభింతులే!” యని
మఱియును. 88

క. “ధునిఁ దరియింపఁగ వేపో

యిన తఱిఁ దరి దొరకుపగిది, నినునిపెఱంగుం

గనువానికిఁ దోడగుఁగతి

నినుఁ గనుఁగోఁగలిగె నారు నేడు మునీంద్రా : 89

క. నీయుపదేశము నాచుం

తేయందగునేని నేను జెందఁదగుదునే

నాయనువు నొడువుమేగతిఁ

బాయు జరామరణ రోగభయము యతీంద్రా?'' 90

క. అనుఁడు, నరాదమునీందుగ్రిం

దును రాజనుతుని వినయపటుత్వంబునకున్

మనమలర నిట్లునొడివెను

దనదెలిసిన శాస్త్రనిశ్చితములగు పలుకుల్. 91

వ. ప్రకృతివలన జన్మమృత్యుజరావ్యాధిపీడితంబగు నీప్రపంచంబుత్పన్నం బయ్యె; నది చతుర్వింశతిశతాత్మకంబు; పంచభూతంబులును బంధ తన్మాత్రాలును బంధకర్మేంద్రియంబులును బంధవాగ్నింద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబులునుం గలసి చతుర్వింశతి తత్వంబు లనం బడు; దీనిం దెలిసి ప్రకృతికిం బరుండై సాక్షిభూతుండగు పురుషునిం గనుఁగొన్నవారికి జరామరణరోగభయంబులు లే; విది కపిలమహా మునిప్రోత్తంబగు మార్గం; బింక బ్రహ్మమతప్రకారంబు వినిపింతుఁ; బుట్టుటయుఁ బెరుఁగుటయు ముదియుటయుఁ గిట్టుటయుం గలశరీరంబు వ్యర్తంబనియు, నట్లుకాని దవ్యక్తం బనియు ననంబడు. అజ్ఞానంబును నాశయుఁ గర్మంబును సంసారమునకుం గారణంబు; లీమూఁటం దవిలినవాఁ డెన్నఁడును దత్వంబుఁ దెలియనేరఁడు; విప్రత్య యాహంకారసందేహాభిసంస్థవావిశేషానుపాయసంగభ్యవపాతంబులను నీయొనిమిదియు నజ్ఞానకారణంబు ; లందుఁ గర్తవ్యమన్యథాచేయు టయు, మంతవ్య మన్యథాతలఁచుటయు మొదలగునది విప్రత్య యంబు; నేను నాది యను నభిమానమహంకారం; భేకపదార్థ మనే కథా తలఁచుట సందేహంబు; భేదాభేదకూన్యంబగు జ్ఞానం బభిసంస్థ వంబు; జ్ఞాన్యజ్ఞానిభేదం బెఱుంగమి యవిశేషంబు; నమస్కార వషట్కారపోక్షణాభ్యుక్షణాదికకర్మతంత్రం బనుపాయంబు; మనో వాత్కాయబుద్ధుల దురాలోచనంబు నేయుచు విషయసంగంబు

లేనిపగిది సంచరించుట సంగంబు; నే నరనివాడ, నవరము నావాడనుకొను బుద్ధ్యపాతంబు, తమోమోహముహోమోహమునంద్రుయ రూపంబున నా యజ్ఞానంబు పంచవిధంబు; బల చలభృచ్చిలతనలంబు చలంబు; జననమరణప్రవాహమున విత్త్యుత్తాభ్రాంతి మోహంబు; శ్రీ చాంభ మహామోహంబు; శ్రోధంబు ప్రభుమలామిద్రంబు; విషాదంబు ద్విత్వీయ తామిద్రంబు; బిట్టియజ్ఞానంబునట లోబడి చిహ్నార్థ పదార్థంబు నెఱుంగు వానికి జరామరణశూన్యంబగు సక్షరపదంబు లభించు; నిది బ్రాహ్మ మతంబని వక్కాణించు నరాడునకుఁ గుమారుల దిట్లనియె, 92

సీ. ఎన్నిది నెచ్చట నెంతపర్యంతము

జరపంగపలె బ్రహ్మచర్య మనఘః

ధర్మంబునకుఁ బరస్థానమెయ్యది యెఱిఁ

గింపవే మదికి లగింపఁజేసి

యనవుడు, మౌనియిట్లనె, 'మొట్టమొదట గృ

హంబు వర్జించి సన్యాసియగుచు

నింటింటికిని విచ్చమెత్తుకొం దొకచోట

నుండక పనినొందె నూరనొందె

తే. గీ. దొరకినది కొంచు, దాన సంతోషపడుచుఁ,

దనకు వాసంబుగా వివిక్తప్రదేశ

మొకటి దొరకొని, యింద్రియప్రకరమునటఁ

బట్టువడకుండువాడెవో బ్రహ్మచారి.

93

వ ఇట్టి బ్రహ్మచర్యంబున సంచరించుచు వివేకజన్యంబగు నిదిధ్యానసంబున సులభంబగు పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారంబుఁ జెందుటయ మోక్షంబని కొంద టిచ్చగింతురు. అహింసయ ధర్మంబునకుఁ బరస్థానం, విదియ వేదోక్తప్రకారం, వింతకంటె మనుజుండు గ్రహించుట దుష్టరం' బని యుపదేశంబొనరించు నరాదుని పల్కులు మనంబునలబట్టి. 94

౪. చనిచని యురువేలాకా

ననమున వనియించెఁ గొన్నినాళులు తనవ
త్తనమును వదలినది మొద
ల్చనెనప్పటి కెన్న నాటు సంవత్సరముల్.

95

తే. గీ. రాజపుత్రకుఁ డయ్య నరణ్యమందు
నాటువత్సరములనుండి యనుభవించు
ఘనపరిశ్రమమున ముఖకాంతి తఱిగె,
నంగకబలంబు నుడిగె సిద్ధార్థునకును.

96

ప. బిట్లతిక్కశంబగు దేహంబునఁ బరిభ్రమించుటకుం దగనివాఁడై మెల్ల
మెల్లఁ జనువాఁడు ముందట.

97

సీ. పితరులు తరియింపఁ బండప్రదాన మా

ఝలపరంపర చేయుచున్నచోటు
సురువలయ మ్మను నొకకంటకారణ్య
మినుము కొండలతోడ నెనఁగుచోటు
మిన్నంటుపొడవున మించు మోకల ముండ్ల
పొదలు తీవలుఁబ్రాకఁగదియుచోటుఁ
బూరికొంపలచేతఁ బొలుపారు సేనాని
యను పే రలరు పల్లె దనరుచోటు

తే. గీ. వెలయు నేయేటియొడ్డునఁ, గలయు మోహ
నయు, నిలాజనియను గొప్పనదులురెండు
నేనదీవార్హరంబున, దానిఁ గనియె
ఫలునీనామకంబగు భవ్యతఱిని.

98

౪. కని యాదాపరికంపిత

వనజపరాగములు గలయఁ బర్వినగాడ్పుల్
తన మేనిచెమటఁ దుడువఁగఁ
జనియెను సేనాని యనెడి జనపదమునకున్.

99

క. చని యాలఁగాచుకొనున

జనవదవరులైన గోపజనములఁ దిగఁగ

నొనె వారియమాయురప్ప

త్రి నితాంతము సంతసము మదికి నొనఁగంగన. 100

వ. ఇట్లు సంతసించుచు నటఁ గొందొరతడవు నిలిచి తత్ప్రాసరింపఁజూచు
నున్న మహారణ్యంబునకుం బోయి యున్నట్లు. 101

సీ. దైవవశమున నొదిపు విపత్తి గుఱించి

మనుజుల దుఃఖమర్కములగుఱిచి

యడవిజంతువుల మర్యాదచొప్పునఁ దాను

దెలిసికోఁదగిన నీతినిగుఱించి

యవరిమితమతసిద్ధాంతమ్ముల గుఱించి

సర్గమరణరహస్యములగుఱిచి

చిత్రచిత్రాబ్రహ్మప్రచితశక్రచాపతు

ల్యంబుగ బ్రతుకు కాలమునుగుఱిచి

తే. గీ. మనము యోజింప ద్యానసమాధి సూని

యొంటిపాటున నేరికి గంటఁబడక

యుండు శాద్ధోదనికి దాటుచుండె మాన

ములకు మాసమ్ము లష్టనభూములందు. 102

తే. గీ. దైవవశమునఁ దనరకు దాదాపునందు

ముగ్ధి రాలినఫలముల భుక్తిఁ గొనుచు

నరుణు నుదయాస్తమయములనైన నెఱుంగ

కట్టె ద్యానించు నిస్తందిగ్దగుచు నొరట. 103

వ. నిరంతరజిజ్ఞాసావశంబగు చిత్తంబున నాహారంబు మఱిచి యున్న
సిద్ధార్థుని శరీరంబుమిగులఁ గృశించె, యొగంబునఁ గాంతియుఁ గను
మానె; బడవడి యొనఁగ దశనాయాపకంబున స్మృతిఁదప్పి మృతు
నింటోలి మూర్ఛనొందిన నొక గోపబాలకుండు తత్పథంబునం బోవుచు
నతనిం గనుంగొని వడఁదాఁకినవానిఁగా నెఱింగి. 104

క. వగలం బొగులుచు జంబూ

నగశాఖలు నఱకి పాఠి నాలుగుదెసలన్

మొగముపయి నీడరానొ

క్క గృహం బాకులను బఱచి కల్పించెవెనన్. 105

చ. బిట్లు సహజభూతదయాపారీణుండగు నాచిఱుతగొల్లం దొకపర్ణకుటీ
రంబుఁ గల్పించి తాను దాకినఁ బాతకం బగు నని యెంచి మేఁకల
నతనిపాలికిం దోలికొని పోయి దుగ్ధంబు అమ్మహానుభావునినోటన
పినుకుచుండె ; నిట్లు కొందొక కాలంబు చనుడు జంబూనగశాఖల
న్నియు నిగిరించి పొదచాడ్చున నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియె ; నతండును
దైవంబుగ నతనిం బూజించుచునుండ నొక్కనాడు తెలివొంది తన
నికటమ్మున నున్నగోపబాలనిం జూచి తత్కరస్థితఘటేగతంబులగు
దుగ్ధంబు లిమ్మునుడు వాఁ డిట్లనియె. 106

క. ఈపాలు నేను దాకితి

గోపాలుఁడఁ గాన నీవు గొనఁగాఁ దగదో

శాపాయుధవర యను న

ప్రొవనిఁగని నగుచు భూమిపతినుతుఁ డనియెన్. 107

సీ. సీశరీరమునందు నెత్తురు నాశరీ

రమునందు మంచిదుగ్ధములు గలవె

నాతల్లిదండ్రులు నన్నుఁ గాంచినరీతి

నీ తల్లిదండ్రులు నిన్నుఁగనరె

నా కున్నరీతినిగాక నీకథిలావ

యవముల లోప మెందైనఁ గలదె

నీతంట నుప్పని నీరుండి నాకంటఁ

జప్పని రుచిగల జలము గలదె

తే. గీ. మోముపయి బొట్టు, జందెంబు బుజమునందు

వర్తిలెనె జన్మమంద యెవ్వరికిఁగాని

యీవు తాడినమాత్రన యేల పాలు

నేగొనం దగ దింటివి నిజము చెప్పుము.

108

చ. అన విని గోపదాలుఁ డివియస్నియు నిక్కమ రాని నన్నుఁ దే
త్తిని గహనస్థలంబునకు మేరలఁ గావఁగ నంపునాడు ము
జ్జనని వచించె నిప్పగిది. స్వాములు బ్రాహ్మణు లడ్గిరేనిఁ బా
త్రివిగ నిమ్ము తాఁకకుము తాడిన పీఠ మటలఁను నాపుడున్. 109

చ. సిద్ధార్థుండును ముక్తతకర్మంబు లొనర్చువాఁడె ద్విజుండును దుష్కృ
తమ్ము లొనరించువాఁడె చందాలుండుఁగాక పర్ణధేనిలలు గలదీ యని
వానిని బోధించి ఉద్దర్శములగు నజాదుగ్రంథులు గ్రోలి యుచ్చోటు
విడిచి యొక్కివృత్తచ్ఛాయ సభిష్టించి యున్నంత. 110

సీ. రదసమ్ములయు వా తెరలయుఁగమ్ములయు న

చ్చులయుఁ గాలతులుగండములనుగలసి

యారెండఁ గాయఁ గొక్కఁఁబుకమ్ముల పరు

షము గల్గి బారకు బారెడైన

కురు వీఁగ దిగజాణు కరణి సున్నఁగ దుప్పి

గడలుకొల్పినకీలుజడల చొచ్చె

ములయుఁ దీరైన తూర్పులయుఁ బైసున్న త్రొ

న్ననల గండిము దిగంతములఁ బర్య

తే. గీ. సరము లల్లలనాడఁ గుచములమీఁది

పయ్యెడలు జాతి రంగు పావడలు మీఁ

గళ్ళగళ్ళని గజ్జెలు రాళ్ళయోయ

సడుము లసియాడ వారాంగనాటనంబు.

111

చ. కొంద అచ్చటికీఁ దాపుననున్న యింద్రుని దేవాలయంబున మేళ
మాడంగ మృదంగంబు పీణియ చితారు లొనగు సాధనంబులు ధరి
యించి యాదారింబోవుచుండ నం దొక్కతె వేటొక్కతె కిట్లనియె. 112

ఉ. కామిని యాచితారు సరిగా శ్రుతిచేయుము చేసితేనిమ

న్నామము వాసిఁజెందఁగలనాట్యము సల్పియుఁ బాటపాడియున్

భామరపూపులంబలె సవిస్మయదెందములం బ్రమోదకం
భామమునందు నాపగిది నాట్యమొనర్పగఁజేతు నెంతయున్. 113

క. దిగువుగ సారించితివే

దెగుఁ దంత్రులు, వదులు చేసితేనిని సతిగాఁ
దగదు శ్రుతి గాన సమముగఁ
దగుగతి సాదింపుమీ చితారు అతాంగీ. 114

క. అనుచుం బ్రశంస యొనరిచి

కొనుచుం దమయంతఁ బాడుకొనుచుం జనుకొ
మినుల వచనములు సిద్ధా
ర్థుని చెవిబడెఁ గాని వారెఱుంగరు తపసిన్. 115

చ. అతఁడును దలయెత్తి యగ్గలికం గనుఁగొని మనమ్మన నిట్లు
తలపోసె. 116

ఉ. నీచులనుండియుం దగిన నీతులు కొన్ని గ్రహింప వచ్చుఁ దం
త్రీవయముం బిగించి తెగఁదీసినచో శ్రుతివోవుభంగిఁ గా
ర్యాచరణంబు దేహమున కబ్బినవేళలఁ దత్త్వచింతయుం
దోచునె ? యే నెఱుంగఁ కిటుతోరముగా మెయిఁ జిక్కఁజేసితిన్. 117

చ. అని తలపోయుచుఁ దదరణ్యస్థంబగు నొకవనదేవతాలయంబునకుం
పోయి యట నిస్తండ్రుడై యున్నంత. 118

సీ. తనపేరఫల్గునీతటమునఁగట్టించు

కొనిన నేనానియన్ జనవదమునఁ
గాపురంబుండు నొక్కఁడు ధనవంతుండుఁ
బశువతి ధర్మతత్పరుఁడు బుద్ధి
మంతుండు విజుధనమ్మతుఁడు; వానికి రూప
వతియు సాధ్వియు దయావతియునత్య
సంధురాలును మృదుసంభాషిణియు సుజా
తయు నగు నొక కళత్రంబు గలదు

తే. గీ. సకలజనములు దాని సుజాతయందు
 మాయయను మాటయెఱుంగ దమ్మగువ తమకుఁ
 గాస్పులేదనువంత యొక్కటియుఁదక్క
 నన్యదుఃఖం బెఱుంగ రయ్యాలుమగలు. 119

వ. ఇట్లు కొడుకులు లేమిం గడుకొను దురంతచింతాభరంబునఁ గర
 మ్మలందురు నామజాతయు. 120

క. రాకారాశ్రులయందు ను
 త్రైకోదయవాఁచఁజేసి యేకాశీతి
 ప్రాకారపరిఙ్గణములు
 తేఁకువఁ గావించు విసినదేవతగుడిగిన్. 121

సీ. ధ్యానంబుఁగావించి యావాహన మొనర్చి
 సింహాసనం బధిష్ఠింపఁజేసి
 యర్ఘ్యం బొసంగి పాద్యమ్మిచ్చి స్నానంబు
 చేయించి నెమ్మేను జేలఁ దుడిచి
 యజ్ఞోపవీతవస్త్రాదులను నొసంగి
 కస్తూరియును మంచిగంద మలఁది
 ధూప మాఘ్రాపించి దీపంబుఁ జూపించి
 పదపడి మది భక్తిఁ బాదుకొలిపి

తే. గీ. చన్యఫలములు వడవప్పు చన్యమాక్షి
 కంబు శాల్వోదనంబు శాకములుఁ దెచ్చి
 వేడుక వివేదన మొనర్చి పాడి యిట్లు
 లనుదినము నేవకావించు నామజాత. 122

క. కొడు కొక్కఁడేని నాకుం
 బొడమిన రుచిగల్గు తగినభోజ్యములు నేఁ
 గుడువం బెట్టెద నీకుం
 బదిబడి మాయమ్మ పైఁడిపల్లెరమందున్. 123

వ. అసి మ్రొక్కికొని తదేకతాత్పర్యమునం బూజించు నాసుజాతకు. 124

క. నెలతప్పి క్రమంబుగ వే

విళు రొదవెన్ నడుము ప్రబలె వెలవెలమనెఁ గ

న్నులు మొగమును జన్మోనలఁ

నలుపొదవెన్ నీరుమోయ నానాటి కొగిన్. 125

వ. ఇట్లచ్చులెంతరాలు పదినెలలు నిండి యొక్కశుభముహూర్తంబునఁ
గుమారుం గనినంత నేనానివాసు లందఱును సంతోషసాగరంబునఁ
దొప్పదోగిరి. 126

క. నేనానియు డెందమున న

సూనానందంబుఁజెంది నూలులకొలఁదిన్

దానంబుఁ జేసె గోవుల

మానితమర్యాదులై న మహిదేవులకున్. 127

వ. సుజాతయు నన్నిసువునకు మూఁడవమాసంబు చనుదెంచుటయుఁ దన
మ్రొక్కికొనిన మ్రొక్కుఁ జెల్లింపఁ దలంచి తత్తత్పదార్థంబులు
శిరంబుమీఁద నిడుకొని యొక్కకేలం గుమారు నెత్తికొని వివినదేవతా
లయంబునకుం దోవుచుండఁదదాలయాలంకారార్థంబుగ మున్నునుపం
బదిన రాధయను దాసి వచ్చి యచ్చెరువుగ నిట్లనియె. 128

క. వనదేవత మనపుణ్య

మ్మన నట సాక్షాత్కరించె; ముఖసౌష్ఠవ మే

మనవచ్చు, సుజనభావం

బెనయించు విలోచనంబు లింతలు తల్లీ. 129

క. అనుచుం దత్తమునఁ గడు

వినతశరీర యగుదాసి వితమంతయు నె

మ్మనము వికసింపఁజేయఁగఁ

జనియెం గుడిచెంత కాసుజాతయుఁ బేర్చిన్. 130

వ. చని యటమున్న దేవళం బదిష్ఠించి యున్న సిద్ధార్థం గాంచి దేవతా

భాగితిం దేసి తత్తత్పదార్థంబు లతనిచెంత దించి నిలుపుట దానినవీతి
కందిచ్చి సాష్టాంగ ప్రిణిపాతం బొనర్చి యుల్లనియె. 131

ఉ. శ్రీరథ గేస్తునింటికిఁ బ్రసిద్ధిపహింపఁగ వచ్చి పంపుటై
వేరటి రాక దానఁ బలవించుచు నీరయి మొగ్గిట్టుకొన్న యీ
నాకు మహాపరాధము నొనర్చితి మీపు దియోదయమ్మునన్
గైకొనుమమ్మ నాయదిన గవ్యపుత్రంబును బాయసంబునన్. 132

వ. అని వేడికొనిన సకనాయావివశుండుగు సిద్ధార్థుఁడు మీతానిక
యవియన్నియు భుజించి అద్భుతములగు పరిమళద్రవ్యము లాహూర్చి
జేంచి తత్త్వవిచారార్థం బిలలవమున్ను గడపిన పవారాత్రిలము
లన్నియు స్వప్నానుభూతంబులపగిదిఁ గన్పట్టుట నిరంతరోత్సాహ
బలసంపన్నుఁ డగుచు, నాసమర్పించిన మొగ్గిట్టు- యథోర్తముగఁ
జెల్లఁగదాయను నానుజాత కిట్లనియె. 133

క. ఈ విపుడు నాకొసంగిన

యీవస్తువుపే రదేమి యెఱిఁగింపుము నీ

కావించిన విధమే యది

నావుడు నిట్లనియె సతివినయమున సతియున్. 134

సీ. మా మందఁ గల వంద మంచి గోపుల నుచు

గృము లేఁబడింటికిఁ ద్రావఁబోసి

వానిక్షీరమ్ములు పంచవింశతిగోవు

లకుఁ బోసి వానిపాలృదియులెంచు

దేనువులకుఁ బోసి వాని పాల్గొప్పద

వమునకుఁబోసి యవ్వానిపాలు

పరిమళద్రవ్యసంభారమ్ముతోడఁ గ

లిపి పైఁడిగిన్నెఁజొనిపి వడపడి

తే. గీ. సరసచందనవిటపికావృత్తులమంటఁ

గొరగఁగాఁజేసి యందు ముక్తాఫలములు

వోని తెల్లనిబియ్యమ్ము వోసి పంచ

దారతో వండినట్టి యోదనము తల్లి :

135

ప. ఇట్టిదియ మున్ను నామ్రొక్కికొనినయది; నిక్కంబుగ వనదేవత
దైత్రవేని దాసురాలనగు నామ్రొక్కు లందికొని నన్నుం గృతార్థత్వ
మొందింపు మని కలతెఱంగెఱుంగక భక్తిపరవశయై పొర్లిండు
నానుజాతంగాంచి యతండు.

136

ర. ముసిముసినగ వొలయఁగ న

న్నిసువు శరీరంబుఁ గేల నిమురుచుఁ దలపై

ముసుఁగుం దీసి “చిరంజీ

ప సుభీభవ” యంచుఁ బ్రియముపడి దీవించెన్.

137

ప. ఇట్లు దీవించి “తల్లి! యేను వనదేవతను గాను; శుద్ధోదనుండను
నారరాజుమూరుండ ననుచుఁ దనవృత్తాంతం బెల్లఁ దెలిపి వెండియు-

తే. గీ. శ్రీమముగా నై కజంతుసారంబుకతన

నీపదార్థంబు రుచ్యమై యెసఁగినట్లు

నై కజన్మంబు లెత్తి యనంతరంబ

జీవుఁడును ముక్తియను ఘనస్థితికి వచ్చు.

139

ప. అనుచు నీవలనం దెలియనయ్యె; నిట్లూరకయ జన్మంబు లెత్తుచున్నం
తన జన్మసాఫల్యంబు గలుగునో, లేక జీవించియుండియు భూతదయ
మున్నగు ధర్మంబులు కలిగియున్నం జాలునోయనియు నీవలనం
దేటపడవలసిన యంశంబు లియ్యవి సావధానంబుగా నానతీయవలయు
ననుడు సుజాత యతని కిట్లనియె.

140

ఆ. వె. నేను మూర్ఖురాల నీయడిగిన యర్థ

ములకు నుత్తరంబు మొద లెఱుంగ

నాయెఱింగినంత నాచేయునంతయుఁ

దెలియఁజేతుఁ దేటతెల్లముగను.

141

తే. గీ. అనుదినము వేగ లేచి, సత్యస్వరూపు

దేవు నెదలోనఁబాటించి, తివిరి పతికి

వలయు శుశ్రూష సత్పుచు వస్తువిభుల

నిరతమొనరింపఁజేతు బానిసలచేతి.

142

ప. వాపీరూపతటాకమ్ములు త్రవ్వించుటయు శివాలయము గట్టించుటయు నగ్రహారంబొసంగుటయు ధననిక్షేపంబును పనపరీతిష్ఠయుఁ గృతిగృహణంబును బుత్రిప్రాప్తియు ననునవి స్వర్గప్రాప్తిసాధనంబు లని యాగమంబుల నొడుపంబడు నట్లుగుట మత్తుతికి స్వర్గప్రాప్తిసాధనీ భూతుండగు నిక్కుమారునిం గాంచుటకు ననేకదేశతారాధనంబులు గావించితి; పరలోకసౌఖ్యంబులకెల్ల కుమారుండు మూలం బని యాగమరాధాతంబు; దేవతలతోడ సంధాషణాదులు గలిగి మంబ్రములు నేర్చిన మహానుభావులకన్న నెక్కుడుగఁ దెలియుఁదాసఁ గానిరతమ్మున నాటఁ దత్కృతంబులగు గ్రంథమ్ములయందు విశ్వాసమధికంబు; మంచిచెట్టులొనరించిన వారికి మంచిచెట్టులు గలుగు నని నాయెఱిగిన తెఱంగు.

143

క. యాదృశబీజము నాటినఁ

దాదృశవృక్షంబు బొడము తప్ప; రటు లనూ

యాదయలనలనన యనూ

యాదయ బుదయించు నేరికై నం జగతిన్.

144

క. దైవము వ్రాసినపగిదిం

జాపున్నదియే సమస్తజంతువులకుఁ దా

గావించు పుణ్యపాపము

లేవానికి నేని నూరకేపో పెప్పుడున్.

145

ప. ఒక్కయవబీజంబు భూమిపై నాటిన నయ్యది నశించియు ననేకయవబీజమ్ముల నుదయింపఁజేసిన పగిది నీజన్మంబు నశించియు ననేకజన్మంబులకుం గారణంబు గాఁగల; దదియుం గాక జీవించి యున్నకొలఁది దుర్బరంబులగు కష్టపరఁపరలు తఁదోపతంధంబులుగా వచ్చుచుండెడి నని మఱియును.

146

చ. పతిమున్ను బొంది విడచినఁ
జితిలోఁ బడియేను మేన్ ద్యజించి యతనికిన్
గతిఁ గావించెద నుత్తమ
గతికిం బతులను సతులె గతులు దలంపన్. 147

త. మారన్న మున్ను బిడ్డఁడు
చాటండఁగ వలయుఁగాని చచ్చినయెడలన్
మారొదపు దుఃఖవారిది
కేరతణిం దరణిగల్గు నిద్దచరిత్రా. 148

చ. రాపున నామన మెన్నఁడుఁ
జాపునకై వెఱవ దనఘః సరిగా జన్మం
బీవరున దుఃఖ మేది ఘ
భావిర్భావమున జరగ నయ్యెడు నాకున్. 149

చ. రిర్తులపై దుర్విషయా
సర్తులపైఁ గష్టపడెడు సంసారులపై
సర్తందివంబుఁ గరుణా
పిత్తత జాలివడు నాదుచిత్తం బనఘా. 150

త. అపకృతి యొనరింపమియును
నుపకృతి యొనరించుచుంటయును సత్కృతులం
దపియించుట లోనగు పు
ణ్యపరంపర నాయొనర్చునట్టిది తలఁపన్. 151

చ. రాపున నాకు వచ్చెడిదంతయు ననుకూలంబుగనె పరిణమించుచున్నదని
నొడుపు నుజాతం గాంచి సిద్ధార్థం దిట్లను. 152

చ. నీయావదేశము గడుభ
చా్రియితమై మదికినచ్చెఁ దల్లి పెరిమన్
వీయంతవాని నన్నుం
జేయుము దీవించి వృద్ధిఁజెందెద పిపున్. 153

వ. నాపుడు నల్ల దీవించినంత సమ్మాయాదేవీసంపదసుండను నాయుమ్మను
వీడ్చాల్చి యుచ్చోలు కదలి శతవిటపసమాటలమ్మును నిరంజనరచ్చాయా
పలికెనునగు నొక పెటవిటపి చెంతకుం బోయి చచ్చితిలచ్చాయ నధి
ష్ఠించి యున్నంత.

154

మ. అరల్లెణ వెదచల్లె నొప్పుగతిఁ బూలన్ పన్యసిత్తలము లా
చ్చితి సన్యోన్యవిరోధముల్ విడచి మైత్రింబూది సిద్ధార్థు ప
స్మతికిన్ మెచ్చి మహామథాపుఁ డితఁడే మాన్యుల డటలముల గడుల
గుతురం బొప్పుగ నేమిఁడయఁ బొడఁగెన్ సూర్యరత్నమున్ మానుచున్.

వ. ఇక్కరచే సిద్ధార్థుల ముందునెడ.

155

క. ఆరాశ మెట్టపడియె, ది

వాకరుఁ డస్త్రులగతిలచెఁ, బక్షిలు పృథ్వి

నీకములఁడేరెఁ, గ్రమముగఁ

జీఁకటియు న్నీల నల్లు చెఱఁగిలు మూసెన్.

156

క. తనకున్ లోగక భూవర

తనయుఁడు నిర్వాణరాలక్షఁ దపియించుచు మం

డిసఁ గన నైఁపని పెడవి

త్తనకుం గడుకొనియె విట్టుదుఃఖం బంపిన్.

158

వ. ఇట్లు చింతించుచున్న మదమనికడకు విద్రుమదర్పహావాదిధానులగు నెనిది
కొడుకులును బ్రీతితృష్ణారతులను గూఁతులును పచ్చి నీడుకారంబునకుఁ
గతంబేమని యడుగ నారం బిట్లనియె.

159

మ. అకటా : యీముని దైర్యమూని మన భృత్యవ్రాతముల గెల్చి మా
మరకీర్తిం బఱిగింపఁబూసె; నితఁ డిమ్మాడ్కిం నిరుజ్జానవ
త్తరుఁడై లోకమువారి ముక్తిరక్షణీరాజ్యంబు నేలించినన్
వికలంబై మనవంశమే యడఁగు దానిం గూర్చి చింతించెదన్.

160

క. ఈతండు జ్ఞానియయి లో

కాతీతుఁడు రాకమున్న యడఁపన్వలయున్

శాతాస్మదీయవాణా

పాతంబున నేతదీయపబుదై ర్యంబున్.

161

ప. అని సాహసిద్యంబుఁ దెచ్చుకొని.

162

చు. తతిపార్శ్వంబునఁ, గేల నిజీధనువున్, రాజీవముభ్యాకుగ

ప్రతతుల్ కక్షమానం జెలంగఁ, దరుణీవారంబు కీరంబుబున్

శతసంఖ్యంబుగ వెంటరా, సౌబగుటంచల్ నెమ్ములున్ నాట్యం

గతులం జూపఁగ నేగుడెంచె నట కక్కాముండు రామాకృతిన్. 163

చ. చనుదెంచి ధనువు నజ్యం

బాసరించి కరంబునం దొకుగ్రాళుగముం

గొని మునినిం గని యిట్లని

యెను నేత్రము లెఱ్ఱఁబాటి యింతింతలుగన్.

164

శా. ఓరీ, ఉత్తియపోతః ముక్తిఁ గనఁబో నుద్యోగమున్ మాని యిం

పారం గోరు మభీష్ట మిచ్చెదను ధర్మానక్తి పర్జింపుమా

నారాచం బిది మేనిమీఁదఁ బడెనే నాశంబుఁగావించు నీ

ధీరత్వంబును నైష్ఠికత్వమును భ్యాతి స్మీతియున్ జాతియున్. 165

చు. పుట్టితి వార్యపూజ్యమగు భూవరవంశమునందు ముష్టిఁజే

పట్టుట భ్యాతియా! ప్రజల పాలనఁజేయుట భ్యాతిగాని; యి

ప్పట్టున నైన నాపలుకు పల్కులు సుంత శ్రవోయుగంబునం

తెట్టుము, పెట్టువేని మదిబీరము దైత్యముఁ గాచుకొమ్మికన్. 166

క. అనుచుం బాణముఁ జాపం

బునఁ దొడి కన్యలును సుతులు ముందట నల్లా

డ నిభృతలత్యుండై వద

లెను బ్రత్యాబీధపాదలీనుం డగుచున్.

167

క. వదలినశరమునకున్ ధృతిఁ

జెదరక కీడ్వడక వికృతిఁజెందక లోనం

బదరని శాక్యరూపమారుని

మది కచ్చెరువంది కుంది మదినుల డలచన్.

168.

చ. పలిమలరాచబిడ్డయగు పార్వతిదై మును శూలిచ్చి త్తిముల
గలచిన బాణమున్ సరకుగైకొను డక్కట. నేను శంకరుడ
గెలిచినవాడఁ గానో: యిది వీడ్వడఁచేనిసయము గాదో: నా
బలము ర్తమంబుగాఁ దఱిగి పొడ్వడెనో: యిని లోఁ దలచుచున్.

తే. గీ. రుసుమశరములు నరకుగాఁ గొనుడితండు

రతియుఁ జాలదు మీని సందరభమునకుఁ

గాన భూతగణమునకు లోనుచేయ

గెలుచు నవి యలచుఁ దన భూతములను చలఁచె. 169

సీ. తలచినయంత గదాప్రాససగళర

ప్రముఖనైరాయుధపాణు లగుచు

నైరంబులైన యానసములు నైరంబు

లైన నేత్రములును నైరములగు

రూపులు గల్గెవారునునగు భూతభృ

త్యులు వేనవే ల్వచ్చి యుత్సుకులయి

క్రూరమృగంబులై కొందఱు పడగండ్ల

కొండలు గురిపించి కొంతమంది

తే. గీ. కొండచిలువలుగా పచ్చి కొంతమంది

కుంభవృష్టులు గురిపించి కొంతమంది

రుణములఁ బెరికి వైచుచుఁ గొంతమంది

యేచి బాధించి రాశాకృత్యవతసూజు.

171

తే. గీ. ఇట్లు భూతగణంబు లనేకగతుల

బాధ నేయఁగ శాక్యనృపాలనుతుఁడు

భయముఁ గాంచక దైర్యంబు పాటుచెడక

సంచలంపకయుండెఁ గాష్ఠంబుపగిది.

172

౪. తనచేయు కితవమార్గం

బునఁ బడని ముసీందుర్గదైర్యమున తెటు భంగం

బని యెంచు మన్మథునకున్

విసఁబడె నాకస్మికముగ వింటం బలుకుల్.

173

శా. ఓరీ, మార ! యిఁలేల మానుముర, నీయుద్యోగ మీమౌని యా

చారంబుం దెగఁదీయ నీతలమె ? విజ్ఞానంబు నానాభవో

దారంటై ఘటియించె నీతనికి; సూర్యాచంద్రమోవహ్నులుం

బారావారము లాఱుఁగాని చలియింపం దీతఁ డింతేటికిన్.

174

సీ. అజ్ఞాన పునియెడి యంధకారంబేర్పు

రత్న ప్రదీప మార్పం దరంబె

దుర్బోధమను రవిద్యోతంబుఁ దొలఁగించు

పారిజాతంబుఁ గూల్పం దరంబె

రుషరంబులను ధరాజములను బెకలించు

భద్రనాగంబుఁ జంపం దరంబె.

చీపహింసాదావపావకంబు హరించు

పటువారిదంబు రేపం దరంబె

తే. గీ. నీ తలరు మించిపోయినరీతిఁ జేయఁ

బూనుకొంటివి, నీబుద్ధి బూదెగాను :

బ్రాగ్గతంబగుకీర్తియు భంగవఱువఁ

దగునె, చాలింపు మీపాడుతెగువ మార :

175

శా. అంత న్మారుఁడు, బుద్ధుఁ డీజగమునం దజ్ఞానముఁ మాపి తా

నెంతే జ్ఞానలతన్ నిగుడ్చు, నిక నేనేరీతి నిం దెందువ

ర్తింతున్ ? జ్ఞానుల కీప్రచారములు విందే ? దీనికి న్మాఱు గా

వింతుం గాక యటంచు శత్రుగణముం బ్రేరేపెఁ; బ్రేరేపినన్.

176

క. చెలరేగెడి యార్పుల ని

మ్ములఁ గామక్రోధలోభమోహాదులు దీ

లలితుడగు బుద్ధునకు నా

సలుగాల్చి కలంపఁజొచ్చె స్వస్వాచిత్యగఁ.

177

౪. కోరికపుట్టుఁ, గోధ మొనఁగొని, చురఱఁ జరించు, లోక నే
పారు మదింబు, కైబొదిపు, సంతన పంపము హెచ్చుఁ చుట్టతల
దేరఁగనీని యమ్మహితు చిత్తమునల దిటుచైన సమ్మత
వ్వారు జయింపనేర్తు ? రలివర్గ మెదిర్చి కలంపఁ జొచ్చినగా.

178

౫. పదపడి యాచం డిది నె

మ్మది నెఱిగినవాఁడుగాన మఱపుఁ గనక చు

ర్మదమగు సరిపర్గఁబుల

బెదరించి కలంప నదియు భీతిలి యేగఁ.

179

౬. పిదప సహంకారమును మాయయు సాహసికఁబులును జిగిసియు
గర్వంబును నవిద్యయు లోసుగాఁగల దుర్గుణములు స్ఫుర్చుచుండుటతో
నెదుటంటాడకట్టి బుద్ధిం గానిపెట్టినను నతలకు నిర్విరూపమై యుంటి.

సీ. అంధకారముభంగి నాపరిచెడి మాయ

కినుమంతయైనఁ జోటిక కలఁచి

ప్రభ్రీధరముభంగి పెచ్చుపెరుగునహం

కారంబునకు లోసుగాక మిగిలి

కారుబెబ్బులిరీతిఁ గదియు గర్వమున కా

వంత యేనియు లోఁగ రట్టె తఱిమి

కడలిపోలికఁ బొంగుఁగను జిగిషాపికా

చము కంటఁబడక పంచన ఘటింపి

తే. గీ. యధికవిజ్ఞప్తి నెనఁగు సిద్ధార్థు నెదుట

నంగనల రంగులును నయ్యసంగదేవు

నంగతులుఁ గోకిలాఱాపభంగులును బె

దంగుఁ గనలేక యూరక జంగువడియె.

181

౭. అంత మదనుండును.

182

చ. సుచిరకృతాంగియౌ సల యశోధర పుత్రునిఁ గక్షమందుఁ దా
లిచి, “నును వీడు తొప్పగునె ? లేమ, ననాథ ననాదరింతురే ?
దిచితిలగంఘ లీవిరహవేదనకుం దగువారె” యంచు నే
చ్చుచుఁ దనునెంచుభంగి నృపసూనుని కట్టెదుటం గనంబడె॥ 183

ర. రసుపట్టిన నివియెల్ల మ

రునిచెయ్యుతె యంచు లోనరోయుచు బుద్ధుం

దసుమాన మొకించుకయును

గసరుండె; విరారమెట్లు ఘనులకు నొదవున్ :

184

ప. ఇట్లు మదనోద్యోగంబు విఫలం బగుటయు.

ఉ. మాయ య దెంతకేని నపమానముగాఁ దన కెంచి మీఁద న
ర్యాయతమైన పృష్టి భయదమ్ములు గర్జితముల్ చెలంగఁగా
వాయు పమేయమై వినరఁ, బాదపముల్ ధరఁగూలఁ గల్పనం
జేయుచు నాతఁ డెయ్యెడ వసించునొ యయ్యెడ కెక్క దద్దియున్. 186

ర. పదపడి దిర్క్కులు తెల్విం

బొదలెన్ ధర నిర్మలత్వముం గనెఁ గడు మే

లొదవెన్ నత్వములకు ది

వ్యదృష్టి యుదయించె సంత నయ్యనఘనకున్.

187

ప. ఆ దివ్యదృష్టిరతన నతనికై దువందలయేఁబది జన్మమ్ములందలి తన
పృతాంతం బెల్లఁ గన్నులకుం గన్నట్టుటయేకాక పూర్వపూర్వకృత
సుకృతదుష్కృతంబు లుత్తరోత్తరసుఖదుఃఖ కారణంబు లని తెలియం
బడియె; సంతఁ బ్రతిమనుజునకు యోగాయోగంబులకుఁ బురాకృతంబు
కారణం బని యెఱింగి సంసారంబు కదళీగర్భనిస్సారం బని తలపో
యుచు ససంతమ్ములగు లోకంబులును సూర్యాదిగ్రహమండల విశే
షంబులును వానిగతులును వీచీతరంగన్యాయంబునం బొదలు ననియు,
దీని కన్నిటికి నొరమహాశక్తి పట్టుఁగొమ్మయై యలరు ననియు,
నయ్యది యిచ్చామాత్రంబునఁ జీకటినుండి వెలుతురును మృతి
నుండి ప్రాణమ్మును శూన్యతనుండి పూర్ణత్వంబును నరూపంబు

నుండి రూపంబును గల్పింపఁ జాలు ననియును, సీయర్థంబున కౌసను
వారలును గాదనువారలును లే రనియు, నిదియే నిర్వృత్త-ప్రజ్ఞల
ఐనియు, వికారహస్త్యం ఐనియు, సృష్టిస్థితిలయంబులకుం గారణీ
భూతం ఐనియుం దెలిసికొని ప్రతిమనుజులను బ్రతికినన్నాళ్ళు
చిన్నపెద్దలను భేదంబును జాతిగుణక్రియాభేదంబును దలఁపర
ప్రాణిహింస వర్జించి సర్వసమత్వంబుఁ గాంచిన సుత్తమజస్మలంబు
లభించి క్రమంబున నిర్వాణమను సుత్తమంబును నొందుననియుం
గనిపెట్టె.

క. నాలవజామున భరోశ్చ

స్మూలన మొనరించు పాపమున దుఃఖభరం

జేరీలఁ జెలఁగునో తా

నాలోకముఁ జూచె నిశ్చలాత్మల దగుచున్.

189

సీ. పెరుగుట తఱుగుట ప్రీతి యసూయయుఁ

గర్భత దుఃఖంబు గారకత్వ

మాదియౌ సంగతు లలవదునలతను

జన్మరాహిత్యంబు జనుఁడు గనఁడు;

మఱియును నుభదుఃఖమయమగు సంస్కృతి

యానాయ మని తెలియంగలేని

వారికి ముక్తి చేరూరదు; మాయాచి

లననంబు మొదటికిఁ గనఁపనుంగి

తే. గీ. జీవితేచ్ఛఁ ద్యజించి యాశించుముక్తి

నెవఁడు వాని కొదవు దివ్యదృష్టి; దానఁ

జేసి యఖిలంబుఁ దెలియు సుస్థితియుఁ గల్గు

నింత నిజమని బుద్ధున కెఱుగవొడమె.

190

వ. ఎంతదనుక మనుజుం డీమాయ జయింపదుండు సంతదనుక వాంఛా
మూలంబగు తృష్ణయు భోగమ్మును ప్రోతప్రియత్వంబును యథో

లిప్పయు నధిరాధరూతయు జిగీషయు నహమిదం మమేద మ్మను నహం
 రారంబును బ్రతుకుదెరువునకై పడు పాట్లును లోనుగాఁగల విషయం
 బులం బ్రుంగుడువడుచు నవయుచుండు. బుద్ధిమంతుండు పరిభ్రమింప,
 కనంతంబులగు జన్మంబులను పడుగుతో మనోవాక్కాయక్రియ లను
 పేకను గలిపి యల్లఁబడిన జన్మపటంబు శుద్ధం బొనరించుకొని, పూర్వ
 పూర్వవాసనావశంబగు నుత్తరోత్తరజన్మంబులను బొందుచు, దుదకు
 జన్మసంపూర్తిఁ గావించుకొని, మాయాతీతుండై, శరీరస్కంధమ్ము
 లటవేట్లై, యపాదాన బంధంబులం బట్టువడక, కాలచక్రావర్తంబునం
 దిరుగుడువడక, సుప్తుండుమేల్కొను తెఱంగునఁ దెల్పింఁగాంచి, యని
 ర్వాద్యంబును నానందమయంబును బాపరహితంబును నిర్వికారంబు
 నగు నిర్వాణపదవిఁ బొందు నని కృతనిశ్చయుండై పథమానందంబగు
 నిర్వాణపదవి యధిష్ఠించి యున్నంత.

191

తే. గీ. అరుణుఁ డుదయించె, నాతని కిరణములకుఁ

దారలన్నియు వెలవెలఁ బాఱఁజొచ్చెఁ,

గొండలం దెల్లయెడల నీరెండప్రిబలెఁ

గమలకుట్టలములకు వికాసమొదవె.

192

సీ. పచ్చికవల్లపైఁబడు మంచుబిందువుల్

వజ్రశకలపరిభ్రాంతిఁ జేసెఁ

బృథివి నెల్లెడఁ గాంతి విస్తరింపఁగఁజొచ్చెఁ

గెంజాయ మేఘపక్షిపయినెగదెఁ

దాశద్రువత్రముల్ తళతళమీఱు బం

గారు చామరములసౌరుఁ దాల్చె

హరిణంబు లాదియౌ నతిసాధుజంతువుల్

కృమముగా మేల్కొంచఁగఁదొడంగె

తే. గీ. శుకపికాదికసర్వపక్షులును విదుర

లేచి సూర్యుని వినుతి సల్పెడు విధమునఁ

గూయ మొదిలిదె నలల నర్కుడు వొడిచె
దిక్కులం దంతకంటకుఁ దెల్పిహెచ్చె.

193

క. అనాటి సుర్యుత మేచునఁ
గానగి, మది నెల్లరకు విరాము ప్రబలెన్
శ్రీనెగడి రెల్లవారును
జ్ఞానోదయ మతని మదికిఁ గలిగిన రితనన్.

194

సీ. ప ర్తకు లోపంబు పర్జించి తూచిరి
దస్యులెల్లరు దొంగతనము మాని
రసినేయవారు తా మంతలో పిరమించి
రాధిమంతులదాధ లడఁగఁచొడఁగె
గటిరవాండ్రును గత్తిఁ గడకొత్తి రజ్జాను
లకునెల్ల జ్ఞానవిలసన మొదిచె
రోగులెల్లరును నీరోగులై చెన్నారి
రెల్లజంతువులకు నెలమి వొడమెఁ

తే. గీ. జచ్చిపోయెడి వారలు సయిత మటని
జ్ఞానలవ మింత పోకిన రతననో య
సంగ విస్మితవదసులై యలరి రది; య
ది యననేటికి సర్వంబుఁ దేటపడియె.

195

క. ఆకాశమునం దమరులు
మారార్యము ముగిసె నసుచు మాటికి సంహో
మైకస్థితి వచియించుచుఁ
బ్రోరటముగఁ బూలసోన పర్జించి రొగిన్.

196

క. చిరవిరహజేదనాధర
పరవశయై పగలఁ బొగులు పాపనికి యశో
ధర కానాడు హృదయం
తరమున నామోదరసము తానై వొడిమెన్.

197

మ. పులులున్ లేళ్లును నొక్కచో మసలె, బాముల్ క్రౌర్యముల్ మాని యౌ
దలలన్ వంచి చరించె, గొంగలకు మత్స్యంబుల్ భయంబొంద తెం
దు లలత్తుంగతరంగరింగణములందుం గంతులన్ వైచె, నొ
క్కగతిం దోచెఁ బ్రపంచ మెల్లరకు వక్రప్రక్రియాకూన్యమై. 198

ప. అట్టియెడ సిద్ధార్థుండు బుద్ధుండై.

శా. ఎన్నేజన్మము లెత్తియెత్తినను నే నెంతేని నీరీతిఁ గా
సన్నేరః న్నిను నేటికిం దెలిసికొన్నాడన్ భవద్వృత్తితో
యన్నా! మామకజన్మకారణ మమాయాచాచక్యక్రియా
సన్నంబైన శరీరలబ్ధి కింక నే సంధింతు నంతస్థితిన్. 200

మ. అని యనుకొనుచు నిర్వాణపదార్థాధుండై యావటవృక్షంబు క్రిందన
ధర్మాసనంబున నాలుగుసప్తాహంబులు గడపి నానాదిగంతసమాగతు
లగు సంతేవాసిజనంబులకు నిర్వాణసాక్షాత్కారంబు నుడువుచు నాప్ర
దేశంబు కదలి సతతసంసేవ్యమానవరస్సహస్రజనసమాకులుండై
యెడనెడ నగరపల్లీననవర్వతప్రదేశంబులం బోధిసత్వం బుపదేశించుచు
విజ్ఞాతలగు సంతేవాసిగణంబుల నుపదేశకులఁగా లాఁతి దేశంబుల
తంపుచుం జనిచని. 201

౪. మన నగరంబున తెన్నుడు

చనుదెంచునొ, తమము నెపుడు సమయించునొకో ?

యని తలఁచు బింబిసారా

పనిపతిపురి బుద్ధరజనిపతి యుదయించెన్.

202

—, ఆశ్వాసాంతపద్యములు —

౪. ప్రకృతపురాతనకవిరా

జకృతాంధ్రకృతిప్రపంచసారస్యమిశ

త్పృకృతీ : సుకృతీ : మదనా

సుకృతీ : కృతిమాధురీవి నోదితసుకృతీ :

203

మ. కవిరాజానుమతప్రచార : అలితారా : గుణాపార : పం
 దివరాభిష్టుతనై జసార : స్వకథానీతామృతాస్వాదిమా
 సపరాఙ్మోళిసతా : సతాత్రిజన : ధన్యప్రాథవా : రెడ్డిపో
 లపరాధీశ్వర : కృష్ణరాయనరపాలా : సత్యశీలాగ్రణీ : 204

సు గం థి

ధీరధీర : గర్వమూర : ధీవిశాల : శాంతిహూ
 రా : రమాకుమారతుల్య : రాజనూయమానవి
 ద్యారసప్రసన్నతాండ్ర తత్కమిత్వైర్ తర్పణ
 రా : రసాబుధేంద్ర : కృష్ణరాయభూమిపాలరా : 205

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరువతి వేంకటేశ్వరప్రణామం బైన
 బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ

జ తు ర్థా శ్వా స ము

— —

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పరదేవతామైనమః
బుద్ధచరిత్రము

—ॐ—

పంచమాశ్వాసము

క. శాంతరసాపూరితహృద

యాంతర ! కాంతస్వరూపయశఆనీతా

శాంతకృతాకించనతా

కృంతన ! కవిరాజగేయ ! కృష్ణారాయా !

1

ప. అవధరింపు మనంతరం బట్లు బుద్ధుండు రాజగృహపురంబుం జేరి
యుండెఁ నివటఁ గపిలవస్తుపురంబునఁ దండ్రీ శుద్ధోదనుండు. 2

మ. ప్రతిదేశమ్మును జారులం బనిచియుం బైరగులం గాంచిన
పుతనూజాతుఁడు వారిలోఁ గలసినాఁడో యంచు వీక్షించియుం
బ్రతివారమ్మును యత్న మెంతయయినంతాటించి పాటించి త
త్ప్రితి యొక్కింతయుఁ గానరామి మదిఁ జింతించుం దివారాత్రము. 3

ప. వెండియు సిద్ధార్థభార్యయును బరమపతివ్రతామణియునగు యశోధర
సారె సారెకుఁ బ్రాణనాథు గుఱించి విలపించియు దూరాగతులగు
సార్థవాహుల నడిగియు నచ్చటచ్చటికి వార్తలు పంపించియుఁ దరువాత
నించుకేనియుఁ దదుదంతంబు గానరామి నిట్లు చింతించు. 4

ఉ. ఇంటికి నెంత దవ్వయితో, యేగతి మార్పును జెందినాఁడవో,

రంటికి నింత బర్వయితె కట్టిఁడిమాలవిధాత కక్కటా ;

చంటికు మార్చునైనఁ గనఁజాలు నదృష్టము నోచవైతి, వే

పెంటఁ జరించుచుంటివాకొ ? వేదన నే నెటు లోర్తు నాయకా ! 5

క. బ్రతికియె యుంటివా ? లేదే

మృతియేఁ గనినాఁడవో ? మఱేమైతివా ? నీ

స్థితి తెలియదాయె: నే నే

గతిఁ బ్రాణము నిల్పుదానఁ గతిఁనాత్మికమై.

8

క. ఈ కపిలవస్తుపురమం

దేవచృత్రాధిపత్య మెసయక సన్నా

సాకులత శోకమందుట

నీరెటు తగుసయ్య? ధాత నిర్దయుఁడు గదా.

7

క. మీయయ్యరన్న పెండియు

నాయీసుతుకన్న మఱియు నారన్న స్వపా

లా: యెంతపుణ్యవలీయో

మీయమ్మరు ధాత మున్న మృతిఁ గల్పించెనో.

8

వ. అని మఱియు దుఃఖపేశంబు నైఁపఁజాలర.

తే. గీ. శాశ్వతంశసంధపుడగు చక్రచక్తి

ననము నేమంచు నెంచి సన్నాసిఁ బోసి

యడవి నిడుమలు గుడిపించె దరిట, ధాత:

యుచిత మనుచితమును సుంత యుండవలచె:

10

క. ఇటుఁ జింతించుచుఁ గను న

క్కటికం బొలయంగఁ గల్పకల్పము గాఁగన

ద్రుటిఁ గడవుచు నొకనాఁడె

క్కటిఁ జనెఁ బూదోటట మధురాలమునందునో.

11

మ. అలరు ల్సారెకు నించు పూఁబొదలయం దంచంచ విశ్రాంతియై

మలయుం, దానును భర్తయు స్మృతువు సన్మానించు పృథివీర

డలఁతున్, లోనులురుం, దిటంబు గను, పంతం గాంచు, శంరీంచు, లోఁ

బలవించుం జెలికాని చెయ్యలరు నప్పద్యాడి విశ్రాంతియై.

12

మ. పడిము త్రొట్టిల నెమ్మనం జవియ బాష్పప్రాప్తికలయై పసం

తదశం జూడఁగనీక రన్నుఁగవ పంతం గూర్చు నెమ్మెన్మడల

కఁ దదాయ త్తమనస్కయై యొకట నక్కాంతాలలాచుంబు గ

ద్గదకఁతంబున నొక్కతాళువదరిం గలూఁది యాలోలయై.

13

ర. మొగమునఁ బడు జడలం దగ
 నెగఁద్రోయుచుఁ గాంతి దక్కియెంతయుఁగృళమై
 పొగిలెడి చెక్కుం దాదృశ
 మగు కేలం గీలుకొల్పి యవనతముఖియై.

14

సీ. ఉత్సవం బనుచు శార్వలతేఁడు చాటింపఁ
 బాటించి నన్నేల పంపెఁ దండ్రీ ?
 పంపుఁగాఁ రందఱు పడఁతులవలెఁగాక
 యతనిమానసము నన్నంటనేల ?
 యంటుఁగా, కాత్మవిద్యాసక్తుఁ డని యెఱి
 గియు నమ్మహాత్ము నెనయు టి దేల ?
 యెనసిన నేమి, నన్నెంతేని గారవ
 మ్మునఁజూచి తుడకిట్లు చనఁగనేల ?

తే. గీ. చనిన వారలు లేరె, యీసరణి వార్త
 యైనఁ దెలియంగ నీయని యట్టివారు,
 గానఁగారారు గాని; యేగడచు పెట్టు
 లీవియోగాబ్ధి ? దుర్యోగ మెట్లు తప్పు ?

15

చ. అని పలుమాఱు నెమ్మనమునందుఁ దలంచుచు మిన్ను మన్ను నొ
 క్క నియతిగా నలందురుచుఁ గాంతుఁడుఁ దానును మున్ను పేర్మి నె
 క్కొనఁగ వసించినట్టి సుమకుంజములం గనుఁగొంచు “నక్కటా”
 యనుచుఁ బురాకృతం బనుభవైకవినశ్వర మంచు నెంచుచున్.

16

వ. పశ్చాత్తాపాతిరేకమ్మున మణిమయమ్మును సిద్ధార్థుండు తనకిచ్చిన
 దియు నగు మేఖల కేలం గొని పతి లేచిపోయిననాటి రాత్రి,
 నుద్దేశించి.

17

మ. అకటా : కృత్రిమ మింతయే నెఱుఁగ కన్యాసక్తుఁడుంగాక ని
 ర్విరలంబై నమనంబుతో ననుఁ గడుం బ్రేమించి విదిగించు నా
 యకుని న్నాదగు ప్రక్కనుండి యెడనేయం జాలి తో రాత్రి : జా
 లికి దూరంబగు కేరికేనియును మేలే, చాలు దుశ్శీలినీ.

18

వ. అని నిందించి యంతఃబోర కొమరుం డగు రాహులుం గూర్చి. 19

మ. కొడుకా : యెంతటి దుర్మహార్తమున నాట స్మిపు గర్భిణునిం
బడితో, నాటి నిశీధమంద జనకుం బైరాగిఁ గావించి పె
క్కిడుమ ల్పొందఁగఁ జేయుచుంటి వకటా : యేమందు సేవంప, మె
ప్పుడు తండ్రి స్వభావెట్లు వానికిఁ గదా వర్తించుఁ బుత్రుం డనన్.

చ. అని పలుమాఱుఁ దల్లి పడునార్తి యొకించుకయేని బాల్యప
ర్తనుఁడగు రాహులుం డెఱుంగరామి సమీపమునం దెలర్చు పూ
లను దగఁగోసి తెచ్చి మిగుల వ్యగలం దగులంగఁ జేయఁ గి
ల నిడుచుఁ గేరుచుం దుముకులం గొలుపున్. శకు చే మెటింగెమన్.

వ. అట్టియెడ వెండియు నయ్యశోధర శోకావేశంబున నలుగడలం
దిలకించి. 22

చ. అవనిసమస్తముం దిరుగు హంసవతంసములార : మేటి జ
క్కవకవలార : నా యెఱుకఁగాంచి చరించు పివమ్మలార : కీ
రవరములార : యెం దయిన రానుతు జాడ చెఱుంగవచ్చెనే
నవసరముం గ్రహించి నను నాతినికీ న్వచియింపుఁ దొప్పగిన్. 23

మ. సుతుఁ డేడేండ్లవయస్సువాఁ డనియు నింజూడ స్మనంబందు బ
ల్కుతుకండాఁగ నున్నవాఁ డనియుఁ గోర్కుల్మిస్తు ముట్టంగ నీ
నతియై నట్టి యశోధరాతరుడియుం జాలక పాగ్గావళే
షితియై యాగతి నిల్చియున్న చనియు స్మీప్రుంబ పంపందగున్. 24

వ. అని యిట్లు పరిపరివిధంబులఁబలవించుచుఁ గొంపలమందు నయ్యశో
ధరపాలికి నెచ్చెలు లరుదెంచి యిట్లనిరి. 25

తే. గీ. హస్తీపురినుండి యియ్యెడ రరుగుదెంచి

నార లిరువురు వర్తకు, ల్వారిపేర్లు

త్రిపుషభల్లాకులఁట, సర్వదేశములు చ

రించునెడఁ గాంచిరఁట శాక్యనృపతనూజు.

26

వ. వార లిరువురు మన కోట దక్షిణద్వారంబున విడిసియున్నవార,లోదేవీః
యందమగు సరిగంచు దుప్పట్లును మంచితత్తులును విత్తలపాంశ్రము

లును దంతపుపస్తువులును సుగంధద్రవ్యములును జిత్రచిత్రములగు
పక్షులును నమ్మఁదెచ్చి రని మఱియు నిట్లనిరి. 27

ఉ. దీనికి నేమి గాని విను దేవి : భవత్పతియౌ నృపాత్మజు
న్మానుగఁ జూచి పీఠలు నమస్కృతి సల్పితి మంచుఁ జెప్పి. రా
జ్ఞానచనుండు జ్ఞానులకు నైతము జ్ఞానము దెల్పుచుం గృపా
నూనతఁ బూని పూజ్యుఁడయి యున్నవిధమ్మును జెప్పి రచ్చుగన్. 28

క. ప్రకటగతి బుద్ధుఁ డను సా
ర్థక నామము పూని యిద్దరన్ దానెం తే
నరలంకబుద్ధి లోకో
పకృతికిఁ జరియించుచున్నవాఁ డఁట, తల్లీ ! 29

శ. అని వెండియు నాపెకు ని
ట్లని 'రోవనజాయతాక్షి : యతఁ డిచ్చటికిం
జనుదెంచు నైకమృని
యును జెప్పిరి యెంతనిక్కమోయది' యనుడున్. 30

ము. పరమానందపరితయై మనము డాఁపనామి వేగ న్యశో
ధర 'యాప ర్తకుల న్నగౌరవవిధుల్ దైవాః నాయోద్ధకు
స్సరసిం దోడ్కొనిరండు, రాకొమడు సచ్చారిత్ర మాలించి, వం
దురుకర్ణమ్ములకున్ రసాయన మొనర్తుం, జింత లిం కేటికిన్. 31

క. వారలు కోరుకొనిన బం
గారము రత్నములు గాన్కఁగా నిచ్చెద, మీ
కోరినయవియును మీకుం
గారవమున నిచ్చి పుత్తుఁగా చెలులారా.' 32

వ. నావుడు నెచ్చెలు లేగి యాసార్థవాహుల రావింబటయుఁ దెరచాఁ
టుగ నిల్చియుండి యాయశోధరయు. 33

ఉ. ఓయనఘాత్ములార పరమోపకృతిం బొనరించుచుం జగం
భేమొడ నిల్లుగాఁ దిరుగు నీనృపనందను చందమెల్ల నా

యామౌడఁ గాంచి యీమౌడకు నమ్మహానీయుఁడు పచ్చనంచు మీ
రే యిటఁ దెల్పినార లఁట, యీయది సత్యమరా పచింపుఁడీ. 34

వ. నావుడు నందుఁ ద్రిపుమండనువాఁ డిట్లనియె. 35

కా. తల్లీ : యయ్యమలాత్ముఁ జూచితిమి, తత్పాదద్వయ న్నక్తి నం
దిల్ల న్మోక్కితి, మగ్గురుం డఖిలపృథ్వీనాభమాశ్రిష్ఠో
త్ఫుల్లశ్రీఖచితాంగుఁ డై సుఖముగా బోధ్యాహ్వయమ్ము స్సము
ద్యోగమును వై న మట్టికడ బుద్ధత్వంబుఁ జెందెం దగన్. 36

వ. అవ్వటవృక్షంబు మగధదేశమ్మున ఫల్గునీనదియొచ్చున గయానికట
మ్మున సున్నయది; యమ్మహాసుఖాచుం దెల్లరకు విన్నాణంబు తేట
తెల్లంబుగ బోధించుచు ననేక జనానుగమ్యమానుండగుచు మహాస్స
తానందపదవియం దున్నవాఁ; డింతయేల, గాలిచెంట్ల బీర్ణపత్రికలు
లకేనియు గోపాలనిచెంట్ల గొట్టెలమంద రేనియు యుగపద్ధమనం
బలవడకుండుఁ గాని యమ్మహాత్ముడెనువెంట నెల్లజనులకు యుగపద్ధ
మనం బలవడకుండ దని మఱియును. 37

క. తొలకరివానలకు స్మృం

గల నాతం డిటకు వచ్చుఁ గలకంతీ : నా

పలుకులు సత్యము లిందుం

గలుగ దసత్యంబు నీవు గాసిలకు మీఁదన్. 38

చ. అనుడు యశోధరాబ్జముఖి యందనిహ్రూనిఫలంబు చేతికం
దినగతి సంతసించుచు మది న్మఱి కోరుకు తెన్నియేని నిం
పును ఘటియింపఁ దన్మయతఁబొంది పొరిఁబొరి మూర్ఛచెందె; నం
గనలకు నింతకంటె సుఖకాలము పేజొకఁ దెందుఁ గల్గునే. 39

వ. ఇట్లు పరవశయై తనంతన తెలిసి వారలఁ గాంచి మేదురం బగు నాద
రంబున నిట్లనియె.

క. అనఘాత్ములార : జ్ఞానము

జనియించె నతనికి నని వేసం జెప్పితి, రే

యనువున నానంగతి మీ

కు నెఱుంగంబడియె నాకుఁ గొంచక చెప్పఁడా. 41

చ. నాపుడు భల్లూకుండను వాఁ డిట్లనియె. 42

చ. ధథణి వడంతె వాయువులు తద్దయు భీతియెసంగ వీచెఁ బె
స్వఱదలు పచ్చె. నన్నియును జ్ఞానము నీపతి కబ్బుటోర్వ క
మ్మరుఁ దొనరించు చెయ్యు అని మాకు వినంబడెఁ; దానఁ జేసి మే
మరిగి సమాధినిశ్చలు మహామహుఁ గంటిమి మఱ్ఱివక్కటి. 43

చ. వెండియు నమ్మఱునాఁడు ప్రభాతమ్మునఁ బూర్వమ్ముకంటె శతగుణ
మ్ముగు తేజమ్మునఁ బద్మబంధుం డుదయించె; సమస్తజనులహృద
యమ్ములు నమందానంద కందళితమ్ములయ్యె; నిది యిట్లుండ నాకాశ
వాణి. 'యోబుద్ధా ! నీ తెలిసిన విజ్ఞానంబు జగంబున కుపదేశించి యం
దఱం గృతార్థులఁ జేయు' మని పల్కుడు బుద్ధుండు నమ్మాటకుఁ
జిఱునగ వంతురింపఁ దత్రత్యుల రిట్లనియె. 44

చ. వినుఁ డొకమాట దెల్పెద, నవీనులకుం బరిపాకళూన్యులై
తనరెడివారి కెక్కరణిఁ దత్త్వము తేటపడుం ? దినేంద్రుఁగ
గ్గొనియును బూలచందమునఁ గుట్టలము ల్వికసించునే ? పురా
తనపరిపాకపంతులగు తాత్త్వికులం గరఁగింతుఁ గావునన్. 45

చ. అని కొందొక యువస్యసించి యచ్చోటు గదలి వారణాసికిం బోయి
యయ్యెడఁ గొండిస్యభద్రకాశ్యజిద్భవవమహానాము అను నేగురకు
శిష్యులకు జననమరణమ్ములు నశింపఁజేయు సుపాయమ్మును, సర్వ
మ్మునకుఁ బురాకృతం బగుసుకృత దుష్కృతరూప ధర్మంబు గాని
వేటొడు దైవమ్ము లే దనియు, సరకం బన వారు వా రొనర్చికొనెడి
బాధయే యనియు, రాగద్వేషాదు లడఁపనేర్చినవారికి నిర్వాణంబు
కరతలామలకం బనియు, నహింసయు భూతదయయుఁ గలవారలా
నిర్వాణపదవి కధికార్థులనియు నుపదేశించె; నందుఁ గొండిస్యండు
చక్కగ సంగ్రహించి ప్రజల కందఱికిఁ దాను నుపదేశం బొనర్చ

నెంచి దేశసంచారమునకు వెడలెఁ; దర్శుంగల నలుపురుసు గొంత
కాలఁబునకుఁ గొండిన్యుని యట్లు విజ్ఞానులై లోకోపర్యుత్తై పాటు
పడుచు దేశములు చరియింప నేగిరి. 46

క. పదపడి యశోదన్యపుఁడే

బదివల్వరుభృత్యులు దను బలిసికొలుప న

భృదయాద్ధి యగుచు నేతదు

పదేశమును బడసి తత్త్వపారగుఁ డయ్యెన్. 47

వ. శుద్ధసిరతావ్రదేశంబునందు జలప్రవాహంబునంటెసి తృణోదయంబగు
పగిది బుద్ధుని యుపదేశంబున నారాజభృత్యులరును మనంబుల జ్ఞానం
కురమ్ములు పొడమి ముక్తిచారణమ్ము చేరూరెనుసంతసమ్ము బలిసెఁ
నిట్లు జితేంద్రియులైన యాయఁబదిమంది శిష్యులును నానాదేశం
బుల కేగి బౌద్ధమతం బిప్పటికి నుపదేశం బొనర్చుచుండిఁ; లేము
నమ్మహానుభావువెంటఁ గొంతదూరము చని పూర్వజన్మసంస్కారంబు
లేమిఁ దదుపదేశంబు మనంబున కెక్కర యథాపూర్వంబగు సార్థ
వాహవృత్తిం జరించుచు నిట కరుదెంచితిమి. 48

తే. గీ. బుద్ధుఁడును బింబిసారుఁ డస్పదమితేని

నరసి బోధింప రాజగృహభిధాన

నగరమున కేగి యతనికి జ్ఞాన మొసఁగె

నచటివారెల్ల జ్ఞానులై రతనిశతన. 49

వ. పదప బింబిసారుండు గురువరుండగు బుద్ధున రధికంబగు సపర్య
యొనర్చి. 50

క. గురుదక్షిణగా ధరణీ

ధరకందరసవిధచలదుదారసుధార

మృతసప్రవర్ధితనగో

త్తరమగు వేణువన మొకటి దానముచేసెన్. 51

వ. మఱియు నవ్వనంబున విశాలంబగు శిలాఫలకం బొందు స్థాపించి
యం దిట్లు వ్రాయించె. 52

౪. “జన్మములకుఁ గారణమును

జన్మములవలనఁ గల్గుసంస్కృతిదుఃఖం

బున్మాల్లించు విఘంబును

సన్మతి బుద్ధుండు తెల్పె సదయత నాకున్.” 53

ప. పెండియుఁ బూర్వోక్తంబగువనంబున నొక్కనాఁడు గొప్పకూటంబు

గాదించి యందు బుద్ధుం డతిధారాశంబగు వాక్రప్తపంచం బనేకులచిత్తం

బుల తెక్కునట్లు రసవంతంబుగ నొకయుపన్యాసంబు చేసె. 54

తే. గీ. ఆయుపన్యాసమును విని యందలి జను

లందుఁ దొంబదివందలమంది బుద్ధు

నివలె సన్న్యాసులై నీతినెగడఁజేయ

నేగిరి జగమ్ముఁ గుఱిమృత నితనియాన. 55

ప. పూర్వోక్తంబగు నుపన్యాసంబు ముగించుచు నందు సారభూతమ్ము

లగు వాక్యమ్ములు కొన్ని వచించె నయ్యవి వివరింతు. 56

తే. గీ. ఒగి నసత్కర్మములను జేయునరు లెన్న

టికి విముక్తిని గనరు, యోగ్యకృతు లాచ

రించు వారలు వైశమ కాంచుదురు వి

ముక్తి నీయది ఫలితార్థముగ నెఱుఁగుఁడి. 57

ప. రావున నెల్లవారును సన్మార్గావలంబకులును జితేంద్రియులునై యుండ

వలయు నియ్యదియె మోక్షంబునకు ముఖ్యమార్గం బనీ విరమించెనఁట,

అని చెప్పిన యశోధరయుఁ బరమానందభరితయై వారలకుందగు

బహుమతు లొసంగి “యమ్మహానుభావుం డిపు డెచ్చట నున్నవాఁడో

యెఱుంగుదురె” నావుడు వార లిట్లనిరి. 58

తే. గీ. రాజగృహ మను నష్టరరాజమంద

బుద్ధుఁడున్నాఁ, డిచటికి నష్టరమునకును

యోజనము లొక్క యణువదియుండు మధ్య

శోణనదమును మలలును జూడనగును. 59

వ. అనపుడు నప్పతివృతామణియు వాయుచేగంబునం బోవు గుట్టువు
 రాతులఁ గొందఱుం బిలిపించి వారలచేతి కిట్లొకకమ్మ వ్రాసి యిచ్చి
 పంపించె. (6)

సీ. కుముదిని శశిరాకఁగోరెడి క్రియ నళో

కలతయుఁ బ్రోడయౌకలికి కాలి

తాకు వాంఛించు విభమ్మున సీరాక

చింతించు నామది సంతసం బొ

లయ నిట కొకసారి దయచేసి భవదవ

లంబితంబైన మతంబు నాట

నుపదేశ మొనరించి రృపదూపదగు మహా

త్మల కనదలఁ బోవఁ దలఁచుకంటెఁ

తే. గీ. గలదె సుకృతంబు ? పైకమ కదలి దిర్భ

నం బొసంగి కుమారుని నన్ను జనకు

నసదృశానందవార్తి నోలార్చి మరల

నేగు నవసరమేసియు నేగు మనఘ.

61

వ. అట్లుత్తరమ్ము గ్రహించి వార లతిత్వరితగమనంబున రాజగుహ
 పురంబునకుఁ బోయిరి, అట్టోదసుండు నింతకుమున్ను పూర్వోక్తలగు
 వర్తకులవలన నీవార్త నెఱింగి తానుం గొందఱు సంపుచు వారితో
 నిట్లనియె. (62)

మ. ఒక యేదేండ్లరిగెన్ ననున్ విడిచి తానొక్కఁడునుం దేశయా

త్రకునై యేగి, శరీర మింతదినుకం బ్రాణావశేషంబుగా

నొకభంగిఁ ధరియించి యుంటి, నిక నే నోపన్ ధరింపంగఁ; దం

ద్రికి శోకం బొదవించు పుకృతునికంటెం దుష్టు తెవ్వా రిలఁ. (63)

వ. అని యతనికి బోధించి యెట్లయిన నన్నుం జూచునట్లు సందింపుడు
 మఱియుం బురిలోఁ గలవార లాబాలగోపాలంబుఁ దనరాక తెడుచు
 చూచుచున్నా రని వచింపుడు, పోడు నాపుడు వారును శీఘ్రగమ
 నంబున నరిగిరి. (64)

64

క. ఈరౌతులు నారౌతులు

నా రాజకుమారు నొద్ద కరిగెడి వఱ కా

ధీరుఁడు బుద్ధుఁడు శిష్యుల

రారసి బోధించుచుండె నమృతమయముగన్. 65

ప. రౌతులును దదీయమ్మగు బోధామృతప్రవాహమ్మునకలరుచుఁ గర్త
వ్యంబు మఱచి యిది వృష్టిసమయం బిది రాత్రిసమయం బని యెఱుం
గర ప్రసూనగత మరందాభిలాషమ్మునఁ జిక్కిన తేనెటీగలచందం
బునఁ దదేరాయత్త చిత్తంబునం బొదలుచుఁ దదంతేవాసిగణంబునం
గలసిరి. 66

తే. గీ. పిదప శుద్ధోదనుఁడు పుత్రువిధము నరయ

నరిగి రౌతులు రాకుంట కాత్మనెంచి

తనకు విశ్వాస్యుఁడును గుమారునకు బాల్య

హితుఁడునగు సుదయను బిల్చి యిట్లు వల్కె. 67

క. మును పంపిన శాతులు పు

త్రునివార్తం దేక యెటకుఁ దొలఁగి చనిరొ, నా

కనఘా : తెలియఁగరా ద

య్యెను, నీ వరిగి యెటులైన నిది తేరఁదగున్. 68

ప. అనవుడు నుదయనుండు వైశంబ రాజగృహంబున కరిగి యటబుద్ధుం
గని తత్కాలంబున నతండుశిష్యులంగుఱించి యుపన్యసించు విధంబుకొం
డొరవినితనచిత్తంబునుద న్మయంబగుట కచ్చెరువంది తత్సమీపమ్మున
సన్న్యసించియున్న వార్తాహరులంగాంచి తానును నతని వాగమృతంబు
గోర్చిన నట్లుయగుదునేమో యను భయంబునం గర్జపుటంబున మధూ
ఁచిష్టంబు గూరుకొని యతని సమీపంబునకుం బోయి శుద్ధోదనుండును
యఁజోఁగరయుఁ బల్కిన పల్కలన్నియు వచించిన నతండు కరం
బులు ముకుళించి సభ్యులు విన నిట్లనియె. 69

క. జనకుంశును నర్థాంగియు

ననుఁ గనుఁగొను తలఁపు మిగిలి నాయనుఁగు న్ని

తృనిఁ బంపిరి రాపున నేఁ

జను టుచితము తడ వొసర్పఁ జన దిఁగ మీఁచున్. 70

తే. గీ. ముక్తి కారణమగు దేహమునకు హేతు

భూతులగు తల్లిదండ్రులచేతములకుఁ

బ్రీతినల్పుట పెద్దయు నీతిపథము

నాకరా దీయది సమస్తలోకులకును. 71

తే. గీ. ధర్మగతిని జరించుచుఁ గర్మఫలము

సనుభవించుచు భూతిమ్ములను సమస్త

విధములను దుష్టిచేయు విచేరధనుల

కబ్బు నిర్వాణపదము విరర్థముగ. 72

వ. అని యుదయను చిర్క్కు మొగలటై. “యే నతిత్వరితగమనంబున వచ్చుచున్నాఁడఁ బో” మ్మన నతిండును గపిలపిస్తుపురంబునకువచ్చి కడచినవృత్తాంత మెల్ల పిన్నవించుటయుఁ బోరు లెల్లరు సంతోషదంతురితాంతరంగులై తమగృహద్వారంబు లలంకరింపఁజేసిరి. శుద్ధోదనుండును గోటకు దక్షిణద్వారంబున నొక్కవితానంబు గట్టింపి రంభాస్తంభంబులు నారికేళపత్రంబులు నాటించి నానావిధచిత్రపటమ్ములు సంఘటించి గాయకవందిమాగధగణిరాబ్బందంబు లందంద సుచితముగ మెచ్చులొనర్చి నియమించి పరమానందంబునఁ గొమరు రాక కెదురుచూచుచుండె; నట్టియెడ యశోధరయు నొకపాలకి నెక్కి యా కాయమానమ్ము దాదాపున ధవునిరాక నిరీక్షించుచుండె; బోరులును నతిఁ దెప్పడు వచ్చునో యను తమకంబున నెదురుచూచుచు. 73

క. కొందఱు గోపురములు మఱి

కొందఱు మాడుపులు మఱియుఁ గొందఱు జరంగుల్

సందడి నెక్కిరి కన నా

సందసముద్రాంతరమ్మునం దడఁబడుచున్. 74

ర. పచ్చెడి పాంథుల నందఱ

నచ్చపు భక్తిమెయి “బుద్ధుఁ దగపడఁడు గదా ?

యెచ్చట నేనియు దారి

స్వచ్చెడిచో” సనుచుఁ జేర్చివడ్డికిఁ బాఱన్.

75

ర. అడుగుచును, గొంతదనుక

న్నడచి రనుంగొనుచు, వచ్చునా యని రోలో

సుడుకుచుఁ బలవించుచు న

ప్పడఁతి యశోధరయు నట్లపాల్పడి యుండెన్.

76

చ. ఇట్లక్కపిలవస్తువురం బంతయు నాబాలగోపాలంబుగ నిందూదయం
బునకు మున్ను గల్గోలితంబగు పాల్కడలితెఱంగున నల్లకల్లోలంబై
యుండె; నచట సర్వార్థసిద్ధుండును రాజగృహంబు వదలి యిరువు రంతే
వాసులు దక్కఁ దక్కిన వారిం దనతోడ రావల దని నివారించి కపిల
వస్తువురాధిముఖుండై చనియె నంత.

77

చ. అమలు దొరండు హస్తమునయం దొక మృన్మయపాత్రఁ బూని బి
చ్చమునకు నిల్లిలుం జనుచుఁ జక్కఁగఁ బెట్టినవారిఁబోలె బి
చ్చ మిడనివారినేని నయనంగతిఁ జూచి నమస్కరించుచున్
గ్రామముగ రాఁ గనుంగొనియెఁ గాంత యశోధర యాదరంబునన్.

78

ప. మఱియు నిరువు రాతనింబోలెఁ గాషాయాంబరధారులై వెంటడి వచ్చు
చుండిరి గాని మృన్మయపాత్రధరించి బిచ్చమెత్తుకొను సన్న్యాసి ముఖ
సౌష్ఠవంబు మహాసుఖవత్ససూచకంబుగాఁ గన్పట్టుటంజేసి యాతని
దర్శన మాచరించినతోడఁ బ్రతిమనుజునకు నితనికి శుశ్రూష చేయ
వలయు నను నిచ్చ వొడముచుండె.

79

ఉ. అతని గాంచినంతన భయమును భక్తియు నొప్పఁ బాదకం
జాతము సోఁక మొక్కి వనిచర్య యొనర్చు మనంబుతోడ ‘న
య్యో; తగువస్తు వీతనికి నొక్కటి యిచ్చిననుం గ్రహింపఁ డి
ట్టితని వెంటనేనిఁ జరియించినఁ బుణ్యము గల్గు’ నం చొగిన్.

80

ప. స్త్రీలును బురుషులును నొకరిమెంటు నొక్క 'రిష్మహాత్ముఁ' దెప్పు
 రాత్తా' యవి లోలోఁ బ్రళంసించుకొనుచు నచుగించుడితి గాని యిది
 సర్వార్థసిద్ధుల డవి యొకండును గుర్తింపలేదయ్యె : నట్లమ్మహానుభా
 పుండును రాజమార్గంబునం దోపుచు రాజద్వారంబు సమీపించు నెడ
 యశోధరయు.

81

సీ. సహరావకిపలయచ్చవితోడఁ దలనిండ
 జడలుగట్టినశిరోజములతోడఁ
 రోహిణీసహితార్కరుచితప్తనుమలతా
 గ్రంబుఁ బోలిన శరీరంబుతోడ
 దినకరచ్చస్నుఁడై తేజఃబాసిన పూర్ణ
 చంద్రుఁడోలిన ముఖచ్ఛాయితోడఁ
 జిరదృష్టపతిరూపపరిపుష్టదైవర్ణ్య
 దైన్యసంతోషభేదములతోడఁ

తే. గీ. గూడ నేదేండ్లరోహిణి 'దేడ తేగ'
 దంచుఁ జెలరేఁగుచును తీరయంచు రాగ
 నెడఁద నేవేళ భావింపఁబడచునున్న
 జీవితేశ్వరు గుర్తించి చేరఁబోయి.

82

క. హా సిద్ధార్థా : యని కడు
 నానమెయిం గనుల నకుల లత్యధిరతర
 శ్రీసృష్టిసేయఁ బదములు
 రైసేసెన్ మిగుల నెగడు కచభరచారిన్.

83

ఆ. వె. అతఁడు లేవనెత్తునంత కమ్మహిళవి
 వశమనస్కయగుచు వగ విగుడఁగఁ
 గొఁగిలించుకొనియెఁ; గాంతలు లాంతుల
 గారవిందు బీల్లకాదె యొందు.

84

ప. పదంపడి సిద్ధార్థుండును మొదట నొక్కయంతేవాసినిగాఁ దలంచి

తత్కృత్యంబునను దదీయముఖసౌష్ఠ్యవంబునను బ్రియురాలిఁగాగుర్తించి
యోదార్చి జ్ఞానదాయకంబులగు వచనంబులు కొన్ని వలికి యాపె
మనంబు కలికదేవునప్పటికి గుంపుగూడి వెంటవెంట వచ్చుచున్న
పురజను లందఱకు నితండ సర్వార్థసిద్ధుం డను చిహ్నంబులు వొడ
సూపె ; సంతటి మృదుమధురగంభీరసంభాషణమ్ముల విషయనివర్తన
విషయంబులగు నుడుపులు నుడువుచున్న కుమారు నవికారు మారాకారు
దపువప్పులం గాంచి యాతని వేసంబు మనంబు గలంప శుద్ధోదన
సృపాలుండు కోపంబు వట్టఁజాలక వారువం బట డిగి డగ్గఱకుం జను
దెంచు నయ్యెడ.

85

త. అనమాత్మండగు బుద్ధుం

డును దండ్రీకిఁ బేర్చి మ్రొక్కుడుం గోపము గ్ర

న్నన మాయమయ్యె ; బుద్ధుని

గనుఁగొనియుం గోపముండఁగలడే యచటన్.

86

తే. గీ. అఖిలరాజాధిరాజపూజ్యప్రభావ

మహితమై యొప్పు తనదు కుమారు మహిమ

మరసి యాశ్చర్యమంది యయ్యనఘుఁ డిట్లు

లనియెఁ బుత్రునితోఁ జేర్చి యనువువడఁగ.

87

చ. ఛర సకలంబు నేలుచు సుదారుడవై యశముం గడించి యె

ల్లరు నృపతల్లఱ ల్పిణితులం బచరింపఁగఁ జుట్టలెల్ల వ

హ్వరె యసఁగా నుఖింపఁడగు సంతటివానికి నింతవచ్చె; నె

వ్వరి నెటు నేయనేతపు కృపారహితమ్ములు ధాత చెయ్యముల్.

88

సీ. ఆపన్నసత్వయౌ నర్ధాంగి కోర్కుల

నింపుమైఁ దీర్చి మన్నింపవైతి

పురుషు వోపకమున్న పుత్రు నెమ్మొము వీ

క్షించుధాగ్యంబు గాంక్షింపవైతి

వారుమారుగ ని న్మనమ్మునఁ దలంచు ప్ర

జలసమ్మతిని బొందఁజాలవైతి

ముదుసలివై రాజ్యము నొనర్పలేని నా

దగు నశక్తతట లోఁ బొగులవైతి

తే. గీ. పకట యింతటిరాజ్యంబు నడవిపాలుఁ

జేసి సన్నానివైతి కాశ్మీరగర్భ

భము విభమున పీఠాతరము పృథావి

శేషభాజన మింకేమి నేయఁగలదు.

89

క. నాపుడు బుద్ధుం 'డిది వా

రీవేళనె పట్టువడియెనె ? పరంపరగా

నే పచ్చుచున్న' దనుటయు

భూపరుఁ డిట్లులను సలుకవొంపిరి పోచగా.

90

క. ఎలమి మహాసమ్మతము

మృలు సూర్వురు సృపులు శార్వర్యంబుంబుపు రీ

యిల వేలి రందు నీవతఁ

గలసెనె తైరాగులం దొరండేని సుతా.

91

చ. అనపుడు బుద్ధుఁ డిట్లును, మహాత్మా! మదుక్తి మదీయితన్మప

త్తనపర మేను మున్నును బరంపరగా నిటు సన్న్యసించుచుం

జనకుని కుందు దీర్చితిని జ్ఞానధనం బిడి పెక్కుసార్లురా

పున నిపు డట్టిదే ధనము పూర్తిగ నీ కిడువాఁడ కాంతిలై.

92

వ. నే నీజన్మంబున విజ్ఞానలబ్ధి పడసి పునరావృత్తిరహితకాశ్వతనిర్వాణపద

వీసమారాధుండనై యజ్ఞానులకు విజ్ఞానం దొనంగ జన్మించితిఁ గాని

కాక్యరాజ్యం బేలుటకుఁ గా దనుచుఁ బల్కచుఁ దండ్రిరరంబు పట్టి

కొని జనసంకులములగు వీధులవెంటఁ దిరుగుచు జ్ఞానప్రదమ్ములగు

వచనమ్ములు బోధించుచుండ యశోధరయు రాహులసమేతయై సమీప

వర్తిని యగుచు నాదరమేదురంబుగ వర్తవ్యంబు మఱచి విసుచుండె;

నట్టియెడ నంతేవాసు లిరువురయం దొక్కఁ డిట్లనియె.

93

ప. అడుగఁగఁ గొంచుంటి నొకయర్థము, దేవర సన్న్యసించియుం
బడఁతిని బిగ్గఁ గొఁగిటను బట్టుట దోషము కాదె ? జ్ఞాను లీ
యెడఁ గడు సంశయింపరె ? సతీచ్చ యతీంద్రుల కొప్పునే, కటా :
పెడఁగుదనం బి దెట్టు లొదవె స్వచియింపుఁ డటన్న నిట్లనుఁ. 94

ఉ. తోరినమాట మంచిదియె కోరఁగవచ్చును గోరినంతనే
నేరఁజు గల్గునే, వినుము నీదగు మాటకు నుత్తరంబు, ని
ష్కారణ మేరినేనియును గాసిలఁజేయుట పాడిగాదు, చే
ఛూరునె యింతమాత్రమునకు న్నియతాత్మ్యులకుం గళంకముల్: 95.

ప. అదియునుంగార తదాలింగనంబు తత్కర్తృకంబు గాని యస్మదా
రట్టంబు గా; దిఁక నొక్కవిశేషంబు వచించెద వినుము. 96.

ఉ. తాను విముక్తిఁ జెందిన విధమ్మున నొడ్లను దేర్చు నెంచు న
వ్వానికి నేరికేనిఁ బరిభావము సూపుట మంచిగాదు స
న్మానము చూపి వారిని గ్రమమ్మున బోధసుధారసప్రసా
రాసుభవజ్ఞతావిధురితాత్మ్యులఁ జేయఁదగున్ స్వశక్తిచే. 97

ప. ఏను గృహంబు విసర్జించి పోవునాఁ డీమెకు నానేర్చిన విజ్ఞానంబునం.
బాలాసంగుడు నని వాగ్దానంబు చేసినవాఁడ, నీమెయు సంసారవాంఛఁ
దుర్నింపలేక పూర్వసర్వార్థసిద్ధుఁడ నని యనురాగమ్మునం జేసిన పనికి
వివారింపితినేని యంతేవాసిని యగుట తటస్థంపదు. 98.

తే. గీ. ఎన్నియోజన్యములకు మున్నేను సింహ
లమ్మనెడి ద్వీపమున జననమ్మునొంది
రాముఁడను పేరనుంటి, నీరమణి యపుడు
లక్ష్మీయనుపేర నాకుఁ గళత్రమయ్యె. 99

ప. అయ్యెడ మే మిరువురమును బీదలమై యుండుకతన నెటకేవియుం
జని ధనమార్జింతు నని యోజించి దేశంబు గుర్రమృరఁ దలంచిన
సమ్మగువ యిట్లనె. 100

మ. సదయా : నన్నిట డించిపోవుటట నిచ్చు జేయఁగాఁదోట నా
మది యెల్లప్పుడు నీయచీన మిది సంధావించు మత్తలపై వ
ష్టదశాపాదకమైన నీదు పరదేశవాప్తి కే ముండు నా
పెద్ద, దాంపత్యవియోగ మేరి కలుసం బీగ్రితిం దొసంగించునే. 101

క. అని యంగీకృతి చూపని
పనితను విడనాడి కడలిపై నారామా
గ్గనియతిఁ జనిచని పదపడి
యనేకకష్టములు గాంచి యట నొక్కయెడనో. 102

క. విలువయుఁ దెలుపయు దళుకును
గల యొక ముత్తమును దొరకఁగా నది కొని యే
నెలమిం దేశంబునట మ
రలి చనుదెంచితిని మిగుల రయ మలరాదనో. 103

వ. అప్పటికిని మదీయదేశం బత్యంతజైమపిడితలపై యుండినకతన
నన్నంబు లేమిఁ కనుఁ గృశించి మద్వ్యశించి త్తయై మూర్ఖవోయియున్న
జాయం గాంచి యేసును దుఃఖాశ్రాంతుఁడనై. “యిప్పడంతి నెవ్వ
రన్నం బిడి బ్రతికింతురో వారలచీముత్తలం బిడువాఁడ” సనుసరితంబు
నొకండు తనయొద్దనున్న సత్తు వొసంగి యాముత్యముం గొనియెః
లక్ష్మియు నాపేలపిండి తిని లబ్ధసంజ్ఞయై నన్ను విశ్వాన్యునిఁగ
ల్లాఘించె. ఆజన్మము మొదలు ప్రతిజన్మంబునను మేము దంపకులమై
జనియించుచుంటిమి. కావున నీమెంగూడ నిర్వాణపదార్థాధం చేయు
టకు నుపాయంబుగాఁ దదాలింగనంబు నివారించవలెతి నని మఱియు
నిట్లనియె. 104

క. జ్ఞానం బొరుల కొనంగినఁ
దా నెగడుం దీవమువలె; ద్రవిష్టంబిడ న
వ్యానికి లేకుంటయుఁ బెఱ
వానికిఁ గలుగుటయుఁ దొడరు ప్థయ మగు కతననో. 105

౪. వెనుకన్ లక్ష్మికి నాచే

సిన దానముకంటె నిపుడుచేయు వితరణం

బనఘ శతాంశాధికమగు,

సనుపమ మనరాదె జ్ఞాన మన్నిటికంటెన్.

106

క. తా నిందియనిగ్రహముం

బూని యబలలకు నితాంతమును విజ్ఞానం

బాసఁగఁ జేయుట పురుషుల

కీనెంచుటకన్న మిగుల హెచ్చనవచ్చున్.

107

ప. రాపున నియ్యశోధరకు మోక్షసాధనంబగు విజ్ఞానం బుపదేశింతు నని
ధార్యంగాంచి తండిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

108

సీ. వినుఁ డొక్కనంగతి ఘనుఁ డొండె నీచాత్మ

కుం డొండె సుద్దండపండితుండు

నొండె నెవ్వండేనియును నాలుగంతర

మ్ములు దాఁటి యష్టవిధుల కనుగుణ

ముగను జరించుచు మొదల నెనిమిది ధ

ర్మముల నెఱిఁగి తత్వమార్గమందు

దశబలంబులు గల్గి తనర నెప్పటికేని

జన్మరాహిత్యంబు సంభవించు

తే. గీ. ననుచు జోధించు సిద్ధార్థ హస్తమం దె

నంగు మృతృత్ర యాత్మహస్తమునఁ దాల్చి

కోప మెడచేసి శాంతమ్ము కుదురుపఱచి

తాల్చె శుద్ధోదనుఁడుఁ దన తనయు మతము.

109

౪. అంత యశోధరయును న

త్యంతానందమున మోము దైవాఱగ న

క్కాంతుని మతమ్ము నెమల

స్వాంతయగుచుఁ దాల్చి మిగుల శాంతి పహించెన్.

110

— • అశ్వాసాంతపద్యములు • —

౪. శ్రీమత్కవితారాంతా

వ్యామోహితహితమతాసుయాతస్సాంబరా :

ధీమణినిరరనియంతా :

రామందిరరటిలశాస్త్రకలితోటంతా :

111

శా. శ్రీరామారరుణాకరస్వగుణరాశీ : మారమారీవృత

రూరీరా : చారువథానరా : కృతిసుతా : కొచ్చెర్లదోటాస్వయ

క్షీరాంభోధినిశాకళత్రీ : గుణలక్ష్మీభూతదీప్యద్వయా

పారావార : యుదార : కృష్ణధరణీపాలాగ్రణీ : ధీమణి.

112

పంచచామరము

ప్రమోదబంధురా సుధీవిపశ్చిదాద్భుతాదరా

ప్రమాదదూర ధీర శ్రీరరా యజాతశాస్త్రీవా

పుమగ్రణీ మహాకవీంద్రపోషరా లలత్తురం

గమాధిరోహణప్రసక్తిగణ్యగుణ్యసంస్తుతా.

113

— గ ద్య —

ఇది శ్రీ....తిరువతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం యై న

బుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందూఁ

బంచమాశ్వాసము

శ్రీ రస్తు
శ్రీమత్పురదేవతాయైనమః
బుద్ధచరిత్రము

షష్ఠాశ్వాసము

క. యాచకవయవిబుధద్రుమ !

మోచాఫలవిపులమదవిమోచనచణవా

చాచతుర ! తులితసుమనా

రాచా ! శ్రీకృష్ణరాయ ! రసవద్దేయా !

1

మ. అవధరింపు మనంతరంబ సతీపితృసమేతంబుగ సన్నాసియగు సర్వార్థ
సిద్ధుండు తన పురంబునందలి విజ్ఞానాధికారంబుగల మనుజుల కంద
ఱికి భిక్షవేషం బాపాదించి తక్కిన పౌరుల కధివతిగా రాహులునకు
శాక్యరాజ్యపట్టాభిషేకం బొనర్చి యచ్చోటుఁ గదలి యనేకాంతేవాసి
జనపరివృతుండై .

2

చ. తగుగతి శీలమారుతపదంబయి పాతెడు కోహనాభిధా
వగరు సమీపమందు సుమపాదపభూషితమై మనోజ్ఞమై
మృగముఖజంతుసంతతినమేధితమై ఫలభారవిస్ఫుర
న్నగయుతమై యెలరెప్పడి వనమ్మున కేగె మనమ్ము పొంగఁగన్. 3

మ. సాగరమ్ము పురమ్మునకు సమీపమ్మునం దనరు నవ్వనమ్మున హిమ
వత్పాదనికట శిలాకుట్టిమంబున నొకనాఁటి సంధ్యాకాలంబున నానంద
దేవదత్తప్రభృతులగు శాక్యప్రభువులు వెనుకను, యశోధర పాదనిక
టంబందును, శుద్ధోదనుండు వామపార్శ్వంబునను జెలంగ ధర్మాసనం
బుండి తన మతంబు సకలదేశాగతాంతేవాసిజనంబులకుఁ జక్కఁగ
బోధింప నారంభించె.

4

చ. అమృతరసంబు పెల్లివిరియంగ మహాత్ముడు బుద్ధుఁ డెల్లలో
కములరు జ్ఞానబోధ మెనకంబునఁ దేయుచునుండఁ సూర్యుఁ డ
స్తమితుఁడు గాక భూధరనితంబనమీపతలము లంది ని
క్కము వసియుచుచు వివిధయెఁగాని తలంపఁడు రాలదైర్ఘ్యమునఁ.

క. పితృదేవతలును దేవత

లతిముడిమున నాకసంబునంద నిలిచి య

మృతిమంతు నుపన్యాసం

ఖితలేచ్చాకూస్యబుద్ధి నెనసి విని రొగిగా.

6

తే. గీ. అతఁడొసరించు సయ్యుపన్యాసము వినఁ
గనొ యనంగఁ దమంబు చక్కటికిరాఁగఁ
దాను సయ్యది వినుచుఁ బోదలఁచనిగతి
నఁజెలెంజాయ కొంత మసలఁ దొడంగె.

తే. గీ. తారకాక్షి హారవిధమునఁ దనర
నిడుజాబిల్లి తిలకమై నెగడ నీర
దములు తల దువ్వు చెలుల విధమున మెలయ
నంజయను పోరదకన్నియ చవల నిలిచె.

8

క. చనభరయైస సూర్యుఁడు

చనుచుండం గొంతదవ్వ సారెకుఁ గని నం

జ నిగిడ్చెడు నిట్టూరుపు

లనఁగ మలయమారుతమ్ము లంమఁదొడంగెనఁ.

1

ఉ. జ్ఞానము వెల్లవారల కొసంగెడి బుద్ధిని బుద్ధుఁ డాత్మధా
షాసుగతి స్వదించు వచనావళి యాదట నాలకించు నా
నానరజాతికిం దగవినంబడుచుండె స్వరీయదేశధా
షానియతి నృహాత్ముల కసాధ్యములుం గలుగంగ నేర్చునే.

11

వ. అమృత బుద్ధుం డీచ్చిన యుపన్యాసం బనేతాదృశం బగుటంటే
యిదమిత్థ మని యస్మాదృశులకు వివరింప నలవిగా, దై నను దిక్షిత

ప్రదర్శన మొనర్చెద మది యెట్లన్న, నతండు తనచుట్టునుం బలసి
కొలుచుచున్న నానాదేశీయులగు ప్రజలం గాంచి “యోయన్నలారా! పాప
దానంబుగ మదీయొక్తు లాలింపుఁ డని యిట్లనియె. 11

క. ఎయ్యది యమేయమై చను
నయ్యది వివరింపఁ దరమె : యది యడుగక బ
త్నెయ్యమ్మున నా వినిచెడు
తీయ్యనిపల్కులను మీమదిం బెట్టఁదగున్. 12

చ. అట్లు వినిరేని యయ్యమేయపదార్థంబు మీయంత మీకు గోచరం బగు.

క. తెలియని దేనియు మాకుం
దెలియంగాఁ జేయుఁ డనుచుఁ దివిరి యడుగువా
రలును న్వాఠికిఁ దెల్పిం
దలకొను వారలును దెలివితక్కువవారల్. 14

తే. గీ. అజుఁడు సృష్టికిఁ బూర్వమం దంధకార
మందుఁ దపమొనరించుచున్నట్లు కొన్ని
గ్రంథములు నెప్పుఁగాని యక్కతల నిజము
తెలియఁగరాదు తెలిసిన ఫలములేదు. 15

క. పొడముట గిట్టుట సుఖములు
నిడుమలునుం గాలగతియు నెడతెగక సదా
పొడముచునుంటయు ననునివి
కడఁగాంచెడు దనుక మనకుఁ గలుగుచునుండున్. 16

తే. గీ. వదులు జనియించి పిదప వననిధిఁగలసి
బాష్పరూపమ్ము గాంచి యావయి ధరాస్త
లిని బడి యథాస్థితిని గాంచు లీల నెపుడు
జననమరణమ్ములకును విశ్రాంతిలేదు. 17

క. ఇల మొదలుగ నా యీ మం
డలములు విశ్రాంతి నెమ్మొడం గనక సదా

చలియించు వగిది జన్మ

మృత్యునఁ భృదుణంబు నెపుడు పొందుమనుచున్. 18

మ. ఉపవాసంబులు ప్రార్థనల్ జపములున్ హోమంబులున్ పృచ్ఛముల్
కృపమై నీయవి తా నెవండు గొను ? మీరీ బంధముల చేసి పా
పవధంబుం గడ చొక్కనేర్తురె ? కడులబ్ధిపించు నిద్దాన బే
హపరిక్రాంతి, పృథాపరిశ్రమమునన్ బ్రాత్రము ల్వోపునే. 19

క. మన జన్మపరంపరయును

ఘనతయు పీచతయుఁ గర్మగతిరాదణమై

పనుపడుఁ గావున సత్క

ర్మనియతిఁ జలియించు దొప్ప మనులల తెల్లన్. 20

చ. మునువటి జన్మమందు నృపముభ్యుతఁ గాంచెయు నునుఁ బాపపుం
బను తొనరించెనే సతఁడు పాల్పుడు నేదొక భృత్యమాత్రుడై
పెనుకటి జన్మమందొకటి భృత్యవ గాంచెయు నందఁ డబ్బుపుం
బను తొనరించెనే సతఁడు పార్థివుడై జనియించు నిర్జితన్. 21

వ. కర్మంబునకు జన్మపరంపరకును నాసంస్కరణ యేని జన్మం బెల్లరడును
పృథనకరంబరాని యొండుగా దంట సరిగా, జేమనఁ గర్మం బనివా
ర్యం బయ్యును దినకంటె బలీయంబగు సలకల్పశక్తిరీ లోపడు ; నట్టి
సంకల్పంబు సమంజసం బేని నానాటి రుత్తమజన్మంబులు దొడలు ;
నట్లుత్తమజన్మంబులు కొన్ని గలించుడు దివ్యజ్ఞానంబును దివ్యవి
ప్రీయు నుదయించు, దానంజేసి నిర్వాణపదంబు కరతలామలకంబగు
నని పొందియు. 22

క. ఇది పఱకు దారి తెలియమి

నెద లోకుల దుఃఖములకు నెంతే దాపా

న్నదముగ నొనరించెడి నా

రీది యొదపె నుపాయ మొకఁ డనేతాదృశమై. 23

క. తనచేసిన కర్మములు

తనకుం భోజ్యము లగుచుఁ దనకు, న్నాతి య

న్యూని నీయెడఁ బ్రేరకుఁడని

యనవలవడు తత్వవిధము నారయుఁ డింకన్.

24

సీ. అద్యంతములు లేక యజలోకమునకంటెఁ

బై నొప్పు నక్షత్రపటలి దాఁటి

పెలుఁగుచుండెడు నొక్కవిమలాత్మయగు శక్తి

యది యెల్ల వస్తువు లందుఁ దత్త

దనుగుణగుణముల ననుఘటించుచు నెల్ల

మొదలను వ్యాపించి యెల్లరకును

మంచిమార్గమ్ము నేమఱక సూచించుచు

నుచ్చైస్థితికిఁ దెచ్చుచుండు నిదియ.

తే. గీ. చిన్నిచీమలు మొదలగు చేతనముల

కును ననుఘటించు సంతానమున ననూన

రాగ, మీయదియ పయోధరములు సార్థ

కములుగాఁజేయు నిసువులు గలుగునెడల.

25

క. అవనిన్ రత్నాదిక ము

ద్భవ మొందుట దందళూకదంష్ట్రల విషము

ద్భవ మొందుటయును నీశ

క్తివలన నలవడు నటంచుఁ దెలియంగఁ దగున్.

26

వ. పెండియు నిమ్మహాశక్తియ పెరుఁగుటకుం దఱుఁగుటకుం గారణం
బగు, జీవితము ప్రేమము ననుదారములతో మరణము బాధయునను
తురి ప్రారథ్యాదికర్మపటంబు నల్లుచుం టోవు, నీయది మనకు గోచ
రమ్ములగు పదార్థమ్ములందును నగోచరమ్ములగు వస్తువులయందును
బ్రబలియుండు.

27

తే. గీ. మనుజుల మనమ్ములును వానిమార్గములును

దలఁపులును నిక్కతనఁ బ్రవర్తనము చెందు

నాచరించుచు మనకు సహాయ మిచ్చి

యిందుకయు గోపరముగాక యెల్లచోట.

28

వ. మఱియు నియ్యది యిట్టిదియని చెప్పుటకు నొప్పియూపలకు గల్పించు
బడెఁగాని సత్త్వముగ దీనికి రూపంబులేదు. సర్వవికారంబులందు
సంపూర్ణంబుగ నిండి యుండునది. దీని పోషకంబు అనంతంబు అది
యిట్లుండ మీకుఁ బ్రభుమోపదేశ్యంబగు ముహూర్తంబు పనిపింతు,
జన్మంబులందు మనుష్యజన్మంబు యుత్కృష్టంబు, మనుష్యజన్మ
మెత్తినవాని నిర్వాణసాధనంబునకుఁ గల సోపానంబు తెల్పవలెగా
నెఱుఁగవలయు; సీధపమున భూతదయ యాపశ్యంబు దీని నెవ్వ
రను దిరస్కరింపఁ దగ్గి ఉట్లు పరిధవించినవారలు మరల సభిమ
జన్మంబులం బడుదు రని చెందియును.

29

క. ఎవరు పటాభోపమునఁ

దివులక మందితన మూనఁదలఁతురొ యహ్మో

నవులు మనశ్శాంతికి నొ

భ్యవిధికి ధాజనము లగుచు సలరుదు తెంచునొ.

30

క. ఎవరు రహస్యమున ద్రో

హవిధుల నొనరించి పైకి ననఘలగతి దు

ర్వ్యవసాయప్రక్రియఁ దా

ము వహింతురొ వారి కౌదపు ముప్పున దాఢిల్.

31

క. వినుఁ దొక్కటి తెచ్చెద, మన

మనుకొనియెడి యముఁడు దాఢలంపింపక యు

న్నను శక్తి సర్వసాక్షిణి

తనంత నొడఁగూర్చు కష్టదశ దుఃఖలంబున్.

32

ఉ. దానికిఁ గోపముగా జమయు దబ్బుఁ, నిబ్బరమైన దృష్టి నెల

తేనిఁ బ్రమాదముం గనక యెల్లర కర్మములందు మూసితా

న్యూనతలం గ్రహించి నయయెప్పఁగఁ ద్రాసునఁ దూచినట్లు లె

వ్వానికి నేది భోగ్యమది వానికిఁ దానొసఁగు శ్లోమంబునన్.

33

తే. గీ. ఆమె తీర్చెడి తీర్పున కవలఁ గాల
దోష మనుమాట లేదు నిర్దుష్టముగ న
మస్తకాలములందును మనలుచుండు
వినుఁడు మఱియొక్క సంగతి వీను లలర. 34

తే. గీ. ఒరుల నఱకుట పరధనం బొడిచికొంట
యొడ్ల వంచింప దుస్సాక్ష్య మొనఁగుటయుఁ ద
నకు నొనర్చికొనెడు కీశలకట శక్తి
కతనఁ బరమునఁ దన కివి కలుగుకతన. 35

వ. మఱియు నీశక్తి యెల్లపుడును న్యాయమార్గంబు వదలదు, శుద్ధప్రేమం
బిద్ధాని స్వరూప మిక్కతనఁ దుదకు లభించు ఫలము శాంతియు
నిర్వాణంబును గాన నోయన్నలారఁ యెట్టి విత్తనము చల్లిన నట్టిపంటయె
పండునట్లు తనకర్మము ననుసరించి యుత్తరజన్మం బలవడుచుండు.

తే. గీ. పనికిమాలిన కలుపు నవ్వలకుఁ దోగిసి
మంచివిత్తనములు చల్లు మానవునకు
ఫలము నిరవద్యముగఁ గల్గుభంగిఁ బాప
కృతు లేడపు వారలకుఁ బుణ్యగతి లభించు. 37

సీ. తన పురాకృతదుష్కృతమ్ముల నెఱిఁగి యా
యాఫలమ్ములను దా ననుభవించు
చును సత్యవంతుడై యనవద్యుడై దయా
వంతుడై యెల్లర వంత లడఁప
యత్న మొనర్చుచు నపకారులకునైత
ముపకారమ యొనర్చుచుండి వాంఛ
మొదలంట నున్ములముగఁజేసి కాలంబు
తగుగతిఁ గడపెడి ధన్యతమున

తే. గీ. కాలఁ బ్రాక్రృతపాపకర్మానుభవము
తీఱి సత్కర్మఫల మొకింతేని మిగులు

సకృతమ్మున జన్మరాహిత్య మొనరు

దాన నిర్వాణ మనెడి పదమ్ము చొరను.

38

వ. పుణ్యకర్మంబు మిగిలిన నయ్యది జన్మాపరిమలున నినుభవించు జన్మ రాహిత్యం బెట్లుపడయు నని శంకింప నలవి. దీజన్మంబునఁ దన చేసిన ఉంతయు సుర్యత కర్మజగునో దానిది ఫలంబు నిర్వాణపదంబ కాని జన్మాంతరంబు గా; దీయది కర్మనిర్ధారతం బని చెబడియు. 39

ఉ. దారిని బోవు పాంథులకుఁ డద్దము మేల్పిన యొక్కచోటఁ జే రూరు, నిఁ కొక్కచోట సమరూరు నసౌఖ్యదమ్మెనె తా. పది తీరుగ జీవుఁడొందు సుగతి న్మఱి యొందుగతిం చనుల ని ష్కారణ మబ్బు నంట సరిగా. దది యే మన నాలకింపుఁడి. 40

క. మును పొనరించిన పాప

మ్మును సుకృతమ్మును గణింప మొనరిత నెవి నొ

చ్చునో తదనుసరణముననే

జననంబులు గలుగుచుండు జనులకు నెపుడున్ 41

ఆ. పె. పట్టువులపు దాను బవరించు కాయలోఁ

దగులుకొనెడుభంగిఁ దా నొనర్చు

కర్మజాలమునన కట్టఁగఁబడు చీపుర

డింత కొందుపేతు చెందుఁ గలదె. 42

చ. అరయఁగ జమ్మువిత్తు లనిలాహతి దూరము వోయి యొక్కెడం బురదను బురింగి కాలమునఁ బుట్టుపెలరెచ్చురీతి జీవుఁడుం ధర నొకచోట నెయ్యెడనొ తా జనియింది కృమమ్ముగాఁ గనుల గరమును గర్తృతాగరిమ కారకతాగరిమమ్ము లాదిగన్. 43

తే. గీ. హత్య లోనగు రూరకృత్యము లొనర్చు

వార లేతత్పలమ్మును బడయుపొంటె

హీనమగు యోని జనియింతు, రింత నిజము

కర్మఫల మేరినేనియుఁ గట్టి రుడువు. 44

ఉ. ఏఱు జనించి కొంతవఱకేగి యట న్మఱి గానరాక యెం
తే రహి కొంతదూరమున నేర్పడి పాఠెడుభంగి యోగ్యు లౌ
వారలు మేను వీడియును వచ్చెడు జన్మమునందుఁ బూర్వసం
స్కారవిశేషకారణవశమునఁ జెందుదు రుత్తమత్వము॥. 45

తే. గీ. ఉత్తమభవంబు నొందుచునుండి కొంత
కాలమునకు భవవిరతిఁగాంచి పొంద
వచ్చు నిర్వాణమును; దుష్టవర్తనులకు
వీచజన్మంబు లెన్నేని నెగడుచుండు. 46

వ. అట్టి నీచజన్మంబు లెత్తెడి వారికి జన్మసంఖ్య హెచ్చునుగాని యెన్న
టికిఁ దగ్గదు. లోకులు తమకు మంచికర్మంబులయందు శ్రద్ధ దగుల
నీక నిర్వాణప్రాప్తికి విఘ్నమొనరించు నజ్ఞానాంధకారమునం బడి
యీ ప్రివంచనుభములు శాశ్వతములని తలంచుచు దురవస్థలకుఁ
గారణములై కాంతాకనకమూలంబులగు కామక్రోధాదులఁ జిక్కి
నవయుదు రని వెండియు. 47

తే. గీ. అమలినమనీషచేఁ దెలియంగఁ దగిన
యట్టి నిర్వాణపదమున కాసచేయు
చున్న నాయన్నలార ! యభ్యున్నతిప్ర
దమ్ము లీతత్వములు నాల్గు దగ వినుండు. 48

చ. స్రతిసరజీవితమ్ముఁ గడు బాములపా లని నమ్ముఁ, డుద్భవ
స్థితిమొద లెన్నియో కలుగు జీవునకుం దురవస్థ, లెన్నఁడే
నతితరసౌఖ్య మబ్బినను నయ్యది పక్షివిధమ్మున స్రయో
ద్గఱఁ గనుఁ గాని శాశ్వతముగా దది మీ కనుభూత మౌ గదా. 49

తే. గీ. శైశవంబునఁ గొన్ని కష్టములు యౌవ
నమ్మునం దొకకొన్ని కష్టములు ముది
మిని మఱియుఁ గొన్నికష్టము ల్పనువడు మృతి
సమయ మందలి బాధ వశమే వచింప. 50

క. అది గాన జన్మమైతి న

యది మొదలు మరణమునందునంతదనుక నుఁ

భద్రశయ కన్పడు సుఖమను

నది కల్గ యటంచుఁ దెలియనగు నెల్లరటన్.

51

మ. అసురాగమ్మునఁ బొల్పు దంపతుల కత్యంతంబు సౌఖ్యంబు గ

ల్లును గానీ యిదియు న్నతం బనుచు నాటం దోఁప, దే మన్న న

వ్వనితోరోజములేని భర్తృరదనప్రావారమేనిం జితా

ఘనవహ్నిహృతి గంచుచో నిలువశక్యం బొనె యెఱుంగుటగిన్.

52

క. కదన మొనరెడి పీరుల

కదనముగా ముదము గల్గు, నదియును నిజమై

పొదలదు క్షణమునఁ బ్రాణము

వదలున్ దేహంబు పక్షిదర్శము పొల్లాన్.

53

చ. నరులును బజ్జలుం బశుగణమ్ములు పృథ్వీశేషము ల్మనో

హరగతి నిందుఁ జొప్పడుట నందఱికిం దర మోదదాత్తియు

కరమును సౌఖ్య మీఁగలుగుఁగాని జీదర్థము ప్రాణులం బం

స్మరహాననం బసూయయు ననహ్యములై పెనుపలతఁ గొరెడున్.

54

వ. రావున నెన్నివిధమ్ములఁ జూచిన సౌఖ్యంబుగలదు దుఃఖం బధిగమ్ముని

యనుభవ సిద్ధమ్ముగఁ గన్పట్టినను వ్యాధిపీడితుల నొందె పృథ్వుల

నొందె 'మీకు జీవనేచ్ఛ కలదా' యని యడిగిన జీవనంబు హేయ

మను వాఁడొక్కఁడు నుండఁ; డక్కటా! యీపాడు పంపార

మాహాత్మ్యం బిదమిత్థమని పచింప నలవిదాడు. నినువులు నైతము

జీవనంబు కష్టభాజనం బనికదా పుట్టినతోడనె యేడ్చుచుండుయ. ఇట్టి

జీవనంబు కష్టభాజనం బని నిశ్చయంబు వడసిన వారందఱు రెండవ

తత్త్వం బాలింపుఁడు.

55

తే. గీ. సర్వదుఃఖమ్ములకును దృష్టయై పృథాన

కారణంబు తనంతనక్కలు దుఃఖ

మెయ్యదియు నెందుఁ గానరా దిందియమ్ము
లర్థములును మనోవృత్తి నలముఁజేయు.

56

సీ. అకాశహర్మ్యంబు లట్లెంపఁగాఁజేయు

గగనసుమంబులు గలుగఁజేయు

నన్యోన్యవైరంబు నందించు మోహదు

లను బ్రీతిక్షణము వృద్ధిని బొనర్చు

ద్రోహ మీర్ష్య యసూయ దౌలకరింపఁగఁ జేయు

స్వప్నమ్మువోలె ననత్యమైన

మిథ్యాప్రపంచంబు తథ్యం బనెడు భ్రాంతి

గలిగించు నీతృప్త; కాన దీని

తే. గీ. దౌలఁగారాదు దీని సందర్భమునన

భూమి పాపభూయిష్టమై పొలుపు దఱుఁగుఁ

గలుపు బలిసినపై నవకాశమెట్లు

మాంచివిత్తనమునకు లభించుఁ జెప్పుఁడు.

57

తే. గీ. జీవితాంతంబునం దాత్మ చెడుగులైన

తృష్ణయను చెట్టువిత్తుల నెనయుకతన

మరల జన్మించునట్టి జన్మంబునందుఁ

బ్రబలుఁ దృష్టాకుఁజంబు లీవలుకు నిజము.

58

వ. కావున నింద్రియవిగ్రహంబును దృష్టావశ్యత్వంబును గల యోయన్న
లార : మూఁడవ తత్త్వంబు విన్నవించెద.

59

తే. గీ. ఇందియముల జయించియు వృత్తులడఁచి

శాంతి వహించి మృదులభావణము చిత్త

శుద్ధి భూతదయయుఁ గల్గునుజనులకును

గ్రహముగా జన్మరాహిత్యమమరు నిజము.

60

తే. గీ. స్వచ్ఛముగ వెల్లి దీపంబు చమురుతోడ

న శబ్దయించెడి చందమ్మునఁ గ్రహముగఁ బొ

పలగుఁ గర్మరాహిత్యంబు జన్మరహిత

తయును సమరాలమున నింత తత్త్వ మరయ.

(61)

వ. మఱియు నింత నాల్పతత్త్వంబు నిర్వాణమార్గంబు. అయ్యది యెల్ల
రిచు ననులభంబని వెండియు.

(62)

పీ. చదలంటు నొక్క రసాధరశృంగంబు

నెక్కఁగ నుంకించునెడ విశేష

దార్ఢ్యము గల్గెడి ధన్యులు మార్గ ము

దెట్టిది యైనను నేగఁగలరు

గాని యశస్యులు కడుదూర మైనను

సహించి మార్గము చక్కని యది

గాఁ జూచి నడుమను గా లూఁది విశ్రాంతి

వడయుచు వారలు పడసినట్టి

తే. గీ. పదము కొంచెము పృథవిగాఁ బడయుదురు ప్ర

పంచమున నిట్లు నిర్మలభావులును ద

దివరులును గాంచుచుందు రొకింతరాల

పర్యయమున నిర్వాణపదవి నెందు.

(63)

వ. ఇమ్మార్గంబున విశ్రమించుచు యెల్లయెల్లనఁ బోవువారికిఁ గొన్ని
సోపానములు గల వని వివరింతు.

(64)

తే. గీ. నిర్దయ దురాశ కోప మనియెడి దుర్గు

ణముల నడంచి సర్వభూతములందుఁ

గరుణగల్గి యెప్పుడు సుసంకల్పులగుచు

మలయమారుతములభాతి మలయపలయు.

(65)

తే. గీ. భూపతి వసించు కోటతల్పుల విధమునఁ

దమ పెదవు లెల్లప్పుడు మూయఁదలఁపవలయు

నెప్పుడేనియుఁ దెలిచిరయేని వచ్చు

పల్కు లన్నియు శాంతిమైఁ బడఁగవలయు.

(66)

చ. తన యొనరించు కార్యము లుదాత్తములై యలరన్వలె విశే
షనియితి నెందు మంచియొ యసత్కృతివారణమో తదంతర
మ్మున మెలఁగన్వలె, నృటికపూసలపేరున నుండు వెండితీ
వను బురణించుచున్ గృపయ భాసిలఁగావలె నెందుఁ జూచినన్. 67

క. నేరిచికొనఁగోరెడి సా

ధారణు లన్యాయ్యకృతులఁ దవులక జనన

ప్రారంభకారణము క

ర్మారంభము నెఱిగి నడచు టభిమత మెందున్. 68

వ. ఇయ్యవి నాలుగు నాలుగు మెట్లు, పారికుధ్యంబును సచ్చింతయు
నేకాంతత్వంబును సదానందంబును నను నీనాలుగును బూర్వోక్త
సోపానంబులకుం బై నుండు సోపానంబులు. 69

తే. గీ. ఆత్మపరికుద్ధి గనక యూర్ధ్వాభిగామి

గాఁ జన, దదేమనఁగ వెనుకఁ జిరకాల

మనుభవించిన సంసారమునకు మనము

కాంక్షచేసినయేని విఘ్నంబు దొడరు. 70

సీ. దారపుత్రాదుల దయగల్గుటయు నాట

పాటల ననురక్తి బరఁగుటయును

మనమున కతిసుఖమనుఘటించుట యెల్ల

వారల కిది యనుభవమ, యీ తె

ఱఁగున భూతమ్ములఁ గ్రమముగ సమదృష్టిఁ

గాంచి హృదయము పక్వంబొనర్చి

సత్యమ్ము దెలియ సత్సంకల్పమున యత్న

మాచరింపఁగవలె నట్లు కొన్ని

తే. గీ. జన్మములు వోవఁ బోవ నిస్సంశయముగ

మనము నిర్మలమును విషయనిగళగళి

తమ్మునై యుట్టితిం గని తత్వసిద్ధిఁ

గాఁడుఁ బదపడి నిర్వాణగమన మొదవు. 71

తే. గీ. తత్త్వసిద్ధిని బొందు పిదప మనంబు
తాదృశపాణుచు విషయసిగ్గునా మొనర్చు
నేనహాయమ్ము గనక తానెత్తు స్వచ్ఛ
మైన జన్మము బీభ్రుఁ డాపై సనుపుగి. 72

క. పదపడి యాజన్మంబునఁ
బొదలున్ భూతదయ పిదప బుద్ధులనిడిసి పే
రాదపెడు పీఠలు ద్రిమముగఁ
దుదియగు నిర్వాణపదవి బొరకొంటు హరిగిన్. 73

తే. గీ. శత్రులను జంపి విజయమ్ము సులలింపఁ
యోధు చందంబున నసూయయును నిహులర్చ
తియును నక్షానరామసంశయములును జ
యించి యమ్మాఁడు మెట్టుల నెక్కలయ్యె. 74

తే. గీ. అద్యపొపాసములు నాల్గు నల్లనల్ల
నిట్లు తరియించి పై బీచిలేచ్చ స్వర్గ
వాంఛ యాత్మస్తుతియుఁ బొరపాటు గిర్వ
మనెగు దుర్వృత్తులను పీడనగుఁ గ్రహమున. 75

చ. అటువయి వాఁడు దేవతలరన్నఁ బ్రశస్త్యవఁగాంచి యెట్టిసం
కటములఁ జిక్క, రా ప్రలయరాలమునందును హానిఁబెంచె, తె
ప్పటి కొరత నొప్పెసఁగుఁ బై పదముల గనుఁ గర్మహులైన
ఘటితము దేహగేహము నిరం గొనఁగాఁ జనిలేడు వానినిన్. 76

క. నే నను శబ్దంబున కొర
తానే వాఁడ్యఁబు గాక తక్కు సకలముల
గా నగు భేదం బెంచును
బునక చరియించు హేతువున వాని కొగిన్. 77

వ. మఱియుం గొందఱు నిర్వాణమ్మున నాత్మ సలియించు సనియుఁ గొం
డఱు నిర్వాణమందును నాత్మ జీవించి యుండు సనియుల చెప్పుచుండు,

రిది సరిగా దే మన, జన్మరాహిత్యము నొడఁగూర్చునట్టియుఁ గాలావధి
శూన్యం బగునట్టియు నానందమయమగు నట్టియు నిర్వాణమను సౌఖ్య
పదవి యిట్టి దని వచింపఁగరాదు. కావున జ్ఞానమార్గం బవలంబించితి
రయేని యది తనయంత గోచరమగునని వెండియు. 78

ఆ. వె. మన కసూయవంటి ఘనదుఃఖకారణం,

బరిగణంబు కంటె నధికదుఃఖ

హేతు, విందిరియముల కెక్కుడు మోసగాం

ద్రెందు లే రటంచు నెఱుఁగు తొప్ప.

79

క. ఒక్కొక్క పాపహేతువుఁ

జక్కఁగఁ దనకాలఁ ద్రొక్కఁజాలు నతఁడపో

యొక్కొక్క మెట్టువంతున

నెక్కంగానేర్చు మెట్టులెల్లఁ గ్రమమునన్.

80

ఆ. వె. జ్ఞానమార్గమందు సమరీతిగఁ బ్రవేశ

మబ్బెనేనిఁ దృష్ట యబ్బఁజేయు

దాహమెల్ల నడఁగుఁ దస్మార్గమున దివ్య

సుమచయంబువంటి సుఖము దొరకు.

81

తే. గీ. కర్మమోక్షసిద్ధాంతాఖ్యాఖికి వజ్ర

పుంగనులు సాటిరా. విది పొలుపునందు

నట్టి దిట్టిది యని చెప్పనలవికాదు

దీనఁ గల్గు నానందం బుదీర్ఘమెందు.

82

స. పూర్వోక్తజ్ఞానమార్గానుసరణంబునకు నాచెప్పఁబోవు నీయైదుసూత్రంబు

లావశ్యకంబులు.

83

క. ప్రతిజంతువు మీవలెనే

మితిలేని భవంబు లెత్తి మేటిదశను బొం

ది తరించుఁ గానఁ గరుణా

ర్వీతులై యేప్రాణినేని హింసింపకుఁదీ.

84

చ. కలిగినవట్టు నొడ్ల పొసంగుదగు, వారి పొసంగలేనిది
 చ్చలవిడిఁ దైకొసందగు, వెనక గడువొసలు నీర ప్రస్థానము
 బలమున నొండె మోసములు పన్నుచు నొంటె పొరిలపొందు, చల
 వలమగు దేహముం బెనువఁ జక్కని ఛర్మము ప మొత్తసిద్దురీ. 85

తే. గీ. చూటసాక్ష్యం పొసంగుట చూడ, నీర
 నేనియుఁ బరోక్షమందు నీచిలము చొప్పు,
 దనృతమాదులు రంగు, సత్యమును చిన్న
 శుద్ధిఁ దెలియంగఁ జేసెడి నూటిగాట. 86

తే. గీ. మలివిఁ తెవఁగొట్టు గలచాలు మధ్యరంగుము
 దిరికి రానీరఁ; తెంచు శుద్ధమగు దేహ,
 మమలిసమనంబు గలవారి విధ్వరంబు
 అనవసరములు గానఁ దత్త్వాగమొప్పు 87

క. పరదారగమనము మొదలు
 దురితమ్ములు నలువ తెపుడు దూరిదివార
 స్థిరుఁడై యన్యాయమ్మునఁ
 జొరపడర చరించు పొప్పునుగలిగెఁ దెలుదై. 88

సీ. అని యిట్లు బుద్ధుండు జననీతనకదార
 పుత్రభృత్యాదిసమూహముందు
 నడచు తెఱంగుఁ, దనపలె సువ్వెత్తుగా
 సంసారపుసుఖంబు చాగమొనుట
 పఁగ లేనివారు నిర్వాణమ్ము శ్రమముగా
 సుత్యుష్టనందార యుక్తిఁజేసి
 కనియెడి తెఱంగును, దన తీవితము ననుఁ
 దెవ్విధమ్మునఁ బుచ్చ నెనఁగు సుకృత

తే. గీ. మత్తెఱంగును గరుజార్దురదగుచుఁ దెలిసి
 మఱియు నిట్లను, సుపకృతి యొరులకు నొస

రించు వారికి విను వొక యిండుకేనిఁ

గలుగ దాయాస మింతయుఁ గడలు కొనదు.

89

౯. తాపృథులైన వారలకుఁ దద్దయునుం గురుభక్తి భూతస

మోదకమైన చిత్తము సమున్నతమై తగు నోర్పు నిప్పు డెం

తేఁ దనివారె నేనిఁ బయినేర్పడు జన్మ మపారయోగ్యతా

పాదకమై యితోధికకృపాయుతమై పొలుపొందు నిచ్చులున్.

90

౧౦. అని యనేకవిధముల బోధించి యానాటి కాసభఁ జాలించెఁ; బదం
పడి యొకనాటి యుదయంబున సింగళకుఁడను వొక గేస్తు స్నాన
మాచరించి యార్ద్రవస్త్రధారియై దిక్కులకు సాష్టాంగసమస్కారంబు
లొనర్చుచు రత్నములును శ్వేతములునగు కొన్ని యక్షతలు తత్త
ద్దీశల పెదచల్లుచుఁ గన్నట్టుటయు నతనిం గాంచి, “యిదియేమి
యిట్లాసరైనదొ” నావుడు, ‘మహాత్మా మా పెద్దలునింగినుండియు భువి
నుండియుఁ దెసఁనుండియుఁ దొడరు సరిష్టంబులు వారించుపొంతెఁ
బ్రీత్యుషఃకాలమున నిట్లానరింపవలయు నని నా కానతిచ్చి రన, బుద్ధుం
డల్లన నగి యిట్లను, “నాహా యిట్లారక యక్షతలు చల్లుకతన సరిష్ట
పరిహారంబు గానేరదు సర్వజంతువులకును గోధంబులేక దయకలిగి
తత్సాచరములగు కార్యంబుల వర్తింపవలయునని మీపెద్దల యభి
ప్రాయ” మని యిట్లు చెప్పం దొడంగె.

91

తే. గీ. ప్రాచినక్షతలను జల్లవలయు ననుట

తేజ ముదయించుటకుఁ దూర్పుదిక్కువోతె

నీకు జన్మకారణ మయి నెగడు తల్లిఁ

దండ్రీ నెప్పుడుఁ బూజింపఁదలఁపు మనుట.

92

తే. గీ. శమను దిక్కున నీగతిఁ జల్లు మనుట

తగు మలయమారుతము నిచ్చు దక్షిణదిశ

వగిది విజ్ఞాన మొసఁగుచు సుగతికిఁ దెరు

వైన గురువును బూజింపు మనుట సూపె.

93

చ. సరసిజమిత్రు రాతః గని సారద్రచరంబగు రాగమును న
 వ్యర్థుణుని దిక్కునం దనుట వానిమెయిల చివసాహసముల
 దరయుచు నిన్నెడురొగ్గని రయింబునఁ గొంగిడుచేర్చు సచ్చలం
 గర మనురాగయుక్తి గనఁగాఁ దగునలచు పడుచు దొప్పునన్. ॥4

చ. ఉత్తరదిక్కున సక్షత

లితైలుగునఁ జల్లు మనుట యెంతే పిచ్చా

నోత్తర మది యగుగతి చయ

హత్తివఁగిపలయు సనుట యెంతటియెడలన్. ॥5

తే. గీ. భూమియందున సక్షతన్ వోయు మనుట

తక్కుతాచేషణిపులఁ దనువు మనుట.

నిలగిపైఁ జల్లుమనుట యడంగి యున్న

తత్త్వతనిఁదొందఁ గోరఁగాఁ దలఁపు మనుట. ॥6

ప. అని యిట్లుపదేశించి బుద్ధులకును నిదిగ్రహస్థిధర్మం బనియుం చెప్పి
 రాషాయదారులు పర్తింపఁడు రీతుల చగు భంగం చెలిపిన నా
 సంఘంబు వారెల్లరును చదాచారంబు వదిలి: రిట్లనీపల మరాచారం
 బులు మాన్పించి జగం బంతయుఁ నదాచారప్రవర్తరింబుఁ గావించె.

ఉ. ఈగతిఁ బుద్ధుఁ డీజగతికెల్ల మలంబు హితంబుగాఁగి వి
 ద్యాగరిమన్ పచించుటయు సంపటు నిలద్రియుఁజొచ్చివాణిన్
 లోకగ మోదవారినిధిలోఁ దలమున్నులుగాఁగ మున్న యా
 యా గతు తెల్ల నెమ్మదిన్ సంటుగతిం జరియించి రావ్వునన్. ॥8

ప. సర్వము నెఱింగినవాఁ డగుటచే సర్వజ్ఞుం డనియుఁ బునరావృత్తిరహి
 తంబగు నిర్వాణపదం బధిష్ఠించిన వాఁడగుట సుగతుండనియు సహింసా
 ధర్మంబులకు రాజగుటచే ధర్మరా జనియు దేని సపేక్షించి తనపురంబు
 వదలెనో దానిం గైకొని మరల వచ్చినవాఁ డగుటఁ దథాగతుండనియు
 దైర్యము మాహాత్మ్యము యశము సిరియు జ్ఞానము వైరాగ్యము
 నను షడ్వర్గము గలవాఁడగుట భగవంతుండనియు స్కంధమార

శ్రేణమార మృత్యుమార దేవపుత్రమారు లను మారచతుష్టయజేత
యగుట మారజిత్తనియుఁ దపంబున లోకంబు జయించినవాఁడగుట
లోకజిత్తనియు సంసారవిజయి యగుట జినుండనియు దివ్యదృష్టియు
దివ్యశ్రోత్రము పూర్వజన్మశ్రుతియుఁ బరచిత్త విజ్ఞానంబును నప్ర
త్యక్షవిషయజ్ఞానంబును వియద్గమనాదిలాఘవంబు నను నా అభిజ్ఞులు
గలవాఁ డగుటచే షడభిజ్ఞుం డనియు బుద్ధియు ధ్యానమును జ్ఞాంతియు
వీర్యంబును జ్ఞానంబును గృపయును శీలంబును బలంబును దానంబు
నుపేక్షయు నను పదిబలంబులు గలవాఁ డగుటచే దశబలం డనియు
బోధిసత్వసంపన్నుండగుటచే బుద్ధుం డనియు సర్వార్థసిద్ధి గలవాఁడగు
టచే సిద్ధార్థుండనియుఁ బలుకంబడు నమ్మాయాదేవీనందనుండు తన
తండ్రికి బోధించిన దినము మొదలు పంచషవత్సరంబులు తదేకదీక్షగ
సర్వభాషలయందు సమస్తజాతులకు సకలదేశములఁ దనమతంబు
బోధించి వ్యాపింపంజేసినఁ బంచాశత్తోటిసంఖ్యాకంబగు జనం బమృతం
బవలంబించిరి.

99

క. ఆమత మిప్పటికిని నెం

తే మెయి నెర్కుడగు భంగి నెసఁగుటకుఁ గతం

బేమెయిఁ జూచిన భూతద

యామతి యందలరుట యని యారయుటొప్పున్. 100

మ. అలుకన్ లోఁగొని శంకరార్యు లతిజీర్ణావస్థ నొందించినన్
బలిమిం జెన్నగు నేమతంబు భువిఁ దద్రాచర్య మింతింతనాఁ
దలమే ! సర్వమతావలంబులగు మర్త్యశ్రేణితో నెంతయుం
దులఁదూఁచన్ ములు సూపఁగాఁ గలరు బౌద్ధుల్ నేఁటి కింతేటికిన్.

తే. గీ. బుద్ధునకుఁ గల యెక్కుడు భూతదయను

గూర్చి మా నేర్చుగతి నిట్లు గొంతదనుక

వ్రాసినారము తద్గుణవైభవంబు

సారెసారెకుఁ బ్రేరణం బారఁజేయ.

102

— • ఆశ్వాసాంకమస్త్వము —

౪. గోదాతీరస్థిరా

భ్యా : దాసీయిలసకర్మణ : శోభాశ్లాఘనా : ।

భూదేవపతి : ఛృణోసి

ర్వా : దక్ష : కృష్ణరాయ సుమధాన్వితః ।

103

౫. హైమదలాభవర్జ : పసుదామరసిర్విస్మయామలార్ద్రః

ధామ : సుహృత్సమేతనిజధామ : కుభావ్యుతిరోహిణి : శోభాశ్లాఘనా

రామ : పదాస్యతావిడితరామ : ఓయావదహిణి : హైమదలాభ

న్నామరకృష్ణరాయసరనాథమణి : కృత్రిమామదాగ్రిణి : ।

104

స్తోత్రం

శ్రీమత్కౌచ్చర్లవౌట ఊరియిలుపిసల గీరవారాభవల్రా

దామోదారా ఆగన్నాథ స్వపసుముద శీతస్థితోత్తరాలా

త్కామాండాదత్తపుత్రా రతిరగుణగదా గజ్జన్మనోహరీచారా

శ్రీమత్పెద్దాడవంశ శ్రీలరసరవితా : శ్రీముతా : కృష్ణరాయా : ।

105

— గ చ్య —

ఇది శ్రీ....తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన మద్దసరిత్రంబును

మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును పుష్కళాశ్వాసము.

సజ్జనసహరగళావిదంబును.

* ముఖ్యమైన సవరణలు *

శ్రవణానందము

క్ర.సం.	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
0	1	ప్రీ	ష్ట
17	28	ర్చుడనే	డనేర్చు
22	23	క్షకు	క్షకు
24	2	మాహి	మహి
25	13	నవన	నవ్రస
91	2	విపు	విపు
91	14	బ్రాహ్మ	బ్రహ్మ
95	8	యని	యవి
100	24	కుర్ము	కూర్ము
102	15	కప్ప	కప్ప

పాణిగృహీత

0	17	బాబా	బాబీ
13	5	వలన్	వలను
18	15	మను	మును
42	14	నసి	నశి
54	1	యొప్పు	యొప్పు
61	9	ఉద్యోగ్య	ఉద్యోగ
64	28	వాస	వారస
81	14	గుడు	గుడ
117	12	యేమి	మేమి
128	7	మనుము	మనము

అక్షణాపరిణయము

20	1	గట్టి	గటి
91	12	ల్లాడ్ర	ల్లాడ్రి

పేజీ	పంక్తి	గొప్ప	చిన్న
32	7	యూరప్	యూరప్
32	12	పరివా	పరివా
37	5	అపవే	అపవే
40	10	యూరప్	యూరప్
56	8	పరివా	పరివా
57	5	పరివా	పరివా
61	22	పరివా	పరివా

శ్రీనివాసవిలాసము

21	3	పరివా	పరివా
51	22	అపవే	అపవే
85	28	యూరప్	యూరప్
85	27	పరివా	పరివా
87	3	యూరప్	యూరప్
102	11	పరివా	పరివా
103	20	అపవే	అపవే
113	5	యూరప్	యూరప్
114	7	పరివా	పరివా
129	23	యూరప్	యూరప్

బుద్ధచరిత్రము

40	2	పరివా	పరివా
62	15	పరివా	పరివా
66	20	గొప్ప	గొప్ప
67	20	పరివా	పరివా
92	14	యూరప్	యూరప్
96	15	పరివా	పరివా
99	7	పరివా	పరివా
120	23	అపవే	అపవే
180	9	యూరప్	యూరప్
159	14	పరివా	పరివా

